ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՄԱՐՏ
MERCREDI
1er MARS
1972

Le Numéro 0,50 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 125 ֆր.	Հատը 0,50

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12354

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.354

ԹԵՐԹ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂ

Սփիւռքի Հայութեան մէջ ի՞նչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն առօրեայ մամուլի ընթերցողները: Տարբեր խօսքով՝ 300.000 հայ ընտանիքներէ քանի՞ն հայ օրաթերթ մը կը ստանան, տարասփիւռ մեր կեանքին հանդէպ իրենց գործօն հետաքրքրութիւնը արժեւորելու կամ փաստելու համար:

Ինչպէս կը հաստատէք, ընթերցասիրութեան հարց չենք դներ առ այժմ, որովհետեւ Մամուլին հետ մեր ժողովուրդի կապը կ'ուզենք հիմնաւորել առաւելապէս հանրային մտածողութեան եւ ազգային գիտակցութեան վրայ, եւ ո՛չ թէ կարդալու սովական փափաքի մը կամ ներքին եւ արտաքին անցուդարձերու տեղեակ մնալու տրամադրութեան մը:

Հայ Մամուլը չա՛տ բան կը կորսնցնէ գոյութեան իրաւունքէն, եթէ հայ օրաթերթերու կոչումն ու արժէքը ուզենք փնտռել լրագրային իրենց բովանդակութեան մէջ:

Իբրեւ արձագանգ համաշխարհային անցուդարձերու, քաղաքական իրադարձութեանց, ընկերային եւ տնտեսական խնդիրներու՝ մեր օրաթերթերը դոհացում չեն կրնար տալ լայն հետաքրքրութիւններու: Թէեւ — յարաբերաբար իրենց պայմաններուն — յաճախ փնտռել չեն տար օտարին չողշողո՛ւն այլ անբովանդակ հրատարակութիւնները, սակայն շատ աղքատիկ կը մնան այն թերթերուն քով որոնք վարկ ու հեղինակութիւն կը վայելեն իրենց լրջութեամբ, թղթակիցներու եւ աշխատակիցներու համաշխարհային ցանցով, ու մանաւանդ խմբագիրներու եւ մասնագէտ գործակիցներու բանակով...

Հայ Մամուլի ներկայութիւնը կ'արդարանայ իր վերադիրով, — «հա՛յ», եւ ո՛չ թէ արուեստին կամ արհեստին պարտադրած որակով («մամուլ»):

Ահա նաեւ թէ ինչո՛ւ, Հայ Մամուլի հանդէպ հայ մարդուն կողմէ ցոյց տրուած կեցուածքին կամ հետաքրքրութեան մէջ կը կարծենք գտած ըլլալ անխաբ տուգանիշը ազգային մտածողութեան եւ գիտակցութեան:

Ուէ անհատ կամ ընտանիք՝ որ խզուած է Հայ Մամուլէն, խզուած է նաեւ հայ ընդհանրականութենէն: Հայ մըն է, որ հայութեան հետ չապրիր: — Կարելի չէ հայութեան հետ ապրիլ, առանց հաղորդ մնալու անոր հայրենական թէ սփիւռքեան կեանքի առօրեայ ընթացքին, գոյշ թէ պատմական իրականութիւններուն, ըմբռնումներուն ու նուաճումներուն:

Շա՛տ գրած ու խօսած ենք այս մասին: Հարկ չենք տեսներ աւելին ըսելու:

Արդ, ի՞նչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն առօրեայ հայ թերթերու ընթերցող հայ ընտանիքները:

Ընթանանք թուաբանական տուեալներով:

1.— Հայկ. Սփիւռքը կը բաղկանայ 300.000 ընտանիքներէ, որոնց գոնէ մէկ երրորդը (100.000 ընտանիք), լեզուական խորթացումով կամ բացարձակ անտարբերութեամբ խզուած են հայ իրականութենէն: Տարբեր խօսքով, ճակատագրօրէն ու ակամայ՝ Հայութեան հետ չեն: (Անխուսափելի չարիքը տարագիր կեանքի եւ սփիւռքեան պայմաններու):

2.— Մնացեալ 200.000 հայկական տուներէն քանի՞ն հայ թերթի մը երեսը կը տեսնէ:

Օրաթերթային ընթերցասիրութեան հարցը կը տարբերի գրական գործերու

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

15էն 20 հազար (ըստ ոստիկանութեան), 80 հազար, (ըստ կազմակերպիչներուն) երիտասարդներ ցոյց մը կատարեցին Երկուշաբթի իրիկուն, տողանցելով Շառոնէն Սթալինկրատ, բողոքելու համար Ռընոյի առջեւ պատահած սպանութեան դէմ: Նոյն օրը սակայն ամէն ինչ հանդարտ էր Ռընօ գործատան մէջ, ուր հազիւ ափ մը բանուորներ հետեւած էին մէկ ժամուան գործադուլի հրահանգին, որու չէին միացած Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Էֆ. Օ. ընկերակցութիւնները:

Իմանիթէ «հակահամայնավար ցոյց

կամ գրական հրատարակութիւններու խնդրէն: Կը տարբերի անով՝ որ գրականութիւնը ի վերջոյ մտքի եւ հոգիի, կրթութեան կամ ներքին մասնաւոր հակումի պահանջ մը կ'ենթադրէ, մինչ առօրեայ մամուլը կը պատասխանէ շատ աւելի ընթացիկ հետաքրքրութիւններու՝ որոնք լարում, կեդրոնացում եւ որեւէ ձեւի ճիգ չեն պահանջեր:

Արդ, Սփիւռքի մէջ շեշտուած ձեւով կամ ընդհանուր հետաքրքրութիւններով իր ազգային հաւաքականութեան մաս կազմող 200.000 ընտանիքներէն գոնէ 120–150.000ը տրամաբանօրէն պահանջը պէտք է զգային հայ օրաթերթի մը:

3.— Թիւերը ի՞նչ կ'ըսեն մեր այս արդար ակնկալութեան մասին:

— Հայկ. Սփիւռքը կը հաշուէ 14 օրաթերթեր (աւելորդ կը նկատենք վայրերու եւ անուններու յիշատակութիւնը: Այդ կէտերու մասին գրած ենք անկէ առաջ):

Այս 14 օրաթերթերէն ամէն մէկը մօտաւորապէս 1000–1500 սպառում ունի: Մեր կատարած ստուգումներուն համաձայն, այդ 14 օրաթերթերու համադումար սպառումը կը տարուբերի 35.000 – 40.000ի միջեւ:

Նկատի ունենալով ե՛ւ մէկէ աւելի հայ օրաթերթերու բաժանորդագրուած ընտանիքներու ե՛ւ ուրիշին թերթէն օգտուողներու նոյնքան եւ աւելի տուներու գոյութիւնը, 38.000ը հիմ ընդունած ենք համեմատութիւնը ճշդելու, եւ գտած ենք որ 150.000 ընտանիքներու կողմէ 38.000 օրաթերթերու ընդհանուր սպառումով՝ Հայ Մամուլի ընթերցողներու համեմատութիւնը կը հասնի 25 առ հարիւրի:

Թուաբանօրէն արհամարհելի չէ անշուշտ պատկերը. սակայն օրաթերթ մը հացի եւ ջուրի չափ կենսական անունդ նկատող ժողովուրդի մը համար մխիթարական չենք նկատեր երեւոյթը, մանաւորաբար տարասփիւռ մեր կեանքով ապրող Ազգ մը կենսունակ, հաղորդակից եւ սերտօրէն կապուած պահելու տեսակէտով:

Մխիթարական չենք կրնար նկատել յատկապէս ա՛յն պատճառաւ, որ մեզի նման տարասփիւռ համրանք մը — սեփական իր հողէն արմատախի՛լ դարձած ժողովուրդ — կենսականօրէն պահանջը զգացած պէտք է ըլլար Հայ Թերթին՝ անով շաղկապուելու համար հայրենի թէ սփիւռքեան իր թեւերու առօրեայ կեանքին:

120 կամ 150 հազար Հայ Տուներէ միայն 38.000ը մտքի եւ հոգիի կամուրջ հաստատած են իրենց ազգային ընդհանրականութեան հետ, — ափսո՛ս...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ճախապաշտ խմբակներու» խորագրով կ'որակէ Շառոնի ցոյցը, ուր արդարեւ ծանօթ նշանաբաններու կողքին, կային նաեւ հակահամայնավար նշանաբաններ, ինչպէս՝ «Տրէյֆիւս ոճրագործ, Համայնավար կուսակցութիւն — մեղսակից»: Նշանաբաններու կարգին կարելի էր նաեւ լսել կամ կարդալ.— «Բոլորս լակոտներ ենք», «68 Մայիսէն աւելի լաւը պիտի ընենք» եւայլն, եւայլն:

Յիշենք նաեւ որ անխուսափելի Ժան-Փօլ Սարթրը Պիյանքուռ գացած էր Երկուշաբթի, ընդհանուր անտարբերութեան մէջ եւ Ռընօ 5է մը կ'իջնէր Ռընոյի առջեւ, ուր որոշած էր իր քննութիւնը կատարել երիտասարդ մաոյականին մահուան պարագաներուն շուրջ: Մեխակներու ծաղկեպսակ մըն ալ բերած է Ալէն Ժէսմառ, որ իրիկուընն ալ կը մասնակցէր Շառոնի ցոյցին, իրեն հետ ունենալով Սարթրէն զատ, Սիմոն տը Պովուառ, Մօրիս Քլավէլ, Կրիվլին, Միշէլ Ռոքար եւն.:

Իմանիթէ անվայել կը գտնէ նաեւ որ մաոյականներ ցոյցեր կազմակերպեն Շառոն, չահագործելով անունը վայրի մը, ուր տասը տարի առաջ ինկած են իրական բանուորներ:

Յատկանշական կէտը այն է որ ըստ համայնավարներուն ձախապաշտ եւ մաոյական Իշխանութեան «խաղը կը խաղան» մինչ ըստ մաոյականներուն, համայնավարներն են որ Իշխանութեան խաղը կը խաղան: Ամէն պարագայի մէջ, պարզ է որ Իշխանութիւնը ոչ մէկ բան կը կորսնցնէ այս տարակարծութենէն:

ԻՍՐԱՅԷԼ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

Իսրայէլեան յարձակումը Հարաւ. Լիբանանի սահմանամերձ շրջանի վրայ վերջ գտաւ չորս օրուան գործողութիւններէ ետք:

Վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ էր, որ իսրայէլեան բանակը այս տարողութեամբ գործողութեան կը ձեռնարկէր: Համաձայն Թել Աւիվի՝ Պաղեստինցիները լուրջ վնասներ կրած են — 50–60 սպանեալ, 80 վիրաւոր եւ կարեւոր քանակութեամբ զէնքերու կորուստ: Այս կապակցութեամբ կը ճշդուի, թէ յարձակողներուն նպատակն է եղած ոչ միայն փոխադարձել վերջին քանի մը պաղեստինեան յարձակումներուն իսրայէլեան գիւղերու վրայ, այլեւ քանդել եւ մաքրագործել պաղեստինեան սահմանային կայաններ:

Այս առիթով վերստին խնդրոյ առարկայ կը դառնայ այսպէս կոչուած «Ֆաթհլէնտ»ը, այսինքն Հարաւ. Լիբանանի Արքուպի շրջանը, որ Գահիրէի 1970 Նոյեմբերի համաձայնագրով Լիբանանի կառավարութիւնը Պաղեստինցիներու տրամադրութեան տակ դրած էր, իբրեւ կայան: Նկատել կը տրուի, թէ Իսրայէլացիներու յարձակման ժամանակ 5000 ֆէտայիներ կը գտնուէին «Ֆաթհլէնտ»ի մէջ:

Իսրայէլեան ուժերը մաքրագործելէ ետք շրջանը հաղորդակցութեան ճամբաներ հաստատած են այս լեռնային շրջանին մէջ, ի հարկին վերստին վերադառնալու համար փութով, զրահապատ ուժերով:

Ֆրանսայի դեսպանը իսրայէլեան յարձակումին առիթով իր կառավարութեան մտահոգութիւնը յայտնած է իսրայէլեան Արտաքին Նախարարութեան: Աւելցնենք, որ Թել Աւիվ ընթացք չտուաւ նաեւ Ապահովութեան Խորհուրդի պահանջին՝ անմիջապէս հեռացնել իր ուժերը Հար. Լիբանանէն:

Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ իսրայէլեան ուժերու քաշուելէն ետք լիբանանեան բանակը դիրք գրաւած է «Ֆաթըհլէնտ»ի մէջ: Շատեր կը մտածեն, թէ

A NOS LECTEURS

LE SYNDICAT DE LA PRESSE PARISIENNE COMMUNIQUE

Les Journaux Quotidiens, dans leur ensemble, et notamment ceux vendus au public à 0,50 Frs — n'ont pas modifié leur prix de vente depuis 1968 ; L'augmentation de leurs charges et leurs conditions d'exploitation ne leur permettent pas de prolonger cette situation qu'ils ont maintenue aussi longtemps que possible.

A dater de demain 1er Mars, l'ensemble de la Presse Quotidienne augmentera les prix de vente au public de ses exemplaires.

HARATCH sera vendu à 0,70

Մարտ 1էն սկսեալ.—

Ֆրանսա.—	Տարեկան	120 ֆր.
	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման.—	Տարեկան	135 ֆր.

Պէյրութ այլեւս տրամադիր չէ շրջանը ձգելու Պաղեստինցիներու հակակշռին տակ, համաձայն Գահիրէի համաձայնագրին: Պէյրութ կը վախնայ, որ Իսրայէլացիք իրենց յարձակումները դարձնեն յաճախակի եւ շրջանն ալ գրաւման տակ պահեն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՇՈՒՇԸ եւ վարորդներու արագութեան մոլութիւնը պատճառ դարձան կարգ մը շատ ծանր արկածներու կառուղիներուն վրայ: Ամէնէն սարսափելին տեղի ունեցած է Շարթ հիւսիսի կառուղիին վրայ, ուր 15 կառք եւ 3 բեռնատար իրարու զարնուած են, դժոխային տեսարան մը պարզելով: Կառքերը կրակ առած են եւ ականատեսներ կ'ըսեն թէ կարելի չէր իսկ նայիլ: 11 մեռեալ եւ 22 վիրաւոր կայ: Ուրիշ նման արկած մըն ալ տեղի ունեցած է հիւսիսի Ա.–6 կառուղիին վրայ, տասնեակ մը վիրաւոր կայ: Ազգային թիւ 10ի վրայ ալ դպրոցականներու հանրակառք մը արկածի եկած է (քշողին քունը տարած էր) եւ 20 վիրաւոր կայ, որոնց 5ը՝ ծանրօրէն: Շաբաթավերջի զոհերու ընդհ. թիւն է՝ 80 մեռեալ եւ 808 վիրաւոր:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց.—

Պ. Լեւոն Քէշիշեան, Ալ Ահրամի թղթակիցը ՄԱԿի մօտ, որ Ապահովութեան Խորհուրդի Ատտիս-Ապապայի ժողովէն ետք, Գահիրէի եւ Փարիզի ճամբով, Նիւ Եորք վերադարձաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Ընթերցողներու փափաքին ընդառաջելով մեր յաջորդ թերթօնը պիտի ըլլայ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Ա.

Ապրած իր կարճ կեանքին մէջ մարդիկներէն իր Թշուառութիւնը տեսեր էին լոկ եւ բոցը, զոր ժայթքեր է յանկարծ իր տառապող հոգիէն:

Քերթուածները, որոնց մէջ ան իր ցաւը պոռթկացեր էր, իր հոգիին խորունկը չեն բանար մեզի:

Իսկ իր բարեկամներուն ուղղած իր նամակները զրական էջեր են աւելի. տեսակ մը արձակ քերթուածներ, քան հոգեկան յուզումներու ճշգրիտ պատկերը:

Անփոյթ էին եղեր նաեւ իր ժամանակակիցները, անոնք, որ զինքը ճանչցեր էին մօտէն եւ կրնային շատ բան փոխանցել յաջորդ սերունդներուն՝ մտերիմ կեանքին մասին, որ Պետրոս Դուրեանինը եղեր էր:

Իր ուսուցիչները, որոնք անոր ծլիլն ու բողբոջիլն էին տեսեր, ժլատ եղան եւ անոնք:

Անոնցմէ մէկը՝ Սրապիոն Թղլեանը, հայ թատրոնին վեթերաններէն մին, որուն հովածութեան տակ զրչի մարզանքներ ալ ըրած էր Դուրեան, եւ զոր երեք տասնամեակ ետք մենք եւս ուսուցիչ պիտի ունենայինք մեզի՝ ոչինչ պատմած է Հանճարեղ աշակերտին սկզբնական քայլերուն մասին:

Ոչ իսկ լրիւ խօսեցաւ մեզի իր հարազատ եղբայրը՝ Եղիշէ Դուրեան, միշտ պատճառաբանելով, Թէ շատ փոքր էր այն ատեն կարենալ հետեւելու համար եղբօրը կեանքին եւ Թէ ան շատ ալ մօտը չէր պահեր զինքը, երբ հասակակից ընկերներու հետ կ'ըլլար եւ այս կերպով զրկուած կ'ըլլար հետեւիլ անոնց մտերիմ զրոյցներուն: Եւ, այնուամենայնիւ, առիթ առիթ, ցանցնած տեղեկութեանց իր պատառներէն Դուրեանի կենսագիրները շատ բան յաջողեցան վերականգնել մթնոլորտէն, ուր «Տրտունջքի» հեղինակը շնչեր էր:

Այնպէս որ Դուրեան բանասիրութեան պրպտումներուն կարիք պիտի ունենար, որպէսզի լրիւ ճանչնան զինք վաղուան սերունդները: Լուրերու բրդուճներ իրար կապելով, Դուրեանի իր իսկ նամակներէն բառեր որսալով կամ զլուխ ճաթեցնելով մամուլի հաւաքածոներուն վրայ, այսուհանդերձ տեղեկութեանց ստուար փունջ մը ժողվեցին իր կենսագիրները, որպէսզի Դուրեանի շատ կարճ, բայց շատ ալ փոթորկալից կեանքը բոլորովին չլուսաբանուած չմնայ:

Դժբախտ բան պիտի ըլլար, եթէ երկու բարի մարդիկ հաւաքած այդ տեղեկութիւններուն կոթնած առաջին փորձերը չընէին Դուրեանի կեանքը պատմելու մեզի: Մին՝ Բաբգէն Էքսէրճեանն էր, առաջինը, որ չարադրեց ու տպեց Պետրոս Դուրեանի կենսագրութիւնը:

Միւսը՝ արդէն Արշակ Զօպանեանն էր: Աւելի ձեռնհաս, քան իր նախորդը եւ աւելի բարեխիղճ իր հետազօտութեանց մէջ՝ ան նոր կենսագրութիւն մը տուաւ, մեծապէս օգտուած Եղիշէ Դուրեանի հայթայթած տեղեկութիւններէն ալ:

Իրենց առաջին սոյն փորձերուն հետ զէնքերը վար չդրին հայ բանասիրութիւնն ու քննադատութիւնը: Արդարեւ, Բաբգէն Էքսէրճեան եւ Արշակ Զօպանեան նոր զննութիւններու ճանապարհը հարթեցին: Նախ ինքը՝ Զօպանեան, իր աշխատանքը մեր գրականութեան ներկայացուց յետագային նոր վերամշակումով մը: Մեզ ծանօթ են նաեւ ուսումնասիրութիւնները, զորս Դուրեանին նուիրեցին Սիմոն Յակոբեան, Յակոբ Օշական, Վահրամ Թէրզիպաշեան՝ ամէն մէկը իր տեսանկիւնէն քննելով Դուրեանը իր գրչի վաստակին մէջ: Ցամառ ճիգեր կը վատնեն նոյնպէս Ա. Մ. Շարուրեան համադրելու համար բանասիրական տուեալները Դուրեանի կեանքին ու գործին մասին, ինչպէս եւ Գառնիկ Ստեփանեան՝ Պետրոս Դուրեանի տեղը ճշդելու համար հայ թատրոնի պատմութեան մէջ:

Դուրեանի կեանքն ու գործը զննելու ուրիշ փորձեր ալ եղած են անշուշտ ու կը շարունակեն ըլլալ, Թէեւ զրկուած ենք զանոնք տեսնելու հնարաւորութենէն:

Բոլոր այս փորձերէն ետք ալ դեռ խըղճի նուիրական պարտք մը ունի հայ գրականութիւնը: Լրիւ ճանչնալ եւ ճանչցնել Պետրոս Դուրեանը:

ՈՐՈՆԵԼՈՎ ՄԱՐԴՈՑ ԱՃԻՒՆԸ

Հայ գերեզմանոցներ շատ կան Պոլսոյ մէջ: Հայաշատ բոլոր Թաղերը իրենցը ունին:

Անոնցմէ երեքը, սակայն, ամէնէն հռչակաւորները, ճիշդ այն երեքը որոնց ծոցին մէջ Պոլիս կը հանգչեցնէ դարու մը բովանդակ խոնջէնքը, այն քանի մը սերունդը, որ իր մեծ զարթօնքը պճնեց:

Անոնք կը գտնուին, Պալըքլըի, Շիշլիի եւ Սկիւտարի մէջ, երեք այն Թաղերուն որոնց շուրջ սուլթաններու երբեմնի մայրաքաղաքը ամէնէն հոծ հայ զանգուածները համախմբած է, ամէն մէկը իր ուրոյն կեանքով:

Պալըքլըն համեստ զանգուածներունն է: Քանի մը դարէ ի վեր հոն իր մեռելը Թաղելու կուգայ վաղնջաց Պոլիսը, հողին բերել յանձնելով տաղնապներով լեցուն իր կեանքը: Գաղութը ծաղկեցնող առաջին սերունդները իրենց յաւիտենական քունը կը քնանան հոն, ու անծանօթ մնացած որքա՜ն աքնութեան մարդիկ անոնց մէջ, ու որքա՜ն ալ խողխողուածներ եւ նահատակուածներ: Անոր ծոցը եկան ննջել Երեմիա Չելէպիի պէս տիտաններ եւս մեր օրերուն անոր պահ տուինք զմայլելի մեր Մեծարենցը:

Շիշլին արդէն կը պատկանի այն լայնարձակ շրջանին, որ Ղալաթիայէն կը սկսի իր բարձունքներուն հասնելու համար: Անոր ծոցին մէջ են Հայուն բոլոր խաւերը, փարթամ գերդաստաններէն սկսելով մինչեւ ամէնէն խոնարհները: Հայութեան հոծ զանգուած մը, որ ծովեզերքէն մեկնած է, քայլ առ քայլ յառաջանալով, կանգ առնելով եւ քալելով վերստին, Բերան ու Բանկալթին կոխոտելով ու ճամբուն վրայ լքելով Բանկալթիի պատմական գերեզմանոցը, որուն վրայ զուրզուրացած էր դարերէ ի վեր: Հոն էր Թաղած իր « Հոգեւոր Տէրը »՝ Յակոբ Դ. Ջուղայեցի կաթողիկոսը, որ Հայուն ազատութիւն մուրալու համար Պոլսէն անցնելուն՝ հոն ալ մահացած էր:

Շիշլիի ազգային գերեզմանատունը՝ ինքն ալ «չէնցած» դարէ մը ի վեր, իր ծոցին մէջ հովվրտիքը կ'ամփոփէ ականաւոր մարդոց ու անոնց կարգին՝ հայ նոր վերածնունդի բազմաթիւ ռահվիրաներու:

Հոն կը հանգչին նախ այն երեք բժիշկները, որոնք Ազգային Սահմանադրութեան հիմը դրին, որոնք կը կոչուին Սերվիչէն (1815–1897), Նահապետ Ռուսինեան (1819–1876) եւ Ստեփան Փաշա Ասլանեան (1822–1901):

Հոն են աճիւնները շատ մը կարկառուն հոգեւորականներու, որոնցմէ յիշենք Գարեգին Սրուանձտեանցը (1840–1892), Խորէն Նար Պէյը (1832–1892) եւ Մաղաքիա Օրմանեանը (1841–1918):

Այնտեղ է գրողներու եւ հրապարակագիրներու պատկառելի փաղանգը, ինչպէս Կարապետ Իւթիւճեան (1823–1904), Մըկրտիչ Աճէմեան (1838–1917), Հրանդ Ասատուր (1862–1928), Եղիա Տէմիրճիպաշեան (1851–1908), Յարութիւն Մըրմրեան (1858–1926), Բիւզանդ Քէչեան (1859–1927), Տիգրան Արփիարեան (1855–1915), առանց դեռ յիշելու հայ կրթութեան մեծ սատարողը, որ աշխարհաբարի յառաջապահներէն մէկն ալ եղեր էր, Աստուածատուր Զունդը (1825–1897) եւ եկեր էր, ի վերջոյ, հանգչիլ իր իսկ կառուցած սոյն մատուռին մէջ:

Ազգային սոյն գերեզմանատան հարեւան է հայ կաթոլիկներունը, նուիրական բազմաթիւ անուններ ամփոփելով ինքն ալ, ինչպիսին էին Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանը (1828–1868), Պետրոս Ադամեան (1849–1891), Թովմաս Թէրզեանը (1840–1909), Մատաղիա Գարագաշը (1818–1903) եւ դեռ շատ ուրիշներ, զորս քովը համայնքը ընծայ տուաւ հայ զարթօնքին՝ ի հեճուկս մըրիկին, որ ջանացած

ԹՐՈՖՄԱՆ ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

Ա.

Հարիւր տարիներէ ի վեր, Թրոֆման անունը չարագուշակ զանգակի մը պէս կը հնչէ խաւարի Թագաւորութեան սահմաններէն ներս եւ սարսափ կը պատճառէ ամէնէն քաջերուն իսկ, այնքան ահաւոր ու քստմնելի են անոր ոճիրները:

1869 Սեպտեմբեր 20ի առաւօտեան ժամը եօթին, Լանկլուա անունով հողագործ մը Փարիզի արուարձան Լա Վիլէթէն կ'երթար դէպի իր բանջարանոցը, որ կը գտնուէր Փանթէնի դաշտին մէջ, կանչ էր եղբայրը բաժնել եղօրմէն:

Երրորդը Պազար-Պաշին՝ հանգստարանն էր Սկիւտարի հայաշատ չորս Թաղերուն, որոնք Եէնի-Մահալլէն, Սելամսըզը, Իճատիէն եւ Գուզկունճուքըն էին, չորս այն կենսունակ արուարձաններուն, որոնք հայ ժողովուրդի վերելքի ճիգը կը սփռէին Վոսփորի հանդիպակաց եզերքին վրայ, ու առաջին հերթին կրթական այն մեծ շարժումը, որ ճեմարանով ու իրեն համար մղուած պայքարներով սկըսած էր եւ վերածուած էր ուսումնական օջախներու ամբողջ ցանցի մը, որուն մէջ պիտի պսպղար Ռեթէոս Պէրպէրեանի ըստեղծած «Վսեմ հարկը»:

Սկիւտարի սոյն գերեզմանատան մէջ եկան հանգչելու շատ շատերը հայ վերածնունդի յառաջապահներէն: Հոն ամփոփուած են, օրինակ, ականաւոր երկու հայ նկարիչներ Պեհզատ Ոսկեան եւ Աբրահամ Սաղայեան, Նիկողոս Պալեան մեծ ճարտարապետը, որ Տոլմա-Պահչէն ըստեղծեց եւ մաս առաւ Ազգային Սահմանադրութեան յօրինման մէջ, արեւմտահայ նոր գրականութեան ռահվիրաներէն մին՝ Խաչատուր Միսաքեանը, մեծահմուտ Յովհաննէս Տէրոյենցը, որ հայ լուսամտութեան աններող ստեղծը պիտի հանդիսանար, հայ դաստիարակութեան մեծ վեթերանը՝ Ռեթէոս Պէրպէրեան, մտաւորական կարկառուն դէմքեր, որոնց մէջ Խաչիկ Ուղուրլեան ալ կար՝ Պետրոս Դուրեանի զարմիկը:

Եւ մինչ Պալըքլըն եւ Շիշլին լուսաւորչական ու կաթոլիկ զոյգ չիրմաստանները մեր օրերուն դեռ հեռու էին բնակուած Թաղերէն, ու մեռելոցներուն կը սպասէինք այցի երթալու համար անոնց յանձնուած սիրելիներուն, փոխարէն՝ բանուկ պողոտայ էր Պազար-Պաշին, ու Սկիւտար առատ իրիկուն երկըլուած կ'անցնէր անոր առջեւէն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 1)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ես կորովի եւ հաւատարիմ բարեկամներ ունիմ հօրս շրջանակին մէջ. իմ զինուորի սրտիս Թելադրանքով պիտի կազմակերպեմ զանոնք ձեր շահուն համար որոնք անցեալին ձեր կորստեան մեղսակից եղած են ակամայ, այժմ պատրաստ են ձեզ ազատելու. նախապէս խորհրդակցած ենք արդէն ի հարկին զործադրելու: Հա՛յրս, ինչ անուն տամ, ամէն ծայրայեղութենէ կը խուսափիմ, եւ Թող ատատուածները խնայեն ինծի հայրասպանութեան մեղքի խորանէն զերծ պահելով: Ես դեռ պիտի փորձեմ աղաչանքով անոր զաժանութիւնը անհետացնել, այնպիսի խնդրանքով մը որ անմիջական արդիւնաւոր ըլլայ...

Տիկին մեկնեցէք, դէպի տանջարան զացէք աներկիւղ եւ անկասկած. պատուոյ խօսք կուտամ ձեզ — եւ անարժէք չէ ան — որ ձեր կեանքը բացարձակ ապահովութեան մէջ է:

Իսկ դուք Տիգրան, Արտէն, երբ իշխանուհին հեռանայ այս խաւար անկիւնէն, կարգադրուած է որ դուք ազատիք կապանքէ, ուրեմն ամրապնդեցէք ձեր անվեհերութիւնը. դուք քիչ ատենէն պիտի միանաք իշխանուհիին մեր ծրագրած ձեւով. վստահ եղէք: Այս դուք Թերեւս չուշանաք վերատիրութեան Հայաստանի գահին: Ես առ այժմ չեմ բացատրեր, բայց երբ արձակուիք բանտէն աճապարեցէք գալու իմ պալատս:

Օրեմանը ամէն ինչ պիտի կարգադրէ եւ ձեզ պիտի առաջնորդէ, եւ ես ցոյց պիտի տամ ձեզ Թէ խոստումներէս աւելին կրնամ ընել վերջապէս:

Այս հակիրճ խօսակցութեան աւարտին կը մեկնի Միհրան, եւ երեք Թշուառները վանելով կասկածանքը կ'ուրախանան այս անակնկալներուն համար մինչ Տիգրան կ'աղաղակէ.

— Ո՜հ վայրենաբարոյ Կամպիւս, դուն արժանի չես ունենալու այսպիսի առաքինի բացառիկ որդի մը: Բայց արդեօք ի՞նչ ծրագիր ունի Միհրան մեզի ազատելու համար, մանաւանդ մինչեւ գահիս տիրանալու հաւաստիքը:

— Թերեւս զինու զօրութեամբ, բայց ան շատ զգաստ եւ առաքինի է եւ անկարելի է որ իր հօրը դէմ ըմբոստանալու արկածախնդրութիւնը ունենայ, նոյնիսկ այդ պարագային հարկ է արգիլել որպէսզի մեր պատճառով հօրը վրէժխնդրութեան չենթարկուի յումպէտս, որովհետեւ անկարելի է որ խուսափի եւ մեր կեանքն ալ կրկնապէս պիտի ծանրանայ: Իսկ Տիգրան աւելի լաւատես, ըսաւ Արտէնի.

— Վստահ եղիր տղաս, իշխանը նախ իր ընելիք խնդրանքին միջոցով կը յուսայ ազատագրել մեզ, Թերեւս չափազանցութիւն Թուի լաւատեսութիւնը, բայց եւ այնպէս տարօրինակ հանգարտութիւն մը սկսաւ տիրապետել սրտիս եւ վստահութիւն ներշնչել եւ կը սիրեմ կարծել Թէ իմ սրտահատոր աղջիկս պիտի չկորսնցնեմ:

Այդ միջոցին պահապաններու խումբ մը բանտ մտնելով կապանքի կ'ենթարկէ իշխանուհին որ դառնալով դէպի հայրը կ'ըսէ.

— Ահաւասիկ հայր իմ, դառնապէս կը ցաւիմ որ քու լաւատեսութիւնդ խաւարեցաւ: մնաք բարով եղբայր, մնաք բարով հայր իմ, կը հեռացնեմ զիս ձենէ առյաւէտ, մնաք բարով...

Մինչ բանտապահները դուրս կը հանէին իշխանուհին, Օրեման փութով կը մօտենայ երկու ձերբակալուածներուն եւ կ'ըսէ.

— Կամպիւս ինծի հրամայեց բեկանել ձեր երկաթները եւ ձեզ ազատ արձակել բայց իր որդին օգտուելով այդ առիթէն — ինչպէս գիտէք ապաստանարան կուտայ իր անհատական պալատին մէջ, եւ կարգադրուած է որ ձեզ հոն առաջնորդեմ ուր կը սպասէ իշխանը անհամբեր, դուրս ելէք եւ հաճեցէք հետեւիլ ինծի:

Կարճ պահէ մը յետոյ անոնք պալատ ժամանեցին ուր Միհրան կը մտահոգուէր որ Թերեւս ուշ մնան իր ծրագիրը գործադրելու համար, զոր խնամով պատրաստած էր նախ քան անոնց գալը:

Անդին Ազատնի կը հասնէր ժողովրդային հրապարակը ուր արդէն սկսած էր բոցավառիլ իրեն համար պատրաստուած խարոյկը:

Ժողովուրդը խուռներամ կը խուժէր ամէն կողմէ այս խժդուժ տեսարանը դիտելու համար, յատկապէս պատրաստուած աստղանդակներու շրջապատին մէջ:

Ազատնի իր չանթահարիչ նայուածքը յառելով դէպի վայրենաբարոյ Կամպիւսը որ բազմած էր մասնաւոր բարձր պատուանդանի վրայ ամէնէն տեսանելի ըլլալու մարմաջով, զարդարուած դերազոյն տիբաղներով բարձր շքանշաններով: Իր գտնուած վայրը կը տիրապետէր ամբողջ հրապարակը եւ ինք զոհունակ ու ծայրայեղ բաւարարութեամբ կը դիտէր ամբոխը սողուններու հանդոյց մը համարելով եւ կը տրամաբանէր բաւարարութեամբ:

Խ. Վ.

(20 – Շար.)

ճամբայ կոչուած վայրը: Ճամբուն վրայ, գաշտի մը եզերքը, որ կը պատկանէր այրի տիկին Մանյէնի, նշմարեց արեան հետքեր եւ ուղեղի մոխրագոյն կտորներ: Դաշտը, որ նոր հերկուած էր, կը նմանէր լճի մը խաղաղ մակերեսին. բայց տեղ մը, կը նշմարուէր փոքրիկ եւ գրեթէ գետնահաւասար թումբ մը:

Այդ թումբը Լանկլուայի ուշադրութիւնը գրաւեց: Մօտեցաւ անոր, հողաթիւր կոյտին տակէ բահի հարուած մը, հողը մէկ կողմ նետեց եւ սարսափով ետ ետ քաշուեցաւ: Տեսաւ մազեր ու մարդկային ձակատ մը: Բահը մէկ կողմ նետելով, Լանկլուա վազեց մինչեւ Փանթէն եւ գիւղը պատմեց ոստիկանապետին: Ոստիկանապետը անմիջապէս կանչել տուաւ բժիշկ մը եւ տասնեակ մը գիւղացիներ, ու բոլորը միասին վազեցին դէպի Մանյէնի դաշտը: Հարիւրաւոր հետաքրքիրներ հետեւեցան անոնց:

Գիւղացիները մեծ զգուշութեամբ բացին թումբը եւ տեսան քանի մը գլխակներ, դեռ տաք ու կակուղ: Նախ հինգ տարեկան մանչ մը, յետոյ ութիշ մանչ մը տասը տարեկան, աղջնակ մը եւ կին մը: Բոլորն ալ սպաննուած էին նոյն ձեւով. դաշունահարուած, խողխողուած եւ կամ ալ կացինահարուած:

Ամբողջ բազմութիւնը շշմած կը դիտէր այս ահաւոր տեսարանը, առանց բառ մը իսկ կարենալ արտասանելու: Ոճիրը գործուած էր գիշերուան ընթացքին: Ոճրագործը կամ ոճրագործները իրենց զոհերը սպաննելէ ետք, զանոնք հալածելով թաղած էին փոսի մը մէջ, որուն խորութիւնը հազիւ 60 սանթիմեթր էր:

Գիւղացիները սկսան փորել փոսին միւս եզերքը եւ հոն ալ գտան երկու դիակ. ութ տարեկան մանչ մը եւ 14 տարեկան պատանի մը, ընդամէնը վեց մարմին:

Լուրը շուտով հասաւ Փարիզ եւ մուտ գնել տուաւ օրուան քաղաքական մտահոգութիւնները, որոնք շատ ծանր էին: Չմոռնանք, որ հազիւ տարի մը ետք պիտի պայթէր Ֆրանսա–փրուսիական պատերազմը: Նոյնիսկ պաշտօնական «Մոնիթէօր» թերթը էջեր յատկացուց այս ոճիրին եւ ապաքանակը հասաւ աներեւակայելի թիւի մը:

Առաջին քննութիւնները երեւան հանեցին զոհերուն ինքնութիւնը: Բոլոր զոհերը կը պատկանէին Քինք ընտանիքին, որ կը բնակէր Ռուպէ, հիւսիսային Ֆրանսայի ճարտարարուեստական քաղաքներէն մէկը: Սակայն ո՞ւր էին ընտանիքին հայրը՝ Ժան Քինք եւ անոր անդրանիկ որդին՝ Կիւսթաւը: Նախ կասկածները ծանրացան անոնց վրայ:

Փնտռտուքները չարունակուեցան եւ կարելի եղաւ քաղել հետեւեալ տեղեկութիւնները, Շըմէն տը Ֆէր պանդոկի անձնակազմէն: 19 Սեպտեմբերի իրիկունը, տիկին Քինք իր զաւակներով եկած էր վերոյիշեալ պանդոկը, ուր իջած էր իր ամուսինը: Պատասխանատու պաշտօնեան իրենց ըսած էր, թէ Պր. Քինք տասը վայրկեան առաջ մեկնած էր պանդոկէն եւ դեռ չէր վերադարձած: Տիկինը, շուարած, ներողութիւն խնդրեց եւ ըսաւ որ պիտի վերադառնայ կայարան, ուր ամուսինին հետ ժամադրուած էր:

Անոնք անգամ մըն ալ չէին եկած պանդոկ, եւ երեք օր ետք միայն պաշտօնեան անոնց դիակները տեսած էր մեռելատան մարմարներուն վրայ:

Ոստիկանութեան փնտռտուքները կեդրոնացան Ժան Քինքի վրայ: Ռուպէի ոստիկանութիւնը տեղեկացուց, թէ Օգոստոս 24ին, Ժան Քինք շոգեկառքով մեկնած էր դէպի Կուէպվիլէր, Ալզասի քաղաքներէն մէկը: Բայց հոն, Քինքի ազգականներէն ոչ մէկը տեսած էր զինք, եւ ասիկա տարօրինակ կը թուէր, որովհետեւ Քինք աւանդապաշտ ալզասցի մըն էր եւ չէր կրնար այցելութիւն մը չտալ իր ազգականներուն:

Վերջին անգամ զայն տեսած էին Օգոստոս 25ին Պոլվիլէրի կայարանը, ուրկէ շոգեկառք մը նստած էր դէպի Սուլց: Սուլց հասնելուն պէս, գացած էր Լովերթի ճաշարանը, ուր արագօրէն ճաշած էր հիւանդոտ երեւոյթով երիտասարդի մը հետ, որուն շարժումները սակայն ցոյց կուտային մկանային արտակարգ ուժ մը: Երկու ճամբորդները կը խօսէին ալզասեան բարբառ մը:

Ճաշարանապետը երկարօրէն դիտած էր այդ երիտասարդը, որուն ֆիզիքական թերութիւնները զինք անհամակրելի կը դարձնէին: Բերանը կը նմանէր շան դունչի մը, եւ հաստ շրթունքներուն բացուածքէն կ'երեւային խոշոր եւ լայն ակռաներ: Բազուկները ոսկրոտ էին, եւ բթամատին երկարութիւնը գրեթէ կը հաւասարէր ցուցամատին երկարութեան:

Ճաշի ընթացքին, երիտասարդը միշտ կը պոռար. «Շո՛ւտ ըրէ, աճապարէ»:

Յետոյ միասին ճամբայ ելած էին դէպի Վաթերվիլէր, անմարդաբնակ ու վայրի շրջան մը, ուր կը գտնուէր հին դղեակի մը աւերակը:

Անկէ ետք, ոչ ոք տեսած էր Ժան Քինքը:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար.)

ՋԵԿՈՅՑ
Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

—o—

1972–73 տարեշրջանի
Համալսարանական կրթաթոշակներ

1. Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1972–73 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի նախկին կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր հայ ուսանողներու:

2. Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ–ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3. Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի հովանաւորեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ: Շատ բացառիկ պարագաներու տակ է միայն որ կրթաթոշակներ կրնան տրամադրուիլ այս վերջիններուն՝ եթէ նախընտրուած մասնագիտութեան կարելի չէ հետեւիլ տեղական համալսարանի մը մէջ:

4. Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5. Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան զատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

6. Միեւնոյն ընտանիքին պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն, եւ նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն, որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

7. Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամենէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1972, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր 1972): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

8. Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել միօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9. Հիմնարկութիւնը սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ, որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Նախընտրութիւն պիտի տրուի արժանաւորագոյն թեկնածուներէն անոնց, որոնք նախապէս բնաւ չեն օգտուած Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամները:

10. Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր նկատուած թեկնածուներու ընտրութիւնները կը կատարուին Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11. Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն,

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝

Educational Committee of the
Calouste Gulbenkian
Foundation in Lebanon,
Stephen Building, Riad Solh Street,
BEIRUT — LEBANON

Բ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝

Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna,
PARIS (16e —) FRANCE

Գ) Անգլիա բնակող թեկնածուներ՝

Calouste Gulbenkian foundation
U.K. et British Commonwealth Branch,
98 Portland Place,
LONDON WIN 4ET — ENGLAND

Դ) Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով,

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs,
Avenida de Berna,
LISBON - 1 — PORTUGAL

12. Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1972–73 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին, Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, 1972 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր 1972) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանները չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 1 Մարտ 1972

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (178)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ
ՑՆՑԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Յաջորդ օրը, առաւօտուն, Իզէթ տրտմոր դէմքով մը Սուլթանին առջեւ կ'ելլէր:

— Է՛հ տեսնենք ի՞նչ նորութիւն ունիս ըսելիք, Իզէթ, հարցուց Սուլթանը:

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց ան, ապարանքը բոլորովին ամայի է, այսինքն հին ապարանքը ըսել կ'ուզեմ, քանզի նորը պահակազօրաց տեղակալ Ֆէյզի պէյէն բնակուած է, որ այս միջոցիս պաշտօնով Սելանիկ կը գտնուի:

— Ապարանքին մէջի սպասաւորները հարցաքննեցի՞ր: Հարէմ ունի՞ այդ Ֆէյզին:

— Այո, տէր իմ, ունի եւ խնդրեցի կիները տեսնել. սակայն հոդ գաղտնիք մը կայ: Հանըմները ապարանքին մէջ Թաքսաոյի մը գոյութիւն ունենալէն բացարձակապէս գաղափար չունին, միայն թէ ինծ հետեւեալ զարմանալի բանը յայտնեցին:

— Ի՞նչ:

— Թէ Սուլթանուհին մեռնելով իր ժառանգորդներուն պատգամ ձգած էր որ, եթէ նոր ապարանք մը շինել ուզեն, հին ապարանքին վրայ չշինեն, այլ անոր քովը կամ ուրիշ տեղ մը:

— Յայնժամ պնդածնին ճիշդ է, առանց մէկը ստորուղիին գաղտնիքը չի գիտեր: Այդ կինը շատ խելացի եւ հեռատես կին մըն էր, եւ կռահած էր թէ եթէ այդ գաղտնիքը երեւան ելլէր իր շառաւիղներուն գլուխը պիտի ուտէր:

— Այո, այդպէս է, վեհափառ տէր: Սակայն ուրիշ բան մըն ալ կայ: Ֆէյզիի երկու հարճերը կը պնդեն թէ երրորդ ընկերուհի մըն ալ ունէին, որ քանըշորս ժամէ ի վեր անյայտ եղած է:

— Եւ առոնք անոր ի՞նչ եղած ըլլալը չե՞ն գիտեր:

— Ոչ, կ'ենթադրեն թէ պէյին բացակայութենէն օգտուելով սիրահար մը գտած եւ փախուստ տուած է:

— Շատ աղէկ, բայց դուն չըսի՞ր ինծ թէ ստորուղիին մէջ մեռած կին մըն ալ գտար:

Իզէթ այշահար իր տէրը դիտեց:

— Է՛հ, տեսա՞ր որ դուն ալ խելքդ կորսնցուցեր ես եւ ինչ եղած ըլլալը չես կրնար հասկնալ, ըսաւ Սուլթանը: Ստորուղիին մէջ Ալպանացիներուն ոտքերուն տակ մեռած գտնուած կինը, կորսուած երրորդ հանըմն է:

— Այո, տէր իմ, իրաւունք ունիք, այդ հանըմը հոն Հայուն կողմէ առաջնորդուած էր, որովհետեւ անկարելի է որ կին մը այդ գաղտնիքը երեւան հանէր եւ մինակը մինչեւ ստորուղիին իջնելը երթալու յանդգնութիւնը ունենար: Ուրեմն այդ Հայը ապարանքը անցած էր, հոն անոր հանդիպած էր, ան գեղեցիկ էր, իրար հաւնեցան եւ համաձայնելով ներս մտան որպէսզի թաքստոցին մէջի գանձը առնեն ու միասին փախչին:

— Աստուած ձեր վեհափառութեան երկար կեանք շնորհէ, ըսաւ Իզէթ, իր տիրոջը կորովամտութեանը վրայ հիանալով:

— Արդ, ասիկա ուրեմն կը նշանակէ թէ՝ Հայը տակաւին թաքստոցին մէջն է: Շուտ մարդերդ առ, հրամայէ որ զգուշութեամբ ստորուղիէն ներս մտնեն եւ մինչեւ ծայրը երթան ու գաղտնի դուռը կոտրեն:

— Ըստդ անմիջապէս պիտի ըլլայ:

Իզէթ խոնարհութիւն մը ընելով հեռանալու կը պատրաստուէր, երբ արտօրանօք Թահիր ներս մտաւ եւ դրան առջեւ կանգնելով հանդիսաւոր ձեւով մը ըսաւ.

— Վեհափառ տէր, Հայը ձերբակալուեցաւ:

Մինչեւ այդ պահուն Համիտ իր գլրասեղանին առջեւը նստած էր, երբ այդ լուրը լսեց, ելեկտրականացածի նման տեղէն վեր ցատկեց եւ մէկ ոստումով ծերուկ Ալպանացիին առջեւ գտնուեցաւ:

— Ի՞նչ ըսիր, գոչեց:

— Թէ Հայը ձերբակալուեցաւ:

— Եւ ո՞վ ձերբակալեց զայն:

— Ոստիկանութիւնը: Բերայի ոստիկանապետը դուրսն է եւ ձեր վեհափառութեան կողմէ ունկնդրութեան ընդունուելու կը սպասէ:

— Շուտ զայն ներս բեր:

Թահիր խսկոյն դուրս ելաւ:

Մինչ Սուլթանը Իզէթի կողմը դառնալով կ'աւելցնէր.

— Այլեւս թաքստոցին միւս ծայրը անցնելու հարկ չկայ. միայն դնա եւ հրամէ որ գանձը ապահովութեամբ հոս փոխադրեն: Այդ գեռնափոր խցիկն ալ մանրազննին քննութենէ անցուր և կասկածելի ինչ բան որ գտնես հոս ղրկէ. ապա խսկոյն մարդեր դիր որպէսզի հին ապարանքը փլցնեն եւ ստորուղին ալ գոցեն:

Իզէթ խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ, մինչդեռ Թահիր ուրիշ դանէ մը մեզի ծանօթ ոստիկանապետը վեհապետին առջեւ կը հանէր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Օր. Էլիզ եւ Մակի Սարգիսեան, Տիկին Եղիսաբէթ Սարգիսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան, այրի Տիկին Իշխանեան, այրի Տիկին Տէրվիշեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԱՐԽԱԹՈՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Մուրատեան)

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մարտ 1) ժամը 14,30-ին Լիւինէֆի (Էքս-ան-Փրովանս) ֆրանսական եկեղեցին:

Մահազդ. չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Սահակ Նաճարեան հոգե-հանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իր կնոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ կիրակի 5 Մարտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին յետ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէն եւ «Շանթ»ի բոլոր ընկերները իրենց խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պատրիկ Սարգիսեանի, այրի Տիկին Մարիամ Րէիզեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Րէիզեանի իրենց հօր եւ փեսային՝

ԸՆԿ. ՍԵՐԺ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կեդր. Վարչ-նախումբը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները.—

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերախումբը 1000 Ֆր., ատամնաբոյժ Ժագ Յակոբեան 500, Ս. Լու Մինաս Թէրզեանի մահուան առթիւ Պր. Ալպէր Մալխասեան 200,, Ս. Մարկրիթ Մանուկեան ընտանիք իրենց ննջեցեալներու ի յիշատակ 100, Լէ գ'Օլիվ այրի Տիկ. Նուրիցա Խաչատուրեան իր տղուն ապաքինման առթիւ 100, Տէր եւ Տիկ. Զ. Միլտոնեան Փարիզի իրենց բարեկամ Տիգրան Պաղալեանի մահուան առթիւ 50 փոխան ծաղկեպսակի:

ԼՐԱՏՈՒ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Այսօր Չորեքշաբթի (Մարտ 1)
ժամը 20,30ին
ԱՇՈՏ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
(Նախարար Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան)
Նիւթ՝ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

×

Նոր Սորպոնի համալսարանը
(Փորթ Տօֆին)
Մարտ 7ին, ժամը 20,45էն 22,45
(Բ. յարկ, սրահ թիւ 6)
Ճարտարապետ Օ. ՄԱՐԶՊԱՆԵԱՆ
Կը խօսի նիւթ ունենալով՝ 6րդ էն 13րդ դարու հայ եկեղեցիներու ճարտարապետի յեղաշրջումը:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փարիզեան շըրջանի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Ռուբէն ուսանողական խումբին բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, Չորեքշաբթի Մարտ 1 երեկոյեան ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտօք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամօն):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ. Իփէքեան սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Առնուվիլ – Սարսէլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ազնիւ Նիկողոսեանէ եւ զաւակներէն 50 Ֆր. ի յիշատակ իրենց հին եւ նոր ննջեցեալներուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Կը խօսի
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն
Մարտ 5, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ
Մուտքը ազատ է

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides
Ամբողջովին նոր յայտագիր
Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊՈՒՖԷ
Մուտք 10 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ
Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան իւրնատիպ արժէքը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Իփէքեան նոր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ
ԳԻՆ 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.
15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 : Le Vendredi 24 Mars à 20 h. 45
En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*
« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »
Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՐՏ
JEUDI 2 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12355

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.355

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ՀԻՆ ՍԷՐԵՐԸ

Ֆրանսական Մամուլի Գործակալութեան (Աժանս Ֆրանս–Փրէս) Անգարայի թղթակիցը, թրքական մայրաքաղաքի դիւանագիտական շրջանակներէն քաղուած տեղեկութեանց հիման վրայ, 24 Փետրուարին կը հաղորդէր, որ Խորհրդային Միութիւնը Թուրքիոյ առաջարկած է կնքել «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան» համաձայնագիր մը, կոչուած փոխարինելու նախկինը, որ ջնջուած էր Ստալինի կողմէ, երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին:

Թղթակիցը կ'աւելցնէր, որ Թուրք կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խորհրդային առաջարկին սկզբունքը, ու եթէ ընդունի զայն, համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի, երբ յառաջիկայ Ապրիլ 11էն 15 պաշտօնապէս Թուրքիա այցելէ Խորհ. Միութեան Հանրապետութեան Նախագահ Նիկոլայ Պոդգորնի:

Ցատկանչական երեւոյթ է, որ «բարեկամութեան եւ համագործակցութեան» նոր համաձայնագիր մը ստորագրելու առաջարկը կուգայ Մոսկուայէն: Իսկ Անգարա ինքզինքը ծանր կը ծախէ: Վերջնական պատասխան տալէ առաջ «կ'ուսումնասիրէ սկզբունքը»: Այսինքն ի հարկին կրնայ մերժել, եթէ այդ առթիւ խորհրդային կառավարութեան իրեն տալիք դրամը կամ տնտեսական շահերը բաւարար չգտնէ... Սակարկութեան համար ճամբան ազատ է:

Ռուսեւթուրք փոխադարձ բարեկամութեան դաշինքը կնքուած էր 1925 Դեկտ. 17ին՝ տասը տարուան համար, մինչ վերանորոգելի՝ նոր տասնամեակներու համար: 1935ին վերանորոգուած էր:

1945ին, պայմանաժամի (17 Դեկտ.) վերջանալէն առաջ, Մարտ 19ին Մոսկուա միակողմանիօրէն լուծած էր դաշինքը: Երկու պատճառներ ունէր այդ որոշման համար: Նախ՝ պատժել Թուրքիան, որ երկրորդ աշխարհամարտի ընթացքին ձեռքի տակէ աջակցած էր Գերմանիոյ, հակառակ իր չէզոքութեան: Երկրորդ՝ կ'ուզէր կարգ մը ռազմագիտական եւ հողային պահանջներ ներկայացնել Անգարայի կառավարութեան:

Շատ չանցած Ստալին այս վերջին ծրագիրը պիտի դնէր օրակարգին վրայ Փոցտամի խորհրդաժողովին, որ գումարուեցաւ 1945 Յուլիս 17էն Օգոստ. 2՝ երեք Մեծերու միջեւ, քննելու համար պատերազմէն ծագած կարգ մը խնդիրներ: Ստալինի հետ ժողովի նստողներն էին Թրումըն (Ռուզվելթ մեռած էր) եւ Չըրչիլ: Ինչպէս Եալթայի (4–11 Փետրուար 1945), նոյնպէս Փոցտամի մէջ բացակայ էր Ֆրանսա: Աւելի վերջ է, որ Չինաստան եւ Ֆրանսա եւս մաս պիտի կազմէին աշխարհի ճակատագիրը տնօրինելու կոչուած Մեծերուն, որոնց թիւը երեքէն պիտի բարձրանար հինգի:

Ստալին կը պահանջէր Կարսի եւ Արտահանի նահանգները, ինչպէս նաեւ խորհրդային հսկողութիւն՝ Վոսփորի եւ Տարտանէլի նեղուցներուն վրայ: Պահանջը ուղղակի Անգարայի կառավարութեան չէր ներկայացուած, այլ՝ ամերիկեան եւ անգլիական կառավարութեանց պատասխանատու վարիչներուն, որոնք առանց նոյնիսկ Թուրքերու կարծիքը հարցնելու, բացարձակօրէն մերժողական պատասխան տուին: Նեղուցներու վրայ հսկողութիւնը անընդունելի էր իրենց համար: Եթէ միայն հողային խնդիր ըլլար, թերեւս համաձայնութեան եզր մը գըտնուէր: Սակայն Ստալին երկու հարցերը իրարմէ անբաժան ներկայացուցեր էր:

Այդ թուականէն ի վեր 27 տարի անցած է: Մոսկուայի եւ Անգարայի յարաբերութիւնները ոչ մէկ ատեն թշնամական հանգամանք առացան: Ընդհակառակն Ստալինի մահէն (5 Մարտ 1953) քանի մը ամիս վերջ՝ 30 Մայիսին Մոլոթով յանուն Հայաստանի ու Վրաստանի ծանուցագիր մը ներկայացուց Անգարայի կառավարութեան, հաստատելու համար, որ Խորհ. Միութիւնը հողային ոչ մէկ պահանջ ունի Թուրքիայէն:

Իր կարգին Խրուշչեւ պաշտօնապէս յայտարարեց Մոսկուա այցելող Թուրք ծերակուտականներու եւ երեսփոխաններու պատուիրակութեան մը առջեւ թէ 1945ին ռուսեւթուրք դաշինքը խզողը Բերիան էր, իսկ հող պահանջողը՝ Ստալինը: Այսօր երկուքն ալ չկան: Հետեւաբար եւ բնականաբա՞ր...:

Շատ պարզ է:

Թուրքիա կոնակը տուաւ արեւմտեան ճակատին եւ իր դիրքը ամրապնդեց: Մոսկուա չկրցաւ արգիլել «Թրումընի վարդապետութիւն»ը եւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին: Իր կարգին նիւթապէս աջակցեցաւ թըրքական ճարտարարուեստի զարգացման:

Կարելի չէ թափանցել Խորհրդային Միութեան խորախորհուրդ քաղաքականութեան ներքին գաղտնիքներուն:

Ի՞նչ բան կը մղէ ներկայիս Կրեմլինը՝ փորձելու վերադարձ մը՝ դէպի հին սէրերը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՊԷՏՔ Է ՀԱՄՈԶԷ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Չինամերիկեան միացեալ զեկոյցը, որ, ինչպէս հաղորդած էինք ատենին, հրապարակուեցաւ Նիքսընի Չինաստան այցելութեան վաղորդայնին, որոշ կասկածներ ստեղծած է ամերիկեան կարգ մը շրջանակներու մէջ:

Պահպանողական տարրեր չեն վարանիր նախագահին կատարած «զիջումներուն» մասին խօսիլ, մանաւանդ Ֆորմոզի հարցին առնչութեամբ: Անոնք նկատել կուտան, թէ Նիքսըն իր կատարած զիջումին փոխարէն ոչինչ ստացաւ Չինացիներէն: Մնաց որ երեւոյթը ինքնին քննադատելի է:

Նոյն շրջանակները ունին այն համոզումը, թէ միացեալ զեկոյցը ամէն ինչ չի հրապարակեր, այլ խօսքով Նիքսըն գաղտնի համաձայնութիւն կնքած է Փեքինի հետ: Այս ուղղութեամբ կ'ըլլան ենթադրութիւններ:

Իրաց այս կացութեան մէջ Նիքսըն հարկադրուեցաւ ճշդում մը կատարել, յայտարարելով, թէ Փեքինի մէջ ինք «խաղաղութեան կառոյց»ի մը հիմերը դրած է միայն, առանց սակայն «զոհելու» այն երկիրները, որոնց հանդէպ Ամերիկա յանձնառութիւններ ստանձնած է. «Մենք ոչ մէկ գաղտնի համաձայնագիր կնքեցինք, ինչ բնոյթի ալ ըլլայ ան, մեր դաշնակիցներուն կռնակէն»:

Ցամենայն դէպս Թոքիօ մտահոգութեան նշան ցոյց կուտայ եւ արդէն իսկ քաղաքական շրջադարձ կատարելու նախանշաններ երեւան կը հանէ: Այսպէս Ճափոնի վարչապետը առջի օր առաջին անգամ ըլլալով յստակ դիրք բռնեց Ֆորմոզի կապակցութեամբ նկատել տալով, թէ կղզին մաս կը կազմէ Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետութեան: Արտաքին նախարարը՝ Ֆուքուտա, իր կարգին, յայտարարեց, թէ Ճափոն պատրաստ է ճանչնալու Չինաստանը: Արտաքին նախարարին կարծիքով Ճափոն «անկեղծօրէն պէտք է ընդունի իր անցեալի սխալները Չինաստանի հանդէպ» ինչպէս, օրինակ, չինեւճափոնեան պատերազմը, Մանչուրիայի գրաւումը:

Ճափոնի մտահոգութիւնները փարատելու համար Նիքսըն իր գործակիցներէն մէկը ղրկած է Թոքիօ: Կրկին վստահեցուց Ճափոնի պաշտօնական շրջանակները, թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ Ամերիկա-Ճափոն յարաբերութիւններու մէջ: Մասնաւորաբար կրկնեց Նիքսընի խօսքը, թէ գաղտնի համաձայնութիւն չէ կնքուած Փեքինի հետ:

Մ. Նահանգներու նախագահը հանդիպում մը ունեցաւ ամերիկացի երեսփոխաններու հետ: Ֆորմոզի կապակցութեամբ Ամերիկա չի խախտեր իր դիրքը եւ ոչ ալ ձեռք կը քաշէ իր յանձնառութիւններէն, համաձայն նախագահին խօսքերուն:

Ցամենայն դէպս կասկածները բոլորովին փարատած չեն:

Երկու ամերիկացի ծերակուտականներ Փեքին այցելելու հրաւէր ստացան:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր: Վերջին լուրերու համաձայն Իսրայելացիք ռմբակոծած են պաղեստինեան կայաններ Սուրիոյ հարաւային մասը, սահմանէն 15 քիլոմեթր ներս:

Կը թուի թէ Լիբանանցիք շատ չեն ուզեր գրգռել Իսրայելացիները եւ չեն ուզեր որ կացութիւնը ալ աւելի ծանրանայ: Այս առնչութեամբ կը յիշուի որ Արաֆաթ մերժած էր Պաղեստինցիներու մասնակցութիւն մը Պէյրութի մէկ ցոյցին եւ այդ ցոյցը տեղի չունեցաւ այդ պատճառաւ: Լիբանանեան Ազգ. Քոնկրէն որոշեց վերագրաւել Արքուպի շրջանը (1969էն ի վեր այդ շրջանը բոլորովին յանձնուած էր ֆետայիներուն): Միւս կողմէ վարչապետ Սալամ շեշտեց թէ Գահիրէի երեք տարի առաջուան համաձայնագրերը այլեւս համապատասխան չեն այսօրուան կացութեան հրամայականներուն:

× Լիբանան շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի, այս վերջինոյն բռնած դիրքին համար Իսրայելեան յարձակման առթիւ:

Ամէն պարագայի մէջ Իսրայելեան ըսպառնալիքը կը մնայ Լիբանանի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ զինուորական դատարանը միայն մէկ մահավճիռ արձակեց Սքիրաթի եղեռնափորձին հեղինակներու դատավարութեան (թէեւ բուն պատասխանատուները անմիջապէս գնդակահարուեցան առանց իսկ դատի):

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Չորեքշաբթի առտու 6 հոգի գնդակահարուեցան իբրեւ դաւադիր:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Մակարիոս ի վերջոյ կրնայ տեղի տալ յոյն գնդապետներու պահանջներուն: Այլ խօսքով միասնականութեան դահլիճ մը կազմել եւ ետ ղրկել չեխական զէնքերը:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը չկրցաւ կազմել դահլիճը եւ Հանրապետութեան նախագահը պարտաւորուեցաւ լուծել Խորհըրդարանը եւ կանխահաս ընտրութիւններ նշանակել: Այս ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մայիս 7ին:

ՌՈՒՄԱՆԻԱ կ'ուզէ կապ հաստատել Հասարակաց Շուկայի հետ: Ռումանիոյ Արտաքին Առեւտուրի նախարարը պաշտօնական նամակ մը ուղղեց Հասարակաց Շուկայի նախարարներու Խորհուրդի նախագահին, խնդրելով, որ Ռումանիա դասուի թերաճ երկիրներու շարքին եւ այդ հանգամանքով իրաւունք ստանայ կարգ մը ապրանքներ արտածելու Հասարակաց Շուկայի երկիրները, առանց մաքսատուրքի:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ պետական ապահովութեան Ատեանը առժամեայ կերպով ազատ արձակեց այն չորս Պաղեստինցիները, որոնք Նոյեմբեր 28ին սպաննած էին Յորդանանի վարչապետը: Դատախազութիւնը յայտարարեց, թէ քննութիւնները պիտի շարունակուին նոր դատավարութեան մը համար: Ամման դատապարտեց Ատեանին որոշումը:

ՄԱԿ-ի խորհրդային պատուիրակութեան անդամներէն Միքայէլ Բելով, որ թարգմանի պաշտօն ունէր երեք տարիէ ի վեր, ամերիկեան իշխանութիւններէն քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրեց:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ վարչապետը Մոսկուա ժամանեց:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ մէկ հոգի սպաննուեցաւ եւ երկու ուրիշներ ալ ծանրապէս վիրաւորուեցան, երբ ձեռնառումբ մը պայթեցաւ 250.000 ցուցարարներու մէջ: Ցոյցը ուղղուած էր Իրաքի դէմ: Զուիցերիոյ մէջ ոստիկանութիւնը հաստատեց, թէ Շահի ազգականներէն իշխան Տաւալու թմրեցուցիչ կը ծախէր: Իշխանը անմիջապէս Իրան մեկնած է Շահին հետ, որ Սէն Մորից կը գտնուէր:

ՀՌՈՄԻ կատուները սովամահ ըլլալու դատապարտուած են «յառաջդիմութեան» հետեւանքով: Աղբերը այլեւս կերպընկալ ծրարներու մէջ պէտք է տեղաւորուին, ինչ որ դժուարութիւն կը ստեղծէ կատուներուն օգտուիլ թափուած ճաշերէն:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու բժիշկներ տարրալուծարաններու մէջ քննելէ ետք դրամներ ու թղթադրամներ եկան այն եզրակացութեան, թէ դրամը «աղտոտ» է, կը պարունակէ մանրէներ, որոնք կրնան հիւանդութիւններու պատճառ դառնալ:

ԷԼԻԶԷի մէջ Նախագահ Փոմփիտու եւ տասնեակ մը նախարարներ չորս ժամ խորհրդակցեցան կարգ մը միջոցներ ձեռք առնելու համար ի նպաստ անկախ աշխատաւորներու, փոքր առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու: Այս երեք դասակարգերն ալ շատ ազդուած են տնտեսական տագնապէն, որուն գլխաւոր զոհերն են: Այս առնչութեամբ յոյս կայ որ կասեցում մը պարտադրուի առեւտրական վարձքերու, դիւրութիւններ ընծայուին նաեւ հարկային գետնի վրայ: Կայ նաեւ հանգստեան թոշակի հարցը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Սըր Տըկլաս Հիւմ ընդունուեցաւ Զօր. Ֆրանքոյի կողմէ, որ նախապէս տեսնուած էր սպանացի իր պաշտօնակիցին — Պրաւօի — հետ:

ՔՈՒԷՅԹ շատ հաւանաբար զէնք պիտի գնէ Ֆրանսայէն:

ԱՆՃԵԼԱ ՏԷՅՎԻՍ որ երաշխաւորագինի փոխարէն ազատ արձակուեցաւ, առջի օր ալ ներկայացաւ Սան Ճոզէի դատարանը, ուր ամբաստանուած է առեւանգումի եւ սպանութեան մեղսակցութեան համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հիւսիսային շրջանը (Նոռ եւ Փա-տը-Քալէ) առաւելաբար գործադուլներով պիտի դիմաւորէ Շապան Տէլմասը, որ այդ կողմերը կ'այցելէ Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ:

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Բ.

« Սկիւտարի ազգային գերեզմանատունը, — կը պատմէ բժիշկ Թորգոմեան, — գրեթէ դասարան մը ըրած էինք մեզի եւ երբ երեկոյեան արձակուրդի ժամը հնչէր, մենք՝ իմա Յարութիւն Մրմրեան, Մելքոն Կիւրճեան, Միհրան Դուրեան (յետագային՝ Եղիշէ պատրիարք) եւ ես, կ'ուղեւորուէինք հոն եւ ուշի ուշով կը կարդայինք տապանագիրներ որպէսզի ոտանաւոր գրելու վարժութեան տեղեակ ըլլայինք... » (Երեմիա Չելէպի Քէօմիւրճեան, Ստամպոլայ Պատմութիւն, Գ. հատոր, Վիէննա, 1938, էջ 158):

Արդ՝ սոյն գերեզմանատան մէջ է, որ Պետրոս Դուրեան կը հանգչի դարէ մը ի վեր, դամբարանի մը տակը, որ մարմին առաւ քիչ յետոյ իր վախճանէն, հասոյթին շնորհիւ իր քերթուածներուն, որոնք լոյս տեսան Ընթերցասիրաց Ընկերութեան ջանքերով, «նախաձեռնութեամբ Գուռնեան Աւետիս աշխոյժ երիտասարդին, որ սոյն ընկերութեան հոգին էր եւ պաշտողը հանգուցեալ բանաստեղծին »:

Բժիշկ Թորգոմեան այսպէս կը նկարագրէ այդ դամբարանը:

«Գրեթէ երկուեւկէս մեթր բարձրութիւն ունի այն, եւ է համակ կճեայ, կանգնած է Սկիւտարի ազգային գերեզմանատան մէջ, Պաղլար Պաշիի մեծ պողոտային ճիշդ վրան, այնպէս որ ամէն անցորդ կը տեսնէ զայն դրսէն եւ կրնայ կ'առնէ անոր վերտառութիւնը կարդալու:

Մարմարեայ փառաւոր պատուանդանի վրայ կը բարձրանայ այն, բաղկացեալ երկու կտորէ, առաջին մասը՝ մէկ մեթր եւ քիչ մը աւելի, իւր վրայ կը կրէ բուն շիրիմը չորս քարէգնդակ ոտքերով:

Մէկ մեթր բարձրութեան հազիւ կը հասնի այս երկրորդը, որ քառակուսի՝ կը վերջանայ բրգաձեւ, ունենալով չորս երես, որուն արեւելեանը կը կրէ հետեւեալ տապանագիրը...

Պետրոս Դուրեան
Քերթող

Աստ հանգչի մարմին Պետրոս Դուրեան,
որ քնանամեայ էջ ի գերեզման
երկաթագործի սա ծնեալ որդի,
Բանաստեղծ թռաւ ի կենաց աստի:
Ի տարաժամս Յունուար քսանի
Հազար ութ հարիւր եօթանասուներկի,
Արեւն յիւր էր դէռ ի յառաւօտին,
Օրհասին սեաւ ամպք զնա ծածկեցին:
Մահ նորա բնաւեց իւրոց սիրելեաց,
Սուգ անմխիթար եւ կսկիծ էած.
Վշտըմբեր կենաց իւրոց սոսկ վկայ,
Կնեայ մահարձանս աւասիկ աստ կայ:
Ծնեալ ի 1851, ի 20 Մայիսի

(Սոյն տապանագիրը շարադրած է 1872ին Պետրոս Դուրեանի մանուկ եղբայրը՝ Միհրան, այժմ Եղիշէ եպիսկոպոս Դուրեան՝ առաջնորդ եւ վերատեսուչն Արմաշի դպրեվանքին):

Շիրմին արեւմտեան երեսը կը նայի Պաղլար Պաշիի պողոտային վրայ, կը կրէ Պետրոս Դուրեանի «Իմ Մահը» վերնագրով ոտանաւորին չորս տողերը.

Իսկ անձրշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ
Եւ յիշատակս ալ թառամի
Ա՛հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ:

(Այս տողերը երկու տարի առաջ 1898ին, արձանագրել տուաւ Գեր. Տէր Եղիշէ Սրբազան Դուրեան, վերաշինել տալով նաեւ իր վաղամեռիկ հարազատին դամբանը, որ կործանելու մօտ վիճակի մը հասած է) »:

×

Դուրեանի աճիւնը այդտեղ ամփոփուած մնաց ամբողջ եօթը տասնամեակ: Շուրջը ամբողջ թաղ մը կեանք կը փոխէր անընդհատ, խանդավառ պահերէ եւ տագնապներէ, հոգեւոր երգերէ եւ յուսախաբութիւններէ, սուգի տարիներէ եւ վերադարձնումի, աղէտներէ եւ հրդեհներէ անցնելով փոխն ի փոխ:

Բոլոր այդ ալեկոծութեանց մէջ Դուրեանի շիրիմը հսկեց անխլիր, ու թաղը երբեք չդադրեցաւ իրեն ուխտավայր ընել զայն:

Ի վերջոյ, պիտի չարչարէին Դուրեանի աճիւնը եւս: Զայն պիտի խլէին իր գերեզմանէն այլուր փոխադրելու համար:

Արդարեւ, պողոտան լայնցնելու համար Սկիւտարի գերեզմաննոցէն Թուրքերը պիտի կտրէին լայն շերտ մը, ինչպէս վարուեր էին տասնեակ տարիներ առաջ Բանկալթիի Հայոց գերեզմանատան հետ, նախ՝ անկէ լայն երիզ մը կցելով պողոտային, յետոյ՝ ճամբայ բանալով անոր մէջէն եւ, ի վերջոյ, ամբողջապէս թաղի վերածելու համար զայն: «Հոգեւոր տէրը» խլուած իր դարաւոր գերեզմանէն՝ դացած է Երրորդութեան եկեղեցւոյ գաւիթը պահ տալ իր ոսկերոտիքը:

Դուրեանի աճիւնները իրենց տեղը չեն հիմա: Իրենց դամբարանին հետ գերեզմանատան աւելի ներսը փոխադրուած են իր ոսկորները, գանկը, սակայն բերին յանձնեցին իր ժողովուրդին ի պահ:

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՈՒԽՏԱՎԱՅՐ
ՈՒ ՆԵՐՇՆՉԱՐԱՆ

Եւ սակայն Պետրոս Դուրեանի նոյն այդ դամբարանը ուխտավայր մը դարձեր էր առաջին օրէն:

Անոր շիրմին այցի էին գացեր անոնք, որ ճանչցեր էին զինքը իր տուայտանքին մէջ, ինչպէս եւ անոնք, որ պիտի հմայուէին յետոյ անոր քերթուածներուն կախարդանքին տակ:

Անոր այցի պիտի երթային մարդիկ, մեր իսկ օրերուն, իրենց պաշտամունքին տուրքը ցանելու համար անոր հողակոյտին:

Դուրեանի անունը ներշնչարան մը պիտի ըլլար նաեւ: Քանի-քանիներ մեր պատանիներէն անոր ծնրադրելու պիտի երթային քնարը ձեռք առնելէ առաջ:

Վարուժան մէկը պիտի ըլլար անոնցմէ:

Ինքնակենսագրական իր տողերուն մէջ Վարուժան գրեր էր ինքը:

«Երկու տարի յաճախած եմ Սադըղ-Աղաճիի Մխիթարեան դպրոցը, յետոյ Քաղկեդոնի վարժարանը՝ ուր երկար ատեն պատանեկութիւնս երազած է ընդմէջ Մօտայի ծովափին եւ Դուրեանի ոսկորներուն՝ Սկիւտար»:

Արդարեւ Դուրեանը զգալի է Վարուժանի առաջին քերթուածներուն մէջ: Ոտանաւորի մը մէջ, զոր ուղղած է Մուսային եւ զետեղած իր «Սարսուռներ»ուն սկիզբը, ինքն իսկ կ'ակնարկէ սրբազան հաղորդութեան, որ Դուրեանէն կուգայ իրեն: Սկսնակ քերթողը, որ Վարուժանն էր, երբ Մուսայէն քնար մը կ'աղերսէր իրեն, Մուսան զգացուցեր էր անոր թէ սեւ փայտէ դժխեմ գործիք մըն է իր աղերսած այդ նուագարանը, վէրքով ու կրակով օծուած, թէ այդ քնարին վրայ կը յածի Արովեանի հէք ուրուականը, թէ անոր վրայ լացած է Դուրեան եւ Պէշիկթաշլեան՝ տխրած Քեր-թողը անդրդուելի մնացեր էր սակայն, ան կ'ուզէր երգել հոդ չէ թէ տառապելով:

«Ես, անյողդողդ, ըսի անոր, — ըլլա՛յ
տուր»:

Իր ուրիշ մէկ քերթուածին մէջ բանաստեղծը ինքն է, որ կը հարցնէ վշտին:

«Ինծի կուզաս ո՞ւր տեղուանքներ
այցելած, —
Դալուկ դէմքի՞ն սեւ դագաղի մը հակող...
Հուր ողբերգնե՞րն Սկիւտարի սոխակին
Ըզքեզ սնոյց...»:

Ով որ կը կարդայ իր «Սարսուռներ»՝ չի կրնար չնշմարել Դուրեանի հպումը իր յուզումներուն, նոյնիսկ հետքեր անոր արուեստէն: Անկէ է որ անոնք, որ ողջունեցին նոր քերթողի մը յայտնութիւնը յանձին Վարուժանի, — ինչպէս Արշակ Զօպանեան, — անհրաժեշտ գտան նմանութիւն մը երկու բանաստեղծներուն միջեւ:

×

Դուրեանի աճիւնին խոնարհելու գնաց Միսաք Մեծարենց ալ Մուսաներուն դուռը բախած օրերուն: Անոր այդ այցը ճիշդ այդ տարին էր, երբոր Մեծարենց իր անդրանիկ ներշնչումները արդէն մամուլին յանձնած, «պաշտօնապէս» ալ մուտք կը գործէր հայ գրականութեան սեմէն ներս: 1903ին էր, արդարեւ, որ «Մասիս»ի խմբագրութիւնը 5րդ մրցանակը «շնորհած» էր անոր իր կազմակերպած բանաստեղծութեան մրցումին առթիւ:

Դուրեանի շիրմին տուած այցին հետ Մեծարենց քերթուած մը գրեց:

Տասնութեամեայ պատանին, որ գըրոցական դրասեղաններուն վրայ այս տողերը կը գրէր, մաքէն չէր անցներ, թէ Դուրեան մը կը վերածնէր իր մէջ, թէ հիւծախտը պիտի խլէր տանէր զինքն ալ հազիւ ընձիւղած, եւ թէ ի զուր էր կարծեր, որ մոռացումը պիտի տանի իր հետ:

Ան դեռ չէր գիտեր, թէ հայ քերթողութիւնը հպարտ պիտի ըլլայ օր մը իր երգերով ալ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 2)

ԹՐՈՓՄԱՆ
ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

Բ.

Բայց, ո՞ւր էր Կիւսթաւ Քինք: Արդեօք ան այն նոյն անձը չէ՞ր, որ Ժան Քինք անունին տակ եկած բնակութիւն հաստատած էր, Շըմէն տը Ֆէր պանդոկին մէջ: Սենեակը անմիջապէս խուզարկուեցաւ ու հոն գտնուեցաւ շապիկ մը, որուն վրայ արեան բիծեր կային:

Անկէ զատ, ոճիրէն օր մը եաք, Պարտօ կոչուած կառապան մը ներկայացած էր ոստիկանատուն: Զայն անմիջապէս տարած էին մեռելատուն եւ ան հոն տեսած ու ճանչցած էր տիկին Քինքի եւ իր հինգ զաւակներուն դիակները:

Կառապան Պարտօ պատմեց հետեւեալը.

«Կայանս կը գտնուի Հիւսիսի կայարանին առջեւ: Կը սպասէի կէս գիշերուան շոգեկառքին ճամբորդներուն, երբ տիկին մը, որ կը սպասէր մուտքին առջեւ, զիս կանչեց: Խնդրեց որ զինք եւ իր հինգ զաւակները տանիմ մինչեւ Փանթէն: Բեռը շատ ծանր պիտի ըլլար խեղճ ձիուս համար եւ գիւրին չէր գիշերուան մութին մինչեւ Փանթէն երթալ: Ճիշդ այդ պահուն, առաջ նետուեցաւ երիտասարդ մը, որ կը սպասէր քիչ մը անդին, եւ ալպաեան շեշտով մը ըսաւ. «Քեզի ժամով կը վարձենք. ահա չորս ֆրանք՝ կանխիկ:»

«Առաջարկը փորձիչ էր. անմիջապէս հաւանեցայ եւ ճամբայ ելայ: Որքան կը հեռանայինք քաղաքէն, այնքան կը դժուարանար գործս: Մթութիւն կը տիրէր ամէն կողմ ճամբաները խորտ ու բորտ էին: Երբ հասանք բացօթեայ տեղ մը, պաղ քամի մը սկսաւ մորակել երեսս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ո՞ւր է ասոնց յոխորտանքը կամ անէծքը որ տղաս եւ նոյնիսկ մօզերէ ոմանք կը կասկածէին որ տեղի ունենայ ի տես խարոյկին... պարապ տեղը սարսափեցան անոնք. ահա ժողովուրդը ողջակէզին կը սպասէ հետաքրքիր լռութեամբ. եւ ի՞նչ, եթէ համարձակի կարգը խանգարել, աղմկե՛լ, ես գիտեմ լռեցնելու կերպը:

Մինչ այս կերպ ինքնավստահ եւ քաջալերիչ մտածումներով տարուած էր Կամպիւս, երբ Աղաւնին հրապարակ կը բերուի խարոյկին մօտիկը, բոլոր ներկաներուն հայեացքը կը կեդրոնանայ անոր վրայ՝ անվերապահ հիացումով:

Անոր չոգարձակ գեղեցկութիւնը, ազնուականի տառապանքը դրոշմուած իր գեռափթիթ կերպարանքին վրայ, քաջակորով եւ անաղարտ այդ արտաքինով, բոլորին սիրտը նուաճուած կարեկցութեան կը մղէ յոգնախառն մրմունջով.

— Ան անմեղ է, կը հասկնէին իրարու փարսերը, անոր արտաքին բոլոր բարեմասնութիւնէն դատելով, մինչդեռ ան պիտի մեռնի եւ ինչ զարհուրանքով, եւ միահամուռ դէպի Կամպիւսը դառնալով կը դիտէին անոր կերպարանքը հասկնալու համար թէ դուցէ մասնակից ըլլայ իր ժողովուրդի գթութեան:

Բայց ապարդիւն. անոր կերպարանքը անփոփոխ կը մնար, դաժան եւ քար սիրտ, աչքերը վայրագօրէն տեւլութիւն կ'արտայայտէին: Կը համոզուէին որ այդ ուղղութեամբ կարելի պիտի չըլլար ազատել մահապարտը:

Աղաւնի որ դոյգն յոյս մը ունէր Միհրանի խրախոյսով քաջալերուած, զգաց որ վրիպած է եւ լքուած բոլորէն:

Ի տես չարչարանքի վայրին իրականութեան՝ հակառակ իր գերմարդկային կամքին, սկսաւ տժգունիլ, եւ սոսկումով փակեց իր սամուկ աչուները՝ խարոյկը չտեսնելու համար:

Վերջապէս երկարատեւ դառնութեան բաժակը քամելէ առաջ աղաղակեց.

— Ո՛հ, հայր իմ, ո՞ւր ես հիմա, ո՞ւր հայր իմ պատուական, իմ վախճանը արդեօք դարման մը պիտի ըլլա՞յ քու աննսեմութեան վերջ տալու համար: Ո՞ւր ես հայր իմ:

Այս կարծր քարերը հալեցնող տրտըմջանքէն յետոյ դառնալով դէպի Կամպիւսի կողմը բացագանչեց.

— Ուրախացի՛ր, ցնծա՛ այժմ եւ յագեցուր վրէժդ տկար եւ անմեղ արարածի մը, խժդուժ արարած: Թող աստուածները դատեն քեզ. անոնց արդար վճիռը պատուհասէ քեզ...:

— Աստուածնե՛րը, — կ'ընդմիջէ Կամպիւս — քեզ իմ ա՛րդար վճիռս յանձնեցին. մեռի՛ր եւ թող անոնց կամքը տնօրինէ կեանքիս մնացեալ օրերը:

Պահակնե՛ր, կատարեցէք ձեր պարտականութիւնը:

Պահակները հնազանդ անոր հրամանին, գոհը կը մղեն դէպի խարոյկ, եւ երբ կը պատրաստուէին բոցերուն յանձնել՝ անսպասելիօրէն Տիգրան եւ Արշէն Միհրանի առաջնորդութեամբ հոն կը փութան:

Միհրան ուժգնութեամբ արգելք կը հանդիսանայ հօրը հրամանին գործադրութեան, մէկ ձեռքով պահակը մէկ կողմ կը հրէ եւ միւսով Աղաւնիին թեւէն բռնելով հօրը առջեւ կը տանի եւ ծնրադրելով կը պաղատի.

— Հայր իմ ներէ Տիգրանին, եւ յանձնէ իրեն այս անմեղ եւ վեհանձն աղջիկը, ես կը պաղատիմ քեզ, յանուն իրենց թշուառութեան: Միթէ կարելի՞ է որ դուն աստուածներէն աւելի անողոք ըլլաս, վստահ եղիր որ անոնք ներողամտութիւնը կը նախընտրէին. հայր իմ, յանուն աստուածներուն շնորհ ըրէ Տիգրանին եւ իր զաւակներուն...

Բայց Կամպիւս աւելի գայթակղած, նշան կ'ընէ դահիճներուն որպէսզի իշխանուհին բոցերուն յանձնեն:

Անոնք դարձեալ կը մօտենան Աղաւնիին, տրուած հրամանը գործադրելու համար:

— Անգութ արարածներ, հեռացէք — կը գոչէ Միհրան — հեռացէք կ'ըսեմ ձեզի, եւ դառնալով Տիգրանի եւ Արշէնի կը թելադրէ.

— Փութացէք խոնարհիլ ինչպէս ես, Կամպիւսի ոտքերուն, այդ հլու հնազանդութիւնը հրապարակաւ իր փրկարար ազդեցութիւնը պիտի ունենայ անյապաղ: Բայց ինչո՞ւ կը տատանիք, ի՛նչ այս վայրկեանիս ատե՞նն է հպարտութեան:

Տիգրան կը դիտէ իր աղջկան ազնուորդ վիճակը, անոր շղթաները, մերթ կը նայի խարոյկին որ կը վառի իր զաւկին համար, եւ զէնընկէց կ'ըլլայ հպարտութիւնը եւ կ'ըսէ.

— Լաւ ուրեմն տառապանքը կը պարտադրէ ինձ, մինչ Արշէն կը մաքառէր երկմտօրէն, եւ կ'ունկնդրէր իր հայրը, որ կ'ըսէր.

— Որդեակս, տես քրոջդ վիճակը, պէտի ձգե՞ս որ հրոյ ճարակ ըլլայ:

Խ. Վ.

(Շար. – 21)

Անկեղծօրէն պղջացի կայարանին առջեւ մնացած հէլլալուս համար: Կառքին մէջ մթնոլորտը աւելի ուրախ կը թուէր, պզտիկները կը խօսէին ու կը խնդային: Խեղճերը չէին գիտեր, թէ ո՛ւր կ'երթային: Իսկ երիտասարդը մէջ ընդ մէջ կը պոռար. «Աւելի՛ շո՛ւտ, աւելի՛ արա՜գ»:

«Երբ հասանք Զօրս Ճամբաներ կոչ – ուած տեղը, երիտասարդը հրամայեց, որ կանգ առնեմ: Շուրջս նայեցայ. ո՛չ տուն կար, ո՛չ ալ բնակչութիւն: Նախ երիտասարդը իջաւ, տիկինը հետեւեցաւ անոր ու միասին կորսուեցան խաւարին մէջ, իրենց հետ տանելով աղջնակը եւ մանչուկը: Միւսները մնացին կառքին մէջ: Այս ընթացքը գիս զարմացուց. պատանիին հարցուցի.

— Այս ժամուն ի՞նչ ընելու եկած էք այս կողմերը:

— Եկած ենք հօրս քով: Ան նոր տուն մը գնած է. հոն պիտի ապրինք այլեւս:

— Ո՞ւր կը բնակէիք առաջ:

— Ռուսիա:

— Ուրեմն այդ երիտասարդը ձեր մեծ եղբայրն է:

— Ո՛չ, բարեկամ մըն է. մեր աղքա – կաններէն մէկը:

«Ճիշդ այն ատեն երեւցաւ երիտա – սարդը:

— Եկէք, ձեր հայրը հոն է եւ ձեզի կը սպասէ:

«Պզտիկները իջան կառքէն եւ չորսը միասին կլլուեցան անհետացան խաւարին մէջ: Օդը շատ ցուրտ էր: Հովը մերթ կը հանդարտէր, մերթ կը փչէր կատղած ցուլի մը պէս: Թերեւս այս է պատճառը, որ ես պատահածներուն մասին բան մը չլսեցի»:

×

Ուրեմն այդ երիտասարդը Կեւսթաւը չէր կրնար ըլլալ: Մանուկները չէին կըր- նար այդքան մեծ սուտեր խօսիլ:

Սակայն փնտռտուքները կը շարունակ- ուէին երկրին բոլոր կողմերը. հսկողու – թիւնը շատ խիստ էր սահմանագլուխնե- րու եւ նաւահանգիստներու շրջաններուն մէջ:

Լը Հավրի մէջ կը վխտային մեծ թի- ւով փախստականներ, որոնք առիթ մը կը փնտռէին Ամերիկա անցնելու համար: Ոստիկանական լրտես Տուրսոն, որ սպա- րապոյ ժամերուն մուրացկանի կերպա – րանք կ'առնէր, պանդոկի մը մէջ ծանօ- թացած էր Հանրի Ֆիչ անունով անձի մը, որ Գերմանիայէն եկած էր եւ կ'ուզէր անցնիլ Միացեալ Նահանգներ: Հանրի Ֆիչ, որ ինքնութեան թուղթ չունէր, կը ջանար կեղծ անձնագիր՝ մը ձեռք ան- ցընել: Տուրսոն յարաբերութեան մէջ մտաւ անոր հետ, եւ անոր բրաւ առա – ջարկներ:

— Եկուր, բսաւ Տուրսոն, մտնենք սա սրճարանը ու խօսինք գաւաթ մը կոն- ծելով:

Ճամբուն վրայ Տուրսոն տեսաւ Ֆեռան կոչուած ոստիկանը եւ աչքի նշան մը ը- րաւ անոր. յետոյ մտան սրճարան ու նստեցան հանդարտ անկիւն մը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Մայրիներու Կարգի Ասպե- տի շքանշանը շնորհուած է Համազգա – յինի բազմամեայ ատենապետ Վահէ Սէթ- եանի: Շքանշանի տուչութիւնը կատար- ուած է Ճեմարանի սրահին մէջ, Փետր. 24ին, ձեռամբ Կրթական նախարար Նե- ճիպ Ապուհայտարի: Այս առիթով, Կըր- թական նախարարը նախագահ Սլէյման Ֆրենճէի կողմէ իր գնահատանքը յայտ- նած է Հայութեան, Համազգայինի կա – տարած մշակութային գործին եւ Վ. Սէթեանի ունեցած հանրանուէր դերին հանդէպ: Համազգայինի Կեդր. վարչու – թեան անունով խօսք առած է Պր. Եղիկ Գոնիալեան, որ շեշտած է անոր վերջին ծառայութիւնը — Համազգայինի տպա – րանը, որուն նախաձեռնութիւնը, զար – գացումը եւ անոր արդիական մակարդա- կի հասնիլը իրեն կը պարտին, ամբող- ջութեամբ կը նուիրէ Համազգայինի: Այս առթիւ, ան ի գնահատութիւն, Համազ- գայինի Կեդր. վարչութիւնը այս տպա – րանը կը կոչէ «Համազգային Վահէ Սէթ- եան տպարան»:

ԹԵՀՐԱՆԻ «Ալիք»ը իր հիմնադրութեան 40ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպած է: Բացումը կատարուած է Փետրուար 17ին: Ցուցահանդէսը կը պատկերացնէ թերթին քառասուն տար – ուան գործունէութիւնը — թերթի հա- ւաքածոներ, բացառիկ թիւեր, «Ալիք»ի կողմէ տպուած դասագիրքեր, գիրքեր, գրքոյկներ, «Ալիք» ամսագիր, «Ալիք Պատանեկան» եւայլն: Ցուցահանդէսին բացումը կատարած է ընկ. Ա. Ամուրեան:

ԱՆԳԼԻԱՀԱՅ բժիշկ Ռ. Ալթունեան, որ զաւակն է Հալէպի ծանօթ բժշկապետ Ալ- թունեանի, որու վարած հիւանդանոցը նախախնամական դեր կատարած է Մեծ Եղեռնի օրերուն, ասթմի (շնչարգելու – թիւն) դէմ ազդեցիկ դեղ մը գտած է: Դեղը կը կոչուի Ինթալ. ան արգելք կը հանդիսանայ թոքերու պրկումներուն, կը հանդարտեցնէ մկանները եւ թոքերու մէջ կը բանայ օդի ճամբաները: Դեղը ներ- կայիս կը վաճառուի 45 երկիրներու մէջ: Բժիշկ Ռ. Ալթունեան իր յայտնաբերած դեղին համար ստացած է Կալլէնի մըր- ցանակը, հաստատուած «Համաշխարհա- յին Բժշկութիւն» ամսաթերթին կողմէ:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ գաղութը պատշաճ ձեւով ոգեկոչած է Վարդանանցը: Բոլոր Հայ վաճառատուները, խանութները, արհես- տանոցները փակ մնացած են այդ օր, ինչպէս նաեւ հայկական բոլոր վարժա – րանները: Հայ երկրորդական վարժա – րաններէն ներս ներքին ձեռնարկներով, ինչպէս դասախօսութիւններ կամ թատե- րական ներկայացումներ, ուսանողու – թիւնը հաղորդուած է Վարդանանց խոր- հուրդով: Իսկ ազգային վարժարաններու աշակերտութիւնը միասնաբար տօնած է Վարդանանցը Լիբանահայ Ազգային Վար- ժարաններու Ուսուցչական Միութեան կազմակերպած ձեռնարկով:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Վարդանանցը յիշատակ- ուած է հանդիսութեամբ մը, Փետրուար 16ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ցունաստանի Կեդր. վարչութեան: Թե – սաղոնիկէի մէջ հրապարակային կարե – ւոր դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է Փետրուար 13ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան «Ս. Թէհլիրեան» խումբին: Երիտասարդ ըն- կերուհիներ՝ Կ. Տուրդուեան եւ Ա. Աբէլեան դասախօսած են Ռ. Պատկան – եանի եւ Պ. Դուրեանի մասին:

ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ «Արմենիա» Երի – տասարդաց Միութեան 31րդ պատգամա- ւորական ժողովը գումարուած է Յուն – ուարի վերջ, «Խրիմեան» Կրթական Հիմ- նարկութեան սրահին մէջ:

ՆԻՒ ՃԸՐՁԻԻ Հայ Մշակոյթի Միու – թիւնը Դ. Վարուժանի նուիրուած դա- սախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած է Փետրուար 12ին: Բանախօսած է Ստե- փան Տարաունի:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միու – թեան սրահին մէջ, Փետրուար 24ին, տեղի ունեցած է Միութեան հիմնարկու- թեան 25ամեակի հանդիսութիւններու բացումը: Խօսք առած են շատեր շեշտե- լով Կեդրոնականի կարեւոր դերը կրթա- կան մարզին մէջ: Նիւ Եորքի մէջ ալ շքեղ հանդիսութիւնով մը յիշատակուած է Յատեանի օրը: Նախկին սաներ ոգեկոչած են յիշատակը դպրոցի բարերարներուն եւ կրթական արդիւնաշատ գործունէութիւնը հաստատութեան: Օրուան բանախօսն է եղած Տիկին Գոհար Թէօլէօլեան:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ Համալսարանականներու Միութիւնը, որ հիմնուած է չուրջ մէկ տարի առաջ, Փետրուար 18ին գումարած է իր տարեկան ընդհանուր ժողովը, Ազ- գային Վարժարաններու Ուսուցչական Միութեան «Մշակ» սրահին մէջ: Միու- թիւնը կը համախմբէ լիբանանեան, ա- բաբական եւ ֆրանսական համալսարան – ներու հայ ուսանողութիւնը:

Թիչ եաք, ոստիկան Ֆեռան եւս մտաւ սրճարան ու սկսաւ յաճախորդներուն ինքնութեան թուղթերը պահանջել: Յե – տոյ մօտեցաւ Ֆիչին եւ հարցուց անոր անունը:

— Վանտերպէրկ, պատասխանեց Ֆիչ:

— Ինքնութեանդ թո՛ւղթդ:

— Ինքնութեան թուղթ չունիմ:

— Այն ատեն հետս կուգաս ոստիկա – նատուն եւ հոն կը բացատրես խնդիրդ:

Ֆիչի դէմքը յանկարծ դեղնեցաւ: Ոտքի ելլելով հետեւեցաւ ոստիկանին, որ ճամ- բու ընթացքին շարունակեց իր հարցա – պնդումը:

— Լը Հավր գալէ առաջ՝ ո՞ւր կը գըտ- նուէիր:

— Ռուսիա:

— Ո՞ր ճամբով եկար հոս:

— Փարիզէն անցայ:

Ֆեռանէն աւելի խելացի ոստիկան մը կարեւորութիւն պիտի չտար այս պա – տասխանին եւ դէպքերը պիտի ընթանա- յին տարբեր ձեւով: Ֆեռան միջակ խել- քով մէկն էր, բայց ծայր աստիճան կաս- կածամիտ:

— Փարիզէ՞ն... Արդեօք աւելի ճիշդ պիտի չըլլա՞ր, եթէ Փանթէն ըսէիր:

Փանթէն բառը լսելով, Ֆիչ յանկարծ առաջ նետուեցաւ: Ոստիկանը սկսաւ զայն հալածել, անցորդները միացան անոր: Ֆիչ հասաւ քարափին ծայրը եւ նետուե- ցաւ ջուրին մէջ: Բաջ նաւաստի մը, որ հոն կը գտնուէր, հետեւեցաւ անոր: Ֆիչ կը փորձէր խեղդել իր ազատարարը. բայց նաւաստին աւելի հուժկու եւ ջուրին աւելի վարժ, յաջողեցաւ զայն դուրս հանել: Ֆիչի գրպանէն գտան ժամացոյց մը, դրամ եւ բաժնեթուղթեր, որոնք կը կրէին Ժան Քինք անունը: Բայց Ժան Քինք, որ ունէր 14 տարեկան մանչ մը եւ ուրիշ հինգ զաւակներ, պէտք էր աւելի տարիքոտ ըլլար, քան այս քառասնամեայ երիտասարդը: Ոստիկանութիւնը չուտով երեւան հանեց իրականութիւնը. այս ե- րիտասարդին բուն անունը Ժան Պաթիսթ Թրոփմաճ էր:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի պատմութեան թանգարա- նը նոր ցուցանիւթերով ճոխացած է. ա- սոնք գտնուած են վերջին շրջանի պեղում- ներու ընթացքին:

Նոր ձեւաւորում ստացած է «Հայ ժո- ղովուրդի կազմաւորումը» սրահը: Այցե- լուները այժմ կրնան տեսնել Պերսեպո – լիսի (Պարսկաստան) Դարեհի ժամանա – կաշրջանի (6–5րդ դարեր Ք. Ա.) հար – թաքանդակին պատճէնը, ուր պատկե – րացուած են հարկատու Հայերը: Սրահին մէջ ցուցադրութեան դրուած են նաեւ Երուանդ Թագաւորի, արեւմտեան Հայքի աքեմենեան կառավարիչ Տիրիբազի դի – մանկարները, որոնք ընդօրինակուած են Ք. Ա. 4րդ դարու դրամներէ:

Ցուցադրուած նիւթերուն մէջ կան հայ ժողովուրդին կազմաւորման ժամանա – կաշրջանին վերաբերող կենդանակերպ անօթներ, կաւէ, սպիտակով ընդելուզ – ուած կենցաղային ամաններ եւայլն:

Նոր են նաեւ Արտաշէս Ա.ի երկու սահմանաքարերը՝ արամէական արձա – նագրութիւններով, որոնք անցեալ տարի գտնուեցան Թեղուտի մէջ:

Գեղեցիկ է նոյնպէս Արտաշատի մէջ յայտնաբերուած կնոջ մարմարէ արձա- նիկը:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Ոստիկանապետը սրահէն ներս մտնելով վեհապետին կողմը քայլ մը ընելով ծունկի եկաւ:

— Ապրիս, ապրիս... ըսաւ Սուլթանը, անոր նշան ընելով որ վեր ելլէ:

Ոստիկանապետը ոտքի ելաւ:

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, մարդաս – պան Հայը ձեր մեծափառ իշխանութեան եւ արդարութեան ձեռքն է:

— Ապրի՛ս, ապրի՛ս, եւ ի՞նչպէս ձեր- բակալեցիր զայն:

— Ենթադրելով թէ, վեհափառ տէր, Վոսփորի եզերքէն պիտի անցնէր, ամ – բողջ եզերքին երկայնքը մարդեր դրած էի, որ պիտի ցերեկ հսկեն:

— Ո՛հ, ապրիս, գոչեց Սուլթանը: Եւ ձերբակալեցի՞ր ուրեմն:

— Այո վեհափառ տէր, ձերբակալուե- ցաւ, շնորհիւ հանճարեղ պաշտօնեայի մը, Հարպիին:

— Ապրի՛ս, ապրի՛ս, Հարպի՛ ըսիր:

— Այո տէր իմ:

— Շատ աղէկ, թող հազար ոսկիի վար- ձատրութիւն մը տրուի անոր:

— Վեհափառ տէր, վրայ բերաւ ոստի- կանապետը, այն պահուն երբ Հարպի ա- նոր ձերբակալութիւնը իմացուց ինծ, այնքան ուրախացայ որ, իմ թոշակէս 500 ոսկի նուէր մը եւ պէյի տիտղոս մը խոստացայ իրեն:

— Ապրիս, ինչ որ խոստացար թող տրուի անոր, բայց ոչ քու թոշակէդ, այլ պետական գանձէն: Ապրիս, քու կարո – ղութենէդ եւ հաւատարմութենէդ գոհ եմ: Մուխթար փաշան ապուշ մըն էր եւ իր ա- պուշութիւնը սուղի նստաւ իրեն. յետ- այսօրիկ, դուն իր պաշտօնը պիտի ստանձ- նես եւ փաշա պիտի ըլլաս, Ֆահրէտտին պէյ:

Նորեկ փաշան քայլ մը յառաջացաւ եւ Սուլթանին ձեռքը համբուրեց:

— Եւ ո՞ւր է այժմ այդ Հայը:

— Տէր իմ, առանց վրայէն իր կնոջա- կան հագուստները հանելու հոս բերի զայն եւ վարը պալատան բանտին մէջ ար- գելափակել տուի:

— Շատ լաւ, ապրիս, ճիշդ ես ալ ա- տիկա կ'ուզէի: Շատ աղէկ, շատ աղէկ, Եպարքոսին իմաց տուր որ վաղը անմի- ջապէս արտակարգ դատարանը նիստի հրաւիրէ, եւ դուն ալ գնա նոր պաշտօնդ ստանձնէ:

Երջանիկ ոստիկանապետը այնքան վեհ- անձնօրէն գինքը վարձատրող տիրոջը ձեռքը վերստին համբուրեց եւ սրահէն դուրս ելաւ:

Սուլթանը իր հանճարեղ պաշտօնէային սուտը իր արքայական բովանդակ մեծ – անձնութեամբ վարձատրած էր:

Հազիւ յետոյ Թահիր ներս կը մտնէր:

Սուլթանը զայն իր քովը կանչեց եւ մինչեւ այդ պահուն ամբողջ երեւան ե- լածները մանրամասնօրէն պատմեց:

Ալպանացին իր տիրոջը մէջ մի յայտ- նութեան առջեւ զարմանքը կը կրկնա – պատկէր. վերջապէս համարձակեցաւ պարզութեամբ հարցնել.

— Այդ ամէնը տէր իմ, կը հասկնամ, ստորութիւն, ոսկիի գանձը, գեղանի Հայը որ այնքան հոգիներ խաբեց եւ ինքզինքը կնոջ տեղ անցուց...

— Է՛հ, ի՞նչ չես հասկնար տեսնենք, ծերուկ Թահիր. ընդմիջեց Սուլթանը:

— Թող ներէ ինծ ձեր վեհափառութիւ- նը, կ'երեւի թէ չափազանց ծերացայ եւ խելքս այլեւս չի կարեր:

Համիտ ակնարկով մը ծերուկ փաշան հարցաքննեց:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ տէր իմ, չեմ կըր- նար հասկնալ թէ ինչո՞ւ համար այս բա- ները եղան. ի՞նչ նպատակաւ Սուլթանու- հին ձեր վեհափառութեան կեանքին դէմ դաւել ուզեց:

— Էհ, չե՞ս հասկնար, Հայը դրկեց վրաս:

— Հէ՞, եւ ի՞նչ շահ ունէր Հայը:

— Շահը Երիտասարդ Թուրքերը ու- նէին:

— Հա այդպէս, յարեց ծերուկ Ալպա- նացին, հիմա կը հասկնամ, խեղճ տղա- յին գլուխը գեղեցիկ խօսքերով լեցուցած եւ խելքը թռցուցած էին:

Ապտիւլ Համիտ ի նշան հաստատու – թեան գլուխը օրօրեց: Ապա ուրպէս թէ իր արքայապահներուն պետին խօսքերը հոգւոյն մէջ տեւական վէրք մը բացած ըլլային, սկսաւ սրահին երկայնքը չափել եւ առանց ծերուկին ներկայութիւնը նը- կատի առնելու, մերթ ընդ մերթ ձեռքի յարմար շարժումներ ընելով մենախօսել.

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բէշիշեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼՈՒԹՖԻԿ ԲԷՇԻՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Գասպար Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Յարութիւնեան, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առտու, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Պ. Շահապ Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Եսայեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Կուտէնեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ՆԱԶԻԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին եւ հօր՝

ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

մահուան 8րդ տարեդարձին ի յիշատակ, Փարիզի եկեղեցին ժամը 11ին, այս Կիրակի 5 Մարտ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Պ. Սահակ Նաճարեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր կնոջ՝

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ Կիրակի 5 Մարտ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին յետ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՃՇԴՈՒՄ

Ն. Սարաֆեանի նուիրուած երեկոյին արտասանած է Օր. Սօնա Վարդանեան (թիւրիմացութեամբ գրուած էր՝ Սերոբեան):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարամաճեան (Քոլոմպ) կը նուիրեն երեսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Արմինէ Սիմաւոնեանի մահուան տխուր առիթով: Տէր եւ Տիկին Համազասպ Սուքիասեան կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Արտաւազդ Աբրահամեանի մահուան տխուր առիթով: Տէր եւ Տիկին Գարեգին Նորսիկեան (Պալէնվիլ) կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, իրենց սիրեցեալ մօր յիշատակին: Այրի Տիկին Մաթիլտ Կարապետեան կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ամուսնոյն մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ:

×

Վալանսէն Մարտիրոսեան ընտանիքը իրենց ընկերոջ՝ Եղուարդ Գասեանի մահուան առթիւ 30 ֆր. կը նուիրէ տեղւոյն ակումբին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական երկրասարդաց երկսեռ Միութիւնը «Ձիւնի օր մը» կազմակերպած է այս Կիրակի, դէպի Ալպեան լեռները:

Մեկնում օթոքառով: Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դիմել հեռաձայնելով Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեանի 66-30-66, Տէր եւ Տիկին Հրաչեանի 48-82-18:

Վերադարձ նոյն օրը:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲ...

Փարիզ (քաղաք)ի մէջ կազմուած են Հայ Արիներու Միութեան Սկաուտներու եւ Արենոյշներու խումբեր:

8-15 տարեկան տղաք կամ աղջիկներ, որոնք կը փափաքին արձանագրուիլ կրնան հեռաձայնել ամէն երեկոյ ժամը 18-20

922-34-45

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անդրանիկ եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ. Իփէքեան սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Զաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ

Մուտքը ազատ է

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ

զաւեշտ,

հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱԴՐ ՈՒԹԻՒՆ — ՊԻՒՖԷ

Մուտք 10 ֆրանք

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ԿՈՉ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ

ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

1915ին Ջարդարար Թուրքերու կողմէ գործադրուած աննախընթաց ցեղասպանութեան ի յիշատակ կառուցուելիք յուշարձանի առիթով, սոյն կոչը ուղղուած է մասնաւորապէս Սէնթ Անթուանի հայրենակիցներուն, հայցելով իրենց մասնակցութիւնը նիւթական նուիրատուութիւններով:

Տրուած ըլլալով որ, չկայ Հայ մը, որ ունեցած չըլլայ իր զոհը կամ նահատակը, լիայոյս ենք որ մեր թաղամասի իւրաքանչիւր Հայ, սիրայօժար պիտի ուզէ իր նիւթական մասնակցութիւնը բերել այս նուիրական գործին:

Նուիրատուութիւնները կրնան տրուիլ փոխան ընկալագրի, թաղականութեան ոեւէ անդամի:

Նուիրատուներուն անունները պիտի արձանագրուին յուշարձանի կեդ. Յանձնախումբի Ոսկեմատեանին մէջ եւ յայտարարուին մամուլով:

ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ՄԱՏՐԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

45 Tours

DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—

Հաւակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝

Յ. ՏԷՐ-ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—

CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի Հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

11 Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Իփէքեան նոր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 9ին, Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՍՕՍԻ» պարախումբի 25ամեակը, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 30ին, Կիրակի երեկոյեան ժամը 9ին

THEATRE CHAMPS - ELYSEES

սրահին մէջ

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ
Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Սփորի մէջ (Ալֆորվիլ):

Հեռաձայնել 207-54-51:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՄԱՐՏ
VENDREDI 3 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12356
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.356

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ա. Անկախութենէն առաջ

Ի՞նչ կը նշանակէ Սփիւռք:

Ըստ հայերէն բառարաններու, Սփիւռ կը նշանակէ տարածեալ, ծաւալեալ ընդ ամենայն կողմն, ցիր եւ ցան, իբր աղբ ցրուեալ. արմատն է սփռեմ բային:

Գործք Առաքելոցի մէջ յիշուած է սփիւռք, այսպէս.— «Երկոտասան ազգացդ որ ի սփիւռս էք՝ ողջո՜յն» (Թուղթ սրբոյ առաքելոյն Յակոբայ՝ կաթողիկէ, Գլուխ Ա. 1):

Սփիւռք լատիներէն Տիասփորա բառն է, որ կը յատկանշէ ամբողջութիւնը այն Հրեաներուն, որոնք Պաղեստինէն գերի տարուած են Քրիստոսէ առաջ Թ. դա — րուն եւ յաջորդ դարերուն, — Բաբելոն, Եգիպտոս, եւայլն, իսկ յամի Տեառն 70 Վեսպասիանոսի որդի Տիտոսի կողմէ Երուսաղէմի կործանումէն ետք ցրուած աշխարհի ամէն կողմը:

Հրէական գաղութները սերտ կապեր հաստատած են իրարու միջեւ Թղթակցութեամբ եւ եղբայրական աջակցութեամբ: Մովսիսական կրօնքը, Եհովայի պաշտամունքը, եբրայական հին աւանդութիւնները խոր արմատ ձգած են իւրաքանչիւր վտարանդի Հրեայի հոգիին մէջ: Անոնք եղած են ինքնապաշտպանութեան ամուր ու անխորտակելի վահան մը՝ անեղծ ու անաղարտ պահելու համար Իսրայէլի զաւակներուն ազգային դիմագիծը, փանելով այլասերումի ու օտարացման ամէն վտանգ:

Եւրոպայի մէջ միջին դարու կարգ մը մոլեռանդ քրիստոնեայ պետութիւններ հալածանքի կ'ենթարկէին իրենց երկիրներուն մէջ հաստատուած Հրեաները, զանոնք պատասխանատու նկատելով Յիսուսի չարչարանքներուն եւ խաչելութեան:

Ցեղապաշտ Սպանիոյ կառավարութիւնը զանգուածային կերպով իր սահմաններէն դուրս վտարեց Հրեաները, որոնք մեծ թիւով հաստատուեցան օսմանեան կայսրութեան հողերու վրայ, — Սելանիկ, Իզմիր, Պոլիս եւ այլուր: ԺԹ. դարուն Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ մէջ պարբերաբար ջարդեր (պոգրոմ) կը կազմակերպուէին Հրեաներու դէմ:

Հալածանքը տարածանք է: Բռնադատութիւնն ու ջարդերը օրէ օր աստիճան մը աւելի ամրապնդեցին ազգայնական զգացումը Հրեաներուն մէջ, որոնք աւելի ամուր կապուեցան իրենց կրօնքին ու աւանդութեանց:

Ինքնապաշտպանութեան բնազդն է, որ մղեց Թէոտոր Հէրցլն ու ընկերները հիմը դնելու Սիոնական կազմակերպութեան: Ապտիւլ Համիտ արտօնեց, որ փափաքող Հրեաները հաստատուին Աւետեաց Երկրին մէջ: Ռոչիլտ եւ ուրիշ մեծահարուստ Հրեաներ նիւթապէս աջակցեցան՝ Պաղեստինի զանազան կողմերը զուտ հրէական երկրագործական համայնական աւաններ կառուցանելու համար:

Երկար պիտի ըլլար կանգ առնել սիոնական կազմակերպութեան գործունէութեան վրայ: Յիշե՛նք միայն թէ Սուլթան Համիտէն վերջ Պաղեստինի մէջ Իսրայէլի անկախ պետութեան մը կազմութեան օժանդակողն եղաւ բրիտանական կառավարութիւնը, որ իր Արտաքին նախարարին՝ Լորտ Պալֆուրի 1917 Նոյեմբեր 2ի ծանօթ Յայտարարութեամբ խոստացաւ հրէական օջախ մը հաստատել Աւետեաց Երկրին մէջ, յաղթանակէն վերջ:

«Հովեչահ խօսք» չէր Պալֆուրի Յայտարարութիւնը՝ դաշնակից աւելի կարեւոր պետական դէմքերու կողմէ Հայերուս տրուած հանդիսաւոր խոստումներուն պէս:

Խօսքը իրականութիւն դարձաւ Զինադադարի օրերուն իսկ: Մեծն Բրիտանիա ստանձնեց Պաղեստինի հոգատարութիւնը, յանուն Ազգերու Դաշնակցութեան եւ օսմանեան լուծէն ազատագրուած այդ հողամասին մարզպան նշանակեց հրեա ծին լորտ մը՝ Սըր Հէրպըրթ Սէմիւըլ:

Սփիւռքի Հրեաներուն համար բացուած էին Պաղեստինի դռները: Ներգաղթը հետզհետէ մտահոգիչ համեմատութիւն կը ստանար: Արաբներու բողոքին վրայ, սեղմումներու ենթարկուեցաւ «հայրենադարձութիւն»ը: Սակայն հակառակ բոլոր արգելքներուն, 1948 Մայիս 14ին, երբ ստեղծուեցաւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը, Պաղեստինի Հրեաներուն թիւը 1918ի 40.000էն կէս միլիոնի բարձրացած էր երեսուն տարուան մէջ:

Սիոնական շարժումը յաջողութեամբ պսակուած էր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Լիբանանի սահմանէն դէպի Սուրիա փոխադրուեցաւ լուրջ միջադէպերու շրջագիծը:

Իսրայէլցիք, ինչպէս գրած էինք երէկ, Լիբանանի սահմանամերձ շրջաններու վրայ իրենց կատարած յարձակումէն ետք, օդային ռմբակոծութեան ենթարկեցին Սուրիոյ սահմանին վրայ գտնուած քանի մը գիւղեր: Այժմ կը ճշդուի այդ գիւղերուն անունները՝ Մուրաթիա, Կամալա, Ատին եւ Մաարիա: Ասոնք կը գտնուին սահմանէն եօթը, ինը եւ տասներեք քիլոմեթր ներս: Համաձայն Իսրայէլցիներուն՝ վերոյիշեալ գիւղերը կայան կը ծառայէին պաղեստինցի արձակազէններու:

Դէտերու կարծիքով, Իսրայէլցիք այս ռմբակոծումով ուզած են «վերջին ազդարարութիւն» մը ընել Դամասկոսի, քանի որ սուրիական սահմանին վրայ Մարտի սկիզբէն ի վեր 13 միջադէպեր արձանագրուած էին:

Շրջանի կացութիւնը այժմ վտանգաւոր կը դառնայ տրուած ըլլալով, որ իսրայէլեան ռմբակոծումներուն յաջորդեցին սուրիական օդուժին ռմբակոծութիւնները նահանջներու (զինուորական քէմպեր) վրայ, Կոլանի շրջագիծին մէջ: Ռմբակոծութեան լուրը նախ հաղորդեց Դամասկոս, ապա զայն հաստատեց Թել Ավիվ:

Քաղաքական դէտերու համար պարզ է, որ Իսրայէլ անպատասխան պիտի չթողու եւ պիտի փոխադարձէ որեւէ ձեւով:

Լիբանան, անշուշտ, մտահոգ է ստեղծուած կացութեան համար:

Պէյրութի մէջ տասը հազարի հասնող ցուցարարներ — ձախակողմեան — դատապարտեցին կառավարութիւնը իր կրաւորական դիրքին համար: Նոյնպէս քննադատեցին արաբ երկիրները, որ լուռ կը մնան միջադէպերուն առթիւ: Մարսէյլի մէջ լիբանանցի ուսանողները լիբանանեան հիւպատոսարանը գրաւեցին՝ համանման բողոքով:

Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ Եգիպտոսի նախագահը Լիբանանի նախագահին նամակ մը յղած է թելադրելով անոր, որ կառավարութիւնը ճնշիչ միջոցներ ձեռք չառնէ Պաղեստինցիներու դէմ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ նախարարութիւնը յատուկ զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ Մարտ 2էն թերթերու առաքման սակերը կը փոխուին, ինչպէս նախատեսուած էր: Կառավարութիւնը կ'ուզէր այս յաւելումը ընել Յունուարին բայց յետաձգեց մինչեւ թերթերու գիներու յաւելումը: Նոր սակը ճիշդ կրկինն է նախկինին:

Փ. ՕՎԵՐՆԷԻ յուղարկաւորութեան պիտի չմասնակցին Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Աշխատանքի Համադաշնակցութիւնը (Սէ. Ժէ. Թէ.): Ծանօթ է որ ձախապաշտ շրջանակները ցոյցի բնոյթ կ'ուզեն տալ թաղումին այս երիտասարդին, որ սպաննուեցաւ Ռընօ գործատան առջեւ: Մինչ Փարիզ եւ այլուր կը շարունակուին Ռընօ հաստատութեանց դէմ եղեռնափորձերը, Ռընօ իր կարգին բողոք ներկայացուց դատարանը Ք.ի դէմ:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Մակարիոս Արք. ընդունեցաւ Յունաստանի կառավարութեան պահանջը՝ ՄԱԿի պահակախումբին յանձնել չեխ զէնքերը: Մակարիոս Արք. 2,5 միլիոն տոլար արժողութեամբ զէնք գնած էր վերջերս Չեխոսլովաքիայէն՝ զինելու համար իր պահակազօրքը:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մօտ իրլանտացի ահաբեկիչներ երկու կամաւոր ոստիկան սպաննեցին: Այս ոստիկանները բողոքական են: Լոնտոնտէրրիի մէկ փողոցին մէջ թաքսի մը պայթեցաւ՝ վիրաւորելով 25 անցորդ: Երկու անչափահաս կաթողիկէ պատանիներու դիակներ գտնուեցան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախագահը Հիթի հետ պիտի տեսակցի Մարտ 18-19ին: Պոմփիտու Լոնտոն պիտի երթար անցեալ ամիս, սակայն Անգլիոյ գործադուլին հետեւանքով վերջին պահուն յետաձգուեցաւ այցելութեան թուականը:

ՊՈԼՍՈՅ նոր կամուրջը, որ շինուելու վրայ է Վոսփորի վրայ, եւրոպական եւ ասիական մասերը իրարու կապելու համար, պիտի կոչուի «Կազի Մուսթաֆա Քեմալ Փաշա կամուրջ»:

ՓԱՐԻԶԻ Լաէնէք հիւանդանոցին մէջ, աննախընթաց վիրաբուժական գործողութիւն մը տեղի ունեցած է ամիս մը առաջ, հինգ տարեկան երախայի մը վրայ, որ սրտի երեք անբնական կազմուածք ունէր: Մէկ գործողութիւնով վիրաբոյժները կրցած են կատարել հարկ եղածը:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ մէջ բացումը կատարուեցաւ մահմետական երրորդ համագումարին: Օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն է «մահմետական դրամատան» մը հիմնումը:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողական ցոյցեր կատարուեցան: Ցխունի մօտ ուսանողներ պատնէշներ հաստատեցին եւ դիմադրեցին ոստիկանութեան:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ եւ եւրոպական շուրջ 50 մեծ հաստատութիւններ այլեւս դադրած են արաբական երկիրներու «Սեւ ցանկին» վրայ ըլլալէ, երբ որոշած են պօյքոթի ենթարկել Իսրայէլը: Ասոնց կարգին՝ ամերիկեան Քայզըր Ինտըսթրիզը, Քըրայսլըրը, Ճեներըլ Թէյըրը եւ ճափոնական Միցուպիշին: Քարիւղային կարգ մը ընկերութիւններ ալ ստիպուած եղած են խզելու Իսրայէլի հետ, ասոնց մէջ՝ Շել, Պրիթիշ Փեթրոլիում, եւայլն:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ մարզին մէջ կացութիւնը փայլուն չէ Ֆրանսայի մէջ եւ բանակցութիւնները որ տեղի կ'ունենան թէ ուղեկայաններու եւ տնօրէնութեան եւ թէ մեթրօ-պիւսի եւ տնօրէնութեան միջեւ, ցարդ դրական ոչ մէկ արդիւնք տուած են:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Ալիթալիա օդանաւային ընկերութեան անձնակազմը 24 ժամուան գործադուլ ըրաւ բայց թռիչքներու մեծ մասը ապահովուած էր:

ՃԻՊՐԱԼԹԱՐԻ մասին միշտ տարակարծութիւն կայ Անգլիոյ եւ Սպանիոյ միջեւ: Արտաքին նախարար Հիումի Մատրիտ այցելութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցն ալ չի ծածկեր այդ իրողութիւնը բայց կը շեշտէ թէ երկու նախարարները պիտի շարունակեն քննել այդ հարցը «բարեկամ եւ շինարար ոգիով»:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ կասոյը սկսած է պակսիլ, քարիւղային ճարտարարուեստի կարգ մը դասակարգերու գործադուլին հետեւանքով: Գործադուլը կը շարունակուի ութ օրէ ի վեր:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք մեր ժողովուրդին, թէ Շաբաթ, 26 Փետր. 1972ին, Պրիսաքի դուքսը Երուսաղէմի Ս. Ղազարի Ասպետներու բարձրագոյն կարգի Մեծ Խաչի շքանշանով պարգեւատրեց Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ՝ Բարձրաշնորհ Տ. Սերովբէ Արքեպս. Մանուկեանը, անոր յօգուտ Եկեղեցիներու մերձեցման եւ գործակցութեան բերած օգտակար ծառայութեանց համար:

Պարգեւատրութիւնը տեղի ունեցաւ դուքսին բնակարանին մէջ, ի ներկայութեան Ասպետներու աստիճանաւորներուն եւ պատուիրակի փոխանորդ՝ Տ. Գիւտ Ծ. Վրդ. Նագգաշեանի:

Շքանշանի տուչութեան ժամանակ, Պրիսաքի դուքսը՝ իբրեւ աշխարհի Ասպետներու Կարգին ընդհանուր պետ, գովասանքով խօսեցաւ ընդհանրապէս Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի մասին, եւ անդրադարձաւ Սրբազան Հօր տարիներու ընթացքին բերած օգտակար գործունէութեանց:

Սրբազան Հայրը շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած այս պատիւին համար եւ շեշտեց, որ Երուսաղէմի Ս. Ղազարի Ասպետներու Կարգը հինէն ի վեր կապեր ունեցած է Հայ Եկեղեցւոյ՝ եւ մանաւանդ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան հետ, եւ այս վերջին տարիներուն այդ յարաբերութիւնները աւելի սերտացան, մանաւանդ շնորհիւ Ասպետներու Ամենայն Հայոց Հայրապետին եւ Երուսաղէմի Հայոց վանքին տուած իրենց խմբական այցելութեանց:

Հիւրասիրութեամբ վերջ գտաւ պարգեւատրութեան այս արարողութիւնը:

ԴԻՒԱՆ
Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ԾԱՆՕԹ.— Երուսաղէմի Ս. Ղազարի Ասպետներու կարգը քրիստոնէական ամէնէն հին կարգն է, հիմնուած՝ Հաւատքի պաշտպանութեան, հիւանդաց եւ կարօտեալներու օգնութեան, Ուխտաւորներու կազմակերպութեան, Եկեղեցիներու միջեւ հասկացողութիւն եւ համագործակցութիւն ստեղծելու առաջադրութիւններով: Անոր գործունէութիւնը տարածուած է աշխարհի բոլոր կողմերը. մասնաւորաբար Սուրիա, Լիբանան, Տահոմէ, Երուսաղէմ, Հնդկաստան, Գամերուն, Քանատա, Մօրիս կղզի, Հոլանտա, Պոլոքա, Լեհաստան, Շուէտ, եւայլն, ուր ունի դարմանատուններ, որոնցմէ կ'օգտուին ամէն տեսակի կարօտեալներ:

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

Գ.

Հայ գրչի եւ արուեստի մարդիկը նոր տքնութեան լծուեցան, վերսկսելու համար իրենց հոգեկան թափը 1915ին կէս ձգուած կէտէն :

1921ի վերջերն էր միայն, որ անոնք անգամ մը եւս եկան քով քովի : Կոմիտաս մեծ դեր էր ունեցեր 1912–1913 տարիներուն : Այս անգամ մեզ գլուխ եղաւ Յովհաննէս Թումանեանի այցը Պոլիս : Անոր նախաձեռնութեամբն էր, որ մարմին առաւ Հայ Արուեստի տունը, իր ծոցին մէջ համախմբելու ինչ որ Պոլիսն ունէր այդ պահուն իբրեւ մշակ գրի եւ արուեստներու :

Մարմին առած 1921ի վերջերուն, Հայ Արուեստի տունը կոչուած էր մեծ տարեդարձ մը դիմաւորելու : 1922 Յունուար 22ին կը լրանար մահուան յիսնամեակը Պետրոս Դուրեանին եւ արդար էր, որ անոր ոգեկոչումով սկսէինք մեր գործունէութիւնը :

1921 Նոյեմբեր 26ին Թոքաթլեանի մէջ տեղի ունեցեր էր հայ մտաւորականութեան հանդիպումը Թումանեանի հետ, եւ հազիւ երկու շաբաթ ետք իր անդրանիկ նիստն էր գումարեր Հայ Արուեստի տան առաջին ընդհանուր ժողովը, տարուան վերջին օրն ալ ստեղծելու համար իր կեդրոնական խորհուրդը :

Մեր առաջին գործը եղաւ Դուրեանի տօնախմբութիւնը սարքել : Մեծարանքի ցոյց մը միայն պիտի չըլլար այդ : Ան կոչուած էր ոգեւորութեան առիթ մը դառնալ նաեւ մեզ համար արուեստի տաճարը մտնելէ առաջ :

×

Տօները իրենց նախատօնակը կ'ունենան : Պետրոս Դուրեանի ոգեկոչման այդ օրն ալ ունեցաւ իրը : Զայն ուզեցինք տօնել նոյնիսկ այն թաղին մէջ, ուր ապրեր եւ ստեղծեր էր Դուրեան : Հայ Արուեստի տան գրեթէ բոլոր անդամները Սկիւտար մեկնեցանք խումբով, Յունուար 21ին շաբաթ երեկոյեան տեղւոյն բողոքականաց ժողովարանին մէջ կատարելու համար մեր ծրագրած նախատօնակը :

Հայ Արուեստի կեդրոնական տան խորհուրդի կողմէ Վահան Թէքէեան բացաւ հանդէսը յայտնելով, թէ արդար էր, որ Հայ Արուեստի տունը իր հրապարակային առաջին արտայայտութիւնը կատարէր Դուրեանի յիշատակը փառաւորելով, ինչպէս արդար էր, որ այդ յիշատակին մեծարանքն ալ կատարուէր Սկիւտարի մէջ, ուր Դուրեան ծնաւ, երգեց ու մեռաւ : Յետոյ յիշեց Դուրեանի խորապէս անկեղծ բանաստեղծութիւններուն թողած ազդեցութիւնը հայ նորահաս սերունդներու եւ հայ գրականութեան մէջ, ինչպէս նաեւ դերը, զոր կատարել կոչուած էր Հայ Արուեստի տունը՝ նոր թափ տալու համար անձկոտած հայ մտքին :

Բանաստեղծ Վահրամ Թաթուլ կարդաց ի բացակայութիւն Օշականի, որ չէր կրցած ներկայ գտնուիլ, անոր մէկ ուսումնասիրութիւնը, որ իբրեւ նիւթ ունէր «Անձնական լարը Պետրոս Դուրեանի մէջ» :

Երգուեցան երկու մեներգ, մէկը՝ Գրիգոր Սինիքէն եւ միւսը Ստեփան Բաբելեանէն : Այս վերջինը տաղ մը յօրինած էր Դուրեանի «Լճակ»ին վրայ : Յետոյ Դուրեանէն արտասանութիւններ ըրին Գ. Կաւալարենց, Ն. Պէշիկթաշլեան եւ Մ. Ջանան :

Նախատօնակը փակեց Վահան Թէքէեան՝ կարդալով Մեծարենցի անտիպ բանաստեղծութիւնը՝ ձօնուած Դուրեանին :

Մի հարցնէք, թէ ինչ ըրինք մենք նոյն այդ գիշերը, նախատօնակէն ետք :

Գացինք ննջելու Պէրպէրեան վարժարանի մէջ, որ արձակուրդի ղրկած էր այդ օրերուն գիշերօթիկ իր աշակերտները :

Ննջե՞լ կ'ըսէք դուք ատոր, երբ մեծ ու պզտիկ, յիսունի չափ խենթ, կ'երգէն, կը պոռան, բարձերով զիրար կը ռմբակոծեն :

×

Յաջորդ օրը, Կիրակի, 22 Յունուար, իր բացառիկ օրերէն մէկը կ'ապրէր : Իր Եէնի–Մահալլէ թաղին եկեղեցւոյ մէջ, ուր Պետրոս աղօթելու կուգար իր մանկութեան ու պատանեկութեան օրերուն եւ ուր իր դագաղին վրայ կարդացած էին մեռելական հուսկ աղօթքները, — յիսուն տարի ետք իր մահէն՝ յարգանք մը կ'ընծայուէր իր յիշատակին այնքան հանդիսաւոր կերպով : Զաւէն պատրիարք, դեռ նոր դարձած աքսորէն, ինքն էր, որ կը նախագահէր հոգեհանգիստին Պոլսոյ բովանդակ կղերը ունենալով իր շուրջը, մինչ երկսեռ խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր տաճարը, ինչպէս նաեւ յարակից պարտէզն ու շրջակայ փողոցները :

Քիչեր միայն կային ներկաներուն մէջ հին թաղեցիներէն, որոնք անձամբ ալ տեսած էին ատենին վաղամեռիկ բանաստեղծը : Փոխարէն իր տաղանդին երկրպագուներն էին, որ եկեր էին Սկիւտարէն, ինչպէս Պոլսոյ բոլոր թաղերէն իր յիշատակը ոգեկոչելու :

Բարակ անձրեւ կը մաղուէր, երբ եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ճամբայ ելաւ թափօրը դէպի գերեզմանատուն : Առջեւէն կը տարուէր դափնեպսակ ճերմակ շրջանակ մը՝ «Իմ Մահին» վերջին տողերը գրուած վրան :

Իսկ անընշան եթէ մնայ
Երկրի մէկ խորշն հողակոյտն իմ,
Եւ յիշատակս ալ թառամի,
Ա՜հ, այն ատեն ես կը մեռնիմ :

Կը հետեւէին Հայ Արուեստի տան անդամները ու անոնց ալ խուռն բազմութիւնը, գալ բոլորուելու համար Դուրեանի դամբարանին շուրջ, որուն վրայ դափնիի ոստերէ պսակ զետեղուած էր :

Եւ ահա մօտակայ շիրիմի մը վրայ բարձրացաւ Կոստան Զարեան, արտասանելու համար իր գեղեցիկ քերթուածներէն մին, — «Աստուածք մեռնող բանաստեղծին համար», — ուր կը պանծացուէր քերթողը իր հոգեկան տուայտանքներուն եւ իր ապրած տառապանքին մէջ ու կը գոչէր ·

— Իսկ մենք, նրան մե՞նք ինչ տուինք ··

Պէրպէրեանցիներէ կազմուած ուսանողներու խումբը, որ շրջապատած էր զայն, արձագանգ կուտար ·

— Անօթութիւն եւ նախատինք···

Դուրեանի նուիրուած ձօն մը արտասանեց Գ. Կաւալարենց, մինչ մեղմ անձրեւ մը կը շարունակէր մաղուիլ, կարծես սփոփելու համար Դուրեանի տառապած աճիւնը :

×

Բերա, անմասն չմնաց Դուրեանի ոգեկոչումէն : Խուռն բազմութիւն մը կէսօրէն յետոյ եկած լեցուցած էր Փըթի–Շանի թատրոնը, ուր Սկիւտարէն եկեր հասեր էր նաեւ հոծ խումբ մը ուխտերթին մասնակցողներէն Հայ Արուեստի տան անդամներուն հետ :

Հանդէսին բացումը այս անգամ կատարեց Երուանդ Օտեան՝ խօսելով դերին մասին, զոր ստանձնելու կուգար Հայ Արուեստի տունը ոչ միայն ոգեկոչելու համար հին փառքերը, այսօր Դուրեանը եւ շուտով Մոլիէռը, մէկը մերը, միւսը բովանդակ մարդկութեան, այլ նաեւ հոգեկան կապ մը հանդիսանալու համար հայ գրականութեան զոյգ հատուածներուն միջեւ :

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Շահան Պէրպէրեան, որ ծանրացաւ Դուրեանի քնարին սիրոյ եւ հայրենասիրութեան զոյգ մը լարերուն վրայ, յիշեց թէ ան մահուան պայքարէն չպարտուեցաւ որովհետեւ յոյսը յաղթանակեց անոր մէջ, թէ անոր կեանքը ամբողջ բանաստեղծութիւն մըն էր եւ հազիւ քսանմեայ ան արտադրած էր այն անմահ տողերը, որոնք անոր տեղը յաւերժացուցին հայ գրականութեան մէջ :

Մեներգներով ընդմիջուած՝ ընթերցումներ ըրին Տրդատ Նշանեան, Մ. Ջանան, Գ. Կաւալարենց եւ Վահրամ Թաթուլ, իսկ Կոստան Զարեան արտասանեց իր «Աստուածք մեռնող բանաստեղծին համար» քերթուածը : Ապա ներկայացուեցաւ Դուրեանի «Սեւ հողեր»ը, եւ հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Դուրեանը խորհրդանշող կենդանի պատկերով մը :

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Իսրայէլեան կառավարութեան համար մտադրգրաւումի խնդիրներ են Հրեաներու զանգուածային ժամանումը Խորհ. Միութենէն, վրացի ներգաղթողներու խնդիրները՝ վերադառնալու Վրաստան, «Սեւ յովազներ»ու բուռն ելոյթները եւ, վերջապէս, այն դժգոհութիւնը, որ ծայր տուած է բազմաթիւ սեֆարատ (արեւելքցի) Հրեաներու մօտ, որոնք Իսրայէլեան բնակչութեան կէսէն աւելին կը կազմեն :

«Սեւ յովազներ»ու ղեկավարներէն մէկը վերջերս կը յայտարարէր, թէ Իրաքցի Հրեաներէն շատեր կը փափաքին Պաղտատ վերադառնալ, քանի որ Իրաքի կառավարութիւնը վերջ դրած է ճնշումի քաղաքականութեան՝ Հրեաներու դէմ եւ հրաւիրած է այս վերջինները Իրաք վերադառնալ : Նոյն ղեկավարն էր, որ նկատել կուտար, թէ իրենք, այսինքն՝ արեւելքցի Հրեաները պէտք ունին «քարամա»յի (արժանաւորութիւն) : Անիկա կ'արտայայտէ իրենց դժգոհութիւնը աշքենազիներու (արեւմուտքցի Հրեաներ) դէմ, որոնք իրենք զիրենք աւելի բարձր կը դասեն :

Ասոնք մարդկային եւ քաղաքական բնոյթ ունեցող հարցեր են, որոնց լուծումը պէտք է գտնէ իսրայէլեան կառավարութիւնը : Սակայն կայ այսպէս կոչուած Թուական հարցը, որուն լուծման կարելիութիւնը կը մնայ ենթակայ հարցականի :

Առաջին առթիւ ի՞նչպէս համոզել առաւելագոյն թիւով Հրեաներ, աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած, որպէսզի գաղթեն Իսրայէլ : Արտասահմանի Հրեաներուն թիւը 13.500.000 է, համաձայն կարգ մը շրջանակներու :

1971ի մարդահամարին Իսրայէլ երեք միլիոն 62.000 բնակիչ ունէր, որուն երկու միլիոն 610.000ը իսրայէլացի : 1970ի Սեպտեմբերէն մինչեւ 1971ի նոյն ամիսը, 84.000 հոգի աւելցած էր բնակչութեան թիւին վրայ : Ասոր 67.000ը Հրեայ էր մէջը ըլլալով նաեւ ներգաղթողները : Այսուհանդերձ կը նկատուի, որ Արաբներու ծնունդի տոկոսը զգալի չափով աւելի բարձր է Հրեաներէն (տարեկան միջինը 40.000 Արաբներուն եւ 17.000 Հրեաներուն համար) : Միայն այս պատճառով Իսրայէլի Արաբներու թիւը 180.000էն 450.000ի բարձրացաւ 1948էն 1971ի միջեւ :

Հրեայ մասնագէտի մը կարծիքով Արաբներու ծնունդի տոկոսը պիտի նուազի աստիճանաբար՝ հասնելով Հրեաներու տոկոսին, երբ անոնց ապրուստի մակարդակը բարձրանայ եւ երթալով աւելի քաղաքաբնակ դառնան : Սակայն այս տեսակ հոլովոյթ մը կրնայ երկար տեւել, եթէ Արաբներուն, ինչպէս նաեւ արեւելքցի Հրեաներուն ապրուստի մակարդակը դանդաղ զարգանայ, բաղդատմամբ եւրոպացի Հրեաներուն : Միւս կողմէ, արաբ բնակչութիւնը ձգտում ունի աւելնալու գիւղական վայրերու մէջ եւ նուազելու քաղաքներուն մէջ, մինչդեռ Հրեաներուն մօտ կը նշմարուի հակառակ ընթացքը : 1969ին երկրագործութեամբ զբաղող Հրեաները բնակչութեան 8,9 առ հարիւրը կը ներկայացնէին, երբ ան 15,5 առ հարիւր էր 1958ին :

Իսրայէլի առաջնորդները չեն կրնար անտեսել նոյնպէս գրաւուած հողերու ըն-

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Այս խօսքին վրայ իշխանը կը մռնչէ ցասումով ինչպէս հրաբուխ մը լռուած զոռումը, բայց եւ այնպէս կը ծնրադրէ եւ իր օրինակին կը հետեւի իշխանուհին :

Չորս զոյգ թեւեր դէպի Կամպիսը կը տարածին լռելեայն եւ կը սպասեն պահ մը, որ թերեւս բռնակալը յայտարարէ խնդրուած ներումը :

Սակայն ան իր կատաղի զոռոզութեամբ ներքնապէս անհուն գոհունակութիւն կը զգայ անշուշտ երբ կը տեսնէ թագաւոր մը իր զաւակներուն հետ հլու հնազանդ խնդրարկուի դիրքին մէջ, մանաւանդ հրապարակի հանրութեան ներկայութեան, ինքնիրեն հարց կուտայ նկատելով մանաւանդ իր դահաժառանգին ելոյթը· արդեօք ներողամիտ ըլլա՞յ թէ ոչ· Ներքնապէս կը պայքարի երկմտութեամբ, բայց թունաւոր ատելութիւնը կը յաղթանակէ դարձեալ եւ կը ժայթքի ·

— Դուք ինծի վաղուց ի վեր շատ դժպհի, ատելի էք· ներե՛լ, ոչ երբեք· դուն պիտի մեռնիս նախ Աղաւնի :

Յուսախաբ կատաղութեամբ ոտքի կ'ելլեն ծնրադրողները· այդ պահուն ամբոխի դժգոհ դարձդարձիկ մրմունջին մէջէն Միհրան իր հօր կը դառնայ անհամբեր եւ կ'ըսէ·

— Ահա ինչ որ ընդունեցայ քեզմէ, լաւ ուրեմն շարունակէ քէնդ :

Ես բնաւ պիտի չներեմ ինքզինքիս եւ իմ ողջութեան սիրոյս խղճահարութեամբ պիտի տառապի, որովհետեւ ես եղայ պատճառ անոնց թշուառութեան, քու ձեռքըդ գործիք ըլլալով : Եւ եթէ դուն հաճոյք կը զգաս Տիգրանի ներկայութեան անոր զաւակներու սոսկալի մահէն՝ նոյն վայելքը ունեցիր ուրեմն անմիջապէս կրակի բոցերուն մէջ տեսնելով քու զաւակդ··· եւ արագ ոստումով կը թափահարէ դէպի խարոյկին արծարծած բոցերուն մէջ նետուելու համար :

Սակայն Տիգրան եւ Արշէն կը հասնին եւ մեծ կորովով արգելք կ'ըլլան այս սխրատեսիլ զոհաբերութեան :

Այս տարօրինակ, եզակի անձնուիրութիւնը իր նախընթաց մանրամասնութեամբ խոր արձագանգ կը գտնէ ժողովուրդին մէջ եւ հրապարակը կ'ողողուի դղրդագին բողոքախառն աղմուկով :

Կամպիւս ինքն ալ այլայլած զգացումներով ազդուած, իր հոգւոյն մէջ դեռ մնացած զոյզն բարի մասնիկի թելադրանքով, սարսափով կը գոռայ·

— Կեցի՛ր, ո՜հ, զաւակս, կեցի՛ր, խնայէ կեանքիդ եւ ինծի· լաւ թող ազատ ըլլան ամբողջ ընտանիքով···

Լուրը կը տարածուի եւ ժողովուրդը միահամուռ ցնծութեամբ կը ծափահարէ արքայական այս ներման յայտարարութիւնը, եւ բազմազան բացագանչութիւնով իր գոհունակութիւնը կ'արտայայտէ անվերջ կեցցէներով :

Միհրան պահ մը յետոյ ընդհանուր լռութեան մէջ ատենակալներով շրջապատուած իր հօրը կը ներկայանայ եւ կ'ըսէ·

— Դուն սխալ յաղթել ինքզինքդ եւ ազնիւ զոհողութիւն մը կատարեցիր, բայց բաւարար չէ քու անմահ փառքիդ համար : Այս շնորհած ազատութիւնդ, օգտաւէտ դրկեալներուն, պէտք է յանձնել Տիգրանին նաեւ իր թագն ու մականը ժառանգած դարերէ ի վեր իր քաջարի նախնիքներէն : Հարկ է եւ անհրաժեշտ կատարել հրապարակաւ, գիտցիր որ ամբողջ Փարսը ատոր կը սպասէ եւ վստահ է որ դուք պիտի ընդունիք այս առաջարկը :

Ժողովուրդը որ միահամուռ անձկանօք կը հետեւէր իր իշխանին դերին կրկնակի ծափահարութեամբ, կը մասնակցի իր սիրելի դահաժառանգ իշխանին դիմումին անոր արդար խնդրանքին :

Կամպիւս զիջողութեան վերջին ճիգ մըն ալ կ'ընէ եւ նոյն օրն իսկ Տիգրան ու իր զաւակները իրենց վեհապետական իրաւունքին մէջ կը հաստատուին, եւ բոլորին գոհունակութեան մէջ, եւ խանդավառ համակրական ցոյցերու տարափ կայ ողջերթի մեծ շուքով կը մեկնին Հայաստան, հայրենիքի փառքին ծառայելու սիրով աւելի ամրապնդուած :

Միշտ յիշելով վեհանձն Միհրանի գործադրած գերմարդկային բարի արարքը եւ անոր յայտնելով յաւէտ երախտապարտ իրենց վառ զգացումները :

(22 եւ վերջ)

Թարգ. ԽՍՐՈՎ Վ.ՇՏՈՒՆԻ

ՇԱՀԱՒԷՏ ԳՈՐԾ ՄԸ

փետրուարին, երբ օդը աւելի եւս կը ցրտէ, երաժշտութեան որակը կը բարձրանայ Փարիզի մեթրօներու մէջ: Արդարեւ Փարիզ ձմեռնային Մեքքէն է փողոցի նուագածուներուն համար:

Ասոնք Փարիզ կուգան պարզ անոր համար, որ եւրոպական քաղաքներուն մէջ ան միակն է, որ նպաստաւոր պայմաններ կը ստեղծէ իրենց գործին համար, այդ ցուրտ եղանակին: Նիւթական շահու տեսակէտէն աւելի նպաստաւոր քաղաքներ կան անշուշտ — Քոփենհակի մէջ փողոցի անկիւնը նուագող մը կրնայ մինչեւ 30 ֆրանքի համեմատութեամբ նուէր ստանալ անցորդներէ, սակայն Դանիոյ մայրաքաղաքը պետնուղի չունի: Ամսթերտամն ալ չահաւէտ անկիւն մըն է, թէեւ Հոլանտայի ոստիկանները յաճախ կը գըրաւեն նուագածուներու գործիքները, եթէ վերջինները ի վիճակի չըլլան հաստատելու, թէ ապրուստի ուրիշ միջոց ունին:

Փարիզի մեթրօներուն մէջ ներկայիս երեսունէ աւելի երիտասարդ նուագածուներ կան, տասնեակ մը երկիրներէ: Ամէնէն մեծ թիւը կը ներկայացնեն Անգլիացիներն ու Իրլանտացիները: Ժամանակ մը առաջ եւ Սկովտացիները Փլաս տը լ՚Օտէոնի հինաւուրց պանդոկին «բնակչութեան» կէսը կը ներկայացնէին: Ասոնք ընդհանրապէս իրենց յօրինումները կը նուագեն կամ՝ կը ներկայացնեն երգեր անգլիական արդի կոտորներէ: Ֆրանսացիները կը նախընտրեն ծանօթ երգերը Ժորժ Մուսթաքիի կամ Ժան Ֆերայի: Սակայն կան նաեւ այնպիսիները, որոնք միօրինակութենէն դուրս կ՚ելլեն: Կիթառ նուագողներէ զատ կան նոյնպէս ջութակահար, սրնգահար, ձեռնադաշնակ գործածող եւայլն:

Այս ուսանողները հաշտ աչքով չեն նայիր անոնց, որ միայն շաբաթավերջերուն կը նուագեն: Ասոնք ընդհանրապէս Ֆրանսացի ուսանողներ են եւ գիտեն, թէ ոստիկանութիւնը չի միջամտեր այդ երկու օրերուն: Միւս օրերու պարագան տարբեր է: Թէեւ ֆրանսական ոստիկանութիւնը, բաղդատմամբ այլ երկիրներու ոստիկանութեան, աւելի գիւրահաճ է երիտասարդ նուագածուներուն նկատմամբ, այսուհանդերձ չկայ մէկը ասոնցմէ, որ առնուազն մէկ անգամ ոստիկանատուն տարուած չըլլայ: Ընդհանրապէս 5–10 ժամ կը մնան ոստիկանատուն եւ ապա ազատ կը ձգուին: Ցարդ ոչ ոք տգմուկի համար տուգանք վճարած է (գինը՝ 30 ֆրանք):

Դրամը, անշուշտ, կարեւոր դեր կը կատարէ երիտասարդներուն «արհեստին» մէջ: Լոնտոնաբնակ նուագածու մը ընդունեցաւ, թէ օրական մինչեւ 50 սթերլին կը շահէր, երբ ուրիշներ իր օրինակին հետեւելով «փճացուցին իր գործը»: Հիմա նոյն երիտասարդը «գոհացուցիչ» օրապահիկ մը կ՚ապահովէ:

Ուրիշներ կ՚ընդունին, թէ միջին հաշուով ժամը 15 ֆրանք կ՚ապահովեն: Այսուհանդերձ եղանակէ եղանակ կը տարբերի իրենց շահը (Ամառը լաւ գործի շրջան է): Անշուշտ, կայ նաեւ տեղի հարցը: Լաւ վայրեր կը նկատուին Շաթըլէն եւ Մոնփարնաս – Պիէնվընիւն, իրենց երկար փապուղիներով: Նուագածուները նկատի կ՚առնեն նոյնպէս ոստիկանութեան « այցելութեան » ժամերը, այսպէս նուագածուները գիտեն, թէ օրուան ո՛ր ժամերուն կրնան հանգիստ նուագել:

Շատեր աւելի ձեռնտու կը նկատեն ընկերուհիի մը ընկերակցութեամբ նուագել: Օրիորդի մը ներկայութիւնը 50 տոկոսով կ՚աւելցնէ իրենց շահը: Այսուհանդերձ նուագածուին լաւագոյն զէնքը իր դէմքն է. «եթէ անցորդներուն ժպտիս, կ՚ըսէ փորձառու մէկը, օրականդ կը բարձրանայ: Կը յիշեմ, որ օրին մէկը անցորդ մը 100 Ֆր. նուէր տուաւ իրլանտացիի խնդուն աչքերուս համար»:

Փողոցի նուագածուները գոհ են իրենց վիճակէն:

նակչութիւնը (Սինայ, Կազա, Կոլան եւ Այսրյորդանան), որ բարդուելով բուն Իսրայէլի Պետութեան Արաբներու թիւին վրայ մէկուկէս միլիոնի կը մօտենայ: Արդ, Այսրյորդանանի մէջ (610.000 բնակիչ) ծնունդներու թիւը եղաւ 15.000 1969էն 1971ի միջեւ, իսկ Կազայի մէջ (372.000 բնակիչ) տասը հազար նոյն ժամանակաշրջանի համար:

Միւս կողմէ ներգաղթողներու թիւը կը նուազի: Այսպէս, 1950էն 1959ի միջեւ միջին հաշուով տարեկան 61.600 էր (հաշուի առնուած են արտագաղթողներն ալ), մինչդեռ 36.700ի միջին մը ներկայացուց 1960–1969ի ժամանակաշրջանը:

1970 Դեկտեմբերին, կառավարութիւնը կը նախատեսէր 50.000 ներգաղթող յաջորդ տարուան համար. իրականութեան մէջ 41.000 հոգի ներգաղթեց, թէեւ ստիճանական յաւելում մը նշմարելի է երեք տարիէ ի վեր: 20.544 (1968), 32.679 (1969), 38.000 (1970): Խորհ. Միութենէ եկողներու հոսանքը կրնայ բարձրացնել այս թիւերը:

Միւս կողմէ պէտք չէ մոռնալ, որ միայն 1948էն 1969ի միջեւ, 190.000ի մօտ Հրեաներ արտագաղթեցին՝ նախընտրելով վերադառնալ իրենց ծննդավայրը կամ հաստատուիլ այլուր: 1968–1969ին 12.000 գաղթող արձանագրուած է:

Իսրայէլի ղեկավարները մտահոգ են նաեւ հրեայ բնակչութեան ծերացումով, երբ անդին փոքրամասնութիւնները (արաբ, քրիստոնեայ եւ տիւրզի) շատ երիտասարդ են: Արդարեւ 14 տարեկանէն վար Հրեաները բնակչութեան 30,6 առ հարիւրը կը ներկայացնեն, մինչդեռ ոչ-Հրեաներուն համար այդ տոկոսը 49,7 է: Գալով 45էն 65 տարեկաններուն, Հրեաներու տոկոսը 26,6 առ հարիւր է, իսկ ոչ-Հրեաներունը՝ 13,3 առ հարիւր:

Այս թիւերը հաւանաբար կը բացատրեն, թէ ինչու Իսրայէլի պատասխանատու դէմքերը եւ սիոնական կազմակերպութիւնները ճիգ կը թափեն մղում տալու համար Հրեաներու ներգաղթին: Կարելի է մտածել նոյնպէս, թէ արտասահմանի Հրեաներէն յաւելեալ նիւթական զոհողութիւն պիտի պահանջուի բարելաւելու համար սեֆարտներու կենաքի մակարդակը:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի Մարտ 5ին, տեղի կ՚ունենայ Հայ Արիներու Միութեան 41րդ տարեկան հանդէսը, Սալ տը լա Շիմիի մէջ:

Անցեալ տարի, 40րդ տարեդարձին առթիւ Ժընեւէն յատկապէս եկած էր, սկաուտական շարժումին համաշխարհային պետին ընդհանուր քարտուղարը Պ. Լասլօ Նաճի, որ մեծ հիացումով ներկայ եղաւ հանդէսին եւ շնորհաւորեց Հայ Արիներու Միութիւնը: Այս տարի ալ, հանդէսը պատրաստուած է մեծ խնամքով, մասնակցողներուն թիւն ալ աւելի մեծ է, քանի որ անցեալ տարուընէ ի վեր կազմուած են նոր մասնաճիւղեր, Փարիզ քաղաք, Շաւիլ եւ Սեւրան:

Սկաուտներուն, գայլիկներուն, արենոյշներուն եւ թեւիկներուն 12 խումբերը պիտի ներկայանան իրենց պատրաստած յայտագրով: Յայտագրին մեծագոյն մասը հայերէն է: Երգեր, պարեր, սկաուտական ներկայացումներ, գայլիկական խաղեր, գաւեշտ, մէկ խօսքով շատ հետաքրքրական յայտագիր մը:

Միջնարարին, ինչպէս անցեալ տարի, յարակից շքեղ սրահի մը մէջ տեղի կ՚ունենայ սկաուտական ձեռական աշխատութեանց ցուցադրութիւն մը, ինչպէս նաեւ նկարներ Հայ Արիներու Միութեան գործունէութենէն:

Ցուցադրութեան կարեւոր մէկ մասը յատկացուած է Ճափոնի Ճէմպորիին, որ տեղի ունեցաւ անցեալ Օգոստոսին, եւ որուն մասնակցեցան 30 հայ արիներ: Պիտի ցուցադրուին նաեւ հայ արիներուն ստացած մրցանակ – յիշատակները:

Պատմական պլիֆէն, լայն սրահներու մէջ առիթը պիտի տայ մեր բարեկամներուն աւելի ծանօթանալ մեր պետերուն եւ սկաուտներուն հետ:

Հիւրերը պիտի ընդունուին ճափոնցի սիրուն օրիորդներէ, իրենց ազգային տարազով:

Կը յուսանք թէ մեր հայրենակիցները մեծ թիւով ներկայ կ՚ըլլան հայ արիներու հանդէսին, թէ՛ հաճելի ժամանց մը ունենալու եւ թէ քաջալերելու մեր արիները եւ արենոյշները:

Հ. Ա.

ՀՈՂԻՎՐԻՏԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կատարեալ տեբեւաթափ... վերջին տարիներուն դժբախտութիւնն ունեցանք կորսնցնելու սիրելի դէմքեր, որոնք իրենց տարիներու օգտակար աշխատանքով եւ նուիրումով գաղութին ազգային կեանքին իրենց նըպաստը բերած էին: Այո, դժբախտաբար, օրը նոր՝ մահուան գոյժը նոր: Այսպէս ոչ եւս են ընկերներ Սերժ Սարգիսեան եւ Սահակ Աւետեան: Զարմանալի գիպուածով երկուքն ալ յանկարծամահ, Սերժը՝ իր տան մէջ, Սահակը՝ հանրակառքի մէջ:

Ողբացեալ Սերժ Սարգիսեան միշտ սիրեց թատերական կեանքը: Տասնեակ տարիներ գլխաւոր սիներէն մէկը եղաւ Պօմոնի «Շանթ» թատերախումբին, որուն նախագահն ալ էր ան արդէն: 1962ին «Զաւարեան»ի ընկերներուն հետ կարեւոր աշխատանք կատարեց ներկայանալի սրահով մը օժտելու համար շրջանի հայ գաղութը:

Բայց մանաւորապէս պատասխանատու դեր ստանձնեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմոնի մասնաճիւղի կազմութեան մէջ: Տարիներով վարեց այդ մասնաճիւղին աշխատանքները առաւելաբար մղում տալով նորերու ձեռներէցութեան, զանոնք լծելով հանրանուէր աշխատանքի: Այսպէս է, որ Նոր Սերունդը իր հրապարակային ձեռնարկներով եւ ներքին դաստիարակչական աշխատանքներով երիտասարդական շարժումին առանցքը հանդիսացաւ Պօմոնի հայահոծ շրջանին մէջ:

Ողբացեալը եղած էր նաեւ անդամ Շրջանային Կոմիտէի եւ Մարսէյլի Թեմի Գաւառական Ժողովին:

Ընկեր Ս. Սարգիսեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի Փետրուար 20ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան սգակիրներու մեծ թիւի: Ներկաներուն մէջ էին Ֆրանսացի ընկերվարականներ, ինչպէս երեսփոխաններ Ժան Մառ եւ Ֆրանսիս Լենար:

Այս առթիւ դամբանականներ խօսեցան Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, ընկ. Վ. Տէր-Վարդանեան եւ Ժան Մաս:

Ընկ. Սահակ Աւետեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի Փետրուար 21ին, Սէն Ժերոմի Հայոց եկեղեցին՝ հոծ թիւով սգակիրներու ներկայութեամբ:

Պատշաճ դամբանական մը արտասանեց Եղիշէ խաչակիր Քհնյ. Փանոսեան՝ վեր առնելով ողբացեալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները:

Վ. ՏԷՐ-ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (180)

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ԵՆՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Շունչանորդիները... ազատութիւն կ՚ուզեն... մեծ, մեծ խօսքեր կ՚ըսեն եւ ժողովուրդն ալ կը հաւատայ... ասոնք կը կարծեն թէ այս ազգը շուայտութիւններով կարող են կանգուն պահել... եւ իրենք ալ կը հաւատան թէ ես խակապէս իրենց ինչ պահանջելը չեմ հասկնար... Հասկցա՞ր հիմա Թահիր ի՞նչ կ՚ուզեն, աւելցուց Համիտ, այդ միջոցին արձանի մը նման կանգնած Ալպանացիին առջեւ կանգնելով: Ահա ես բացատրեմ քեզի. կ՚ուզեն իմ կարծեցեալ բռնակալութիւնս տապալել, որպէսզի յետոյ անոնք ժողովուրդը ալ աւելի տանջեն. չեմ գիտեր եթէ դուն ինձմէ աւելի պիտի ապրիս, բայց եթէ ինձմէ աւելի ապրելու ըլլաս, քեզի հիմակուընէ կ՚ըսեմ որպէսզի յիշես եւ երբ ես այլեւս հոս չըլլամ, ամբողջ ժողովուրդին ըսես...

— Եթէ տէր իմ, ձեզի բան պատահի, ես վայրկեան մը իսկ պիտի չապրիմ, ընդմիջեց ծերուկը:

Համիտ հեգնական քմծիծաղով մը գըլուխը օրօրեց:

— Հաւատարմութեանդ վրայ տարակոյս չունիմ, ըսաւ, սակայն կեանքը քանի մահուան կը մօտենայ, այնքան աւելի քաղցր ու բաղձալի կը դառնայ: Արդ, ինչպէս որ հաւանական է թէ ինձմէ աւելի երկար կրնաս ապրիլ...

— Տէր իմ, ի՞նչ ըրի ձեզ, որ ինծ այսպէս կը վշտացնէք:

— Լաւ, լաւ, շարունակեց Սուլթանը հեգնօրէն եւ թեթեւակի ծերուկին ուսին զարնելով աւելցուց. արդ, որովհետեւ չենք կրնար երկուքս ալ միեւնոյն ժամուն մեռնիլ, զոր օրինակ, դուն ինձմէ քանի մը վայրկեան աւելի պիտի ապրիս, ուրեմն ջանա ամբողջ աշխարհի իմացնել թէ՝ այն օրը որ Երիտասարդ Թուրքերը պիտի կառավարեն, Օսմանեան կայսրութիւնը մաս առ մաս ձեռքերնէն պիտի ելլէ առանց Թուրքերէն եւ ոչ մէկը իսկ հասկնալու թէ՝ ինչ ըսել է ազատութիւն: Այն ատեն Ապտիւլ Համիտը պիտի փնտռեն, սակայն այլեւս ուշ պիտի ըլլայ:

Այս պատգամէն յետոյ, Համիտ գըրասեղանին առջեւը դրուած աթոռին վրայ ինկաւ եւ գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ առաւ:

Թահիր, առանց իր տիրոջը խորին մըտածմունքները ընդմիջելու, ոտքին մատներուն վրայ կոխելով եւ տրտմագին գըլուխը օրօրելով սրահէն դուրս ելաւ:

ԺԲ.

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յաջորդ օրը առաւօտեան ժամը տասին, Եըլտըզի ընդարձակ մէկ սրահին մէջ, չորս անձեր, որոնց դէմքերնէն եւ դիմագիծերուն լուրջ արտայայտութենէն յայտնի էր թէ ծանրակշիռ պարտականութիւն մը գործադրելու սահմանուած բարձրաստիճան պաշտօնատարներ էին, երկար վարագոյրներով ծածկուած պատուհանի մը առջեւ կեցած՝ բուռն շարժուձեւերով խօսող՝ իրենցմէ մէկուն խօսքերը մտիկ կ՚ընէին:

— Սոսկալի բան է, կ՚ըսէր ան, Հայ մը յանդգնի մինչեւ բատիշահին նախասրահը հասնիլ, Սուլթանուհի մը գլխէ հանել եւ ապա անոր ձեռքը զինելով դայն իր տիրոջը դէմ հանէ: Այսպիսի եղելութիւն մը Սուլթաններու եւ ոչ մէկ կենսագրութեան մէջ տեսնուած չէ: Դիտեցի՞ք յանդգնութիւնը մինչեւ ուր կը հասնի: Իր երիտասարդութենէն ու զարգացումէն օգուտ քաղելով կնոջական տաբաղով մը կը ծպտուի եւ սիրոյ միջոցաւ կ՚ուզէ նպատակին հասնիլ:

— Եւ անպիտանը մասամբ ալ կը յաջողի, աւելցուց երկրորդը, նախ Մուխթար փաշային կինը գլխէ կը հանէ, անոր սիրահարը կ՚ըլլայ եւ յետոյ անոր միջոցաւ մինչեւ Սուլթանուհին կը հասնի:

— Ո՛հ, զարհուրելի է, զարհուրելի, կրկնեց առաջինը:

— Ի՞նչ բան զարհուրելի է, հարցուց մօրուսաւոր, բարձրահասակ տարիքոտ մարդ մը որ այդ պահուն երիտասարդի մը ընկերակցութեամբ սրահէն ներս կը մտնէր:

Պատուհանին քովը կեցող չորս անձերը խոնարհ ողջոյնով նորեկին կողմը դարձան եւ թըրքական ձեւով մինչեւ գետինը խոնարհութիւն մը ըրին:

— Բարի լոյս ձեզ, աւելցուց նորեկը մօտենալով եւ ձեռքերնին սեղմելով: Ըսիք թէ զարհուրելի է: Ո՞ր բանը զարհուրելի է ըսիք:

— Վսեմափայլ տէր, ըսաւ ակնածանօք պահ մը առաջ խօսք առնող անձը, ըսի թէ զարհուրելի բան է որ Հայերը յանդըգնին մինչեւ Ն. Վեհափառութեան նախասենեակը հասնիլ:

Վսեմափայլ կոչուողը ժպտեցաւ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

Յովհ. Փափազեան եւ զաւակը Կարօ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գունտաքճեան եւ Լեւոն Գունտաքճեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան եւ զաւակը (Պոլիս), այրի Տիկին Մարի Փափազեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Գր. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Էթիէն Ասլան–եան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արմ. Եսեսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Փափազեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հայկուհի Բէօսէեան եւ զաւակ–ները, ինչպէս նաեւ Մանուկ Փափազեան, Հայրապետեան եւ Խչօեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, քենիին, ներոջ, հարսին, հօրեղբօրորդիի, մօրեղբօրորդիի կնոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՐԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
(ծնեալ Գունտաքճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ Մարտ 1ին, 67 տարեկան հասակին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ 4 Մարտին առաւօտեան ժամը 10,30ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղական գերեզմանատունը իր ընտա–նեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Պ. Գասպար Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Միհրանեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Յարութիւնեան, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Ճիպրայէլ Պահատուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր, քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գասեան եւ զաւակները Պ. Պ. Ալպէր եւ Վահան Գասեան խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր միութիւններուն եւ բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին իրենց հօր եւ մեծ–հօր

ԵԴՈՒԱՐԴ ԳԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ 4 Մարտ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Գ. Իփէքեան նոր ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրա–կարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
Ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ
Մուտքը ազատ է

VALENCE

EXPOSITION
ARMÉNIE

Salle de l'U. G. A. B.
YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventine
du Mardi 7 au Lundi 13 Mars
de 11 h. à 21 h.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ–ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն):

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընդհանուր ժողովը Շաբաթ Մարտ 4, երեկոյեան ժամը 8,30ին, Գ. Իփէքեան սրահին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ջաւարեան ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ 5 Մարտ Կիրակի կէսօրէն ետք ժամը 15,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
Կազմակերպուած
Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides
Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ
զաւեշտ,
հայկական պարեր
Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ
Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ
Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊՈՒՖԷ
Մուտք 10 փրանք

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան,
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Միութիւնները օգտուելով Արժանթինի Քորտովա քաղաքի Հոգեւոր Հովիւ Տաթեւ վարդապետ Ղարիպեանի այցելութենէն, կազմակերպած են հրապարակային ասուլիսի երեկոյ մը 4 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փաւիէր, ժամը 9ին:

Նիւթ՝ Հայ կեանքը Արժանթինի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 5 Մարտ, կը պատարագէ
ՏԱԹԵՒ ՎՐԴ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ
(հոգեւոր հովիւ Քորտովայի)

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 9,45ին, քարոզ 11ին, արեւագալի երգեցողութիւն 11,30ին:

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՊՏՈՅՏ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական երիտասարդաց երկսեռ Միութիւնը «Ձիւնի օր մը» կազմակերպած է այս Կիրակի, դէպի Ալպեան լեռները:

Մեկնում օթոքառով: Մասնակցիլ փափաքողները կրնան դիմել հեռաձայնելով Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեանի 66–30–66, Տէր եւ Տիկին Հրաչեանի 48–82–18:

Վերադարձ նոյն օրը:

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

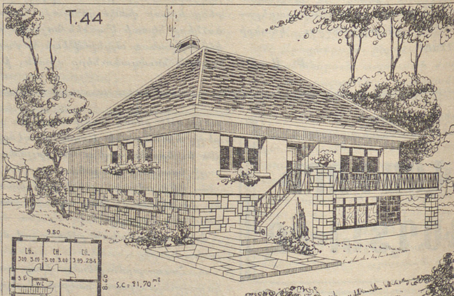
Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ
Կ'ընդունի բարձր հովանաւորութիւնը հանդիսութեանց

Ինչպէս յայտարարուած էր, «ՍՕՍԻ» պարախումբը պիտի տօնէ իր կազմութեան 25ամեակը յառաջիկայ 30 Ապրիլին, Կիրակի օրը, Շան զ'էլիզէի Թատրոնը
15, Avenue Montaigne
ժամը 20,45ին:

ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ
(Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre
chargé de la Jeunesse, des Sports, des Loisirs

բարեհաճած է ընդունիլ հովանաւորութիւնը 25ամեակին, որ պիտի վայելէ նաեւ հովանաւորութիւնը Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:
Մօտ օրէն՝ մանրամասնութիւններ:

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin
PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE
Nom
Rue ... No
Ville ... Département
Possedez-vous un terrain ?

ՇԱԲԱԹ 4 ՄԱՐՏ
SAMEDI 4 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 120 ֆր· Վեցամսեայ 65 ֆր·
Արտասահման Տար· 135 ֆր· Հատը 0,70 ֆր·

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12357
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.357

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԷԱԿԱՆ ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Բ· Անկախութենէն վերջ

Երկու երկտասնեակ տարիներ անցած են Իսրայէլի անկախութենէն ի վեր: Բրիտանական Հոգատարութեան շրջանին ներգաղթի դէմ դրուած արգելքները բոլորովին վերցնելէ ետք, նորակազմ կառավարութիւնը առաջին օրերէն սկսեալ ժամանակեց սփիւռքի ցիրուցան ու վտանգուած Հրեաները տեղաւորելու համար երկրի նեղ սահմաններուն մէջ: Բնակարան եւ գործ հայթայթեց հայրենադարձ գաղթականներուն:

Իսրայէլի հողին վրայ իրարու հետ քով քովի եկան աշխարհի չորս ծագերէն դէպի Աւետեաց Երկիրը փութացող ամէն գոյնի եւ ամէն լեզուի Հրեաներ: Մէկը միւսին լեզուն չէր հասկնար: Կատարեալ Բաբելոնի աշտարակ:

Երեք սերունդներ միացած համախումբ կ'ապրէին սեփական հայրենիքի մէջ ազգային անկախ պետութեան մը մականին տակ:

Հին սերունդը ԺԹ· դարու ութսունական թուականներէն ի վեր հաստատուած էր Երուսաղէմի, Եաֆայի եւ Հայֆայի պէս քաղաքներու, ինչպէս նաեւ Պաղեստինի կարգ մը քիպուցիմներուն մէջ: Ասոնք սորված էին արդէն իրենց նախահայրերու լեզուն — եբրայերէնը, այնպէս որ ընտանօք դժուարութեանց չենթարկուեցան, երբ կառավարութիւնը պետական պաշտօնական լեզու հռչակեց զայն:

Միջին սերունդը կը կազմէին անգլիական հոգատարութեան օրով ներգաղթողները: Ասոնք եւս երեսուն տարուան մէջ իւրացուցած էին հրէական լեզուն ու բարքերը: Գրեթէ միաձուլուած էին հին սերունդին հետ: Շատեր ծնած էին Պաղեստինի մէջ:

Նոր սերունդը կազմեցին անոնք, որ Իսրայէլի հողին վրայ տուն-տեղ եղան անկախութենէն վերջ: Այս սերունդն է, որ ամէնէն շատ տառապեցաւ լեզուի դժուարութեան եւ տեղական պայմաններուն անհաղորդ ըլլալուն պատճառաւ: Հինները խորթ աչքով կը նայէին նորեկներուն վրայ: Եւրոպայէն ներգաղթողները քիչ շատ դպրոց տեսած ըլլալով կ'արհամարհէին Արաբիայէն, Եմէնէն եւ Հիւսիսային Ափրիկէէն եկողները, որոնցմէ շատեր գրել-կարդալ չէին գիտեր: Կառավարութիւնն ալ շատ հոգածու չէր անոնց հանդէպ, այնպէս որ այս վերջինները փողոցային աղմկալի ցոյցերով կ'արտայայտէին իրենց դժգոհութիւնը: Տակաւին վերջերս ֆրանսական հեռատեսիլը ներկայացուց յատկանշական տեսարաններ նման ցոյց մը:

Հրեա՞յ թէ Իսրայելացի:

Ներկայիս մամուլի նիւթ դարձած է հրեայի եւ իսրայելացիի զանազանութիւնը: Ներգաղթողները իրենց ծննդավայրերուն մէջ Հրեայ էին, դարձան Իսրայելացի, այսինքն քաղաքացի Իսրայէլի պետութեան: Սփիւռքի մէջ ապրողները կը շարունակեն մնալ Հրեայ, սակայն քաղաքացի են իրենց ապրած երկրին: Իսրայէլ «ամենայն Հրէից կառավարութիւն» չէ:

1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմէն առաջ Սփիւռքի Հրեաներէն շատեր չէին հետաքրքրուեր Իսրայելով: Այդ պատերազմին յաջող արդիւնքը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ արտասահմանի Հրեաներու մտայնութեան մէջ: Անոնք սկսան հպարտութիւն զգալ իրենց հրէական ծագումով եւ մտերմութիւն ցոյց տալ եբրայական պետութեան: Գաղտնիք չէ Ամերիկայի Հրեաներուն նիւթական հըսկայական օժանդակութիւնը Իսրայէլի կառավարութեան: Եւրոպայի Հրեաներն ալ շուրջ քառորդ դարէ ի վեր մեծ հանգանակութիւններ կը կատարեն նոյն նպատակով:

Ֆրանսայի մէջ կան հրէական երեք ամէնօրեայ երկրորդական վարժարաններ, ուսկից 1948էն 1969 շրջանաւարտ եղած են հազար հինգ հարիւր հոգի: Ասոնցմէ 500ը յայտնած են, որ «վեցօրեայ պատերազմ»էն ետք իրենք զիրենք հոգեւին կապուած կը զգան Իսրայէլի հետ: Հարցաքննուող հինգ հոգիէն չորսը պատասխանած են, որ պատրաստ են մեկնելու Իսրայէլ եւ թէ իւրաքանչիւր Հրեայի տեղը Իսրայէլն է:

Այսպէս ուրեմն, անկախութենէն եւ 1967ի յունիսեան յաղթանակէն ի վեր հետզհետէ Հրեան իր տեղը կը զիջի Իսրայելացիին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ՇԻՒՍԻՍԻ ՄԷՋ

Առաւելապէս Ուրբաթ օր է որ Շապան-Տելմաս պիտի կարենար անդրադառնալ կացութեան երբ կը հասնէր Տէնքերք, ուր կը խօսէր կարեւոր ճառ մը: Բաղաքը եւ նաւահանգիստը շատ հանդարտ ընդունելութիւն մը կ'ընէին քանի որ գործադուլ էր, ամէն կողմ:

Նախորդ օրը նախարարապետը այցելած էր Լիլ եւ ընդունուած բաւական ջերմօրէն տեղւոյն ընկերվարական քաղաքապետին կողմէ: Հոն կը դիմաւորուէր նաեւ տնտեսական բացառիկ ժողով մը, ուր սակայն իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ Սէ· Էֆ· Տէ· Թէ· ընկերակցութեանց ներկայացուցիչները: Ընկերվարականներու անունով Մօրուա նկատել կու տար Շապան-Տելմասի· «Հիւսիսը կը ներկայանայ իբրեւ ֆրանսական վերջին գաղթավայրերէն մին: Ըսելու ձեւ մըն է անշուշտ, բայց կը թարգմանէ ծանօթ յատկանիշը»:

Նախարարապետը կը պատասխանէ·— «Ձեմ ժխտեր հարցերու գոյութիւնը: Եթէ հարցեր չըլլային, արդէն հոս չէի ըլլար»:

Շապան-Տելմաս այցելած էր նաեւ Օշէլ:

425 ՔԻԼՕ ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԳՐԱՒՈՒԱԾ

«Ժամանակներու քմահաճոյքը» (Քափրիս տէ թան) ձկնորսանաւին վրայ է որ Մարսէյլի մաքսատան պաշտօնեաները իրենց ամէնէն մեծ քաջագործութիւնը կատարեցին առջի օր գրաւելով 425 քիլօ զուտ հռոյին, ինչ որ աշխարհի մէջ եղած բոլոր թմրեցուցիչի գրաւումներուն ամէնէն մեծ քանակն է: Դէպքը աննախընթաց է: Այս ձկնորսանաւը ուշադրութիւն գրաւած էր որովհետեւ երբեք ձկնորսութեամբ չէր զբաղած եւ այս անգամ ալ իր կրած թմրեցուցիչը սահմանուած էր Ֆլորիտայի:

Գաղափար մը տալու համար, կ'ըսուի թէ գրաւուած քանակութիւնը կը ներկայացնէ ամբողջ Ամերիկայի թմրեցուցիչ գործածողներու մէկ ամսուան պաշարը:

Եւրոպական նախարարը շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է այս աննախընթաց յաջողութեան համար:

× Պոլսոյ դատարանը վեց տարի բանտարկութեան դատապարտեց 14 տարու անգլիացի պատանի մը որ թմրեցուցիչ կը գործածէր: Ձերբակալուած էր երեք ընկերներու հետ՝ երկուքը Ֆրանսացի, մէկը՝ աւստրիացի, որոնք 12ական եւ ութ տարուան բանտի դատապարտուեցան:

14 տարեկան պատանիին դատապարտութիւնը շատ ծանր կը գտնուի ընդհանրապէս եւ նոյնիսկ բրիտանական կառավարութիւնը միջամտած է այս ուղղութեամբ: Կը կարծուի որ վերաքննութեան ատեն պատիժը մեղմանայ: Այս տղոց կառքին մէջ, թուրք ոստիկանութիւնը 20 քիլօ աֆիոն գտած էր:

ԹՈՒՐՔԵՐ, ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՆՈՐԱԾԻՆ ՄԸ

Տեղական ձայնասփիւռը եւ մամուլը (առաւելապէս Ֆրանս-Սուար) արձագանգ կը հանդիսանան տարօրինակ պատմութեան մը: Ըստ Ֆրանս-Սուարի նկարագրութեան Ֆրանսա կը ժամանէ, 1971 Ապրիլին, թուրք աղքատ ընտանիք մը, այր ու կին եւ իրենց նորածինը: Անատոլուէն կուգան, լեզու չեն գիտեր, դրամ չունին ու երախան կը յանձնեն հայ ընտանիքի մը, որ Թուրքին ստորագրել կու տայ ֆրանսերէն թուղթ մը: Ըստ Թուրքին, որ ֆրանսերէն չի գիտեր, իրեն կ'ըսուի թէ ստորագրած թուղթը արտօնագիր մըն է երախան ստնտուի տալու համար: Իրականին մէջ թուղթը արտօնութիւն մըն էր որդեգրութեան…: Ի վերջոյ դատ-դատարան բայց հայ ընտանիքը երախայով փախած է: Նոյն աղբիւրին համաձայն հայ կինը երախայ չէր կրնար ունենալ եւ այդ հարցը մղձաւանջի բնոյթ առած ըլլալով Թուրքին երախան կը «գողնան»:

Ինչպէս կ'երեւի 1915էն 1972 շատ բան փոխուած է եւ դերերն ալ կը շրջուին… ամէն պարագայի մէջ, եթէ ճիշդ է այս «Թերթօն-վէպը» իր այս ձեւին մէջ, մեզի կը մնայ զարմանալ որ հակայ Ֆրանսայի մէջ, հայ ընտանիք մը հայ կամ ֆրանսացի որբ մը գտած չըլլայ որդեգրելիք եւ Անատոլուէն եկած Թուրք մը «առեւանգէ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն, թէ կիպրացի կղերականներ Մակարիոս Արք·ի հրաժարումը պահանջած են Սինոտի վերջին ժողովին ընթացքին, որու հետեւանքով կիպրացի նախագահին ի նպաստ համակրական ցոյցեր տեղի ունեցան կղզիին մէջ: Նիկոսիա կը հերքէ Աթէնքի լուրը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը յայտարարեց թէ իրենք այլեւս չեն ընդունիր Քաշմիրի զինադուլի միջազգային սահմանագիծը, որ հաստատուած էր առաջին հնդիկ-փաքիստանեան պատերազմին, 1948-ին: Այդ զինադուլով Քաշմիրի երեք հինգերորդը Հնդկաստանի կը յանձնուէր, մնացեալ փոքր մասը՝ Փաքիստանի: Քաղաքական դէտերու համոզումով՝ Հնդկաստան կ'ուզէ արծարծել Քաշմիրի հարցը:

ԴԱՄԱՍԿՈՍ կը հաղորդէ, թէ սուրիական հակօդային հրետանին եւ հալածիչ օդանաւերը «ետ մղած» են իսրայելեան օդանաւերը Լաթաքիոյ վրայ: Թել Ավիվ լուռ կը մնայ այս մասին:

ՀԱՐ· ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետին կարծիքով անգլիական զինուորական ուժերը պէտք է մնան Ըլսթըրի մէջ, պայմանաւ որ իրենց ներկայութիւնը նուազ ցայտուն ըլլայ յատկապէս կաթողիկէ շրջանակներու մէջ՝ առաջքն առնելու համար գրգռութիւններու: Լինչ այս ձեւով պատասխանած է ամերիկացի ծերակուտական Էտ· Քենըտիի, որ առջի օր անգլիական ուժերու հեռացումը կը պահանջէր Հիւս· Իրլանտայէն: Հիթ յայտարարեց, թէ Հիւս· Իրլանտայի մէջ վերջ պիտի գտնեն խիստ հարցաքննութիւններու եղանակները, որոնք խստիւ կը քննադատուէին: Քննիչ յանձնախումբ մը հաստատած էր, թէ անգլիական ուժերը հարցաքննութեան անընդունելի եղանակներ ի գործ կը դնեն (օր· աղմուկով ջղայնացնել):

ՉԻՆԱՍՏԱՆ այցելելու հրաւիրուեցան Նիքսընի երկու աղջիկներն ու անոնց ամուսինները:

ՄԱՐՈՔԻ նոր Սահմանադրութիւնը, որ հանրաքուէի դրուած էր, վաւերացուեցաւ 4·500·000 ձայնով: Այս թիւը կը ներկայացնէ 98,75 առ հարիւրը քուէարկողներուն: Ընդդիմադիր կուսակցութիւնները հրաւիրած էին ժողովուրդը չքուէարկել: Նոյն կուսակցութիւնները հանրաքուէն «դիմակահանդէս» կ'որակեն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Ատեանը մերժեց ընդունիլ Բուկովսկիի դիմումը՝ վերաքննութեան ենթարկելու իր դատը, որ տեղի ունեցած էր ոչ-օրինական պայմաններու մէջ: Բուկովսկի, որ հակասթալինեան պայքար կը տանէր, 12 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ «հակախորհրդային քարոզչութեան» ամբաստանութեամբ:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ վարչապետը՝ Շէյխ Մուժիպուր Ռահման Մոսկուայի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրեց: Խորհ· Միութիւն 45,6 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն պիտի կատարէ երկրին աւերուած տնտեսութեան մասամբ վերականգնման համար:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՐ ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն փետր· 27 թուականով.—

Փետր· 26ին գիշերը, առտուան դէմ, նոր եւ արիւնալի բախում մը պատահեցաւ Ֆաթիհի մէջ, եւ երեք ահաբեկիչ երիտասարդներ, որոնք իրենց գողցած մէկ Անատոլ ինքնաշարժով կը պտըտէին, երբ տեսան թէ պիտի բռնուին, կրակ բացին գիշերապահին վրայ, եւ երկու հոգի վիրաւորելէ ետք յաջողեցան փախչիլ:

Դէպքը պատահեցաւ հետեւեալ պարագաներուն տակ.— Առտուան դէմ, ժամը 4,30ին երեք անծանօթներ Անատոլ ինքնաշարժով մը երեւցան Ֆաթիհ, Հալըճ ճատտէի վրայ, ուր նոյն պահուն պահակ կը շրջէր թաղին գիշերապահը իր երկու ընկերներով: Պահապանները կասկածեցան այդ ինքնաշարժէն եւ ուզեցին կեցնել զայն, «կա՛նգ ա՛ռ» ազդարարութիւնը տալով: Երեք անծանօթները կարեւորութիւն չտուին այս ազդարարութեան, եւ կառքը վարող երիտասարդը մայթին վրայ ելաւ, հոն կեցող գիշերապահը ճզմելու համար: Միայն թէ չկրցաւ տիրապետել մեքենային, զարնուեցաւ գիշերապահին, որ կը ջանար արգելք ըլլալ իրենց փախուստին, ինքնաշարժը կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը եւ բախեցաւ քարիւղատար կառքի մը:

Երեք անծանօթները, որոնք 20-21 տարեկան կ'երեւէին, տեսնելով որ ինքնաշարժը վնասուեցաւ, դուրս ելան կառքէն եւ գիշերապահներուն վրայ կրակելով՝ սկսան փախչիլ:

Զինեալ բախումը քսան վայրկեան տեւեց եւ երեք անծանօթները կողմնակի փողոցները մտնելով յաջողեցան անհետանալ:

ՃԱՆՉՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴՈՒՐԵԱՆԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Սերունդները, որ իրարու կը յաջորդէին վերելքի մեր ճիգերուն մէջ, անտարբեր եղեր էին հին մասունքներու հանդէպ: Բռնուած անկարելի ցնորքներու ցանցին մէջ եւ բռնկած առօրեայ հացար հոգերով, անոնք փոյթ չէին ըրեր անհետացող դէմքերու նշխարները փրկելու:

Հայ արուեստի տունը իր առաջին հոգերէն մէկն ըրաւ հաւաքել զանոնք ու ամփոփել թանգարանի մը մէջ ու այս նպատակով կոչ մը յանձնեց մամուլին: Առաջին պատասխանները քաջալերական եղան: Ադամեանի ազգականներն էին որ բերին յանձնեցին երկու յախճապակեայ պնակներ, որոնց վրայ մեծ դերասանը սիկառի ծուխով նկարեր էր ինքզինք իր գլխաւոր զոյգ դերերուն «Համլէթ»ի եւ «Օթելլոյի» մէջ:

Աւելի մեծ եղաւ երկրորդ անակնկալը: Տիգրան Գալըմճեան հին օրերէ համեցող հայ մտաւորական մը, որ գրող եւ բեմական գործիչ ալ եղած էրատենին, մեզի բերաւ Դուրեանի բանաստեղծութիւններուն տետրակը, գրի առնուած ողբացեալ բանաստեղծին իսկ ձեռքով, քեր-թուածներէն շատերը սրբագրութիւններ կրելով վրան: Տիգրան Գալըմճեան հաւաստեց Թէքէեանին եւ ինծի, որ այդ սրբագրութիւնները Սիմոն Ֆէլէկեանինն են:

Գալըմճեանին մեկնելէն յետոյ Թէքէեանին հետ աչքէ անցուցինք Դուրեանի ոտանաւորները, մանաւանդ անոնք որ սրբագրութիւնն էին կրեր Ֆէլէկեանի սրբապիղծ մատներուն եւ զմայլելու համար սկզբնական տողերուն վրայ, որոնք իր իսկ Դուրեանինն էին:

Դէպքերը, ինչպէս յայտնի է, ընդհատեցին Հայ Արուեստի տան գործունէութիւնը, երբ իր անդամները ցրուեցան աշխարհի չորս հովերուն հետ, Բերայի ազգային մատենադարանի դարակներուն պահ տուած իր հաւաքած բոլոր մասունքները: Անոնք պահ դրուած էին Մեսրոպ Եպս. Նարոյեանի հոգածութեան: Հակառակ անոնց ճակատագրին մասին քանիցս ցոյց տրուած հետաքրքրութեան՝ անհնար եղաւ ստոյգ լուր մը ստանալ անոնց շուրջ:

Դուրեանի ոգեկոչման այս օրերուն անգամ մը եւս կը մխայ սիրտս՝ վերյիշելով չքացած այդ եւ ուրիշ մասունքներ:

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Հիմա, կէս դար յետոյ այդ խանդավառ օրերէն, Պետրոս Դուրեանի դերեզմանը կրկին մեր միտքը կուգայ:

Աշխարհ մը փլաւ յիսուն այդ տարիներուն մէջ ու նոր մը մարմին առաւ: Փշրուեցան հին տախտակներ, ու կեանքը նոր պատգամներ գրեց պայքարի դրօշներուն վրայ: Կուռքեր փուլ եկան, ու պատուանդան բարձրացան նոր աստուածներ:

Հայ գրականութիւնը եւս վերաքննեց իր արժէքները: Ուրացաւ անուններ, որոնք ճարպիկութիւնն ունեցեր էին սողոսկելու իր պատմութեան ծոցէն ներս ու լոյսին հանեց փոշիներու մէջ լքուած դեղեցկութիւններ ու դէմքեր, որոնք անտեսուած, արհամարհուած կամ յիշողութենէ հեռացած էին:

Զմոռցաւ, սակայն, անգամ մը եւս իր կուրծքին սեղմել իր հարազատ զաւակները եւ սիրելի անուններ ամրացնել իրենց փառքին մէջ:

Ասոնցմէ մէկը Պետրոս Դուրեանն էր: Անոր մահուան հարիւրամեակը, որ լրացաւ սոյն Յունուար 22ին, նոր առիթ մը եղաւ ոգեկոչելու անոր յիշատակը եւ զայն պատմութեան յանձնելու աւելի եւս չքեղացած:

×

«Դուրեանի մեռած օրը, կը պատմէ Կիւրճեան, անուանի նկարիչ մը՝ Աբրահամ Սաղայեան կը բերուի Սկիւտարի երիտասարդութեան կողմանէ որ մեռելին պատկերը գծուի: Եւ սակայն պատկերահանը տեսնելով, որ մեռելին դէմքը բոլորովին եղծուած է, գիծերը քայքայուած, ճղակոտոր եղած հիւծախտին բզկտող ճանկերուն տակ, կը դիտէ երկա՜ր եւ հառաչելով կ'ըսէ թէ չի կրնար այդ եղծուած դէմքով անեղծ Դուրեան նորաստեղծել: Արուեստին անպատուութիւն մը չընելու խղճահարութեամբ կը մեկնի կամացուկ մը»:

Յետագային եւս փորձ մը եղեր էր Դուրեանը ներկայացնելու դիմանկարի մը մէջ:

Պարսամեանց անուն նկարիչ մըն է հեղինակը Պետրոս Դուրեանի այդ դիմանկարին, զոր ստեղծելու համար շատ չարչարուած էր ան եւ որ սակայն ամէն բան էր ըստ Մելքոն Կիւրճեանի, բացի Դուրեանէ:

×

Բայց Դուրեանի միմիայն արտաքին կերպարանքը չէր, որ խեղաթիւրուած հասեր էր մեզի: Պղծուած եկեր էր անոր հոգեկան վաստակն ալ: Այնպէս որ իր բանաստեղծութիւններէն բոլորը չէր, որ մեզ ներկայացեր էին իրենց սկզբնական ձեւին մէջ, այնպէս, ինչպէս բանաստեղծը յօրիներ էր զինք:

Նախ՝ թրքական գրաքննութեան վախը մղեր էր իր բանաստեղծութեանց հրատարակիչները յապաւումներ կամ փոփոխութիւններ ներմուծել տպուած ոտանաւորներուն մէջ:

Խեղաթիւրման անուղղակի պատճառ էր եղեր անձեռնհասութիւնն ալ անոնց, որ Դուրեանի ձեռագիրներն ընդօրինակած էին տպարան յանձնելու համար եւ զայն աչքէ անցուցեր էին տպուելէ առաջ:

Բայց ամէնէն աղէտալին այն եղկելի մատներն էին եղեր, որոնք յանդգներ էին Դուրեանի քերթուածները սրբագրել: Այդ սրբապղծութիւնը կատարեր էր վարժապետ մը՝ Սիմոն Ֆէլէկեան, Դուրեանի լեզուն գրականացնելու եւ անոր բանաստեղծութիւնները գեղեցկացնելու մտադրութեամբ թելադրուած:

Երախտապարտ ըլլանք Եղիշէ Դուրեանի, որ իր եղբօր ձեռագիրները փրկեր էր ատենին ու հասցուցեր էր մեզի: Անոնք հնարաւոր ըրին, որ Զօպանեան կարենայ շատ բան ուղղել պղծուած տողերէն ու վերջերս ալ հայ գրականութեան բարի մշակ մը՝ Արա Գալայճեան, Դուրեանի ձեռագիրները առջին «բնագրային վերականգնումի փորձ մը» ընէ եւ Երուսաղէմի մէջ տպէ 1967ին, Դուրեանի «Տաղք»ը եւ տարի մը ետքն ալ անոր «Նամականին»:

Մեր բանաստեղծներէն քիչեր միայն ճանչցուած են իրենց ապրած օրերուն: Այդպէս չէր եղեր Պետրոս Դուրեանի պարագան, լայն խաւերու ծանօթ էր եղեր ան արդէն իր կենդանութեանը: Անոր բանաստեղծութիւններէն ոմանք լոյս էին տեսած, երբ դեռ կը շնչէր, իր ստորագրութիւնը երեւցած էր առօրեայ մամուլին մէջ եւ բեմ ելլելու փորձեր անգամ ըրած էր: Բայց մանաւանդ յօրինած էր թատերախաղեր ալ, որոնցմէ մէկ քանին բեմադրած էր Վարդովեան: Հանրութիւնը բեմի վրայ տեսած էր, օրինակ, «Վարդ եւ Շուշանը», «Սեւ Հողերը», «Արտաշէս Աշխարհակալը», «Անկումն Արշակունեաց Հարստութեան», գործեր, որոնք չէին կրնար աննշմար անցնիլ այն օրերուն, երբ Պոլիս կարիք ունէր թատերախաղերու:

Ու զարմանալու չէ, եթէ Պոլիս փառաւոր թաղում մը ըրաւ Պետրոս Դուրեանին: Խղճի խայթը չէր միայն, որ կ'արթննար յանկարծ ու ծունկի վրայ կը հետեւէր անոր դագաղին, այլ խոկական սուգը, այսինքն՝ գիտակցութիւնը, թէ այդ դագաղին հետ հայ քերթողութեան մէկ փառքն է, որ հողը կը մտնէ:

×

Իր հարիւրամեակին առթիւ Դուրեան անգամ մը եւս կ'այցելէ մեր մտածումին ու պաշտամունքի բոցը հեղ մըն ալ կ'արծարծէ մեր հոգիներուն մէջ: Իր յիշատակը թարմացնելով կը թարմանանք եւ մենք: Մեր միտքը կուգան անոր սիրոյ տաղերն ու հայրենասիրական պոռթկումները, անոր տառապանքն ու մաքառումը մահուան դէմ, անոր երազը ապրելու համար մեռնելէ ալ յետոյ ու մեր հոգին կը լեցուի այն սփոփանքով, թէ աննշան չմնաց երկրի մէկ խորշն իր հողակոյտը եւ իր յիշատակը չթառամեցաւ:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԿԵՐԼԱՅԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

—O—

Երեւանի «Մատենադարանի Բանբեր»ը իր վերջին հատորին մէջ լոյս է ընծայած Սուրէն Քոլանջեանի ընդարձակ մէկ յօդուածը Կերլայի հայերէն ձեռագիրներու մասին:

Առաջին անգամ չէ որ Թրանսիլվանիոյ եւ մասնաւորապէս Կերլայի հայերէն ձեռագիրները ուշադրութեան առարկայ կը դառնան: Անոնցմով զբաղած են օրինակ, Գրիգոր Գովրիկեան, Պետրոս Ֆերհատեան, Ֆրետերիք Մաքլէր եւ ուրիշներ, առանց սակայն մեզի տալու անոնց լրիւ ցուցակը: Սուրէն Քոլանջեան մեզի կը ներկայացնէ աւելի ամբողջական ձեւով, հայագիտութեան անծանօթ մնացած մասերով «Կերլա հայաքաղաքի հայերէն ձեռագրաց համառօտ ցուցակը», նկարագրելով 115 ձեռագիրներ, զորս յաջողած էր ուսումնասիրել Կերլա կատարած իր այցելութիւններուն առթիւ: Այս կերպով պատկերը կուտայ մեզի երբեմնի հայաքաղաքին մէջ դարերով պատսպարուած այդ թանկագին մատեաններուն, որոնց մասնակի ուսումնասիրութիւններ նուիրած էր ասկէ առաջ զանազան առիթներով:

Ընդհանրապէս Ռումանիոյ հայ անցեալին հետ կապուած նիւթերը միշտ մնացին Սուրէն Քոլանջեանի բանասիրական չահագրգռութեան մէջ: Իր Ռումանիա այցելած 1955, 1957 եւ 1960 թուականներուն մեծ համբերութեամբ պրպտեց Ռումէն Ակադեմիայի հարուստ գրադարանին արխիւային նիւթերը: Իբրեւ բնական հետեւանք, 1965 թուականին իր աւարտաճառի նիւթ ըրաւ «Թրանսիլվանիոյ Հայերը 10–18րդ դարերուն», որուն համար շնորհուեցաւ «Պատմական գիտութիւններու թեկնածու»ի աստիճանը:

Սուրէն Քոլանջեան իր նպաստը բերաւ նաեւ Ռումանիոյ պատմութիւնը շահագրգռող հարցերու լուսաբանութեան: Ռումէն Արեւելագէտներու մէկ նիստին «Ջեռագրական յայտնութիւններ Երեւանի հայերէն ձեռագիրներու գանձարանին մէջ» զեկուցման առթիւ, ինչպէս նաեւ ռումէն եւ հայ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական յարաբերութիւններուն զարգացման համար իր թափած ջանքերուն հետեւանք, ան ընտրուեցաւ Ռումէն Արեւելագէտներու Ընկերութեան թղթակից անդամ:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն նաեւ իր հրատարակած աշխատութիւնները նուիրուած հայերէն ձեռագիր պատառիկներու ուսումնասիրութեան հնագրական հարցերու, ձեռագրացուցակներու, մատենագիտութեան, Ռումանահայերու եւ Հունգարահայերու պատմութեան եւ ուրիշ շատ մը հարցերու:

Նուիրուելով այդ պատառիկներու ու-

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Բնաւ զարհուրելի չէ. ընդհակառակն շատ բնական է, պատասխանեց:

— Բնակա՞ն է ըսիք, վսեմափայլ:

— Այո, շատ բնական է: Թուրքիոյ մայրաքաղաքը այս վայրկեանիս գաղտնի քոմիթէներով կը վխտայ, որոնք ուրիշ բան չեն ըներ եթէ ոչ բարիշահին կենացը դէմ թակարդներ լարել: Ոստիկանութիւնը այլեւս անկարող է զանոնք երեւան հանել: Ասոնք մեր ոստիկանութենէն շատ աւելի լաւ կազմակերպուած լրտեսական ցանցեր ունին եւ մինչ մենք կը կարծենք թէ զանոնք կը լրտեսենք, անոնք են որ մեզ կը լրտեսեն: Հասկցա՞ք հիմա թէ ինչ տեսակ տարիներու մէջ կ'ապրինք:

Այս եզրակացութեան վրայ, չորս անձերը անոր կարծիքին համամիտ ըլլալու ի նշան գլուխնին օրօրեցին:

— Թող այդպէս ըլլայ, մնաց որ կը յուսամ թէ ասիկա այսպէս պիտի չտեւէ եւ խնդիրը պիտի կարգադրուի այնպէս որ յետ այսօրիկ այսպիսի պետական հարուածներ չպատահին: Խնդրեմ, հաճեցէք տեղերնիդ գրաւել որպէսզի մարդասպանին դատավարութեան սկսինք, վասնզի այս տեսակ խնդիրները պէտք չէ շատ երկարաձգուին:

Այս հրամանին վրայ ամէնքն ալ սրահին խորը ուղղուեցան, ուր մետաքսէ սեւ կտաւով մը ծածկուած երկայն սեղան մը կար:

Դատաւորները մէկիկ մէկիկ իրենց տեղերը գրաւեցին, մինչ վսեմափայլը անոնց մէջտեղը հանդստաւէտ թիկնաթոռի մը մէջ կը բազմէր:

Ատոր վրայ վսեմափայլին հետ ներս մտնող երիտասարդը անոր առջեւ թղթածրար մը դրաւ եւ յարգանօք հարցուց.

— Վսեմափայլ տէր, հրաման կուտա՞ք որ ամբաստանեալը ներս բերենք:

Նախագահը գլուխը վեր առաւ, իր առջեւը կանգնած մելամաղձոտ հետեւորդին վրայ սուր ակնարկ մը նետեց եւ ձայնով մը որ միմիայն իր հետեւորդը կրցաւ թեթեւ յուզում մը նշմարել, ըսաւ:

— Այո, բերէք:

Ապա վերստին ակնարկը դատավարական թղթածրարներուն վրայ յառեց եւ այնպէս ձեւացուց թէ ուշադրութեամբ փաստաթուղթերը աչքէ կ'անցընէ. մինչ այդ պահուն մելամաղձոտ հետեւորդը դէպի սրահին դուռը կ'ուղղուէր, զայն կը բանար ու կը գոչէր.

— Թող ամբաստանեալը ներս բերուի:

Եթէ մարդ այդ վայրկեանին սրահին մէջ գտնուող անձերուն դէմքերը դիտէր, տարօրինակ եւ բոլորովին տարբեր արտայայտութիւններ պիտի նշմարէր:

Զորս դատաւորները դրան կողմը կատաղի ակնարկ մը նետեցին, որպէսզի ամբաստանեալը տեսնել ընդունին:

Մինչ նախագահը կը շարունակէր ձեւացնել թէ առջեւը գտնուած փաստաթուղթերը կը պրպտէ, իսկ դրան առջեւ սպասող մելամաղձոտ հետեւորդը գլուխը ծռած եւ ակնարկը գետին սեւեռած էր:

Տիգրան առաւօտէն ի վեր ուժասպառ փայտէ նստարանի մը վրայ նստած, դատարանին ներկայանալու ժամուն կը սպասէր, երբ յանկարծ զինքը ատեան հրաւիրող ձայնը լսեց չկրցաւ սարսուռ մը զսպել:

— Վա՜յ, յարեց ակամայ:

— Ի՞նչ կայ զարմանալիք, հարցուց իրեն ընկերացող սպան: Պիտի դատուիս եւ մեղքերդ պիտի քաւես: Օ՛ն ելիր:

Ոտքի ելաւ ու հաստատ քայլերով դէպի դուռը ուղղուեցաւ եւ անկէ ներս մտած միջոցին այդտեղ սպասող մելամաղձոտ հետեւորդին վրայ խորաթափանց ակնարկ մը սեւեռեց, այս վերջինը սակայն գլուխը ծռած եւ աչքերը գետին յառած էր:

Ի տես ատոր, խեղճ Տիգրանի դէմքը պայծառ արտայայտութիւն մը ստացաւ:

— Հասան պէյն է, թոթովեց, յաջողեր է մինչեւ հոս գալ... թերեւս զիս փրկելու համար:

Եւ սփոփանքի խորունկ շունչ մը առնելով, սրահին մէջ առանձին յառաջացաւ եւ եկաւ դատաւորներուն առջեւ կանգնեցաւ. մինչ այս վերջինները հետաքրքրութեամբ կը դիտէին, բացի նախագահէն որ կը շարունակէր ակնարկը իր առջեւը շարուած փաստաթուղթերուն վրայ պահել:

Պահ մը լռութիւն տիրեց, որու միջոցին Տիգրան ակնարկը պարզութեամբ իր դատաւորներուն վրայ պտըտցնելէ յետոյ զայն մելամաղձոտ հետեւորդին վրայ ուղղեց, որ իր տեղը վերադառնալով եկած նախագահին ետեւը կեցած էր:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար.)

ուսումնասիրութեան՝ Քոլանջեան անոնցմէ պատմական նիւթեր քաղեց հայ բանասիրութեան համար, յաջողեցաւ վերականգնել ցարդ անծանօթ կամ մութ մնացած բազմաթիւ մանրամասնութիւններ։ Այդ մարզին մէջ իր լոյս ընծայած գործերէն յիշենք՝ «Մովսէս Խորենացիի նորայայտ երկաթագիր պատառիկն ու Դանիէլեան նշանագիրներու օգտագործման ժամանակի հարցը»։ «Նորայայտ պատառիկներ, Կիւրեղ Երուսաղիմացու 9րդ դարու մէկ գրչագիրը», «Հին ձեռագրական բեկոր – ներ Սանահինի եւ Հաղբատի քարայրնե – րուն մէջ», «Հայկական կոտորածները եւ մեր ձեռագրական կորուստները» եւ շատ ուրիշներ։

Տարիներէ ի վեր Սուրէն Քոլանջեան կը զբաղի Թրանսիլվանիոյ Հայութեան բազմակողմանի անցեալը, լոյս ընծայելով խմբագրութեամբ շարադրուած յօդուածներու մէջ իր հետազօտութեանց արդիւնքը։ Այս մարզին լոյս տեսած իր ուսումնասիրութիւններէն յիշենք — «Հայ մեծ դէմքեր Ռումանիոյ մէջ — Գրիգոր Պըլըղըլու 1840-1912», «Պուքրէշի Հայերուն անցեալն ու ներկան», «Ռումանահայերու արժէքաւոր նուէրը Հայաստանի Մատենադարանին», «Ռումանահայ տաղանդաւոր բանկարիչ Թէոտոր Մ. Աստուածատուր Պըլըքըլու, 1837–1897», «Կերլա հայաքաղաքը եւ անոր հայերէն ձեռագիրներու ժողովածուն», «Հայերը Թրանսիլվանիոյ մէջ, 10–18րդ դարերուն» ռումաներէն եւ ֆրանսերէն, իսկ վերջերս աւարտած է «Հայկական աղբիւրներ պալքաննեան ժողովուրդներու Եթերիայի եւ Թուտոր Վլատիմիրեսքուի ղեկավարած ազատագրական շարժումներու մասին», որ լոյս պիտի տեսնէ Ռումանիոյ մէջ ֆրանսերէնով։

Հրատարակութեան համար պատրաստ գործերէն յիշենք այստեղ մէկ քանին — «Հայերը Թրանսիլվանիոյ մէջ 10-19րդ դարերուն՝ մեքենագիր 350 էջ։ «Մոլտովայի Հայերուն մշակութային վերածնունդը 19րդ դարուն», «Ռումանահայ մատենագիտութիւն» եւայլն, եւայլն։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութեան կողմէ հրատարակուելիք հայ ժողովուրդի պատմութեան 4, 5 եւ 6րդ հատորներուն մէջ լոյս պիտի տեսնէ անոր Մոլտովայի, Վալաքիայի, Պուքովինայի եւ Թրանսիլվանիոյ Հայերուն պատմութեան վերաբերեալ շուրջ ութ մամուլ աշխատութիւնը։ Ներկայիս ան կ'աշխատի «Հայերը Թրանսիլվանիոյ մէջ 1801–1850 ժամանակաշրջանին» ընդարձակ մենագրութեան վրայ։

Սուրէն Քոլանջեան 1969էն սկսած կը պաշտօնավարէ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հայ գաղթավայրերու պատմութեան բաժնին մէջ։

Յաճախ հանդէս կուգայ ան զեկուցումներով Երեւանի Մատենադարանին Գիտութիւններու Ակադեմիայի սրահին, ինչպէս նաեւ Արուեստի Աշխատողներու

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Աշխոյժ գործունէութեան մը ապացոյցը կուտայ Կապոյտ Խաչը շրջանէ մը ի վեր։ Մասնաւորապէս նկատելի է երիտասարդ տարրին գործօն մասնակցութիւնը ոչ միայն ընթացիկ աշխատանքներու մէջ, այլեւ նախաձեռնարկ ծրագիրներու մշակման ընթացքին։

Փետրուար 26ին, Շաբաթ գիշեր, պարանցիկ ճաշ մը կազմակերպուած էր Կոնէսի մեծ սրահի մը մէջ, Սանուիլի-Սարսէլի մասնաճիւղին կողմէ։

Արդէն ժամը 21ին, բոլոր սեղանները գրաւուած էին երկու հարիւրի մօտ հայրենակիցներով, հակառակ խիստ մշուշոտ օդին։ Շատ շուտով ստեղծուեցաւ տաք մթնոլորտ մը առաւելաբար կազմակերպիչ խաչուհիներու տենդոտ աշխատանքին շնորհիւ։

Սեղանները հայկական համեղ ճաշերու բոյրը կը սփռէին, իսկ նուագախումբը՝ երգիչ Պետիկի առաջնորդութեամբ եւ անոր երգերով ազգային տօհմիկ մթնոլորտին ստեղծման նպաստեց։

Երկար ատեն մեր ժողովրդական պարերը եկան փոխարինելու եւրոպական պարերն ու եղանակները։ Նկատելի է, որ մեր երեկոյթներուն ընթացքին երիտասարդութիւնը խանդավառ ազդումով կը մօտենայ իր ժողովուրդին երաժշտութեան ու պարերգներուն։

Սպասարկութիւնը օրինակելի էր։ Կը հաստատէր մեր խաչուհիներուն նուիրումը իրենց գործին։

Ընկ. Օ. Ալթունեան քանի մը խօսքով բնութագրեց Կապոյտ Խաչին առաքելութիւնը մեր գաղութին մէջ, այնքան օգտակար իր մարզին մէջ։

Մինչեւ ուշ ժամերու ներկաները անցուցին հաճելի պահեր։

Մասնաճիւղի վարչութիւնը՝ երիտասարդ տարրերէ կազմուած, կը ծրագրէ նոր ձեռնարկներ։

Ժողովուրդը կը քաջալերէ միշտ լաւ աշխատանքը։

×

Կապոյտ Խաչի անդամուհիներ եւ համակիրներ համախմբուած էին Մշակոյթի Տան մէջ, Կիրակի, Փետրուար 27ին, ներկայ գտնուելու համար ընկերահամակրական թէյասեղանի մը, կազմակերպուած Շրջ. Վարչութեան եւ շրջանի իր մասնաճիւղերուն կողմէ։

Հոս եւս շուտով ստեղծուեցաւ մտերմիկ մթնոլորտ մը։ Շրջ. Վարչութեան նախագահուհին՝ Օր. Աստղիկ Առաքելեան բացատրեց նման համախմբումներու նպատակը — մտերմական շրջանակի մէջ անդրադառնալ խաչուհիներու գործունէութեան, սերտ կապ հաստատել մասնաճիւղերու եւ ընկերուհիներու միջեւ Կապոյտ Խաչը նկատելով սիրելի մեծ ընտանիք մը բոլորին համար։ Այս ձեւի հաւաքոյթները առիթ են նաեւ հայկական մթնոլորտներու եւ միջավայրերու ստեղծումին՝ նոյնքան կարեւոր ազգային դիմագիծի պահպանման ձգտող մեր աշխատանքներուն եւ ճիգերուն մէջ։

Սեղանապետ ընկ. Գ. Ամիրայեան ըղձալի պահեր ստեղծեց ներկաներուն համար, որոնք առիթ ունեցան լսելու մեներգներ եւ արտասանութիւններ Արաքսի Մուրատեանէ, Լիւսի Ամիրայեանէ, Շըտոյեանէ եւ ուրիշներու կողմէ։ Անպակաս եղան նաեւ խմբերգները եւ խմբապարերը։ Հաճելի էր կայանի մանուկներուն «պարախումբը» իր պարերով, հայկական։

Մէջ ընդ մէջ խօսք առին Տիկին Հռ. Խոնդկարեան, ընկ. Խ. Մկրտիչեան, Ն. Ցովնաննէսեան եւ ընկ. Ժ. Միրիճեան։

Տիկին Հռիփսիմէ Խոնդկարեան, հիմնադիր ընկերուհիներէն Կապոյտ Խաչի, իր անհուն գոհունակութիւնը յայտնեց ի տես այն երեւոյթին, որ Կապոյտ Խաչի նուիրական առաքելութեան են լծուած ժրաջան ընկերուհիներ, որոնց մէջ նկատելի թիւ կը կազմեն երիտասարդուհիները։

Նուպար Յովհաննէսեան, իր կարգին, յատկանշական երեւոյթ նկատեց Կապոյտ Խաչի այսպէս կոչուած երիտասարդացումը, ինչ որ կը հաստատէ կազմակերպութեան աշխատանքին արդիւնաւոր դիմագիծը։

Ընկերներ Խ. Մկրտիչեան եւ Ժ. Միրիճեան առաւելաբար խօսեցան հայ կնոջ հանրանուէր աշխատանքներու մասին։ Կապոյտ Խաչերը ազգին ծառայող Հայուհիներու համախմբումներ դարձած են։

Ինքնաբուխ նուիրատուութիւններով գոյացաւ շուրջ 1000 Ֆրանք։

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

եւ Գրողներու Տան մէջ։

Բացառիկ համբերութեամբ մշակուած եւ հիմնաւորուած իր զեկուցումները կ'ունկնդրուին մեծ հետաքրքրութեամբ, եւ կը ծառայեն իբրեւ վաւերական աղբիւրներ շատ մը գիտնականներու ուսումնասիրութեանց համար։

Ս. ԳՍՍՍԱՆԵԱՆ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ՝ ՆՈՅՆԸ

Երբ օտար ցեղագիրներ Հայերուն ընդոծին բարեմասնութեանց ու թերութեանց ծանօթ շարքը կը գրեն, «ժուժկալ, չարքաշ, ծածկամիտ, պարկեշտ, շահամոլ» եւայլն, կը մոռնան կամ չեն գիտեր անոնց քովիկը աւելցնել «Թուղթ մրոտող» բառն ալ։ Ով որ Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ քիչ շատ գրիչ խաղցնել գիտէ, լրագիրներուն յօդուածները կարդացած է եւ թարգմանուած վէպերը լափած, իրիկուն մը, գաւաթ մը աւելի խմած կամ չար ժպիտ մը հանդիպած ըլլալով, գրասեղանին առջեւ կ'անցնի, եւ, ձեռքը ճակտին դարնելով, Գորրէճիոյի հռչակաւոր ձայնարկութիւնը կը չարափոխէ.— «Ե՛ս ալ գրագէտ եմ»։

×

Եթէ կը փափաքինք, որ բարձրագոյն ուսում առնելու համար, տարուէ տարի Եւրոպա գացող հայ երիտասարդներու թիւը շատնայ, այս բաղձանքին մէջ՝ այդ երիտասարդներուն նիւթական ապագան ապահով տեսնելու գոհունակութենէն աւելի՝ ազգային ընդհ. զարգացման գործին մէջ իրենց ունենալիք մասնակցութեան մտածումը կայ։ Միշտ սիրած ենք հաւատալ, թէ բարձրագոյն ուսումը մտքին կուտայ գաղափարներու բարձրութիւն եւ լայնութիւն, անհատական ու ընկերական պարտաւորութեանց աւելի որոշ գիտակցութիւն, միջավայրին բարեփոխման աշխատելու եռանդ ու քաղաքակրթութեանց գործիչ մը ըլլալու յօժարութիւն ու պատրաստակամութիւն։ Բժիշկը, փաստաբանը, ճարտարապետը, երկրագործը, որ իր ստացած բարձրագոյն վկայականը դրամ շահելու գործիք մը միայն պիտի նկատէ, պիտի չտարբերի բնաւ վաճառականէն ու խանութպանէն, որ նոյնը կ'ընէ արդէն՝ առանց դուրս ելած ըլլալու իր հայրենի հորիզոնէն։ Արդ, կը հարցնենք, թէ Փարիզի մէջ բարձրագոյն ուսում առնող հայ երիտասարդները կ'արդարացնե՞ն իրենց վրայ դրուած յոյսերը՝ հանրութեան օգտակար անդամներ ըլլալու մասին։ Պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ։

1890 ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ՀԱՆԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Մարդկային բնութիւնը կը նմանի թատրոնի հեռադիտակներու, որոնք իրենց ծայրէն համեմատ առարկաները կամ փոքր ցոյց կուտան, կամ մեծ։

— Տարիքոտ կիները խնձորներու կը նմանին, որքան հասուննան՝ այնքան աւելի կակուղ կ'ըլլան։

— Ծերունին կը նմանի այն անձին, որ ճաշելէ ետք՝ ուրիշներու ճաշելը կը դիտէ։

— Ճշմարիտ քննադատութիւնը կը նմանի խարտոցի՝ որ խածածը կը յղկէ։

— Կիները այրերէ աւելի լաւ գիտեն ուրիշ կիներու հրապոյրները։ Անոնք կը նմանին մրցակից խանութպաններու, որոնք իրենց յաճախորդներէն շատ աւելի աղէկ գիտեն քովի կրպակի ապրանքին առաւելութիւնը։

— Մեր հաճոյքները կը նմանին ծաղիկներու. մէկիկ մէկիկ կը ժողվենք զանոնք կեանքի մէջ, բայց երբ ուզենք անոնցմով երջանկութեան փունջը կապել՝ անոնց թոռմած ըլլալը կը տեսնենք։

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Ա.

Այն կիրակի առտուն Մարգար էֆէնտի գիշերնոցով՝ ոտքերը բազկ, բազմոցին վրայ երկնցած, թերթ կը կարդար, ատեն-ատեն ձախ ձեռքով իր կոկլոր փորը շփելով։ Այս գործողութիւնը ստամոքսային որեւէ անհանգստութեան նշան չէր, ինչպէս թերեւս պիտի ենթադրէ բարեմիտ ընթերցողը, այլ Մարգար էֆէնտիին մէկ սիրական ունակութիւնը, ամէն անգամ որ գիշերնոց կը կրէր։

Այդ շփումը գդուանք մըն էր իր փորին շռայլուած, խանդաղատանքի ցոյց մը, ինչպէս հայր մը պիտի ընէր իր տղուն գլուխը շոյելով։

Ներքին լուրերու գլխէն հեշտութիւններուն մէջ թաղուած էր Մարգար էֆէնտին, երբ յանկարծ դուռը բացուեցաւ եւ երիտասարդ կին մը ներս մտաւ ջղագրգռուած կերպարանքով մը։

Մարդը գլուխը դարձուց եւ զարմացական շեշտով մը հարցուց նորեկին.

— Ի՞նչ ժամը ատանկ կանո՞ւխ վերջացաւ։

— Դեռ նոր պատարագ մտան, — պատասխանեց կինը չոր կերպով։

Եւ թեթեւօրէն դողահար ձեռքով մը գլխարկը հանեց ու սեղանին վրայ դրաւ։

— Ինչո՞ւ չկեցար պատարագին, եռաձայն պիտի երգուէր...

— Եռաձայնն ալ տեղը կենայ, քառաձայնն ալ, — գոչեց կինը, — բերանս բանալ մի տար։

Մարգար էֆէնտի ըմբռնեց կացութեան լրջութիւնը, լրագիրը մէկ կողմ դրաւ, բազմոցին վրայ նստաւ, սիկարէթ մը վառեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կայ նորէն...

— Բան մըն ալ չկայ։

— Բարկացած կ'երեւաս կոր։

— Դուն իմ տեղս եղիր տէ՝ մի բարկանար նայիմ։

— Ձանըմ սա եղածը պատմէ նայինք։

— Մէյ մըն ալ սա ժամը ոտք պիտի չդնեմ... Աղօթք ընելու տեղ մեղքի մէջ կ'իյնամ կոր։

Մարգար էֆէնտի չպատասխանեց. հասկցաւ, որ կինը ինքնաբերաբար խօսիլ պիտի սկսէր եւ աւելորդ էր նորանոր հարցումներով անոր գրգռութիւնը աւելցնել։

Արդարեւ երիտասարդուհին շարունակեց.

— Աժեմին չաժեմին կնկանը պատիւներ ընեն, տեղ բանան, տեղ ցուցնեն, ժամկոչը աթոռ վազցնէ՝ ասդին ես ժամերով ոտքի վրայ մնամ... բայց անոնք յանցանք չունին, յանցանքը քուկդ է, քեզի պէս էրիկինն է... Հոս նստէ՛ անտարբեր, լրագիր կարդա, անդին կնիկդ խաղք ըլլայ ժամուն մէջը...

— Դեռ չեմ հասկնար կոր, թէ եղածը ի՞նչ է։

— Ժամ գացի, որ ասեղ ձգելիք տեղ չկայ... հրելով, հրմշտկելով, արկին քըթինք մտնելով, առաջ անցայ... բոլոր նստարանները բռնուած, տեղ չէ մնացեր, ինչ որ է, դասին ետեւը ոտքի վրայ կեցայ։

— Վերնատուն թող ելլէիր։

— Ջամաշըբի Եղիսաբէթը չեմ, ոչ ալ խոֆած պառաւ, քի վերնատունը երթամ ... ինծի բարկացնելո՞ւ համար կ'ըսես կոր ատ խօսքը։

— Չէ՛, ճանըմ, բան մըն էր ըսի, դուն խօսքդ շարունակէ։

— Խաչս հանեցի, «Հայր Մեր» մը ըսի, կեցեր ժամերգութիւն մտիկ կ'ընեմ կոր, մէյ մըն ալ պահարանին մէջէն տէրտէր մը դուրս ինկաւ, «տեղ բացէք, ճամբայ բացէք» պոռալով, ամէնքը իրարու վրայ ելլելով ճամբայ բացին... տէրտէրին ետեւէն ժամկոչը ձեռքը աթոռ մը բռնած, ժամկոչին ետեւէն ալ ո՞վ ըլլայ կը հաւնիս...

— Ո՞վ, — հարցուց Մարգար էֆէնտին, առանց շահագրգռութեան։

— Տիկին Շաղիկը... մէյէր աս բոլոր իրարանցումը իրեն համար է եղեր։ Ես ալ մէկ կողմ քաշուեցայ, կարծեցի, որ առջեւէս պիտի անցնէին, կորսուին երթան... մէյ մըն ալ կ'ուզե՞ս քի ժամկոչը աթոռը բերէ իմ կեցած տեղս տնկէ, Շաղիկ օլաճախն ալ գայ անոր վրայ տոտոբողուի. բարկութենէս արունս գլուխս ցատկեց, աչքերս խամաշմիշ եղան, բոլոր մարմինովս դողալ սկսայ... տէր-տէրին մօրուքէն բռնել փետտելս եկաւ... ալ չկրցայ կենալ, ինքզինքս ժամէն դուրս նետեցի... բակը ժամկոչը դէմս ելաւ, աղուոր մը լուացի...

— Ճանըմ, տիկին Շաղիկն ալ թաղականի կնիկ է, հարկաւ քիչ մը աւելի պատիւ կ'ընեն անոր, ասիկա բնական բան մըն է, այդչափ իրարանցումի պէտք չկայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէութիւնը իր բոլոր ընկերներու անունով, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սարգիսեան ընտանիքներուն, ընկ. Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէութիւնը իր բոլոր ընկերներու անունով, իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Աւետեանի, Տէր եւ Տիկին Մասիս Աւետեանի եւ ընկեր Ն. Նիկողոսեանի (Փարիզ), ընկեր Սահակ Աւետեանի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Փորեաղեանի, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեանի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Արամ Փորեաղեանի մահուան տխուր առթիւ:

Ցաւակցութիւն կը յայտնէ նաեւ ընկերուհի Գ. Գայթանճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր մօրեղբօր կնոջ, ողբացեալ Սրբուհի Տապաղեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած էՏէր եւ Տիկին Աղլաղանեանէ 100 ֆր., Տիկին Մառի Սիմաւոնեանի մահուան առթիւ: 20 ֆր. Տիկին Մանուկեանէ, Տիկին Գալփաքեանի մահուան առթիւ:

×

Սէն Ժեռմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ Սահակ Աւետեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները՝ եկեղեցւոյ եւ դպրոցին.—

Զարուկեան Վարդան, Ռաֆֆի Նազարեան, Իսկէնտէրեան եւ Ասլանեան 50ական ֆր. Նախկին հայ Արենոյշներ եւ Արիներ 60, Մանուկ Մարկոսեան, Ստեփան Լաֆճեան 30ական, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Օհանեան ընտանիք, Պետրոս Սարաճեան 20ական, Արշակ Տէվլէթեան 20 եւ 20 դպրոցին, Մանկեան ընտանիք 20 դպրոցին, Ճորճ Բուրուտեան, Ս. Ժեռմի Կ. Խաչ, Թորոս Գաբրիէլեան, Յակոբ Գէորգեան 20ական, Աւետիս Կուտուզեան, Գրիգոր Գրիգորեան, Վարդգէս Խոզեան, Կարապետ Շամլեան, Խաչիկ Կէօզիւմեան, Պ. Խաչիկ, Վարժապետեան Հայկ, Տիկին Թէկինեան 10ական, Օննիկ Գրիգորեան, Տիգրան Մուշեղեան 10ական դպրոցին:

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ, ամէն Հինգշաբթի օրերը 13–18, տեղի կ'ունենայ դաշնամուրի եւ սոլֆէժի դասաւանդութիւններ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Անժէլ Ակինեանի կողմէ: Դասաւանդութիւնը ձրի է: Պայման՝ թեկնածուները պէտք է ունենան դպրոցական տարիք:

×

Տէր եւ Տիկին Նշան Զուխտաբըղեան 50 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին, Պ. Անտրանեանի մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Սէնթ Մարկրիթէն Տէր եւ Տիկին Մանուկեան ի յիշատակ իրենց ննջեցեալներուն 20 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Իր երրորդ տարելիցին առթիւ (4 Մարտ 1969) Զարուհի Թորոսեան կ'ընէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

50 ֆ. Մայր եկեղեցիի պայծառութեան, 50 Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սրահին, 50 Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին, 50 Ազգատախնամի մատուռին շինութեան, 50 Կապոյտ Խաչի անկար հիւանդներուն, 50 Որբերու Օգնութեան Տիկնանց Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն), 50 «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ԾԱԽՈՒ Է

Որեւէ առեւտուրի համար կամ աշխատանոց - խանութ, շուրջ 50 քառակուսի մեթր, լաւ տեղ հաստատուած:

HBM avec logement

երեք սենեակ, բաղնիք, չահեկան վարձք:

Գրել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կը խօսի

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի

Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հայաստանէն

Մարտ 4, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին Մշակ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ

Մուտքը ազատ է

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Միութիւնները օգտուելով Արժանթինի Քորտոպա քաղաքի հոգեւոր հովիւ Տաթեւ վարդապետ Ղարիպեանի այցելութենէն, կազմակերպած են հրապարակային ասուլիսի երեկոյ մը 4 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, ժամը 9ին:

Նիւթ՝ Հայ կեանքը Արժանթինի մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Տէրտէրեան 50: Տէր և Տիկ. Ե. Սապունճեան (Վիէն) իրենց աներհօր եւ հօր ողբացեալ Անտոն Թաղաճեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ 50: Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Բարսեղեանի ապաքինման առթիւ 50: Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Բալոյեան իրենց երրորդ մանչուն ծննդեան առթիւ 50:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է բարեսէր տիկնոջ մը 100 ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ֆր. Պ. Գրիգոր Ճիրեանէ Երուանդ Շիրինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի:

×

Կապ. Խաչի Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Դատաւորեանէ Օննիկ Նազարէթեանի մահուան առթիւ:

41-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած

Շրջանի Սկաուտներուն, Արենոյշներուն, Գայլիկներուն և Թեւիկներուն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի Մարտ 5 կէսօրէ վերջ ժամը 14,30ին

SALLE DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominiques — PARIS (7e) — Métro Invalides

Ամբողջովին նոր յայտագիր

Թատերական ներկայացումներ հայերէն, Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն կողմէ

դաւեշտ,

Հայկական պարեր

Մարիոնէթներու ներկայացում Արենոյշներուն կողմէ

Սկաուտական ներկայացումներ, խաղեր Գայլիկներու կողմէ

Թեւիկները կ'երգեն եւ կը պարեն

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — ՊՈՒՖԷ

Մուտք 10 ֆրանք

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի 5 Մարտ, կը պատարագէ

ՏԱԹԵՒ ՎՐԴ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ

(հոգեւոր հովիւ Քորտոպայի)

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ ժամը 9,45ին, քարոզ 11ին, արեւագալի երգեցողութիւն 11,30ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԶԱՏԻԿԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ԶԱՏԻԿ

Մարտ 26էն Ապրիլ 9

ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ 1950 ՖՐ. Ա. ԿԱՐԳ (ԱՆԻ ՊԱՆԴՈԿ) 2050 ՖՐ.

ՈՒՐԻՇ ԵՐԿՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

ՅՈՒՆԻՍ 15

Այցելութիւնները՝ 10, 15 կամ 20 օր

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 5 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12358

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.358

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԳՐՈՂՆ ՈՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉԸ

Ա.

Մեր սակաւաթիւ կին գրողներու շարքին մնայուն տեղ մը կը գրաւէ Զապէլ Եսայեան։

Մինչ միւսները առհասարակ իրենց ծննդավայր երկրէն դուրս չէին ելած, ինք առիթ էր ունեցած երիտասարդ տարիքին Լոյս Քաղաքին մէջ մօտէն ճանչնալու արեւմուտքի մշակոյթն ու գրականութիւնը եւ կրելու անոնց ազդեցութիւնը։

Ծնած էր Պոլսոյ Սկիւտար արուարձանը՝ Յովհաննէսեան ընտանիքին մէջ։ Իր կենսագիրները համաձայն չեն գրագիտուհիին ծննդեան ու մահուան թուականներուն մասին։ Հր. Ն. Թորոսեան իր ֆրանսերէն Հայ Գրականութեան Պատմութեան մէջ (էջ 313) Զապէլ Եսայեանի անունին առջեւ կը դրէ 1876–1947։

Հ. Մեսրոպ Ճանաշեան իր Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան Ա. հատորին մէջ (Վենետիկ, 1953) կ՚արձանագրէ՝ 1878–1947։

Մինաս Թէօլէօլեան Դար մը գրականութիւն Ա. հատորին մէջ (Գահիրէ, 1955, էջ 616–618) իբրեւ ծննդեան թուական ցոյց կուտայ 1878ը։ Իսկ «... կը դժուարանայ ճշդել իր ողջ կամ մեռած ըլլալու պարագան»։ Պատճառն այն է, որ «հանձարափայլ»ին եւ իր չար ոգի Բերիայի օրով՝ 1937էն 1939՝ Համայնավար Թէ դաշնակցական 3500 մտաւորականներու եւ հանրային գործիչներու շարքին Զապէլ Եսայեան եւս ձերբակալուած եւ «աքսորուած» էր մինչեւ մահը։

Ամէնէն ճշգրիտը պէտք է նկատել Սերգօ Պայազատի տուած թուականները՝ 1879–1943՝ տաղաւոր գրագիտուհիին յետ մահու հրատարակուած ընդարձակ վէպին՝ Բարպա Խաչիկի յառաջաբանին մէջ, Երեւան, 1966։

Սկիւտար օրրանն էր հայ բանաստեղծներու, գրագէտներու եւ մեծ թիւով մտաւորականներու։ Զապէլ Յովհաննէսեան իր ծննդավայրի ազգային վարժարաններուն մէջ ուսումն աւարտելէ վերջ 1895ին եկած էր Փարիզ, հետեւելու համար Սորպոնի գրականութեան դասընթացքներուն։ Պոլսէն մեկնելէ առաջ արդէն գրական իր առաջին փորձերը կատարած էր, նոյնիսկ Երգ առ գիշեր խորագրով արձակ քերթուած մըն ալ հրատարակած էր Արշակ Չօպանեանի Ծաղիկին մէջ, որ մէկ տարուան (1895) կեանք էր ունեցած՝ Պոլիս։

Փարիզի մէջ ուսանողութեան տարիներուն ճանչցած էր իշխան Գուրգէն Լուսինեանը, նախկին Վենետիկի Մխիթարեան վարդապետ Ամբրոսիոս Գալֆայեան – Նարպէյը (Խորէն Եպս. Նարպէյի եղբայրը), հայկաբան եւ հեղինակ կարգ մը բառարաններու։ Իշխանը իր պատրաստած ֆրանսերէնէ հայերէն երկհատոր ընդարձակ եւ պատկերազարդ բառարանին ձեռագիրները մաքուր գիրով արտագրելու եւ տպագրական փորձերը սրբագրելու համար կ՚աշխատցնէր այդ օրերուն Փարիզ ապրող հայ մտաւորականներն ու ուսանողները։ Բանասէր Կ. Յ. Բասմաջեան տարի մը աշխատելէ ետք տեղը տուած էր Հրաչեայ Աճառեանի, որ ամսական հարիւր ֆրանք (5 ոսկի) կը ստանար եւ հնարաւորութիւն կ՚ունենար շարունակելու ուսումը։ Հետզհետէ իշխանին մօտ աշխատած են Երուանդ Օտեան, Մ.-Ս. Դաւիթ բէկ, Արշակունի Թէոդիկ եւ Զապէլ Եսայեան։ Բառարանը լոյս տեսաւ Փարիզ 1900ին, Բ. տիպը՝ Պոլիս՝ 1910ին։ Իշխանին տուած դրամը երկինքէն իջած մանանայ մըն էր աղքատ կանոնաւոր միջոցներէ զուրկ երիտասարդ մտաւորականներու համար։

Զապէլ Յովհաննէսեան ամուսնացաւ նկարիչ եւ քանդակագործ Տիգրան Եսայեանի հետ, ծնած Պոլիս 1873ին, ուսած Պոլսոյ Գեղարուեստից Վարժարանը, աշակերտելով իտալացի Վալէրիի՝ նկարչութեան՝ եւ Երուանդ Ոսկանի՝ քանդակագործութեան համար։ 1896ին եկած էր Փարիզ եւ աշակերտած համբաւաւոր Ժան-Փօլ Լօրանի։ Ձինքը ճանչցանք Փարիզի մէջ 1920ին. հիւանդկախ էր ու թշուառ։ Մեռաւ 1921ին։

Զապէլ Եսայեան ունեցաւ երկու զաւակ՝ մանչ մը եւ աղջիկ մը, որոնք 1934ին իրեն հետ գացին Հայաստան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԵԼՄԱՍ ԿԸ ՀԱՒԱՏԱՅ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Շապան-Տելմաս գոհ է հիւսիսեան իր ճամբորդութենէն եւ միտք ունի նոյնիսկ գալիք շաբաթներու ընթացքին այլ նահանգներ այցելել։ Տէնքերքի մէջ սակայն 20 հազար բանուոր գործադուլի մէջ էին եւ նաւահանգիստը պարպուած էր իր երեք հազար տոքէրներէն։ Նախարարապետը բացումը կատարեց նաեւ Շառլ Տը-Կօլ ջրամբարին բայց այս ամբողջը կը կատարուէր ընդհանուր պաղութեան մէջ։ Շապան-Տելմաս յայտարարեց այս արարողութեան առթիւ թէ Ֆրանսա ու Անգլիա համաձայն են իրագործելու համար հարիւրամեայ ծրագիրը՝ փապուղի մը Մանշի տակ։ Լիլլ վերապահած էր սակայն իր կարեւորագոյն ճառը, որուն մէջ Շապան անգամ մը եւս պիտի շեշտէր իր հաւատքը նոր ընկերութեան նըրկատմամբ։ 1971ը լաւ տարի մը եղած է, գնելու կարողութիւնը բարձրացած է բայց կ՚ուզէ որ գիներու յաւելումը նուազ արագ կատարուի եւ կը կարծէ որ այդ ուղղութեամբ լաւ ճամբու վրայ ենք։

Նախարարապետը այցելած էր նաեւ Ռուպէ, Թուրքուէն եւ Փարիզ վերադարձած Ուրբաթ իրիկուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՎԻՈՅ նախագահը պատասխանած է Նախագահ Փոմփիտուի որ Ալթման (Պարպի) Պոլիվիոյ հպատակ է եւ ուրեմն Ֆրանսայի յանձնելու հարց չի կրնար ծագիլ։ Ձինքը կը դատէ պոլիվեան արդարութիւնը։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Պաշտպանութեան Նախարարը՝ Զօր. Տայեան, ազդարարութիւն մը ուղղեց Լիբանանի եւ Սուրիոյ յայտարարելով, թէ իսրայէլեան բանակը կրնայ մուտք գործել իրենց սահմաններէն ներս, եթէ նման հարկադրութեան մը անհրաժեշտութիւնը նկատուի։ Պէյրութէն կը հաղորդեն, թէ 200 լիբիացի եւ 1000 պաղեստինցի արձակաղէններ Սուրիայէն Լիբանան անցած են։ Լիբիացիները առջի օր օդանաւով Թրիփոլիէն Պէյրութ փոխադրուած էին գալ, սակայն լիբանանեան իշխանութիւնները թոյլ չէին տուած օդանաւին իջնել օդակայան։ Օդանաւը մեկնած էր Դամասկոս։ «Մոնտ», «Հերըլտ Թրիպիւն» եւ «Ֆիկառօ» գրաւեցան Պէյրութի մէջ։ Այս առթիւ Պէյրութի «Լ՚Օրիան – Լը Ժուր» օրաթերթը կը դատապարտէ արեւմտեան մամուլը առարկելով, թէ քանի մը օրէ պայքար կը տանին Լիբանանի դէմ։

ՓԱՐԻԶԻ թաքսիներու վարորդները ընդվզեցան նոր սպանութեան մը առթիւ, որուն զոհ գացած է իրենցմէ մէկը առջի գիշեր Փլաս տ՚Իթալի։ Այս առթիւ վարորդները անգամ մը եւս կը պահանջեն զէնք կրելու իրաւունք ստանալ։ Ոճրագործը 20 տարեկան Իտալացի մը, ձերբակալուած է եւ խոստովանած։

ՔԱՓ ՔԵՆԸՏԻԷՆ մեծ հրթիռ մը արձակուեցաւ դէպի Ժիւփիթէր։ Մոլորակը կը գտնուի Երկրէն 525 միլիոն մղոն հեռաւորութեան վրայ։ Հրթիռը հոն կը հասնի 22 ամիսէն։

ԿԻՊՐԱՑԻ 50.000 Յոյներ ի նպաստ Մակարիոս Արք.ի ցոյց կատարեցին Նիկոսիոյ մէջ։ Քաղաքին եկեղեցիները հնչեցուցին իրենց զանգերը։ Ինչպէս գրած էին երէկ, կիպրացի կղերականներ Մակարիոս Արք.ի հրաժարումը պահանջած էին Սինոդի վերջին ժողովի ընթացքին։

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը իր գահաճառին մէջ յայտարարեց թէ նոր կառավարութիւն մը պիտի կազմուի եւ ընտրուած բոլոր ժողովները պիտի վերանորոգուին։ Կը պարզուի որ Մարոք հիմնովին փոփոխութեան կ՚ենթարկուի։

ՊԱՐՍԻՑ Շահին ամէն օր նոր հեռագիրներ կը հասնին քաղաքական մահապարտներու ներումը պահանջելով։ Ներկայիս տասնեակ մը մահուան դատապարտուած ամբաստանեալներ կան։ Կարգ մը ֆրանսացի անձնաւորութիւններ ալ ինչպէս Ժան Ռոսթան, Քասթլէր, Կ. Մարսէլ եւայլն, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար՝ Վալտհայմի դիմած են որպէսզի անձնապէս միջամտէ։

ՌԸՆՕ գործատան առջեւ սպաննուած մաոյականին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Շաբաթ կէսօրէ ետք, Փէռլաշէզ։ Ոստիկանութիւնը կ՚արտօնէր թափօր կազմել Փլաս Քլիշէէն սկսեալ։ Այս առընչութեամբ ձախապաշտ պարագլուխները տեսնուած են Փարիզի ոստիկանապետին հետ, միասնաբար «կարգապահելու» համար կարգապահութիւնը։ Ծանօթ է որ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Սէ. Ժէ. Թէ.ն որոշած էին չմասնակցիլ այս ցոյց – յուղարկաւորութեան։

ՊՕՐՏՕ եւ Ժիռոնի նահանգը երրորդ շաբաթն է որ զրկուած է իր օրաթերթէն՝ Սիւտ-Ուէսթ։ Շաբաթ օր սակայն փիրաթ թերթ մը հրապարակ կ՚ելլէր։ Կ՚ըսուի թէ հրատարակութիւնն է Սիւտ-Ուէսթի աշխատաւորներու պաշտօնի տեղ մը եւ չաշ պաշտօնի պայմաններու մէջ։

ՀՌՈՄ ապաստանած չիլի հեռատեսիլի նախկին պետը յայտարարած է թէ քաղաքական մեծ դատավարութիւններ կը պատրաստուին Փրակայի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը Աբրասիմով ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է Մոնտի մէջ, ուր կը յայտնէ իր փափաքը՝ աւելի սերտացնել ֆրանքեւ-խորհրդային գործակցութիւնը։ Աբրասիմով կ՚ըսէ ի մէջ այլոց.— «Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսա տարբեր ընկերային դրութիւններ ունեցող Պետութիւններ են։ Իրենց գաղափարները տարբեր են։ Իւրաքանչիւրը իր բարեկամներն ու զինակիցներն ունի, ճիշդ այդ պատճառով է որ ֆրանքեւխորհրդային գործակցութիւնը այդքան մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ»։

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 72 միլիոն տոլարի վարկ կը բանան Ցունաստանի։

ՀՈՆ՝ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆ ՊԻՏԻ ԶԱՂՕԹԷ

Հաւանաբար Տիկին Զապէլ Եսայեանի ամէնէն յուզիչ էջերէն մէկն է այն՝ զոր նուիրած է իր այցելութեան Պետրոս Դուրեանի շիրիմին։

Գրագիտուհին խաղաղութիւն կը գտնէ գերեզմաննոցներու մէջ, կը հաշտուի մահուան գաղափարին հետ, կը սպասէ, որ գայ հայ քահանան ու աղօթք մը մրմնջէ բանաստեղծին հողակոյտին առջեւ ու կը տարուի խորհրդածելու.— «Դարեր ետքը ո՞վ պիտի քալէ իմ ալ չորս հովին բաժնուած էութեան վրայէն...»։

Ոչ ոք։ Տարիներ ետքը, Զապէլ Եսայեանի բաժնուած էութեան վրայէն ոչ ոք պիտի քալէ եւ ոչ մէկ քահանայ հոգւոց մը պիտի արտասանէ հոն՝ այսինքն ոչ ոք գիտէ ո՞ւր։

Սկիւտարի պարտէզներէն մինչեւ Սիպերիոյ տափաստանները, երկար ու փշոտ ճամբայ մը կտրեց Զապէլ Եսայեան, ու իր կեանքի վախճանին, գուցէ յիշեց Դուրեանի շիրիմը, կարօտն ունեցաւ Պալըր Պաշըի Հայոց գերեզմանատան թմբիներուն շուքին ու զգաց թէ այո՛, կարելի է հաշտուիլ մահուան գաղափարին հետ, բայց կարելի չէ հաշտուիլ ֆիզիքական տառապանքին հետ։

Տուրքը վճարած գացած էր հայրենիք։ Բայց օրին մէկը — 1937 Ապրիլ 17–21 — Գրողներու ընդհ. ժողովին մէջ կը համարձակէր անխոհեմ կարծիք մը յայտնել ըսելով.— «Զօրեանի եւ Դէմիրճեանի նախայեղափոխական շրջանի գրուածքները գեղարուեստական տեսակէտով շատ աւելի կատարեալ էին քան յեղափոխութեան շրջանից յետոյ գրուածները»։

Ապրիլեան այս նոր ջարդէն պիտի փրկուէր հազիւ քանի մը ամիս։ Յուլիս մէկին «յարգարժան»ը կը մերկացուէր բնքն ալ իբրեւ «հակայեղափոխական».

«Զ. Եսայեանը ընդհանուր փրոնտ էր կազմել հակայեղափոխական Բակունցի, Ալազանի, Մահարու եւ միւսների հետ ընդդէմ խորհրդային նուիրուած եւ կուսակցութեան գծի վրայ կանգնած գրողների։ Յայտնի է որ, իր զինակիցների բանտարկութիւնից էլ յետոյ, մինչեւ վերջերս, զզուելի եւ վարկաբեկիչ պրովոկացիոն լուրեր էր տարածում խորհրդային գրողների մասին, յատկապէս այդ գարշելի հակայեղափոխականը իրեն նպատակ էր դրել վարկաբեկելու կոմունիստ գրողներին»։ (Երեւանի «Գրական Թերթ», 21 Յուլիս 1937)։

Անկէ ետք այլեւս ոչ մէկ բան որոշ է, ոչ իսկ մահուան թուականը։ Եւ այսօր երբ կ՚ոգեկոչենք իր յիշատակը, չենք իսկ գիտեր թէ իր մահուան ո՞ր տարեդարձին կը նուիրուի «Յառաջ»ի այս թիւը։ Եթէ Երեւան « պաշտօնական » թուական կուտայ այսօր՝ 1943, հաւանական ու անպաշտօն թուական կը նկատուի 1942ը։ Բայց եւ այնպէս 35ամեակն է իր «անհետացման»։ Ուրեմն երեսուն ձմեռներ առաջ, անծանօթ պայմաններու մէջ, անծանօթ հողի մը վրայ, անծանօթներու մօտ տաժանելի կեանքի մը հրաժեշտ կուտար գրագիտուհի մը, որ հայ քահանայի մը կը սպասէր Դուրեանի շիրիմին առջեւ։

Տարիներ ետքը, չորս հովին բաժնուած իր էութեան վրայէն, գուցէ կ՚անցնին անծանօթներ։ Բայց անոնցմէ չի գիտեր թէ հոն կայ սիրտ մը, որ Սկիւտարի պարտէզներու կարօտն ունի, ու կը սպասէ որ հայ քահանան գայ ու աղօթք մը ըսէ։

Ա. Մ.

ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊԱԼԶԱՔԻ ՎԷՊԵՐԸ ԵՒ ԻՐ ԿՆՈՋ ՏԻՊԱՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Կ. Պոլսոյ մէջ իբրեւ *«ազգային, գրական և քաղաքական»* հանդէս, 1836–1911ին լոյս կը տեսնէ «Ծաղիկ» հանդէսը, որ զանազան թուականներու կը դառնայ կիսամսեայ, օրաթերթ եւ շաբաթաթերթ: Խմբագիրներու շարքին են եղած Ա. Զօպանեան, Մ. Շամտանճեան, Դ. Բոլատ եւ ուրիշներ:

«Ծաղիկ» շաբաթաթերթը Կանանց Բաժին մը կը հաստատէր 1903 Փետրուարի առաջին թիւէն սկսեալ, որպէսզի թեր-թին ընթերցողուհիները առիթն ունենան հետեւելու *«ընդհանուր քաղաքակրթ աշխարհի կանանց զարգացման ամէն մէկ քայլին»*: Թերթը թուելէ ետք հրատա-րակելի յօդուածներուն բնոյթը, կը շեշ-տէր, թէ առնէ *«նպատակ ունին բար-ձրացնել կնոջ բարոյական ու մտաւորա-կան մակարդակը եւ առաւ զայն ընկե-րային անհատ մը դարձնել»*:

Նոյն տարուան Ապրիլ 12ի թիւէն սկըս-եալ Կանանց Բաժինին իր մնայուն աշխա-տակցութիւնը կը բերէ Զապէլ Եսայեան: Գրագիտուհին բազմակողմանի յօդուած-ներով շահեկան կը դարձնէ Բաժնին էջե-րը՝ գրական հայեացքներէ մինչեւ կա-նանց առօրեային եւ առտնին հայող խոր-հրդածութիւններով:

«Ծաղիկ»ի 1903 Յուլիս 19ի եւ Օգոս-տոս 23ի թիւերէն քաղելով իրմէ կը ներ-կայացնենք երկու յաջորդական յօդուած-ներ՝ նուիրուած կնոջ տիպարներուն Պալզաքի վէպերուն մէջ: Յաջորդիւ՝ քա-նի մը այլ բնոյթի յօդուածներ, որոնք եթէ մէկ կողմէ ցոյց կուտան հեղինակին հետաքրքրութիւններու լայն ոլորտը, միւս կողմէ կը հաստատեն նաեւ արեւ-մտահայ մամուլին դրական մէկ երեսը — լայն պատուհան բանալ եւրոպական մտա-քին առջեւ:

×

Ա.

Մարդկային կատակերգութեան (Լա Քոմէտի Իւմէն) *ստուար էջերուն մէջ, ուր հեղինակին ցաւի կը փոխուի ու այդ ոսկիէ տողերուն մէջ վերջնապէս կը յայտնուի իրապաշտութիւնը՝ ռոմանթիք ազդեցութեան տակ դեռ երազող մտքե-րուն՝ Պալզաք առաջիններէն մէկը եղած է իրականութիւնը իր ցաւերով ու նե-խութիւններով առանց չպարումի դի-մագրաւելու: Վիժածներու, անկարողնե-րու եւ չարերու ապականած հոգին ներ-կայացնելէ ետք՝ իր վիրաբոյժի անո-ղոք եւ բարեբար կորովով, որուն կա-տարելութիւնը իր ընթերցողները կը ճանչնան, կարծես մասնաւոր հաճոյքով մը կը դառնայ իր կանացի զմայլելի տի-պարներուն: Անոնք մեզի կը ներկայա-նան, հակառակ իրենց հոյակապ անմատ-չելիութեանը, դերազանցապէս իրական եւ կենդանի բարախուն: Պալզաք իր խորունկ իմաստասիրութեամբ եւ մտքի լայն հասկացողութեամբ սպրդած է անոնց էութեան ամէնէն թաքուն խա-ւերուն մէջ, նայուածքէ մը՝ ժպիտ մը յաճախ քաղելով բոլոր այն տարրերը ո-րոնցմով կրցած է համադրել իր կնոջա-յին տիպարները. կինը՝ իր տկարութիւն-ներով եւ վսեմ անձնուիրութեամբ պաշ-տելի, զգայնութեանց եւ զգացումներու անմատչելի նրբութեամբը հզօր, որ իր սրտին մէջ կը գտնէ անսպառելի գան-ձերը գորովանքի, սիրոյ եւ գոհողու-թեանց: Իր վէպերուն մէջ ընդհանրապէս գլխաւոր տիպարը կին մըն է, երբեմն սիրական, հրապուրող, սիրազեղ, եր-բեմն ալ զոհ՝ ընկերական կամ անհատա-կան կիրքերու:*

Պալզաքի գործին մէջ մարդկային ըն-կերութեան յատուկ ծիծաղելի մոլու-թիւններուն, հոգեկան ախտերուն, անի-րաւ մրցումներուն մէջ կնոջ տիպարը զովացնող ովասիսն է, մտքի եւ սրտի հանգիստը՝ ուր հեղինակը դերագոյն բարձրութիւններու կը հասնի, բանաս-տեղծական աւիւնով մը ստեղծելու կինը իր ժպիտին եւ նայուածքին առեղծուա-ծային կախարդանքովը եւ հոգեկան ան-սահման չնորհքովը:

Ինչ դասակարգի ալ պատկանին, Պալ-զաքի կին տիպարները կը կրեն այն ազ-նուական եւ տոհմիկ բարքերու կնիքը՝ որոնցմով մասնաւորապէս կը յատկա-նշուին. իրենց կեցուածքը, ձեւերը, խօս-քերը հանդիսաւոր ծանրութիւն մը ունին եւ իրենց կատարած գործերուն մէջ վե-հանձն խրոխտութիւն մը կայ, ինչպէս Աստուածաշունչի տիպարները. ամէնէն անբախտները եւ աղքատներն ալ անթիք *վեհութիւն մը ունին որ զիրենք միանգամ ընդմիշտ կ'ազատէ ռամկութենէ: Պալ-զաքի նախընտրած միջավայրը սակայն ազնուական դասակարգն է —* Ֆօպուռ Սէն-Ժերմէնը, *— Անոր չքեղ սալոննե-րուն մէջ է որ կը հանդիպինք Տիկին տը* Պօսէանի (Փէռ Կորիօ), *այն զմայլելի դեր-կոմսուհոյն, որ իր անսանձ սիրոյն մէջ չարաչար խաբուած՝ իր ցաւը եւ յուսահատութիւնը կը խեղդէ հոգւոյն մէջ եւ ամբողջ երեկոյթի մը կ'ընդունի հրաւիրեալները, միշտ գեղեցիկ եւ տի-րական, ջինջ եւ անամպ աչքերով յուսա-խաբ ընելով հիւրերը, որոնք գիտնալով Տիկին տը Պօսէանի դժբախտութիւնը կը սպասէին զայն տեսնել ընկճուած եւ ար-ցունքներու մէջ թաթխուած, ճաչակել անոր յուսահատութիւնը:*

Իշխանուհի տը Գատինեան անդուլթ պչրող մըն է. իր անձին անդիմադրելի հրապոյրներովը ուժովցած, ամէն քայլին գրեթէ սիրտ մը կը ճզմէ ոտքերուն տակ: Իր ապարանքը գրեթէ տաճար մըն է, ուր ժամանակակից ազնուական երիտասար-դութիւնը անիրականալի յոյսերով ցնո-րած կը չտապէ պաշտելու իշխանուհոյն գեղեցկութիւնը:

Տը Գատինեան սերունդներ կը սնան-կացնէ բարոյապէս եւ նիւթապէս, մին-չեւ որ ինքն ալ սնանկացած՝ կը ստիպ-ուի վիլլա մը քաշուիլ եւ իր ազնուական նկարագրին արժանի հպարտութեամբ ա-ռանց ցաւի կ'ընդունի իր նոր համեստ վիճակը: Հո՛ն է որ կ'անդրադառնայ թէ իր փոթորկալից կեանքին մէջ ճշմարտա-պէս եւ խորունկ սիրով մը սիրելու ա-ռիթը եւ ժամանակը չէ ունեցած եւ թէ իր գեղեցկութեան վերջալոյսը կ'ուզէ անցընել այնքան չողշողուն սիրով մը, որ ամէն բան մոռցնել կուտայ կնոջ, գե-րագոյն ցնորքի մը մէջ արհամարհել տա-լով բոլոր չափաւոր ու զաղջ զգացում-ներէ թելադրուած ընկերային օրէնք-ները: (Լէ սեքռէ տը լա Փրէնսէս տը Գա-տինեան):

Այդ հաղուադիւտ պերճանքներու մըթ-նոլորտին՝ Ֆօպուռ Սէն-Ժերմէնի *մէջ է որ կը ներկայանայ մեզի դարձեալ Տիկին Ֆիրմիանի, անթերի պարկեշտութեան տիպար մը որ իր նշանածը Տը Քան կը ստիպէ եռ դարձնել այն հարստութիւնը զոր Տը Քանի ծնողքը խարդախութեամբ իւրացուցած են չքաւորութեան մէջ ձգե-լով ընտանիք մը: Եւ միայն երբ Տը Քան կամովին աղքատացած կը ներկայանայ Տիկին Ֆիրմիանիի զայն կ'ընդունի սի-րով եւ կ'ամուսնանայ հետը:*

Պալզաք կարողացած է ներկայացնել կնոջ հոգւոյն ամէնէն բարդ անբացատրե-լի էջերը իր Էթիւտ տը Ֆամին *մէջ, ուր վերջին ծայր ճշգիւ եւ նրբութեամբ ուսումնասիրուած է կնոջ հոգին: Տիկին տ'Էսփար միշտ զինքը դարպասողներէ շրջապատուած, վստահ իր գեղեցկու-թեանը հմայքին, սիրուած, շփացած, կը տեսնենք թէ անխոհեմութեամբ կարդա-լով նամակ մը — արդէն հասցէի սխալ-մամբ իրեն եկած — ի՛նչ յանկարծակի հրայրքէ մը կը բռնուի, ինքն որ միշտ անվրդով եւ անտարբեր լսած էր ամէնէն տաք խօսքերը եւ չշուկները, որ առանց կարդալու կը պատռէր կասկածելի նա-մակները իր սիրտը կամովին պահպա-նելով որեւէ ներողամիտ գորովանքէ, բայց մանաւանդ չափազանց ճիշդ է այն դառն յուսախաբութիւնը՝ որուն կը մատնուի — նոյնիսկ երբ կը խորհէր խատութեամբ վարուիլ այդ նամակին հե-ղինակին հետ — երբ կ'իմանայ թէ իր հոգին դրդող այդ նամակը սխալմամբ հասած է իրեն. Պալզաքի հետ կիները միայն կրնան հասկնալ ատիկա:*

Իրաւ է թէ Ֆօպուռ Սէն-Ժերմէնի *ազ-նուական կիները կը շարժին միջավայրին ազդեցութեան ներքեւ եւ այդ ճոխ վա-յելչութեան եւ պերճանքի կեանքին մէջ իրենց գեղեցկութեան եւ սիրոյ սատա-րողի դերը անհրաժեշտ կը դառնայ գրե-թէ:*

Պալզաքի կիները այդ թաղէն դուրս չեն կորսնցներ իրենց հոգիի գեղեցկու-թենէն, ընդհակառակն, Պալթազար Գլաէս *կամ* Լա Ռըշէրշ տը լ'Ապսոլիւ *հոյա-կապ հատորին մէջ, որ իրաւամբ իր գը-լուխ գործոցը կը համարուի, կը գտնենք այն քաղցր եւ սքանչելի տիպարներէն մէ-կը՝ որ կարծես ամբողջ տիեզերքի մը գո-րովանքին եւ անձնուէր սիրոյն գումարը կը կրեն իրենց հոգւոյն մէջ: Պատմու-թիւնը պարզ է եւ անձկալի: Պալթազար գիտունը հսկայ գաղափարէ մը տան-ջուած՝ գիշեր ցերեկ անխոնջ կը տքնի իր աշխատանոցին մէջ. անիկա* բացար-ձակը *կը փնտռէ. Տիկին Գլաէս, որ կը պաշտէ իր ամուսինը, չկրնալով հասնիլ անոր մտաւոր թռիչքներուն՝ կը տառա-պի մութին մէջ. որոշ չի գիտեր նոյնիսկ թէ ի՛նչ բանի կը ձգտի իր ամուսինը. անիկա թաղուած իր խորունկ զբաղում-ներուն մէջ, կը մոռնայ ընտանիքը եւ զաւակները ու օրեր կ'անցընէ առանց բառ մը իսկ փոխանակելու իր կնոջ հետ, միւս կողմէ իրենց հարստութիւնն ալ հետզհետէ կը հալի աշխատանոցին մէջ եւ ծխանին մուխը չարաչուշակ միշտ կը սաւառնի տունին վրայ:*

Պալթազար միշտ խորասուզուած գի-տական հոգերու մէջ, չի տեսներ կնոջը վիշտը. Տիկին Գլաէս երկար ատեն մա-քառելէ ետք չի կրնար տոկալ Պալթազա-րին անտարբերութեան եւ անշուք կը մեռնի սիրտը խոցոտուած իր զաւակնե-րուն ապագայ խախուտ վիճակէն, զոր կը գուշակէ, բայց մանաւանդ վիրաւոր ա-մուսնոյն անտարբերութենէն՝ որուն ա-նունը շրթունքին վրայ կը մնայ սակայն մինչեւ վերջին րոպէն: Պալթազար քիչ մը ատեն կը ցնցուի իր կնոջը մահուամբ եւ պահ մը ինքզինքը կը դատապարտէ, բայց գիտութեան հմայքը նորէն կը կաշ-կանդէ հոգին եւ ա՛լ աւելի մոլեգին կը փարի իր փորձի մեքենաներուն, իր տղոց անունդին վերջին պատառն ալ նետելով վառարանին մէջ. վերջապէս ամէնէն ար-համարհուած եւ չհասկցուած՝ փողոցը տղաքներէն իսկ ծաղրուելով կաթուա-ծահար կը մեռնի գտային մխիթարող մտածումին մէջ: Այդ սքանչելի գիրքը կարդալու է թափանցելու համար կնոջ հոգւոյն անսահման եւ սքօղուած ուժե-րուն, որով տկար եւ տառապող կին մը քաջութիւնը կ'ունենայ իր ամուսնոյն մակարդակին հասնելու եւ անոր ընկե-րութենէն չմերժուելու համար հասկնալ ջանալով քիմիաբանական ցամաք կանոն-ները եւ գիտական ամենախրթին տեսու-թիւնները: Նոյն կինն է սակայն որ, երբ կը տեսնէ թէ ամէն ջանք անօգուտ է, իր սիրած ամուսնոյն զուրգուրանքը վաս-տըկելու համար, փափուկ ու դիւրազգած՝ արեւէ զրկուած ծաղիկի մը նման գլուխը կը ծռէ:

Նոյն անուշ եւ արի տիպարն է Եօժէնի Կրանտէ. այս անգամ գաւառի մը մէջ է որ կ'անցնի կատակերգական բայց միան-գամայն տխուր պատմութիւնը դժբախտ աղջկան մը՝ որ օրօրոցէն սեղմուած եւ ճնշուած է ագահ հօր մը փցուն եւ ծի-ծաղելի հաշիւներէն: Պարոն Կրանտէ՝ նախկին տակառագործ մը՝ կամաց կա-մաց կը հարստանայ եւ յետոյ կ'ամուսնանայ հարուստ կնոջ մը հետ:

Իրենց այդ ամուսնութենէն կը ծնի Եօժէնի. գիպուածը կամ Կրանտէի չափա-զանց ագահութիւնը կը նպաստեն նախ-կին տակառագործին որ մինչեւ 18 մի-լիոնի տէր ըլլայ: Կինը կրաւորական տի-պար մը, զոհի պէս գլուխը կը ծռէ ա-մուսնոյն անտանելի վարմունքին. զայն ընդունելով իբր իր տէրը եւ պաշտելով իր աղջիկը, որ իր դժբախտ եւ ցուրտ կեանքին միակ մխիթարութիւնն է: Եօ-ժէնի Կրանտէ գեղեցիկ է, բայց այնքան պարզ որ, առոր գիտակցութիւնը իսկ չունի, իրենց խարխլած տանը սառուէր-ներուն մէջ միշտ թարմ, մաքուր, եր-ջանկութեան իսկ անդիտակ կ'ապրի իբր թէ կեանքը այդ ըլլար, այդ դժոխային տունը, ուր հացը, շաքարին կտորները, կաթն իսկ չափուած, կշռուած են, եւ ուր սովորականէ դուրս ամենադոյզն սպառում մը կատաղութիւն կը պատ-ճառէ ագահին. խեղճ աղջիկը իր պար-տականութեանց եւ հօրը շուքին մէջ սեղ-մուած կ'ապրի, ինչպէս կ'ապրին մենա-ւորիկ բոյսերը. մինչեւ այն օրը որ կը տեսնէ հօրեղբօր տղան, սնանկացած եւ դժբախտ որ Փարիզէն կուգար, առանց դեռ գիտնալու իրեն սպառնացող աղէտ-ները:

Եօժէնի նախ կը սիրէ այդ Փարիզէն հասնող նրբահասակ եւ վայելուչ երիտա-սարդը անմատչելի էակի մը պէս, բայց երբ կը տեղեկանայ անոր բուն վիճակին, այն ատեն գործով ալ կ'արտայայտէ իր սէրը: Գերագանց փափկութեամբ մը գըր-ուած են այդ էջերը, որոնց մէջ Պալզաք Եօժէնիի մխիթարող անձնուիրութիւննե-րը կը պատմէ, այդ մեծ սիրտը որ մէկէն կ'արթննայ սիրելին ամոքելու համար մինչեւ անոր տալով իր ոսկիները, զոր հայրը նուիրած էր իրեն եւ որ յաճախ ագահութեան տագնապէն բռնուած՝ կ'ու-զէր տեսնել, մատներուն մէջ բռնել: Եւ ալ պիտի չխօսիմ այն հերոսային կորո-վին վրայ՝ սէրէն ուժովցած՝ երբ հայ-րիկը կը պահանջէ իր աղջիկէն ոսկիները: Ու մութին մէջ լացերը եւ տառապանքը մօրն ու աղջկան Կրանտէի մոլեգին բարկութեան ենթակայ, անոր բը-ռունցքին տակ ճզմուելու պատրաստ, բայց հաստատապէս որոշած՝ իրենց սի-րելի երիտասարդին անունը չտալու երբ ագահը կը պահանջէր զայն գիտնալ:

Այսպէս, Պալզաքի կանացի տիպարները իր զօրաւոր եւ արի հոգիէն ցոլացած կը ներկայանան մեզի, ինչ միջավայրէ ալ ըլլան՝ ամէնէն խոնարհներէն մինչեւ իշ-խանուհիները, երբեմն զգայնիկ եւ դի-րաբեկ առաջին ցնցող զգացումէն, ինչ-պէս տժգոյն ծաղիկները անարեւ երկիր-ներուն, երբեմն ուժով իրենց հրապոյր-ներուն գիտակցութեամբը հազիւ երան-գուած գեղեցիկ կիներու յատուկ ան-տարբեր չարութեամբ. բայց միշտ նոյն սիրոյ տիրական զգացումին մէջ, տրո-փուն եւ կորովի, ամէնէն անկարելի զո-հողութիւններուն պատրաստ, ըլլայ այն տոհմիկ ու անմատչելի կին մը կամ փո-ղոցի պչրուհի մը:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ՊԵՏՐՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ՇԻՐԻՄԸ

Մեռելոցի օր մըն է եւ բարեկամիս հետ կանուխէն կը պատրաստուինք Պաղլը Պաշիի Հայոց գերեզմանատունը երթա-լու: Պոլիս գալէս ի վեր, ամէն օր փա-փաքած եմ այդ այցելութիւնը ընել: Գե-րեզմանատուները իմ վրաս հանդար-տեցնող ազդեցութիւն մը կ'ընեն. հոգիս մէջ խաղաղութիւն կ'իջնէ եւ կարծես թէ կը հաշտուիմ մահուան գաղափարին հետ: Իրաւ է թէ մեր երկրի բոլոր գերեզմա-նոցները, ըլլան սեւ ու հոծ նոճիներու շուքին տակ տարածուած, ըլլան թմբի-ներու եւ կնձնիներու լայնածաւալ հո-վանիին ներքեւ, հրապուրիչ անդորրու-թիւն մը ունին, գերագոյն հանգիստի եւ մշտնջենաւոր խաղաղութեան հրապոյրը:

Տխեղերական եւ անխուսափելի մահ-ուան օրէնքը կը սաւառնի հոս մթնոլոր-տին մէջ, եւ հողակոյտերու ամէնէն հա-մեստն ալ խորին տխրութիւն մը կը ներ-շնչէ. այնքան ապրողներուն համար՝ հո-րիզոնը գեղեցիկ է, տիրական եւ փարթամ գեղեցկութեամբը Սկիւտարի սաւօտ-ներուն: Նորածագ արեւին ճառագայթ-ներուն ներքեւ Մարմարան կը փայլի ոսկի ցոլքերով, եւ կղզիները վարդա-գոյն, աննիւթական, կը ծփան կարծես ալիքներուն վրայ, իրենց շրջագիծը, ա-նորոշ, կը խառնուի մթնոլորտին մէջ տատանող մշուշին:

Թմբիներուն բուրումնաւէտ շուքին ներքեւ բարեկամիս հետ կը քալեմ զգու-շութեամբ, եւ ամէն քայլիս հողիս կը խռովի: Ինծի կը թուի թէ հողը կը սար-սռայ իր մէջ պարունակած անհամար մարդկային փոշիներով: Դարեր ետքը ո՞վ պիտի քալէ իմ ալ չորս հովին բաժ-նուած էութեանս վրայէն: Իմ գոյու-թեանս ամէն մասնիկները կը ցաւին ու կուլան անխուսափելի քայքայումին գա-ղափարովը, որ հետզհետէ արբեցութիւն մը կ'ըլլայ եւ գլխս կ'օրօրէ տարտամօրէն, մելամաղձոտ երգի մը պէս:

Թարմ հողակոյտեր ազգին անդին ի-րենց վրայ կը կրեն թառամած ծաղկե-փունջեր, ճերմակ ժապաւէններու բեկոր-ներ որոնց վրայէն անձրեւը կամ գիշեր-ուան խոնաւութիւնը աւրած է հեռացող սիրելիին անունին ոսկեզօծ գիրերը, ան-դին զինքը լացող հոգիին մէջ չէ՞ մի որ իր յիշատակն ալ պիտի աւրուի հետզհե-տէ:

... Ուխտ մը ունիմ կատարելիք, պէտք է Դուրեանի գերեզմանին մօտենամ:

Ջերմեռանդութեամբ եւ զգուշաւոր կը

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆ ԽԱՌՆՈՒԱԾՔԸ

… Զապէլ Եսայեանի անունը՝ գեղարուեստ սերունդին մէջ, կը յատկանշուի իր խորքի մասնայատկութեամբ:

Կերտած է հանգարտ, մանրամասնութիւններու մէջ հիմնական պատկերներ սեղմելով, խիտ ու բովանդակալից դարձնելով իր դանդաղումները: Անիկա՝ մասնաւորաբար ա՛յն գործերուն մէջ, որոնք կանացի հոգին կը պեղեն, կամ տիպարներու հոգեկան աշխարհը պատկերացնելու փորձ մը կը մատնեն: Իր «Վերջին բաժակը», «Հոգիս աքսորեալ» եւ «Անձկութեան ժամեր» վիպուածական վէպերու կամ վիպակներու շարքը, — այնքա՜ն քիչերու համար «հետաքրքրական» — կը բնորոշեն հոգեբանական վէպի վարպետը, որ հոգեկան խոռոչներ, ներքին խորունկ յուզումներ, կանացի գերանուրբ ապրումներ, յաճախ պզտիկ, բայց գրեթէ մի՛շտ խուսափուկ վիճակներ բառի կը բերէ, — պատմումի կը հասցնէ: Եսայեան անհաղորդ պիտի նկատուի բոլոր անոնց համար, որոնք ներքին կեանք չունին: Այս բացատրութիւնը, դարձեալ, բան մը չըսեր բոլոր անոնց, որոնք անհատականութիւն չունին, ներգործական չեն իրենց հոգիին ուժով, չեն կրնար պայքարիլ արտաքին աշխարհի պարտադրանքներուն դէմ, իրենց սիրային ապրումներուն մէջ կրաւորական են առ հասարակ, ու տարուած են առաւելապէս զգայական ներքին ազդակներէ: Ըսենք նաեւ, որ այդ գործերը վկայութիւն մըն են Զապէլ Եսայեանի արտակեդրոն կնոջ ու սիրողի խառնուածքին: Բարոյիկ հասկացողութիւններու, ընկալեալ նիստ ու կացի, ազգային բարքերու եւ աւանդութեանց դէմ ժխտում մը կը կազմեն, մի՛շտ, սիրոյ իր վարդապետութիւնը եւ ապրելու ազատութեան հասկացողութիւնը: Դա՛րձեալ նկատի չենք ուզեր ունենալ մարդը՝ իր մէջ: Եւ կը դանդաղինք սա հաստատումին մօտ, որ Եսայեան իր անկախ մտածողութիւնը ունի սիրոյ հարցին մէջ, ու ատոր համար՝ մենք, զինք խաչելու կամ դատապարտելու իրաւունքը չենք տար մեզ: — Հաւատացած է, որ ընտանեկան կեանքի մեր ըմբռնումները, մեր հանրային կամ հասարակաց համոզումները՝ ընդհանրապէս ժխտական դեր կը կատարեն սիրոյ մարզին մէջ, պատճառ կը դառնան դժբախտութիւններու եւ ապերջանկութեան, ու սիրոյ բոլոր մեծ ապրումները կը թունաւորեն: Կը պատմուի, թէ իր անձնական կեանքին մէջ ալ այս դարտուղի համոզումներով ապրած է, ու ատոր համար ալ կրցած է իրաւ ու հարազատ մնալ վիպումներու մէջ:

Մ. ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՏՈՒՆԸ

Տունը, ուր ծնած եմ, երկյարկանի փայտաշէն եւ կարմիր ներկուած ստուարական տուն մըն էր, որուն փողոցի վրայ նայող պատուհաններու վարագոյրները գրեթէ մի՛շտ փակ կ՚ըլլային, որովհետեւ ճիշդ մեր տան դիմաց կար յոյն նպարավաճառի խանութ մը, որ միեւնոյն ատեն գինետուն էր:

Մեր տնեցիները օրը կ՚անցընէին տանը ետեւի սենեակները, որոնց պատուհանները կը բացուէին իրարու յաջորդող այգիներու վրայ:

Այգիներէն անդին, Թրքական Թաղերն էին իրենց հոյակապ մզկիթներով, որոնց սլացիկ եւ ճերմակ մինարէները կ՚ընկերանային սեւ նոճիներու: Հեռուէն կ՚երեւէր նաեւ Վոսփորի կապոյտ եւ փայփլուն ժապաւէնը, ուրկէ անդին Սթամպոլի սիլուէթը՝ որ առաւօտները վարդագոյն, օրուան մէջ ոսկեգոյն եւ իրիկունները կապտորակ մշուշի մէջ շղարշուած, կը թուէր յարափոփոխ, երանգաւոր ու երազային երկիր մը:

Իմ մանկական աչքերս շլացեր են այդ ճաճանչներէն, որոնք մզկիթներու ոսկեզօծ գմբէթներուն վրայ իյնալով լոյսի հրդեհներ կը վառէին. իմ առաջին տեսողական տպաւորութիւններս կրեր եմ այդ գունագեղ եւ միեւնոյն ատեն նրբօրէն երանգաւոր շրջանակէն, որ խոր ազդեցութիւն գործեր է իմ վրաս: Դեռ անգիտակից եւ անբարբառ՝ լացեր կամ խնդացեր եմ կրած տպաւորութիւններուս ազդած ուժգին յուզումով եւ յետագային, երբ կրկին տեսեր եմ նոյն տեսարանները, զգացեր եմ, որ անոնք արդէն տեսնուած եւ զգացուած են ինծմէ:

Կը յիշեմ գարնան առաւօտները երբ այդ այգիները, Սիլիհտարի պարտէզները, կը դառնային բոցավառ վարդաստաններ: Այդ վարդերը կը խուժէին տուներէ ներս, կը զարդարէին անզարդ սենեակները, բուրում եւ երանգ կը բերէին ճերմակութիւնով պատած սենեակներուն մէջ, կը դառնային խաղալիք երախաներու ձեռքին եւ անոնց թերթիկները կ՚անձրեւէին ամէնուն եւ ամէն բանի վրայ:

Կը յիշեմ կլխիներու դահավիժումը սարփինաներու վրայէն, որոնք պերճ պատմուճաններու պէս կը ծածկէին գառամած տուներու խլլիկ թշուառութիւնը: Արեւի լոյսը մաղուելով սաղարթախիտ ծառերու մէջերէն կը թափէր գետնի վրայ խուսափուկ պզպջակներով, զով սիւքը փայփայանքի պէս կ՚անցնէր մարդոց եւ բոյսերու վրայէն եւ որուն հետ կարծես նազանքով կը խաղային նորածիլ ոստերը:

Կը յիշեմ տենդագին եւ գաղջ իրիկունները, գորտերու կռկռոցը աւազաններու մէջ, կայծոռիկներու ոստումները եւ Արտեզեան հորերու անվերջ ճռինչը, որ մինչեւ իմ հիւանդոտ երախայի խռովուած քունիս մէջ, կ՚ընկերանար իմ երազներուս: Երբեմն ալ հովիւի սրինգ մը Ռումէլիի տափաստաններէն գաղթած պարտիզպանի մը ձեռքին, հեռաւոր եւ հայրենաբաղձ մեղեդի մը կ՚երգէր:

Կը յիշեմ տառապանքս այդ բազմերես բնութեան գեղեցկութեան առաջ, անզօր բաղձանքս ընդգրկելու, իւրացնելու ինչ որ ցրիւ բուրմունք էր, երանգ, լոյս եւ երազ…:

Կը սիրէի ակնապիշ նայիլ երկինքին, ուր ոսկեծիր ճերմակ ամպեր մեղմօրէն կը ձեւափոխուէին: Երբեմն ամպի ծուէն մը կ՚անջատուէր եւ կը սուրար աւելի արագ կապոյտ երկնակամարին վրայ: Այդ բոլորը շունչ եւ կեանք կ՚առնէին իմ աչքերուս տակ, իմ մանկական հասկացողութեամբ իմաստ կուտայի այդ շարժումներուն եւ ձեւափոխութիւններուն, երբ աչքերս կը սեւեռէի արեւմուտի բոցավառ հորիզոնին եւ անոր վերեւ գծուող շէկ երիզներուն:

Կը յիշեմ մայիսեան զով անձրեւը, որ կը տեղար հապճեպ մրմունջով, պապակած բոյսերու եւ կարմիր կղմինտրներով ծածկուած տանիքներուն վրայ: Ջրատուններէն անձրեւաջուրը ուղխօրէն կը հոսէր եւ թաց ու փխրուն գետնին վրայ իրեն համար ճամբայ կը բանար բազմաճիւղ առուակներ կազմելով: Բաց պատուհաններէն զովացած օդի թարմ շունչը կը խուժէր ներս: Պարտէզներէն եւ այգիներէն հերկուած եւ պարարտ հողի եւ թրջուած կանաչի հոտը կը բռնէր մթնոլորտը: Եւ այդուն՝ անձրեւով յագեցած պարտէզները իրենց ցօղաթաթախ ծաղիկներով կը ժպտէին:

Կը յիշեմ ինքզինքս մեր պարտէզի արահետներուն մէջ, տոտիկ տոտիկ քալելով լոյսի արատներու վրայ որ կը դողդղային երերուն ճիւղերու թողած շուքին մէջ: Կը յիշեմ անորոշ մտատանջութիւնը, որ յանկարծ կը գրաւէր ինծ, երբ ուշադիր կը լսէի ծառերու սօսաւիւնը եւ առուակներու խոխոջը:

Այդ պարտէզներու մէջ արքայական ծիրանիներ իրենց ոսկեգոյն պտուղները կարկառած են ինծ, ծաղկեալ վարդենիներ իրենց քաղցր բուրմունքով օծած են իմ մանկութիւնս եւ վարդեր կարմիր, վարդեր ճերմակ իրենց գեղեցկութեան գերագոյն լրումին մէջ փոխանակ թառամելու, անհամար թերթիկներով, իմ զգայուն մատներուս թեթեւ հպումով, ինկած են ոտքերուս առաջ:

Իմ կեանքի ընթացքին տեսած եմ շատ երկիրներ եւ վայելած եմ բնութեան բազմատեսակ գեղեցկութիւններ, բայց Սիլիհտարի պարտէզներու յիշատակը մնացած է անջնջելի: Ինծ հետ տարեր եմ ամենուրեք այդ պարտէզները եւ անոնց մէջ ապաստաներ եմ ամէն անգամ, երբ մութ եւ սպառնական ամպեր կուտակուեր են իմ կեանքիս հորիզոնին վրայ:

Զ. ԵՍԱՅԵԱՆ
«Սիլիհտարի պարտէզները»

յառաջանամ, վախնալով որ մէկը զիս տեսնէ. ծիծաղելիին խրտուիլակը հոգւոյս մէջ է այլեւս, եւ անխնայ կը խնդայ կարծես իմ ամէնէն նուիրական զգացումներուս վրայ, ինչո՞ւ, չեմ գիտեր, կ՚ամչնամ ուրիշներուն առջեւ. քաջաբար մօտենալու Սկիւտարի սքանչելի եւ անզուգական բանաստեղծին գերեզմանին:

Այլ սակայն այնքա՜ն սիրած եմ զինքը, լացա՛ծ եմ իրեն համար: Իմ երիտասարդութեանս առաջին տարիներուն իր ցաւովը ցաւած եւ իր տառապանքովը տառապած եմ երկարօրէն. իր տենդերը, իր տագնապները, իր հիւանդ կուրծքին հեւքը եւ մրմունջները տարիներու մէջէն եկած հասած են ինծի, եւ կարծես մատներովս դպած եմ անոնց եւ ականջովս լսած: Ի՜նչպէս պիտի ուզէի իր ժամանակին հասած ըլլալ ու գտնել իր նուիրական հիւղակին ճամբան, եւ ըսել իրեն թէ ի՛նչպէս իր ցաւերը կ՚երկարաձգուէին ու կը թրթռան իմ հոգւոյս մէջ, եւ իր տխրագին ճակտին վրայ մխիթարութեան դողութիւնն ու խաղաղութիւնը իջեցնել:

Սաղարթներու հովանիին ներքեւէն տապանաքարը կը բարձրանայ վէս ու ճերմակ: Մէկը չկայ մօտը: Պիտի ուզէի որ քահանայ մը գար եւ աղօթէր իր վրայ: Ինծի կը թուի որ խունկին հոտը եւ աղօթքին մրմունջը աւելի պիտի գան աշխարհի կարօտով տանջուած իր հոգիին համար: Բայց դարձեալ չեմ համարձակիր քահանայ մը կանչելու:

Հեռուէն խումբ մը պատանիներ կուգան չիտակ իր գերեզմանին. Պէրպէրեան վարժարանի աշակերտներ են, տապանին շուրջը բոլորուած կը սպասեն. քահանան կը մօտենայ, խունկի ծուէններ կ՚օլորուին գերեզմանին շուրջը: Պատանիները ջերմեռանդ եւ յուզուած մօտիկ կ՚ըլլան, պէտք է շնորհաւորել իրենց մեծերը որ ուզեր են այդ յարգանքը եւ սէրը դնել իրենց դեռ տղու սիրտերուն մէջ, Սկիւտարի բանաստեղծին համար:

Քիչ մը հեռուն, մենք ալ կեցած մօտիկ կ՚ըլլանք եւ կը խորհիմ ինքնիրենս. «Եթէ իրաւ է որ բան մը մնացած է քեզմէ, եթէ քու աճիւնէդ անկորնչելի մաս մը ազատած է հողին բռնաւոր քայքայումէն, եթէ քեզմէ շունչ մը, զգացում մը կը դեգերի հոդ, թող գայ իմ էութեանս խառնուի, ու իմ աչքովս տեսնէ, եւ իմ ականջովս լսէ դողդոջուն սաղարթներուն դմբուխը եւ բոլոր այն բաները որոնցմէ առանց յագենալու եւ կարօտով հեռացար: Դուն օտար պիտի չըլլաս իմ մէջս, քու յիշատակովդ օծուած պիտի գտնես իմ հոգիս: Ինչ փոյթ նոյնիսկ եթէ քեզի հետ քու ցաւդ ու տառապանքդ ալ տեղաւորուէր իմ մէջս»:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Թաղականի կնիկ է եղեր… անոր երկանը պէս քանի մը հատ դրացիներ կը բանեցնես կոր քովդ… Թող այսչափ վերէն չթռչի: Բայց նորէն կ՚ըսեմ, նորէն կ՚ըսեմ, յանցանքը քուկդ է… ոչ տէրտէրը յանցանք ունի, ո՛չ ժամկոչը, ո՛չ ալ Շագիկը:

— Անուշիկս, ես հոս նստած տեղս մա՞տս կը հոտվտամ, որ հասկնամ ժամուն մէջ անցած դարձածը:

— Պարա՛պ խօսք… իմ ըսածս շատ աղէկ կը հասկնաս, բայց գործիդ չի գար… դուն այսօր ուզես նէ՝ թաղական չե՞ս կրնար ըլլալ, եղողները ո՞վ են որ, բաւեց չարժող մարդիկ… Թաղին մէջ ամէնէն հարուստը մենք ըլլանք, անկէ ետքն ալ աստնկ խաղք ըլլանք մեզի… Զատկին, Ծնունդին փարա ժողվելու կարգը գայ նէ, ամէնէն առաջ մեր տան դուռը ձեռք կ՚առնեն… մեղք որ դիրքդ պահել, ինքզինքդ յարգել տալ չես գիտեր ու աստնկ ամէնուն առջեւ խաղք կ՚ըլլանք:

— Ամմա դուն ալ գործը կը մեծցնես:

— Պզտի՞կ բան էր եղածը, գետնէ գետին անցայ… ես, Սասունեան Մարգար էֆէնտիին կինը, աստնկ Շագիկի մը պէս փոստալի մը համար նախատինք կրեմ ժամուն մէջ, ամէնուն առջեւ, ան չլթիկին պիտի հասկցնեմ իմ ով ըլլալս…

— Ճանըմ, ան խեղճ կնիկը ի՞նչ մեղք ունի…

— Հիմա ալ դուն ելիր Շագիկ պաշտպանէ, թող ամէն բան թամամ ըլլայ… անոր ինչ ըլլալը գիտե՞ս անապա… բերանս բանալ մի տար:

— Պաշտպանելու մտքով չըսի, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, որ կ՚ուզէր խնդիրը անուշ տեղը կապել, միայն թէ յանցաւորը ժամկոչն է, որ բերեր աթոռը քու կեցած տեղդ դրեր է:

— Ժամկոչներուն քով անգամ յարդ ու պատիւնիս չմնաց:

— Տղէտ, անկիրթ մարդիկներ են, անոնցմէ տարբեր բան չսպասուիր:

— Քու տեղդ ուրիշ էրիկ մը ըլլար նէ՝ գիտէր ընելիքը… բայց դուն մարդ չես որ, հա՛ կնիկդ, հա՛ պեզլէմէն, քեզի համար ամէնքը մէկ է:

— Ի՞նչ կ՚ուզես որ ընեմ…

— Հի՛չ բան մը չես կրնար նէ՝ ժամկո՞չն ալ չես կրնար ճամբել տար:

— Ասանկ պզտիկ յանցանքին համար մարդ կը ճամբուի՞…

— Պզտիկ յանցա՞նք… հապա ի՞նչ ընելու էր, աթոռը գլխո՞ւս իջեցնելու էր, մեծ յանցանք գործած ըլլար… քեզի հետ արդէն խօսիլը, քենէ օգնութիւն սպասելը պարապ բան է… էօ՜ֆ, այնքան յուզուեցայ, որ գլուխս ցաւ մտաւ…

Եւ տիկինը սեղանին վրայէն բարկութեամբ գլխարկը առաւ եւ դուրս ելաւ սենեակէն:

Մարգար էֆ. կրկին երկնցաւ բազմոցին վրայ եւ սկսաւ թերթը կարդալ, մինչ ատեն-ատեն ձախ ձեռքով իր փորը կը շփէր:

Քառասունըհինգ տարեկան, գիրուկ, թաւ պեխերով մարդ մըն էր Մարգար էֆ.: Նախնական ուսմունք մը առնելէ ետքը, տասնըհինգ տարեկան հասակէն նետուած էր գործի ասպարէզը, հօրմէն ժառանգած փոքրիկ դրամագլխով մը:

Մահմուտ փաշա կերպասեղէնի համեստ խանութ մը բացած էր եւ յաջողած էր հետզհետէ գործը ընդարձակելու, վստահութիւն ներշնչելու եւ վարկ ունենալու, այնպէս որ քանի տարուան մէջ առաջնակարգ վաճառական մը եղած էր հրապարակին վրայ, երբ դեռ տարիքը հազիւ 36ին հասած էր:

Այն ատեն խորհեցաւ ամուսնանալ, մանաւանդ որ ամէն կողմէ փայլուն առաջարկութիւններ կ՚ըլլային իրեն:

— Աղէկ ընտանիքէ ըլլայ, գեղեցիկ ըլլայ, թող օժիտ չունենայ:

Այս էր Մարգար էֆ.ի սկզբունքը եւ այս սկզբունքին համեմատ ամուսնացաւ միջակ կարողութեան տէր խանութպանի մը աղջկան հետ, որ արդարեւ գեղեցիկ էր եւ հազիւ 21–22 տարեկան:

Երջանիկ միութիւն մը եղաւ այս, մանաւանդ ամուսնութեան առաջին տարիները:

Վաճառականը գոհ էր մանկամարդ գեղանի կին մը ունենալուն եւ աղջիկն ալ գոհ էր հարուստ վաճառական ամուսին մը ունենալուն:

Մանչ եւ աղջիկ մը ծնած էին այս միութենէն: Մեր պատմութիւնը սկսած ատեն մանչը ինը տարեկան էր եւ աղջիկը եօթը տարեկան:

Տիկին Սաթէն, այս էր Մարգար էֆ.ի կնոջ անունը, Թաղային վարժարանէ մը շրջանաւարտ, միջակ իմացականութիւն մը ունէր: Գորովալից մայր ու շնորհքով տանտիկին, իր այս երկու յատկութիւնները ալ բաւ էին իր ամուսնոյն համար, որ դրական ոգիին տէր, շատ բարակը չէր նայեր: Միայն թէ Սաթէն փառամոլ մըն էր ու իր այս փառամոլութիւնը հետզհետէ կ՚աճէր, քանի իր ամուսնոյն հարըստութիւնը կ՚աւելնար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհիներ Պարգեւուհի Նազարէթեանի եւ Նուէրիկ Դանիէլի, իրենց տագրոջ եւ մեծ-հօր՝ Օննիկ Նազարէթեանի մահուան առթիւ: Նոյնպէս ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Փափազեանի իրենց մօրեղբօր Յովսէփ Նաշմիի մահուան առթիւ:

×

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վարուժան Սարգիսեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրեցեալ հօր եւ աներհօր՝ Արամ Բոհճաճեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Նուէր Գալփաքեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկե - պսակի, Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանին կը նուիրեն.—

Տէր եւ Տիկին Պարէտ Բամպուքճեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գամէր Գարաման 30, Տիկիններ Ա. Նորա, Օ. Թէ-սէճ տիւ Գրօ, Ա. Խուպէսէր, Պիւրթէ, Սապալ, Ալիքսանեան, Ն. Հալվաճեան եւ Թ. Նաւասարդեան 20ական, Տիկին Զապէլ Թելլէր (Սէն Կրասիէն) կը նուիրէ երեսուն ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանի կահաւորման, Երեւան մեռած իր մօրեղբօր, Շահին Շահինեանի (Սեբաստացի) մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քարտէսագրութեան զոյնաւոր մեքենայով մը օժտելու համար (տես՝ «Յառաջ» 1971 Յունիս 17) եկած են հետեւեալ նուէրները.—

Օր. Պր. Հանէսեան, Ա. Շէտիկեան, Գ. Ազամեան, Ա. Պահապուրեան, Յ. Տիրեան, Մ. Զալոյեան 1000ական ֆր., Հ. Տիւրկէրեան 250, Գ. Ճէրիկեան Ա. Շահպազեան 200ական, Տիկ. Ակոնայեան 100:

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Մշ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ հաւաքուած են հետեւեալ նուէրները.—

Ա. Ցանկ

Մարսէյլէն ոմն 5000 ֆր., Տիկին Խանդաեան 1000 ֆր., Սարգիսեան 50, Բ. Տէր-Սարգիսեան 250, Գ. Ղայդըըրըեան 500, Վ. Անդրէասեան, Տոքթ. Անդրէասեան 250ական, Թ. Սարգիսեան, Թ. Ինճէեան 500ական, Ա. Դաւիթեան 250, Տ. Թէրզեան 100, Ռ. Քէշիշեան 15, Վ. Տէր-Մինասեան 200, Ս. Տերանեան 100, Թէքէեան 50, Յ. Համբարձումեան 10 ֆր.:

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs

« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »

La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած հետեւեալ նուէրները.

Այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեան եւ զաւակները 200 ֆր., Պր. Յարութիւն Տէրոյեան 50: Ողբացեալ Սահակ Աւետեանի մահուան առթիւ Սարթանի բարեկամներ 175, Հայ Արենուշներ 60, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէ, Անտրէ Պաղտասարեան, Մանուկ Մարկոսեան 50ական, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ, Եղիշէ Արզումանեան, Խաչիկ Պալեան 30ական, Պօղոս Արզումանեան, Պետրոս Սարաճեան, Գրիգոր Թիւթէլեան, Յակոբ Մարգարեան, Ս. Ժեռոմի Կապ. Խաչ, Նազարէթեան ընտանիք 20ական, Խաչիկ Կէօզիւմեան 10 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անտոք եւ Վարուժան ենթակոմիտէութեան ընդ. ժողովը 6 Մարտ Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, ընկ. Ա. Ճապուրեանի բնակարանը (Սէն Շամոն):

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Յետագային՝ մանրամասնութիւններ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ): Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին:

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն: Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

Կ'ընդունի բարձր հովանաւորութիւնը հանդիսութեանց

Ինչպէս յայտարարուած էր, «ՍՕՍԻ» պարախումբը պիտի տօնէ իր կազմութեան 25ամեակը յառաջիկայ 30 Ապրիլին, Կիրակի օրը, Շան զ'Էլիզէի Թատրոնը

15, Avenue Montaigne

ժամը 20,45ին:

ԺՕԶԷՖ ՔՈՄԻԹԻ

(Secrétaire d'Etat auprès du Premier Ministre chargé de la Jeunesse, des Sports, des Loisirs

բարեհաճած է ընդունիլ հովանաւորութիւնը 25ամեակին, որ պիտի վայելէ նաեւ հովանաւորութիւնը Հայրապետ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Մօտ օրէն՝ մանրամասնութիւններ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար

Ա. կարգ 1820 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար

Ա. կարգ 2050 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին:

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը:

Surprise-Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ԿՈՎԿԱՍ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

14էն 16 տարեկան տղաք պարելու համար խումբին մէջ: Փորձերը ամէն Շաբաթ ժամը 17էն 19, Սալ տէ Ֆէթի մէջ (Ալֆորվիլ):

Հեռաձայնել 207-54-51:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ
MARDI 7 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12359
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.359

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԳՐՈՂՆ ՈՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԻՉԸ

Բ.

1900ին Զապէլ Եսայեան վերադարձաւ Պոլիս: Փարիզի մէջ մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը (ի դէպ յիշենք, որ մինչեւ 1921 կը մասնակցէր Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէի ժողովներուն): Օտարական մայրաքաղաքը վերադառնալով, ան կազմեց Ազդակի խմբագրական մարմինը՝ գաղափարակից երեք ընկերներու հետ, Շ. Միսաքեան, Վահրամ Թաթուլ եւ Գեղամ Բարսեղեան, որ ուսանող էր եղած Փարիզի մէջ:

Գրականութեան հետ միաժամանակ Զապէլ Եսայեան լծուեցաւ հանրային գործունէութեան: Նշանակուեցաւ վարիչ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Բերայի Աշխատանքի Տան, գործօն դեր ստանձնեց Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան եւ այլ բարեսիրական կազմակերպութեանց մէջ:

Փարիզի մէջ կ'աշխատակցէր Զօպանեանի Անահիտին, Պոլսոյ մէջ աշխատակցեցաւ Ազատամարտի, Բիւզանդիոնի եւ Սուրհանդակի:

1909 Ապրիլի համատարած ջարդերու վաղորդայնին Պատրիարքարանի կողմէ ղրկուեցաւ Կիլիկիա, վերադարձին գրեց իր տպաւորութիւնները, որոնք լոյս տեսան Պոլիս՝ 1911ին՝ Աւերակներուն մէջ խորագրով: Իրեն հետ միաժամանակ Կիլիկիա գացած էին՝ Արշակուհի Թէոդիկ՝ որ գրեց Ամիս մը ի Կիլիկիա (1910) եւ Սուրէն Պարթեւեան (Կիլիկեան արհաւիրքը):

Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին դարձեալ հեռացաւ Պոլսէն: Գնաց Եւրոպա եւ Պուլկարիոյ ճամբով անցաւ Կովկաս, ուր նուիրուեցաւ գրական աշխատանքի հետ հանրային գործունէութեան: 1917ին Բագուի Գործ ամսագրին մէջ հրատարակեց Սեբաստացի Մուրատի ողբականը, մեծանուն հերոսի բերնէն խօսելով: Այս պատմական վաւերաթուղթը իբրեւ գիրք լոյս տեսաւ 1920ին «Հայրենիք»ի տպարանէն՝ Մուրատի ճամբորդութիւնը Սվազէն Պաթում խորագրով, 138 էջ:

Զինադադարին Հայաստանէն վերադարձաւ Պոլիս, ուր պահ մը մնալէ ետք 1919ին եկաւ Փարիզ, իբրեւ աշխատակից Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, որուն քարտուղարուհի նշանակուեցաւ իր քոյրը՝ Օր. Գեղուհի Յովհաննէսեան, իբրեւ օգնական Արտաշէս Հանըմեանի:

Տարիներու ընթացքին հողեփոխութիւն կրեց Զապէլ Եսայեան, որ սկսաւ այրել ինչ որ կը պաշտէր երէկ: Շատ չանցած իր օրինակին պիտի հետեւէր Աւետիք Իսահակեան:

Գրականութեան անդաստանէն ներս էր մտած իրապաշտական վէպեր գրելով: 1900ին Ազատ Բեմ շաբաթաթերթին մէջ հրատարակած է «Հլուները եւ Ըմբոստները» խորագրով վէպ մը՝ Շահան կեղծանունով: 1907ին իր Շնորհքով մարդիկը իբրեւ մրցանակ կը տրուէր մեզի Սարոյ Դպրանոցին մէջ: Հետզհետէ պիտի հրատարակէր՝ Կեղծ հանճարներ (Պոլիս, 1909), Հոգիս աքսորեալ (Վիէննա, 1922), Անձկութեան ժամեր (Սելանիկ, 1924), Վերջին բաժակը (Պոլիս, 1924), Երբ այլեւս չեն սիրեր (Պոլիս 1925), Մելիհա Նուրի հանըմ (Փարիզ, 1928), ու նաեւ

Սպասման սրահին մէջ, Սիլիհտարի պարտէզները, Սկիւտարի վերջալոյսը, եւն.:

1916ին Թիֆլիզի մէջ հրատարակուած է իր մէկ գիրքը արեւմտահայ կարգ մը գրողներու մասին («Թրքահայ ժամանակակից գրողներ»):

Հոկտեմբեր Յեղափոխութենէն վերջ գրեց Պրոմեթէոս ազատագրուածը (Մարսէյլ), որ գրուատական մըն է խորհրդային վարչաձեւի:

Ինչպէս յիշեցինք, վերջին վէպն եղաւ Բարպա Խաչիկ (Երեւան, 1966, 868 էջ), Պոլսոյ եւ Փարիզի հայ աշխատաւորութեան կեանքէն, գրուած բոլորովին համայնավարական շունչով:

Տաղանդաւոր գրող էր: Կը թափանցէր իր ներկայացուցած տիպարներու հոգեբանութեան: Իր վէպերը կը կարդացուէին հաճոյքով, առանց տաղտուկ պատճառելու: Ոճը սահուն է: Գիտէ յուզել ընթերցողը՝ մարդոց հոգին խռովող կիրքերու իրապաշտական նկարագրութեամբ:

Իբրեւ հանրային գործիչ, իր կեանքի երկրորդ շրջանին, 1908էն 1914՝ Պոլսոյ, առաջին աշխարհամարտի տարիներուն՝ Կովկասի մէջ տարած է օգտակար աշխատանք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ եւ անոր հովանաւորութեամբ:

Անկախութեան կործանումէն ետք, իր կեանքի երրորդ եւ վերջին շրջանին մատնուած է խարխափումներու: Նիւթական միջոցներու պակասը, ապրուստի նեղութիւնը զինքը մղած են դէպի նոր հորիզոններ, փայլուն ապագայ մը ապահովելու յոյսով: Դառն իրականութիւնը պատռանաթափ ըրաւ զինքը: Անկեղծօրէն հաւատացեր էր Հայաստանի նոր կարգերուն՝ իբրեւ փրկութեան խարիսխ նաւաբեկեալ Հայութեան:

Բոլշեւիկեան Մողոքը իր գլուխն ալ կերաւ՝ միւս 3500 հայ հաւատաւոր մտաւորականներու գլուխին հետ:

Սխալած էր եւ զղջացած: Սակայն շատ ուշ էր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԵՒ ԱՆՄԵՂ ԶՈՀԵՐ ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Շարաթավերջը եղերական եղաւ Հիւս. Իրլանտայի մէջ: Շաբաթ կէսօրէ ետք թէյի ժամուն ռումբ մը պայթեցաւ ճաշարանի մը մէջ Պելֆասթի կեդրոնը: Սրտաճմլիկ եւ միանգամայն ահաւոր պատկեր մը պարզուեցաւ անմիջապէս ետք — երկու կին մեռած, 136 հոգի վիրաւորուած: Ասոնցմէ շատեր կորսնցուցին իրենց մարմնին զանազան անդամները, շատեր աչք, ականջ եւայլն: Մահերու թիւը կրնայ աւելնալ, քանի որ առնուազն 27 հոգի ծանրօրէն վիրաւոր՝ մահուան դէմ կը պայքարին: Մնաց որ շատեր հաշմանդամ պիտի ապրին այլեւս:

Պայթումէն մէկ վայրկեան առաջ հեռախօսով իմաց տրուեր է ոստիկանութեան՝ ահաբեկումի մասին: Անծանօթը ճշդած է ժամը եւ փողոցը, բայց ոչ ճաշարանը, որով կարելի չէ եղած աղէտին առաջքն առնել:

Ապահովութեան ուժերը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առին գտնելու համար ահաբեկիչները: Առաջին կասկածը բնականաբար կ'երթայ Իռաի վրայ, քանի որ բոլոր ահաբեկումները ցարդ իր կողմէ կազմակերպուած են: Սակայն Իռա, որ սովորութիւն ունի անմիջապէս տէր կանգնելու ահաբեկումներուն, այս անգամ լուռ մնաց: Միւս կողմէ նաեւ այդ զաղտնի կազմակերպութեան պատասխանատուներէն մէկը Տըպլինի մէջ մերժեց ստանձնել իր կազմակերպութեան պատասխանատուութիւնը այս աղէտալի արարքին մէջ: Ան, ընդհակառակն, ամբաստանեց ծայրայեղ բողոքական տարրերը, որ նման այպանելի արարքներ նախաձեռնելով, կը փորձէ վարկաբեկել զիրենք:

Ցամենայն դէպս վրդովումը մեծ է այս դէպքին համար: Իրլանտայի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Լինչ խստիւ դատապարտեց ահաբեկիչները զանոնք նկատելով «անմարդկային» տարրեր:

Պայթումի պահուն «էպըրքորն» ճաշարանը կը գտնուէին 200 կիներ եւ երախաներ: Ցարդ 263 հոգի մեռած է Հիւս. Իրլանտայի մէջ 31 ամսուան խմորումներուն ընթացքին:

ՕՎԵՐՆԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Օվերնիի յուղարկաւորութիւնը աւելի քաղաքական ցոյցի բնոյթ ունէր քան յարգանքի տուրքի մը երիտասարդ մարտիկին հանդէպ: Կազմակերպիչները 200 հազար կուտան իբրեւ թիւ յուղարկաւորութեան մասնակցողներու, մինչ ոստիկանատունը 18 հազար կ'ըսէ, իսկ դէտեր՝ 50 հազար: Ամէն պարագայի մէջ անժխտելի է որ պատկառելի տպաւորութիւն կ'ընէր երեք քիլոմեթրի վրայ երկարող տողանցք մը, որ Շաբաթ օր մեկնեցաւ Փլաս Քլիշէէն ու հասաւ Փէռ Լաշէզ: Հոն Ալէն Ժէսմար քանի մը խօսք արտասանեց, ուր շեշտեց ի մէջ այլոց թէ Օվերնի սպաննուած է Փաշիստի մը կողմէ, որ գործի առած է ազգայնացած հաստատութիւն մը (իմա՝ Ռընօ) եւ թէ գործատէրերը ոճրագործներ կ'առնեն գործի ու երդում ըրաւ թէ ոչ մէկ գոհողութեան առջեւ պիտի տեղի տան: Ցեռոյ, արաբերէն խօսած է Սառոք անուն մէկը, յանուն «Ռընոյի պայքարի կոմիտէին»:

Աւելորդ է ըսել թէ Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Սէ. Ժէ. Թէ.ն ոչ միայն չէին մասնակցած այս ցոյց-յուղարկաւորութեան, այլեւ Մարշէ, Կիրակի օր, յայտարարեց թէ այդ տողանցքը գլխաւորաբար հակահամայնավար ցոյց մըն էր: Այդպէս ալ կը խորագրէր Իւմանիթէ Երկուշաբթի առաւօտ:

Յուղարկաւորութեան ցոյցին մասնակցած էին անշուշտ Ժան-Փօլ Սարթր եւ Սիմոն տը Պօվուառ, ինչպէս նաեւ Ալէն Կրիվլին, Սիմոն Սինեորէ եւայլն, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅ ԾՆՈՂՔԸ, Զեմէնեան, որ չէր վերադարձուցած Թուրք ընտանիքի մը նորածինը, որոշած է եա տալ երախան ինչպէս կը գրէ Ֆրանս-Սուառ, Շաբաթ գիշեր: Զեմէնեան կ'ըսէ թէ շնորհիւ Ֆրանս-Սուառի յօդուածին է որ այդ որոշումը տուած է եւ պիտի չսպասէ դատավարութեան: Կ'ըսէ նաեւ թէ կինը զաւակ կը սպասէ բայց եթէ կարենային ընտրել՝ Թուրքին զաւակը կը նախընտրէին...:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը դիւանագիտական ճամբով կրկին պահանջեց Մակարիոս Արք.էն, որ ընթացք տայ իր պահանջներուն: Առաջինը՝ չեխ զէնքերու յանձնումը ՄԱԿի պահակախումբին, երկրորդ՝ «ազգային միասնականութիւն» ներկայացնող կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը Թեհրան ժամանեց՝ հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար: Պարսկաստանի ներածումները Գերմա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ՍՈՒՐԲԸ

Իտալական գիւղի մը մէջ դեռ կ'ապրի ձիթենի ծառ մը, որ թէեւ հազար եօթ հարիւր տարի առաջ տնկուած է, ըստ աւանդութեան, բայց կը յարատեւէ ամէն գարնան ծլիլ, ծաղկիլ, վասնզի իրեն հող ունի գերեզմանը սուրբի մը, որուն ոսկորներէն կը ծծէ իր կեանքին հիւթը: Հրաշապատում զրոյց, բայց խորհրդանշան: Ժողովուրդը այդ սուրբը կը ճանչնայ իբր Իլ Սանթօ Արմէնօ, Հայ Սուրբը: Երկրորդ դարուն սկիզբները մեր երկրէն Իտալիա եկած, հոն քրիստոնէութիւն քարոզած, մարտիրոսացած: Այս՝ ճշմարտութիւն: Մեր գրականութիւնն ալ՝ մշտադալար պիտի ապրի եւ եկող ու գացող սերունդները պիտի հովանաւորէ, եթէ այդ ծառին հանգունակ՝ մինչեւ արմատները մեր մտքի սրբերանց ոսկրոտիքէն հիւթ ծծեն, իրանն ալ բաց օդին մէջ սաւառնին, դէպի վեր, դէպի երկինք բարձրուղեշ, արեւու լոյսէն լափէ նոր կեանքին սննդառութիւնը:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

նիայէն 21 տոկոսը կը ներկայացնեն երկրին ընդհանուր ներածումներուն: Արտածումը՝ 5 տոկոս:

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱՅԻ մէջ կազի պայթումի հետեւանքով ութ յարկանի շէնք մը քանդուեցաւ: Շէնքը շինուած էր 4 տարի առաջ: Աղէտը մեծ է. առաջին թիւերը 10 մեռեալ եւ 30 անհետացած ցոյց կուտային:

ԹՐՔԱԿԱՆ «Մարմարա» գրօսանաւը ընկղմեցաւ հրդեհի մը հետեւանքով Վոսփորի մէջ: Նաւը 6342 թոն էր: Մարդկային զոհ չկայ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ անծանօթներ սպաննեցին Զօր. Մոհամմէտ Օմրան, նախկին փոխ-վարչապետ եւ Ներքին նախարար Սուրիոյ: 1963ին պետական հարուածով մը իշխանութեան գլուխ բերած էր Պաաս կուսակցութիւնը:

ԻՍՐԱՅԷԼ անգամ մը եւս զգուշացուց Լիբանանն եւ Սուրիան Պաղեստինցիներու գործունէութեան նկատմամբ երբ այդ գործողութիւնները կը կատարուին իրենց երկրին հողամասէն:

ԷՏԿԱՐ ՖՕՐ տեսակ մը «քաղաքական մուտք» գործեց Կիրակի օր ճառ մը խօսելով Պիյանքուռ, ուր հաւաքուած էր «Ընկերային նոր պայմանագրի մը համար ուսումնասիրութեանց կոմիտէն»: Նախկին վարչապետը յայտնեց թէ իր ըմբռնումը Կօլիստ մտածում է եւ ինքզինքը համախոհ կը զգայ մեծամասնութեան հետ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ ալ թմրեցուցիչի ցանց մը երեւան ելաւ: Ոստիկանութիւնը 250 քիլօ հաշիշ գրաւեց, որ հինգուկէս միլիոն կ'արժէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ կուսակցութիւնները ընտրապայքարի սկսան Կիրակի օր: Ծանօթ է որ Հանրապետութեան նախագահը լուծեց Խորհրդարանը (Ծերակոյտ եւ Ազգ. Ժողով) եւ ընտրութիւնները պիտի կատարուին Մայիս 7ին: Այն տպաւորութիւնը կայ ներկայիս թէ ձախ կուսակցութիւնները պիտի փորձեն ժողովրդական ճակատ կազմել:

ՍԻՒՏ-ՈՒԷՍԹի տնօրէնութիւնը կը շարունակէ հրատարակել նոր օրաթերթ մը՝ Պօրտօ-Ժիրոնտ որ ամէն օր լոյս պիտի տեսնէ մինչեւ որ գործադուլը վերջ գտնէ Սիւտ-Ուէսթի համար:

ԹՂԹԱՏԵԼՈՎ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՊԱԼԶԱՔԻ ՎԷՊԵՐԸ ԵՒ ԻՐ ԿՆՈՋ ՏԻՊԱՐՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընդհանուր ակնարկով տեսանք արդէն թէ Պալզաքի ստեղծած կնոջ տիպարները կը յատկանշուին մասնաւորապէս սիրոյ ամենահզօր եւ յաւիտենական ազդեցութեամբը, իրենց գոյութեան գլխաւոր իրաւունքն է անիկա, եւ անո՛վ է միայն որ զանազան ընկերական խաւերու մէջ իրենց հոգին կը ճերմկնայ, կը մաքրուի եւ ամէնէն համեստներն ալ կը սլանան մէկէն էն անմատչելի բարձրութիւնները հոգեկան վեհութեանց: Եթէ Պալզաք երբեմն դեռ ռոմանթիք ազդեցութեան տակ ըլլալով իրեն տիպարները սքօղած է տեսակ մը գրեթէ բացարձակ կատարելութիւններով՝ միւս կողմէ անով իսկ իրական կը դառնան իր կնոջ տիպարները երբ կը խորհինք թէ միակ տիպարի մը մէջ համադրել ուզած է կնոջ ամէնէն էական զգացումը, սէրը: Իրեն համար կինը անով է որ կ՚ապրի եւ մանաւանդ անոր համար կ՚ապրի. վերցուցէք սէրը կնոջ մէջէն եւ միայն հրէշը կը մնայ. աւոր գլխաւոր ապացոյցը չէ՞ Տիկին Հիւլօի տիպարը (Թուզին Պէթ) մինչեւ եաքը զինքը լքող ամուսնոյն սիրովը տանջուած եւ անով իսկ կարող սքանչելի համակերպումներու, եւ անձնուիրութեանց դերագոյն բարձրութիւններու: Մինչդեռ նոյն հատորին մէջ իսկ կը գտնենք Տիկին Մառնէֆ, կին հրէշ մը ամէն կարգի փղձկումներու անկարող եւ որ առով իսկ կը ստանայ հրէշային պաղարիւնութիւն մը՝ առանց կիրքի գրեթէ չարիք գործելու, անմիջապէս կ՚անդրադառնանք որ անիկա ամուլ եւ պակասաւոր կին է որուն սիրտը երբեք չէ բաբախած, անիկա դատապարտուած է հրէշը մնալու որովհետեւ զրկուած է նոյնիսկ այն մողական ազդեցութենէն որուն իշխանութեան տակ կը գործեն, կը շարժին, մէկ խօսքով կ՚ապրին կիները՝ ի՞նչ փոյթ թէ անով ալ կը տանջուին գրեթէ միշտ եւ յաճախ կը զղջանուին:

Այս ընդհանուր տեսակէտը անգամ մը ընդունելէ եաքը կարելի է Պալզաքի կնոջ տիպարները երկու դասակարգի բաժնել. խոխոտ եւ վարպետ կիները իրենց հրապոյրներուն գիտակից եւ կարող ամէնէն յանդուգն եւ վսեմ արարքներուն, իրենց գործին գեղեցկութենէն հմայուած կամ պարզ եւ մաքուր հոգիները որոնք անգիտակցաբար կը զգան իրենց մէջ սիրոյ փթթումը եւ անոր ճակատագրական ազդեցութեանը կը հպատակին, ինչպէս վայրի ծաղիկները կը բողբոջին: Անոնք ունին շատ անգամ ամգոյն ծաղիկներու գեղեւուն եւ վաղանցիկ գոյութիւնը, հազիւ թէ տաքցած արեւին համբոյրներէն, անոնք իրենց մէջ ի յայտ եկած զգացումէն չողչողուն, հազիւ թէ կ՚ապրին, որովհետեւ պչրանքը անծանօթ է իրենց եւ չեն գիտեր չափաւորել կամ արուեստակել իրենց զգացումները եւ խանդավառութիւնը, ինչ որ միակ միջոցն է թերեւս այրերուն սնապարծութիւնը փայփայելու եւ տեւական դարձնելու անոնց սէրը: Ճշմարիտ զգացումները սակայն ժայթքող հանգամանք մը ունին եւ առով անկարելի կը դառնայ հաշուի եւ չափի ենթարկել: Ասոր համար չէ՞ որ Օկիւսթին (Լա Մէզոն տիւ շա Քի-փլոթ) շուտով կը մոռցուի իր ամուսինէն որ բուռն սիրով մը հետամտած էր զինքը կնութեան առնելու: Իր առաջին հանդիպումը սալոնին մէջ երիտասարդ նկարչին, ինքնին կը բացատրէ արդէն թէ շատ պարզ եւ համեստ կեանքով մը ապրած աղջիկ մը՝ որուն հասկացողութիւնը սահմանափակ եղած է մինչեւ այն ատեն՝ իր ծնողքէն ստացած խիստ պահպանողական դաստիարակութեամբը՝ կը զգայ մէկէն իր հոգւոյն մէջ յուզմունքներու եւ երջանկութեան բողբոջիլը. «Անիկա (Օկիւսթին) զգաց որ նկարիչը՝ այդ երիտասարդը որուն դէմքը կը ճառագայթէր երջանկութեամբ եւ սիրով, կ՚ընկերանար իրեն մինչեւ կառքը: Բոլորովին նոր զգացումի մը ենթարկուած գինովութեան մը՝ որ զինքը ձեւով մը բնութեան կը դարձնէր՝ Օկիւսթին մտիկ ըրաւ իր սրտին պերճ ձայնը եւ բազմաթիւ անգամներ նայեցաւ երիտասարդ նկարչին, փոյթ չընելով ծածկել իր վրդովմունքը. երբեք իր այտերուն վարդագոյնը այնքան ուժով չէր երեւցած իր մորթին ճերմակութեան վրայ: Արուեստագէտը տեսաւ այդ գեղեցկութիւնը իր բովանդակ ծաղկումին մէջ, Օկիւսթին տեսակ մը ուրախութիւն կը զգար՝ սարսափով խառն, խորհելով որ իր ներկայութիւնը երջանկութիւն կուտար անոր՝ որուն անունը ամէնուն բերանն էր, որուն տաղանդը կ՚անմահացնէր վաղանցուկ պատկերները. ինքը սիրուած էր. անկարելի էր տարակուսիլ. երբ այլեւս չտեսաւ արուեստագէտը, դեռ լսեց սակայն իր սրտին մէջ աս պարզ խօսքերը.— «Կը տեսնէք ինչ որ սէրը ինծի արտադրել տուաւ»: Եւ սրտին բաբախումները աւելի ուժգին, կարծես կը ցաւցնէին զինքը, այնքան իր եռանդագին արիւնը արթնցուց երակներուն մէջ անծանօթ ուժեր»:

Հակառակ իր ուժգին զարթնումին այդ սէրը միշտ կենդանի պիտի մնայ Օկիւսթինի սրտին մէջ, մինչ արուեստագէտը արդէն սկսած է նոր յոյզեր, նոր զգայնութիւններ փնտռել, աշխարհիկ կեանքի անվարժութիւնը գլխաւոր պատճառը կ՚ըլլայ իրեն մոռցուելուն մինչ անդին կը տեսնենք որ վարպետ պչրուհի մը Դքսուհի տը Քարիկլիանօ բոլորովին կը հրապուրէ նկարիչը:

Երբ Օկիւսթին ծայրայեղ յուսահատութեան մը մէջ, յիմարական դիմում մը կ՚ընէ Դքսուհիին, իր միամիտ հոգւովը կարծելով թէ անիկա կարող է դարձնել իրեն արուեստագէտին սէրը այնպէս ինչպէս յափշտակած է՝ խելայեղ մտիկ կ՚ընէ պչրուհիին այս կարգի խորհուրդները այրերուն յեղյեղուկ եւ քմահաճ զգացումները սանձելու համար:

«Անմիտներուն համար արտաքին երեւոյթները կեանքին կէսը կը կազմեն... եւ ասոր համար է որ շատ մը տաղանդաւոր մարդիկ անմիտ կը մնան հակառակ իրենց բոլոր սրամտութեան... գիտցիր որ որչափ մենք կիներս սիրենք, այնչափ քիչ պէտք է նշմարել տանք այրերուն — մանաւանդ ամուսինի մը — մեր զգացումներուն ծաւալը, անիկա որ աւելի կը սիրէ աւելի կը տանջուի. բայց ինչ որ աւելի գէշ է, այնչափ շուտ կը մոռցուի...»:

Այս կարգի հանդիպումներու մէջ է որ Պալզաքի կնոջ տիպարները ուժգնօրէն երեւան կը հանեն իրենց ուրոյն ձգտումները, միշտ ծայրայեղ սակայն եւ այնչափ ճշգրիտ որ Պալզաքի վերլուծումները հոգեբանական տոքիւմաններու կարեւորութիւնը կը ստանան:

Իրական կեանքի վրդովուն ճշտութիւնը ունին ամենանրբին ուսումնասիրութիւնները կնոջական հոգւոյն, յաճախ խօսքով մը, բառով մը Պալզաք կրցած է մէջտեղ հանել ամբողջ հրապոյրը առաջին հանդիպումներու, այն ոչինչները, հազիւ թէ շօշափելի հեշտալի նայուածքի մը, կամ տենդոտ մատներու հպումը, չհասկցուող վրդովմունքները եւ բարբառումները, յամառող պատկերը սիրելի դէմքին, վերջապէս բոլոր այն վաղանցուկ եւ անորոշ զգայնութիւնները որոնք հազիւ թէ կը զգացուին եւ զորս Սթանտալ գաղափարը ունեցած է բիւրեղացում կոչելու (Լ'Ամուր, Սթանտալ):

Այն զանազան կիրքերը, մոլութիւններ եւ առաքինութիւններն ալ որոնցմով կ՚ապրին Պալզաքի այր տիպարները չեն սպրդած կին տիպարներուն մէջ, ասոր համար է թերեւս որ անոնք գերազանցապէս կին կը մնան միշտ. անոնցմէ մոքով ամէնէն ուժովներն ալ չեն ձգտած իրենց բնական կոչումէն դուրս տարբեր երազներու. բացարձակը փնտռելու տենչանքը երբեք պիտի չպղտորէր իրենց կուրծքը եւ եթէ Տիկին Գլաէս քիմիական ուսումնասիրութիւններ կ՚ընէ, առիկա պարզապէս յուսահատական ճիգ մըն է իր ամուսնոյն մտաւոր բարձրութիւններուն հասնելու: Ընդհակառակն կը տեսնենք թէ Պալզաքի կին տիպարները բոլորովին ազէտ են. ըլլայ այդ ժամանակին կիներուն ճշգրիտ պատկերը կամ թէ նոյնիսկ Պալզաքի իտէալը՝ որոշ բան մը չէ կարելի ըսել. ամէն պարագային շատ բնական շեշտով մը կը նկարագրէ իշխանուհի տը Գատինեանի տաղնապը երբ գրագէտի մը հետ դէմ առ դէմ անոր գործերուն վրայ խօսիլ կը ստիպուի եւ կանացի ճարտարութեամբ մը գործին մէջէն կ՚ելլէ, եւ որովհետեւ իշխանուհին մասնաւորաբար այդ գրագէտով զբաղելու պատճառներ ունի սրտին մէջ՝ օր մը աչքէ կ՚անցընէ անոր գործերը, շատ յատկանշական է երբ իր բարեկամուհիին Տիկին տ՚էսփարին կ՚ըսէ.

— Երբեք այնչափ բան չէի կարդացած կեանքիս մէջ որչափ այսօր կարդացի:

Ասիկա չի նշանակեր որ Պալզաք իր կիներուն կը զլանայ մտաւոր կարողութեանց ընդունակութիւնը. Օրիորդ տը Թուշ (Ալպէր-Սավարիւս) ըստ երեւոյթին աննշան աղջիկ մըն է որ կէտ առ կէտ մօրը հրամաններուն հպատակելու ձեւը ունի, ինքնիրենը պայքարի կը մտնէ վարպետ եւ տաղանդաւոր փաստաբանի մը Ալպէր Սավարիսի հետ եւ կը յաջողի. պէտք է Պալզաքը կարդալ հասկնալու համար որ այդ տկար, ամգոյն եւ վտիտ աղջկան մէջ յուսահատ սիրոյ մը զառնութիւնները ի՛նչ հոգեկան կորով մը ստեղծած են եւ ընդունակ ըրած են զայն ամբողջ Պզանսոնի ազնուական եւ կղերական ինչպէս ռամկավարական կուսակցութեանց դէմ դնելու երեսփոխանական ընտրութեան մը առթիւ, պարզապէս որովհետեւ եթէ ընտրելին (իր սիրած անձը) յաջողէր՝ պիտի հեռանար Պզանսոնէն ուրիշ կնոջ մը հետ ամուսնանալու համար:

Բարոյական կողմէ ուժգին տիպար մը չէ՞ նաեւ Էսթէր, ցեխի մէջ ապրող պչրուհի մը որ իր Լիւսիէնին սիրովը մաքրուած մինչեւ վեհանձնութիւնը կ՚ունենայ Նիւսինկէնի մը միլիոնները մերժելու եւ թունաւորուած մեռնելու իր գեղեցկութեան, յաջողութեան եւ հրապոյրին ամբողջ ծաղկումին մէջ, որովհետեւ կ՚իմանայ թէ Լիւսիէն զինքը ձգելու սահմանուած է:

Վերջապէս եթէ վերլուծենք մի առ մի Պալզաքի կին տիպարները միշտ ամուսինը եւ սիրուհին կը գտնենք. Պալզաք կինը ուսումնասիրած է այլ եւ այլ խաւերու, տարիքներու եւ միջավայրի ազդեցութեան ներքեւ, անոր վարժ եւ ճապուկ միտքը սպրդած է նոյնիսկ կնոջ անբացատրելի մնացած պատճառներուն եւ հասկցած է մէկէն անոր ամենաբնական դերը, միակ զսպանակը իր գործերուն, կիրքերուն, տառապանքներուն: Բայց Պալզաք Մայրը մոռցած է տեսնել կնոջ մէջ: Երբ Հայր Կորիօի եղերական եւ վսեմ տիպարը կը յիշենք — տառապող եւ զոհուող հայրը իր աղջիկներուն փարթամութենէն ոտքի տակ առնուած ու անոնց եսասիրութենէն անիծուած — բնականօրէն կը փնտռենք անոր համարժէք Մայր տիպարը Պալզաքի կիներուն մէջ:

Թերեւս Պալզաք զայն նկատած է տրամաբանական հետեւանքն իր տիպարներուն: Եւ ո՞վ չի գիտեր որ ամէնէն շատ սիրելու ընդունակ կիներն են, որ ամէնէն խանդակաթ մայրերը կ՚ըլլան:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԹՐՈՖՄԱՆ ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

Գ.

Թրոֆման շուտով փոխադրուեցաւ Լը Հավրէն Փարիզ, ուր տեղի պիտի ունենար դատավարութիւնը:

Հարցաքննիչ դատաւորին պատմեց չինծու պատմութիւն մը: Իբր թէ Տիկին Քինք անբարոյական կին մը եղած էր, եւ իր զաւակներուն մէկ մասը ունեցած էր իր սիրահարէն: Ամուսինը եւ անդրանիկ զաւակը այս գաղտնիքին անդրադառնալով որոշած էին ընտանիքին պատիւը մաքրել: Ծուղակ մը լարած էին Տիկին Քինքի եւ իր ապօրինի զաւակներուն համար, եւ իրենց ոճիրը գործելէ եաք, որոշած էին հեռանալ Ֆրանսայէն եւ անցնիլ Ա-

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Երիտասարդ յեղափոխականը կատաղելապէս իր բարեկամը Հասան պէյը ճանչցաւ, որ առաջին անգամ զինքը Վեհ Գաղափարին մասնակից ըրաւ եւ այսօրուան դժբախտութեանը պատճառ եղողն էր:

Հասան, երիտասարդին այդ ակնարկին խաչաձեւումէն, անզգալի կերպով շրթները խածաւ: Տիգրան հասկցաւ եւ ի նշան հասկացողութեան գլուխը վար առաւ:

Իր դիմացը կանգնած այդ Թուրքը իրեն համար մխիթարիչ հրեշտակի մը տեղը կը բռնէր: Վեհ Գաղափարին ընկերութիւնը իր հաստատ հաւատքը պիտի գնահատէր եւ գուցէ զինքն ալ իր մեծ հերոսներուն ու մարտիրոսներուն կարգը դասէր: Այս մտածումը իրեն այնքան համարձակութիւն ներշնչեց որ ատեանին առջեւ գլուխը բարձր բռնելու եւ համարձակ պատասխանելու որոշում տուաւ:

Վերջապէս Նախագահը ծանրօրէն գլուխը փաստաթուղթերուն վրայէն վեր առաւ եւ ամբաստանեալին ընկերացող ըսպային դարձաւ:

— Ձեռքերը քակեցէք, ըսաւ:

Այս ձայնին վրայ Տիգրան սարսռաց եւ նախագահին վրայ ապշահար ակնարկ մը նետեց:

Միթէ տեսածը իրականութի՞ւն էր, թէ տակաւին արտառոց երազներու շարքը կը շարունակուէր:

Մինչ սպան ետեւէն ձեռքերը կը քակէր, ինքը կը շարունակէր ապշած նախագահը դիտել:

Ոչ, տեսածը պատրանք մը չէր: Նոյն ինքն Ալի Քէմալ փաշայի, Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան փոխ-Նախագահին առջեւ կը գտնուէր, որ այդ վայրկեանին ծայրայեղ սուլթանականի մը դերը կը խաղար, որպէսզի կարողանայ Երիտասարդ Թուրքերուն աւելի օգտակար ըլլալ եւ միեւնոյն ատեն կարելի եղածին չափ ալ իրեն դէմ նիւթուած դաւերը չէզոքացնէ:

— Փա՛ռք քեզ Աստուած, մրմնջեց Տիգրան: Քէմալ փաշան է դատաւորս, հետեւաբար եթէ չյաջողի իսկ զիս փրկել, գոնէ ընկերութեան երկու անդամներ գոյութիւն պիտի ունենան որոնք զիս միւսներուն օրինակ պիտի բերեն:

Եւ այս մտածումէն յետոյ, Տիգրան հպարտութեամբ գլուխը վեր առաւ, թմբրած անդամները թօթուեց ու նախագահին խօսելուն սպասեց:

— Զափազանց յանդուգն կ՚երեւի, մրթմրթաց դատաւորներէն մին իր քովինին:

— Ըրածէն արդէն յայտնի է ինչ ըլլալը, վրայ բերաւ միւսը:

Քէմալ խօսողներուն կողմը դարձաւ:

— Պիտի խնդրէի ձեզմէ որ առ այժմ միայն մտիկ ընէիք, ըսաւ խիստ ձայնով մը:

Դատաւորները գլուխնին ծռեցին:

Յանկարծ Ալի Քէմալ ակնարկը ամբաստանեալին վրայ յառելով, փառահեղ թաւ ձայնով մը հարցուց.

— Ամբաստանեալ, ի՞նչ է անունդ:

— Տիգրան Նիկոսեան:

Նախագահը իր ետեւ կանգնած մելամաղձոտ երիտասարդին դարձաւ:

— Տեղեկագիր գրաւեցէք եւ սկսեցէք գրել, ըսաւ անոր:

Հասան խեղոյն ծայրը նստող դատաւորին քով տեղ բռնեց եւ քարտուղարի պարտականութիւնը ստանձնեց:

Նախագահը շարունակեց.

— Եթէ չեմ սխալիր, ամբաստանեալ, ազգութեամբ Հայ ես:

— Այո, պատասխանեց Տիգրան:

— Եւ ի՞նչ գործով կը պարապիս:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար. – 182)

մերիկա: Թրոփման, որ զիրենք կը ճանչնար բայց տեղեակ չէր այս ահաւոր եղելութենէն, ուզած էր անոնց ընկերակցիլ եւ հաստատել Միացեալ Նահանգներ: Այդ նպատակով է, որ կը գտնուէր Լը Հավր, ուր ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր զինք: Հոն իմացած էր, որ Ժան եւ Կիւսթաւ Քինք քանի մը օր առաջ, յարմար առիթով մը, մեկնած էին Միացեալ Նահանգներ, առանց իրեն սպասելու:

Խեղճ Տիկին Քինք, որ այնքան բարի էր եւ այնքան միամիտ, որ դահիճը կը փորձէր անպայման արդարացնել անոր անունը՝ մահէն ետք իսկ:

Հարկաւ ոչ ոք հաւատաց այս չինծու եւ անհեթեթ պատմութեան, մանաւանդ որ, ճիշդ այդ պահուն, Մանյէնի դաշտին մէջ գտնուեցաւ եօթներորդ դիակ մըն ալ, Կիւսթաւ Քինքի դիակն էր: Բժշկական քննութիւնները երեւան հանեցին, որ Կիւսթաւ սպաննուած էր իր մօրմէն եւ քոյր-եղբայրներէն քանի մը օր առաջ, եւ չէր գտնուեր Միացեալ Նահանգներ, ինչպէս ուզած էր հաւատացնել Թրոփման:

Այս դէպքը, սակայն, չազդեց Թրոփմանի պաղարիւնութեան վրայ: Ան պնդեց, որ Կիւսթաւի մահը կը փաստէր իր ըսածները: Հայրը՝ Ժան Քինք, այսպէսով անհետացուցած կ'ըլլար իր ոճիրներուն միակ ականատես վկան, այսինքն իր անդրանիկ զաւակը:

Բայց, Շըմէն տը Ֆէր պանդոկին պաշտօնեաները, կառապանը եւ երկաթի վաճառական մը, որմէ Թրոփման գնած էր բահ մը եւ բրիչ մը, ճանչցան իրենց յաճախորդը:

Ոճրագործ ատեանին առջեւ, Թրոփման հնարեց ուրիշ պատմութիւն մը.

«Յարգ. պահեցի ճշմարտութիւնը, որովհետեւ իմ ընկերներս կրնային վնասել երկրի ապահովութեան: Քինք ու ես գացինք Շուլց, որովհետեւ մօտերը ընդարձակ եւ նպաստաւոր կալուած մը կար, որ բարեկամս կը մտադրէր գնել: Կալուածը կը գտնուէր գղեակի մը աւերակներուն քով: Պատի մը տակ նստած էինք հանգչելու համար, երբ գերմաներէն խօսակցութիւն մը լսեցինք: Կը խօսուէր զինուորական գաղտնիքներու մասին: Անդրադարձանք, որ գերմանացի լրտեսներ էին: Ժան Քինք, որ ալզասցի հայրենասէր մըն էր, ուզեց աւելի մօտէն լսել խօսակցութիւնը, բայց շատ առաջ գացած ըլլալով ձերբակալուեցաւ: Ես հեռացայ ու պահուըտեցայ տեղ մը: Քիչ ետք Ժան Քինքի մարմինը տարին ու թաղեցին անտառին մէջ:

Ժան Քինքի մարմինը գտնուեցաւ Թրոփմանի մատնանշած վայրը, եւ այս եղաւ ամբողջ դատավարութեան ընթացքին իր տուած միակ ճշգրիտ տեղեկութիւնը:

Շնորհիւ դատախազին ճարտար հարցումներուն, կամաց-կամաց յստակացան այս ահաւոր ոճիրին բոլոր մանրամասնութիւնները:

Թրոփման կեղծաւոր, դրամասէր եւ ոխերիմ թշուառական մըն էր, որ եկած էր Ռուպէ, ճարտարարուեստական քաղաքը, գործ փնտռելու համար: Հոն ծանօթացած էր մեքենագործ Ժան Քինքի, որ խղճալով անոր վրայ՝ զայն յաճախ ճաշի կը հրաւիրէր իր տունը: Թրոփման շուտով մտերմացած էր ընտանիքի բոլոր անդամներուն հետ՝ շնորհիւ իր կեղծաւորութեան: Խօսակցութիւններու ընթացքին իմացած էր, որ աշխատասէր ու պարկեշտ մեքենագործ՝ Ժան Քինք յաջողած էր փոքրիկ գումար մը մէկ կողմ դնել, իր բազմանդամ ընտանիքին ապագան ապահովելու համար: Գումարը պահ դրուած էր դրամատան մը մէջ:

Թրոփման անմիջապէս կը մշակէ ծրագիր մը, այդ գումարին տիրանալու համար: Ծրագիր մը, որուն մանրամասնութիւնները իսկապէս որ հիացում կը պատճառեն:

Բարեմիտ Ժան Քինք յաճախ խորհուրդը կը հարցնէ իր Թրոփման բարեկամին, պահ դրուած գումարին ամէնէն արդիւնաւոր գործածութեան մասին: Թրոփման կը խօսի կալուածի մը մասին, որ կը գտնուի Ալզասի մէջ: Լքուած ընդարձակ կալուած մը, որուն տէրը կը ճանչնայ եւ կրնայ շատ լաւ պայմաններով ձեռք ձգել:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Ա. մասը կարդալ՝ Մարտ 1 եւ 2)
(Շար. — 3)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Մեր պատմութեան ամէնէն լուսաշող դէպքերէն մէկն է Վարդանանց դիւցազնամարտը, որ այսօր ա՛լ աւելի պայծառ կը շողայ դարերու կնիքով: Վարդանի եւ իր զինակիցներու յաւիտենական յիշատակը կանգնած է Շաւարշանայ դաշտին վրայ, Մակու լերան ստորոտը, Աւարայրի գիւղին մօտ, Տղմուտի ափերուն: Անոնք ունեցան իրենց արժանի դիւցազներգակը՝ Եղիշէ, որ անմահ ոսկեմատեանի մը մէջ յաւերժացուց անոնց փաքը «Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն է»: Յետագայ դարերը, արդարեւ, չկրցան գունաթափել մեր ժողովուրդի այդ օրերու ապրումը, որ սերունդէ սերունդ փոխանցուելով հասած է մինչեւ մեզի եւ դարձած է նոր խօսք եւ նոր շունչ: Այս նոր շունչը, հայրենասիրական շունչը, չէր կրնար չներշնչել Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Նորակազմ գրական Ակումբը, որուն կոչումն է ծառայել հայ մշակոյթին, Հայոց պատմութեան, արժեցնելով իր ամէն տեսակի արտայայտութիւնները եւ տօնելով ազգային կարեւոր դրուագները: Վարդանանց դիւցազնամարտի ոգեկոչումը բացայայտօրէն խորհրդանիշն է մեր այս բոլոր արժէքներու գոյատեւման եւ յաւերժացման: Ահա թէ ինչո՛ւ գրական Ակումբը իր անդրանիկ ձեռնարկը ուզեց նուիրել Վարդանի եւ իր հաւատաւոր հետեւորդներուն, որոնք կը կազմեն ոգեկան սնունդը մեր ազգային շարժումներուն:

Այս գիտակցութեամբ ալ խուռներամ բազմութիւն մը, շատեր ոտքի, մօտաւորապէս չորս հարիւր հոգի լեցուած էին Սփլանտիտ պանդոկի սրահը Կիրակի Փետրուար 27ին: Երիտասարդ սերունդի ներկայութիւնը եւս քաջալերական երեւոյթ մըն էր:

Հանդիսութեան խօսնակի դերը յաջողութեամբ վարեց Օր. Ժ. Տորումեան:

Գեղարուեստական բաժինը, չափազանց ընտիր եւ կոկիկ, համապատասխան էր օրուան պատշաճութեան: Երգչախումբը ղեկավարութեամբ Շահան Բհնյ. Տէտէեանի, յաջողաբար երգեց «Թէ հայրենեաց», «Հիմի՞ էլ լռենք», «Նորահրաշ պսակաւոր»: Տիկին Մայիս Պապայեան մեներգեց «Լռեց ամպերը»: Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեան արտասանեց հայրենաշունչ կտոր մը Զարեհեն եւ Օրիորդ Սեդա Տիրիկեան արտասանեց Վ. Թէքէեանէ բանաստեղծութիւն մը նուիրուած Վարդանանքի: Ինքնատիպ էր իր տեսակին մէջ Վարդանի եւ Վասակի կենդանի պատկերով զրոյցը՝ որ յատկապէս այս տօնակատարութեան համար գրած ու պատրաստած էր Պր. Կ. Փօլատեան: Դերակատարները Լեւոն Տէրտէրեան (Վարդան) եւ Վահրամ Ծառայեան (Վասակ) պաշտպանեցին իրենց «թէզերը»:

Վարդան եւ Վասակ ներկայացան իրենց ըմբռնած յատուկ հայրենասիրութեամբ, առաջինը գաղափարապաշտ, երկրորդը դիւանագէտ: Սակայն Վարդան ճանչցաւ Վասակի մէջ հայրենասէր քաղաքագէտը եւ ջնջեց դաւաճանի որակումը զոր պատմութիւնը դարերէ ի վեր արձանագրած է: Վասակ իր կարգին ընդունեցաւ իր դիւանագիտութեան պարտութիւնը եւ ճանչցաւ Վարդանի մէջ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան ոգին, առաքինութիւնները, որոնք ներշնչումի անյատ աղբիւրներ են բոլոր սերունդներուն համար:

Օրուան առաջին բանախօսն էր Պր. Կարօ Յովսէփեան (ֆրանսերէնով): Նախ քանի մը պատմական ակնարկներով դրաւ Վարդանանց դիւցազնամարտը իր հարազատ տուեալներուն մէջ ընդգծելով, հինգերորդ դարուն, աշխարհի վիճակը որուն մեծագոյն մասը տգիտութեան մէջ կը խարխափէր, մինչ հայ ժողովուրդը մշակոյթ կը ստեղծէր, Ոսկեդար կը կերտէր հակառակ անոր որ քաղաքականապէս բաժնուած էր Բիւզանդիոնի եւ Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ: Ու դարձեալ հակառակ արտաքին եւ ներքին աննպաստ պայմաններու բիրտ ուժին եւ համրանքին դէմ գոյամարտ կը մղէր յանուն խղճի եւ հայրենիքի ազատութեան: Նաեւ Կարօ Յովսէփեան շեշտը դրաւ Վարդանանց դիւցազնամարտի միջազգային տարողութեան, ըսելով ի մէջ այլոց, թէ հայ քրիստոնեայ պետութեան մը ներկայութիւնը Միջերկրականի արեւելեան ափերուն մեծագոյն երաշխիքն էր արեւմտեան աշխարհի համար թէ՛ քաղաքական տեսանկիւնով, թէ եւրոպական քաղաքակրթութեան տարածման եւ հարստացման: Յետոյ Կարօ Յովսէփեան վեր առաւ Վարդանանցի ոգին ըսելով «... Վարդանանք պատմութեան փոշիներուն մէջ թաղուած հերոսներու շքախումբ մը չեն, այլ կենդանի ապրումներու մարմնացումները: Այն երազը որուն համար նահատակուեցան Աւարայրի դաշտին վրայ, այսօր ալ կը շարունակէ մնալ մեր ժողովուրդին երազը՝ ազատ ապրելու, ազատ մեռնելու երազը: ... Մենք այսօր իրաւունք չունինք եւ չենք կրնար այլ կերպ մտածել որովհետեւ ամէն հարազատ, ճշմարիտ Հայ Վարդանանց սերունդէն է, անոնց հաւատքէն մասնիկ մը ունի իր սրտին մէջ եւ անոնց քաջութենէն կաթիլ մը իր արեան մէջ»:

Պ. Կ. Փօլատեան օրուան երկրորդ բանախօսը նախ օրինակներով եւ պատկերներով բնորոշեց Վարդանը որպէս հայ մարդուն տիպարը, այն ձեւով որ պատմութիւնը արձանագրած է: Այսինքն տարօրինակ գոյակցութեամբ մը, գաղափարի եւ մարմնականի, վերացականութեան եւ կենսապաշտութեան, հոգեկան, մտաւոր ապրումներու, բարձր խոհերու եւ երկրային վայելքներու: Այս հակասութիւնը ի յայտ կը բերէ մեր ժողովուրդի թերութիւններն ու առաքինութիւնները եւ սակայն այս վերջինները հաւաքական կեանքի նժարին մէջ աւելի ծանր կշռելով, մենք կարողացած ենք գոյատեւել: Ու այս տարօրինակ խառնուրդին ամէնէն մեծ խորհրդանիշը, պատմական դէպքը Վարդանանցն է, որովհետեւ 451ին հայ ժողովուրդը սրբազան խենթութեամբ մը հսկայ կայսրութեան մը դէմ պիտի ելլէր, առաջին քրիստոնեայ ժողովուրդը առաջին կրօնական պատերազմը պիտի մղէր, ազգային պատերազմի պիտի վերածէր: Այսպէս հայ ժողովուրդը կ'իրագործէ ինքզինքը մեծ խոյանքներու մէջ եւ ոչ առօրեայ նիւթական կեանքով: Վարդանը խորհրդանիշն իսկ է այդ ազատութեան, անկախութեան ձգտող, որեւէ բռնութիւն չհանդուրժող Հայուն: Ապա Պր. Փօլատեան եզրակացուց իր խօսքը ըսելով. «Ամէն տարի կուգանք բոլորս Վարդանի անունով, Վարդանի ոգիով նուիրական ուխտ մը կատարել ու նորոգուիլ. Վարդան մեր պատմութեան մեծերէն է որ մեզ կը միացնէ, իրարմէ չի բաժներ, ասոր համար իսկ Վարդանանցը մեծագոյն տօնն է մեր պատմութեան: Իր պարտութենէն, յաղթանակէն եւ միւս բոլոր նիւթական եւ վերացական խնդիրներէն վեր մեզ իրար միացնողն է. այս տարօրինակ ժողովուրդը իրար միացնելու համար պէտք է շատ մեծ ըլլալ, ու այդպիսիները Մեսրոպ, Կոմիտաս... եւ Վարդան՝ որ եղաւ եւ պիտի մնայ մինչեւ վերջ Քաջն Վարդան»:

Վարդանանց դիւցազնամարտի ոգեկոչման այս հանդիսութեան կը նախագահէր Գեղամ Վրդ. Պաղտասարեան, որ յատկապէս փակման խօսքին մէջ ըսաւ. «Հինգերորդ դարու ամէնէն մեծ գերեզմաննոցը, հինգերորդ դարու ամէնէն տըխուր բայց ամէնէն փառաւոր գերեզմաննոցը Աւարայրի դաշտը եղաւ: Աւարայրի դաշտին վրայ թաղեցինք խաչը եւ սուրը որպէսզի ծագէր քրիստոնէական լոյսը եւ արթննար մեր ժողովուրդին մէջ վրէժի, միասնականութեան ոգին, յեղափոխական կրակը: Վարդան սպարապետ, Ղեւոնդ Երէց եւ 1036 վկաները նահատակուեցան որպէսզի մենք ապրինք այսօր. անոնք տուին թշնամիին, միայն տուին մահուան այն ինչ որ կը սպասէր մահը, այն ինչ որ կրնար միայն խլել մահը մեր ժողովուրդէն, այսինքն մարմինը, նիւթը, բայց ոգին, գաղափարը կը մնար, կը մնար բոլոր դարերու համար»:

×

Գրական Ակումբի առաջին այս հրապարակային լուրջ, խնամուած, բարձր որակով աշխատանքը արժանի է ամէն գնահատանքի: Վստահ ենք որ այս առաջին յաջողութիւնը պիտի ունենայ նոյնքան յաջող, եթէ ոչ աւելի վաղորդայններ, որոնք պիտի վայելեն բոլոր գաղութիս համակրութիւնն ու քաջալերանքը:

Կ. Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Զմոռնամ ըսելու, որ տիկին Սաթէնի փառամոլութիւնը Հայու կնկան տափակ ու հասարակ փառամոլութիւնն էր, գոհարեղէններով զարդարուիլ, սուղ լաթեր հագնիլ, մեծ տուն նստիլ, սալոնի մէջ առաջին տեղը գրաւել, եւայլն:

Մարգար էֆ.ի նիւթական վիճակը կը ներէր իր կնոջ այդ փառամոլութեան գոհացում տալու եւ ասոր համար իրենց ամուսնութիւնը երջանիկ եղած էր: Երիկ կնկան կռիւներ չէին ունեցած միասին, կամ պատահածները շատ աննշան բաներ էին, մանաւանդ որ Մարգար էֆ. հաշտարար ու խաղաղասէր տրամադրութիւններով մարդ մըն էր:

Քիչ մը առաջուան միջադէպը անսովոր բան մը չէր: Մարգար էֆ. յաճախ տեսած էր կինը այդ ջղագրգիռ վիճակին մէջ եւ միշտ նմանօրինակ առիթներով:

Ամէն անգամ, որ Սաթէն ելեւէջի երթար, անպատճառ բարկանալու առիթ մը կը ստեղծէր, միշտ արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգալու պատրուակ մը կը գտնէր:

Մարգար էֆ. իր թերթը նոր աւարտած էր, երբ կինը վերադարձաւ շրջագգեստը փոխելէ ետքը:

— Ե՛լ հագուէ՛, գոչեց ամուսնոյն, Կիրակի օրով տանիկ չկեցուիր, կարելի է հիւր մը կուգայ...

Յետոյ՝ մէկէն իր սեւեռուն գաղափարին դառնալով՝ ըսաւ.

— Այդ մարդուն հախէն գալու է, կը հասկնա՞ս կոր, տանիկ չի կրնար տեւել:

— Ո՞ր մարդուն, հարցուց Մարգար էֆէնտի միամտօրէն:

— Ժամկոչին...

— Դեռ չմոռցա՞ր, իմ մաքէս ելեր էր: Այդչափ կարեւորութիւն տալու չէ:

— Անանկ է... խաղք եղողը դուն չես ա... կարեւորութիւն տալու չէ... բայց երբոր ես խաղք ըլլամ՝ ինծի հետ դուն ալ խաղք կ'ըլլաս, քանի որ քու անունդ կը կրեմ:

— Երթամ հագուիմ, ըսաւ Մարգար էֆէնտի սենեակէն դուրս գալով:

Խօսքը կարճ կապելու աւելի լաւագոյն միջոցը չէր գտած:

Կէսօրուան մօտ այր ու կին իրենց տան վերնադաւիթը նստած էին: Տիկինը գտած կը թուէր իր հանդարտութիւնը, եւ Մարգար էֆ. առտուան անախորժ միջադէպը բոլորովին մոռացութեան մատնելու համար իրիկուան դէմ կատարելիք պտոյտի մը ծրագիրը կը պարզէր:

— Բարի լոյս, տիկին Սաթէն, բարի լոյս, Մարգար էֆէնտի:

— Աստուծու բարին, հրամմեցէք:

— Ուշ չէ՞... կերակուրին ատենը կը մօտենայ կոր:

— Դեռ կերակուրի շատ ժամանակ կայ: Եկէք սանկ քիչ մը նստեցէք, մեր այս թերացան շատ զով է:

Տօսախեան Միհրանիկ էֆ. ու իր կինը՝ տիկին Նուարդն էին, որոնք եկեղեցիէն կը վերադառնային:

Առանց կրկնել տալու հրաւէրը, խակոյն վեր ելան ու տեղաւորուեցան եղէգնեայ թիկնաթոռներու վրայ:

— Իրա՛ւ, ի՜նչ աղուոր զով է եղեր այստեղ, ըսաւ Նուարդ զուարթօրէն:

— Մինչեւ ցերեկ հիանալի է, պատասխանեց Սաթէն, յետոյ դժբախտաբար արեւ կուգայ... բայց այս կողմերը ի՞նչ բան ունէիք, մեզի՞ կուգայիք կոր...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զըրաշեան, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեան, Պ. Արտաշէս Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Զըրաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Գործունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Գործունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եագուպեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Շաւլ Կուրտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճէպիկլիպէլեան եւ զաւակները (Արժանթին), Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մելքոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները (Արժանթին), այրի Տիկին Սապունճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ադամ Մուրատեան (Շալամոն), Սապունճեան ընտանիքներ (Փարիզ եւ Թեհրան), Սարայտարեան ընտանիք (Արժանթին), այրի Տիկին Զըրաշեան եւ զաւակը (Վերսայլ) եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, կեսրոջ, զոքանչին, մեծ-մօր, հանիի, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԶՐԲԱՇԵԱՆԻ
(ծնեալ Սապունճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 5ին, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մարտ 7) ժամը 14,30ին Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Ավընիւ տիւ Փրատօ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Զըրաշեանի եւ ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն եւ իր բոլոր ընկերները ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Սերժ Սարգիսեանի յանկարծական մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ոմն Տիկին մը, Լիոնէն 100 փրանք կը նուիրէ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քարտէսագրութեան ղունաւոր մեքենայով մը օժտելու համար (տես՝ «Յառաջ» 1971 Յունիս 17) եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Մշ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ հաւաքուած են հետեւեալ նուէրները.—

Բ. Ցանկ

Ե. Պիւրսէլ, Սաղանեան, Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Թէրզեան, Ա. Ճէնոէրէճեան, Տ. Տէվէճեան, Տիկին Դաւիթեան 100ական, Տիկին Ա. Վահանեան 200, Ա. Թէրզեան, Մ. Գարապօղոսեան, Կ. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Սվազեան 50ական, Մ. Սարաճեան 150, Ճ. Պեճիքեան 30, Վ. Պէկեան 200, Վ. Կէօչէնեան, Յ. Վէզիրեան 500ական, Դ. Ճիմէճեան 200, Հ. Էքիզեան 250, Ս. Խարբութլեան, Անմահունի 150ական, Հ. Թէլալեան, Յովհաննէսեան 200ական, Կ. Ունճեան 500, Բ. Կուրտիկեան, Զ. Եաղուպեան, Յ. Տէմիրճեան, Մ. Առաքելեան, Յ. Փէչիմէնեան, Վ. Ղազերեան, Կէնճեան, Ս. Ահարոնեան 100ական։

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Րէիզեան 500, Տէր Տէր եւ Տիկին Ր. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Թէրզիպաշեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Յարութիւնեան, Յ. Յովհաննէսեան, Հ. Գաբրիէլեան, Տիկին Ս. Կարապետեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հագոպճեան 40, Յ. Օհանեան, Փրոֆիթա, Գր. Կէրկէրեան, Գ. Մալխասեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Կուտաուզեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Աչճեան 10։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅԱԽՕՍ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի

12 Մարտ Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս Լիոն

Պիտի ցուցադրուին

«ԳԱՐԻՆԷ»

գունաւոր մեծ ֆիլմ, քաղուած «Լէպլէպիճի Հօր – Հօր Աղա» օփերէթէն եւ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՖԻԼՄ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Այս ցերեկոյթը կազմակերպուած է ի նպաստ Հայ Ազգային Տան

Խճողում տեղի չունենալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

Տիկին Վերոն Սրմաքէշեան 10, Cours Vitton — Lyon (6e)
Պարոն Վարդգէս Զալքեան 29, Rue Juliette Récamier — Lyon (6e)
Պարոն Սուրէն Ֆէլլահեան (Epicerie) 50, Rue Dunoir — Lyon (3e)

Մուտք 8 եւ 10 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ։

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն ետք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմակերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացուի Մայիս 13 եւ 14ին

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

Բնագիր՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համանուագային նուագախումբէ մը։

Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Ազատ

Surprise - Party
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 11, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը 7 Մարտ Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆիէ)։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս խիստ կարեւոր ժողովին։

×

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի 7 Մարտ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ.— Վարչական ընտրութիւն։ Ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՕՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 եւ 359–36–86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան անդամ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեփանեսքոյի յայտագիրը։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

11 Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՄԱՐՏ
MERCREDI 8 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12360
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.360

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Լրացնելու համար տարաբախտ գրագիտուհիի կեանքին մասին մեր գրածները, կ'արժէ ծանօթանալ հայ գրականութեան մեծանուն քննադատ Յակոբ Օշականի տեսակէտներուն :

Սէօլէօզլի ուսուցիչը, որ այն ատեն Յակոբ Քիւփէճեան կը կոչուէր, յայտնութիւն մը կ'ըլլար օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակման վաղորդայնին՝ Ազդակի, Ազատամարտ շաբաթաթերթի, յետոյ նաեւ Մեհեանի մէջ իր ստորագրած ինքնատիպ գրութիւններով :

Զապէլ Եսայեան ծանօթ անուն մը, նոյնիսկ համբաւ մըն էր այդ օրերուն արեւմտահայ գրականութեան մէջ : Օշական աւելի երիտասարդ էր, ծնած ըլլալով 1883ին (յանկարծամահ պիտի ըլլար Հալէպի մէջ 1948ին) : Զապէլ Եսայեանի կրտսեր եղբայրը կը նկատուէր : Իբրեւ ժամանակակից ու գաղափարակից՝ Պոլսոյ մէջ մօտէն ճանչցած էր զայն ու հետեւած անոր գրական ու հանրային գործունէութեան :

«Հարթե'Ռէ»ներու յանդուգն հեղինակը, որ չէր վարանած իր հատու նշդրակի անխնայ վիրահատութեան ենթարկելու իր օրերու եւ իրեն նախորդող սերունդներու շատ մը համբաւ շահած դէմքերը, վերջին ծայր բարեացակամ է Զապէլ Եսայեանի հանդէպ :

Իր կոթողական գործին՝ Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան չորրի վեցերորդ հատորը՝ տպուած Պէյրութ 1968-ին, նուիրած է արուեստագէտ սերունդի երեք դէմքերուն, — Եղիշէ Դուրեան, Դանիէլ Վարուժան եւ Զապէլ Եսայեան:

Մինչ Վարուժանին յատկացուցած է 60 էջ միայն, Զապէլ Եսայեանին նուիրած է 100 էջէն աւելի (245-348) :

Եսայեանէն առաջ ունեցած ենք ուրիշ կին գրողներ, որոնցմէ անուն շահած էին Սրբուհի Տիւսաբ (1842-1901) եւ Զապէլ Ասատուր - Սիպիլ (1863-1934) : Առաջինը ծանօթ էր իր երեք վէպերով, որոնք մինչեւ այսօր կը փնտռուին : Անոնք են՝ Արաքսիա կամ Վարժուհին, Մայտա, եւ Սիրանոյշ : Օշական «ճապաղ թեզեր, թերթօնատիպ ու անկենդան» կ'որակէ կնոջ ազատագրութեան նուիրուած այդ գրութիւնները : Սիպիլ հրատարակած է քերթուածներու հատոր մը՝ Ցոլքեր եւ երկու վէպեր՝ Աղջկան մը սիրտը (Օր. Ալիս ծածկանունով) եւ Կնոջ հոգիներ : Օշական առաջինին համար կ'ըսէ թէ «վկայութիւն մըն է անշուշտ, բայց անբաւարար» : Ու կ'աւելցնէ.

«Չեմ զբաղիր միւս կին գրողներով, այն պարզ պատճառով, որ գրելը անոնց մօտ արդիւարդի, կենցաղավարութեան, ճիգիկ մը փառասիրութեան հանդէս է քան հոգեկան հարկադրանք» :

Յետոյ նաեւ՝ «արեւմտահայ գրականութեան մէջ, կին գրողներու համեմատաբար ճոխ խումբէն Զ. Եսայեանի անունը կը զատուի, դառնալու համար բացառիկ ու արժէքաւոր վկայութիւն մը, իր ինչպէս մեր գրականութեան շնորհներէն» :

Հոգեբան վիպող վերադիրը կուտայ՝ բնորոշելու համար անոր տաղանդը, որ «բնատուր» էր :

«Տիկին Եսայեան միմիակն է, որ հայ երիտասարդ կինը, հայ մտաւորական կինը ու հայ մայրը մտցուցած է մեր արուեստէն ներս : ...Այդ առաքելութիւնը կատարած է արուեստի կենդանակերպին տակ : ... վէպին, հոգեբան վէպին մեծ ու միակ գործաւորն է ան մեր մէջ : ... Իր գործը ընդարձակ է քան ամբողջ արդիւնքը մեր բոլոր կին գրողներուն : Այս միակ հաւաստումը գեղեցիկ ու արդար վկայութիւն մը կը կազմէ ամէնէն առաջ վաւերական գրագէտի իր խառնուածքին : Ու փաստ՝ նոյն ատեն, ո'չ միայն զարտուղութեան իր սեռին չքախումբէն, այլ իր արուեստին ալ բարձր որակէն : Գրել, այո', հայ թերթերու, անոնց խեղճ աշխատավարձին իսկ գնով, թերեւս անլռելի պէտքերու հպատակ : ... Գրել տակաւին հարցերու շուրջ, որոնք վեր կը մնան կիներու հասողութենէն, կենալ ռազմադաշտերու կեդրոնին ու մոռնալ իր սեռը : ... Արուեստը ըմբռնել իբրեւ բարձրագոյն իրականութիւնը ու այս ըմբռնումին հաւատարիմ գործադրիչը ըլլալու համար խորտակել ինքզինքը : Ուրիշ բան չէ ըրածը այդ տիկինին» :

Ահա' ուրիշ վկայութիւն մը.— «Տարակոյս չկայ որ անիկա ամէնէն անկեղծն է արեւմտահայ կին գրողներու նաժշտախումբին մէջ, մեծ մասամբ սուտ կեղուածքներու հերոսուհիներ : Յիշեցի Տիւսաբի եւ Սիպիլի անունները : Կը խնայեմ այս էջերուն աւելի անսուրբ, փղշտացի փառքերը ան միւսներուն, կատարեալ կապոյտ-գուլպաներ, որոնք մանաւանդ 1900ին մեր գրականութեան մէջ անուններ ըլլալէ զատ հպարտութիւններ էին : Այս խմբակին ամբողջ չինծու ծաղիկները ես չեմ փոխեր Տիկին Եսայեանի ամէնէն մեղաւոր մէկ կտորին հետ : Ու ասիկա միանգամ ընդմիշտ» :

Վաւերական է իր տաղանդը, իբրեւ վիպող եւ տպաւորապաշտ գրող, կը հաստատէ Օշական :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՈՀ ՉԷ ՎՐԱՍՏԱՆԷՆ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն նոր կը յայտնէ Պրաւդայի մէջ կարգապահական այն ծանր թերիները եւ տնտեսական մարզերու գէշ մատակարարումը որոնց պատասխանատու դարձած է Վրաստանի Հանրապետութիւնը : Կեդր. Կոմիտէն կը պարզէ որ Վրաստան անբաւարար աշխատանք տարած է գաղափարական գետնի վրայ եւ իշխանութիւններու կողմէ հրապարակուած այս կարեւոր թերացումները, նախատեսել կուտան թէ Մոսկուա վճռած է շատ ծանր միջոցներ ձեռք առնել «ուղիղ ճամբու» մէջ դնելու համար Վըրաստանը : Կը մատնանշուին նաեւ արդիւնաբերութեան պակասները : 1971ին, Վրաստանի հաստատութիւններէն չորսէն մէկը նուազ արտադրած է քան 1970ին : Թեքնիք մակարդակը չի փոխուիր : Սնունդը գէշ կը բաշխուի, հարկ եղածին չափ սրճարան, ճաշարան չկայ : Բանուոր չկայ կօշիկ նորոգելու եւ տուներու նորոգութիւնները ընելու համար, յետոյ պէտք է պայքարիլ պետական ինչքերու գողութեան, մսխումին եւ կաշառակերութեան դէմ : Կը կարծուի որ այս հրապարակային պարսաւով, Մոսկուա կ'ուզէ որ ընդհանուր օրինակ ծառայէ միւս բոլոր Հանրապետութիւններուն համար :

Ինչպէս կ'երեւի « ընկերվարութիւնը » այնքան ալ յաջող ձեւով չէ կառուցուած ... :

ԷՐԻՄ ԼՈՆՏՈՆ ՁԵՐԹԱՐ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԷՆ ԵՒ ԴԱՍ ԿՈՒՏԱՆ...

Անգլիացի 14 տարեկան պատանիին դատապարտումը՝ վեց տարուան բանտարկութեան, որովհետեւ թմրեցուցիչ ծախած էր, բուռն զայրոյթ սանձեց անգլիական մամուլին : Այս կապակցութեամբ անգլիական թերթեր «անմարդկային» որակեցին 14 տարեկան պատանիի մը տրուած պատիժը, ընդունելով հանդերձ, որ յանցաւոր էր ան :

Լոնտոն միեւնոյն ատեն դիմումներ կը կատարէ իր քաղաքացիին ազատ արձակման համար :

Անգլիական մամուլի քննադատութիւնները, իրենց կարգին, զայրացուցած են Թուրք իշխանութիւնները, որոնք իրենց «ներքին գործերուն» դէմ ուղղուած «միջամտութիւն» մը կը նկատեն Լոնտոնի դիմումներն ու անգլիական մամուլի քըննադատութիւնները :

Անգարայէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, վարչապետ Նիհատ Էրիմ Լոնտոն պիտի չհանդիպի Մ. Նահանգներ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին, ինչպէս նախապէս որոշուած էր : Այս կապակցութեամբ Անգարայի անգլիական դեսպանատունը նկատել կուտայ, թէ իրենք «տեղեակ չէին» Էրիմի Անգլիա հանդիպումին մասին : Թուրք վարչապետը իր այս որոշումը տուած է, որովհետեւ, ինչպէս գիտել կուտան լաւատեղեակ անձեր, Նիհատ Էրիմ խիստ ջղայնցուած է Թուրքիոյ հասցէին կատարուած «անարգանքներէն» : Անգլիական մամուլին քննադատութիւնները Թուրք վարչապետին համար «հրէշային» երեւոյթ են :

Միւս կողմէ, Թուրք Արտաքին նախարարութեան բանբերը դա'ս ալ կուտայ Անգլիացիներուն : Այսպէս, ըստ Թուրքերուն եթէ անգլիական կառավարութիւնը այդքան մարդասէր է, թող նախ վերջ տայ «բարբարոս ջարդին» Հիւս. Իրլանտայի մէջ :

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ֆրանքեւիտալական սահմանագլուխին մօտ, Մանթոնի մաքսատան մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց 146 քիլօ թըմրեցուցիչ, որ կը գտնուէր Թուրքիայէն եկող կառքի մը մէջ :

Մաքսատան պաշտօնեան, որ խիստ հըրահանգ ստացած էր ուշադիր զննելու Արեւելքէ եկող կառքերու նկատմամբ, կասկածելի նկատած է նստարաններուն տեսքը եւ ուշադիր քննութեան ենթարկած զանոնք : Այսպէս է, որ երեւան եկած են «թաքստոցները» :

Կառքին մէջ կը գտնուէին երկու Թուրքեր. մէկը՝ վարորդը՝ Իպրահիմ Իքիզ, 47 տարեկան, երկրորդը դիւանագիտական անցագիր ունէր, որուն անունը չի տրուիր, կ'ըսուի սակայն, թէ Թուրք ծերակուտական մըն է :

Երկու Թուրք մաքսանենգները Նիսի ոստիկանատունը տարուած են :

Աւելցնենք, որ 1966 Սեպտ.էն ի վեր 2305 քիլօ թմրեցուցիչ գրաւուած է ֆրանսական ոստիկանութեան կողմէ, Թուրքերու ձեռքէ : Թմրեցուցիչ փոխադրող թըրքական նաւ մը, որ գրաւուած էր ֆրանս. իշխանութիւններու կողմէ, անցեալ տարի աճուրդի դրուեցաւ եւ ծախուեցաւ :

—o—

ԱԼԺԵՐԻԱ եւ Վատիկան դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեցին :

ԼԻԲԱՆԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

Փետր. 28 Երկուշաբթի, երեկոյեան ժամը 7ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէի մէկ պատուիրակութիւնը այցելութիւն տուաւ վարչապետ Սաէպ Սալամի, Մուսէյթպէի իր բնակարանին մէջ :

Այցելութեան ընթացքին, որ տեւեց մօտ մէկուկէս ժամ, ընդհանրապէս խօսուեցաւ Լիբանանը շահագրգռող քաղաքական արժմէական հարցերու եւ մասնաւորաբար Հարաւային Լիբանանի կացութեան մասին : Այս առիթով, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները դատապարտեցին իսրայէլեան նախայարձակումը եւ ցաւ յայտնեցին Լիբանանի կրած կորուստներուն եւ վնասներուն համար :

Փետր. 29ին Երեքշաբթի, երեկոյեան ժամը 6,30էն 8, Փաղանգաւորներու Տան մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունեցան Փաղանգաւորներու Քաղաքական Դիւանի ներկայացուցիչներուն հետ, լսելու համար անոնց պատասխանը հայ կաթողիկէ եւ հայ բողոքական յարանուանութեանց երեսփոխանական թեկնածուներու ճշդումին շուրջ Դաշնակցութեան դրած պահանջներուն մասին :

Արդարեւ, Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ, որ

Ա.— Հայ կաթողիկէ համայնքի երեսփոխանական թեկնածուի ճշդումը տեղի ունենայ նոյն համայնքի կամքին համաձայն :

Բ.— Պէյրութի Ա. ընտրաշրջանի բողոքական թեկնածուն նշանակուի նոյնպէս համաձայն հայ բողոքական համայնքի կամքին, տրուած ըլլալով, որ Ա. ընտրաշրջանի բողոքական քուէարկողներու 90 առ հարիւրը Հայեր են եւ երբեւէ անոնց կարծիքը առնուած չէ բողոքական թեկնածուի ճշդումին առիթով :

Ինչպէս ծանօթ է, թէ' Փաղանգաւորներու կուսակցութիւնը (1964ին) եւ թէ բողոքական համայնքի (համայնքականեան) Գերագոյն Խորհուրդը (1968ին) գրաւոր եւ պաշտօնական խոստում տուած էին այս մասին, արդար եւ օրինական նկատելով անոնց պահանջները :

Այսուհանդերձ, հակառակ այս խոսդութեան, Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները ցաւով հաստատեցին, որ Փաղանգաւորները, 1964էն 1968էն ետք, այս անգամ եւս կը մերժեն ճանչնալ հայ գոյգ յարանուանութեանց այս արդար իրաւունքները եւ, հակառակ Դաշնակցութեան իբրեւ բարեկամ եւ գործակից կուսակցութեան տուած տրամաբանական եւ սպառիչ փաստարկութիւններուն, անզիջող վերաբերում ցոյց կուտան :

Սակայն, յայտնապէս անդրադառնալով այն շատ յոռի տպաւորութեան, որ այս անզիջող վերաբերումը գործեց Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն վրայ, նաեւ այն վրդովումը, որ ան կրնայ սանձել ընդհանրապէս լիբանանեան եւ մասնաւորաբար հայ հանրային կարծիքին մօտ, Փաղանգաւորներու ներկայացուցիչները առաջարկեցին հրաւիրել լիագումար խառն նիստ մը իրենց Քաղաքական Դիւանի եւ Կեդրոնական Կոմիտէի միջեւ, հոն վերջնապէս վճռելու համար Դաշնակցութեան պահանջներուն հարցը :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները յանձն առին այս առաջարկը փոխանցել Կեդր. Կոմիտէին, պահանջելով, որ Փաղանգաւորները անդրադառնան իրենց մերժումին հաւանական անբաղձալի հետեւանքներուն եւ վերատեսութեան ենթարկեն իրենց այս անզիջող վերաբերումը :

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ

« Արմինեըն Ռիփլի » շաբաթաթերթի Փետրուար 17ի թիւին մէջ կարդացի հետեւեալ ծանուցումը․

«Հարվըրտ համալսարանի արեւելեան լեզուներու եւ գրականութեան բաժինը կը յայտարարէ թէ փրոֆեսէօր Բապըրթ Թամսըն գրաբարի արագ թափով այլ լուրջ դասընթացքի մը պիտի սկսի 1972ի ամառնային շրջանին:

«Այս դասաւանդութեան առաջին կիսամասը պիտի պարփակէ կանոնաւոր ուսումը տարրական գրաբարի: Իսկ երկրորդ մասը պիտի յատկացուի հայ հին պատմագիրներու գործերու ընթերցման: Ծրագիրն է՝ օրական երկու ժամ դասաւանդութիւն եւ երկու ժամ ընթերցում: Նախապէս հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

×

ՆԱԽԱՊԷՍ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ: Գրաբար լեզուով մեր ոսկեդար - եան պատմիչներու գործերը պիտի կարդան եւ նախապէս հայերէն գիտնալու պէտք չկա՞յ: Եթէ հայերէնի պէտք չկայ, ուրեմն՝ ի՞նչ պէտք կայ:

Ինչո՞ւ Հարվըրտ համալսարանի բժըշկական բաժինը չի յայտարարեր, թէ իր հիւանդանոցին մէջ փափաքողնե՛րը կրնան մաղձապարկի գործողութիւն ընել... Նախապէս վիրաբուժութիւն գիտնալու պէտք չկա՛յ:

Հարվըրտ համալսարանի մէջ, Հայերու խնդրանքով ու Հայերու նեցուկով դրամով հայագիտութեան ամպիոն մը հիմնուեցաւ: Ու երբ այս հայագիտութեան հայանուն կազմակերպութիւնը քանի մը տարի առաջ հայագէտներու համագումար մը կազմակերպեց՝ փակման հացկերոյթին հայերէն խօսեցան միայն փրոֆեսէօրներ Ֆէյտի (ֆրանսացի), Տոսէթ (անգլիացի) եւ Կոտէլ (զուիցերացի):

Միայն օտարները հայերէն խօսեցան, որովհետեւ ամերիկահայ անդամները... հայերէն չէին կրնար խօսիլ:

Եւ հիմա, կ'երեւի ուղղելու համար այս թերին, երեք ամիսէն պիտի սորվեցնեն ո՛չ թէ աշխարհաբար՝ այլ գրաբար, եւ պիտի կարդան մեր պատմիչներուն գործերը անոնց բնագրին լեզուով:

Ո՜վ Օշականի սուրբ հրաշագործ, երկինքէն աղօ՛թք մը կարդա՛ Ամերիկահայոց գլխուն:

Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի ձեռնձերիս Աւետեաց Աշխարհի զաւակներուդ համար: Ո՞ր նախախնամութիւնը տնօրինեց այդ Ղարաբաղեան սոխակներու այս դառն կատակը:

Քառորդ միլիոն համրանք ունեցող ամերիկածին հայ սերունդ մը ունինք այս ափերուն վրայ եւ անոնց մէջէն հարիւր հոգի կարգին հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Ու այդ հարիւրէն տասը հատը շնորհքով հայերէն նամակ մը չեն կրնար շարադրել: Եթէ ասիկա ազգային անկում չէ՝ հապա ի՞նչ է: «Հայերէն գիտնալու պէտք չկայ», կ'ըսեն... ու կը հաւատան:

×

Ամերիկահայութեան մակերեսային երեւոյթները չլացուցիչ են:

Եկեղեցինե՞ր... ուզածի՛դ չափ, մէկը միւսէն փարթամ: Մարդիկ, որոնք երեսուն տարի առաջ եկեղեցւոյ ուր ըլլալը չէին գիտեր, հիմա եկեղեցիներէն դուրս չեն ելլեր:

Եթէ մեր երէցները կ'ուզեն իրենց անձնական հաշիւները կարգի դնել իրենց Արարչին հետ, ասիկա իրենց ու Արարչին միջեւ կարգադրուելիք խնդիր մըն է: Բայց ինչո՞ւ եկեղեցին համանիշ դարձնել ազգութեան՝ համայն զաղութով ովսաննա՛ երգելով կղերապետութեան: Ինչո՞ւ հաւաքարար եւ երկիւղածութեամբ բուրվառ շարժենք, խունկի բոյրէն թմրելով:

Ճիշդ է՝ մոմ մը վառելու համար հայերէն գիտնալու պէտք չկայ, բայց ի՞նչ լեզուով կ'աղօթէ այստեղ ծնած Հայութիւնը:

Ո՜վ Նարեկայ սուրբ Աստուածահաղորդ, ի խորոց սրտից յուղնաթախանձ՝ բարեխօսեա՛ վասն մերոյ փրկութեան, քան զի ասեն յիմարակորոյս՝ «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

Պարահանդէսնե՞ր... Գրեթէ ամէ՛ն գիշեր: Բայց ի՞նչ նուագ, ի՞նչ երաժշտութիւն:

Թրքավարի եղանակներ, տաւուլ-զուռնայի ոճով նուագուած: Երաժշտանոցներէ շրջանաւարտ երիտասարդ հայ նուագածուներ՝ որոնք օր մը նեղութիւնը չեն քաշած հին սերունդէն մէկու մը հարցնելու թէ իր գիւղը ի՞նչ երգեր կ'երգէին, ի՞նչ եղանակներ կը նուագէին, ի՞նչ պարեր կը բռնէին:

Ինչո՞ւ այստեղ երկրորդ անգամ պիտի նահատակուիս այսպէս, ո՛վ Կոմիտաս սուրբ քաղցրագրուցիկ: Նոր հայ երգ մը դի՛ր մեր հայ սրտերուն մէջ՝ որպէսզի այլեւս չըսենք «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»:

Ամերիկահայութեան չպարը ի՞նչպէս քերթել, որպէսզի երեւան գան մեր հարազատ ազգային նկարագիրը, մեր անգնահատելի ազգային արժէքներն ու արժանիքները, մեր անփոխարինելի մայրենի լեզուն:

Դպրոց... Դպրոց... Դպրոց: Նախակրթարան, միջնակարգ եւ բարձրագոյն:

Զգիտակցելով հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութեան՝ եթէ անտարբեր մնանք այս հրատապ հարցին, անխուսափելիօրէն պարզամիտ ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլայ կարծել՝ թէ «հայերէն գիտնալու պէտք չկայ»: Անիմաստ եւ աւերաբեր կարծիք, որովհետեւ մեր ազգային ինքնութեան բոլոր տարրերը խտացուած են մեր լեզուին մէջ:

Մտածողին համար՝ Ամերիկահայութիւնը զաւեշտ է, իսկ զգացողին համար՝ ողբերգութիւն: Ամերիկահայ կեանքը ծիծաղելի է, միանգամայն՝ մայլ... հեղնական չափաւուկ:

×

Լա՞լ թէ խնդալ ամերիկահայ մեծավաճառի մը սա յայտարարութեան վրայ, որ բազմիցս լոյս տեսաւ մեր լրագիրներուն մէջ․

«ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ»

«Այսու կուզենք մեր շնորհակալութիւնը յայտնել Մեծագոյն Պոսթընի հայ հասարակութեան անխտիր, որ մեր շէնքին նորոգութեան ժամանակ մեզի հանդէպ բարեացակամ գտնուեցաւ իրեն պատահած դժբախտ պարագաներուն ժամանակ, եւ առանց տրտնջալու քաջալերեց մեզ: Հիմա արդէն մեր մեռելատունը նորոգուած, ընդարձակուած եւ կահաւորուած է արդիական եւ հանգստաւէտ կահ կարասիներով, ու պատրաստ ենք մեր սպասարկութիւնը տալ ձեզի աւելի լաւ պայմաններով»:

Արդեօ՞ք այդ տողերը այլաբանական հեռապատկերն են ամերիկահայ գաղութին: Վախճանում, արդիակա՛ն եւ հանգստաւէտ պայմաններու տակ... Մեռած երազներու փոշին թողլով մեր ետին:

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ԹՐՈՖՄԱՆ
ԿԱՄ ՄԱՐԴԱԿԵՐՊ ՀՐԷՇԸ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

24 Օգոստոսին, Ժան Բինք եւ Թրոֆման շոգեկառք կ'առնեն Ռուպէէն եւ յաջորդ օրը կը հասնին Շուլց: Արագօրէն կը ճաշեն ու կը մեկնին դէպի դղեակին աւերակները, որուն շուրջը իբրեւ թէ կը գտնուէր խնդրոյ առարկայ կալուածը: Թրոֆման իրեն հետ առած է քիչ մը ուտեստեղէն եւ շիշ մը գինի, որուն մէջ խառնած է փրուսիական աթիտ: Բաւական քալելէ ետք, կը նստին ծառի մը տակ եւ քիչ մը կ'ուտեն: Ժան Բինք կը պարպէ գինիի շիշին կէսը, որմէ Թրոֆման կաթիլ մը իսկ չի խմեր, առարկելով ստամոքսին անհանգստութիւնը: Ժան Բինք շուտով կ'աւանդէ հոգին: Թրոֆման կը թաղէ անոր մարմինը անտառին մէկ անկիւնը եւ կը վերադառնայ Կէօպվիլէր քաղաքը: Ժան Բինքի գրպանէն առած է անոր անձնական առարկաները եւ չէքի տետրակը: Սորված է նաեւ զոհին գիրը կեղծել:

Անմիջապէս նամակ մը կը գրէ Տիկին Բինքին եւ կը ղրկէ չէք մը, ուր կը դնէ ամուսինին ստորագրութիւնը: Տիկին Բինք, որ կարդալ չի գիտեր, կ'երթայ դրամատուն, կը գանձէ գումարը եւ կը ղրկէ Կէօպվիլէր, Ժան Բինքի անունով:

Հոս կը պատահի աննշան ու սովորական դէպք մը, որ պիտի ունենար անչափելի եւ ողբերգական հետեւանքներ, այսինքն պատճառ պիտի դառնար ընտանիքի միւս անդամներուն մահուան:

Երբ Թրոֆման կը ներկայանայ նամակատուն եւ կը պահանջէ Ժան Բինքի անունին եկած ապահովագրեալ պահարանը, պաշտօնեան կը պահանջէ ինքնութեան թուղթ մը: Թրոֆման կը պնդէ, բայց պաշտօնեան անդրդուելի կը մնայ, որովհետեւ տեղեակ է պահարանի պարունակութեան:

Պաշտօնեան եթէ քիչ մը նուազ պարտաճանաչ ըլլար եւ յանձնէր պահարանը, անգիտակցաբար փրկած պիտի ըլլար հօր մը անմեղներու կեանքը:

Թրոֆման չի յուսահատիր սակայն: Նամակ մը կը գրէ Կիւսթաւ Բինքի, որպէսզի գայ Կէօպվիլէր եւ ինք առնէ պահարանը: Նամակատան պաշտօնեան Կիւսթաւէն կը պահանջէ ինքնութեան վկայագիր մը, ստորագրուած իր հօրմէն: Կիւսթաւ ձեռնունայն կը վերադառնայ Փարիզ, ուր արդէն վերադարձած էր Թրոֆման: Վախնալով, որ Կիւսթաւ կըրնայ բանի մը կասկածիլ, կ'որոշէ անմիջապէս զայն անհետացնել: Կը տանի Փանթէնի ամայի դաշտերուն խորերը, կանաչ ճամբայ կոչուած վայրը, զայն կը սպաննէ դաշոյնով ու կը թաղէ Մանյէնի դաշտին մէջ:

Երկրորդ նամակ մը կը գրէ Տիկին Բինքի, միշտ Ժան Բինք ստորագրութեամբ: Նամակին մէջ կ'ըսէ, որ կալուածը գնած է եւ պէտք ունի դրամի: Կը խնդրէ, որ ծախէ տան արժէքաւոր առարկաները, ու գոյացած գումարը առնելով գայ եւ զինք գտնէ Փարիզ: Եթէ կայարան չհանդիպի իրեն, զինք փնտռէ Նըմէն տը Ֆէր պանդոկը:

Տիկին Բինք շուտով կը կատարէ ամուսինին խնդրանքը եւ հինգ զաւակները առնելով կը ժամանէ Փարիզ: Թրոֆման կը գործէ երկու սխալներ: Նախ կը բացակայի պանդոկէն Տիկին Բինքի ժամանած միջոցին եւ երկրորդ՝ Փանթէն կը մեկնի իր վեց զոհերով այնպիսի ժամու մը, որ ամէնէն անտարբեր կառապանին մտքին մէջ իսկ կրնար կասկածներ արթնցնել:

Այս բոլորը չէին պատահեր, եթէ Տիկին Բինք նուազ միամիտ ըլլար կամ կարդալ եւ գրել գիտնար:

Իր զոհերը թաղելէ առաջ, Թրոֆման կը կողոպտէ Տիկին Բինքը եւ ապա շունչ մը կը քաշէ: Այլեւս աշխարհի վրայ չէ մնացած Բինք ընտանիքէն անդամ մը, որ կարենայ զինք ամբաստանել:

Առանց ժամանակ կորսնցնելու կը մեկնի Լը Հավր, ուր կը ձերբակալուի անակընկալօրէն:

Ատեանին առջեւ սակայն, Թրոֆմանի փաստաբանը կ'որդեգրէ ճարտար պաշտպանութիւն մը՝ փրկելու համար իր պաշտպանեալին գլուխը: Թրոֆման ըսած էր, որ ինք միակ ոճրագործը չէր, այլ եղած էր պարզ մեղսակից մը:

Փաստաբանը այս խոստովանութեան

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ․ ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Բերա փողոցի կերպասեղէնի հայ վաճառատան մը մէջ պաշտօնեայ եմ:

Նախագահը պահ մը այնպէս ձեւացուց թէ իր առջեւ գտնուած փաստաթուղթերը աչքէ կ'անցընէր, ապա ամբաստանեալին դառնալով աւելցուց․

— Տիգրան Նիկոսեան, կ'ամբաստանուիս թէ Նոր Մուխթար փաշային կինը՝ Այիշէ Հանըմը մոլորեցուցիր, եւ կնոջական տարազին ներքեւ, զոր տակաւին վրադ կը կրես, Ն․ Վսեմափայլութեան հարէմը մտար:

— Այո, այդպէս է, պատասխանեց համարձակութեամբ Տիգրան:

— Երկրորդ, կ'ամբաստանուիս թէ, շարունակեց Նախագահը, Այիշէ Հանըմին միջոցաւ յաջողեցար Ն․ Բարձրապատուութիւն Հայրիէ Սուլթանուհին մոլորեցնել եւ անոր ձեռքը զինելով իր Տիրոջը ու ամուսնին դէմ հանել:

— Այո, ասիկա ալ ճիշդ է:

— Ինքզինքդ արդարացնելիք բան մը ունի՞ս ըսելիք:

— Ոչ:

— Բայց այս ամէնը ընելու համար ի հարկէ նպատակ մը ունէիր:

— Այո, բայց դժբախտաբար ձախողեցաւ:

— Ի՞նչ, յարեց Քէմալ զարմանք կեղծելով:

— Ձեմ գիտեր թէ թոյլ պիտի տրուի՞ ինծի ազատ խօսելու:

— Ազա՞տ խօսիլ, ո՞չ․ առանց Ն․ վեհափառութեան հրամանին չես կրնար ազատ խօսիլ:

— Ուրեմն պիտի խնդրէի որ Ն․ վեհափառութեան հրամանը առնուի: Ապա թէ ոչ չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչո՞ւ համար զիս այս կատակերգութեան հրաւիրեցիք, քանի որ ազատ խօսելու հրաման չունիմ:

— Լռէ՛, գոչեց Նախագահը ձեռքը սեղանին զարնելով, Ն․ վեհափառութեան դատարանները կատակերգութեան վայրեր չեն, այլ արդար դատարաններ են, որոնք արդարութիւն կը տնօրինեն անոնց որոնք արժանի են ատոր:

— Շատ աղէկ, բայց այն ատեն ուրեմն ձգեցէք որ մեղքս խոստովանիմ:

Քէմալ ակնարկով մը դատաւորները խորհրդակցութեան հրաւիրեց: Ամէնքը մէկ քանի մը վայրկեան խորհրդակցելէ յետոյ նախագահը վերստին ամբաստանեալին դարձաւ ու ըսաւ․

— Շատ լաւ, առանց Ն․ վեհափառութեան արտօնութիւնը ունենալու, ես իմ պաշտօնիս տուած իրաւունքը կը գործածեմ եւ քեզ կը թոյլատրեմ որ ուզած ձեւովդ խոստովանութեան սկսիս:

Տիգրան սփոփանքի խորունկ շունչ մը առաւ եւ նախագահին առջեւ խոնարհութիւն մը ըրաւ:

— Տէր իմ, ըսաւ — քանի մը գիշեր առաջ փայտէ խաչին առջեւ նոյնինքն Քէմալի իրեն տուն տուած երդումը յիշելով — այս ամէնը ըրի յանուն ազատ խղճմտանքի Աստուծոյն համար, յանուն ազատ գաղափարի Աստուծոյն համար, յանուն մարդկային արդարութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան համար...:

Երիտասարդին այս խօսքերուն վրայ, եթէ դատաւորներէն մին յանդգնէր ձեռքը Ալի Քէմալ փաշայի կուրծքին վրայ դնել, անոր սրտին պայթելու սարսափն զգալը պիտի զգար:

— Այդ ըսածներովդ ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց նախագահը ձայնով մը, որ կը ջանար աւելի աշխոյժ դարձնել:

— Այս ամէնը ըրի, որովհետեւ ուխտած էի մարդկային արիւնի այն սրբացած կաթիլներուն վրայ որոնք տակաւին եռանդուններու եւ մարդասպաններու եաթաղանները կը ներկեն...

— Օ՜, գոչեց կատաղութեամբ դատաւորներէն մին, վսեմափայլ տէր, այս մարդը այլեւս չափը կ'անցընէ:

Քէմալ դատաւորին կողմը դարձաւ:

— Հրաման տուէ իրեն որ խօսի, ըսաւ խիստ ձայնով մը, եւ քանի որ ես զինքը չեմ ընդմիջեր, չեմ ներեր որ ուրիշ ոեւէ մէկը ընդմիջէ:

Դատաւորը շրթունքները խածաւ ու լռեց:

— Ամբաստանեալ շարունակէ, կը ձգեմ որ ազատ խօսիս, ըսաւ Ալի Քէմալ Տիգրանի, վասնզի խօսքերէդ դատարանը շատ բաներ ունի իմանալիք:

ՓՕՂ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար․ – 183)

հիման վրայ դիտել տուաւ, որ Թրումանի պէս տխեղծ եւ հիւանդոտ մէկը չէր կրնար առանձինն գլուխ հանել այս հսկայական գործը. այսքան կարճ ժամանակի մը մէջ սպաննել եւ թաղել ութ գործերը:

Կայսրն ու կայսրուհին նոյնիսկ հաւատացած էին Թրումանի սուտերուն, մանաւանդ գերմանացի լրտեսներու պատմութեան, զորս իբրեւ թէ դիմակազերծած էր ամբաստանեալը:

Բայց ընդհանուր դատախազը տեղի տալու մէկը չէր, եւ համոզուած էր Թրումանի յանցապարտութեան:

Վերջ ի վերջոյ հասաւ իր նպատակին, Թրուման իր բերնով խոստովանեցաւ ամբողջ իրականութիւնը եւ կատարած ոճիրներուն մանրամասնութիւնը:

Ատեանը կարճ խորհրդակցութենէ մը եաք, տուաւ իր արդար վճիռը:

Լա Ռոքէթ բանտը կը գտնուի նոյնանուն փողոցին վրայ՝ ուր Պասթիյի հրապարակը կը միացնէ Փէր Լաշէզ գերեզմանատան մուտքին: Բանտին առջեւ կը տարածուի բաւական ընդարձակ հրապարակ մը, ուր տեղի կ'ունենան գլխատումները:

Թրումանի անունը այնքան հռչակաւոր դարձած էր, որ անոր գլխատման լուրը լսելով, կէս գիշերէն առաջ, ծոփծուալ բազմութիւն մը խռնուած էր հոն, հակառակ Յունուարի ցուրտին: Դահիճը եւ իր օգնականները սկսած են արդէն կառուցանել կիյոթինի լաստակը: Իսկ չարագուշակ բանտին բոլոր պատուհաններէն լոյս կը յորդի, կարծէք խրախճանք մը կը պատրաստուի ներսը: Բանտին անօրէնը հրաւիրած է Փարիզի ընտրանին՝ գրագէտ, հրապարակագիր, թատերագիր, որոնց կարգին նաեւ Վոլֆ, Սարտու Տիւքան եւ Թուրկենիէվ: Մասնաւոր սեղան մը պատրաստուած է եւ ըմպելիները կը հոսին առատօրէն:

Թրումանի անունը կը խորհրդանշէ Գերմանիան, եւ անոր մահը կարծէք պիտի փարատէ այն սպառնալիքը, որ սկսած է ձեւ առնել Հռենոսի միւս ափին վրայ:

Այգարացին, բանտին դռները բացուեցան եւ հազարաւոր հանդիսատեսներու աչքին երեւցաւ ոճրագործ մը, բայց ո՛չ այն յաղթանդամ եւ միջին տարիքով ոճրագործը, որուն կը սպասէին, այլ քսան տարեկան նիհար երիտասարդ մը, որուն հողին մէջ աւելի թոյն կար՝ քան ոեւէ ոճրագործի հողին մէջ:

Ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ քահանային, որ խաչը բռնած՝ կ'ուղէր ընկերանալ անոր: Արագօրէն բարձրացաւ կառափնարանին աստիճանները եւ 19 Յունուարի մռայլ այգարացին, լսուեցաւ անոր գերմանական չեշտով ձայնը.

— Ես առանձին չէի, ես պարզ մեղսակից մը եղայ:

Դահճապետը ղայն պառկեցուց տախտակին վրայ եւ գլուխը անցուց կլոր ծակին մէջ: Սակայն Թրուման յաջողեցաւ գլուխը ազատել եւ փորձեց դիմադրել:

Դահիճին օգնականները վրայ հասան զայն զսպելու համար: Թրուման ժամանակ ունեցաւ խածնելու անոնցմէ մէկուն ձեռքը, ցոյց տալով իր գազանային բնազդը:

Եւ ընդհանուր խոր լռութեան մէջ, եռանկիւն դանակը իջաւ Թրումանի վզին վրայ...:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՈՉ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ...

Շահեկան դասախօսութիւն մը կը խոստացուէր մամուլով եւ առանձին հրաւիրատոմսերով՝ Զորեքշաբթի, Մարտ մէկի երեկոյեան համար, Սանթրօ սրահը:

Դասախօս՝ Աշոտ Տ. Ասլանեան, «Հայկական Ս. Ս. Հանրապետութեան Բարձրագոյն եւ Միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան մինիստր»:

Նիւթ՝ «Գիտական բարձրագոյն ուսման հարցը Հայաստանի մէջ»:

Եւ, խիկայէս, ակնկալելի էր, որ դասախօսութիւնը ըլլար հետաքրքրական ու շահեկան միաժամանակ: Ի վերջոյ այն ինչ որ կը հրամցուէր, խիստ արդիական նիւթ մըն էր անկասկած եւ այլապէս կարեւոր մեր երկրին համար: Ու նիւթը ներկայացնողն էր այդ գործին ընդհանուր ղեկավարն ու պատասխանատուն:

Այո՛, կ'ակնկալուէր, որ այդ երեկոյ յարգելի նախարարը խօսելով բուհերու (բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններու) եւ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւններու մասին ըսէր, թէ ատոնք իրենց գոյութեան ընթացքին, մինչեւ անցեալ տարի Յունիսի վերջ, երկրին տուած են 150.000 մասնագէտներ, որոնցմէ 81,5 հազարը բարձրագոյն, 67,8 հազարը՝ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեամբ:

Կ'ակնկալուէր, որ նախարարը ըսէր թէ մասնագէտներու այդ պատկառելի թիւին վրայ, անցեալ տարի Յուլիսին, կ'աւելնար բարձրագոյն կրթութիւն ստացած 8.420, իսկ միջնակարգ մասնագիտական կրթութիւն ձեռք ձգած՝ 9000 հոգի:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ 1971–72 ուսումնական տարեշրջանին մասնագիտական բարձրագոյն դպրոց կ'ընդունուէին մօտաւորապէս 10.300 ուսանող, իսկ միջնակարգ մասնագիտական դպրոց՝ 15.000 ուսանող:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ Հայաստանի մէջ մինչեւ անցեալ տարեվերջ կը գործէին 13 բարձրագոյն եւ 60 միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններ: Ասոնց աշակերտութեան թիւն էր տուեալ տարեշրջանին՝ 56.000 եւ 47.000 համապատասխան կարգով:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսման ցանցին մէջ երեք հարիւրէ աւելի մասնագիտական ճիւղեր կը դասաւանդուին, որոնցմէ 78 ճարտարապետական, 29 համալսարանական, 8 գիւղատնտեսական, 19 մանկավարժական 13 արուեստի, 4 բժշկական:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ յառաջիկայ հինգ-տասը տարիներուն ուսանողութեան ընդհանուր թիւը (մինիստրը հաւանաբար ըսէր՝ կոնտինգենտը) շատ մեծ աճ մը պիտի չարձանագրէ, ըստ որոշ նախատեսումներու: Թէ հաւանական կը նկատուի կարեւոր փոփոխութիւններ կատարել մասնագիտական կրթութեան դպրոցին մէջ՝ ուժ տալով ճարտարապետական – թեքնիք մասնագիտութիւններուն: Թէ ներկայ հրնգամեակին մեծ համեմատութեամբ պիտի զարգանայ ռադիօ – էլեկտրոնիք արդինաբերութիւնը, որով պէտք է անպայման ստեղծուի ճարտարապետական – ընագիտական հիմնարկութիւն մը: Թէ հրատապ հարց դարձած է ժողովրդական տնտեսութեան առանձին հիմնարկութեան մը ստեղծումը՝ համալսարանի ապրանքագիտութեան եւ առեւտուրի տնտեսութեան ճիւղերուն առընչաբար:

Կ'ակնկալուէր, որ դասախօսը ըսէր, թէ մասնագիտական կրթութեան ասպարէզին մէջ, դասախարակչական աշխատանքներու լծուած փրոֆեսէօրներու, տոքթէօրներու, դոցենտներու եւ գիտութեան թեկնածուներու իր համեմատական թիւով Հայաստան Խորհ. Միութեան մէջ կը գրաւէ առաջին տեղը: Աւելի մանրամասնելով ըսէր նաեւ, թէ ուսանողութեան հետ կ'աշխատին 12.000 դասախօսներ եւ օժանդակներ, որոնցմէ 230 փրոֆեսէօրներ եւ գիտութեան տոքթէօրներ են, 1350՝ գիտութեան թեկնածուներ, դոցենտներ, 1500 դասախօսներ:

Կ'ակնկալուէր, որ նախարարը ըսէր թէ բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտութեան ուսման մէջ ցաւոտ հարց մը դարձած է մայրենի լեզուով համապատասխան դասագիրքերու եւ, ընդհանրապէս, գիրքերու պակասը: Միայն 10 տոկոսը հայերէն է:

Կ'ակնկալուէր... բայց դեռ կարելի է երկարել ակնկալութիւններու շարքը՝ քանի մը սիւնակ եւս լեցնելով իբրեւ յիշեցում:

Այժմ հաւանաբար հարց տայ ընթերցողը, թէ ի վերջոյ ի՛նչի մասին խօսեցաւ նախարարը իր աւելի քան մէկ ժամուան դասախօսութեան ընթացքին:

Նկատի առնելով անոր շօշափած նիւթերուն բազմազանութիւնը՝ զանոնք կը ներկայացնենք թուարկումի ճամբով.— Այսպէս, դասախօսը, որ երկրաբանական հարցերու ծանօթ մասնագէտ մըն է, երկար խօսեցաւ Հայաստանի բնական հարստութիւններու մասին՝ պղինձ, մոլիբդէն, ոսկի, քարեր, երկաթ, քարաղ, հանքաջուր եւայլն, ասոնց պաշարներուն քանակը, մշակումը, արդիւնահանումը, ներկայացուցած արժէքը (յաճախ տոլարով). խօսեցաւ արդիւնաբերութեան ճիւղերու մասին, թուարկեց գործարաններ, ելեկտրուժ (իր խօսքով՝ էներգիա), Սեւանի ջուրերու 17 մեթր նուազումը, Արփի–Սեւան ջրատարը, Ղարադաղէ եւ Իրանէ ստացուած կազը, հիւլէական ելեկտրակայան, արագացուցիչ, Լճաշէն եւ Մեծամօր, գիտական աշխատանքներ, որոնց շարքին անդրադարձաւ զանկի կեղեւի տակ ուղեղի բջիջներու կարեւոր գործին, Բիւրական եւ Համբարձումեան ու հայ աստղագէտին շատ արժէքաւոր յայտնաբերումները, երկաթուղիի նոր գիծերու հաստատումը, լեռնային փապուղիներու շինութիւնը, պատմարաններու ներգրումը Հայագիտութեան մարզին մէջ, յիշեց Ալոնցը իբրեւ խիկական պատմաբան, Ներգաղթ, կրօնք, Էջմիածին, գիւղատնտեսութիւն՝ հացահատիկի, պտուղ – բանջարեղէնի արտադրութիւն, մեծ եղջերաւոր կենդանիներ, ոչխարներ եւայլն, առանց մոռնալու նաեւ դասախօսութեան հետ կապ չունեցող քաղաքական բնոյթի «տեսութիւնները»:

Անշուշտ, այս երկար շարքին մէջ քանի մը վայրկեանի համար ալ իր տեղն ունեցաւ նաեւ Հայաստանի կրթական կեանքը:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ նախարարը իր երկար խօսքին ընթացքին հազիւ ժամանակ ունեցաւ հարեւանցի ակնարկ մը նետելու իր բուն նիւթին հետ աղերս ունեցող քանի մը շատ պարզ կէտերու վրայ: Ընդհակառակն ան խօսեցաւ իր նիւթին հետ կապ չունեցող շատ ու շատ բաներու մասին, մէջն ըլլալով նման դասախօսութիւններու անյարիր եւ անընդունելի անխուսափելի քարոզչութիւնը՝ զուտ քաղաքական բնոյթով:

Պարզ է նաեւ, որ երբ ճիգ կը թափուի ժամուան մը ընթացքին այսքան բազմազան հարցերու մասին խօսելու բոլոր ներկայացուած նիւթերն ալ կ'ունենան մակերեսային բնութագրում, կը դառնան նիւթ՝ հարեւանցի ակնարկի:

Ճշդենք, թէ ոչ մէկ դիտողութիւն կամ քննադատութիւն ընելու հարկադրանքին տակ պիտի գտնուէինք, եթէ իբրեւ դասախօսութեան նիւթ յայտարարուած ըլլար՝ «Ընդհանուր ակնարկ Հայաստանի ժողովրդային տնտեսութեան, բնական հարստութիւններու, կրթական եւ գիտական կեանքի, արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան եւայլնի մասին»:

Բայց այդպէս չեղաւ եւ ասիկա ցաւալի իրողութիւն է: Ցաւալին մանաւանդ այն է, որ Երեւան միշտ «աղքատ զարմիկի» տեղ կը դնէ արտասահմանը եւ այն համոզումը ունի, որ ամէն բան կարելի է ընել, կարելի է ըսել, երբ ներկայացնողը «հայրենիք»ն է, այսինքն վերի արտի ցորենն: Ա՛յս այսպէս չէ և լաւ է որ նկատի առնուի, թէ արտասահմանը «խոպան հող» չէ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Չէ, միայն թէ Միհրանիկ էֆ.ին ըսի որ հոսկէ անցնինք, քու մասիդ տեղեկութիւն առնելու համար, չիտակը մըտատանջութեան մէջ մնացի... պատարագը նոր մտած էինք, յանկարծ թողուցի հեռացար եկեղեցիէն, գոյնդ ալ մէկէն ի մէկ աւրուեցաւ... արդեօք հիւա՞նդ եղաւ՝ մտածեցի... ինչ որ է, կ'երեւայ որ բան մը չէ:

— Շատ գէշ կերպով ջիղերս թունդ եղան, — պատասխանեց Սաթէն, — դուն քիչ մը եւեւս նստած էիր, հարկաւ տեսար եղածը:

— Շիտակը բաներ մը դարձաւ ամա, աղէկ մը չհասկցայ:

— Տիկին Շաղիկին գալը տէ՝ աթոռը իմ կեցած տեղս դնել տալ ու նստիլը չտեսա՞ր...

— Մաքէս անցաւ, որ անոր համար մէկէն ի մէկ բարկացար. ճամբան էրկանս ալ ըսի, անանկ չէ՞, Միհրանիկ էֆէնտի:

— Այնպէս է, հաստատեց ամուսինը:

— Իրաւունք ունի, տիկին Սաթէն, շատ իրաւունք բարկանալու: Ես ալ քու տեղդ ըլլայի՝ կը բարկանայի... Թաղականի կնիկ է եղեր տէյի՝ թող այդչափ ալ վերբերէն չթռչի...

— Մինակ թաղականի կնիկ չէ, թաղական խորհուրդի ատենապետին կնիկն է, ճչդեց Միհրանիկ:

— Ցանցանքը ժամկոչինն է, որ աթոռը բերաւ հոն դրաւ, գոչեց Սաթէն, որ չափազանց գոհ էր այս խնդիրը կրկին արծարծուելուն:

— Արդէն այդ ժամկոչը աւանակին մէկն է, վճռեց Միհրանիկ:

— Անոր աղուոր դաս մը տրուի նէ՝ մարդ կ'ըլլայ:

— Հարկաւ Մարգար էֆ. պէտք եղածը պիտի ընէ, դիտել տուաւ Նուարդ:

Մարգար էֆ. դժգոհ՝ իրեն ուղղուած այս հրաւէրէն, ձեռքով անորոշ շարժում մը ըրաւ:

— Մարգար էֆ.ին հոգն անգամ չէ, որ իր կինը ժամերուն մէջ խաղք ու խայտառակ ըլլայ, գոչեց Սաթէն իր աթոռին վրայ բարկութեամբ շարժելով:

— Ծանըմ, եղածը մեծ բան մը չերեւար կոր ինծի, արդարացուց ինքզինք խեղճ ամուսինը:

— Չէ՛, Մարգար էֆ., տասնկ մի ըսեր, բողոքեց Նուարդ, եղածը շատ ծանր բան է... ժամուն մէջ ամէնուն ալ ուշադրութիւնը գրաւեց:

— Իրաւցնէ ծանր բան է, հաստատեց Միհրանիկ էֆէնտին ալ:

— Դուն եթէ իմ տեղս ըլլայիր, ի՞նչ պիտի ընէիր, հարցուց Մարգար էֆէնտի իր բարեկամին:

— Էն առաջ, մէյ մը այդ ժամկոչը ճամբել կուտայի:

— Կեցցե՛ս, գոչեց տիկին Սաթէն:

— Բայց ես ոչ թաղական եմ, ոչ ալ եկեղեցիին գործերուն կը խառնուիմ:

— Ի՞նչ ըսել է, էֆէնտիմ, այսօրուան օրս թաղին երեւելիներէն ես, ժամկոչ մը ճամբելու չա՞փ ալ ազդեցութիւն չես կրնար ունենալ... գնա՛, թաղականները գտիր, եղածը պատմէ, ոտք կոխէ ու ժամկոչը անմիջապէս ճամբել տուր... Հէմ տաքը տաքին ընելու է, որ աղուոր դաս մը ըլլայ:

— Եթէ ժամկոչը հոս մնայ՝ ես այս թաղէն կ'ելլեմ, գոչեց Սաթէն դողահար ձայնով մը, ալ ի՞նչ երեսով փողոց պիտի ելլեմ պտըտիմ...

— Խենթ խօսքեր մի ըներ, ըսաւ ամուսինը, ժամկոչի մը համար թաղերնի՞ս պիտի փոխենք, տուներնիս տեղերնի՞ս պիտի ձգենք:

— Խենթը խելօքը աս է...

— Մի յուզուիք, տիկին, միջամտեց Միհրանիկ, Մարգար էֆ. խնդիրը կը կարգադրէ:

— Անոր մնայ նէ, բան մըն ալ չըներ:

— Միհրանիկ էֆէնտի, միասին երթաք թաղականներուն խօսիք նէ՝ չըլլա՞ր, առաջարկեց Նուարդ:

— Հարկաւ կ'ըլլայ, ես պատրաստ եմ անմիջապէս երթալու, պատասխանեց ամուսինը:

— Ճիշդ ատենն է, դեռ թաղականները ժամը ըլլալու են, գացէք, եկէք, մենք հոս ձեզի կը սպասենք:

— Ճաշը միասին կ'ընենք, ըսաւ Սաթէն, որ չափազանց գոհ էր այս կարգադրութենէն:

— Ե՛լ երթանք, ըսաւ Միհրանիկ իր բարեկամին:

Մարգար էֆ. դժգոհ, սրտնեղած ոտքի ելաւ եւ հետեւեցաւ միւսին:

Եկեղեցին շատ հեռու չէր, եւ երկու բարեկամները տասը վայրկեան յետոյ մտան խորհրդարանը, ուր մի քանի թաղականներ՝ աւագերէցին հետ՝ պնակներու եւ դանձանակի հաշիւները կը կարգադրէին:

Բարեւութքի արարողութիւններէն ետքը, Միհրանիկ հարցուց.

— Պօղոս էֆ.ն ո՞ւր է...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Փայլունի Աղամալեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Աղամալեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վռամ Աղամալեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ժագ Սարաճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սոմունճեան, Սաֆրազեան, Թաչճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին, Մարտ 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 9) ժամը ճիշդ 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պելվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իլլալ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Յովինէ Աւետեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Սահակ Աւետեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Պր. Ելքովանեան 50 ֆր., Մանուկ Մարկոսեան 20, Վարդավառ Խողեան 10 ֆր.:

Պր. Համբարձում Քաջեան 20 ֆր. Տիկին Թագուհի Քաջեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Խաչիկ Հէրքնազեանի մահուան առթիւ՝ այրի Տիկին Հայրենիք Մկրտիչեան 50, Պր. Վարդավառ Տէյիրմէնճեան 20 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկեր Յակոբ Աբէլեանի ցաւալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկին Տալիթա Պօյաճեան եւ զաւակները 150 ֆր., այրի Տիկին Շնորհիկ Մխճեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Քէսէրեան եւ զաւակը 150, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պոնոմ եւ զաւակները, 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սամուրքաշեան, Տէր եւ Տիկին Սիրուն Պարոնեան, Տէր եւ Տիկին Արման Անուշեան եւ զաւակը 100ական, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ճէպէճեան, այրի Տիկին Աննակիւլ, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Սամուրքաշեան, Պ. Աւէլանոֆ 50ական, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Պէտէշեան 10, գումար 1060 ն. ֆ.:

Նուիրատուներուն փափաքին համաձայն այս գումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով՝ Շաւիլի դպրոցին 250, Շաւիլի Կապ. Խաչի մասնաճիւղին 210, Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբին 100, Փարիզի Մշակոյթի Տան 100, «Յառաջ»ին 100, Կապ. Խաչի կայանին 100, «Հայաստան» թերթին 50, Աղքատախնամի ծերանոցի մատուռին 50, «Նայիրի» պարախումբի 50, Տէսինի Յուշարձանին 50: (Բացի առաջին երեք կազմակերպութիւններէ եւ «Նայիրի»էն մնացեալ գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Վալանթին եւ Կարապետ Զամպաքճեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Հայկ Պալթայեան 120 ֆր., Տէր եւ Տիկին Սէմիզեան Կ. 50, Տէր եւ Տիկին Պէզէրճեան 20, Ր. Շելէլէկեան 10 ֆր.:

Պասքի առթիւ, Մխճեան Ս. 180, Սելոյեան 50:

Գ. Եօթնեղբայրեանի հոգեհանգստեան առթիւ այրի Տիկին Ս. Եօթնեղբայրեան եւ զաւակը 130 ֆր., Տէր եւ Տիկին Աւ. Կուտուզեան, Տէր եւ Տիկին Ար. Կուտուզեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Վ. Քիւփէլեան 20, Տիկին Ա. Հերոյեան 30, Տէր եւ Տիկին Վարդան Փիրանեան 50, Յովհ. Կուտուզեան, Տիկին Զարուխճեան 10ական:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցանէ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրն, փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ

Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ

Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Dr. MICHEL KAZANDJIAN

Attaché aux hôpitaux
Henri Mondor et Ambroise Paré
informe son aimable clientèle qu'il est installé

100, Rue de Maubeuge — Paris (10e)
Tél. : 874-05-79

×

Տոքթ. Միշէլ Գազանճեան կը տեղեկացնէ իր յարգոյ յաճախորդներուն թէ իր հասցէն է՝

100, Ռիւ տը Մոպէօժ, Փարիզ 10րդ
Հեռ. 874-05-79

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մորիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցի փոխուին, հետեւեալ նուիրատուութիւնները ողբացեալ Պր. Եդուարդ Գասեանի մահուան տխուր առիթով.—

Գասեան ընտանիք, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն, Հ. Կապոյտ Խաչ, Կեսիկեան ընտանիք, Թադոյեան ընտանիք, Նահապետեան ընտանիք, Գէորգ Քիրէճեան 50ական ֆր., Մաթէոս Պըլըղեան 20, Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն 100 ֆր.:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան քարտէսագրութեան գունաւոր մեքենայով մը օժտելու համար (տես՝ «Յառաջ» 1971 Յունիս 17) եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Մշ. Միութեան մասնաճիւղի կողմէ հաւաքուած են հետեւեալ նուէրները.—

Գ. եւ վերջին ցանկ

Յ. Քէօլէեան, Հ. Սինանեան 200ական, Դ. Ֆընտըքճեան, Զ. Գալայճեան 100ական, Կ. Արրահամեան 150, Ա. Ապարեան, Տիկին Զաքմշեան 50ական, Բ. Գոճամանեան, Յ. Հալչաճեան, Կիւզէլեան 20ական: Մ. Մկրտիչեան, Հ. Քէչեան 100ական, Զ. Պէրպէրեան, Յ. Բապուճեան, Ա. Ջիլինկիրեան, Օ. Նաքաշեան, Կ. Ժամկոչեան, Ե. Անդրէասեան, Պ. Պաքըր – ճեան, Մ. Պալեան, Գօճապաշեան 50ական, Փափազեան 30, Ոմն 150, Վարդանեան (Պորտօ) 200, Ա. Գէորգեան, Գրիգոր, Հ. Գույումճեան 50ական, Վ. Ասլանեան 20, Սինանեան 10, Պ. Քիւրքճեան 500:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions --- Débats 72 : Le Vendredi 24 Mars à 20 h. 45

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Հայ Ազգային Միութեան, Սէն Շամոնի հայ հասարակութեան թատերախումբը կը ներկայացնէ Գրիգոր Վահանի

ԲԱԽՏԻՆ ԱՆԻՒԸ

11 Մարտի Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին քաղաքապետարանի թատրոնը, Վալանս:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին:

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը:

ՀԱՅԱԽՕՍ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի

12 Մարտ Կիրակի ժամը ճիշդ 15ին «Լա Սիկալ» սրահին մէջ, 60 Ավընիւ տը Սաքս Լիոն

Պիտի ցուցադրուին

«ԳԱՐԻՆԷ»

գունաւոր մեծ ֆիլմ, քաղուած «Լէպլէպիճի Հօր – Հօր Աղա» օփերէթէն

եւ ՎԱՒԵՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐՃԱՏԵՒ ՖԻԼՄ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Այս ցերեկոյթը կազմակերպուած է ի նպաստ Հայ Ազգային Տան

Խճողում տեղի չունենալու համար կանխաւ ապահովել ձեր տոմսերը դիմելով հետեւեալ հասցէներուն.—

Տիկին Վերոն Սրմաքէշեան 10, Cours Vitton — Lyon (6e)
Պարոն Վարդգէս Զալըքեան 29, Rue Juliette Récamier — Lyon (6e)
Պարոն Սուրէն Ֆէլլահեան (Epicerie) 50, Rue Dunoir — Lyon (3e)

Մուտք 8 եւ 10 ֆրանք

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՐՏ
JEUDI 9 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

LE NUMÉRO 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12361
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.361

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Օշական հինգ գլուխներու բաժնած է Տիկին Եսայեանի մասին իր ուսումնասիրութիւնը, — Ա) Մարդը եւ գործը, Բ) Կողմերը իր տաղանդին, Գ) Վիպողը, Դ) Տպաւորապաշտը, Ե) Գրագիտուհին: Ամէնէն շատ ծանրացած է վիպողին վրայ (էջ 259-298):

1895ին լրագրական հանգամանքութիւն մը իրեն պիտի հայթայթէր միջոցը հետեւելու բարձրագոյն ուսման, Փարիզ: Այնտեղ հանճարներու մէջ Զապէլ Եսայեան կը պատմէ իր ուսանողութեան շրջանի ամբողջ ողբերգութիւնը: «Արեւմտեան ուսանողներու աճուոր անստացութեան մէջ, իրենց հացը որսալու պարտքին չափ, իրենց ցեղը փրկագործելու անպատմելի գիտակցութեամբ մըն ալ պսակուոր» էին հալածական այդ հայրենասէրները, կեղծ հանճարներ ըլլալէ առաջ:

Կ'ակնարկէ Եւրոպայի պատ երկինքին տակ Հայկական Դատ հետապնդող յեղափոխականներուն:

«Տիկ. Եսայեան կեանքը ճանչցած է այդ ուղղութեան տարայատումներուն հետ ու մէջէն: Իր գլացական առաջին դժբախտութենէն անկիա պիտի ժառանգէ անուն մը ու պատիւ մը» (ակնարկութիւն իր ամուսնութեան՝ գիտուն ու հնարան, նկարիչ ու բարք արուեստագէտ Տիգրան Եսայեանի հետ, որմէ բաժանումը չէ ուշացած):

Հինգ տարի Փարիզ ապրելէ վերջ, 1900ին կը վերադառնայ Սկիւտար՝ մօրը տունը, առանց ամուսնի ու գործի: Կ'աշխատի դաս տալ: «Ու վարժապետութիւն՝ ուրիշ թշուառութիւն»: Մինչեւ Սահմանադրութիւն կը գրէ պոլսահայ թերթերուն մէջ: Ու երբ 1908ին Օսմ. մայրաքաղաքը կը խուժեն կուսակցական պայթակոյններ, Զապէլ Եսայեան կը դառնայ պարզանիչ անոնց վարդապետութեանց: Կ'ելլէ բեմերու վրայ, խօսելու, պայքարելու տենդը վերածելով թերեւս իր մէջ անարծարծ զգացումներու յաղեցումին: Կին գործիչ մը, մինչեւ այսօր դժուար կը հանդուրժենք, նոյնիսկ Օշական, ինչպէս Գր. Զօհրապ չէր կրնար տանիլ Տիւսարն ու Սիպիլը:

Տիկին Եսայեան լայնօրէն խառնուած է Սահմանադրութեան շրջանի հոսանքներուն: Իր ամէնէն դժնդակ առաքելութիւնը կատարեց 1909ին դէպի «եղեռնի հանդը» (Կիլիկիա), ուր ապրեցաւ իր կեանքին ամէնէն աճուոր ողբերգութիւնը: Իր լածները, տեսածները, ջարդուած այդ երկրէն անկիա պիտի կտակէր մեր գրականութեան, անմահ վկայութիւն մը իբրեւ, իր՝ ինչպէս իր ժողովուրդին արհամարհներէն ու դժբախտութենէն: Օշական քանիցս հիացումով կը յիշէ Աւերակներուն մէջը, զոր կը նկատէ գրագիտուհին հրաշակերտը: «Ո՛չ մէկ Հայ պիտի կրնայ կոկիծի ու արցունքի անհուն տառապանքը, որ Աւերակներու մէջ անունը կը կրէ: Ու այդ գիրքը կին մը գրած է» (էջ 252):

1915 Ապրիլ 11-24ին իր անունն ալ ոճրագործ Իթթիհատի սեւ ցանկին վրայ էր: Կը փնտռէին զինքը:

Հրաշքով ազատեցաւ Պոլսէն ու Պուլկարիոյ ճամբով գնաց Կովկասեան ճակատ, ծառայելու համար կամաւորներու գունդերուն մէջ: Հայաստանի Հանրապետութեան կործանումէն ետք Օշական կրկին տեսեր է զայն Պոլիս: «Աւերակ մըն էր, կ'ըսէ: Խօսեցանք, առանց արցունքի եւ ռոմանթիզմի: Մեր չուրջը ծիլեր, մեծ հրդեհէն անմիջապէս վերջ, անբաւական էին մեր յոյսերուն լքումը, ինքն իր մէջ ապառումը զգալի էին, արտաքին խանդին իսկ մէջէն: Անցաւ Փարիզ»:

Լոյս Քաղաքին մէջ է, որ տեղի կ'ունենայ գրագիտուհիին հոգեփոխութիւնը: Տարիներու իր գործակիցներուն, ընկերներուն հակադիր ուխտի մը մէջ կը մտնէ: Կը դառնայ գործիչ Խորհրդային Հայաստանի: Կը գրէ, կը թելադրէ, թեր — թեր կը վարէ, կը պայքարի, «մոռնելու ատաճան իր դէմքին պայծառ իմաստը, այս անյարիր, հակասական արդիւնքներու մէջ: Պիտի դառնայ Հայաստան, առանց կասկածելու թէ գրագէտը ամէնէն դժբախտ գործիչն է մեր մէջ: Կրկին Եւրոպա: Կրկին յուսախաբութիւն: Կրկին Հայաստան» (էջ 250):

Զապէլ Եսայեան դրախտավայրէն նամակ գրեր է Օշականին՝ Հայաստան հրաւիրելով զինքն ու Թէքէեանը: «Իր նամակը խանդոտ, հակառակ հզօր հեւաթափումներուն, յուզիչ վկայութիւն մըն էր, տեսակ մը խղճի հանդանակ»:

Վերջին նամակն էր այդ: Այնուհետեւ զարհուրանք: «Երկու տարին անցաւ լուրէն, որ զինքը կը վերցնէր հրապարակէն, առանց ըսելու թէ ուր կը գրկէր»:

Բա՞նտ թէ աքսոր:

Օշական հետեւեալ գուսպ տողերով կը պատկերացնէ 1937-39ին բոլշեւիկներու կողմէ սարքուած Մեծ Եղեռնը, որուն զոհ պիտի երթար նաեւ Տիկին Եսայեան.

«Զարպուշակ բաներ բուեցան: Աղէտ մը, նման անոր զոր իր գէշի եղբայրները կրեցին 1915ին Անատոլուի ամայքներուն վրայ, բան պիտի չփոխէր մեր ճակատագրէն: Կրնայինք 25 տարի առաջ ինկած ըլլալ այդ սուրին ներքեւ: Ու Հայոց գրականութիւնը կ'ապրէր: Բայց ինչ որ գիս կը յուզէ սա տողերէն անդին ալ, տակա՝ ճակատագիրն իսկ մեր գրողներուն: ... Այսպէս է գրուեր գիրը այս ժողովուրդին իմացական բանուորներուն»: (էջ 251):

Ողբերգական վախճան գլայուն գրագիտուհիին համար, որ բարեմտօրէն հաւատաց մեր դրախտավայրին բռնադատուած խորթ վարչաձեւին ու ծուղակն ինկաւ ուրիշ բազմաթիւ բարի, տաղանդաւոր ու վաստակաւոր գրողներու, մտաւորականներու եւ հանրային գործիչներու պէս:

Վերջացնելէ առաջ թուենք իր մասին քանի մը վկայութիւններ եւս Օշականէն:

«Տիկին Եսայեան մեծ բանաստեղծ մըն էր: Մինչեւ 1909, իր վէպերուն մէջ անհերքելի էր փաստը այդ զգայնութեան» (էջ 310):

«Անոր գրական դատաստանները արու եւ առողջ իմացականութեան մը ուժովը պայմանաւոր եղան» (էջ 318):

«Անոր ֆէմինիզմը պարկեշտ, հաստատ վկայութիւն մըն է ամէնէն առաջ հանդէպ սեռին» (էջ 323):

«Արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն կատարեալ գրագէտներէն մէկն է այս կինը, եթէ ոչ ամէնէն կատարեալը» (էջ 325):

«Տիկին Եսայեան իբրեւ տաղանդ ու իբրեւ գործունէութիւն, մանաւանդ իբր վաստակ լիովին արժանի է գրագէտի իր տիտղոսին» (էջ 326):

«Մեր գրականութեան մէջ ամէնէն կանացի զգայնութիւնն է անիկա» (էջ 327):

« ... Որակեալ քննադատ Արշակ Չօպանեան երկու էջի պէտք ունէր ինքզինքը լրիւ արտայայտելու համար հոն ուր Տիկին Եսայեան կէս էջի մէջ պիտի ըսէր շատ աւելին» (էջ 340):

«Տիկին Եսայեան կրնայ յիշեցնել Ժորժ Սանը, Տիկին տը Սթալը զգացական իր կանոնադրանցումներուն հանդէսովը» (էջ 252):

Եւ ահա՛ իր վերջաբանը.

«Անոր մէջ հայ գրականութեան ամէնէն սխրալի շնորհները, կանացի զգայնութեան ամէնէն սրտայոյզ խռովքները ու մեր ժողովուրդին հոգիին ամէնէն խորունկ սարսուռները իրարու կը միանան: Անիկա խղճմտանք մըն է, սիրտ մըն է, միտք մըն է, հաւասար ամրութեամբ ու արդարութեամբ, նոյն ատեն: Անոր կեանքին կորանքը մօտիկը դրուած իրմով շահուած փառքին՝ մեզ կը յուզէ, անոր անձին փլատակէն ալ անդին ու կ'ըլլայ պայծառ հանդէս մը, տեւական պայքարի փաստ մը, պայմաններու դէմ՝ որոնք մեզմէ ամէնէն կորովիները ալ զգետնեցին, առնուազն մեզ խնայեցին մեր գործին: Ցիշեցէ՛ք բոլոր ջոջերը մեր մշակոյթին: Ամէնուն համար ալ այդ պայմանները ունեցան կործանարար ազդեցութիւն ու բրին անոնց ժառանգը (մեզի ձգուած) թերի, խրամատեալ: Տիկին Եսայեանի գործը ամբողջ մըն է: Անոր երկու մեծ բեւեռները, անհատներուն հոգին ու ժողովուրդներուն հաւաքական զգայնութիւնը, ընդմիշտ նուաճուած կը մնան անխորտակելի գործերու մէջ» (էջ 348):

Օշական ներողամիտ է տաղանդաւոր գրագիտուհիի կեանքի վերջին շրջանի սայթաքումներուն հանդէպ: Մեր «մշակոյթի ջիջերն» անգամ ենթարկուեցան բոլշեւիկեան փորձութեան: Զապէլ Եսայեան կին էր ամէն բանէ առաջ: Կը պատկանէր տկար սեռին: Ու իր զգայուն հոգին չդիմացաւ փորձութեան:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ

ՎԵՑՏՐԸ՝ ՀԱՄԱՁԱՅՆ

Եւրոպական վեց նախարարները պատրաստեցին գլխաւոր կէտերը որոնք թոյլ պիտի տան տնտեսական եւ դրամական միութիւն մը իրագործել:

Այսպէս նախատեսուած է որ Յուլիս մէկէն սկսեալ եւրոպական դրամներու միջեւ առաւելագոյն տարբերութիւնը 2,25 առ հարիւր պիտի ըլլայ (ներկայ սակերով աւելի քան 3 առ հարիւր է):

Դրամական այս հարցին կողքին, այլ յառաջդիմութիւններ ալ պէտք է կատարուին տնտեսական մարզին մէջ: Բարձր մակարդակի վրայ կայի կոմիտէ մը պիտի կազմուի: Ասկէ զատ սակայն հարց մը կար որու չուրջ շատ դժուար եղած է համաձայնիլ, այն ալ Իտալացիներուն պահանջած շրջանային ֆոնտն էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն — պատկերասփիւռի տնօրէնութիւնը կարգ մը պատժական միջոցներ ձեռք առաւ «գաղտնի» ծանուցումներու առթիւ: Այս առընչութեամբ մէկ արտադրող պաշտօնանկ եղաւ, երեք այլ գործակիցներ ալ դադրեցուցին իրենց աշխատանքը Օֆիսին մէջ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ Հիփի կուսակցութիւն մը հիմնուած է (82րդ կուսակցութիւնն է), որ կ'ըսէ թէ «երկար մազերով եւ երկար գաղափարներով» թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ ընտրութեանց: Կուսակցութեան նախագահն է 25 տարեկան Անճէլօ Քուաթրոքքի, որ խմբագիրն է Ֆալօ գաղտնի թերթին: Կուսակցութեան ծրագիրն է՝ Ուրախութեան վայրի վերածել բոլոր տառապանքի վայրերը (դպրոց, եկեղեցի, զերչուկայ, պահականոց): Զինուորական ծառայութիւնը փոխարինել պարտիզպանութեամբ, աշխատանքը ջնջել, անվնաս թմրեցուցիչները ազատօրէն ծախել եւ վերջապէս՝ սեռային եւ միասեռական ազատութիւն:

ՖՐԱՆՔԵՒԻՏԱԼԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ ձերբակալուած երկու թուրք մաքսանենգներէն մէկը ծերակուտական է: Մանթոնի մէջ, ինչպէս գրած էինք երէկ, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր կառքի մը մէջ պահուած 146 քիլօ թմրեցուցիչ: Վարորդին կողքին կը գտնուէր նաեւ դիւանագիտական անցագիր ունեցող երկրորդ մը. այժմ կը հաստատուի, թէ ան կը կոչուի Քուտրէթ Պայհան, ծերակուտական եւ անդամ թուրք ազգայնական կուսակցութեան: Աջակողմեան կուսակցութիւն մըն է: Համաձայն թուրք ծերակուտականին, ինք տեղեակ չէր մաքսանենգութեան գործողութեան, այլ 500 թրքական ոսկի վճարելով վարձած էր կառքը, որպէսզի Պոլիսէն Լիոն գայ իր աղջկան համար հարսանեկան հագուստ գնելու: Ոստիկանութիւնը չի հաւատար:

ԹԵՀՐԱՆԻ համալսարանին մէջ քանի մը հարիւր ուսանողներ ցոյց կատարեցին վերջին մահապատիժներու գործադրութեան դէմ: Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները:

ԶԱՅԻՐԻ Հանրապետութեան մէջ (նախկին պելժիական Քոնկօ) ափրիկանացման շարժում մը ծայր տուած է: Նախագահին հրամանով բոլոր քաղաքացիները պէտք է իրենց օտար (եւրոպական) անունները փոխարինեն ափրիկեան անուններով: Թերթերն եւս նոր անուն առած, օրինակ՝ «Լը Փրոկրէ»ն այսուհետեւ կը կոչուի «Սալոնկօ», որ կը նշանակէ վերադարձ դէպի աշխատանք:

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ քանի մը հարիւր երիտասարդներ Կիպրոսի միացումը պահանջեցին Յունաստանի:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարին տեսակէտով Խորհ. Միութիւնն ու Մ. Նահանգները հասարակաց գիծ մը ունին — այն երկու երկիրներն են, որոնք ի վիճակի են զիրար քանդելու: Ռոճըրսի տեսակէտով Մ. Նահանգներու նոր յարաբերութիւնները Չինաստանի հետ կարեւոր են խաղաղութեան համար այս դարաշրջանին, մինչդեռ Խորհ. Միութեան հետ Ամերիկայի յարաբերութիւնը իսկ կարեւոր է:

ՅՈՅՆ անուանի երգահան Միքիս Թէօտորաքիս, որ մեծ համբաւ ձեռք ձգեց մանաւանդ «Զորպա Յոյնը» ֆիլմի երաժշտութեամբ, յայտարարեց, թէ հրաժարած է յոյն Համայնավար կուսակցութեան շարքերէն: «Ինքզինքս կը նկատեմ յեղափոխական, պաշտպան ազատութեան եւ պաշտպան աշխատաւոր դասակարգի շահերու, սակայն չենք կրնար համայնավարութիւնը անջատել Խորհ. Միութեան, Արեւելեան Եւրոպայի եւ Չինաստանի մէջ անցած-դարձածէն. ես գոհ չեմ այդ երկիրներու մէջ տեղի ունեցածներէն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ զգուշացուց յոյն կառավարութիւնը, որ հրաժարել չտայ Կիպրոսի նախագահը: Այս զգուշացումը կատարուեցաւ խորհրդային դեսպանին միջոցաւ, բերանացի, Յունաստանի Արտաքին նախարարին: Մոսկուա կը վախնայ, որ Մակարիոս Արք.ի հեռացումով Կիպրոս կը չէզի իր չէզոք դիրքէն եւ զօրծօն դիրք կը բռնէ Ատլանտեան Ուխտի շրջագիծին մէջ, մինչդեռ այժմ արդէն տակ կ'առնուի կղզիին Համայնավար կուսակցութիւնը:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀԵՏ

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ
ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՎ

Կեանքը յուշերու հիւսք մըն է վերջին հաշուով, մանաւորապէս անոնց համար, որ անոր մէկ որոշ հանգրուանին են հասած: Թերեւս աւելի բնորոշիչ պիտի ըլլար եթէ ըսուէր, թէ մեծ ու փոքր պատահարներ, տաք ու պաղ խօսքեր, հոս ու հոն նետուած հայեացքներ եւ ասոնց նման այլ «պահեր» իրարու հետ միս – հիւսուելով՝ լեղի–անուշ յիշատակներ կը բեւեռեն մեր մտքին պաստառին վրայ:

Սեւեռումը, որ կատարուեցաւ անցեալի յիշատակներու վրայ, յատկապէս Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ, ունեցաւ նաեւ իր հոգեբանական հասկնալի դրդապատճառները, համազգային տարողութեամբ: Կորսուած, հեռաւոր ծննդավայրի մը կրողութիւնը տուն տուաւ կարօտի զգացումին՝ ալեկոծ եւ խռովայոյզ, երէկի հայրենական կեանքը, իր անվերադարձ գառն ու անոյշ երեւներով, ըստեղծեց յիշատակներու ապաւինելու, զանոնք քրքրելու, անոնց մորմոքովը հըրդեհուելու հոգեխառնութիւն մը, որ ստիճանաբար դարձաւ նկարագիր:

Այսպէս է, որ մեր գրագէտներէն շատեր իրենց գրականութեան համար – տարած ունեցան անցեալը, գաւառի, ծննդավայրի կեանքը իր շարունակական շատուիղով:

Կարօտը եւ այդ մարդկայնական զգացումէն բխող յոյզերը, անոնց վրայ խարըխած իմացական գառումները, իրենց բազմազան ստորոգելիներով, մայր երակը կազմեցին սփիւռքի մեր գրականութեան:

Եւ այդ մայր երակին բաբախուն պարկերակը դարձաւ Արամ Հայկազ, որ իր քանի մը այլապէս ուշագրաւ գործերով սերունդի մը ազգային — եւ ա՛յդ ճամբով նաեւ մարդկային — առողջ զգայնութեան ջերմաչափը տուաւ:

Ամերիկահայ գրագէտը անցեալ տարեվերջին յատկանշական խորագրով հա – տոր մը լոյս ընծայեց՝ «Կարօտ», որուն 45 պատմուածքներն ու ակնարկները, յաճախ յուշագրական կաղապարով, անցեալի մը վկայութիւնը կը բերեն մեզի, ընդհանրապէս: Անցեալը, բնականաբար, ժամանակ է լոկ, որ, սակայն պատմութիւն կը դառնայ իր հէքեաթային ու իրական, վիպապաշտ ու իրապաշտ բովանդակութեամբ: Արամ Հայկազ գիտէ զանոնք համադրել այնպիսի եղանակով մը, որ մեր առջեւ պարզուի նկարագիր մը — իմա՛ գրագէտինը — համաչափ ներդաշնակութեամբ:

Անոր գրչին առանձնայատկութիւնը կը մնայ մի՛շտ փոքր, յաճախ աննշան ու երբեմն անարժէք դէպքի մը, երեւոյթի մը «օգտագործումը» իր կողմէ, բացայայտելու համար ամբողջ ներքին զգայնութիւն մը: Կեանքի փոքր պատահարները անզգալաբար կորզող, զանոնք նուրբ ուրուագծումով իմաստաւորող գրագէտը կը մնայ ան մի՛շտ: Եւ, որովհետեւ գիտակցական ու ենթագիտակցական արմատներով կապուած է հողին, գիւղին եւ լեռներուն, անոր համար բնութեան իրերը խօսուն, ապրող էակներ են, կեանքի խորհրդանշական երեւոյթները կը պարզեն:

Ու նայեցէ՛ք, թէ ի՛նչ պարզ ու բնական ձեւով:

Ամերիկեան ոստանի մը Արեւելքը յիշեցնող մէկ խանութին մէջ, ընդեղէններու շարքին, հնտացու հացահատիկներ կը շլացնեն իր աչքերը այն ատեն, որ անզգալաբար ան կը դրպանէ անոնցմէ քանի մը հատը՝ երթալ ցանելու համար իր տան պարտէզին կեդրոնը, վայրի երկու թուփերու միջեւ մնացած արեւադէմ հողակտորի մը վրայ. «hnն hողը փափկացուցի ու արտս ցանեցի»:

Հաղորդական տաք տողեր, այնուհետեւ, կը պատկերացնեն ամբողջ վար ու ցա՜նը եւ, ահա՛, «տասնեւինը օր, տասնեւինը գիշեր ու վեց ժամ վերջ, առաւօտ մը, ուրախութեամբ տեսայ, որ «արտս» կանաչ շեղբերով ծածկուիլ է սկսած»:

— Ցորենիս արտը ծլեր է՜...

Մանկունակ հոգիի մը խնդութիւնը կ'ուրուագծուի՝ ուրախառիթ բացագանչութեան տարազով:

Ու արդէն ներքին, հոգեկան «վերա – դարձ» մը կը նշմարուի դէպի հայրենի հանդ ու դաշտ, սա տողերուն մէջ — Մեզ որ շատ չէին, այլապէս, երբ հովը փչէր, կրնար ալիք դնել անոնց մէջ»:

Կարօտի բնկումն է, որ իր արտայայտութիւնը կը գտնէ տեսիլքի ճամբով, ենթագիտակցաբար:

Արամ Հայկազի էջերը կը մատնեն անսեթեւեթ արուեստի մը նկարագիրը: Ըսել կ'ուզենք, թէ հո՛ն, իր պատմուածքներուն մէջ, ամէն ինչ ներկայացուած է բնական, պարզ, անբռնազբօս գրչով, առանց անհարկի զոհաւորումի, առանց արուեստական ճիգի: Յաճախ, կար – ծես, ինքնախօսութիւն մըն է տեղի ունեցածը: Ցամենայն դէպս մի՛շտ ներաշխարհ մըն է — հարուստ եւ խորունկ — որ կը քակուի քայլ առ քայլ, հանգրուանէ հանգրուան, բաց դաշտե – րու, լեռներու քղանցքներու թէ՛ տան սենեակին մէջ:

Գրագէտը կը սիրէ կեանքը, հակառակ անկէ ստացած իր դառնութիւններուն: Նոյնիսկ անցեալի տաժանքները, ծանօթ մասնաւորապէս իր սերնդակիցներուն, կը պատկերացնէ գիծով մը, կուտայ նկարագրով մը, որ ի վերջոյ լուսաւոր շղարշով կը զգեստաւորուին անոնք: Կը ստանան յուսատու երանգ:

Եւ պարզ է, թէ ինչո՛ւ: Որովհետեւ ան կեանքին ու մարդոց կը նայի հոգիով մը, որ բնութասէր եւ մարդասէր է միաժամանակ: Ու որքան ալ տարօրինակ թուի ոմանց համար, գրագէտին կենսասէր տողերուն մէջ ներքին ծածուկ տխրութիւն մը կայ անպայման: Աւելի յարմար պիտի ըլլար ըսել թախիծ մը, որ նոյնիսկ ինքզինք զգացնել կուտայ զուարթախոհ տրամադրութիւններու ընթացքին:

Այս վերջին գիծը՝ զուարթախոհութիւնը, Արամ Հայկազի պատմուածքներուն տիրական ջիղն է: Ազնուական hիւմուր մը յաճախ եղերական երեւոյթ մը կը դարձնէ կեանքի մէկ բնական պատկերը:

Արդարեւ ան չի սիրեր եղերական զուգադրումները, երբ, նոյնիսկ, դաւառական տռամ մը կը պատկերացնէ («Գալուկ խմու պատմածներէն»), կամ, երբ՝ այնքան խորունկ ապրումով կը խորացնէ իր կեանքին մէկ տանջահար էջը, պատա – նութեան օրերէն Քիւրտիստանի լեռնե – րուն մէջ («Մղձաւանջը»):

Այսպէս է, որ «Կարօտ»ի պատմուածքներուն մէջ ցանցառ են բառերու եւ մըտածումներու բարդ հանգոյցները: Անոր բառն ու պատկերները ժուժկալ ու զուսպ նկարագիր ունին, ընդհանրապէս զուգորդուած են բնութեան հետ եւ մի՛շտ թեթեւ հովի հպումով ստեղծուած դրդիռի տպաւորութիւնը կը թողուն ընթերցողին վրայ:

Կարծ՝ վարակիչ շունչ, հաղորդական չեշտ գրչի հպանցիկ նշումներով:

«Կարօտ»ը, սակայն, կը տկարանայ իր կարգ մը պատմուածքներուն (ինչպէս, օրինակ, «Հայը») եւ, յատկապէս, իր երկրորդ բաժնին մէջ, ուր գրագէտը հայրենական տպաւորութիւններու եւ ապ – րումներու փունջ մը կը ներկայացնէ: Թերթի էջերու սահմանուած այդ գրութիւնները, արագ թափով գրուած, չեն յաջողիր գրական նկարագիր ստանալ եւ, հետեւաբար, համարժէք կչիռով ներկայանալ միւս էջերուն հետ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«Կարօտ», 335 էջ, հեղ. Արամ Հայկազ, տպ. Պէյրութ, 1971:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Քէմալականներու չէթէական յարձա – կումներու շրջանին, Ատանայի Թուրքերը, ժամանակ մը, քաղաքի մէկ ծայրամասէն փախած էին, տուն տեղ թողած՝ վախնալով որ յարձակման կ'ենթարկուին հայ լեգէոնականներու կողմէ:

Այդ ժամանակ մեր ժէնիի չինութիւն – ներուն համար պէտք եղած ատաղձը սկսաւ պակսիլ: Տեղեկացայ որ թրքական լքեալ թաղերուն մէջ շինանիւթերու առատ շտեմարաններ գոյութիւն ունէին: Առիթը օգտագործելու համար արտօնութիւն ուզեցի որ քանի մը զինեալ զինուոր տրամադրուի ինծի, որպէսզի երթամ ու շինութեան ապրանքներ ձեռք բերեմ, նախ՝ սիրտս գովացնեմ եւ յետոյ ձրիօրէն ձեռք ձգելու մեզի պէտք եղածները:

Ցաջողեցայ այդ արտօնութիւնը դիւրութեամբ ստանալ եւ զինուորական փոխադրակառքերով բաւական քանակութեամբ շինանիւթ հայթայթել, ինչ որ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց մեծերուս:

Իմ տուած տեղեկութիւններէս օգտուելով, Ֆրանսացի զինուորականներ այցելեցին այդ թաղերը եւ բաւական քանակութեամբ գորգերով վերադարձան իրենց հայրենիքը:

Քանի մը անճարակ Հայեր ալ սկսան օգտուիլ այդ թաղերէն, սակայն դժբախտաբար անոնցմէ մէկ երկուքը ձերբակալուելով, կախաղան հանուեցան անխղճօրէն:

Ժէնիի հարիւրապետս փոխուեցաւ: Անտանելի բնաւորութեամբ, չափազանց խիստ հազարապետ մը փոխարինեց զինքը, բոլորը կը սարսափէին իրմէ:

Առաջին գործը եղաւ ինծի պարտականութիւն յանձնել, 16 չարժական պարագներու հաստատման գործը, Ատանայէն հեռու, Իսլահիյէի երկաթուղիին գիծին վրայ գտնուող գիւղի մօտ դաշտի մը մէջ, ուր հաստատուած էր զինուորական բաւական կարեւոր ուժ մը, իր կազմածներով: Պարագները փոխադրուած էին տեղւոյն վրայ:

Հայ գործաւորներէն տասնեակ մը հետս առած, չոգեկառքն առինք ու հասանք տեղւոյն վրայ եւ ձեռնարկեցինք աշխատանքի: Շրջանը վտանգաւոր էր չէթէներու կրակին տակ, արդէն մեր չոգեկառքը ատեն մը դնդակներու թիրախ դարձաւ ճամբան, առանց վնասի:

Յանձնարարուած էր որ գործը պէտք է լրանայ քսան օրէն, որովհետեւ խիստ ռազմագիտական հրահանգ կար այդ մասին:

Հասնելէս երկու օր յետոյ արդէն երկու պարագները լրացած էին ու սկսած էինք երրորդին:

Տեղւոյն զինուորական հրամանատարը տեղեկացուց որ յաջորդ առաւօտեան ըննայքով պիտի ժամանէ հազարապետս: Իսկապէս ալ տասնեակ մը սպաներ հաւաքուած էին կայարան, զինքը ընդունելու, ինչպէս նաեւ ես, սիրտս դողով:

Երբ իջաւ չոգեկառքէն, ուղղակի ինծի մօտեցաւ եւ «սկսա՞ր պարագներդ» հարցուց խստօրէն, եւ երբ պատասխանեցի թէ արդէն երկուքը լրացած են, չհաւատաց, ծաղրական, «mon Dieu» ըսելով յառաջացանք տեղւոյն վրայ:

Արդէն կէսօր եղած էր, զատուեցայ իրենցմէ երթալ ճաշելու, հազիւ 10 վայր-

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ
ԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան շարունակեց.

— Ուխտած եմ յանուն մարդկային քրտինքի վեհ կաթիլներուն վրայ, որոնցմով տակաւին թաթխուած են սարկու – թեան լուծին տակ կքած անհամար ճա – կատներ: Ուխտած եմ յանուն ծագելիք այն Արեւին վրայ որ սահմանուած պիտի ըլլայ մարդկային հոգիները լուսաւորելու եւ զանոնք երջանկութեան ու խաղաղութեան ճանապարհի մը մէջ առաջնորդելու: Արդ, մեծապատիւ տեարք, այս ամէն բաներուն վրայ ուխտեցի եւ խըղճիս հանդէպ պարտականութիւն ստանձնեցի կամ ուխտս կատարել կամ մեռնիլ: Տուած երդումս չկրցի կատարել: Ասիկա իմ յանցանքս չէ: Բռնակալութիւնը տակաւին խոր արմատներ ունի: Ինծմէ յետոյ սակայն ուրիշներ պիտի գան, արմատները պիտի կտրեն, թունաւոր ծառը պիտի տապալեն եւ անոր չորցած ճիւ – ղերովը պիտի տաքնան այն ամբողջ սըրտերը որ հիմա սոսկումէն եւ յուսահատութենէն կը սարսռան:

Այս խօսքերը ըսած միջոցին, Տիգրան հպարտութեամբ գլուխը վեր բռնած էր, մինչդեռ ընկճուած ու գունատ այտերը տարօրինակ փայլ մը ստացած էին եւ այսպէս պերճախօս գաղափարներուն կ'օգնէին:

Դատաւորները ապշահար զիրար դի – տեցին, երիտասարդէ մը որ պահ մը առաջ յայտարարած էր թէ կերպասեղէնի վաճառատան մը մէջ պարզ պաշտօնով մը կը գրաղէր, երբեք այդպիսի խօստովանութիւն մը չէին սպասեր:

Քէմալ, որպէսզի Տիգրանը խռովեցնելիք որեւէ հարցումի մը առաջքը առնէ, վերստին դատաւորներուն նշան ըրաւ որ հանդարտին եւ ինքը երիտասարդին դառնալով հարցուց.

— Ամբողջ այս ըսածներդ առանց որեւէ նշանակութեան կոչտ խօսքեր են: Ես կ'ուզեմ գիտնալ թէ ո՞վ է այն անձը որ քու երիտասարդ ուղեղդ այսպիսի բա – ներով լեցուց:

Տիգրան գլուխը վեր առաւ եւ պատասխանեց.

— Մեծանձն եւ վեհոգի մարդ մըն է, որ դիշեր մը գիս խաչի մը առջեւ երդում ընել տուաւ:

— Եւ քրիստոնեա՞յ է այդ մարդը:

— Ոչ, աշխարհաքաղաքացի (քոզմօ – փոլիթ) մըն է, եւ իբրեւ հայրենիք աշխարհիս ազատագրութեան գաղափարը ունի:

— Ամբաստանեալ քեզի կ'ըսեմ, թո՞ւրք է այդ մարդը:

— Ըսի ձեզի թէ աշխարհաքաղաքացի մըն է եւ ատոր համար է որ ինծ խաչի մը առջեւ երդում ընել տուաւ: Ան ինծ ըսաւ որ խաչը սուրբ չէ, որովհետեւ անոր վրայ Մարիամի որդին խաչուեցաւ, այլ սուրբ է անոր համար որ ատոր վրայ վեհ գաղափար մը խաչուեցաւ եւ մահ – ուան դատապարտուեցաւ: Վեհ գաղա – փարը, ըսաւ ինծ այդ մարդը, իր յատուկ զգեստաւորումը ունի, որ բոլոր կրօնքները զիրար կը միացնէ եւ ամէն լեզուներէն հասկնալի կը դարձնէ:

— Եւ դուն ատոնց հաւատացի՞ր, հարցուց Քէմալ:

— Եթէ իմ փոքրիկ ուղեղս, վսեմափայլ տէր, այդ բարձր գաղափարներուն չի կրնար հասնիլ, հոգիս սակայն կը հասնի եւ զանոնք ինծ հասկնալի կը դարձնէ:

— Եւ այդ վեհ գաղափարը, ամբաստանեալ, իբրեւ գործնական գործիք արի՞ւնը եւ պողպա՞տը ունի:

— Այո, վսեմափայլ տէր, բոլոր վեհ գաղափարները մի՛շտ արիւնով ներկուած են: Մեր այս գաղափարը չկրցաւ բռնակալի մը արիւնով ներկուիլ եւ ահա հիմա գոհի մը արիւնով պիտի ներկուի:

— Շատ աղէկ, դատարանին նպատակը գաղափարներդ քննել չէ, վասնզի հոս փիլիսոփաներու ակադեմիա չէ: Հրաւիրեցի քեզ միայն զանոնք ազատ բանաձեւես որպէսզի դատարանը ատոնցմով կարենայ քեզ դատել:

Նախագահին այս խօսքերուն վրայ, դատաւորները հաւանութեան ակնարկ մը փոխանակեցին:

— Եւ հիմա, աւելցուց Քէմալ, մի առ մի այդ հերոսներուն անունները պիտի թուես, որոնք այնքան վախկոտ են որ իրենք չեն յանդգնած իրենց այդ գաղափարները իրականացնել եւ իբրեւ գործիք քեզ ընտրած են:

— Ատոնց ամէն մէկը, պատասխանեց Տիգրան, իր կարողութեան սահմանին համեմատ կը գործէ:

— Եւ ի՞նչպէս կը կոչուին ատոնք:

— Մեծ մարդերը իրենց անուններով չեն ճանչցուիր այլ իրենց գործերով:

— Քեզի կ'ըսեմ, ի՞նչպէս կը կոչուին ատոնք, պնդեց Քէմալ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈ

(Շար. – 184)

կեան անցած էր, գինուոր մը վազելով եկաւ, յայտնելով որ Հաղարապետս զիս կը կանչէ: Դող եկած, անմիջապէս վազեցի՝ ի՞նչ տեսնեմ. — սպաները շուրջած ճաշասեղանին շուրջ, իր քովը պարապ աթոռ մը առաջարկեց զօրանակ երեւոյթով որ նստիմ իր քով եւ միասին ճաշեմ իրենց հետ: Արժանացած էր բոլոր սպաներու շնորհաւորութեան գործին արդարութեան համար:

Աւելի տրուած էր ինծի, բոլորին գանելով յայտնեցի թէ գործաւորներս Հայեր են այդ է պատճառը, որ արագ պիտի լրանան գործերը:

Որոշուած ժամանակէն շատ առաջ լրացուցինք աշխատանքները եւ վերադարձանք Ատանա:

Ատանայի զերեզմանատունը կը գտնուէր կայարան գացող ճամբուն աջ կողմը, մօտաւորապէս անոր դիմացը լքեալ գործարան մը կար գրաւուած՝ զինուորականութեան կողմէ, որ կը գործածուէր իբր քօոֆիերաքիվ եւ ուտեստեղէնի շտեմարան:

Մինչ նորոգութիւններ ու ձեւափոխութիւններ զոյութիւն ունէին եւ իմ գործաւորներս տեւաբար հոն կ'աշխատէին:

Առաւօտ մը, երբ սովորութեանս համաձայն հոն գացի, բանուորները յայտնեցին որ դիմացի զերեզմանատան մէջ գլուխ մը նետուած է, ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ, խորհրդաւոր բան մը պատահած ըլլալու էր: Երկու գործաւոր առնելով գացի տեղւոյն վրայ, բնական — նաբար ով ըլլալը չէի կրնար ստուգել, հաստատուեցաւ սակայն որ դաւաճան Արշակիր Եասեանի գլուխն էր, Պոլսոյ սրիկայ ոստիկանապետ Պէտրի պէյի, թիւ 50 լրտեսը, որ դաւաճանական բաղմաթիւ արարքներ կատարած էր: Պատուհասուած էր Գարեգին Մարգարեանի եւ ընկերներու կողմէ 1919 Դեկտ. 25ի երեկոյեան, ճաշի հրաւիրուած եւ վզին չուան մը անցընելով մաքրած էին իր հաշիւը:

Ահարեկիչներ այդ շրջանին կատարած էին քանի մը ուրիշ ահաբեկումներ, ինչպէս Չէյթունցի Կարապետը, որ դաշուահարուած էր եկեղեցւոյ փողոցին մէջ ու փրաւորուած վիճակի մէջ փոխադրուած հիւանդանոց, ուր անոր հաշիւն ալ մաքրած էին:

Պատուաբեր այս ահաբեկումները, յետագային ոմանք ուզեցին իրենց սեփականացնել զայն, պատիւը Դաշնակցութենէն խլելու նպատակաւ, սակայն պատմութիւնը կարելի չէ խեղաթիւրել կամայականօրէն:

—

Ատանայի մէջ օր չկար որ կարեւոր դէպք մը չպատահէր:

Օր մը, դարձեալ գործիս բերումով, գացած էի վերոյիշեալ գործարանը, ի՞նչ տեսնեմ, 5–6 գլխակներ պառկած, դրան եւեւի պատի երկայնքին, որոնց առջեւ ծնրադիր կ'նէր կուրծքերնին ծեծելով, լաց ու կոծով գոճաբրյըմ... կը պոռային: Ժողովուրդը հաւաքուած էր շուրջը, զարմանքով կը դիտէինք այս տեսարանը, յուզուած էինք բոլորս ալ, մինչեւ հասաւ Մուշեղ Եպս. Սերոբեան եւ սկսաւ խարազանել ոչ միայն հաւաքուած հետաքրքիրները այլ նաեւ, լացող կիները, ցրուեցէք անպիտաններ պոռալով:

Թատերգութեան մը ներկայ գտնուած էինք. դաւաճան Թուրքերու գլխակներ էին մերիններու կողմէ մաքրագործուած մօտակայ գիւղի մը մէջ եւ իբր թէ Հայեր ըլլային, հոն բերուած էին, այդ կիներն ալ սատանձնած էին այդ դերակատարութիւնը:

Մուշեղ եպիսկոպոս հրամայեց չուտով տանիլ գլխակները դիմացի գերեզմանատունը եւ անմիջապէս թաղել ու հեռանալ, ինչ որ կատարուեցաւ, կիներն ալ չքացան: Այդ եպիսկոպոսին եղբայրը՝ Վռամշապուհ, ռումբ մը պատրաստելու վրայ եղած ժամանակ, անծանօթ պատճառաւ պայթած էր ու ոչ միայն չէնքը վնասուած՝ այլեւ ինք ալ մահացած էր գլուխը փչրուած:

Ուրիշ անգամ մըն ալ, երբ զինուորական հիւանդանոցը գացած էի — ամէն օր գրեթէ կը շրջէի այդ զինուորական շէնքերուն մէջ աշխատող գործաւորներուս, տեղեկացուցին որ առաջնորդ Սրբազան — եան վարդապետ գլուխը արիւններու մէջ հոն բերած էին, զինուորական փոխադրակառքով մը: Տեղեկացանք որ գլուխը պատռած էին կարգ մը Հայեր, Առաջնորդարանին մէջ: Հայութիւնը լաւ աչքով չէր դիտեր անոր բռնած ընթացքը, կասկածներ կային որ ան լրտեսի դեր կը կատարէր Ֆրանսական իշխանութեանց մօտ:

Դաշնակցութեան ակումբը ինչպէս գրած եմ ուրիշ անգամ, կը գտնուէր Տիրան Եօլու փողոցին Նաճարեաններու շէնքին մէջ, եկեղեցւոյ դիմացը: Հոն էր «Կիլիկիա» թերթի խմբագրութիւնը: Վերի յարկերը գրաւուած էին Կ. Կոմիտէի կողմէ, ուր կը տիրէր խորհրդաւորութիւն, եկող գացող անծանօթ դէմքեր ու ընկերներ, պետական հաստատութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուր:

Առաջին յարկի սրահը տրամադրուած էր, ընդհ. ժողովներու, հաւաքոյթներու, հարսանիքներու: Լեգէոնական դաշնակցականներս յաճախ ներկայ էինք հոն:

Այդ ակումբին մէջ կարելի էր հանդիպիլ ընկերներ՝ Արմէն Սասունիի, Վարդան Զուլերեանին, Սարգիս Պաղտօեանի, Մ. Տ. Գալուստեանի, Գեղարդ Մաթոսեանի, Տոքթ. Լ. Գրիգորեանի, Տիգրան Ծամհուրի, Յակոբ Պապիկեանի, Լեւոն Մոզեանի, Մինաս Վերածինի, Եսայի Պղտիկեանի, Գալըպճեանի, Տէր-Կարապետեանի եւ ուրիշներու ոմէ կարելի է գաղափար մը կազմել, ակումբի ներքին կեանքի ու գործունէութեան մասին:

Երանելի օրե՜ր...:

Պ. ՁԳՈՒԲՃԵԱՆ

«ՆԱՒԱՍԱՐԴ»Ի 5-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԵԱՆ'Ց ԱԿՈՒՄԲԻՆ ՄԷՋ

Նախանցեալ Կիրակի 20 Փետրուար, երկրորդ անգամ ըլլալով կը մտնեմ Եան'ց ակումբէն ներս: Ասկէ գրեթէ երկու տարի առաջ գացինք ունկնդրելու վաստակաւոր գրագէտ՝ Յ. Ճ. Սիրունիի բանախօսութիւնը, որ լայն ծանօթութիւններ կուտար Անիէն եւ Հայաստանէն դէպի Լեհաստան եւ Ռումանիա գաղթող Հայերու անցեալի մշակոյթին եւ կենցաղին մասին, իսկ այս անգամ դարձեալ բարեպատեհ առիթը կ'ունենամ ներկայ ըլլալու «Նաւասարդ» հիմնարկութեան 5րդ տարեդարձի տօնակատարութեանց Եան'ց ակումբէն ներս: Ակումբ մը որ խոպան ու ամայի վայրի մը վրայ կենսունակ կեանք առած է շնորհիւ հայ երիտասարդներու շինարար եւ հուժկու բազուկնե – րուն, զեղեցիկ գաղափար, աչքօղուտ ձեռնարկ. հոս ընդմիջումով հարկ է ըսել որ Հայը ամէն տեղ, սփիւռքի բոլոր տարածութեանց վրայ իր շինարար բազուկներով բացորոշ հրաշքներ գործած է:

Եան'ց ակումբը՝ բծախնդրօրէն արդիական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած, ճաշակաւոր սարքաւորումով եզական տեղ մը կը գրաւէ մեր ակումբներու կողքին:

Գեղարուեստական ըմբռնումով կահաւորուած՝ մէջ ընդ մէջ սրահներ կը դիմաւորեն քեզ գրկաբաց, աչքդ մշտադալար բոյսերով եզերուած փոքրիկ աւազան մը լոյսերով պայծառ, ուր կարմրաբակ խայտաբղէտ ձուկեր գիրար կը հրմշտկեն կարծես կարեւոր բանակցութիւններ ունենան իրարու:

Սրահին մէջտեղ հաստատիւր ծառերու աշխատուած կոճղեր, զերաններու կամ սիւներու դերը կը կատարեն, վերնայարկի ռիւսթիք սանդուխները հաճոյալի տեսք մը կուտան սրահին, բարձրախօսներ ամէն կողմ, ձախէդ կը տեսնես խըմիչքի անկիւն մը, պատ մը իր փոքրիկ սրահով եւ թեթեւ լոյսերով. լապտերներու արձակած աղօտ լոյսերը խորհրդաւորութիւն մը կուտան սրահներու տարածութեանց, այս բոլորը առինքնող եւ գիւթական պատկեր մը կը ներկայացնեն ու կարծես բոլորը, բոլո՜րը կը ժպտին քեզի:

Ի՜նչ հեշտալուր է լսել երիտասարդնուագողներու լիբանանեան եւ հայաստանեան սիրտ խռովող երգերը, Նաւասարդ պարախումբի մեր թխորակ անուշիկ աղջիկներու եւ քաջարի մանչուկներու՝ հազարումէկ նազանքներով դանդաղան տոհմիկ կամ լեռնային պարերը՝ իրենց կշռոյթով եւ ներդաշնակութեամբ, ժայթքող ջուրերու պատրանքը կուտան կարծես:

Մթնոլորտը կը տաքնայ քաղցր, հայկական շունչով պարուրուած եւ այս երգերու ու պարերու տեղատարափին տակ եռուզեռը կը սաստկանայ: Հրաւիրեալներ եւ ծնողքներ գրաւեցին իրենց աթոռները, հայկական ջերմ մթնոլորտը՝ շունչ ու հոգի է տուեր իրենց:

Եւ ահա կերուխումը կը սկսի, բաժակները կը պարպուին «Նաւասարդ»ի յաջողութեանց կենացը, պարախումբի անդամները հաճոյակատարութեամբ կը սպասարկեն բզզին մեղուներու ժրաջանութեամբ. ուանդական ուտելիքներ իրարու կը յաջորդեն ու ժամերը կը սահին ծիծաղներու ու խնդուքներու մէջ:

Աւելորդ կը նկատեմ խօսիլ «Նաւասարդ»ի գործունէութեան մասին, «Յառաջ» եւ տեղական ֆրանս. թերթերը բազմիցս խօսեցան իրենց փօլքլորիկ պարերու մասին. Միջազգ. Փառատօնին, Սպանիոյ, Պելժիոյ, Գերմանիոյ, Փարիզի, Հարաւային Ֆրանսայի արուարձաններուն եւ այլ քաղաքներու մէջ՝ մեծ գիրերով արձանագրեցին իրենց նուաճումները: Խոստովանինք որ տասը տարուան գործունէութիւն մը ցոյց տուած են հինգ տարուան մէջ:

Շնորհաւորելի են թէ՛ ղեկավարները եւ թէ պարողները իրենց անսպառ նուիրումով սոյն օգտաշատ ձեռնարկի վերաբերմամբ:

Գնահատանքով եւ հիացումով կ'ըսենք որ Եան'ցի երիտասարդներն ալ իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութեամբ սատար կը հանդիսանան հայ մանկութեան հայեցի դաստիարակութեան, ամէն հինգշաբթի մանուոր օթոքառով արուարձաններէն հայ աշակերտներ հաւաքելով Մխիթարեան վարժարան կը բերեն Հայերէն սորվեցնելու համար, ցեղակուան ճաշը եւ վերադարձը ապահովուած, ի հարկին զանազան նուիրատուութիւններ ալ կ'ընեն, եռուն գործունէութիւն մը առանց փողի, թմբուկի, աշխատանք մը մեծ գոհունակութեամբ շաղախուած:

Երբեմն, ամպ ու փոթորիկ կը կուտակուի մեր աղգային հորիզոնէն ներս, բայց երբ կը տեսնենք մեր ներկայ սերունդին յառաջխաղացումը դէպի հայկականութիւն, քիչ մը կը խանդավառուինք ապագայի յոյսերով:

Երախճանքը տեւեց բաւական ուշ գիշեր, սրահէն բաժնուիլը դժուար էր, սակայն ելեկտրական լոյսերու ընդհատ ընդհատ մարիլը՝ բարեկրթօրէն հասկցուց, որ մեկնելու ժամը հասած է. ու բոլորը միասին մեկնեցան հաճոյալի երեկոյ մը անցուցած ըլլալու տրամադրութեամբ:

ՀՌ. ՁԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Պօղոս էֆ. Թաղ. խորհուրդի ատենապետն էր, տիկին Շաղիկի ամուսինը:

— Հոս էր քիչ մը առաջ: Տիկնոջը հետ մեկնեցաւ, պատասխանեց աւագերէցը, անպատճառ կ'ուզէի՞ք տեսնել զինքը:

— Զէ՛, մեր ըսելիքը ձեզի ալ կրնանք ըսել, պատասխանեց Միհրանիկ:

— Հրամա՞ն մը ունիք:

— Քաւ լիցի, Մարգար էֆէնտիին բողոք մը ունի...

Թաղականները երկխղախառն զարմացումի շարժում մը ըրին: Մարգար էֆ. Թաղին ջօջերէն էր, հարուստ վաճառական: Իր բողոքը ծանրակշիռ բան մը ըլլալու էր անշուշտ:

— Մարգար էֆէնտի, արդեօք ի՞նչ եղած է որ, հարցուց Թաղականներէն մին, շփոթած կերպարանքով մը:

— Եղածը մեծ բան մը չէ, բայց շատ անվայել է, ըսաւ վաճառականը:

— Կ'աղաչեմ, խնդիրը բացատրեցէք:

— Էֆէնտիս, միջամտեց Միհրանիկ, Մարգար էֆ.ի տիկինը այս առտու եկեղեցի կուգայ...

Եւ մանրամասնօրէն պատմեց ամբողջ իրողութիւնը, որ ծանօթ է արդէն մեզի:

Երբ պատմութիւնը աւարտեց, Թաղականներէն մին յուզուած ձայնով մը ըսաւ.

— Ցաւալի բան, շատ ցաւալի, իրաւունք ունիք բարկանալու, բողոքելու:

— Բոլոր յանցանքը ժամկոչինն է, գոչեց ուրիշ Թաղական մը:

— Անկիրթ աւանակին մէկն է...

— Ապուշը այսչափ ժամանակ հոս է, դեռ մարդիկը չի ճանչնար:

— Տէր հայր, այս մարդը ո՞ւրկէ մեր գլուխը հանեցիր, գոչեց ուրիշ Թաղական մը աւագերէցին դառնալով:

— Էֆէնտիս, այդ մարդը ես չբերի, Պօղոս էֆ.ին յանձնարարութեամբ առնուեցաւ, պատասխանեց աւագերէցը:

— Հիմա խնդիրը այդ չէ, միջամտեց Միհրանիկ, մենք եկած ենք պահանջելու, որ այդ ժամկոչը պատժուի:

— Ատիկա մեր պարտականութիւնն է, ըսաւ Թաղականներէն մին, բնականաբար իրեն խիստ պատիժ մը պիտի տանք:

— Մէկ ամսականը կտրելու վար դնելու է, առաջարկեց ուրիշ մը:

— Ամէնէն կարճ ճամբան՝ կը վռնտենք կ'երթայ: Արդէն իրմէ ալ շատ գոհ չենք, առաջին անգամ չէ, որ իրեն մասին բողոքներ կ'ըլլան կոր...

— Այո, ես ալ կը պահանջեմ, որ այդ մարդը անմիջապէս ճամբուի, գոչեց Մարգար էֆէնտի:

— Ծօ, սա Վարդան աղբարը հոս կանչէ, գոչեց Թաղականներէն մին, խօսքը ուղղելով դուրսը կեցող տիրացուի մը:

Տղան վազելով հեռացաւ:

Վայրկեան մը ետքը Վարդան մտաւ խորհրդարանէն ներս եւ խոնարհաբար բարեւ մը տալէ ետքը, երկու ձեռքը փորին վրայ, գլուխը կախ, կեցաւ: Յետոյ երկիւղածօրէն աչք մը պտըտցուց Ներկաներուն վրայ, տեսաւ անոնց անժպիտ ու դաժան դէմքը եւ զգաց, թէ փոթորիկ մը կը պատրաստուէր իր գլխուն:

— Ծօ, այսօր ի՞նչ ես ըրեր, պայթեցաւ յանկարծ Թաղականներէն մէկուն ձայնը:

— Ի՞նչ եմ ըրեր, աղա, հարցուց Վարդան սարսափահար...

— Ծօ, դուն մարդ պիտի չըլլա՞ս, ասանկ է՞շ պիտի մնաս:

— Աղա, ի՞նչ է յանցանքս, կմկմաց ժամկոչը:

— Էֆէնտի, թողէք ես հարցափորձեմ, միջամտեց աւագերէցը եւ յետոյ Վարդանին դառնալով՝ հարցուց.

— Այս առտու տիկին Շաղիկին աթոռը դո՞ւն տարիր:

— Հրամանք է, տէր հայր:

— Զատեա՞ր թէ աթոռը ուր կը դնես կոր:

— Տեսայ...

— Ո՞վ կեցեր էր հոն:

— Սաթէն հանըմը կեցեր էր...

— Կը տեսնէ՞ք, չճանչնալով չէ ըրեր, գիտել տուաւ Միհրանիկ:

— Ծօ, աւանակ, ուրիշ տեղ չկա՞ր աթոռը դնելու եւ գացիր տիկին Սաթէնի կեցած տեղը դրիր:

— Աղա, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ, տիկին Զագիկ ըսաւ, որ այնտեղ դնեմ:

— Ա՞ն մի ըսաւ...

— Հրամանք է...

— Հիչ տիկին Շաղիկը անանկ բան կ'ըսէ՞... սուտ կը խօսիս կոր, անամօթ...

— Խաչ վկայ որ տիկին Շաղիկ ըսաւ, պնդեց Վարդան հաստատ շեշտով մը:

— Դուրս կորսուէ սրտեղէն, գոչեց Թաղականներէն մին, ոտքի ելլելով:

— Աղա, ես... կմկմաց խեղճ ժամկոչը:

— Դո՛ւրս, կ'ըսեմ կոր քեզի, պոռաց միւսը ձայնը աւելի բարձրացնելով ու թող չտալով, որ յանցաւորը նոր բացատրութիւններ տայ:

Վարդան՝ շփոթած շմորած՝ ետ-ետ նահանջեց ու դուրս ելաւ խորհրդարանէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Փայլունի Աղամալեան, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Աղամալեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Վռամ Աղամալեան եւ զաւակը, այրի Տիկին Ժագ Սարաճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Սիմոնճեան, Սաֆրազեան, Թաշճեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 83 տարեկանին, Մարտ 4ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 9) ժամը ճիշդ 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիէն ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պելվիլի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի եւ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի վարչութիւնները, ինչպէս նաեւ Բարեգործականի երիտասարդներն ու հայերէնի դպրոցի հոգաբարձութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Արծրունի Ջրբաշեանի, այրի Տիկին Գործունեանի, Գործունեան եղբայրներու, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Շ. Կուրտիկեանի, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեանի, Կարպիս Ջրբաշեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան առիթով։

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեանի, իրենց մօր Մարիամթուն Սարգիսեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վալանսէն Տիկին Մ. Շափութա եւ զաւակները՝ Սիւզան, Կարօ եւ Ասօ, իրենց ազգականին՝ Գէորգ Մարանկոզեանի մահուան տխուր յիշատակին, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 ֆր. Բարեգործականին, 50 Անկէնի մտաւորականներու հանգստեան տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Տէր եւ Տիկին Նաթան Անուշեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին Յակոբ Աբէլեանի մահուան տխուր առթիւ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ։

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան իմաստից արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Կարպիս Ճնկըտըրեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ջրբաշեան 250, Սեդրակ Տաւուտեան (Մէօտէօն), Միհրդատ Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկ. Սերգօ Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Յակոբեան (Լը Ռէնսի), Անթուան Իսփէնեան, Տէր եւ Տիկին Է. Շապըրի, Տէր եւ Տիկ. Արամ Արզարեան (Ալպի), Ժաք Սադըրեան (Ամիէն), Քիաթիպեան ընտանիք, Տիկին Բերկրուհի Աճէմեան (Մարսէյլ) 100ական, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Կոստանեան (Միրիպէլ), Կ. Խաեան, Տէր եւ Տիկին Խոկար Շահվէքիլեան, Գըպըրըզլեան քոյրեր (Անուվիլ), Տիկին Մաքրինէ եւ Պր. Ժան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Սիրունեան, Տէր եւ Տիկին Կուրինեան (Կուսէնվիլ), Տէր եւ Տիկին Երուանդ Արապեան (Օրմէսոն), Պօղոս Ֆրէնկեան, Տիկին Րէպէքա Կարապետեան (Վիլ-ֆրանշ), Տիկին Վահրամ Նուպար, Տիկին Արփինէ Կոճիկեան, Տիարեան ընտանիք (Լա Սէլ Սէն Գլու), Մարտիրոս Բոլատեան (Լէյ-լէ-Փոզ), Տիկին Համասփիւռ Պէյազեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Կիւլեան (Մարսէյլ) 50ական։

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ոմն տիկին մը 30 ֆր.

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

29րդ ցանկ

Պր. Ալեսան Մարգարեան (Վօ-ան-Վըլէն) 70, Պր. Արամ Միքայէլեան (Պօրտօ), Մառք Պօղոսեան (Լիոն), Արամ Բարեաղեան (Պոօն), այրի Տիկ. Եփրեմիա Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան, այրի Տիկ. Վիքթորիա Ճիւմէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Փիլիպոս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Կիւլպէնկ Երեմեան, Պր. Արկիէթ Սէթեան, Պր. Արամ Զօրեան, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Հախվերտեան, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Գալօեան, ազգասէր Հայ մը (Պօրտօ), Պր. Ժաք Հայրապետեան (Պօրտօ), Պր. Ահարոն Քէնտիրեան (Պօրտօ), Աւետիս Իշխանեան, Արամ Գրիգորեան, Կարպիս Դաւիթեան (Պօրտօ), Տէր եւ Տիկ. Մովսէս Սէտէֆեան (Վիլէօպան), մնացածները Տէսինէն 50ական ֆր.։

Նախկին գումար 113.292,53

29րդ ցանկի գումար 1002

Ընդհ. գումար 114.294,53

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին։

Տաք մթնոլորտ։

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Շաբաթ (11 Մարտ) իրիկուան ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ուրբաթ (10 Մարտ) երեկոյեան ժամը 7,30ին, դպրոցին սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնջոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ Ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը։

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները։

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Յետագային՝ մանրամանութիւններ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ

— Կիրակոս աղայի ճաշարանը

— Le chemin de l'école — opérette

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրն, փլաս տը լա Ռեփիւպլիք։

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ

Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին։

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՋԱՏԻԿԸ
ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատըն-Պատըն, Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1-3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվայպրիւքըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն-Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն-Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեհլէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար

Ա. կարգ 1820 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար

Ա. կարգ 2050 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

agence de voyages **SEVAN**

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՄԱՐՏ
VENDREDI 10 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12362
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.362

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԱԽԱՊԱՇՏՆԵՐԸ ՁԱԽԵՐՈՒ ԴԷՄ

1968 Մայիս–Յունիսեան դէպքերը դարձակէտ մը կազմեցին Ֆրանսայի ներքին քաղաքական կեանքին մէջ։

Անհախընթաց էր ինչ որ տեղի ունեցաւ այդ օրերուն։ Համալսարանական ուսանողներու չրջանակներէն ծնունդ առած դժգոհութիւնները վարակիչ դարձան։ Մեծ գործարաններու բանուորներն ու փոխադրական միջոցներու աշխատաւորներն ալ գործօն մասնակցութիւն բերին շարժումին։

Հետեւանքն եղաւ զարհուրելի։ Աւելի քան մէկ ամիս մայրաքաղաքին մէջ կեանքը գրեթէ կանգ առաւ։ Ուսանողները գրաւեցին համալսարանները, բանուորներն ալ՝ գործարանները։

Համայնավար կուսակցութիւնը, որ մինչեւ այդ թուականը ճանչցուած էր իբրեւ յեղափոխական եւ ծայրայեղ՝ ձախակողմեան կազմակերպութիւն մը՝ առաջին օրերուն եթէ ոչ հակառակ, գէթ չէզոք դիրք մը բռնեց հանդէպ շարժումի մը, զոր ինք չէր ստեղծած եւ որուն ղեկը իր ձեռքին մէջ չէր։

Աւելի թունդ յեղափոխականներ, ծայրայեղ ձախապաշտ հոսանքներ իջած էին հրապարակ։ Սորպոնի բակին մէջ Մաօ-Ցէ-Թունկի, Տրոցկիի, — նոյնիսկ Սթալինի — մեծադիր նկարները դիրք էին բռնած կողք կողքի կամ դէմ դիմաց։

Մաոյական եւ Տրոցկիական երկսեռ երիտասարդ տարրերը ծաղրանքի կ'ենթարկէին համայնավարները։ Ու երբ շարժումը չսպասուած հսկայ ծաւալ մը առաւ, Համայնավար կուսակցութիւնն ալ ստիպուեցաւ լծուիլ ձախապաշտներու կառքին, միասին տանելու համար պայքարը տիրող դրամատիրական վարչակարգին դէմ։

1968ի դէպքերուն արդիւնքն այն եղաւ, որ չատ չանցած տեղի ունեցած խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ համայնավարներն ու ձախերը զգալի պարտութիւն կրեցին։ Օրուան իշխանութեան կուսակիցները ջախջախիչ յաղթանակ տարին եւ ապահովեցին Ե. Հանրապետութեան աւանդութեան շարունակութիւնը։ Այսինքն կառավարութիւնը ազատեցին Խորհրդարանի անվստահութեան քուէին ենթարկուելու եւ տապալելու վտանգէն։

Ֆրանսացին չի սիրեր յախուռն յեղաշրջումները։ 1789ի եւ 1870–71ի սերունդները պատմութեան կը պատկանին։ Ցամի Տեառն 1972 կեանքի պայմանները փոխուած են։ Հակառակ ապրուստի գիներու օր ըստ օրէ սղելուն, այսօրուան բանուորներն ու ամսականաւոր պաշտօնեաները աւելի հանգստաւէտ վիճակ ունին քան անցեալին։

1958էն ի վեր ընդդիմադիր տարրերը բազմաթիւ փորձեր կատարեցին ձախերու միացեալ ճակատ կազմելու համար ու ձախողեցան։ Սակայն չեն յուսահատած։

1973ի խորհրդարանական ընտրութիւններուն մէջ աթոռ չահելու համար անոնք ամէն միջոց կը փորձեն։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը դիմագիծ փոխեց։ Նոր վարիչները կը փորձեն լեզու գտնել համայնավարներուն հետ։ Բանակցութիւնները չեն խզուած, սակայն «կառավարական ծրագրին շուրջ տարակարծութիւնները չեն հարթուած։ Սակարկութիւնները կը շարունակուին։ Ընկերվարականները այս օրերս ժողով կը գումարեն վերջնապէս ճշդելու համար իրենց քաղաքական ուղեգիծը։

Ծայրայեղ ձախակողմեանները կը ձըգտին սուր ածել Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութեանց վրայ, յաւակնելով դառնալ առաջնորդները բանուոր դասակարգին։

Ռընոյի մէջ սպաննուած Ռընէ-Փիէր Օվերնէյի յուղարկաւորութիւնը առիթ ընծայեց աւելի ցայտուն դարձնելու տարակարծութիւններն ու հակառակութիւնները ձախակողմեան զանազան հոսանքներու միջեւ։ Վէճը սուր հանգամանք ստացած է։ Մամուլի էջերէն եւ հրապարակային հաւաքոյթներու բեմերէն հակաճառութիւնները կը շարունակուին՝ փոխադարձ ամբաստանութիւններով։

Խօսքէն՝ գործի անցնելով, առջի օր ալ առեւանգեցին Ռընոյի քատր մը։

Ձախապաշտները կը սաստկացնեն պայքարը համայնավարներու եւ ընկերվարականներու դէմ, խանգարելով ձախերու միացեալ ճակատի կազմութիւնը։

Իրադեկներու համաձայն ստեղծուած կացութենէն օգտուողներն են կառավարութիւնն ու անոր զօրավիգ քաղաքական կազմակերպութիւնները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ՁԱԽԱՊԱՇՏՆԵՐԸ ՄԻՆԱԿ ՄՆԱՑԻՆ

ԲՈԼՈՐԸ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵՆ ԱՅՍ ԱՐԱՐՔԸ

Կարեւոր է միշտ գիտնալ թէ մինչեւ ուր կարելի է հեռու երթալ եւ հոս է որ ձախապաշտները, այսինքն մաոյական շարժումը, որ կը վայելէ Ժեսմարէն պատ, Ժ. Փ. Սարթրի եւ Մօրիս Քլավէլի բարձր հովանաւորութիւնը, սխալ հաշիւ ըրին։

Արդարեւ Փ. Օվերնէի յուղարկաւորութիւնը բացառիկ առիթ մը եղած էր իրենց համար, որ տպաւորութիւն թողուն։ Արդարեւ, նոյնիսկ եթէ 200 կամ 400 հազարը չափազանցուած թիւ մըն է յուղարկաւորութեան մասնակցողներու համար, անժխտելի իրողութիւն է որ Շաբաթ օր, ձախապաշտները կրցած էին բան մը ընել այնպիսի ձեւով մը որ կրնային նաեւ կարծել տալ թէ իսկապէս կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն երկրին մէջ։ Եւ պէտք է ընդունիլ որ բացի Համայնավար կուսակցութենէն եւ իր հովանաւորած սենտիքայէն (Սէ. Ժէ. Թէ.) ոչ ոք յստակ դիրք բռնեց մաոյականներուն դէմ։ Եւ իրապէս որոշ համակրանքի շարժում մըն ալ ծայր տուած էր այս երիտասարդներուն նկատմամբ, որոնք յուսահատ յեղափոխականներու պատկեր մը կը փորձեն ստեղծել իրենց համար։ Այս պայմաններուն մէջ, անկասկած մեծ սխալ մըն էր այն առեւանգումը զոր կատարեցին Զորեքշաբթի առտու, Պիյանքուրի Ռընօ գործատան առջեւ։ Դէպքը պատահած է ժամը 7,30ին առտուները երբ Ռոպէր Նոկրէթ, 63 տարեկան քատր մը, որ 40 տարի է Ռընօ կ'աշխատի, կը պատրաստուի գործատուն մտնել։ Մէկ կին մը դիմացի պատուհանէն ականատես է առեւանգումին, բայց ուշ կ'անդրադառնայ եւ ոստիկանատուն կ'երթայ ցերեկին, պատմելու համար իր տեսածը՝ երկու մարդիկ որ ուրիշ մը կը քշէին էսթափէթի մը մէջ։ Նոյն առեն արդէն առեւանգողները կը հաստատէին եղածը, մամուլի «Ազատագրում» գործակալութեան կողմէ, զոր կը վարէ Մօրիս Քլավէլ։

Առեւանգումը կատարած է «Ժողովրդական նոր դիմադրութեան Փիէր Օվերնէ խմբակցութիւնը»։ Քիչ ետք, ձախապաշտ խումբը կը յայտնէ նաեւ թէ ի՞նչ են իր պայմանները ազատ արձակելու համար Ռընոյի քատրը.— Ազատ արձակել մաոյական ձերբակալուած իրենց ընկերները եւ կրկին գործի առնել այն բանուորները որոնք պաշտօնանկ եղած են։ Առեւանգողները կը խօսին յանուն «ժողովուրդին կամքին» եւ կը յայտնեն նաեւ «ժողովրդական դատարան» մը պիտի դատէ պատանդը եթէ գոհացում չտրուի։ Մինչ այդ ձայներիզի մը առնուած «նամակ» մը հասած է առեւանգուած մարդուն կնոջ, ուր Նոկրէթ կը յայտնէ թէ զինք կը պահեն դիմակաւոր մարդիկ, թէ հետը լաւ կը վարուին եւ թէ կը յուսայ որ ամէն ինչ կը կարգադրուի։

Մինչեւ Հինգշաբթի ժամը 10, որեւէ նոր բան չկար այս առընչութեամբ եւ ոստիկանութեան բոլոր փնտռտուքները ապարդիւն եղած էին։

Ամէն պարագայի մէջ, այս արարքը բաւեց որպէսզի ձախապաշտ այս երիտասարդները, որոնք կ'ուզեն տեսփերատոներ նկատուիլ, կորսնցունեն ամէն համակրանք եւ այլեւս միայն իրենց պաշտպանները՝ Ժէսմար, եւ Քլավէլ-Սարթր կը մնան իբրեւ պաշտպան։ Փէ. Էս. Իւ.ն, որ ամէնէն մօտ կուսակցութիւնն էր, Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. որ մասնակցած էր յուղարկաւորութեան, խիստ կերպով կը դատապարտեն եղածը։ Ալէն Կրիվինի «Համայնավար Լիկան» իսկ, եթէ բացէ ի բաց չի դատապարտեր, կ'ընդունի սակայն թէ նման գործունէութիւն մը յեղափոխական իմաստ կը ստանայ միայն երբ կը կռթնի զօրակոչի մը կամ զանգուածային համակրանքի մը վրայ։

Համայնավար կուսակցութեան դատապարտութիւնը չատ խիստ է։ Մարշէ կը յայտարարէ թէ ձախապաշտները կը շարունակեն Իշխանութեան «խաղը խաղալ»։

Կարգ մը սենտիքաներ, գլխաւորաբար Սէ. Ժէ. Սէ.ն (քատր) գործադուլի հրահանգ տուած էին Հինգշաբթի առտուան համար Պիյանքուր, եւ ամբողջ Ֆրանսայի՝ Ուրբաթ։

× Նոկրէթի առեւանգումը առաջինն է քաղաքական բնոյթ ունեցող եւ չանթաժի առիթ տուող։ Այս գործին մասնագէտ են մանաւանդաբար Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւ առաւելաբար Թուփամարոսներու մեթոտն է։ Թուրքերն ալ նոյնը ըրին Իսրայէլի հիւպատոսին համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼՖԱՍԹ պաշարման վիճակի ենթարկուած քաղաքի մը պատկերը կը պարզէ վերջին խափանարարական դէպքերուն հետեւանքով։ Հիւս. Իրլանտայի վարչապետը խիստ հրահանգ տուաւ խանութպաններու, ճաշարանատէրերու եւ այլ սպասարկութեանց պատասխանատուներուն։ Բոլոր վայրերէ ներս խուզարկութիւն պիտի կատարուի, նոյնիսկ ծխախոտի գնորդը պիտի խուզարկուի, երբ խանութ մտնէ։ Կառավարութիւնը այս ձեւով կ'ուզէ առաջքն առնել ահաբեկչական արարքներուն, որոնք եղերական եղան վերջերս։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Թի-տըպըլուի-էյ ընկերութեան օդանաւերը հարկադրուեցան դադրեցնել իրենց թռիչքները Մ. Նահանգներու մէջ, երբ անծանօթներ երկու միլիոն տոլար «փրկագին» պահանջեցին ընկերութենէն, սպառնալով մերժումի պարագային օդը հանել ընկերութեան օդանաւերը վեց ժամը անգամ մը։ Անծանօթները հաղորդեցին, թէ ռումբեր դետեղած են օդանաւերու մէջ։ Այդ ռումբերէն մէկը պայթեցաւ Լաս Վեկասի օդակայանը ժամանած պօյինկի մէջ. բարեբախտաբար ճամբորդները դուրս ելած էին. ուրիշ ռումբ մը գտնուեցաւ նոյնպէս Պօյինկի մը մէջ, այս անգամ Նիւ Եորք։ Երկու ուրիշ ռումբեր ալ զետեղուած են օդանաւերու մէջ, ըստ անծանօթներու հաղորդած վերջին լուրին։ Ասիկա նոր սարսափի մթնոլորտ ստեղծեց ճամբորդներու մօտ։ Կը կարծուի, թէ ընկերութիւնը վճարած է պահանջուած գումարը։ Հեղինակները կը մնան դեռ անծանօթ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆ երեսուն միլիոն տոլարի առեւտրական համաձայնագիր մը կնքեց Եգիպտոսի հետ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ կառավարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը ոչ մէկ ձեւով թելադրած է մամուլին՝ արտայայտելու այն միտքերը, որոնք լոյս տեսան անգլիացի պատանիին վեց տարուան դատապարտութեան առթիւ, Թրքական դատարանի կողմէ։ Անգլիական մամուլը «բարբարոս» որակած էր Թուրքերը իրենց տուած որոշումին առթիւ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախկին վարչապետին որդին՝ Եուքսէլ Մենտերէս, անձնասպան եղաւ Անգարայի իր բնակարանին մէջ։ Անդամ էր Եւրոպական Խորհրդարանի եւ կը պատկանէր Դեմոկրատ կուսակցութեան։ Երեսփոխան էր։

ՑՈՅՆ Համայնավար կուսակցութիւնը «ցաւով» կը հաստատէ «ընկեր Միքիս Թէոտորաքիս»ի հրաժարումը կուսակցութեան շարքերէն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Մարտ 22–26ին Արժանթին կ'այցելէ։

ՄԱԼԹԱՅԻ անգլիական կայաններու հարցը դեռ չկարգադրուեցաւ։ Մինթոֆ Լոնտոն կը գտնուի, սակայն երկու կողմերը անզիջող կը մնան իրեն դիրքերուն վրայ։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Հրեաներու ռաբբունապետը հրեայ ներգաղթողներու հետ Իսրայէլ ժամանեց։ Ռաբբունապետը կը յուսայ հովուել Իսրայէլի վրացի Հրեաներու համայնքը, որ չափազանց կրօնասէր է։

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ Ֆրանքոյի թոռնուհիին Ալֆոնս ԺԳ.ի թոռան հետ։

ՓԱՐԻԶԻ թաքսինէները չատ հաւանաբար գործադուլ ընեն Շաբաթ օր։ Այդ օրը պիտի կատարուի իրենց սպաննուած ընկերոջ յուղարկաւորութիւնը։

ՆԻՍԻ ոստիկանութիւնը միշտ կը հարցաքննէ այն երկու Թուրքերը, որոնք բռնուեցան առջի օր, թմրեցուցիչով լեցուն իրենց կառքով։ Թուրք ծերակուտականը ըսած էր թէ բանէ լուր չունի եւ թէ պարզապէս Լիոն կ'երթար հարսնցու աղջըկան հագուստ գնելու բայց եղած քննութիւնները փաստեցին թէ բացարձակապէս սուտ էր, ինչպէս հաստատեց առաջին առթիւ Թուրք Ապահովութիւնը։

Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ. ստորագրեցին պայմանագիրը զոր կառավարութիւնը կը ներկայացնէր 60 տարեկան անգործներու համար, որպէսզի կարենան կանխաւ-հանգստեան թոշակի մը ձեւէն օգտուիլ։

ՕՐԼԻԻ օդակայանը ձերբակալուեցաւ Քարաչիէն հասած ճամբորդ մը որ 60 քիլօ հաշիշ կը փոխադրէր։

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐԷՆ ետք, Անգլիոյ 200 հազար ուղեւարներն են որոնք կը սպառնան գործադուլի դիմել։ 20 առ. հարիւր յաւելում կ'ուզեն, խորհելով թէ կը յաջողին ինչպէս հանքագործները որ 16 առ հարիւր ձեռք ձգեցին։

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ Աժաքսը 1ի դէմ 2 կէտով պարտութեան մատնեց անգլիական Արսընալի խումբը Ֆութպոլի Եւրոպայի բաժակի ախոյեան ակումբներու մրցումներու չարքին։

ԴԷՊՔԵՐ ՈՒ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅ ԳԻՐՔԸ ՌՈՒՄԷՆ ՀՈՂԻ ՎՐԱՅ

Պէտք է մօտենալ անցեալ դարու կէսերուն՝ հանդիպելու համար ռումէն հողի վրայ տպուած առաջին հայ գիրքին։ Ան կը զուգադիպի ազգային եւ մշակութային այն շարժման, զոր նոյն դարու քառասունական թուականներուն փորձեցին Մոլտովայի Հայերը Եաշը իրենց կեդրոն ունենալով։ Այդ շարժումը, 1840ին սկըսած, նպատակ ունէր, առաջին հերթին, ազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծել Մոլտովայի հայ համայնքներուն մէջ, որոնք հինգ էին այդ միջոցին (Եաշ, Պոթոշան, Ռոման, Ֆոքշան եւ Թըրկու Օգնա), կարգի դնել այցելու հայ հոգեւորականներու գործունէութիւնը՝ որ հետու էր բաղձալի ըլլալէ այդ օրերուն, կանոնաւորել Մոլտովայի հայ համայնքներուն կապը Պոլսոյ պատրիարքութեան հետ՝ չափաւորելու համար անոր յաւակնութիւնները, եւ վերջապէս բարգաւաճ հայ կրթարաններու ցանց մը ստեղծել նոյն այդ հինգ համայնքներուն մէջ՝ կեդրոն ունենալով միշտ Եաշը։

Բաւական չատ ծանօթ է Կէորկէ Ասաքիի կատարած դերը Մոլտովայի Հայութեան սոյն ճիգերուն մէջ, որպէսզի կարիք ըլլար ծանրանալ այստեղ եւս այդ մասին։ Ըսենք միայն որ հայ համայնքները անոր աջակցութեանը կը պարտին եթէ յաջողեցան իրենց կանոնագրութիւնը վաւերացնել օրուան իշխանին՝ որ Միհայիլ Սթուրցա էր, եւ ստեղծել դպրոցներու ցանցը եւս՝ զանոնք օժտելով ուրոյն կանոնագրութեամբ մը, որ Պետութեան եւս հովանին կ՚ընծայէր. անոնց, հայ տնօրէնի մը ղեկավարութեան տակ, որ պիտի մնար Եաշ եւ որ Յակոբ Պըյըլիուն էր։

Կարելի պիտի չըլլար սակայն արդիւնաւորել կեանքը այդ հայ դպրոցներէն ներս, եթէ հայ աշակերտը հայերէն դասագիրք պիտի չունենար ի ձեռին։ Ու այդ դասագիրքը հնարաւոր չէր տալ հայ մանուկին ձեռքը՝ եթէ հայ տպարան մը չստեղծուէր նախ, որպէսզի զայն տպէ, ու տպէ նաեւ բոլոր այն գիրքերը, որոնց կարիքը պիտի ունենային հայ համայնքները։

Ու այստեղ եւս իր նախախնամական դերը կատարեց Կէորկէ Ասաքի, որ իր Ալպինա տպարանին մէջ սարքեց հայկական բաժին մը եւս։ Արդ, այդ բաժնին մէջ որ Արամեան տպարան անունը պիտի ստանար, 1847ին տպուեցաւ առաջին հայերէն գիրքը, որ կը կրէր «Բանալի ընթերցանութեան Մեսրովպեան տառից որ է Այբբենարան եւ Հեգերէն Հայկեան լեզուի» խորագիրը։

Գրքոյկին հեղինակը, որ իր անունը չէ արձանագրած, կը գրէ «յարգի ընթերցողներուն» ուղղած իր յառաջաբանին մէջ.

«Զանացինք, որ տղան կարդալու սկըսածին պէս սորվի եւ հասկնայ իրեն ինչպիսի ազգէ՝ ինչ երկրէ եւ որ աւազանին որդին եղածը. որպէսզի չըլլայ թէ անխելք ազգատեաց մարդիկներուն օրինակին հետեւելով՝ ամօթ սեպէ իրեն ինչ ազգէ եղածը օտար ազգաց առջեւը համարձակ խոստովանելու»։

«Գրքոյկիս վերջը դրուեցաւ ուլահերէն այբուբենքը՝ ամէն մէկ տառին հնչմանը հայերէն մեկնութեամբ, ինչու որ տղան իր ազգին լեզուին ընթերցանութեան սկզբունքը սորվելէն ետքը, աս կողմերուս համար իրեն հարկաւոր եղած սկսելու լեզուն ուլահերէնը ըլլալով, կարող ըլլայ սոր մէջը այն լեզուին գրերն ալ ճանչնալու եւ անոնց ձայնը իմանալու»։

Երեք տարի ետք, 1850ին, նոյն այս տպարանին մէջ տպուած է երկրորդ հայերէն գիրք մը եւս։ Աղօթքներու հաւաքածոյ մըն է, որուն մեկենաս եղած էր Բլուչեր Աղա Կարապետ Խաչիկեանց։

Պէտք է աւելի քան չորս տասնամեակ անցնէր հայերէն այդ առաջին գիրքերէն յետոյ որպէսզի հայերէն գրքեր սկսէին տպուիլ, Կալացի մէջ այս անգամ։ Նախաձեռնութիւնը կուգայ համեստ հայ հոգեւորականէ մը, որ Կալաց գալ հաստատուելէ առաջ արդէն իր անունը կապած էր հայ տպագրութեան։ Ղեւոնդ Քհնյ. Փափազեանն էր, որ 1845ին ծնած Խարբերդ, եւ իր ուսումը առած նախ իր ծննդավայրին եւ յետոյ Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ, նուիրուած էր խոկոյն ուսուցչական ասպարէզին, եւ միեւնոյն ատեն հայերէն գիրքերու հրատարակութեան այն օրերու դժընդակ պայմաններուն տակ։ Ինքն էր որ օրինակ, սատար հանդիսացաւ Յակոբ Պարոնեանին, Խարբերդի մէջ իսկ տպելով հայ մեծ երգիծաբանին Խիկար զաւեշտաթերթին առաջին տարին։

Տպագրական գործը ան պիտի շարունակէր յետոյ Եգիպտոսի մէջ, երբ 1886ին կը փոխադրուէր հոն եւ 1888ին Աղեքսանդրիոյ մէջ պիտի հիմնէր «Նեղոս» շաբաթաթերթը։ Երբ 1889ին կը տեղափոխուէր Կալաց, իր հետ կը փոխադրէր նաեւ իր տպագրական տառերը եւ 1891էն մինչեւ 1902 տասներկու տարիներու ընթացքին, Կալացի մէջ լոյս կ՚ընծայէ տասնէ աւելի հայերէն գիրքեր, որոնցմէ վեցը տարեցոյցներ էին, տպարանը տեղափոխելու համար յետոյ Թուլչա, ուր ինք եւս փոխադրուած էր, 1906ին շարունակելով այնտեղ եւս աքնիլ իր տառերուն հետ։ Ան իր աչքերը փակեց Քոնսթանցայի մէջ 1930 Յունուար 17ին համեստ անուն մը ձգելով հայ տպագրութեան պատմութեան մէջ։ Ճարտար փորագրիչ ալ էր, եւ իրմէ կը մնան փորագրական արուեստի յաջող նմոյշներ։ Իրմէ անտիպ ձեռագիրներ եւս կը մնան եւ ասոնց կարգին վիճակագրական ցուցակներ ալ։

×

Ռումէն հողին վրայ պահպանուած հնատիպ հայերէն գիրքերէն կարեւոր թիւ մը համախմբուած են Ներկայիս Թեմական Գրադարանին մէջ։ Այդ գիրքերուն մէջ 17րդ դարուն Ամսթերտամի, Մարսիլիոյ, Վենետիկի եւ Պոլսոյ մէջ տպագրուածներ ալ կան եւ մնացեալներուն մէջ կան այնպիսիները, որոնք իսկապէս հազուագիւտ են։

Հնատիպ հայերէն գիրքեր կան նաեւ Ռումանական Ակադեմիայի, Բլուժի Համալսարանի, Պետական Արխիւներու, Ռումէն Արեւելագէտներու Ընկերակցութեան գրադարաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ Կալացի Վ. Ուրեքիա մատենադարանին մէջ։

Աւելցնենք որ Ռումանիոյ զանազան գրադարաններուն մէջ հայ ժողովուրդի հետ կապուած օտար լեզուներով հնատիպ գրքեր եւս կան որպիսին են Գիէմէնս Կալանոսի Փոլ Ռիքօի եւ Լա Գրոզի զանազան երկերը։ Բայց ինչ որ ամէնէն ուշագրաւն է այս բոլորին մէջ Ժաղոպօ Վիլոթ հայագէտին մէկ երկն է, որ ցարդ անծանօթ մնացած է հայ բանասիրութեան։ «Արմէնիա Գրիսթիանա» խորագիրը կը կրէ եւ երկիցս տպագրուած է Բլուժի մէջ, խսկ 1740ին եւ 1741ին, Կերլայի ժողովրդապետ Նիկողոս Դանիէլի ծախքով։

Վաղեմի զաղութը՝ որ հայ տարրն է ռումէն ափերուն վրայ՝ ուշագրաւ մէկ գլուխն է հայ գաղթօճախներու պատմութեան։

Այդ գլուխին շահեկան մէկ էջն է հայ գիրքը ռումէն հողին վրայ։

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՒ ԱԽՏԵՐԷՆ՝ ՅՈԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հին դարերուն ճամբորդութիւնները, ուխտագնացութիւնները, ընդհանրապէս հետիոտն կ՚ըլլային, ուրիշ ոչ թէ միայն օրեր, շաբաթներ, այլ ամիսներ կը տեւէին անոնք։

Չկար նաեւ այսօրուան կատարելագործուած մեքենան. ամէն ինչ պիտի կռթնէր բազուկի ուժին։ Անով հանդերձ դարերը մեզի ձգած են այնպիսի տակուն եւ հոյակապ մնացորդներ, որոնք իսկապէս հրաշալիքներ կրնան նկատուիլ։

Մեր օրերուն մարդը, ուր ալ ըլլայ ան, կլիմայացած հանգստաւէտ պրասենեակներու մէջ ուր էլեքթրոնիքը կը հաշուէ, եւ ուղղուած հարցումներուն ալ վհուկի մը պէս կը պատասխանէ, կը սրտնջայ եւ կը կրկնէ յաճախ.

— Յոգնած եմ։

Գործարաններուն մէջ աշխատող անհատին ձեռքերն ու ոտքերը չէ որ կը յոգնին, այլ միայն իր ուշքն ու աչքերը, որոնք ստիպուած են հետեւիլ ամէն աշխատանք կատարող մեքենաներու դնացքին։ Հոն ալ աշխատաւորին յանկերգն է.

— Յոգնած եմ։

Ամէն ոք կրնայ յոգնիլ, երկար քալելէ ետք։ Ձեռային աշխատանքէ մը կամ գիշերներու երկար հսկումներէ ետք։ Անիկա պատահական յոգնութիւն մըն է, որ խաղաղ մթնոլորտի մը մէջ հանգիստէ մը յետոյ՝ կրնայ անհետանալ, եւ ապա ամէն ինչ կրնայ մտնել իր բնական հունին մէջ, առանց անհաճոյ հետք մը ձգելու իր ետին։

Բայց այն պարագային, երբ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար մարդը իր բնական ուժի սահմանները անցնի՝ ջղային դրութիւնը իր հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ մարմինը կը հիւծի, զանազան հիւանդութեանց եւ վարակումներու ալ դիւրին որս մը կը դառնայ։

Անոնք որոնք, բաղդատմամբ իրենց տարիքին, ժամանակէն առաջ ծերունիի մը երեւոյթը ունին, անոնք պարզապէս յոգնածներ են։

Մեր օրերուն այնքան չատցած սրտի հիւանդութիւնները, արեան դերճնշումը, յօդացաւերն ու երիկամատապերը, կըրնանք ըսել, ժանտ նուէրներն են չափազանց յոգնութեան։

Բժշկութիւնը, առողջարանութիւնը, վիրաբուժութիւնը իրենց հոյակապ վերելքով, եւ բազմապիսի հիւանդութիւնները անհետացնելով՝ մէկ նպատակի կը ձգտին.

— Երկարել մարդկային կեանքը։

Բայց ասոր դիմաց կը կանգնի ոխերիմ թշնամի մը, որուն նպատակն է գիտութեան պարգեւածը արժէքազրկել։

Անիկա մեր չափէն աւելի եռուն, ցընցող ապրելակերպէն յառաջ եկած յոգնութիւնն է, այն տեւական յոգնութիւնը, որ օրուան հետ սկսելով գիշերը քունի մէջ անգամ անհատին օձիքը չի ձգեր։

Եւ ահա, անբնական ու անհաճոյ երեւոյթներու շարան մը։ Անհատը կը կորսնցնէ ամէն բանի փափաքը, ամէնէն աննշան բան մը իր ջիղերը թունդ կը հանէ, թեթեւ աղմուկ մը զինք կը ջղայնացնէ, իր մերձաւորներուն եւ պարագաներուն չի հանդուրժեր։ Կարծես ամէն բան իր իմաստն ու արժէքը վերջնականապէս կորսնցուցած է։ Քունն ու ախորժակը լոյս կուտան, յիշողութիւնը կը սկսի տկարանալ. ուշադրութիւնը կեդրոնացնելու կարողութիւնը կը նուազի. իր վիճակին անդրադառնալով՝ վշտոտ կը դառնայ։ Մէկ խօսքով՝ իր ամբողջ խառնուածքը կը խաթարուի մեծապէս։

Գիտենք թէ ջղային դրութիւնն է, որ իր հակակշռին տակ կը պահէ մեր բոլոր

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան գլուխը աւելի վեր ցցեց ու պատասխանեց.

— Ձեր վսեմափայլութեան ըսի արդէն որ անունները չեմ գիտեր։

— Եւ ի՞նչպէս այն ատեն քեզի բոլորովին անծանօթ մարդոց խօսքերուն հաւատացիր։

— Մարդիկ կան, որոնց անունները գիտեմ եւ սակայն ոչնչութիւններ են։ Անունը մարդոց վրայ բան չի բարդեր, ընդհակառակն մարդիկ անորմէ կը պակսեցնեն։ Ճիշդ ասիկա վսեմափայլ տէր, զիս ստիպեց որպէսզի ինձ բոլորովին անծանօթ մարդոց խօսքերուն հաւատամ։

— Ուրեմն կը մերժե՞ս ատոնց անունները յայտնել, հարցուց Քէմալ լաւ կեղծուած զայրոյթով մը։

— Բայց ըսի ձեզի թէ անուններն չեմ գիտեր։

— Պիտի յամառի՞ս դեռ չըսել։

— Բայց ի՞նչ ընեմ, չեմ ճանչնար զանոնք։

— Շատ աղէկ, դատարանը միջոցներ ունի, որոնք դիւրութեամբ քեզ խօսեցնել պիտի տան։

— Որեւէ միջոց կարող պիտի չըլլայ զիս ստիպել ինծի անծանօթ մարդերու անուններ տալու։

— Շատ լաւ, ատիկա պիտի տեսնենք։

Եւ այս ըսելով նախագահը տեղէն վեր ելաւ եւ դրան առջեւ սպասող սպային դարձաւ որ ամբաստանեալին այդ անվեհերութենէն ապուշ կտրած էր.

— Առ այս անհերեւը ասկէ, ըսաւ անոր Տիգրանը ցոյց տալով եւ չարչարանաց սրահը առաջնորդէ, ձեռքերը կապել տուր, գլուխն ալ երկաթեայ պսակը անցուր եւ եկուր ինծ իմացուր, կ՚ուզեմ ես անձամբ հարցաքննել զայն։

Սպան Տիգրանի թեւէն բռնեց ու սրահէն դուրս հանեց. մինչ դատաւորները երիտասարդին այս խոստովանութենէն ապշահար զիրար կը դիտէին։

Պահ մը յետոյ սպան վերադառնալով նախագահին իմացուց թէ տուած հրամանը գործադրուած էր։

— Յարգելի տիար, ըսաւ Քէմալ դատաւորներէն միոյն, խնդրեմ, վճիռը խմբագրեցէք։ Ես ամբաստանեալը մահուան դատապարտելու քուէ կուտամ։

Եւ Հասանի դառնալով.

— Հասան պէյ, ըսաւ, թուղթերնիդ առէք եւ ինծ հետեւեցէք։ Վստահ եմ թէ այս մարդուն յամառութիւնը պիտի ընկճուի։

Հասան նախագահին հետեւեցաւ, որ հեռացած միջոցին դատաւորներուն կ՚ըսէր.

— Դուք հոս իմ վերադարձիս սպասեցէք։ Ամբաստանեալը ես անձամբ պիտի հարցաքննեմ եւ պտուտակը ես ինքս պիտի դարձնեմ, վասնզի կ՚ուզեմ տեսնել թէ այս խանդարուած գլուխը իր ապուշ գաղափարներովը որչափ պիտի տոկայ։ Առանց իմ հրամանիս, ոչ մէկուն ներելի չէ սրահէն ներս մտնել։

Եւ Հասան պէյի հետ միասին դուրս ելլելով չարչարանաց սրահը ուղղուեցաւ։

Տիգրան, մասնաւորապէս շինուած ոտքերն ու ձեռքերը կաշկանդող փայտէ նստարանի մը կաշկանդուած, գլուխն ալ չարչարանքի երկաթեայ պսակ մը անցուած կը սպասէր։ Այդ պսակը սռնակ մը ունէր որ եթէ դարձնելու ըլլային, պսակին բաւական հեռաւորութեամբ իրարմէ բաժնուած երկու ծայրերը իրար կը միացնէր և դատապարտեալին գանկը փըշրելու աստիճան կը սեղմէին։

Նախ սրահէն ներս Ալի Քէմալ փաշան մտաւ, ապա անոր հետեւեցաւ նաեւ Հասան պէյ, որ ներս մտնելով ետեւէն դուռը կղպեց։

— Եղբայր Հասան, ըսաւ փաշան ցած ձայնով, ամէն պատահականութեան դէմ յանկարծակի չգալու համար դուն դրան քովը սպասէ։

Հասան հնազանդեցաւ եւ դրան մօտիկը տեղ մը տեղաւորուելով ակնարկը այլեւս ազատ թողուց որպէսզի երիտասարդին հանդէպ սրտին զգացած հոգեկան ամբողջ ցաւը համարձակօրէն արտայայտէ, իսկ Քէմալ փայտէ նստարանին մօտեցաւ եւ դատապարտեալին գլուխը կաշկանդող մասը բանալով երիտասարդին գեղեցիկ դէմքը ձեռքերուն մէջ առաւ։

— Անվեհեր հերոս, ըսաւ անոր ցած ձայնով, երբեք չէի սպասեր որ դուն այնքան երիտասարդ եւ այնքան անփորձ տղայ մը, վեց օրուան մէջ ճշմարիտ դիւցազնի մը պիտի փոխուէիր։ Կեանքդ այս վեց օրուան միջոցին ճշմարիտ դիւցազներգութիւն մը եղաւ որ բանաստեղծ մը անգամ իր հերոսին համար երեւակայած չէ։ Տակաւին այս վայրկեանիս որ կը տեսնես վեհ եւ սուրբ է, այո, այս վայրկեանիս որ գաղափարի մը սիրոյն ճակտիդ վրայ երկաթեայ պսակ մը կը կրես, ինչպէս Մարիամի որդին իր վեհ գաղափարին համար փշէ պսակը կրեց։ Երկուքիդ ալ գաղափարները նոյնն են, Երիտասարդ Թուրքերու ընկերութեան տարեգրութիւններուն մէջ այդ չարչարանքներդ վստահ եղիր, ոսկեզօծ եւ անջնջելի գիրերով պիտի արձանագրուին։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈ

(Շար. — 185)

գործունէութիւնները։ Մարմնին ամենաչնչին մասնիկն անգամ՝ անոր դերզօր իշխանութեան տակ կը գտնուի։

Յոգնած մարդուն մօտ, նոյն այս ջղային դրութիւնն է որ իր հաւասարակշռութիւնն ու ներդաշնակ գործունէութիւնը կորսնցնելով, զանազան անախորժ երեւոյթներու ծնունդ կուտայ։ Որով զարմանալի չէ, երբ անհատը մտային յոգնութենէ կը տառապի։ Անդին, սակայն, իր ֆիզիքական ուժերն ալ տեղի կուտան։ Հոգեբանական բոլոր ձեւի գործունէութիւնները կը տկարանան։ Եռանդը կը բացակայի։ Ընթական կատարեալ հիւանդի մը երեւոյթը կը պարզէ։ Բարեբախտաբար, հանգիստով եւ զանազան միջոցներով՝ կարելի է բոլոր այս անախորժութիւնները անհետացնել։ Բայց այն պարագային, երբ անհատը այս կէտին հասնելէ ետքն ալ, տակաւին կը շարունակէ ինքզինքը զօրել, այն ատեն սակայն մարմինին յոգնութեան դէմ ունեցած բոլոր կարելիութիւնները չքանալով, յոգնութիւնը կը յանգի կատարեալ լուրջ հիւանդութեան մը։ Հետաքրքրական է գիտնալ, թէ ասիկա աստիճանաբար կատարուելով, գրեթէ անտեսանելիօրէն տեղի կ'ունենայ։

Իր յոգնած ջղային դրութեան եւ մարմնային հանգիստ ու դադար զլացող ենթակային բոլոր բջիջները բնական թոյներով կը բեռնաւորուին։ Ուստի ան իր խոնջած, թուլցած մարմնին քիչ մը առողջութիւն տալու նպատակաւ կը դիմէ զանազան գրգռիչներու, օրինակ՝ թէյի ու սուրճի։

Իրաւ է որ ասոնք խթանիչ նիւթեր են, բայց գոնէ պէտք է առնուին չափաւոր կերպով։ Առաւօտները մանաւանդ, բաժակ բաժակի վրայ սուրճ խմողներ անպակաս են։ Սուրճը իր պարունակած «քաֆէին»ով, թէյն ալ իր «թէին»ով՝ ծանօթ գրգռիչներ ըլլալով, սրտի զարկերը կ'արագացնեն։ Յետոյ քնատութիւն ալ պատճառելով, յոգնածը աւելի կը յոգնեցնեն։

Առաւօտները թէյով ու սուրճով մարմինը ցնցել ու պիրկ պահել, իսկ իրիկունն ալ թմրելու համար քնացուցիչ մը առնել՝ չարիքի վրայ չարիք աւելցնելու պէս բան մըն է։

Գալով ալքոլին, թէեւ վաղանցուկ եւ ցնորական խթանում մը կը պարգեւէ, բայց միւս կողմէն ալ մարմնին բնական ջերմութեան կորուստին պատճառ կ'ըլլայ։

Յոգնած մարդուն մօտ, ալքոլը անոր լսողական եւ տեսողական կարողութիւնները կը նուազեցնէ։ Անոնք որոնք ալքոլ խմելէ ետք օթօ քշելու կ'ելլեն՝ արկածներու աւելի ենթակայ կրնան ըլլալ, որովհետեւ իրենց անդրադարձները թուլցած ըլլալով, պէտք եղած արթնութիւնը չեն կրնար ունենալ։

Գրգռիչներու կամ խթանիչներու ամէնէն ազդեցիկը եւ միեւնոյն ատեն ալ ամէնէն վտանգաւորը «ամֆեթամին» կոչուած դեղերն են։ Ուրիշներու վկայութեան վրայ հիմնուելով, եւ առանց բժիշկին դիմելու, այս դեղահատերու գործածութիւնը աղետալի հետեւանքներ կրնայ ունենալ։

Ոչ թէ միայն քննութիւն պատրաստող ուսանողներու, համալսարանականներու յատուկ դեղ մըն է ան, այլ նաեւ անոնց որոնք գիշերային աւելորդ աշխատանքներ կը տանին շահելու նպատակաւ։ Ուրիշներ ալ, վերջապէս, գիշերային հըկումն ու հաճոյքը երկարելու մտայնութեամբ։

Ամֆեթամին գործածողները, սկիզբները մանաւանդ, հրաշալի փոփոխութիւններ կը նշմարեն իրենք իրենց վրայ։ Ինքզինքնին կատարեալ հանգիստ զգալով, մտային կարողութիւնը աւելի սրած, քնատութեան տանջանքը չքացած, աւելի հաճոյքով աշխատանքի կը լծուին։

Ալ քնանալու եւ հանգիստի պահանջը չզգացնելով, մարմնի եւ ջիղերու հիւծումը կը սքօղուի, կը թաքնուի ամֆիթամիններու ազդեցութեան տակ, եւ ահա, օրին մէկն ալ, անխուսափելին կը ցցուի անողոքաբար։ Եթէ ամֆիթամիններու գործածութեան անմիջապէս վերջ չդրուի՝ թունաւորումը կը դառնայ անխուսափելի։

Զմոռնանք ըսելու որ, ուտելու բնական ախորժակը արուեստականօրէն կորսնցնելով, գիրնալու սարսափէն դերծ մնալ ուզող, ի գին իրենց գիծի պահպանման ամէն միջոցի դիմող երիտասարդ աղջիկներու եւ կիներու «սիրական» դեղը կը հանդիսանան ամֆիթամինները։

Յոգնութիւնը արուեստական միջոցներով ծածկել կը նշանակէ անոր ահազանգը լռութեան մատնել։ Բայց ասիկա յոգնութիւնը ջնջել չի նշանակեր երբեք։ Պէտք է կամք ունենալ, պայքարիլ կորսուած առողջութիւնը կրկին ձեռք բերելու համար։ Պէտք է պայքարիլ յոգնութեան դէմ։ Հանգիստ եւ քուն՝ ամէն բանէ առաջ։ Օրական 7–8 ժամ քունը մտային եւ ջղային հաւասարակշռութիւնը պահելու համար անհրաժեշտութիւն մըն է։ Անքնութեան դէմ փոխանակ դեղեր կլլելու, եւ ան ալ առանց բժիշկի թելադրութեան (քանի որ դեղի տեսակն ու քանակը ամէն օրկանիզմի չի յարմարիր), պէտք է դիմել աւելի առողջական միջոցներու. օրինակ՝ գիշերուան ճաշը պէտք է ըլլայ թեթեւ, կարգ մը բուսաջրեր, ի մասնաւորի երիցուկը (քամոմիլ) եւ թմրին (թիլյէօլ – օխլամուր), նարնջածաղիկի օշարակը այս նպատակաւ օգտակար կրնան ըլլալ։ Ամէն անգամ որ հնարաւորութիւն կայ, քաղաքի գործերը լրացնէ ետք, չուել դէպի լեռներն ու բացօթեայ վայրերը։ Յոգնածին համար, գրեթէ ոճիր է գիշերային զբօսավայրերու ծուխին ու մուխին մէջ ժամանակ անցընելը։ Առաւօտները, պատուհանին դիմաց, քանի մը շնչառական մարզանքներ ընելն ալ յանձնարարելի է։

Անշուշտ դեղեր կան յոգնածութեան դէմ, որոնք սակայն պէտք է առնուին բժիշկին յանձնարարութեամբ միայն։ Բայց նախընտրելի է միշտ բնական միջոցներով պայքարիլ յոգնութեան դէմ։ Մաքուր օդը, իր թթուածինով, յոգնած մարմինին կուտակած թոյները կ'արտաքսէ։ Գիտակցելու է հանգիստի արժէքին։ Պէտք է գիտնալ յստակօրէն կարելիութիւններու չափն ու սահմանը ու անկէ անդին չզօրել երբեք։

«Բժիշկ» ՏՈՔԹ. Ե. ԱԳԽԱՋԵՐԵԱՆ

ԵՐԿԻՐՆԵՐ ԵՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԸ՝ ՀԵԼՍԻՆՔԻ

Ֆինլանտայի մայրաքաղաքը՝ Հելսինքի, պատերազմէն յայսօր զարգացաւ աստիճանաբար։ Քաղաքը տեւական կերպով ընդարձակուելով տարածուեցաւ դէպի հիւսիս, դէպի այն կղզիները, որոնք կը շրջապատեն քաղաքը։ Համաշխարհային Բ. պատերազմէն անմիջապէս ետք, քաղաքամերձ լայն շրջանի ընդգրկումը, մայրաքաղաքը օժտեց հոյակապ բնական գօտիով մը, զայն վերածելով պարտէզներու ոստանի մը։ Բազմաթիւ թաղեր, որոնք իրականին մէջ փոքր պարտէզներ են, դպրոցներով, վարչական կեդրոններով, առեւտուրի եւ զբօսանքի գօտիներով, հետաքրքրութիւն կը ստեղծեն նոյնիսկ քանի մը օրուան այցելուին համար։

Նոր կառոյցները — երկաթաքարի, փայտի եւ ապակիի գործածումը պարզ և ճշգրիտ գիծերու ներդաշնակութեամբ — արդիական ճարտարապետութեան ոճը կ'արտայայտեն։ Ասոր ամէնէն խօսուն արտայայտութիւնը կը հանդիսանայ Թափիոլա փոքր քաղաքը՝ տեղադրուած մայրաքաղաքին կից, իր արդիական բազմայարկերով։ Ասոնց ձեւն ու գոյնը չեն կորսնցներ իրենց փայլը հիւսիսի սառոյցներուն մէջ։ Մայրաքաղաքին ճարտարապետները պատրաստած են քաղաքին զարգացման նոր նախագիծերը, որոնք ժամանակի ընթացքին պիտի իրագործուին։ Այս գետնի վրայ նկատի առնուած է խճողումէ ձերբազատուելու սկզբունքը։ Արդարեւ, կեդրոնական գօտիին մօտ 30 առ հարիւրը պիտի վերապահուի հանրային պարտէզներու, որոնք քաղաքացիներուն համար պիտի հանդիսանան իսկական ովասիսներ։

1812ին, երբ Թուրքուի տեղ Հելսինքի դարձաւ Ֆինլանտայի մայրաքաղաք, անոր առջեւ մեծ հեռանկարներ բացուեցան։ Քաղաքը դարձաւ մշակոյթի եւ գիտութեան ճշմարիտ կեդրոն. հոն կը գտնուին բարձրագոյն ուսման գլխաւոր հաստատութիւնները, դպրոցներ, թատրոններ, թանգարաններ, ազգային օփերան, համերգասրահներ, եւայլն։ Մայրաքաղաքին մէջ կը գտնուին, նոյնպէս, երկրին ամէնէն կարեւոր թանգարանները, որոնցմէ տպաւորիչ է Գեղարուեստինը թէ՛ իր ցուցօններու արժէքով եւ թէ իր մեծութեամբ։ Թանգարանը հոյակապ շէնք մըն է, գործը Ֆինլանտայի յայտնի ճարտարապետ Էլիէլ Սաարինենի։ Անշուշտ, այցելուին առաջին առթիւ կը շահագրգռէ ֆին կերպարուեստը։ Թէեւ անոր ծագումը համեմատաբար նոր է, այսուհանդերձ ֆին ժողովուրդը ունի վաւերական արուեստագէտներ, որոնք արժէքաւոր գործեր ստեղծած են։ Հելսինքի քաղաք մըն է, ուր փողոցներու մէջ եւ հրապարակներու վրայ յաճախ կարելի է հանդիպիլ արձաններու, որոնք կը խորհրդանշեն մարդուն աշխատանքը կամ անոր դաժան պայքարը բնութեան դէմ։ Յատկանշական են երկու արձաններ, որոնք դեռ վերջերս քանդակուեցան։ Մէկը կը պատկերացնէ Ֆինլանտայի առաջին նախագահը՝ Եուհօ Քաարլօ Ստալպէրկ, իսկ միւսը՝ երգահան Եան Սիպելիուսը, որ շատ բարձր աստիճանի մը հասցուց ֆին երաժշտութիւնը։ Արդիական երաժշտ. կեանքը երեւան բերաւ բազմաթիւ տաղանդներ։ Հելսինքիի մէջ կը ստեղծագործեն մօտ 4000 երգահան։ Քաղաքը ունի, նոյնպէս, երկու համանուագախումբ, ազգային օփերա մը, որ երաժշտասէրներուն կը ներկայացնէ 200 գործ թատերաշրջանի մը ընթացքին։

Ամէնուրեք՝ արուեստի եւ գրականութեան, երաժշտութեան եւ թատրոնի, մշակութային հաստատութիւններու, նորակերտ եւ արդիական թաղամասերու մէջ, օտար այցելուն կը հանդիպի յամառ եւ կորովի, աշխատասէր եւ խելացի ժողովուրդի մը, որ գիտցաւ զսպել խիստ բնութիւնը, դէմ դնել իր դրացի հսկային նուաճողական ախորժակներուն եւ, վերջապէս, կերտել արդիական յառաջադէմ երկիր մը։

Ա. Զ.

ՀՈՂԱՐՏԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ) — Գաղութը Փետր. 22ին կորսնցուց իր սիրած աւհէր ազգայիններէն մէկը՝ ընկ. Եղուարդ Գասեան։

Ողբացեալ ընկերոջ կեանքի կենսագրութիւնը շատ կը նմանի իր սերունդի այն տիպարներուն, որոնք դառնութեան բաժակը ցմրուր խմելէ ետք քաջութիւնն ու կորովը ունեցան օգտաշատ աշխատանք կատարելու իրենց շրջապատին մէջ։

Զաւակ՝ Ակնայ Բինկեան գաւառի, ազատախոհ եւ հայրենասէր, մեր վեթերան ընկերը շատ կանուխէն մտած էր հայ իրականութեան հզօրագոյն կուսակցութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը՝ ձեռնհասօրէն եւ խղճմտօրէն վարելով պատասխանատու պաշտօններ։

Մասնաւոր գուրգուրանք կը վայելէր իր մօտ մեր Մեծասքանչը, որուն իբրեւ համեստ սպասարկուն երբեմն կ'աշխատակցէր սիրելի «Յառաջ»ին։ Ան կը քաջալերէր հայանպաստ որեւէ ձեռնարկ՝ անվերապահ ոգիով ջատագովելով ամէն նուաճում, որ կ'արձանագրուէր հայրենիքէն ներս թէ դուրս։

Իրատես մօտեցում ի յայտ կը բերէր գործերու եւ ծրագիրներու հանդէպ։ Ունէր քննադատական ոգի։

Իր անշահախնդիր նուիրումին եւ ծառայութեան համար մեր ողբացեալ ընկերը յարգուեցաւ եւ սիրուեցաւ բոլորին կողմէ։

Այսօր, դառն է հաստատել, թէ ան այլեւս մեր մօտ պիտի չըլլայ ֆիզիքապէս։ Այլ սակայն բարի գործերու յիշատակը չի մեռնիր։

Գ. Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Անկի՛րթ, անամօ՛թ, հէօտի՛ք, ատա՛կ... շարունակեց թաղականը, մինչ արդէն այն՝ որուն ուղղուած էին այդ փաղաքշական խօսքերը՝ աներեւոյթ եղած էր։

Յետոյ դառնալով Մարգար էֆէնտիին, որուն դէմքը յաղթականօրէն կը ճառագայթէր, ըսաւ.

— Մեր կողմէ ներում խնդրեցէք տիկինէն այս եղած անպատեհութեան համար եւ ըսէք, որ վաղը առտուընէ այդ ժամկոչը ճամբուած է։

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի ոտքի ելլելով։

Եւ երկու բարեկամները մեկնեցան, տուն վերադառնալու համար։

— Կը տեսնե՞ս, ըսաւ ճամբան Միհրանիկ իր բարեկամին, ժամկոչը բնաւ յանցանք չունի, տիկին Շաքէն ըսեր է, որ աթոռը հոն դնէ, խեղճ մարդն ալ հնազանդեր է։

— Կը խնդրեմ այդ կէտը բնաւ մի ըսեր կնոջս, նորանոր խնդիրներ կը ծագին, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի, ժամկոչը թող ճամբեն, խնդիրը գոցուի։

— Իրաւունք ունիս, տիկին Սաթէնին բան մը ըսելու չէ...

Երբ տուն հասան, նոր դէպք մը կրկին յուզումի մատնած էր Մարգար էֆէնտիի կինը։

Նուարդ քանի մը բառով պատմեց եղելութիւնը։

Հազիւ իրենք եկեղեցի երթալու համար ճամբայ ելած էին՝ ահա Պօղոս էֆէնտի եւ տիկին Շաքէ իրենց տան առջեւէն անցնելով կանգ առեր են։

— Տիկին Սաթէն, ինչո՞ւ այսօր ժամէն շուտ մը փախաք, հարցուցեր է Շաքէ։

— «Անհանգիստ եղայ», պատասխաներ էր միւսը։

— «Այո, ոտքի վրայ մնացեր էիք, պատասխաներ է Շաքէ, ինծի ըսէիք նէ՝ ձեզի աթոռ մը բերել կուտայի...»։

Այս վերջին բառերը յորդեցուցեր են արդէն լեցուն բաժակը, եւ տիկին Սաթէն քանի մը կծու ակնարկութիւններ ըրեր է եւ ի վերջոյ Պօղոս էֆէնտի եւ իր կինը ճամբանին շարունակեր են սրտնեղած։

— Դիտմամբ մենէ անցան, որ այս խօսքերը ընէ չէթիկը, ըսաւ Սաթէն բարկաճայթ, զիս պզտիկ ձգելու համար... բայց թող առնելիքը ըլլայ։

— Մենք արդէն ամէն բան կարգադրեցինք, պատասխանեց Միհրանիկ։

— Ի՞նչ ըրիք...

— Թաղականները տեսանք, խօսեցանք, ժամկոչը կանչել տուինք, աղէկ մը լուացինք...

— Ի՞նչ կ'ըլլայ տակէ, գոչեց տիկինը դժգոհ կերպով։

— Վաղն առտու ալ պիտի ճամբեն, աւելցուց Մարգար էֆէնտի, ալ ի՞նչ կ'ուզես, մարդը չէինք կրնար կամուրջէն գլուխը կախել տալ։

— Իրաւ պիտի ճամբե՞ն...

— Հարկաւ, մենք չըսած՝ իրենք որոշում տուին։

Ժամկոչ Վարդանի ճամբուելու պարագան բաւական մեծ եւ բարերար ազդեցութիւն մը ըրաւ տիկին Սաթէնի վրայ։ Իր վիրաւորուած արժանապատուութեան համար տակաւ ամոքիչ սպեղանի մը նկատեց, բայց վէրքը կը կոտտար կոր տակաւին։

— Թող ճամբուի, անօթի մնայ, որ պոյը տեսնայ, մռլտաց քթին տակէն։

Յետոյ ամէնքը միասին սեղան նստան։

Բ.

Երբ թաղականները իրենց գործը աւարտելէ ետքը մեկնեցան խորհրդարանէն։

— Երթանք տեղ մը նստինք բան մը խմենք, առաջարկեց իրենցմէ մէկն, երբ փողոց ելան։

— Ատենը ուշ է, դիտել տուաւ ուրիշ մը, իր ժամացոյցը նայելով, կէսօր եղեր է, տունը կը սպասեն, մանաւանդ որ հիւր ալ ունինք։

— Եթէ հիւր ունիս, տար ըսելիք չկայ, ուրեմն մենք երկուքս կ'երթանք, չէ՞, Ռաֆիկ աղա։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, Սէրէնկիւլեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 8ին:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Ոսկեան եւ Սէրէնկիւլեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն այրի Տիկին Լինտա Արքէլեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրելիին՝

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔԷԼԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ:

×

Պր. Սիմոն Մերկէրեան, Տէր եւ Տիկ. Գեթէնճեան, այրի Տիկ. Վերժին Մինասեան իրենց ամենախորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրով, ազգային հաստատութիւններու նուիրատուութեամբ եւ ծաղկեպսակով հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց սիրելի կնոջ, քրոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՄԵՐԿԷՐԵԱՆԻ

մահուան եւ յուղարկաւորութեան առթիւ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հօղեւոր հայրերու կողմէ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի (12 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքավայրը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները Ուրբաթ (10 Մարտ) երեկոյեան ժամը 7,30ին, ղպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնճոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ Ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Շաւիլի հայ. ղպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Փափազեանէ 20 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Մայրիկ Կիւլեանի եւ ընկեր Յակոբ Արքէլեանի մահուան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Կը խօսին ԼԻԻԺ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի ծովահայեաց նոր շէնքին կահաւորման ի նպաստ կը նուիրեն.—

Պր. Յովհ. Աւագեան (Քուլոմիէ), Տէր եւ Տիկին Գ. Հրաչեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիկեան (Շուազի լը Ռուա), Յովհ. Յովհաննէսեան (Ժիֆ սիւր Իվէթ), այրի Տիկին Ճիհանեան, Պ. Ժան Յակոբեան, Տոքթ. Կրէկուար Գարագոչ (Պըզանսոն), Վահէ Սիմոնեան (Միւլուզ), այրի Տիկին Սիրուն Կարապեան (Մարսէյլ) 30ական Ֆր.: Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան (Պուա Քոլոմպ), Վահրամ Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Վենսան Ապուլեան, Տիկին Անժէլիք Նշանեան 25ական: Այրի Տիկին Ճամճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Արամ Ճիւրէթեան (Վիէրզոն), Յովհ. Գալայճեան (Վիլնէօվ սէն Ժորժ), Տէր եւ Տիկին Գ. Պապալեան, Տիկին Զարզարեան (Քանն), Տէր եւ Տիկին Կ. Գահվէճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ճոլոլեան, Պր. Գաբրիէլեան (Անտնա), Տիկին Գլօտ Եղիայեան (Առլ), Օր. Մայտա Կիրակոսեան (Մարսէյլ) 20ական ֆրանք:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիգրանուհի Մերկէրեանի (ծնեալ Գեթէնճեան) մահուան առթիւ (Մարսէյլ 27 Յունուար) հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Պօմոնի եկեղեցւոյ պայծառութեան Տէր և Տիկ. Հէքիմեան 50, Տէր և Տիկ. Պօղոս Արզումանեան 30, Տիկ. Սիրուհի Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկ. Եղիա Մալխասեան, Տէր եւ Տիկ. Մինասեան 20ական, Տէր եւ Տիկ. Զինարեան 10:

Պէյրութի Սահակեան լիսէին համար Սիմոն Մերկէրեան 250, Ժամկոչեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Պապոյեան, Պօյաճեան ընտանիք 50ական, այրի Տիկ. Մինասեան, Տէր եւ Տիկ. Մէյմարեան, Տէր եւ Տիկին Գէթէնճեան, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Փափազեան, Պր. Վարուժան Գրիգորեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Գիւրէլեան 20, այրի Տիկ. Հոխսիմէ Ժիրայրեան 30, Պր. Հրանդ Գարագաշեան 10, Տէր եւ Տիկին Հայազատ Մօրեան 50, Տէր եւ Տիկ. Անտոն Ներսէսեան (Փարիզ) 100, այրի Տիկ. Վարդանոյշ Զուգասըզեան (Փարիզ) 100, Տէր եւ Տիկ. Վեհանոյշ եւ Հէրի Մերկէրեան (Նիւ Եորք) 50 տոլար, այրի Տիկ. Գահենէ Քիւրքճեան (Նիւ Եորք) 50 տոլար:

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Ցետագային՝ մանրամասնութիւններ

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ՝

URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné. Téléphoner : 508-46-40.

VALENCE

ARMENIA MONDIA

EXPOSITION

ARMÉNIE

Salle de l'U. G. A. B.
YERVANT HUSSISSIAN
6, Rue Faventine
du Mardi 7 au Lundi 13 Mars
de 11 h. à 21 h.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

Surprise - Party

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շաւարշ Միսաքեան խումբին, Կիրակի, Մարտ 12, Ռիւ Պուֆիէի իր ակումբին մէջ, ժամը 14ին:

Տաք մթնոլորտ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅ

նուիրուած

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ

Այս Ուրբաթ (Մարտ 10) ժամը 20,30ին, Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ

կը խօսին.— ՏԻԿԻՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆ
Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ եւ Ե. ԱՂԱՄԵԱՆ

Կ'արտասանէ Օր. Սոնա Վարդանեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

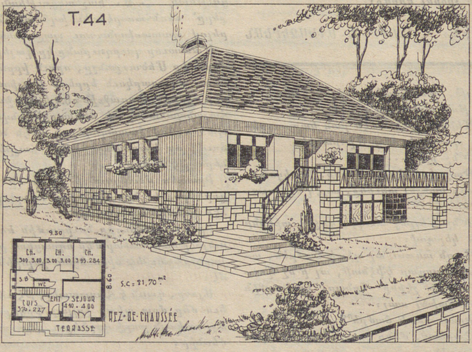
ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին:

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեֆանեսքոյի յայտագիրը:

SUR VOTRE TERRAIN

FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la

Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT

Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin

PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références

Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE

Nom ..
Rue .. No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ? ..

ՇԱԲԱԹ 11 ՄԱՐՏ
SAMEDI 11 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12363
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.363

ՀԵՏԵՒԱԿ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆՔ...

Գաղթականական կեանքի չարիքներէն մէկը՝ Հայութեան դատումի եւ գնահատութեան չափանիշներուն խաթարումը եղաւ, անկասկած:

Ձենք ուզեր տարածուիլ: Կը սահմանափակուինք գրականութեան եւ գեղարուեստի մարզերուն վրայ, դիտել տալու համար թէ հայրենիքի հետ վերջին տասնէ աւելի տարիներու սերտ կապը, իր անժխտելի բարիքին հետ նաեւ բացասական կարգ մը լուրջ հետեւանքներ ունեցաւ տարասփիւռ մեր ժողովուրդի հոգեկան կացութեան, կեանքի եւ գործի ըմբռնումներուն, անհատական ու հանրային հարցերու հանդէպ կեցուածքին եւ արուեստի ու գրականութեան հասկացողութիւններուն վրայ:

Այս պարագային, մեր խօսքը լայն զանգուածներու մասին չէ միայն: — Անոնք առհասարակ ամէնօրեայ եւ ուղղակի աղերս ունեցած չեն արդէն մեր կողմէ ակնարկուած մարդերուն հետ ու մի՛շտ ալ պարագայական եւ մասնակի եղած է իրենց կապը՝ Հայութեան իմացական, ընկերային եւ մշակութային կեանքին հետ:

Մեր խօսքը երկու գլխաւոր դասակարգերու մասին է, որոնք միշտ ալ կազմած են այսպէ՛ս կոչուած «մտաւորական ընտրանի»ն.

Ա.— Գրողներու, արուեստագէտներու, կրթական կեանքի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ գործող մարդոց, հանրային ղեկավարներու, հրապարակագիրներու, ազատ արուեստներու տէր անհատներու շրջանակը, եւ

Բ.— Այս շրջանակին եւս խմբուած ժողովրդային այն խաւերը՝ որոնք մնայուն կապ եւ աղերս ունին Հայութեան մտաւոր ու հոգեկան կեանքին, հայրենիքի թէ արտասահմանի բոլոր անցուդարձերուն, բոլոր մտահոգութեանց, ճիգերուն ու ձգտումներուն հետ եւ կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը՝ իբրեւ գրասէրներու, արուեստասէրներու կամ գիտակից ազգայիններու:

Մասնաւորելով մեր ըսելիքը յատկապէս այս երկու դասերուն՝ պիտի ուզէինք իրենց ուշադրութիւնը հրաւիրել երեւոյթի մը վրայ, որ կրնայ մեզ առաջնորդել լռութեան ախտային հոգեվիճակին եւ բոլորովին ամլացնել կամ որբացնել արդէն իսկ անտիրութեան մատնուած գրական – ստեղծագործական մեր կեանքը:

Անկի՛ն, — առհասարակ արուեստի մարզերուն մէջ դնել հետեւակի դերի մը մէջ, ստորագնահատել կամ անտեսել Սփիւռքի արժէքները եւ ապրիլ ստորադասութեան զգացումով մը՝ որ նախ արդար հիմք չունի, ապա նաեւ դուռ կը բանայ ընդհանուր անտարբերութեան:

Ահա թէ ի՛նչ:

— Այն օրէն ի վեր, երբ Հայաստանէն դէպի գաղութներ թափ ու ծաւալ ստացաւ գրքերու եւ զանազան հրատարակութեանց առաքումը, ու Սփիւռքի հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին կարգադրութեամբ արուեստագէտներու երթեւեկութիւնը ծայր տուաւ հայրենիքի եւ արտասահմանի միջեւ՝ գրոց–բրոց դասերու թէ ժողովրդային խաւերու մէջ հետզհետէ արմատ արձակեց ախտային հոգեվիճակ մը:

Յարգելով միշտ բացառութիւնները, կարելի սկսաւ ծառայել այն համոզումին թէ

1.— Ինչ որ կուգայ հայրենիքէն՝ անպայման լաւ է. որակ է ու արժէք: Հայաստանէ՞ն ղրկուած է կամ հայրենիքէ՞ն կը հասնի Սփիւռք: Ուրեմն չի կրնար միջակութիւն ըլլալ:

2.— Հայրենասիրութեան կամ յարպանքի պլացումի պակա՞ս է ամէն քննադատութիւն՝ որ ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի կապ ունի հայրենի արուեստագէտի մը, հայրենական գրականութեան ու արուեստի որեւէ ճիւղէն գործի մը հետ:

3.— Հայրենիքի կողմէ Սփիւռքեան որեւէ դէմքի, դէպքի, գրական կամ գեղարուեստական գործի, հանրային կամ մշակութային հաստատութեան, մամուլի եւ այլ հաստատութեանց մասին արտայայտուած ամէն կարծիք կամ գնահատութիւն՝ անառարկելի է ու բացարձակ: Եթէ հերոս մը... հոհոս նկատուեցաւ կամ արժէք մը՝ ապարժէք, առարկութիւն չի՛ վերցներ: «Երեւանն է խօսում»: Եթէ ուրացումի եւ ժխտումի առարկայ դարձան ամէնէն ակնրախ իրագործումներն իսկ՝ իրաւացի ու արդար է Երեւանը...:

4.— Արտասահմանէն միջակ կամ միջակէ վար գրող մը, երաժիշտ մը, խմբապետ մը, ուսուցիչ մը, մտքի կամ արուեստի որեւէ մէկ մարդին ծառայող անձ... Երեւանի մէջ «ելոյթ» ունեցա՞ւ, խորհրդահայ մամուլը արձագանգ եղա՞ւ այդ «ելոյթ»ին եւ հայրենական հնաւա՛նդ սովորութեամբ չողոմիչ եւ պչուական բառեր գործածե՞ց: — Վերադարձին մաւերակա՞ն արժէք է արդէն ու բացարձակ հեղինակութիւն: Ո՞վ կը համարձակի իր բուն սատրճանին վրայ տեսնել ենթական ու ըսել թէ Երեւանը Պրոպատիկէի աւազան չէ...:

Ու այսպէս, — գրականութեան, արուեստի, գիտութեան, հանրային թէ մշակութային կեանքի բոլոր ճակատներուն վրայ:

Ա՛յնքան վարակիչ դարձած է ախտային այս հոգեվիճակը, որ հայրենի իշխանութիւններն ալ համոզուա՛ծ ըլլալ կը թուին, թէ Սփիւռքի մէջ բանէ–գործէ հասկցող մարդ չկայ, — ո՛չ գրագէտ կայ եւ ոչ արուեստագէտ. ո՛չ քննադատ, ոչ ալ հեղինակաւոր միտք կամ գրիչ. ո՛չ իմացական շարժում, ոչ ալ որեւէ նուաճում:

Ատենօք Ամերիկահայեր կային, որոնք կը կարծէին թէ Սուրիոյ կամ Լիբանանի իրենց ազգակիցները... ոչ սառնարանը գիտեն, ոչ ալ ձայնասփիւռը:

Երեւանի ջոջերն ալ նոյն աղքատութեան մէջ կը տեսնեն մեզ իմացական ճակատի վրայ:

Եթէ կոտր–բրդուճ բաներ կան Սփիւռքի մէջ՝ «սովետական հայրենասիրութեամբ» յայտնի յառաջդիմականնե՛րն են:

Թոյլ տուէք, որ ըսենք նաեւ մնացեալը:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈԿՐԷԹ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ ՈՒՐԲԱԹ ԱՌՏՈՒ

Ռընոյի քատրը գտնելու բոլոր աշխատանքները կը շարունակուէին Հինգշաբթի օր եւ կառավարութիւնը որոշած էր ոչ մէկ կերպ տեղի տալ կամ թոյլ պլանուելու տպաւորութիւն թողուլ: Արդէն հետապնդումը յանձնուած էր Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին, ինչ որ ինքնին փաստ է թէ հարցին կը տրուի շատ ծանր բնոյթ եւ հետեւանքներն ալ փոքր պիտի չըլլան:

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէր խուզարկութիւնները ամէն կողմ, գիշեր եւ ցերեկ: Միայն Հինգշաբթի օր փարիզեան շրջանի 7000 շէնքեր խուզարկուած են:

Նախագահ Փոմփիտու ու նաեւ Նախարարապետ՝ Շապան–Տելմաս շատ խիստ ձեւով արտայայտուած են: Երբ Հողագործական Ցուցահանդէսը կ՚այցելէր, Նախագահ Փոմփիտու յայտարարած է. «Պ. Նոկրէթի առեւանգումը անընդունելի արարք մըն է, վայրենի երկրի արժանի: Կը յուսամ որ Պ. Նոկրէթ արագօրէն պիտի գտնուի, թէ նման արարքներ այլեւս չեն կրկնուիր եւ թէ այս առեւանգումին հեղինակները կը պատժուին ինչպէս որ պէտք է»:

Շապան–Տելմաս իր կարգին կը ճշդէր թէ կառավարութիւնը որեւէ ձեւով թոյլ չի գտնուիր առեւանգումի պարագաներու մէջ:

Այս էր մթնոլորտը երբ Ուրբաթ առտու ժամը 9ին ատենները, ձայնասփիւռը «յատուկ փլաշ»ով մը կը հաղորդէր թէ Նոկրէթ գտնուած է, 15րդ թաղամասին մէջ, բայց առաջին առթիւ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կը տրուէր:

Ամէն պարագայի մէջ, յիշենք թէ այս առեւանգումը ոչ մէկ համակրանք ստեղծեց, ընդհակառակն: Ձախապաշտները ուզած էին որ Հինգշաբթի օր Ռընոյի բանուորները հաւաքուին եւ իրենք ծեծեն այս հարցը, բայց բանուորները մերժեցին եւ սենտիքաներն ալ որոշեցին բողոքի ընդհանուր գործադուլ մը Ֆրանսայի մէջ, գալ շաբթուան ընթացքին:

Մինչեւ վերջին վայրկեանը ձախապաշտները չէին փոխեր իրենց պահանջները, ազատ արձակելու համար պատանդը: Ապահովութիւն տալու համար իր մասին, առեւանգողները նկարն ալ կը ղրկէին մամուլին, վստահեցնելով թէ Նոկրէթ լաւ է եւ նոյնիսկ ալ չի գործածեր, այսինքն կրնայ հետեւիլ իր սննդական կանոններուն:

Ուրբաթ առտու, առաջին փլաշէ մը ետք, կը յայտնուէր թէ առեւանգողները իրենք ազատ արձակած են Ռընոյի քատրը, ժամը 9ին, 15րդ թաղամասը եւ Նոկրէթ անմիջապէս գացած է ու գտած առաջին խանութէն (մաքրութեան) հեռաձայնած ոստիկանութեան:

Անմիջական ձեւով յայտնի չէր թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ է որ Նոկրէթ ազատ արձակուած էր իր առեւանգողներուն կողմէ:

Յիշենք նաեւ թէ Ռեժիին ընդհ. տնօրէնը Տրէյֆիւս յայտարարած էր թէ 25 ուրիշ անձեր կան որ սպառնալիք ստացած են, որոնց կարգին ինք ալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ մէջ մեծ աղէտ մը ծայր տուած է սնդիկով թունաւորման մը հետեւանքով: Ցարդ կը խօսուի 100էն 400 կամ հազար մեռելի մասին եւ աղէտին բուն ծաւալը տարիներու ընթացքին միայն կրնայ պարզուիլ, տրուած ըլլալով որ սնդիկը շատ դանդաղօրէն կը գործէ: Այս թունաւորման պատճառն է Քանատայէն ներածուած հացահատիկներ, որոնք սնդիկով աշխատուած էին որպէսզի գործածուին իբրեւ հականեխիչ բայց գիւղացիները անգլերէն չգիտնալով չէին կրցած կարդալ բացատրականները եւ ատով կերակրած էին կենդանիները: Հիւանդութիւնը մինչեւ Քէրքիւք հասած է, շատեր անդամալոյծ են եւ դեռ Պաղտատ չուզեր պարզել ամէն բան:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը թմրեցուցիչի մաքսանենգութեամբ ամբաստանեց այն երկու Թուրքերը, որոնք ձերբակալուած էին Մանթոնի մօտ: Անոնցմէ մէկը ծերակուտական էր: Երկու Թուրքերը բանտ կը գտնուին: Իրենց «ապրանք»ին արժէքն է 36,5 միլիոն տոլար:

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ օդանաւեր ռմբակոծեցին չորս լիբանանեան գիւղեր Հարաւ. Լիբանանի մէջ: Ռմբակոծութեան մասնակցեցաւ նոյնպէս հրետանին: Գիւղերը կը գտնուին այսպէս կոչուած «Ֆաթհլանտ»ի գօտիին մէջ: Ըստ Թել Ավիվի այդ ռմբակոծումը հետեւանքն է արձակուած հրթիռներու իսրայելեան գիւղի մը վրայ, Պաղեստինցիներու կողմէ:

ՊԷԼՖԱՍԹԻ կաթողիկէ թաղին մէջ տուն մը քանդուեցաւ ռումբի պայթումի հետեւանքով: Երեք հոգի մեռաւ: Կ՚ենթադրուի թէ անոնք ԻՌԱի ահաբեկիչներ էին եւ ռումբը պայթած է անակնկալ կերպով: Բողոքականները սպառնացին տասը կաթողիկէ սպաննել իւրաքանչիւր զինուորի կամ ոստիկանի սպանութեան փոխարէն:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԵԱՆ քանի գրագէտներ չեխ կառավարութենէն պահանջեցին, որ միջազգային մասնագէտ դէտեր ներկայ գտնուին չեխ մտաւորականներու դատավարութեան, որ տեղի պիտի ունենայ մօտ ատենէն: Մտաւորականները որոշեցին միջազգային կոմիտէ մը կազմել, որպէսզի, հանրութեան ուշադրութեան յանձնուի այն փաստը, թէ «աւելի քան հարիւր լրագրող եւ ակադեմական իբրեւ քաղաքական յանցաւոր կը գտնուին բանտ»: Բողոքողները կ՚ուզեն անոնց արձակումը ձեռք ձգել:

ՍՈՒՐԻՈՅ Նախագահը՝ Զօր. Հաֆէզ Ասատ յայտարարեց, թէ Սուրիա այլեւս դէմ չէ Ապահովութեան Խորհուրդի 1967 Նոյեմբերի որոշումին, որով խաղաղ լուծման մը նախատեսութիւնը կ՚ըլլայ Մերձաւոր Արեւելքի հարցին ուղղութեամբ: Ցարդ Դամասկոս դէմ էր խաղաղ լուծման:

ՇԱՆԿՀԱՅԻ մէջ իշխան Սիհանուք յայտարարեց, թէ Շու Էն Լայ տեսակցութիւն մը ունեցած է Հիւս. Վիեթնամի վարչապետին հետ: Նիքսընի Փեքին այցելութիւնը, համաձայն իշխանին, ոչ մէկ փոփոխութիւն մտցուցած է Չինաստանի ընծայած օժանդակութեան մէջ՝ Հիւսիս. Վիեթնամի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ բողոքեց Կարմիր Խաչի մօտ, Ժընեւ, փաքիստանցի գերիներու սպանութեան համար, հնդիկ զինուորներու կողմէ: Հնդիկները կ՚ընդունին եղելութիւնը աւելցնելով սակայն, թէ փաքիստանցի գերիներ սպաննուած են, երբ անոնք փորձած են փախուստ տալ կայանէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ հինգ մտաւորականներ՝ Եուրի Գլազով, Եուրի Սթէյն, Եուրի Ալեքսանդր Վոլփին եւ Վլատիմիր Գերշովիչ Լոնտոնի «Թայմզ» թերթին ուղղուած բաց–նամակով հանրութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն այն «մտահոգիչ» իրողութեանը վրայ, որ խորհրդային իշխանութիւնը խստացուցած է իր դիրքը գրագէտներու նկատմամբ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան փոխքարտուղարը՝ Մարշէ նամակ մը գրած է Ընկերվարական կուսակցութեան Ա. քարտուղար Միթերանի, ուր կ՚ըսէ թէ ամէն ճիգ ի գործ պէտք է դրուի որպէսզի դաւադրութիւնը ձախողի: Կը շեշտէ թէ երիտասարդի մը սպանութիւնը, քատրի մը առեւանգումը պատահական դէպքեր չեն: Մարշէ կ՚ըսէ թէ Քաղաքական Բիւրօն հանդիպում մը կ՚առաջարկէ երկու կուսակցութեանց միջեւ անմիջական կերպով որպէսզի հաւաքական նախաձեռնութիւն մը կասեցնէ իշխանութեան դաւը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ելմտական Նախարարը դրամը «աժանցուց», այսինքն երկար ժամանակաշրջանի վրայ վարկը աւելի աժան պիտի ըլլայ եւ խնայողութեան դրուած դրամները շահաբաժինը պիտի իջնէ: Օրինակ Խնայողութեան տետրակներու (քանիէ քէս տ'էփարնի) երկրորդը որ 4,25 առ հարիւր կը բերէր, միայն 4 առ հարիւր պիտի բերէ:

ԹԱԼԻՏՈՍԹՈՖ

ՎՐՁԻՆԸ ԱՐԻՒՆԻՆ Է ԹԱԹԽԵՐ

Փարիզ, 7 Մարտ

Նկարահանդէս։

Անցորդ, գնա՛ տես Վէնսանին հունձքը կարմիր.

Վրձինը արիւնին է թաթխեր։

Քանի մը շաբաթ եւս, ու Օրանժըրիէն վերջնապէս կ'անհետին այն երկու հարիւր տասներկու անմոռանալի գործերը զորս մէկտեղելու հրաշալի գաղափարը ունեցած է Ամսթերտամի «Վան Կոկ» հիմնարկութիւնը։ Անգամ մը եւս պիտի չելլեն իրենց թաքստոցէն։ Այդ է կտակին տրամադրութիւնը։ Ջանանք վերստին ըմբոշխնելու համար ուխտագնացութեան պիտի երթանք։ Եւ լաւ է որ այդպէս ըլլայ։ Դիտելով տեսնել. մասամբ հասկնալ ու տիրանալ է անոնց մտքով։ Ինչո՞ւ այդքան դիւրաւ տիրանալ... կէս ժամ պոչ բռնելով միայն թանգարանին դռնակին առջեւ. Պախ եօթանասուն մղոն հեռուոն կ'երթար լսելու երգէոնահար Պուքսթէհուտը։

Մշակոյթը ճիգ կ'ենթադրէ։ Եւ միշտ։

Երբ Վան Կոկ կը գրէ իր Թէօ եղբօր մահուանը նախօրեակին, «Սատանայակիր կը լեցնեմ կտաւը. այդպէսով կը բնորոշես իրաւն ու կենսականը առաւելաբար։ Ցուցումն ու բնութեան անկեղծ զգացումը չե՞ն որ մեզ կը մղեն։ Ու այդ յուզումներն ուժգին՝ երբեմն այնքան խիստ, որ կ'աշխատիս առանց զգալու։ Եւ հպումները ինքնին կուգան ինչպէս շարայարումն բառերու զրոյցի մը ընթացքին»։

Զրոյցը կեանքին հետ կը դադրէր Վէնսան Վան Կոկի համար 1898 Յուլիս 29ին, իր իսկ կամքով։

«Մի՛ լար, ըրի բոլորին հանգստութեանը համար» կ'ըսէ ան, Թէօյին, խղումի ժամանակին մէջ։

Իր արուեստին մասին խանդավառ առաջին քննադատականը լոյս տեսած է նոյն տարին։ Յունուարին։ Երբ հոգեկան հաւասարակշռութիւնը որոշ չափով կորսնցուցած էր այլեւս, ու աւարտած իր գողգոթան, առանց սակայն դառնանալու մարդկութեան հանդէպ։ Վկայ իր վերջին շրջանի գործերը, որոնց մէջ ակնեբեւօրէն զգալի են յոյսի ցոլքեր, հրաշէկ երեւակայութեան զուգահեռ վառ տրամադրութիւն եւ համամարդկային սէր, ինչպէս «Արեւածաղիկները», «Հերկուած Արտը», «Կարմիր Հողով Ձիթենիներ» եւ «Դեղին Տունը». չորսն ալ գլուխ գործոցներ։ Ստեղծագործ երեւակայութեան իւրայատուկ դրոշմը ամենահեշտ ձեւերովն իր ի յայտ կուգայ հոն։ Վան Կոկի ոգին։ Ներշնչուած արտակարգ հանճարն է որ գրեթէ իր ենթագիտակցութեան բոլորովին անձնատուր կ'աշխատի, մանաւանդ իր հասունութեան շրջանին, այսինքն վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին։ Մահացած երեսունըեօթը տարու։ Կիսա՞տ է թողած իր գործը։ Ո՛չ։ Անըդդալարար ամբողջացուցած է զայն իր կեանքին գնով։ Սիրահարի մը կարճ հէքեաթը։ Սիրահար մը եղերերգակ բախտով որ կ'աշխատի իր կտաւին անդուլ առանց օրերքի ու պաշտամունքով։

Ի՞նչպէս սահմանել անոր համաշխարհային չափով արուեստի տեսիլքն ու տեւերային հասկացողութիւնը։

Սկսելով իր գծանկարներէն. հրաշալիօրէն ներկայ սոյն ցուցահանդէսին մէջ։ Կարծես գիծը շնչէր եւ նկարը ունենար իր շնչառութեան դրութիւնը։ Այդ բոպէին, — բոպէ, որովհետեւ շատ արագ գծուած են այդ բոլորը — ձեռքը բոլորովին հպատակէր մտքին ու սրտին միանգամայն։

Ի՜նչ հրաշալի սուրբ երրորդութիւն։

Ու երբ գոյնը կուգայ խառնուիլ գծին։ Ոչ թէ նմանութեան հարազատ փորձ բնութեան հետ, ո՛չ ձեւին եւ ո՛չ ալ գոյներուն մէջ, այլ միշտ կենսականին որոնումը։ Տեսակ մը տիեզերային ստեղծագործութեան նախափորձ՝ իր անկիւնէն դիտուած, իրմով շինուած՝ կերպնկալ եւ նիւթեղէն հարուստ յօրինուածքներով։ Ու այդ անձնական խառնարանը՝ իր փոքր ածուն՝ ընդոծին ձիրք, խառնուածք, եւ ձեւին անդիմող պրպտումը դադաթ ունեցող եռանկիւնով մը սահմանուած։

Վան Կոկի փնտռածը անսովոր նորադրութիւն չէ։ Այլ նոր տեսիլի մը բիւրեղացումը հինէն ծանօթ երփներանգ նիւթերու, հետզհետէ աւելի ներուժ եւ զօրեղ բայց նոյն ատեն ա՛լ աւելի զգացուած յուզումներով։ Պահելով ի վերջոյ միմիայն բնորոշիչ տարրը, որ առաւելագոյն կարճ ճամբով պիտի հասնէր մեր ամէնուն «սովորականը» իր «վերանցականին», պահ մը մնալով վերացական կամրջակի մը վրայ, նետուած անոր եւ մեր միջեւ։ Վան Կոկ անկասկած կը հանդիսանայ այդպէսով առաջին մեծ վարպետը արդի արուեստի ըմբռնումին։ Քսաներորդ դարու նկարչութեան առաջնորդը։ Մեր օրերը նախատեսող խենթը մտացի որ կռահած է գալիքը։ Ան որ գոյնին հմայքն ու խորհուրդը հասցուցած է նիւթին կարեւորութեան, դնելով ու խորացնելով անոր մէջ այնպիսի զատորոշիչ ուժ մը որ մինչ այդ կ'ընթանար միայն ու միայն նիւթին եւ գծին զուգահեռ։ Ազատագրած է գոյնը։ Արտայայտութիւն սրսկելով անոր։ Եւ հոդ ալ ձեռքը, նոր հորիզոններու է անձնատուր, հպատակելով դարձեալ մտքին։ Այդ յատկութիւնն է իր անօրինակ ինքնութեան բուն էութիւնը կարծես, որմով իր նկարները բոլորէն հասկնալի կը դառնան։ Առանց խորութեան բոլոր մարդոց կողմէ կրնան սիրուիլ, որովհետեւ գոյնին ուժականութիւնը անմիջականօրէն զգալի կը դառնայ։ Նոյն այդ պատճառաւ, Վան Կոկ կը տարբերի տպաւորապաշտներէն եւ արտայայտապաշտ դպրոցի միւս վարպետներէն հակառակ անոնց հետ ունեցած իր մօտիկութեան։ Չունի եւ չի կըրնար ունենալ հետեւորդ բարեբախտաբար։ Եւ երբ Վէնսան նկար մը կը յօրինէ քանի մը ժամէն կան ետեւը պահուըտած նոյն այդ նկարին, օրեր եւ ժամեր։ Անթիւ գծագրութիւններ, փորձեր, ջրաներկեր ... ու ճիշդ ա՛յդ բոպէին ռումբ մըն է որ կը պայթի, գրեթէ առանց փորձի այս անգամ։ Գտած է առանց փնտռելու, հո՛դ այդ վայրկեանին, երկար ատեն յղի ըլլալով նոյն յօրինուածքով։ Չեմ հաւատար թէ, մինչեւ իսկ բնութեան ծոցին գծածներուն մէջ, բոլորովին տարուած ըլլայ իր ներաշխարհով եւ նկարած զանոնք կուրօրէն ինքնաթելադրութեամբ, որովհետեւ նկարելը համահաւասար է իրեն համար մտային ազատագրման։ Անշուշտ թէ նախապէս պէտք է զարմացումը բնութեան պատկերին կամ առարկային առջեւ եւ յետոյ ներամփոփման շրջանը։ Որոշակի կ'երեւի այս իրողութիւնը մանաւանդ իւղաներկին մէջ, ուր գիծը խառնուած է գոյնին, եւ ամբողջ պաստառէն ազատութիւն կը հոսի, կարմիր, կանանչ, դեղին, մանր ակօսներով որմուած։ Եւ լոյս մը առանց շուքի։ Ի՜նչ հոգածութեամբ կ'աշխատի ան իր կտաւին։ Կը տեսնես իր պայքարը անտայդ անոր դէմ. որոշակի գիտէ թէ կրնայ յաղթուիլ ալ։ Կ'արտադրէ շատ արագ. վերջին շրջանին, գիտենք իրմէ մօտ երկու հարիւր նկարներ։

Ցուցադրուած գործերուն մէջ ալ յստակօրէն կը հետեւինք մէկ նկարէն միւսը անոր դժնդակ բայց սատանայաղէն յառաջացման... դէպի վերջնակէտը։ Կը վազէ նման վիրաւոր զինուորին, գիտակից իր վախճանին։ Ամէն վայրկեան կորսնցնելու մտահոգութեամբ։ Գործը գրեթէ աւարտած է։

Այս մէկը ցուցահանդէս չէ՛ անցորդ։

Նկարահանդէսն է արդարահատոյց ողբերգութեան մը հրաշագործ։

×

Կուգայ ատենին։ Երբ յառաջապահ շարժումը կլանուած կ'երեւի նմանաւանդ կերպընկալ արուեստներու գետնին վրայ, որուն մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ, նիւթերու միջակայն վերածնունդը եւ վերամշակումը նոր ձեւերով, պայմանաւ որ արուեստագէտը հաւատք ունենայ մարդուն ու գտած ըլլայ նախ «ինքզինքը» բնական բախտով եւ բացայայտակի ձեւաւորութեամբ, եւ ոչ յանկարծադէպ։ Որովհետեւ այդ է միակ ուղին վերացականը վերանցականին հասցնող։ Առարկան՝ «գործ»ի վերածող։ Ապա թէ ոչ, մտքին որոնումները փայլուն թէ փնթի, չեն կարող ենթարկել խորդախ նորապատումներու շարքը արուեստագէտին արտադրիչ բուն երեւակայութեան որովհետեւ բացակայ կը մնան այդ ժամադրութենէն ձեռքն ու սիրտը անոր։

Մեզի ծանօթ իր մօտ ութ հարիւր իւղաներկ, ջրաներկ ու գծանկարներով Վան Կոկ կը բերէ ամենաստոյգ կենդանի ապացոյցը այն դիւրաբեկ վարկածին դէմ մերօրեայ, որ կ'ուզէ նախ եւ առաջ քանդիչ կամքով մը ժխտական պայմանաւորել արուեստագէտին հոգին։

Աւելին կուտայ Վան Կոկ երբ իր արտակարգ ստեղծագործ աշխատութիւնը կը կիրարկէ պարզ միջոցներով, ինքզինքը ազատագրելով իր շրջապատէն ու ինքնաշարժիկ հոգեբանութեամբ մը տոգորուած կը լրացնէ գործը բոլորովին ինքնավար։ Մինչեւ իսկ կը յաջողի դրականօրէն խտացնել կտաւին վրայ իր հոգեկան բարդոյթները, հետզհետէ ա՛լ աւելի իջնելով մարդկային հոգիին խորշերուն մէջ, ցոլացնելու համար հոն տիրող կիրքն ու երջանկութիւնը։ Ու հո՛դ կուտայ ան մեզի մեր դարուն ողբերգութեան յատակագիծը։ Դար որ գիտէ աւելի քան միւսները, թէ՛ ենթարկել, թէ՛ ազատագրել, թէ՛ ստորնացնել։

Վէնսան Վան Կո՞կ. խռովեալ հոգի մը ազատատենչ, որ կը գտնէ տիեզերային յարակցութեան նոր կանոններ, կարմիրը կանանչին խառնելով ու կ'արտայայտէ մարդուն սարսռազդեցիկ կիրքերը։ Կարմիրներ ու կանանչներ, որոնք իր վրձինով փոխակերպուիլ գիտեն պահ մը եաք, հեղամրմունջ հովին անձնատուր, վայրի դաշտամեկոն պարիկ հարսնուկներու։

ԳՐԻԳՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՆԴԻՍԸ

—o—

Սալ տը լա Շիմիի ընդարձակ սրահներուն մէջ, Հայ Արիներու Միութիւնը կիրակի կէսօրէ վերջ կազմակերպած էր իր 41րդ տարեկան ցերեկոյթը։ Այս տարի ալ սրահը ամբողջովին լեցուած էր ծնողներու, բարեկամներու եւ հանդիսատեսներու հոծ բազմութեամբ մը։

Ներկայ էին նաեւ, ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչ խումբերը, հայկական միու-

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տիգրան այդ ազդեցիկ փաշային ձեռքերուն մէջ այնքան գորովագին սեղմուիլը զգալով չկրցաւ արցունքներուն պոռթկումը զսպել։

— Վսեմափայլ տէր, թոթովեց։

— Եղբայր կոչէ զիս, ընդմիջեց Քէմալ։

— Եղբայր, շարունակեց Տիգրան, ես ոչինչ եմ այն սուրբ կնոջ առջեւ որ մէկ գիշերուան մէջ յաջողեցայ զայն վեհ գաղափարին հաղորդակից ընել, կամ աւելի ճիշդը ըսելու համար, անիկա յաջողեցաւ զիս հաղորդակից ընել։ Այդ կինը Հայրիէ Սուլթանուհին է, անիկա էր որ ազատութեան դաշոյնով մը զինուեցաւ ու գնաց այդ դաշոյնը բռնակալի մը կուրծքին մխել։ Այո եղբայր, ես ոչինչ եմ այդ հրեշտակին առջեւ։ Եթէ ընկերութիւնը հերոսներու եւ մարտիրոսներու տոմար մը ունի, Հայրիէի անունը պէտք է իմ անունէս առաջ գրուի։ Ես, եղբայր, ինծի վիճակուած բախտը գիտեմ։ Գիտեմ թէ տակաւին ժամանակը չէ որ Քէմալ փաշա իբրեւ ընկերութեան պետը մէջտեղ ելլէ, որովհետեւ ատով ան ոչ զիս պիտի կարենայ փրկել ոչ ալ վեհ գաղափարին պիտի կարենայ օգտակար ըլլալ։ Քէմալ փաշան պէտք է իր գործը շարունակէ եւ բռնակալին քով իր ունեցած մտերմական դիրքովը ընկերութիւնը պահպանէ։ Ես եթէ մահը հաստատ հաւատքով կ'ընդունիմ, ատիկա իմ անձնական անվեհերութենէս չէ, գուցէ այն հրաշալի կնոջմէն զգացած ներշնչումէս է որ ինծ վեհ օրինակը տուաւ։ Ծոցիս մէջ անոր նուիրած պատկերը պահած եմ տակաւին։ Արդ, կը խնդրեմ ձեզմէ առէք զայն եւ իբրեւ վերջին շնորհ մը կը պահանջեմ, որ ձեր ժողովասրահին ակներեւ մէկ վայրին մէջ կախէք։

Քէմալ Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ դարձաւ եւ Հասանի հետ հիացման ակնարկ մը փոխանակեց։

Երիտասարդ Թուրքը դրան քով անշարժ կեցած, հազիւ կը յաջողէր աչքերուն վրայ արցունքները զսպել։

— Եղբայր Հասան, ըսաւ Տիգրան իր հին բարեկամին դառնալով, շնորհակալ եմ քեզ որ զիս անշուք կեանքէ մը քաշեցիր եւ փառաւոր մահուան մը առաջնորդեցիր։

Հասան Տիգրանի այս խօսքերուն վրայ այլեւս չկրցաւ ինքզինքը զսպել։ Տեղէն վեր ցատկեց եւ երիտասարդ յեղափոխականին մօտենալով ճակատը համբուրեց։

— Սիրելի եղբայր, շնորհակալ եմ, դուն այնքան ազնիւ ես որ զիս՝ քու այսօրուան դժբախտութեանդ պատճառ եղողը, կը հաւատացնես թէ քեզի բարիք ըրած եմ։

— Եղբայրներ, յարեց երիտասարդը, աւելի երկար ժամանակ քովս մի մնաք, քանզի կրնաք անխուսափելի վտանգի մը ենթարկուիլ։ Շատ հաւանական է որ դատաւորները ձեր այս երկար բացակայութենէն կասկածին եւ գլուխնուդ փորձանք մը բանան։

— Իրաւունք ունի վսեմափայլ, ըսաւ Հասան պէյ Քէմալի, ժամանակն է սակէ հեռանալու, ապա թէ ոչ եթէ մեզմէ կասկածին, կորսուած ենք, եւ առանց ձեզի ընկերութիւնը անկարելի է որ կանգուն մնայ։

Քէմալ պահ մը խորհիլ թուեցաւ, ապա խանդավառուած ըսաւ.

— Ա՜խ, երջանիկ հայորդի, վախճանէդ կը նախանձիմ...

Եւ Տիգրանի գեղեցիկ ճակտին վրայ համբոյր մը դրոշմելով անդին քաշուեցաւ որպէսզի Հասան ալ նոյնը ընէ։

Հասան ալ իր կարգին Տիգրանի ճակատը համբուրելէ վերջ փաշային կողմը դարձաւ եւ յուզումէն դողդղացող ձայնով մը ըսաւ.

— Վսեմափայլ տէր, աւելի երկար չմնանք հոս, որովհետեւ կրնան կասկածիլ։

— Եղբայր Քէմալ, յարեց Տիգրան, բայց առանց սոնակը դարձնելու ինչպէս պիտի մեկնիք։

— Ո՛հ ոչ, գոչեց Քէմալ, ատիկա երբեք պիտի չընեմ։

— Բայց, աւելցուց խեղճ երիտասարդը, պիտի հասկնան որ զիս չչարչրկեցիք։ Ինծի համար հոգ մի ընէք, ես որոշուած եմ եւ այլեւս բանէ մը չեմ վախնար։

— Ատիկա անկարելի է, ես այս գլո՞ւխը չարչրկեմ, ոչ... ոչ... երբեք...։

Տիգրան Հասանին դարձաւ։

— Եղբայր Հասան, ըսաւ անոր, եթէ մինչեւ հիմա վրաս հիացած ես եւ եթէ մեր պետը կը սիրես, շուտպէ շուտ սոնակը դարձնել. ծոցիս մէջէն ալ Հայրիէի պատկերը առ եւ տուր որ վերջին անգամ ըլլալով շրթներս անոր շրթներուն միացնեմ։

— Իրաւունք ունիս, վրայ բերաւ Հասան, ո՜հ, դուն մեզմէ բարձր ես։ Դուն մեր առջեւը տիտան մըն ես։

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար. – 186)

թիւններու ղեկավար մարմինները, Մուրատեան վարժարանի աշակերտները՝ առաջնորդութեամբ հայր Վարդանի:

Նորվան վարդապետ կը ներկայացնէր Փարիզի Առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանը: Ներկայ էին նաեւ շատ մը ֆրանսացի հիւրեր որոնց կարգին մեր հին եւ հաւատարիմ բարեկամը Փիէր Ցէլրիէ եւ իր կինը:

Հանդէսը սկսաւ շրջանիս 12 սկաուտական Արենոյշ, Գայլիկ եւ Թեւիկ խումբերու տողանցքով՝ իրենց դրօշակներով: Բոլորն ալ կարգապահ, զուարթ: Իսիի գայլիկները ներկայացուցին հայերէն «Միրանի անակնկալ»ը, որ շատ յաջող էր, որուն յաջորդեցին գայլիկական խաղեր բեմին վրայ: Շաւիլի սկաուտները յաջորդեցին իրենց «պրազիլիական նուագով»: Փարիզի Թեւիկները ներկայացուցին երգախառն ներկայացում մը « «Թեւիկները»: Փարիզի եւ Իսիի սկաուտները ներկայացուցին «Դրօշակներու չարժումներ», նոյնպէս շատ յաջող եւ ինքնատիպ, որուն յաջորդեցին Իսիի Թեւիկներու պարերը շատ խնամքով պատրաստուած, շատ սիրուն տարազներով:

Ժողովուրդը երկար ծափահարութիւններով գնահատեց մեր գայլիկներու, սկաուտներու եւ Թեւիկներու այնքան սիրուն, թարմ եւ հաճելի յայտագիրը:

Միութեան ընդհանուր պետ Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան, անցեալ տարուան Միութեան գործունէութեան պատմականը ըրաւ չեշտելով Ճափոնի Ճէմպորիին եւ համաժողովին մեծ յաջողութիւնը, ուր Հայ Արիներու Միութիւնը 33 սկաուտներով եւ խմբապետներով Ֆրանսայէն, Արժանթինէն, մեծապոյն պատուիրակութիւններէն մին եղաւ: Տեղեկացուց նաեւ Փարիզի շրջանի յառաջդիմութեան մասին, կազմուած նոր մասնաճիւղերը Սեւրան եւ Շաւիլ:

«Հայ Արիներու Միութիւնը, օր ըստ օրէ աւելի կը տարածուի եւ կը յառաջդիմէ, շնորհիւ իր վարչութեանց եւ խմբապետներուն եւ խմբապետուհիներուն մեծ նուիրումին եւ տարիներէ ի վեր գրաւած է իր կարեւոր տեղը հայկական գաղութին կեանքին մէջ: Վկայ է այսօրուան այս հսկայ բազմութիւնը:

Շնորհիւ Հայ Արիներու Միութեան, Հայութիւնը 43 տարիներէ ի վեր ներկայ եղած է բոլոր համաշխարհային սկաուտական հաւաքոյթներուն, ցոյց տալով հայ պատանեկութեան գոյութիւնը իբր մաս հայ ազգին, եւ անոր կենսունակութիւնը»:

Ցիչեց նաեւ սկաուտական համաշխարհային կեդրոնական գրասենեակի ընդհանուր քարտուղարին շնորհաւորական հեռագիրը այս տարուան հանդէսին առթիւ:

Հանդէսին առաջին մասը վերջացաւ հայկական պարերով եւ երգերով Փարիզի Արենոյշներուն եւ Թեւիկներուն կողմէ:

Միջնադադարին հանդիսականները այցելեցին Հայ Արիներու գործունէութեան ցուցահանդէսը, որուն մաս կը կազմէին նաեւ ձեռական աշխատութիւնները: Բոլոր խումբերը ունէին իրենց բաժինը նկարներով եւ զանազան յիշատակներով:

Հանդէսին երկրորդ մասը սկսաւ Սեւրանի մասնաճիւղին ներկայացումով՝ «Կամաւորին երգը» հայկական կեանքէ Ա. մեծ պատերազմին ընթացքին, շատ յաջող բեմադրութեամբ:

Իսիի Արենոյշները ներկայացուցին «Բաջ Նազար»ը, որուն յաջորդեց «Զըկ – նորսներու պարը» Փարիզի գայլիկներէն:

Խմբապետները ներկայացուցին հայերէն զաւեշտ մը «Կիրակոս Աղային ճաշարանը»:

Հանդէսը վերջացաւ բոլոր խումբերու հաւաքոյթով բեմին վրայ, Ճափոնի Ճէմպորիին քայլերգով. Հայ Արիներու մէկ խմբակը ներկայացաւ ճափոնական զգեստներով:

Հրաժեշտի խօսքը ըրաւ Արենոյշներու ընդհանուր ղեկավար Տիկին Անահիտ Աւագեան, որ մաղթեց նորանոր յաղթանակներ Հայ Արիներուն եւ անոնց պետերուն:

Նորվան վարդապետ փակեց հանդէսը, աէրունական աղօթքով որ երգեցին բոլորը ոտքի:

×

Հանդէսին խօսնակն էր Տիկին Լիւսի Սապունճեան, անդամ Հայ Արիներու Միութեան հովանաւորող մարմինին եւ պատասխանատու Փարիզ քաղաքի Արենոյշներու եւ Թեւիկներու խումբերուն:

Փարիզի շրջանային երեք պետերը Վարուժան Գալֆայեան, Սուրէն Փանոսեան եւ Ժիրայր Աւագեանց, իրենց ամբողջ աշխատանքով պատրաստած էին փայլուն հանդէսը շնորհիւ բոլոր խմբապետներու եւ խմբապետուհիներու նուիրումին:

Հայ Արիներու Միութեան հովանաւորող մարմնի անդամները, ծնողքները եւ շատերը իրենց մեծ աջակցութիւնը բերին հանդէսին:

Հանդիսականներու հոծ բազմութիւնը իր գոհունակութիւնը եւ շնորհաւորութիւնները լաւագոյն վարձատրութիւնը եղաւ բոլոր Գայլիկներու, Սկաուտներու, Արենոյշներու եւ Թեւիկներու, որոնք առիթը տուին մեզ անգամ մը եւս յայտնելու մեր ջերմագին գնահատանքը եւ մաղթանքները իրենց ապագայ փայլուն գործունէութեան համար:

Հ. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Գիտական կապերը կարեւոր տեղ կը գրաւեն երկիրներու յարաբերութեանց միջեւ: Ֆրանսա – խորհրդային համագործակցութեան շրջագիծին մէջ կը մտնէ երկու հայ երկրաբաններու այցելութիւնը Ֆրանսա: Անոնք են՝ Աշոտ Ասլանեան, Հայաստանի բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտութեան կրթութեան նախարար եւ թղթակից – անդամ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ու Եու. Սայադեան, գիտաշխատող երկրաբանական գիտութիւններու հիմնարկութեան մէջ: Երկուքն ալ կը նկատուին մասնագէտ չորրորդական դարաշրջանի երկրաբանութեան ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ:

Հայ երկրաբանները ամսուան մը ընթացքին կը ծանօթանան ֆրանսական երկրաբանական աշխատանքներուն:

— Մէկ միլիոն տարի տեւած երկրաբանական ժամանակաշրջանի վերջին հատուածին՝ չորրորդական դարաշրջանի ուսումնասիրութիւնը, գիտական մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ, նկատել կուտայ Աշոտ Ասլանեան: Կովկասը ընդհանրապէս կարեւոր շրջան մըն է երկրաբական գոյացումներու: Երկրաբանութեան տեսակէտէն այս շրջանը կը մտնէ այսպէս կոչուած միջերկրականեան գօտիի մէջ, որ ձիգրալթարէն երկարելով Ալպեան եւ Կովկասեան լեռները, կը հասնի մինչեւ Հիմալայեան լեռնաշղթայ եւ այնուհետեւ մինչեւ Նոր Զելանտա: Արդ մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ այն աշխատանքը, որ կը ձգտի համադրել այդ գօտիի զանազան մասերու չորրորդական դարաշրջանի տուեալները:

Ֆրանսա յառաջապահ դիրք կը գրաւէ ժամանակակից երկրաբանութեան մէջ: Բազմաթիւ կարեւոր տեսութիւններ առաջին անգամ ձեւակերպուած են ֆրանսացի երկրաբաններու հաւաքած նիւթերու հիման վրայ: Ասիկա յատկապէս կը վերաբերի չորրորդական դարաշրջանի ժամանակագրական աղիւսակին: Երկրաբանութեան պատմութիւնն ալ կը բաժնուի բնական ժամանակաշրջաններու: Գիտնականները միշտ ձգտած են դասակարգել զանոնք՝ համապարփակ դրութիւն մը ստեղծելով ամբողջ աշխարհի համար: Սակայն հետազօտութիւնները ցոյց տուած են, որ երբեմն այդ երկրաբանական երեւոյթները զուտ տեղական նշանակութիւն ունին: Որով ամէն երկիր կը մշակէ իր տեղական ժամանակագրական աղիւսակը, իսկ յետոյ զայն կը համեմատէ միւս երկիրներու աղիւսակներուն հետ: Հայ երկրաբաններուն առաջադրութիւնն է Կովկասի չորրորդական դարաշրջանի երկրաբանութեան նիւթերը համեմատել Ֆրանսայի եւ առաջին առթիւ Միջերկրական ծովին ու Ալպեան լեռնաշղթային յարող շրջաններու նիւթերուն հետ:

Հայաստանի երկրաբաններուն համար, նկատել կուտայ ան, մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ նաեւ Ալպեաններու սառնակոյտերու հաստատման հետքերուն ուսումնասիրութիւնը: Ֆրանսացիները սառնային չորս դարաշրջան կ'առանձնացնեն: Նոյնը նաեւ Կովկասի մէջ: Արդ հետաքրքրական է զանոնք համեմատելով տեսնել, թէ արդեօք կը համապատասխանե՞ն իրարու, թէ կան տարբերութիւններ: Երկրորդ հարցն է համադրել Ֆրանսայի մէջ գտնուած քարացած կենդանական աշխարհի մնացորդները Կովկասի եւ Խորհ. Միութեան նոյնանման մնացորդներուն հետ: Այս ձեւով կը ճշդուի Երկրագունդի մէջ կենդանական աշխարհին տարածման պատկերը: Չափազանց մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ նոյնպէս, այսպէս կոչուած, Նորագոյն հրաբուխութեան՝ չորրորդական դարաշրջանին տեղի ունեցած երեւոյթներուն համադրումը, համաձայն ձեռք ձգուած տուեալներուն:

Արեւմտեան Եւրոպայի եւ, մասնաւորապէս, Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս պարագան է Կովկասի համար, գտնուած են նախնադարեան մարդոց կայարաններ: Ցայտնաբերուած աշխատանքի գործիքներուն համեմատութիւնը կ'օգնէ ճշդելու մարդուն հոլովոյթը: Այս գետնի վրայ առաջին աշխատանքները կատարուած են Ֆրանսայի մէջ, յարաբերութիւններու ճամբով փորձ կը կատարուի գտնել «կապը» Ֆրանսացիներու պատրաստած ժամանակագրական աղիւսակին եւ Կովկասի մէջ գտնուած այդ հնագիտական անօթներուն միջեւ:

Երկրագունդի կեղեւին ձեւախախտումին հարցն ալ կարեւոր է: Այս գետնի վրայ եւս ձեռք ձգուած տուեալներու բաղդատութիւնը օգտակար կրնայ ըլլալ:

ՕՐԱՑՈՅՑԻ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Հոկտեմբեր ամիսը միշտ կը սկսի շաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Յունուար ամիսը:

— Յուլիսը կը սկսի միշտ շաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Ապրիլը:

— Դեկտեմբերը կը սկսի շաբթուան այն միեւնոյն օրով՝ որով սկսած է Սեպտեմբերը:

— Փետրուարը, Մարտն ու Նոյեմբերը կը սկսին միշտ շաբթուան միեւնոյն օրով:

— Տասներկու ամիսներէն Մայիսը, Յունիսն ու Օգոստոսը կը սկսին տարբեր օրերով:

— Տարին կը վերջանայ միշտ իր սկըսած օրով:

— Վերոյիշեալ օրէնքներուն չեն հպատակիր Նահանջ տարիի ամիսները:

— Դար մը երբեք չի կրնար սկսիլ Չորեքշաբթի, Ուրբաթ կամ Կիրակի օրով:

— Միեւնոյն օրացոյցը կրնայ գործածուիլ 28 տարին անգամ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Ան, որուն Ռաֆիկ աղա անունը տուած էր իր ընկերը, յիսուն տարեկանի մօտ, գիրուկ, թաւ պեխերով ու խոշոր կլոր քիթով անձ մըն էր: Ոսկերիչ էր եւ համեստ դիրքի տէր:

Երկու Թաղականները իրենց ընկերէն բաժնուելով՝ ճամբանին շարունակեցին, եւ շուկային մէջ գտնուած մեծ ғazino մը մտան, ուր արդէն հաւաքուած էին Թաղեցիները իրենց կիրակնօրեայ հանդիպումը վայելելու համար:

— Մանուկ աղա, սանկ անկիւնը նըստինք: Սեղանը պարապ է, առաջարկեց իր ընկերոջ:

— Աղէկ կ'ըլլայ:

Մանուկ աղա աւելի երիտասարդ քան Ռաֆիկ, հազիւ քառասուն տարեկան, շոր, երկայնահասակ ու ջղուտ մարդ մըն էր, որ կրնայի նկարագրի տէր կը կարծուէր:

— Մեզի չիչ մը տեւզ բեր, հրամայեց Ռաֆիկ իր հրամանները ընդունելու եկող սպասաւորին, բայց մէզէները տաք ըլլան:

Ցետոյ իր ընկերոջ դառնալով՝ ըսաւ.

— Սա ժամկոչին խնդիրը գլխս կը նեղացնէ կոր... Ո՞ւրկէ մէջտեղ ելաւ:

— Նեղանալիք բան մը չկայ, վաղը առտու կ'երթանք հաշիւը կը տեսնենք, 55 զուրուշ առնելիք ունի՝ կուտանք ու կը ճամբենք, պրծաւ գնաց, պատասխանեց Մանուկ վճռաբար:

— Աղէկ, բայց մարդը յանցաւոր չէ-րեւար կոր:

— Ցանցաւոր ըլլայ, չըլլայ, չենք կըրնար Մարգար էֆէնտիի պէս մէկուն խաթրը կոտրել ժամկոչի մը համար:

— Ասկէ զատ՝ ուրիշ խնդիր մըն ալ կայ:

— Ի՞նչ խնդիր:

— Եթէ Պօղոս էֆէնտին իմանայ ու գիտութիւն ընէ... չլսեցի՞ր, աւագերէցը ըսաւ, որ անոր հրամանով առնուեր է Վարդանը:

— Պօղոս էֆէնտին եթէ իմանայ, որ Սասունեան էֆէնտիին գիմումին վրայ ժամկոչը ճամբեր ենք, բնաւ գիտոլութիւն չըներ:

— Վերջապէս ինքն ալ Թաղական խորհուրդին ատենապետն է, պէտք է որ նախապէս գիտնայ մեր տուած որոշումը:

— Էյ, ի՞նչպէս ընենք:

— Ինծի մնայ նէ՝ իրիկուան դէմ կ'երթանք Պօղոս էֆէնտիին խնդիրը կը բացատրենք, իր հաւանութիւնը կ'առնենք, անկէ ետքը ինչ որ պիտի ընենք, կ'ընենք:

— Ես վստահ եմ, որ անիկա պիտի չհակառակի, քանի որ Մարգար էֆէնտին կայ խնդրին մէջ:

— Մենք գործը օրինաւոր կը տեսնենք, աւելի լաւ չըլլա՞ր:

Մանուկ աղա համոզուեցաւ այս բանաւոր առարկութեան եւ որոշեցին կէսօրէն ետքը ժամադիր ըլլալ եւ երթալ իրենց ատենապետը տեսնել, իրերու կացութիւնը պարզելու համար:

Ռաֆիկ աղա այնքան լաւատես չէր, որքան Մանուկ աղան, Պօղոս էֆ.ի բնաւելիք դիրքին մասին: Կը կասկածէր, որ ընդդիմութեան մը պիտի բախէին եւ աւուր կացութիւնը ծանրակշիռ հանգամանք մը պիտի ստանար:

— Մենք, գիտել տուաւ պաշտօնակցին, անմիջապէս յանձնառութիւն ստանձնելու չէինք վաղը առտու Վարդան աղբարը ճամբելու համար:

— Ուրիշ ճար չկար, պատասխանեց Մանուկ կտրուկ կերպով: Ես ժամկոչի մը համար չեմ ուզեր Մարգար էֆէնտիին ու Միհրանիկ էֆէնտիին հետ գէշ մարդ ըլլալ, հետեւաբար լաւագոյն է խօսակցութիւնը ուրիշ նիւթի մը վրայ բերել:

— Այս առտուան թերթերը կարդացի՞ր, հարցուց:

— Աչքէ անցուցի, պատասխանեց Մանուկ՝ օղիի գաւաթը պարպելով:

— Նոր բան մը կա՞յ:

— Վարչութիւնը նոր պատուիրակ մը պիտի ղրկէ եղեր Երուսաղէմ եւ...

— Ճանըմ, վազ անցիր սա Երուսաղէմին խնդրէն, ալ համը փախաւ, գոչեց Ռաֆիկ, քաղաքական բան մը կա՞յ, ան նայինք...

— Ինկիլիզը նորէն ғիւլահ մը хազըр կ'ընէ կոր ամմա, նայինք որո՞ւն գլուխը պիտի անցընէ:

Ինկիլիզին անունը լսելուն պէս Ռաֆիկ աղայի դէմքը ճառագայթեց, ոգեւորուեցաւ:

Ինկիլիզը իր սիրական կուռքն էր, իր պաշտամունքին միակ առարկան: Ինկիլիզը ինչ ըսէ նէ՝ ան կ'ըլլայ, կը պատգամէր, ամէն անգամ, որ քաղաքական կնճռոտ կացութեան մը առթիւ խօսք բացուէր: Ոսկերիչներու շուկային քաղաքական երկու մեծ բաժանումներուն — ինկիլիզեան եւ մոսկոֆեան — առաջնոյն պարագլուխներէն մէկն էր Ռաֆիկ աղա, եւ այս պատճառաւ յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ կ'ունենար մոսկոֆեաններուն հետ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տիրուհի Սէրէն-կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէն-կիւլեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խտըրլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սէրէնկիւլեան եւ զաւակը (Ուաշինկթըն), Տիկին Արմենակ Ոսկեան, զաւակներն ու թոռները (Երեւան), Պ. Յ. Տօլպաշեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծմօր, տալոջ, հօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻ ՈՍԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Սէրէնկիւլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 8ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ (Մարտ 11) ժամը 9ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մինասեան եւ Տօնականեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, Տիկին Տօնականեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին եւ 200 Ֆր. Ազգասէրներուն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տապաղեան ընտանիքին, իր հանգուցեալ ատենապետի այրիին, Տիկին Սրբուհի Տապաղեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Գայանէ Աբրահամեան կը նուիրէ 50 Ֆր. Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 50 Ֆր. Պանեէօ-Բաշանի «Արծիւ» ենթակոմիտէին Սարգիս Աբրահամեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

1915ի Մեծ Եղեռնի զոհերու Տէսինի Յուշարձանի Յանձնախումբը ստացած է հաւաքական եղանակով հետեւեալ գումարները.—

Կրընոպլի Հայ Ազգ. Միութեան կողմէ, Պր. Կարապետ Գույումճեանի եւ Պր. Արապեանի ձեռամբ 500 Ֆր.: Պր. Արամ Բոբեաղեանի մահուան առթի (Պոռն-Լիոն), փոխան ծաղկեպսակի Պր. Վարուժան Սարգիսեանի ձեռամբ 475 Ֆր.: Նուիրատուներու անունները կը ծանուցուին իրենց կարգին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 Ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ դասախօսութիւն մը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին,

ՄԱՐՏ 12-ԻՆ

Սփլանտիտի մէջ:

Կը նախագահէ Մէթր ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ
Կը խօսին ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Դասախօսութեան նիւթն է՝ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

Նոյն դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ Վալանսի մէջ, Ուրբաթ գիշեր 17 Մարտին կազմակերպութեամբ Վալանսի Ազգային Միութեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Շրջ. Վարչութեան Թէյասեղանին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Դաւիթեան 100, Տիկին Ախնազարեան 100, Տիկին Կիւլխասեան 100, Տիկին Գօչունեան 100, Տիկին Գասպարեան 100, Տիկին Մեխիթարեան 100, Պ. Ն. Յովհաննէսեան 100, Պ. Պալեան 10, Ոմն 50 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Հանգուցեալ Գրիգոր Կօչկարեանի թաղման տխուր առիթով Պր. Վ. Յարութիւնեան 50 Ֆր., հանգուցեալ Շարշար Փանոսեանի քառասունքին առթիւ Պր. Փանոսեան 10, հանգուցեալ Վահան Կարապետեանի քառասունքին առթիւ Պր. Մինասեան 20, այրի Տիկին Նազելի Կարապետեան 50, Տիկին Պետրոսեան իր հանգուցեալ ամուսնոյն հոգւոյ համար 50 Ֆր., հանգուցեալ Ամբինէ Տէր-Վարդանեանի մահուան տխուր առիթով Տէր եւ Տիկին Քամէր Վարդանեան, այրի Տիկին Տէր-Վարդանեան Ժիրայր 20ական, Տէր եւ Տիկին Մայիսեան Կարպիս, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տէր-Վարդանեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Յակոբեան 50:

ԴՈՐՈՅԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ողբացեալ Արսէն Փափազեանի քրոջ՝ Օր. Ազատնի Փափազեանի փափաքին եւ կտակակատարներու որոշումին համաձայն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Փափազեան հիմնադրամէն 12 հազար ֆրանք ի նպաստ իր սրահի շինութեան:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի: Արեւագալի արարողութիւնները, յաւարտ պատարագի ժամը 11,30ին:

ՊՈՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մորիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի (12 Մարտ) կէսօրէ ետք ժամը 2ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մարտ 12ին
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ժամը 16,30ին

Հանդէս ի յիշատակ Վարդանանց նահատակներուն եւ Թատերական ներկայացում.

— Սկզբունքի մարդը, Ա. Շիրվանզադէ
— Կիրակոս աղայի ճաշարանը
— Le chemin de l'école — opérette

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03
Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

Գին 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 Ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 Ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 Ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 Ֆր.
Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 11, ժամը 18ին, հեռատեսիլի Բ. կայանէն (գունաւոր) յայտագիր մը՝ ԱՆՈՅՇի մասին:

×

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12, ժամը 9,30ին, Ա. կայանէն Ժերար Սթեփանեսքոյի յայտագիրը:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն Փետրուարեան ապստամբութիւնը կը տօնէ 12 Մարտ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3,30ին խնճոյքով, Յոյներու եկեղեցիին սրահը, Ռիւ Ժէնէրալ Մանժէն, Կրընոպլը:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները եւ հայրենակիցները:

ԾԱԽՈՒԻ Է

Հայ տարեց կին մը կը փափաքի ծախել իր տունը ռանթ վիաժէռ ձեւով, պայմանով որ գնորդը զինքը խնամէ:

Գրել «Յառաջ»ի որ կը փոխանցէ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեվերջանը լրացած ըլլալուն:

ԿԻՐԱԿԻ
12
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
12 MARS
1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le Numéro 0,70 F.

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12364

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.364

ՉՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Տասը տարիէ ի վեր սերտացած են Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւնները, ֆիզիքական թէ մշակութային առումով:

Այցելութիւններ եւ ուղղակի շփում՝ իրենց դրական հետեւանքները կ'ունենան անտարակոյս, փոխադարձ ճանաչումի թէ հոգեկան վերանորոգումի տեսակէտով:

Համահայկական մեր կեանքը կը թարմանայ մանաւանդ մշակութային կալուածով, երբ յառկապէս գրականութեան ու արուեստի ճակատներուն վրայ 1921–1951 երեսնամեակի երկաթեայ վարագոյրը կը խորտակուի եւ օրէ օր ձեռք ձեռքի, սիրտ սրտի կուգան արտասահման ու հայրենիք:

Անժխտելի առաւելութիւնները պատճառ չեն կրնար նկատուիլ սակայն, որ յառկապէս սփիւռքեան մամուլ եւ մտաւորականութիւն՝ բերանբաց հիացումն ու կրաւորական վերաբերումը բաւ համարին, եւ կոյր ու խուլ ձեւանան նոյնքան բացորոշ անպատեհութեանց, խորթ ու միականի կեցուածքներու հանդէպ:

Կ'ուզենք դէպքերու եւ երեւոյթներու վրայ հիմնել մեր նկատողութիւնները, որպէսզի աւելի յստակ դառնան նաեւ արծարծուող խնդիրները:

1— Մտաւորականութիւն ու մամուլ պարտին անդրադառնալ անխարօրէն, թէ հայրենիքի պետական ու պաշտօնական շրջանակներուն մօտ հետզհետէ արմատ կ'արձակէ Սփիւռքը ստորագնահատելու տրամադրութիւն մը:

Ականջալուր եւ ականատես եղած ենք արտայայտութեանց կամ կեցուածքներու՝ որոնք կը հաստատեն գերագնահատութեան բարդոյթի մը ներկայութիւնը հայրենիքէն Սփիւռք այցելող արուեստագէտներու մօտ:

Ձենք ժխտեր այն իրողութիւնը, որ հայրենի գրողներէ եւ գիտնականներէ ոմանք համեստ են ու խոնարհ: Ոչ միայն վերէն չեն նայիր, այլեւ յաճախ կ'ուզեն աջողել իրենց տաղանդը կամ հմտութիւնը:

Սակայն մէկուն ու միւսին նման վերաբերումները չեն բաւեր՝ անհիմն նկատելու համար ընդհանուր այն տպաւորութիւնը, թէ Երեւանի պաշտօնական շրջանակները «աչակե՛րտ» կը համարին Արտասահմանը՝ արուեստի ու գրականութեան մարզերուն մէջ եւ համոզուած են թէ սորվելիք ոչինչ ունին պաղութներէն:

Արդ, նախ պէտք է ջնջել անոնց մտքէն այս տպաւորութիւնը, որուն մեղքը մեր վզին փաթթուած է: Սփի՛ւռքն է որ, չտեսութեան հասնող իր հիացումով եւ հետեւակային վերաբերումով, մղած է Երեւանը հաւատալու՝ թէ արտասահմանեան ափերու վրայ հայկական համբանքը անգործութեան եւ անարիւնութեան մատնուած է՝ ստեղծագործական առումով ու գրականութեան ու արուեստներու հասկացողութեան տեսակէտով:

Ազգային եւ հոգեբանական երեւոյթ է տեսնել՝ որ Սփիւռքը խանդավառուի ու հպարտանայ հայրենիքի նուաճումներով: Արդար է նոյնպէս հաստատել, որ մշակոյթի բոլոր ճակատներուն վրայ հայրենական արժէքներ ու հեղինակութիւններ անբաղդատելիօրէն մեծ ոստումներ կատարած ըլլան. մասնաւորաբար գրական, պատմաքննական եւ հայագիտական մարզերու մէջ գերազանց արդիւնքներու հասած ըլլան:

Այս հպարտութիւնը, սակայն, չտեսական համեմատութիւններու պէտք չէ յանգի:

Չտեսը, այս պարագային, այն մարդն է, որ հայրենիքէն ճառագայթող լոյսին առջեւ կը կուրնայ եւ չի տեսներ իր իսկ տեղական, սեփական արժէքները:

Չտեսը, այս պարագային, այն դանդուածն է, որ իր գնահատութեան եւ դատումներուն մէջ երբեք նկատի չունենար յարաբերական պայմաններն ու հնարաւորութիւնները, եւ արդա՛րօրէն հպարտանալէ ետք հայրենական իրագործումներով, անարդարօրէն, կ'անտեսէ կամ կը ստորագնահատէ իր իսկ տեղական արժէքները, — առանց անդրադառնալու՝ որ իսկական հերոսը Սփիւռքն է, որ կը մաքառի աննպաստ պայմաններու, յաճախ հեղձուցիչ մթնոլորտի դէմ, միջազգային արժէքներու եւ իմացական շարժումներու հետեւելով հանդերձ՝ իր իսկ ինքնութիւնը պահպանելու եւ արժէք մը մնալու հաւատքով:

Չտեսը, այս պարագային, մտաւորական այն դասն է եւ ժողովրդային այն խաւը, որ իր արուեստի ու գրականութեան բծախնդրութիւնը կ'ուզէ արժեւորել սփիւռքեան վաստակը քննարկած ատեն, սակայն հայրենիքէն հասնող գործերու, դէմքերու, անհատ արուեստագէտներու թէ խումբերու հանդէպ կը դառնայ անջիղ եւ կրաւորական միջակութիւններն իսկ լորձնաշուրթն փառաբանելու համար:

Չտեսը այս պարագային այն «գրող»ն է, «արուեստագէտ»ը եւ անհատը, որ իր չունեցած տաղանդին համար կը փառաւորուի Երեւանի մէջ — խնամիական հասկնալի՛ նկատումներով — եւ կը մըղուի հաւատալու՝ թէ իսկապէս հասուն ու կատարեալ արժէք մըն է ինք, որ «իր դաւառին մէջ պատիւ չէ ունեցած»...:

Մեր մամուլն ու մտաւորականութիւնը, Հայկական Արտասահմանի մէջ, մատնանշուած այս երեւոյթներուն եւ վիճակներուն դէմ արթուն ու զգայուն մնալու պարտաւորութիւն մը ունին, որովհետեւ ներկայ ընթացքով ամլացումի կրնան դատապարտուիլ գրականութեան եւ արուեստի անխաթար իմացումները, եւ արդէն իսկ լուրջ քննադատութեան ու հակաճառ խօսքէն զգաստացած մշակութային մեր կեանքը կը դառնայ արշաւական...

Նոյնքան յատկանշական տարրե՛ր ցաւեր ունին Հայ Մտքի անդաստանները՝ Սփիւռք – Հայաստան փոխյարաբերութեանց ճակատներուն վրայ:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՆՏՌՏՈՒՔԸԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Նոկրէթ ազատ արձակուած էր գինքը առեւանգողներուն կողմէ 15րդ Թաղամասին մէջ: Ամբողջ օրը կ'անցրնէր Փոլիս Ժիւտի-սիէռի գրասենեակը, ուր կը հարցաքննուէր որպէսզի կարելի դառնայ հետքը գտնել այն 4–5 երիտասարդներուն, որ գինքը պահած էին 48 ժամ: Դուրս ելած տունը կարճ մամուլի ասուլիս մը կուտար, ուր կը յայտնէր թէ դէչ չէին վարուած հետը, վիճաբանած էին եւ Ձինաստանի վրայ գիրք տուած էին որ կարդայ: Ամէն պարագայի մէջ, որեւէ ձեւով նեբողամիտ աչքով չի նայիր առեւանգողներուն:

Ոստիկանութիւնը հետապնդումները կը շարունակէ 16րդ, 15րդ Թաղամասին եւ Պուլոնեի մէջ: Ծանօթ է որ շատ երիտասարդ մաոյականներ կան 16րդ Թաղամասին մէջ, քանի հարուստի դաւակներու եւ քաղքենի դասակարգին մէջ է որ աւելի դիւրին է ձախապաշտ «յեղափոխականներ» գտնել եւ անոնց մէջ ծանօթ են, Փրոֆ. Ապուլքէրի եւ այլ ծանօթ դէմքերու դաւակները:

Հիմա որ Նոկրէթ ազատ արձակուեցաւ, կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց միջեւ տարակարծութիւնները վերսկսան եւ մինչ երէկ համայնավար եւ ընկերվարական տրամադիր էին իրարու հետ խօսելու, հաւաքական ճակատ կազմելով, այսօր արդէն Միթերան յետ քայլ կ'ընէ եւ կը պատասխանէ Մարշէի որ պէտք չէ բոլորովին արհամարհել ձախապաշտ շարժումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Բեկանիչ Ատեանը ջնջեց վեցուկէս տարուան բանտարկութեան վճիռը որու ենթարկուած էր Փրոֆ. Մումթազ Սօյսալ, դասախօս Քաղաքական Գիտութեանց համալսարանին:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 108 քիլօ մորֆին-պազ գտնուեցաւ իբրեւ հետեւանք այն քննութեան որ սկսած էր Մանթոն Թուրք ծերակուտականին մասին եւ շարունակուած մինչեւ Պոլիս: Այս 108 քիլօն գտնուած է շնորհիւ այն հարցաքննութեան, որու ենթարկուած էր Մեհմէտ Ճելլք անուն մէկը, որ տէրն էր Մանթոն գրաւուած կառքին: Այս խնդիրը բաւական իրարանցում ստեղծած է Թուրք խորհրդարանական շրջանակներուն մէջ:

ՍՊԱՆԻՈՅ էլ Ֆերրո նաւաշինարանի բանուորներու ցոյցը եղերական պարագաներու մէջ վերջ գտաւ: Երեք հազար բանուորներ կռուի բռնուեցան ոստիկանութեան հետ, որ չվարանեցաւ կրակել ցուցարարներուն վրայ: Երկու բանուոր սպաննուեցաւ: Ցուցարարները Թուշակի յաւելում կը պահանջէին. կը բողոքէին նաեւ գործէ արձակուած իրենց ընկերներուն համար:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Չինաստան համաձայնած են կանոնաւոր շփում հաստատել իրարու միջեւ Փարիզի միջոցաւ: Երկու երկիրներու Փարիզի դեսպաններն են, որ պիտի պահեն կապը:

ՖՐԱՆՍԱ վերջին պահուն որոշեց թոյլ չտալ Օր. Պերնատէթ Տէվլինի՝ Փորտոյի մէջ դասախօսել Հիւս. Իրլանտայի ներքին կացութեան մասին: ԻՌԱյի առժամեայ թեւը 72 ժամուան զինադուլ հռչակեց, միակողմանի ձեւով:

ՔԱՄՊՈՃԻ Հանրապետութեան նախագահ հռչակուեցաւ մարեշալ Լոն Նոլ: Վարչապետի պաշտօնը կը ստանձնէ Զօր. Սիրիք Մարաք:

ԱՂՕԹՔԻ ՊԷՍ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

Ոչի՛նչ՝ այս յորդ ճառագայթումն
առաւօտեան՝
Լոյսը դիւրին – աղօթքի պէս սովորական,
Աղօթքի պէս՝ մարդն ուրացող գիր ու
մատեան,
Մարդն ուրացող սուր անիւներ
մեքենական,
Եւ մարդկութեան մեքենական յոյսը
դիւրին՝
Աղօթքի պէս սովորական:

Եւ սակայն օրն է առաջին արարչութեան,
Զահաղական քաոսից վերջն զարթնումն
ահեղ,
— Եղիցի լոյս եւ շողշողում է Արեւելք,
Եւ հեղեղուած լոյսն առաջին հուր է
Արեան...
Օ արեւելք:

Եւ լսեցի ձայնդ անյուշ,
Գիշերի մէջ անյիշատակ

— Վա՛ղ է այսօրն, եւ վաղն է ո՛ւշ՝
Չիք լինութիւն արեւի տակ»:
Ես լսեցի՛ — եւ ահա մարդն իմ
անհամբեր,
Որ նայում է յետ ու առաջ.
Իբր թէ կեանքն իր լինէր տարբեր՝
Քան ինչ որ էր վայրկեան առաջ.
Իբրեւ թէ բիւր դարեր անխոնջ
Երկնած լինեն լոկ իր համար
Տիեզերքի անհունն ամբողջ,
Աստղերն արդէն իր գոյութիւնն են
անհամար՝
Խաւաքարտէ ապար ու սուր՝
Աղօթքի պէս սովորական:
Յաւերժութեան հուն ու կամուրջ,
Անհունի մէջ հետքեր յուրթի,
Ուր կրում է անիրական որպէս անուրջ՝
Ծանրութիւնն այս Երկրագունդի...

Օ Արեւելք:
Աղօթքի պէս սովորական՝
Ահա անցած օրերն են բիւր,
Եւ կեանքս չէ անհատ աղբիւր
Որ դեռ յուսամ աղբերակին
Տասը հազար արշալոյսներ դիտել կրկին:
Եւ կեանքս չէ դալար կաղնի,
Որ դարերի դէմ դիմանայ,
Սերունդների դիմաց կանգնի եւ իմանայ—
Այն որ չեմ տեսել երբեք:

Եւ սակայն այս բեղուն ժամին,
Երբ պտղում են խաղող ու նուռ,
Որպէս աշնան ներհուն քամին՝
Եկ, թօթափի՛ր յաւէտ անհատ մրգերը
ժուռ...
Օ, ժամանակ է որ դու գաս
Ու սրտակից լինես ինձ հիւր,
Նստես ինձ մօտ, դէմ յանդիման,
Ասես — եղբա՛յր, ի՞նչպէս անցան օրերը
բիւր,
Ի՞նչ ես արել լաւ ու բարի,
Ի՞նչ ես գործել ու կառուցել՝
Մերձ քառասուն երկու տարի:

— Աւաղ, ես չեմ արքան Դաւիթ՝
Այլ տարագիրն ի Բաբելոն,
Աստանդական ձայն ու տաւիղ, տաղ ու
գեղօն,
Որ արձակուած դարերն ի վեր,
Դառնում է դեռ դէպի անցեալ
Պատգամախօսն աւետաբեր. —
Ձի ոչ մի յոյզ, եւ ոչ մի սէր,
Ո՛չ վեհագոյն վայելչութիւնն այս
վայրերի,
Եւ ո՛չ հեշտանքը քնարեր,
Ո՛չ մեղեդին ոսկենուագ լոյս լարերի,
Եւ շողշողուած ոչ մի շնորհ,
Ոչ մի հանգիստ ու ապաստան,
Պիտի յուսան որ մոռանամ քե՛զ իմ կրօն,
Որ ուրանամ քեզ՝ Հայաստան:

Արդ, քանզի օրն է տակաւին
արարչութեան,
— Անձկութեան մէջ տաժանակիր՝
Գէթ սէրն այս սուրբ պահել անեղծ,
Թէպէտ նժդեհ ու տարագիր,
Լինել մարդկանց մէջ բանաստեղծ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Մերժել ամէն ճակատագիր,
Ու պայքարի տենդով բորբոք՝
Ապառաժի պէս անգրգիռ
Գեղեցկութեամբ յորդել նորոգ՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:
Կռե՛լ, կոփե՛լ երկաթագիր
Բարբառն հզօր ու տիրական,
Եւ բռնութեանց դէմ հակադիր
Շանթարձակել ոումբ ու ական՝
Կեա՛նքն ամբողջ արիւն ու կիր:

Ապա թէ ոչ խօսքերն են զուր,
Ձէն ու զրահ թատերական,

ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՆՍՏԱՆԴԵԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ

Ա.

Գաղափարախօսական մարզին ներս կարծրացումի մը նախանշանը կը տեսնուէր Խորհ. Միութեան մէջ, յատկապէս Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անցեալ Նոյեմբեր 22–23ի լիակատար նիստին, երբ ժողովը կը քննէր Բրեժնեւի զեկուցումը՝ կուսակցութեան 24րդ համագումարէն ետք Կեդր. Կոմիտէի միջազգային գործունէութեան մասին: Ժողովը իր համաձայնութիւնը կը յայտնէր խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքներու իրականացման ուղղութեամբ ձեռք առնուած գործնական այն քայլերուն, որոնք հաստատուած են ընկերային այլ վարչակարգեր ունեցող պետութիւններու հետ:

Այս առթիւ էր, ահա՛, որ Կեդր. Կոմիտէն յատկապէս անհրաժեշտ կը դտնէր յիշեցնելու, թէ «Իրագործելով 24րդ համագումարի արտաքին քաղաքական ծրագիրը — *խմա՛ մերձեցում Արեւմտեան աշխարհի հետ* — կուսակցութիւնը շեշտում է միջազգային ասպարէզում մղուող գաղափարական պայքարի յարաճուն դերը: Խաղաղ գոյակցութիւնը ոչ միայն չի բացառում, այլեւ ենթադրում է մշտական սկզբունքային քաղաքական ու գաղափարական պայքար իմպերիալիզմի դէմ»: Եւ որպէսզի յստակ դառնայ, թէ այդ պայքարը առաջին հերթին կը ձգտի դէմ դնել «բուրժուական գաղափարախօսութեան», որ յատկապէս վերջին տարիներուն իր արտայայտութիւնն է գտած խորհրդային կեանքէն ներս, Կեդր. Կոմիտէն յստակ կը ճշդէր գրելով. «պլենումը (*լիակատար նիստը*) արտաքին քաղաքական եւ գաղափարական, պրոպագանդիստական մարմինների ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն բանի վրայ, որ անհրաժեշտ է բարձրացնել նրանց գործունէութեան մակարդակն ու արդիւնաւէտութիւնը… Անհրաժեշտ է այսուհետեւ եւս վճռական պայքար մղել բուրժուական գաղափարախօսութեան, օպորտունիզմի դէմ, սովետական մարդկանց դաստիարակել մարքսիզմ – լենինիզմի, պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի ոգով» (1):

Այս հիմնական միտքը կրկնուեցաւ մամուլով եւ «միտինգ»ներով, երկրին բոլոր վայրերուն մէջ: Այդ «բացատրողական արշաւ»ին մասնակցեցան նոյնիսկ կուսակցական եւ պետական բարձրաստիճան դէմքեր, ինչպէս մառեշալ Եակուբովսկի, որ կուսակցութեան տեսաէկտները պարզեց Յունուար 8ին, զինուորականներու առջեւ. Ռիկա, Գրոմիկօ՝ Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատարներուն Յուն. 10ին, Պատոլեչեւ, արտաք. առեւտուրի պատասխանատուներուն, Յունուար 12ին եւ դեռ ուրիշներ:

Առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ «կոմունիստական դաստիարակութեան» անհրաժեշտութիւնը կը շեշտուի կուսակցական մարմիններու կողմէ: Սակայն այս անգամ Կեդր. Կոմիտէի մտահոգութիւնը խարսխած է այն իրողութեան վրայ, որ վերջին տարիներու յարաբերական թուլատու մթնոլորտէն օգտուելով, եւ նաեւ՝ Արեւմտեան աշխարհի հետ հաստատուած յարաբերութիւններէն նպաստաւորուելով, խորհրդային քաղաքացիներու եւ մտաւորականութեան մօտ օր աւուր կը շեշտուի հեռացում մը մարքս–լենինեան գաղափարախօսութենէն: Եւ, միւս կողմէ, ցայտուն կը դառնայ Արեւմուտքի ազդեցութիւնը անոնց վրայ:

Այս մասին յստակ գաղափար կու տայ, օրինակ, «Սով. «Հայաստան» իր «Կոմունիստական գաղափարաբանութեան բարձրացումը» խորագրուած խմբագրականով (2), երբ կը թուէ օտար գաղափարներու թափանցումին վտանգն ու սպառնալիքը, «Դաստիարակչական աշխատանքը կատարւում է ոչ թէ անօդ տարածութեան մէջ, այլ մի պայքար է, որի մէջ կուսակցութիւնն ունի իր լուրջ հակառակորդները: Խօսքն առաջին հերթին վերաբերում է բուրժուական գաղափարախօսութեանը: Պէտք է հաշուի առնել այն, որ կոմունիզմ կառուցող սովետական ժողովուրդը կապիտալի աշխարհից պատնէշաւորուած չէ անթափանց պատով: Այդտեղից ամենաբազմազան ճանապարհներով ներթափանցում են բուրժուական գաղափարներ, հայեացքներ ու սովորութիւններ, անկումային տրամադրութիւններ, որոնցմով տոգորուած է ժամանակակից իմպերիալիզմի կուլտուրան»:

Խորհրդային վարիչները, բնականաբար, իրազեկ են, թէ վերջին տարիներուն խորհրդային գիտնականներն ու մտաւորականները, գրագէտներն ու արուեստագէտները հարցերուն, երեւոյթներուն եւ իրենց չօշափած նիւթերուն կը մօտենան ոչ–կուսակցական տեսակէտներով: Օրինակ, գրագատական յօդուածներու եւ վերլուծումներու մէջ հազիւ թէ կարելի է հանդիպիլ Մարքս–Էնկէլս–Լենին անուններուն, կամ գրութիւններու մէջ տեսնել մարքսեան դատումներ եւ չափանիշեր: Եւ այս տրամադրութիւնը օր աւուր աւելի ցայտուն կը դառնայ: Պարզ է, որ շատեր դեռ վարզապետական հակումներ ցոյց կու տան՝ համոզումով թէ՛ պատեհապաշտ մօտեցումով, շատեր գիտեն նաեւ թէ մինչեւ ո՛ւր կրնան երկարել իրենց գրիչն ու մտածումը, սակայն, ընդհանուր երեւոյթը կամ ձգտումը մտաւորականութեան մօտ դէպի ազատախոհութիւն է, ձերբազատումը՝ վարդապետական կաշկանդումներէ:

Գաղափարախօսութեան մարզէն ներս «կարգապահութիւն»ը վերահաստատելու կը ձգտին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի այն երկու որոշումները, որոնք հրապարակուեցան խորհրդային մամուլի մէջ վերջերս: Առաջինը խիստ քննադատութիւն մըն է ուղղուած Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի տնտեսութեան հիմնարկութեան դէմ, որով Կեդր. Կոմիտէն «տեսաբանական բնոյթի լուրջ սխալներ» եւ «քաղքենի տեսութիւններ» կը գտնէ գիտական աշխատանքներու մէջ: Հիմնարկութեան կուսակցական մարմիններուն պարտականութիւնն է, կը շեշտէ Կեդր. Կոմիտէն, ի գործ դնել հսկողի դերի իրենց իրաւունքը:

Ծշդենք, որ անցեալ Ապրիլին, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը իր բանաձեւին մէջ կը շեշտէր, թէ կուսակցական մարմինները պէտք է ապահովեն իրենց հսկիչի եւ ղեկավարի դերը հիմնարկութիւններէ ներս: Այլ խօսքով՝ կուսակցական լուրջ հսկողութիւն գիտութեան, մշակոյթի եւ այլ բոլոր մարզերու մէջ:

Պարզ է, թէ այդ «հսկողութիւնը» ի՛նչ ուղղութեամբ կրնայ ընթանալ:

Կեդր. Կոմիտէի երկրորդ որոշումին մասին յաջորդիւ:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստի մասին տես «Պրաւդա»ի Նոյեմբեր 30ի խմբագրականը. թարգմանաբար ներկայացուած «Սով. Հայաստան»ի 1971 Դեկտեմբեր 1ի թիւին մէջ:

(2) «Սով. Հայաստան», 1972 Յունուար 11:

ԺԱՆ ՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ԴԱՀԻՃ ՊԱՐՊԻ

Ա.

Ժան Մուլէն ծնած Պէզիէ 1899 Յունիս 20ին, Ֆրանսական դիմադրական ճակատին մէջ ծանօթ «Մաքս» անունով, այն բացառիկ դէմքերէն է, որ արհամարհեց չարչարալից մահը հայրենիքի փրկութեան համար: Նման հերոսական դէմքեր տուած են նաեւ մեր հայ յեղափոխական կուսակցութիւնները: Բազմաթիւ են մեր հերոսներն ալ, որոնց համար կեանքը ոչինչ էր գաղափարի յաղթանակին քով. այսինքն՝ հայրենիքի ազատագրումը: Հերոս Պետրոս Սէրէմճեանը չէ՞ր որ, երբ վիզը կ՚անցընէին մահուան չուանը, անվեհեր կը գոչէր «գաղափարը չի մեռնիր»:

Ֆրանսա ներկայիս հետքերուն վրայ է Պարպիի, որ Բ. աշխարհամարտի գերմանական գրաւման ընթացքին Լիոնի անողորմ դահիճը եղաւ: Հետեւաբար ամփոփումն է երէք Փիքէ–Ուիքսի յօդուածին:

Տէլէսթրէնի եւ Կասթալոյի ձերբակալութենէն ետք Ժան Մուլէնի ուսերուն կը ծանրանար դիմադրական ճակատի կարգադրութիւնները:

Ժ. Մուլէն Փրոֆ. Օպրաքի եւ Լասաննի հետ որոշեցին ժողով մը գումարել Յունիս 22ին ապահով եւ նոր վայրի մը մէջ: Տոքթ. Տիւկուժոն առանց վարանելու տրամադրեց Լիոնի արուարձանի Քալիւիրի իր վիլլային ճաշասրահը: Ինք իր գործը շարունակեց մտածելով թէ որքան քիչ բան գիտնար անոնց գործունէութեան մասին, այնքան աւելի լաւ էր:

Գաղնի բանակին բոլոր գլխաւոր կազմակերպիչները տեղեակ պահուեցան հրահանգներուն:

Ֆրանսական դիմադրականը կը գործէր, սակայն ա՛լ աւելի գործունեայ էր Կեսթափօն:

Ժողով նշանակուած օրուան առաւօտը կին մը կը վազէր Ֆրանսական Կարմիր Խաչի գրասենեակը, կը պնդէր թէ ընդունի զինք գլխաւոր պաշտօնեան եւ գրեթէ կուլար:

— Ամէն գնով պէտք է արգիլել Դիմադրականին կարեւոր ժողովը, որ տեղի պիտի ունենայ այս կէսօրէ ետք: Կեանաց եւ մահու հարց է, հաւատացէք ինծի:

Պաշտօնեան անոր նայեցաւ որոշ անվստահութեամբ:

— Ո՞ւր տեղի պիտի ունենայ այդ ժողովը:

Կինը չկրցաւ ըսել վայրը:

— Ես իմացայ երբ Գերմանները կը խօսէին իրենց միջեւ, աւելցուց թէ գերմաներէն կը հասկնար: Յուսահատ դուրս ելաւ: Պաշտօնեան որուն հետ խօսած էր, շատ բան գիտէր իր հայրենակիցներու գործունէութեան մասին: Դուրս ելաւ եւ այցելեց իր գիտցած բոլոր վստահելի տուները:

Գաղտնիքը դուրս ելած չէր եւ ոչ ոք լսած էր այդ ժողովի մասին: Գրասենեակ վերադարձաւ յուսալով որ կինը սխալ հասկցած էր խօսակցութիւնը:

Տոքթ. Տիւկուժոնի արուարձանի վիլլան կը գտնուէր բարձունքի մը վրայ: Տան առջեւի հրապարակը շրջապատուած էր ծառերով: Երբ բժիշկը ճաշասրահէն դուրս կ՚ելլէր, լաւ հագուած եւ հովանոցով մէկը նշմարեց:

— Դուք բժիշկ Տիւկուժո՞նն էք, Անրի Լասանեը պատուիրեց որ հոս գամ զինք տեսնելու, ըսաւ հովանոցով մարդը:

— Գիտեմ, ըսաւ բժիշկը եւ առաջնորդեց առաջին յարկը:

Երբ վար իջաւ, սպասման սրահին մէկ անկիւնը երիտասարդ մէկը ոտքի ելաւ:

— Կը ներէք, բժիշկ, եկայ ձեզ տեսնելու որպէսզի ձեր յարմար գտած քննութիւնները կատարէք:

— Ճիշդ է, ըսաւ բժիշկը, եւ Լասայի

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

Եւ շտապելով Տիգրանի ծոցին մէջէն Հայրիկի պատկերը առաւ ու երիտասարդին շրթներուն տարաւ: Ապա դայն իր ծոցը դրաւ, սրտին ցաւը զսպեց եւ քաջութեամբ երկաթեայ պսակին սռնակը դարձուց:

Տիգրան որպէսզի չպոռայ, ակռաները սեղմեց եւ աչքերը գոցելով նուաղեցաւ:

Քէմալ սարսափած գլուխը անդին դարձուց, մինչ Հասան Տիգրանի նուաղիլը տեսնելով, սռնակը վերստին իր առաջուան դիրքին բերաւ եւ պսակը գլուխէն հանեց:

— Վսեմափայլ տէր, երթանք, ըսաւ Քէմալի:

Եւ վեհ գաղափարի մարտիրոսին տանջանքէն կապուտցած ճակտին վրայ վերջին համբոյր մը դրոշմելով, դէպի դուռը ուղղուեցաւ, բայց դայն եւ մինչեւ գետինը խոնարհութիւն մը ընելով բարձր ձայնով մը ըսաւ որպէսզի սրահին մէջ գտնուողներէն լսելի ըլլայ:

— Դժբախտաբար, վսեմափայլ տէր, այս յոյսերնիս ալ ի դերեւ ելաւ, այս ոճրագործին գլուխը կ՚երեւի թէ շատ տոկուն է:

ԺԹ.

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գիշեր է: Երկինքը ծածկուած է մութ ամպերով որոնք հազիւ դէպի արեւմուտք հակող լուսնի աղօտ լոյս մը կ՚ուզեն կուտան: Կարծես թէ երկինքը չուզեր լուսնին աւելի զօրաւոր լոյս մը տալ, կամ այնպէս լոյս մը կու տայ անոր որ գողցես կը ջանայ խաւարը առաւել եւս զգալի դարձնել:

Գիշերուան հանդարտութիւնը ոչ մէկ շշուկ չի խանգարեր: Հիւսիսէն փչող թեթեւ զեփիւռը՝ հառաչանքի մը ապաւորութիւնը կու տայ: Կարծես թէ քնացող բնութիւնը արթնցնելէ կը վախնայ եւ կը ջանայ անշշուկ դուրս ելլել:

Վոսփորի ծառերուն տերեւներուն վրայէն զովութիւն մը կը կաթկթի, բայց ան ալ միւսներուն նման կը զգուշանայ աղմուկ հանելէ:

Քաղաքը, վախի իր տեւական մղձաւանջէն անհանդարտ, սովորական քունովը կը քնանայ: Վախ մը որ իր դողդղացող թեւերը պալատի մը վրայ կը բանայ եւ անկէ դանոնք մինչեւ Եաի Գուլէի յետին տնակը կը տարածէ:

Կարծես թէ նոյնինքն այդ լռութիւնը անգամ աղմուկ կը հանէ, միայն ու միայն անոր համար որ կը ջանայ ինքն իր եռեւը պահուըտիլ:

Այսուհանդերձ Ելտըզի բարձունքին ստորոտը գտնուող նաւամատոյցէ մը փոքրիկ շոգենաւ մը կը հեռանայ եւ դէպի Վոսփորի բացերը կ՚ուղղուի:

Այդ շոգենաւը այնպիսի զգուշութեամբ մը կը յառաջանայ, որ կարծես թէ իր ընթացքին ուղղութիւնը երկնքի աչքերէն իսկ պահել կ՚ուզէ եւ իր եռեւը թողած խոնաւ փրփրադէզ ուղին կը փութայ իսկոյն ջնջել, վախնալով որ մի գուցէ ատեւօտուն մարդիկ իր ուղղութիւնը երեւան կը հանեն:

Կարծես թէ այդ գիշեր ամէն ինչ կը ճգնէր թաքուն մնալ: Լուսինը կը պահուէր երկինքէն իսկ ծովը իր հանդարտութեամբը կը ջանար երկնքի ու երկրի ուշադրութենէն վրիպիլ:

Մինչ մեռելային այս լռութեան մէջ փոքրիկ շոգենաւը դէպի Վոսփորի բացերը կ՚ուղղուէր, անոր կամրջակին վրայ մեռելային ժժգունութեամբ բարձրահասակ սեւազգեստ մարդ մը, ընդհատ քայլերով կամրջակը կը չափէր:

Յանկարծ փոքրիկ շոգենաւին լցաբանէն կամրջակը չափչփող սեւազգեստ մարդուն առջեւ, սատանայի մը նման ծովային ենթասպայ մը ցցուեցաւ եւ ի նշան բարեւի ձեռքը ճակտին տարաւ:

— Մեծապատիւ տէր, ըսաւ, խօսքը սեւազգեստ մարդուն ուղղելով, Վոսփորի բացերը կը գտնուինք եւ այլեւս պատրաստութիւնները կրնա՞նք տեսնել: Հրաման կուտա՞ք որ զոյգը վեր բերեմ:

Կամրջակին վրայ շրջագայող մարդը ստրսռաց եւ պահ մը խորհրդածութիւններու մէջ թաղուեցաւ:

Ապա ենթասպային դառնալով հարցուց.

— Վստա՞հ ես թէ պէտք եղածին չափ հեռացած ենք:

— Այո, պէյ իմ, վստահ եմ:

— Ժամը քանի՞ն է, գիտե՞ս:

— Կէս գիշեր, պէյ իմ:

Սեւազգեստ մարդը վերստին խորհրդածութիւններու մէջ թաղուեցաւ եւ անհանդստութեան շարժում մը ըրաւ:

ՓՕԼ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(Շար. – 187)

հետ վեր ելաւ, ուր կը սպասէր Գնդ. Լաքալ՝ հովանոցով մարդը:

Բժիշկը կանչեց ծառան եւ պատուիրեց որ բարեկամներ պիտի գային, պէտք չէր սպասման սրահ տանէր, այլ ճաշասրահը:

Այդ պահուն Լասաներ կը չափչփէր Լինի փողոցները, երբ տեսաւ Օպոլին Առոփի հետ միասին:

— Քեզի հետ ժամադրուած էի, ըսաւ, Լասաներ Օպոլի, սակայն քեզի չըսի թէ միասին բարեկամներ բերես: Առոփ մէջ մտաւ եւ ըսաւ թէ սոփողական լուր մը բերած էր: Մաքսի քարտուղարը ըսած էր որ գար: Լասաներ շատ գոհ չմնաց:

Ֆինքելշէրի սպասող պզտիկ խմբակին մէջ կար նաեւ կին մը որ աչքերը ուշադրութեամբ յառած էր երեք մարդոց վրայ: Տեսաւ որ մէկը հեծանիւով բլուրը կը բարձրանար, միւս երկուքը Ֆինքելշէր մտան: Լասաներ հեծանիւով կ'երթար եւ միւսներուն կը բացատրէր թէ ինչպէս պէտք է երթային: Կինը անոնց հետեւեցաւ եւ տեսաւ որ երեքն ալ Քալեփրի վեց թիւ տունը մտան: Կնոջ աչքերուն մէջ կը կարդացուէր վարանում եւ խոր տխրութիւն: Ժամ մը ետք Լինի կէսթափօն գնաց ինքզինքն զգուշելով իր երկկողմանի լրտեսի դերին համար:

Լասաներ, Օպոլ, Առոփ, Լառա եւ Լաքալ ճաշասրահ առաջնորդուեցան, քիչ ետք եկան Ժան Մուլէն եւ Օպռաք:

Ժան Մուլէն ըսաւ ծառային թէ բժիշկին հետ ժամադրութիւն ունէր եւ Լինի մէջ բժիշկէն դեղագիր մը ունէր:

Այդ պահուն բժիշկը պզտիկ աղջիկ մը կը քննէր եւ երբ պատուհանէն դուրս նայեցաւ, ի՛նչ տեսնէ, բազմաթիւ մարդիկ վազելով կուգային:

Լասաներ կը չափազանցէ, մտածեց բժիշկը: Այս քանի՛ հոգի կանչեր են ժողովի: Ներողութիւն խնդրեց աղջկան մօրմէն եւ դուրս ելաւ, առաջին անձը որ դէմը ելաւ, տարձանակը կուրծքին բռնեց:

— Աստուա՛ծ իմ, կեսթափօն է, ըսաւ: Գոյնը նետեց, բայց վատ մէկը չըլլալով անտարբեր երեւոյթ մը առաւ եւ մտածեց թէ ի՛նչպէս կրնար իմացնել միւսներուն: Դէպքերը իրարու յաջորդեցին աննախընթաց արագութեամբ: Կը դանուէին զինեալներու դէմ, որոնք մէկ դուռը միւսին ետեւէն կը բանային: Սպասման սրահին մէջ աղմուկ, լացուկոծ, ճիչեր:

Ժան Մուլէն առժամաբար ապահով իր Ժաք Մարթէլ անունին տակ, անշարժ եւ լուռ էր:

— Ձեռքերը վեր, եւ դէմքերը դէպի պատը, կը գոռային կեսթափոյի մարդիկը:

Ժան Մուլէն ոտքի ելաւ եւ երեսը պատին դարձուց: Աչքին ծայրովը կը փնտռէր Օպռաքը, որուն ամէն գնով կ'ուզէր բան մը ըսել: Բայց ո՞վ մատնեց: Արդեօք Լասաներ, Օպոլին, Լափալը, Լառան հո՞ն էին եւ ուրիշ սենեակի մը մէջ կը սպասէին: Կրցա՞ն փախչիլ, երբ իրենք սպասման սրահին մէջ էին: Թուղթերը կանոնաւոր էին եւ որեւէ բան դիպուածին ձգուած չէր: Բոլորը խուզարկեցին եւ որեւէ զէնք չգտան, որով պզտիկ բախտով մը պիտի կրնային ազատիլ:

Կեսթափոյին զինուորները ճաշասրահ մտան եւ շրջապատեցին Լառան եւ ընկերները որոնք խուզարկուեցան, բարեբախտաբար, մակերեսային կերպով:

Հոն գտնուող ժողովուրդը բռնեցին եւ երկ-երկու ձեռնակապեր անցուցին: Կիները միասին հաւաքեցին եւ գնդացիրի սպառնալիքին տակ լռութիւն կը պահային, թէեւ ոչ մէկ շշուկ կար:

Ժան Մուլէն իր ձեռնակապի ընկերոջ նայեցաւ աչքին տակէն: Տոքթ. Տիկուժօնն էր, դեփ-դեղին: Խեղճը մեղք չունի, մտածեց, փա՛ռք Աստուծոյ, որ որեւէ տեղեկութիւն չունի:

Այդ պահուն կեսթափոյին գործակալը մէկիկ մէկիկ կը քննէր իր առջեւ դրուած թուղթերը:

Երբ կարգը եկաւ Ժաք Մարթէլի, իրարու երես նայեցան: Մուլէն դարձաւ եւ ժպտեցաւ բժիշկին, որ զարմացաւ անոր պաղարիւնութեան վրայ: Մինչդեռ յուզումէն իր ձեռքերը թաց էին: Գերմաններէն մէկը վար իջաւ եւ բան մը փսփսաց միւսին:

Այդ պահուն բոլորը կառքերը լեցուցին, բացի անոնցմէ որ Քալիւիրի բնակիչ էին, զանոնք ազատ արձակեցին, պատուիրելով որ ոչ ոքի բան ըսեն այս անցուդարձի մասին:

Վերի յարկէն վար բերին Լառան եւ Լաքալը միեւնոյն ձեռնակապով: Օպոլ կապուած էր Լասանէրի հետ, որ արդէն ճաշակած էր կեսթափոյի մեթոտները, երեսը ուռած ըլլալով:

Առոփ վերջինն էր, տեսաւ որ բոլորը կառքին մէջն էին: Ինք միակն էր առանց ձեռնակապի, որովհետեւ ձեռնակապ չէր մնացած: Դիպուածով յաջողեր էր պահել տարձանակը: Աջ ձեռքը կեսթափոյի պաշտօնեային ձեռքին մէջն էր, ձախը ազատ: Դեռ կառքը չհասած Առոփ ձեռքը ազատեց եւ վազելով փախաւ:

Զիխըրհայթստինսթ Հաուփթուրմփիւրհըրը՝ Պարպին չէր հաւատար իր աչքերուն. վերջապէս իր ձեռքին մէջն էին Ֆրանսական Դիմադրական ճակատի բոլոր գլխաւոր անձերը, որոնցմէ մէկը «Մաքս»ն էր: Ուշադրութեամբ քննեց նկարները: Մտածեց թէ արդեօ՞ք Լասանէրն էր «Մաքս»ը որ այնքան կը փնտռուէր: Այն որ այնքան ծեծ ուտելէ ետք ձայն չէր հանած: Թէեւ խիկաւանին մէջ չէր ալ գիտեր թէ ո՛վ է «Մաքս»ը:

Փարիզի մէջ ձերբակալուածներու լուսանկարները ցոյց տուին բանտարկեալներուն որոնք Ֆրէնի բանտէն 84 Ավընիւ Ֆօշ բերուած էին, բայց ոչ ոք կը ճանչնար «Մաքս»ը:

Պարպի սկսաւ ջղայնանալ եւ հետզհետէ զազանային կը դառնար: Հիմա այլեւս համոզուած էր թէ Լասաներ չէր «Մաքս»ը, իսկ միւսներն ալ չէին համապատասխաններ «Մաքս»ի համար եղած ցուցմունքներուն:

Յուլիս 23ին, կէսօրէ ետք ժամը 2ին, Ժան Մուլէնի խցիկին դուռը բացուեցաւ եւ տարուեցաւ Էքոլ տը Սանթէ, ուր Պարպի կը գրաւէր Զիխըրհայթտինսթի գրասենեակը:

Ընդունելութիւնը պատրաստուած էր խնամքով: Ծաղիկներ դրուած էին ամէն կողմ. գինուոր մը կար եւ գրամեքենայ մը: Պարպի նստած էր գրասենեակին առջեւ:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՊԵՐԼԻՆ (Յատուկ) — Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան վարչութիւնը կազմակերպած էր Վարդանանց զօրավարաց եւ Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից եւ 1036 վկայից յիշատակի հանդէսը Փետր. 26ին, Շաբաթ կէսօրէ վերջ, Հաուզ Տեր Օսթտոյչէն Համաթի մեծ սրահին մէջ:

Վարչութեան նախագահ Տոքթ. Պ. Ֆրունձեան բանալով հանդէսը վեր հանեց օրուան նշանակութիւնը: Նկարագրեց Վարդանանց պատերազմի ժամանակէն առաջ հայ ժողովուրդի մտասեւեռումը, հուսկ ուրեմն գիրերու գիւտին շնորհիւ կատարուած թարգմանութեան հետեւանքով Հայութեան մշակութային եւ հոգեկան կազմաւորումը: Վարդան եւ իր գործակիցները քրիստոնէական հայկական դպրութեան աշակերտներն էին: Ղեւոնդ երէց, Յովսէփ Պաղնայի կաթողիկոս եւ փաղանգը միւս վարդապետներուն Վարդանը ընտրեցին, որ ստանձնէ հայկականութեան զէնքով պաշտպանութիւնը: Սուրբ Մեսրոպի առաջին թարգմանութիւնը կը սկսի «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ» Սողոմոնի առակով: Ամբողջ նշանաբան մըն էր այս: Մշակութապէս բարձր աստիճանի հասած հայ աւագանին չէր կրնար տանիլ կրակապաշտութեան հետեւանքով հոգեպէս փճացումի պարտադրանք մը: Ատրուշաններու հաստատումին պիտի յաջորդէր Հայութեան հոգեկան կազմալուծումը: Յիշեց Վարդանանց սկզբունքը, որոնք Եղիշէի Վարդանանց պատմութեան մէջ քանդակուած կան. «Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ անմահութիւն է», «Սահման քաջաց զէնք իւրեանց» եւ վերջապէս Վարդանի մարտակոչ ճառին վերջաւորութիւնը՝ «Երկիւղ՝ թերահաւատութեան է նշանակ, զթերահաւատութիւն մեք ի մէջ վաղ մերժեցաք, ընդ նմին եւ երկիւղն փախիցէ ի մտաց եւ ի խորհրդոյ մերոց»:

Բանախօսը կոչ ուղղեց հաղորդուիլ Վարդանանց խորհուրդով, զօրեղնդուիլ եւ Աւարայրի քաջերուն պէս զոյատեւման յաղթանակին ձգտիլ: Այսօր ունինք մեր Հայաստանը, որ կը բարգաւաճի: Պէտք է մեր նայուածքը ուղղենք անոր եւ մեր ամբողջ կարողութեամբ աշխատինք հասնելու համար լուսաւոր հորիզոններ:

Հանդէսին յայտագրին առաջին մասը հոգեւոր երգերով եւ աղօթքով կազմուած էր: Տիկին Շուշան Հանըմեան նուագեց դաշնակի վրայ «Տէր կեցո՛ դու զՀայս»ը, ներկաները յոտնկայս երգեցին «Հայր Մեր»ը, դպիրները փայլ տուին «Նորահրաշ» շարականին երգեցողութեամբ, կարդացուեցաւ «Յաշխարհական ի ճակատամարտին» աւուր պատշաճի ժամամուտը եւ «Քրիստոս որդի Աստուծոյ» աղօթքը յիշատակելով Վարդանանց նահատակները: Ձայնեգիրի վրայ առնուած եղանակներ՝ «Սուրբ Սուրբ»ը եւ «Տէր ողորմեա»ն երկխաղածութեամբ ունկնդրուեցան ներկաներուն կողմէ:

Դադարի ընթացքին սուրճով եւ տունէն պատրաստուած խմորեղէնով հիւրասիրուեցան ներկաները:

Բ. մասին մէջ երգուեցան «Լռեց: Ամպերը եկան ծածկեցին երկինք» Վարդանանց երգը, «Թէ հայրենեաց պսակադիր»ը, «Իմ հայրենեաց արեւ Վարդան»ը:

Օր. Մ. Տէմիրճեան արտասանեց «Վարդան Մամիկոնեան» ձօնը, Պր. Պ. Հանըմեան «Վարդանանց» քերթուածը՝ Վահան Թէքէեանէ:

Պ. Յ. Վանիուշ խօսեցաւ երիտասարդներու խնդրանքով հակիրճ ճառ մը եւ յատկապէս յորդորեց դաս առնել մեր հին եւ նոր պատմութենէն: Իր ոգեւորիչ խօսքերը ծափողջոյններով ընդունուեցան:

Պր. Յովհ. Տէմիրճեան արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Հայու հոգին» եւ Պ. Դուրեանի «Իմ Մահը»: Իբր հայ նոր բանաստեղծութիւն Վարդանանց զօրավարաց յիշատակին նուիրուած, կարդաց Տոքթ. Պ. Ֆրունձեան՝ «Եթէ չըլլար Վարդանը մեր» քերթուածը որ գրած է Լոս Անճելըսի հայրենակիցներէն Պր. Շահնազար Քէօթահեան:

Նախագահը ուշ երեկոյին հանդէսը փակեց բարեմաղթութիւններով, ամէնքին որ հայկական անուն կը կրեն եւ որոնք նահատակաց յիշատակին հետ պէտք է միշտ աչքի առջեւ ունենան թէ անոնց անձնազոհութիւնը «վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց» էր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Էյ, ի՞նչ է եղեր, պատմէ նայինք, հարցուց հետաքրքիր իր բարեկամին:

— Սըր Էտուարտ Կրէյ յայտարարեր է, որ եթէ Մերձաւոր Արեւելքի արդի կացութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու հարկը զգացուի եւ արտաքին միջամտութիւններ ի յայտ գան՝ Անգլիա հաւատարիմ իր դարաւոր քաղաքականութեան, իր ուղղութիւնը պիտի որոշէ դէպքերու առնելիք հաւանական ընթացքին համապատասխան կերպով:

Ռաֆիկ աղա հակառակ Սըր Էտուարտ Կրէյի մասին ունեցած անսահման սքանչացումին, չկրցաւ որոշակի ըմբռնել յայտարարութեան իմաստը:

— Սա լրագիրը քո՞վդ է նէ՝ ինծի տուր, ըսաւ Մանուկ աղային, որ փութաց բարեկամին խնդիրքը կատարելու:

— Շունչանորդին անանկ լատիկլի խօսք մը ըրեր է որ, ըսաւ, մէջէն չելլուիր կոր:

— Ես ալ աղէկ մը չկրցայ հասկնալ, խոստովանեցաւ Մանուկ աղա:

— Բան մը կայ, ամմա ո՞ւր է...

Եւ Ռաֆիկ աղա մխրճեցաւ քաղաքականութեան խորը եւ իջաւ մինչեւ Խրիմի պատերազմը:

— Ա՛լ երթանք, ընդմիջեց Մանուկ աղա, ոտքի ելլելով, ժամը մէկն է...:

— Վա՞յ, այդչափ եղե՞ր է:

Երկու Թաղականները ժամադիր ըլլալով՝ իրիկուան դէմ կրկին միացան ու գացին Պօղոս էֆէնտիին բնակարանը, առտուան միջադէպը բացատրելու:

Թաղական խորհուրդի ատենապետը կը պատրաստուէր կնոջը հետ պտոյտի երթալու, այսուհանդերձ հիւրերը ընդունեցաւ, մանաւանդ, որ այս վերջինները յայտարարեցին թէ՝ քանի մը վայրկեան պիտի մնային:

— Վաղը առտու ժամկոչ Վարդանը պիտի ճամբենք, ըսաւ Մանուկ աղա:

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ որ, հարցուց ատենապետը:

— Ատանկ պէտք եղաւ... քու մեկնելէդ ետքը Սասունեան էֆէնտին ու Միհրանիկ էֆէնտին եկան, եւ իրեն դէմ բողոքներ ըրին:

— Բայց խնդիրն ի՞նչ է...

Մանուկ էֆ. մանրամասնօրէն պատմեց առտուան այցելութիւնը:

Պօղոս էֆէնտի ինքն ալ գայթակղեցաւ պատահածին համար, մանաւանդ շատ ցաւ զգաց, որ անուղղակի կերպով վշտացուցած էին Մարգար էֆէնտին: Ատանկ հարուստ եւ հրապարակին վրայ կարեւոր դիրք գրաւող անձ մը վշտացնել արդարեւ աններելի էր:

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ անմիջապէս ճամբելու է այդ ժամկոչը եւ Մարգար էֆէնտիէն ալ ներում խնդրելու է եղածին համար:

— Մենք արդէն ներում խնդրեցինք:

— Ես ալ պէտք է տեսնեմ ու ներում խնդրեմ:

— Աղէկ կ'ըլլայ... ուրեմն այսպէս որոշում տրուեցաւ: Ես արդէն վստահ էի, որ դուն ալ Վարդանի ճամբուելուն պիտի չհակառակէիր, այսուհանդերձ չուզեցինք առանց քու գիտութեանդ բան մը ընել... ուրեմն ձեր պտոյտին արգելք չըլլանք, մնաք բարով:

Շաքիկ, որ մինչեւ այն ատեն լուռ ունկնդիր եղած էր այս խօսակցութեան, յանկարծ ոտքի ելաւ ու իր ամուսնոյն դառնալով, գոչեց.

— Ժամկոչը տեղ մըն ալ պիտի չերթայ, հոն պիտի մնայ...

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց Պօղոս էֆէնտի:

— Որովհետեւ ինք բնաւ յանցանք չունի, ես ըսի, որ աթոռը հոն դնէ ու ան ալ հնազանդեցաւ:

— Ճիշդ ինքն ալ այնպէս պատմեց, ըսաւ Ռաֆիկ աղա, որ մինչեւ այն ատեն խօսքի չէր խառնուած, բայց Մանուկ աղան քաշուեցաւ ըսելու:

— Քաշուելու բան չկայ, պատասխանեց Շաքիկ, ճշմարտութիւնը այս է...

— Ինչ որ է, հիմա այդ խնդիրը մէջտեղ չհանենք, խնդիրը աւելի կը մեծնայ, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի, Վարդանը կը ճամբենք, գործը անուշ տեղ կը կապենք:

— Զիս ալ խաղք ու խայտառակ մէջտեղ կը ձգէք, պոռաց Շաքիկ բարկութենէն կաս-կարմիր կտրած:

— Դուն ինչո՞ւ իրար կ'անցնիս, քեզի համար ի՞նչ կայ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Ի՞նչ ըսել է, անոնց այդ բողոքները զիս պզտիկ ձգելու համար է... կ'երեւայ թէ հանըմը բարկացեր է, որ ինք ոտքի վրայ մնացեր ու ես աթոռի վրայ նստեր եմ... Թող այդչափ խուռումիշ չըլլայ, անոր էրիկը հարուստ վաճառական է նէ՝ իմ էրիկս ալ այստեղի Թաղ. Խորհուրդին ատենապետն է, հարկաւ ժամուն մէջ ինծի աւելի պատիւ պիտի ընեն...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Միհրան Ղազարեան, այրի Տիկին Մեսրոպ Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Գարակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդեվառ Ղազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Նալպանտեան եւ զաւակը, շնորհակալութիւն կը յայտնեն Սեբաստացի Հայրենակիցներու եւ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, հեռագրով թէ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, տագեր եւ ազգականին՝

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Փետր. 22ին, Տէսին, 68 տարեկանին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Սարգիսեանի եւ զաւակներուն ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց եղբօր եւ հօրեղբօր Սերժ Սարգիսեանի յանկարծական մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը իր պարանցիկ ճաշի 19 Փետր. հասոյթէն կ'ընէ հետեւեալ նուէրները.—

Կապ. Խաչի կայանի նոր շէնքին 1000, Իսիի Հայ Մշակ. Տան նորոգման 1000, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 Ֆր.։

Նոյնպէս վարչութիւնը ներողութիւն կը խնդրէ իր յարգելի հանդիսականներէն, որ չկրցան վայելել Պր. Ժիրայր Մելքոնեանի նուագախումբին ներկայութիւնը, հակառակ եղած խոստումին։

Այս առթիւ վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք զանազան նուէրներով մասնակցեցան թոմպոլային։

ՆՈՒԷՐ

Կափէն Տիկին Ե. Մարկոսեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի իր ամուսնոյն եւ զաւկին յիշատակին։

×

Պ. Վարդգէս Տէր-Վարդանեան 10 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի փոխան ծաղկի, այրի Տիկին Ս. Տէր-Վարդանեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15-24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԵՐՃԵԱՆ

ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՈՐԻՍ Վ.ԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs

« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »

La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359-67-03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՅԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ։

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ —

Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առիթով, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի արարողութիւն տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին։ Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անուշաւան Արտեմի Կարապետեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Յովակ Արտեմի Կարապետեան (Գարուն), ծնած 1921 թուին, Կոտայքի շրջան Ծաթղրան գիւղը (Հրազդան)։ Անհետացած է հայրենական պատերազմի ժամանակ։

Իմացնել հեռաձայնելով 985-15-56 կամ 033-02-12, կամ գրել՝

Paroisse Arménienne
10 bis, Rue Thouin — 75 - Paris (5e)
FRANCE

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերու համար, դարմանելու համար հիւանդով մը որ դժուարութիւն ունի շարժելու։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն-Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մշակոյթի Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ.—

Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկ. Միութեան հացկերոյթի հասոյթը 6500 Ֆր., Պօմոն՝ ողբացեալ Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ, Տէր Տիկ. Թէրզիպաշեան Քրիստափոր, Տոքթ. Ալֆոնս Պիպէրեան, կիւլեան ընտանիք 50ական, Օհանեան Յովսէփ 30, Տէր եւ Տիկ. Հէլվաճեան Նուպար 25, Ոսկեան Ժիրայր, Տէր եւ Տիկ. Քէհրեան Նշան, Քէսէօեան Գրիգոր, Աչեան Աստիկ, Տէր-Վարդանեան Յովհաննէս, Տէր-Վարդանեան Վաղարշակ 20ական, Տէր եւ Տիկ. Թիւթէլեան Կարապետ, Տէրտէրեան Արամ 10ական, Պօմոն՝ տարաբախտ Շուշանիկ Տէր-Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Վ. Տէր-Վարդանեան 100, Տիկ. Եղ. Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկ. Գամէր Տէր-Վարդանեան 30ական, Տիկ. Գուլումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Մալխասեան, Տիկ. Հայրապետեան Սրբուհի 20ական, Տիկին Գաբրիէլեան 10, տարաբախտ Գ. Զօլաքեանի մահուան առթիւ Տիկ. Հայկուհի եւ զաւակները 30, տարաբախտ Սանասարեան Աւետիսի մահուան առթիւ այրի Տիկին Թագուհի Գուլումեան 10։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին

Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Նիւթ՝ «Հայ Երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»

Կը նախագահէ՝ Տոքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (ֆրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)

Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)

Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ։

Կազմակերպութեամբ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր անդամակցիլ այս Երեքշաբթի (Մարտ 14) ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Բ. յարկ։ Այս երկրորդ նիստին, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

Ա Զ Դ

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը

77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ - 9րդ

տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ-անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը։ Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի տեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ։ Շարունակութիւն նախորդ ժողովին։

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ

Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ

Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ

(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)

Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ

15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՕՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ - անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բեմասիրացի թատերական ներկայացումը Ապրիլ 17ին Աթըլիէի թատրոնը։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի բոլոր մասնաճիւղերը միասնաբար կը տօնեն «ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐ»ը Մայիս 7ին Կիրակի ժամը 13ին։ Մանրամասնութիւնները յետոյ։

×

ՄԱՅԻՍ 28Ը

Փարիզի մէջ, Յունիս 3ին, Շաբաթ իրիկուն։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ՄԱՐՏ
MARDI
14 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12365

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.365

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՎՐԱՍՏԱՆ

Ժողովրդական հանրածանօթ առած է, — Հա՞ր հաւկիթէն կ՚ելլէ թէ հաւկիթը՝ հաւէն:

Ազգայնական շարժո՞ւմն է, որ Կրեմլինի ամենազօր վարիչները կը մղէ ռուսացման քաղաքականութիւն կիրարկելու Խորհրդային Միութեան տասնեւհինգ հանրապետութեանց մէջ՝ թէ այս վերջինները ազգայնական շարժում կը ստեղծեն՝ իբրեւ զէնք ինքնապաշտպանու-թեան՝ ընդդէմ Մոսկուայի ռուսացման քաղաքականութեան:

Ինչ բացատրութիւն ալ որ տրուի, ստոյգ իրականութիւն է, որ ռուսացման քաղաքականութիւնը Խորհ. Միութեան Գոլիարիւրոյի հիմնական ծրագրին մաս կը կազմէ և առաջ կը տարուի լռելեայն, յարգի տակէ, առանց յախուռն, ընդվզեցուցիչ եւ ակներեւ զործողութեանց:

Իրականութիւն է նաեւ, որ ազգայնական շարժումը օր ըստ օրէ կը զարգանայ Խորհ. Միութեան կարգ մը Հանրապետութեանց մէջ, Կրեմլինը մտահոգելու աստիճան:

Ֆրանսական մամուլը չարթուս արձանագրեց եղաւ Մոսկուայէն հասած կարգ մը լուրերու, որոնք յատկանշական են եւ ցոյց կուտան թէ ամէն ինչ փայլուն չէ սխարհի վեցերորդ մասին մէջ:

Այսպէս, Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն Մոսկուա — յէն Մարտ 6ին Թիֆլիզի Կոմկուսի կոմիտէին ուղղած է մեղադրական խիստ ամբաստանագիր մը: Վրաստանի մայրաքաղաքին Համայնավար պատասխանատու վարիչները կ՚ամբաստանուին, որ աչք գոցած են զեղծումներու, չեն յաջողած կազմակերպել արդիւնաբերութիւնը, բաւարար չափով չեն հակած երիտասարդութեան դաստիարակութեան վրայ, չեն կրցած զսպել ազգայնական զգացումին արդյացումը նոր սերունդին մօտ: Ուստի կը հրամայուի Թիֆլիզի Կոմկուսին ապահովել ազգութեանց մասին լենինեան քաղաքականութեան յաղթանակը, իրագործել խորհրդային Հանրապետութեանց նոյումը ընկերվարական բազմազգեան միացեալ Պետութեան մը մէջ, ջանալ ընկերվարական ազգերու զարգացման ու մերձեցման:

Վրաստանի Հանրապետութիւնը խառ—վայրը վիճակ մը ներկայացուցած է միշտ: 1956ին մինչ Ի. Համագումարը դատապարտած էր «անձի պաշտամուն—քը», Վրացիք չարունակեցին սպաշտել Ստալինը:

Իր ամբաստանագրին մէջ Մոսկուայի կեդրոնական Կոմիտէն մասնաւորապէս կը շեշտէ, որ ազգայնականութիւնը վառ ու կենդանի է տակաւին խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ:

Պիեռ Ֆերոն, Մոնտի խորհրդային հարցերու մասնագէտ աշխատակիցը, Մարտ 9ին տրամադրած է փաստացի գրութիւն մը, որուն խորագիրն իսկ ամէն ինչ պարզ կը բացատրէ.— «Մշտատեւ մտահոգութիւն մը Մոսկուայի համար: Խորհրդային Միութեան ազգայնականներ կ՚ընդդիմանան ռուսացման»:

Ռուսացէտ յօղուածագիրը բուն իսկ ազգերէն քաղուած փաստերով կը հաստատէ թէ ազգայնական շարժումները կը զարգանան կարգ մը Հանրապետու — թեանց՝ մասնաւորապէս Ուկրայինայի, Վրաստանի եւ Պալթեան երկիրներուն մէջ:

Չեկան գործի վրայ է կրկին: Տարե — սկիզբէն ի վեր աշխոյժ գործունէութեան լծուած է համայնավարութեան ուղղա — փառ գիծէն շեղում փորձողներուն դէմ: 30 Դեկտ. 1971 Թուակիր գաղտնի որո — շումով մը Կեդր. Կոմիտէն խստիւ հրահանգած է ոստիկանութեան «լուծարքի» ենթարկել բողոքարկուներու շարժումն ու գաղտնի մամուլը: Յունուար 5ին Բու — կովսկիի դէմ բացուած դատին նպատակն էր վախցնել ընդվզողները, որոնք լուրեր կը հաղորդէին արտասահման:

Անկէ վերջ ազդարարութիւն ուղղուած է Թայմզի թղթակից Պոնավիային — որ այցելած էր պատմագէտ Փիէր Եաքիրին — այսուհետեւ չխառնուիլ Խորհ. Միութեան ներքին գործերուն: Միաժամանակ սահմանէն դուրս հանուած են Խորհրդաբանի անդամ Ամերիկացիներ, որոնք տեսնուեր էին հրէական ծագումով գիտնա — կանի մը հետ:

Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձած են կարգ մը մտաւորականներ, որոնք մարդկային իրաւունքներու եւ խօսքի ազատութեան մասին արտայայ — տուած են՝ տեղի տալով միջադէպերու, Մոսկուայի մէջ:

Ասոնք չեն սակայն, որ կը մտահոգեն խորհրդային իշխանութիւնները, կը գրէ Ֆէրոն: Ասոնք պզտիկ փոքրամասնութիւն մը միայն կը ներկայացնեն եւ ներկայ պայմաններու տակ շատ հետեւորդներ չունին: Սակայն վտանգաւոր են այն իմաստով, որ կարելի է ուրեմն տակաւին ընդդիմադիր շարժում ստեղծել Խորհրդային Միութեան մէջ:

«Այլապէս զարհուրելի կը թուի դըժգոհութիւնը, որ երեւան կուգայ կարգ մը Հանրապետութեանց մէջ»: Տարեվերջին մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութեան յիսնամեակը: Այս առթիւ այժմէն պատրաստութիւններ կը տես — նուին:

Երեւանի ձայնասփիւռն ալ վերջերս արտայայտուեցաւ այս մասին, մօքերը պատրաստելու համար ծրագրուած արտակարգ տօնակատարութեան, որ առիթ մը պիտի դառնայ աւելի սերտացնելու կապերը Խ. Միութեան մաս կազմող այլազան ազգերու միջեւ եւ եղբայրական գործակցութեամբ լծուելու սոցիալիզմի կառուցման»:

Այս նպատակի իրագործման համար անհրաժեշտ է բոլորովին անհետացնել ազգայնականութեան ձգտումները: Բոլ — շեւիկեան քարոզիչներն ու Չեկայի գոր — ծակալները տենդոտ գործունէութեան պէտք է լծուին, կարելիութեան սահմաններու մէջ, ջնջելու համար անցեալի յիշատակներու վերապրումները:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Սիւռէնի մէջ գումարուած ժողովը արձանագրեր եղաւ Ընկերվարական կուսակցութեան համար եւ իր նոր քարտուղարին — Ֆ. Միթերանի — դիրքն ալ աւելի զօրացաւ:

Այս ժողովը որոշեց նաեւ որ Միթերան հանդիպի Համայնավար կուսակցութեան եւ մօքերու փոխանակութիւն ունենան: Ժողովը վաւերացուց նաեւ Միթերանի կառավարական ծրագիրը: Բոլորը համաձայն են անշուշտ որ 4րդ Հանրապետութեան անկայունութիւնը չկրկնուի: Այդ նպատակաւ քաղաքական պայմանագրութիւն մը պէտք է ըլլայ կուսակցութեանց միջեւ տնտեսական դետնի վրայ, կուսակցութիւնը կողմնակից է ազգայնա — ցումներու (օրինակ՝ դրամատուները եւ այն հաստատութիւնները որոնք առաւե — լաբար Պետութեան համար կ՚աշխատին՝ Տասօ եւայլն):

Ընկերվարական կուսակցութիւնը միտք չունի Ֆրանսան քաշել Ատլանտեան Ուխտէն, ցորչափ ռազմական խմբակցու — թիւնները չեն լուծուած (Օթան, Վար — շաւայի Ուխտ): Բայց այն օրը որ ձախ կառավարութիւն մը գործի գլուխ անցնի հիւլէական գործունէութիւնը անմիջա — պէս պէտք է դադրի:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կ՚ուզէ նաեւ որ Սահմանադրութենէն ջըն — ջուի թիւ 16 յօղուածը (բացարձակ իրաւունքներ Հանրապետութեան Նախագա — հին արտակարգ կացութեան մը առեն) եւ Հանրապետութեան Նախագահին շրջանը ըլլայ հինգ տարի (ներկայիս՝ 7):

ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թրքական զինուորական ուժերու ընդհանուր սպայակոյտը հաղորդեց Անգարայի մէջ, թէ վաթսունի մօտ սպաներ եւ ենթասպաներ պաշտօնազրկուած եւ հեռացուած բանակէն, զինուորական Ատեանի առջեւ հանուած են: Ըստ սպայակոյտին՝ ասոնք գործակցած են «Թուրք Ժողովրդական Ազատագրական Ճակատ»ին հետ, որ գաղտնի կազմակերպութիւն մըն է: Զինուորականները այս վերջնոյն հայթայթած են զէնք եւ ռազմամթերք: Առաջին անգամ է, որ իշխանութիւնները պաշտօնապէս կ՚ընդունին, թէ կապ գոյութիւն ունեցած է «յեղափոխական երիտասարդութեան» եւ բանակին մէկ հատուածին միջեւ:

Միւս կողմէ խառնաշփոթ եւ աղմկալի նիստէ մը ետք, որ երկար ժամանակ խլած է, Թուրքիոյ Ազգային Ժողովը վաւերացուցած է երեք «յեղափոխականներու» դէմ արձակուած մահավճռի որոշումը: Ասոնք են՝ Տէնիզ Եզմիշ, Եուսուֆ Ասլան եւ Հիւսէյին Ինան: Ծերակոյտը իր կարգին, պէտք է իր կարծիքը տայ:

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Թուրք իշխանութիւնները քննութիւն բացած են յատկապէս Պոլսոյ մէջ, երեւան հանելու համար թմրեցուցիչներու մաքսանենգութիւն կատարող խմբակնե — րը: Ոստիկանութիւնը քննութիւններու եւ խուզարկութիւններու ընթացքին գտած են 108 քիլօ թմրեցուցիչ: Հինգ հոգի ձերբակալուած են: Քննութիւնները ծայր տուին Թուրք երեսփոխան Պէյհանի ձերբակալութեան առթիւ, ֆրանսական ոս — տիկանութեան կողմէ: Համաձայն Թուրք իշխանութիւններու, բազմաթիւ ծերա — կուտականներ կը զբաղին թմրեցուցիչ — ներու մաքսանենգութեամբ: Ցարդ անուն չի տրուիր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՐԼԻԷՆ սխալմամբ Հիթրօ օդակայանը (Անգլիա) գրկուած ճամբորդական պա — յուսակի մը մէջ մաքսատան պաշտօնեաները երեւան հանեցին գաղտնի զրոյց մը, ուր Թրքերէն կեղծուած պաշտօնաթուղ — թեր կը գտնուէին՝ Ներքին նախարարու — թեան կնիքով: Պայուսակը կը պատկանէր Թուրքի մը՝ Հասան Սուսի Օրպիլճէ, որ կը բնակի 29 Ռիւ Պլէօ, 5 տարիէ ի վեր: Թուրքը հաղարէն 1300 ֆրանքի փոխարէն կեղծ վկայականներ կը հայթայթէր Թուրք բանուորներու, որպէսզի ասոնք կարելիութիւն ունենան Գերմանիա աշխատելու: Թուրքը ձերբակալուեցաւ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քարիւղի ամէնէն մեծ զտարանը Իփրաս, որ Իզմիթ կը գտնուի եւ տարին 5,5 միլիոն թոնի տարողութիւն ունի, Թուրք Պետութեան սեփականու — թիւնը դարձաւ: Ցարդ կը շահագործուէր Գալթէքսի կողմէ (ամերիկեան) որ 49 առ. հարիւրը ունէր դրամագլուխին եւ զայն ծախեց 4,9 միլիոն տոլարի:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ խորհրդակցեցան նորակազմ Արաբ Հանրապետութիւններու Դաշնակցութեան երեք նախագահները՝ Ա — նուար Էլ Սատաթ, Զօր. Հաֆիզ Էլ Ա — սատ եւ Գնդ. Խատաֆի: Եգիպտոս պա — հանջեց Անգլիայէն վերաքննել իր որո — շումը եւ Իսրայէլի չծախել երեք ընդ — ծովեաներ: Լոնտոն նման որոշում մը տուած էր վերջերս:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ բուռն բախումներ տեղի ունեցան շաբաթավերջին: Ձախա — պաշտ երիտասարդներ հրկիզեցին կառ — քեր եւ քարկոծեցին ապահովութեան ու — ժերը: Առնուազն 80 հոգի վիրաւորուե — ցաւ, որուն 50ը՝ ոստիկան: Ձախապաշտները ազատ արձակումը կը պահանջէին անիշխանական երիտասարդի մը, որուն դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միլանոյի մէջ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը երեք շաբ — թուան շրջագայութեան մեկնեցաւ Ափ — րիկէ: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Ալժէ, Գանկի, Պրազավիլ, Քինշահա, Տար-էլ-Սալամ, Լուսաքա, Խարթում եւ Գահիրէ: Ռումանիա լաւ յարաբերութիւններ կը պահպանէ արաբ երկիրներու հետ, հակառակ անոր, որ Համայնավար միակ Պետութիւնն է, որ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատած է Իսրայէլի հետ:

ՄԻՒՌԷՆԻ մէջ (Զուիցերիա) անսովոր միջադէպի մը հետեւանքով 70 զբօսա — շրջիկներ ամբողջ գիշեր մը անցուցին օդէն կախուած, 240 մեթրէն, թելեֆերիքի մը մէջ, խանգարման մը պատճառով:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը Պութօ Մոսկուա պիտի այցելէ Մարտ 16ին: Հրա — ւէրը կուգայ Մոսկուայէ:

ԿԻՊՐՈՍԻ նախագահը՝ Մակարիոս Արք. համաձայնեցաւ ՄԱԿի պահակախումբի հակակշռին ենթարկել Չեխոսլովաքիայէն գնած իր զէնքերը, որոնց արժէքը 2,5 միլիոն տոլար կը գնահատուի:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՓՈՄՓԻՏՈՒ, ինչպէս ամէն տարի, Շաբաթ օր այցելեց Զինուորական վարժարանը: Իրեն կ՚ընկերանային Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարը, եւ սպա — յակոյտի չորս պետերը: Այս առթիւ Փոմփիտու յայտարարած է.— «Հարցը որ կը ծագի Ֆրանսայի համար այս է՝ վերատեղծել հայրենասիրութիւն մը՝ առանց թշնամիի»:

ՇԱԲԱԹԷՆ մինչեւ Կիրակի առտու ժամը վեց, կարելի չէր որեւէ վարձակառք (taxi) գտնել Փարիզի մէջ: Բոլորը մասնակցելէ ետք իրենց սպաննուած ընկերոջ յուղարկաւորութեան, գործադուլ ըրած էին, ի նշան բողոքի:

16ՐԴ ԹԱՂԱՄԱՍԻՆ մէջ գտնուեցաւ այն փոքրիկ յարկաբաժինը, ուր առեւանգողները պահած էին Ռընոյի քատր՝ Նոկրէթ, 48 ժամ: Կը կարծուի որ ոստիկանութիւնը այլեւս ծանօթ է նաեւ իրենց ինքնութեան եւ անմիջական ձերբակալութիւններ հաւանական կը նկատուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ օրինագիծ մը կը պատրաստուի որպէսզի նոյն արհեստին համար այրերու եւ կիներու աշխատավարձքը տարբերութիւն չունենայ: Ծանօթ է որ ցարդ կիները միշտ աւելի պակաս աշխատավարձք կը ստանան եւ կը բողոքեն այս անիրաւութեան դէմ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԽՕՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՐԾՐԱՑՈՒՄ

Բ.

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի երկրորդ որոշումը կը վերաբերի «գրական–գեղարուեստական քննադատութեան»:

Որոշումը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է վերջին 25 տարիներու ընթացքին, իր անդրադարձը ունեցաւ Հրատարակ – ուելէն ցայսօր: Բայց նախ ծանօթանալու է անոր հիմնական մաքին. «Քննադատութիւնը, *կ'ըսուի հոն*, դեռեւս բաւականաչափ ակտիւ ու հետեւողական չէ սոցիալիստական ռէալիզմի արուեստի յեղափոխական, մարդասիրական իտէալները հաստատելու, բուրժուական մասսայական կուլտուրայի եւ անկումային հոսանքների ռէակցիոն էութիւնը մերկացնելու գործում, գրականութեան եւ արուեստի մասին տարբեր կարգի ոչ–մարքսիստական հայեացքների, ռեւիզիոնիստական գեղագիտական կոնցեպցիաների դէմ մղուող պայքարում... Մամուլի աշխատանքի մէջ թոյլ են ներգրաւում մարքս – լենինեան գեղագիտութեան, արուեստի տեսութեան ու պատմութեան բնագաւառի առաջատարր մասնագէտներ... Ամէնօրեայ հոգատարութիւն չի ցուցաբերւում քննադատների գաղափարական դաստիարակութեան... Կուսակցական կոմիտէները, մինիստրութիւնները ու գերատեսչութիւնները, ստեղծագործական միութիւնները դեռեւս պատշաճ վերահսկողութիւն չեն ապահովում մամուլի իրենց ենթակայ օրգանների, հրատարակչութիւնների, հեռուստատեսութեան ու ռադիոյի համապատասխան խմբագրութիւնների գրախօսական – քննադատական գործունէութեան նկատմամբ, մասսայական ինֆորմացիայի միջոցները թոյլ են օգտագործում աշխատաւորների գաղափարա – գեղագիտական նպատակասլաց դաստիարակութեան համար, բազմազգ սովետական արուեստի լաւագոյն նուաճումների պրոպագանդ – ման համար» (1):

Ասո՛նք, հիմնական միտքերը կը կազմեն Կեդր. Կոմիտէի որոշումին եւ կը հաստատեն այս վերջնոյն մտահոգու – թիւնը՝ գաղափարախօսութեան մարզէն ներս նկատուող տեղատուութեան հան – դէպ: Միաժամանակ պարզ կը դարձնէ անոր պահանջը՝ ուժեղացնել «աշխատաւորութեան հոծ զանգուածների մէջ կոմունիստական աշխարհահայեացքի ձեւաւորումը, նրանց դաստիարակումը մարքսիզմ–լենինիզմի գաղափարներով», *ինչպէս նկատել կուտար Բրեժնեւ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին* (2):

Կեդր. Կոմիտէի պահանջը արդէն իսկ իր անդրադարձը ունեցաւ — եւ դեռ կը շարունակուի — Խորհ. Միութեան մէջ: Այս երեւոյթը ակնյայտնի կը դառնայ Հայաստանի մամուլէն, որ վերջին շաբաթներուն դարձած է կուսակցական տեսակէտներ ճչող, յիշեցնող բեմ մը: Հանդիպումներու, ժողովներու շարքը կը շարունակուի եւ կը լսուին մոռցուած նշանախօսքեր:

Առաջին առթիւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութիւնն էր, որ յատուկ նիստ մը կը գումարէր Փետրուար 18ին, օրակարգ ունենալով Կեդր. Կոմիտէի որոշումը: Կուսակցական կազմակերպութեան բիւրոյի առաջին քարտուղարը՝ Ս. Խանզադեան, իր զեկուցումին մէջ յատուկ կը ճըշդէր ա՛յն ինչ որ այսուհետեւ աւելի չեշտուած ձեւով կ'ակնկալուի գրագէտներէն, գրողներէն, երբ կը յայտարարէր, թէ «մեր երկրում գեղարուեստական քըննադատութիւնը համարւում է կուսակցութեան գաղափարական – քաղաքական կարեւորագոյն օղակներից մէկը», *այլ խօսքով գեղարուեստի հարցերուն պէտք է մօտենալ մարքս – լենինեան հայեացքներով:*

Հարցը այս տեսանկիւնէն դիտելով, ի՞նչ պատկեր կը պարզէ Հայաստանի գեղարուեստական քննադատութիւնը: «Գըրական քննադատութեան ասպարէզում, *կ'ըսէ զեկուցաբերը*, վճռական նշանակութիւն ունեն գաղափարական եւ մեթոդաբանական յստակ դիրքորոշումը: Եթէ այս տեսակէտից քննելու լինենք մեր քըննադատների աշխատանքը, ապա ցաւով պէտք է ասենք, որ վիճակն այնքան էլ մխիթարական չէ... Մեր գրականագիտական միտքը բոլորովին մոռացութեան է տուել գրականութեան խնդիրների քըննութիւնը: Իսկ ինչ վերաբերում է գրականութեան ինստիտուտին, ապա շատ փոքր է նրա ազդեցութիւնը գրական ներկայ պրոցեսի վրայ»:

Իրաց այս կացութեան մէջ ի՛նչ կը պահանջէ Կեդր. Կոմիտէն. «Գրողների Միութեան քարտուղարութիւնն ու կուսակցական Բիւրոն պէտք է հետեւողական լինեն գրական մամուլի քննադատական գործունէութեան նկատմամբ, նպաստեն, որպէսզի մամուլը զբաղուի նաեւ քննադատութեան քննադատութեամբ» (3):

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութիւնն ալ, իր կարգին, նոյն օրակարգով լիակատար ժողով մը կը գումարէր Փետրուար 29ին: Զեկուցաբերը՝ Ե. Թոփչեան, կը յիշեցնէր այս առթիւ, թէ «Սովետական գրականութեան վիթխարի շարժումը, նրա ամէն մի փուլը նշանաւորւում է սոցիալիստական ռէալիզմի նոր յաղթանակներով, որտեղ կեանքը ճշմարտացի յեղափոխական զարգացման մէջ արտացոլելու սկզբունքը միաձուլւում է մարքս–լենինեան աշխարհայեացքի հետ»:

Ժողովը կ'որոշէր այս առթիւ բարձրացնել գրաքննադատութեան «գաղափարա – տեսական» *մակարդակը, գործադրել* «սոցիալիստական ռէալիզմի սկզբունքները», *նկատի առնելով, որ անոնք գոհացուցիչ պատկեր մը չեն պարգեւեր* (4):

Իբրեւ յատկանշական երեւոյթ աւելցնենք, որ այս ժողովին ներկայ գտնուած էր «ՍՄԿԿ կենտկոմի կուլտուրայի բաժնի ՀՐԱՀԱՆԳԻՉ Ն. Տ. Ժիլցովա»: *Հարկ չկայ աւելին ըսելու:*

Կեդր. Կոմիտէի պահանջը կը վերաբերի նաեւ գիտութեան եւ մշակոյթի այլ մարզերուն: Որով Հայաստանի երգահաններու Միութեան «կուսակցամակերպութիւն»*ն ալ յատուկ նիւթ մը գումարեց, ուր Բիւրոյի քարտուղար Ռ. Աթաեան եւ ուրիշներ* «արուեստի քաղաքացիականութեան» *անհրաժեշտութեան մասին խօսեցան:* «ՍՄԿԿ կենտկոմի որոշման մէջ առաջադրուած հարցերն ու խնդիրները բխում են մեր արուեստի շահերից», *չեչտեց այս առթիւ երգահաններու Միութեան վարչութեան նախագահը՝ Եդ. Միրզոյեան* (5):

Գրագէտներէն, երգահաններէն եւ, բնականաբար, յար եւ նման ժողովներ պիտի գումարեն այլ բնագաւառներու — գիտական թէ մշակութային — մարմիններն ու հիմնարկութիւնները: Եւ, ամենուրեք, նոյն միտքերը պիտի արտայայտուին:

Արդէն Հայաստանի կոմերիտմիութեան 26րդ համագումարին, Մարտ 3, Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Ա. Բոչինեան երիտասարդութեան ուշադրութեան կը յանձնէ այն վտանգը, որ կուգայ Արեւմուտքէն, գաղափարական գետնի վրայ, ապա կ'աւելցնէր. «Գաղափարական նակատում պէտք է լինի դիրքերի յստակութիւն, կոմունիստական մարտական ոգի: Մարդկանց գիտակցութեան մէջ հին մնացուկների, բուրժուական գաղափարախօսութեան ներթափանցման դէմ մղուող պայքարում չկայ առաւել վտանգաւոր բան, քան անտարբերութիւնը, չէզոքութիւնը»:

Յատկանշական է նաեւ այն, որ Ա. Բոչինեան երկար ժամանակէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով կը խօսէր «ազգային սահմանափակուածութեան» *եւ* «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի» *մասին չեչտելով, թէ երիտասարդութիւնը պէտք է* «հետեւողական պայքար մղի ազգային սահմանափակուածութեան ամէն տեսակի դրսեւորումների դէմ» (6):

Աւելցնենք, որ նոյն միտքը կը յայտնէր նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան Ա. քարտուղարը՝ Ե. Թոփչեան, Գրողներու Միութեան վարչական պլենումին չեչտելով թէ «Ազգ. սահմանափակութիւնը եւ մեկուսանալու առանձին հակումները կամայ թէ ակամայ դուրս են մնալու գրականութեան զարգացման ընդհ. պրոցեսներից»:

ԺԱՆ ՄՈՒԼԷՆ ԵՒ ԴԱՀԻՃ ՊԱՐՊԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ժան Մուլէն ներս մտաւ հանդարտ: Աչքերը Պարպիի աչքերուն հանդիպեցան, եւ նշմարեց անզուսպ եւ արիւնուշտ արտայայտութիւնը:

— Է՜, նայինք, Պարոն Ժաք Մարթէլ, բաւական բարակ թել մանել տուիր մեզի եւ ահա վերջապէս մեր ձեռքը ինկար: Բաւական զարմացայ, որովհետեւ չէի կարծեր թէ «Մաքս» այս փիլիքական կազմը կրնար ունենալ: Գիտենք հիմա, որ դուն «Մաքս»ն ես, փաստերը ունինք:

Աւելի լաւ ըմբռնելու համար արտայայտութեանց այս իմաստը, հարկ է նըկատի առնել, թէ Մոսկուա դժկամակութեամբ կը դիտէ ազգայնական հակումներու զարգացումը խորհրդային հանրապետութիւններէն ներս: Վրաստանի ուղղուած խիստ քննադատութեան մէջ, Մարտ 6, Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն այլ եւ այլ «մեղքերու» կարգին կը թուէր նաեւ «ազգային սահմանափակուածութիւնը»: *Կեդր. Կոմիտէի որոշումը լոկ յիշեցում մը չէ, այլեւ՝ պահանջ չշեղելու մարքս-լենինեան սկզբունքներէն: Եւ, բնական հետեւութեամբ գործնական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի «գաղափարական կարգապահութիւնը» ըլլայ խիստ:*

Արդէն Կեդր. Կոմիտէն պարտականութիւն կը յանձնէ «միութենական հանրապետութիւններին կոմկուսակցութիւնների կենտկոմներին, ՍՄԿԿ երկրկոմների եւ մարզկոմների, մինիստրութիւնների ու գերատեսչութիւնների, ստեղծագործական միութիւնների եւ մամուլի օրգանների, հրատարակչութիւնների, հեռուստատեսութեան ու ռադիոյի ղեկավարների» եւ ուրիշներու ապահովել «բարձր գաղափարայնութիւն» իրենց ճիւղերէն ներս:

Ասիկա կ'ենթադրէ սեղմում եւ կարծրացում:

Ճշդենք, որ ցայսօր գումարուած ժողովներու մէջ կը խօսուի ձեռք առնուած գործնական միջոցներու մասին:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(1) «Սով. Հայաստան», Յունուար 26:
(2) «Սով. Հայաստան», Յունուար 11:
(3) «Գրական Թերթ», Փետր. 25:
(4) «Սով. Հայաստան», Մարտ 1:
(5) «Սով. Հայաստան», Մարտ 5:
(6) «Սով. Հայաստան», Մարտ 4:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Գ. ՄԱՍ

ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ

— Է՜հ, կը հասկնամ, ըսաւ ենթասպան ժպտելով: Ձեր մեծապատուութիւնը առաջին անգամ է որ մահապատիժի մը գործադրութեան ներկայ կը գտնուի եւ ատոր համար նեղութիւն կը զգայ: Սակայն ես որ հինգ տարի է այս պաշտօնին մէջն եմ եւ հարիւր ինը հայրենակիցներուս սարդաձուկը դիրցուցած եմ, ի՞նչ ըսեմ: Մանաւանդ այս գիշեր, մեծապատիւ տիար զէթ իմ պաշտօնավարութեանս օրագրութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով սարդաձուկին կնոջական միս ալ պիտի հրամցնեմ: Կը յուսամ թէ այս տարի Վոսփորի սարդաձուկը երկու կիներ լափելէն յետոյ այլեւս մեծ պահանջ կը դնէ:

Սեւազգեստ անձը այդ ծովային դահիճին դարչելի կատակներուն առջեւ չէր դադրեր սարսռալէ: Վերջապէս գլուխը անդին դարձուց եւ այնպէս ձեւացուց թէ անխաշարժ շոգենաւին կողերուն վրայ եռացող ծովը կը դիտէ:

— Ուրեմն, մեծապատիւ տիար, պընդեց ծովային դահիճը: Հրաման կուտա՞ք որ զոյգը վեր բերեմ:

— Բեր, ըսաւ հազիւ լսելի ձայնով մը սեւազգեստ անձը:

Ենթասպան անմիջապէս ձեռքը բերնին տարաւ եւ գիշերուան խորին լռութեան մէջ սուլիչի սուր ձայն մը լսուեցաւ:

Շոգենաւը այդ նշանին վրայ ընթացքը կասեցուց, մինչ կամրջակին վրայ երկու նաւաստիներ երեւցան, որոնք ձեռքերնին կապուած երկու կիներ կ'առաջնորդէին:

— Է՜հ, ազնուափայլ հանըմներս, ըսաւ դահիճը հեգնական չեչտով մը, ճիշդը ըսելու համար շատ բախտաւոր էք, տեսէք այս գիշեր ծովը բամպակի նման կակուղ է:

Եւ նաւաստիներուն դառնալով աւելցուց.

— Շուտ պարկերը անցուցէք:

Նաւաստիները գետնէն երկու պարկ առին, մինչդեռ մահապատիժին գործադրութեան վրայ հսկող սեւազգեստ անձը քանի մը քայլ ետ կ'ընկրկէր եւ նաւուն յետսակողմը կը քաշուէր:

Սակայն մինչ նաւաստիները կը պատրաստուէին դատապարտեալներուն գլուխներուն վրայէն պարկերը անցընել, յուզումէն թրթռացող ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.

— Ո՜հ, Աստուածնիդ սիրէք, եթէ դուք ալ հայր ու մայր ունիք, գոնէ անոնց սիրոյն վերջին շնորհ մը ըրէք ինձ:

— Ի՞նչ կ'ուզես, շուտ ըսէ, ըսաւ դահիճը:

— Այսպէս կամ այնպէս պիտի մեռնինք, գոնէ ձեռքերնիս քակեցէք եւ մեզ երկուքս ալ միեւնոյն պարկին մէջ դրէք:

— Ա՜, այդ շնորհը բացի մեծապատուութենէն, ըսաւ ծովային դահիճը սեւազգեստ անձը ցուցնելով, ուրիշ ոչ մէկը չի կրնար ընել:

Մահապատիժին գործադրութեան վրայ հսկող սեւազգեստ անձը, կնոջ աղերսարկու ձայնը լսելով անստոյգ քայլերով անոր մօտեցաւ եւ գթասրտութեամբ մանկամարդ կնոջ դէմքը դիտեց:

— Հանըմ, ուզածնիդ պիտի ըլլայ, ըսաւ, եւ նաւաստիներուն կողմը դառնալով հրամայեց.

— Երկուքին ալ ձեռքերը քակեցէք:

Այս ձայնին վրայ միւս դատապարտեալը սարսռաց:

— Աստուած իմ, Հասան պէյն է, կակղեց: Մինչեւ վերջին վայրկեանս զիս չուզեր լքել:

Երկու դատապարտեալներուն ձեռքերը իսկոյն քակուեցան, մինչ առաջին անգամ խօսք առնող կինը թեւերը կը բանար եւ ընկերուհին իր վրայ սեղմելով արցունքներու եւ ողբերու մէջ կը դոչէր.

— Տիգրան... սիրելի Տիգրան... Աստուած ձայնս լսեց... Կ'ուզէի քեզի հետ մեռնիլ... Ներէ ինձ:

— Այիշէ, ըսաւ երիտասարդը, թող Աստուած ներէ քեզ:

Միեւնոյն ատեն Հասանին կողմը դառնալով հնչական ձայնով մը աւելցուց.

— Մեծապատիւ տիար, շնորհակալ եմ: Սիրոյ եւ գաղափարի Աստուածը...

Սակայն, նախադասութիւնը լրացնելու չհասաւ...

Այիշէ երիտասարդին վրայ խոյացաւ, զայն գրկին մէջ առաւ եւ շրթներովը անոր բերանը գոցեց, մինչ այդ վայրկեանին նաւաստիներէն մին գլուխէն պարկ մը կ'անցընէր եւ երկուքն ալ ամբողջովին կը ծածկէր:

Պահ մը յետոյ փոքրիկ շոգենաւէն վար ինկող ծանր առարկայ մը ծովուն ջուրերը կը խանգարէր, մինչ երկու դատապարտեալները պարունակող պարկը կապուած ծանր զունդերէն քաշուելով, ծովուն յատակը աներեւոյթ կ'ըլլար:

Հասան պէյ կամրջակին վրայէն գլուխը վար ծռեց եւ ծովը դիտեց:

Խոնաւ գերեզմանը գոցուած էր: Վոսփորը իր ծոցին մէջ ահռելի գաղտնիք մը եւս կը թաղէր, մինչդեռ Հասանի աչքերէն հոսող արցունք մը անյագ վիհին մէջ խոնաւ կաթիլ մը եւս կ'աւելցնէր:

ՓՕՂ ՏԻՄԻԹՐՈՔՈՓՈՒԼՈՍ

(188 եւ վերջ)

«Միշտ փասթեր» ըսաւ ինքնիրեն Մուլէն: Մէկ բան կայ ընելիք, ամէն բանի մասին մտածել, բացի հարցումներէն, զորս պիտի ընէին եւ ուրանալ ամէն բան: Կարելին ի գործ դրաւ որպէսզի մտիկ չընէր այդ խռպոտ եւ հեգնական ձայնը:

— Բայց ի՞նչպէս է ձեր իսկական անունը, Մաքս: Պարոն Մարթէլ գոյութիւն չունի, կեղծ ինքնութիւն մըն է, այնպէս չէ՞:

— Քանի որ ապացոյցներ ունիք... պատասխանեց Մուլէն հանդարտ, նայուածքը անվեհեր:

Այս հանդարտութիւնը կը ջղայնացնէր Պարպին, որ միտքը դրած էր խօսեցնել ու յետոյ զրկել Քնօխընին: Բայց նախ պէտք է վստահ ըլլար թէ «Մաքս»ն է, եւ յետոյ իսկական ինքնութիւնը խոստովանիլ տալ:

Պարպի ոտքի ելաւ եւ ճիշդ Մուլէնի առջեւ գնաց, ձեռքերը ետին կապած: Ապտակ մը իջեցուց քմծիծաղով մը: Մուլէն քիչ մը երերաց, ոտքի հարուած մըն ալ փորին վրայ: Մուլէն դեղնեցաւ, ուրիշ ուժեղ հարուած մը աչքին, կուրցնելու աստիճան. Մուլէն վար ինկաւ, պատուհանին առջեւի պահակը մօտեցաւ եւ ժաքէթէն քաշեց որ ոտքի ելլէ:

— Հիմա հասկցա՞ր: Խօսէ՛, մռնչեց Պարպի:

Զախաղանց արհամարհական արտայայտութիւն մը տեսաւ Մուլէնի աչքերուն մէջ եւ ոչ մէկ պատասխան ստացաւ: Ոտքի եւ ձեռքի հարուածները իրարու յաջորդեցին:

Պարպի հրամայեց հանուեցնել Մուլէնը եւ սկսաւ անխնայ խարազանել կռնակը, մէջքը:

Բայց Ժան Մուլէն կը լռէր միշտ: Եւ վերջապէս դահիճ Պարպին չյաջողեցաւ խօսեցնել:

Առտուան ժամը երեքին հագուեցուցին Մուլէնը եւ ձեռնակապերը անցընելով տարին Մոնլիւք ուր նշանակուած խցիկին մէջ ինկաւ անշարժ եւ կէս անգիտակից: Ցաւը ամբողջ էութեան մէջն էր: Անտանելի թմրութիւն մը կը պատէր մէջքը, բայց այլեւս չէր կրնար քալել: Երկու պահապաններ թեւերէն բռնելով երրորդ յարկէն վար իջեցուցին մինչեւ գետնայարկ, ուր կը սպասէր դատապարտեալի կառքը:

Կէս ճամբան պահապաններէն մէկը ձգեց թեւը: Մուլէն առիթէն օգտուելով հաւաքեց ուժերը, դէպի առաջ նետուեցաւ, յուսալով որ կրնար ջախջախել գանկը պատին զարնուելով: Չյաջողեցաւ: Իր վէրքերէն հոսող արիւնով Պարպիի առջեւ բերին: Մարդը ինքզինքէն ելաւ, նախորդ օրուան չարչարանքը վերսկսաւ: Մուլէնի մարմինը այն աստիճան ճմլուած էր որ այլեւս անգիտակից վիճակ մը ունէր: Պարպի հրամայեց որ հագուեցնեն: Նստեցուցին գրասեղանին առջեւ:

— Մա՛քս, դուն Մաքսն ես, կը կրկնէր անդադար Պարպի: Ինչո՞ւ չես ընդունիր, այլեւս պիտի չտառապիս, պիտի կրնաս հանգստանալ: Պատմէ ամէն բան, աղաչական շեշտով կը խօսէր Պարպի:

Մուլէն իր ուռած բերանը ցոյց տուաւ, թէ չէր կրնար խօսիլ, գաւաթ մը ջուր տուին

Այդ պահուն գիտակցութիւնը կորսնցուց եւ քանի մը ումպ խմցուցին: Այն ատեն խռպոտ ձայնով մը կտոր մը թուղթ ուզեց: Թուղթ մը եւ մատիտ մը տուին:

Պարպի հանդիստ մը աթոռին վրայ նստաւ, ցնծութեան ժպիտով մը շրթներուն, եւ կարծեց թէ վերջապէս պիտի խոստովանէր թէ Մաքսն է: Ուրախութենէն սիկառ մը վառեց:

Տեսաւ որ Մուլէն այլեւս չէր գրեր: Թուղթը առաւ, ոչ մէկ խօսք, այլ նշանաւոր ծաղրանկար մը — իր՛ը:

Պարպի ինքզինքէն ելաւ, յարձակեցաւ Մուլէնի վրայ, կը ծեծէր ու կը խարազանէր ամբողջ ուժովը, մինչեւ պատռելու աստիճան մինչեւ որ Մուլէն անգիտակից գետին փռուեցաւ: Այդ պահուն Պարպի պաշարինը գտնելով Ֆոռ Մոնլիւք ղրկեց անկենդան մարմինը:

Պարպի կորսնցուց: Ժան Մուլէն երբեք պիտի չխոստովանէր, թէեւ գիտէր թէ «Մաքս»ն էր: Հեռախօսեց Փարիզ: Բացի Օպրաքէն որ Մոնլիւք մնաց, բոլոր միւս Սէլիւիրի մէջ ձերբակալուածները, մէջն ըլլալով բժիշկ Տիկուժոնը, ղրկուեցան Փարիզ Ֆրէնի բանտը:

Պարպի կառքով մեկնեցաւ իր քովն ունենալով Մուլէնը եւ հասաւ 84 Ավընիւ Ֆոշ, Յունիս 26ին: Մուլէն բոլորովին անգիտակից վիճակի մէջ էր:

Պարպի կառքէն իջաւ եւ Զիխըրհայթաւինսթի շէնքը մտաւ եւ քանի մը վայրկեան ետք ելաւ ընկերակցութեամբ Թարգմանի մը՝ Միսըլուից: Օպըրշար – Ֆիւհրըրը սարսափեցաւ տեսնելով Մուլէնը անշարժ եւ անգիտակից՝ կառքին մէջ:

— Դուն ի՞նչ ըրիր այս մարդուն, պոռաց, մոռնալով նոյնիսկ իր գերադասին տիտղոսը տալու: Գրեթէ մեռած է, Աստուա՛ծ իմ, արդեօք որքա՛ն տառապեցաւ: Չէ՞ք կարծեր որ իսկոյն պէտք է բժիշկ մը կանչել: «Մաքս»ը այս մարդը, եթէ մեռնի, ի՛նչ պատմութիւն պիտի ըլլայ:

Զուգեցին որ նման մէկու մը պատասխանատուութիւնը ստանձնէ Ավընիւ Ֆոշը:

Երկար ատենէ ի վեր Մաքս Ֆրանսայի ամէնէն շատ փնտռուած մարդն էր: Կեստափօն գիտէր հիմա թէ «Մարթէլ» եւ «Մաքս» նոյն անձնաւորութիւնն էին, եւ հիմա պիտի կրնային գիտնալ անոր իրական ինքնութիւնը:

Լուրը Գնդ. Քնօխընէն անդին՝ պիտի հասնէր Օպըրկրուփընֆիւրհըր՝ Խոնէսթ Քալթընպրունէրի: Զօրավարը շահագրգռուած էր Տէլէթոնէնի խնդրով, իսկ Մաքսի պարագան շատ աւելի կարեւոր էր:

Ռիպընթրոփ տեղեակ պիտի պահուէր, եւ Աստուած գիտէ թէ ի՛նչ պիտի պատահէր եթէ Մաքս մեռնէր: Ամէն գնով ողջ պէտք էր պահել:

— Լաւ, բժիշկ մը բերէք, բայց ո՞ւր պիտի փոխադրենք Մուլէնը, եթէ հոս չենք կրնար պահել:

Պարպի սկսաւ վախնալ, իր կարմիր այտերը տժգունեցան: Եթէ Մաքս մեռնէր, պատերազմական խորհուրդին առջեւ պիտի ելլէր եւ ռուսական ճակատ ղրկուէր: Իսկ Ռուսիոյ մէջ մահը կը սպասէր իրեն:

Անշարժ կը դիտէր Ժան Մուլէնի ջախջախուած մարմինը: Քանի մը վայրկեան ետք Միսըլուից եկաւ Գնդ. Քնօխընի կցորդին՝ Պօէմէլպուրկի հետ, որ վայրկեան մը խեղճ Ֆրանսացիին ջախջախուած մարմինը դիտելէ ետք պոռաց.

— Ցիմա՛ր, կ՚անդրադառնա՞ս թէ ի՛նչ ըրիր. քիչ մնացեր է մեռցնէիր Ֆրանսական Դիմադրական Ճակատի ամէնէն կարկառուն եւ կարեւոր անձը: Կը կարծէիր թէ այդ խառնուածքի տէր մէկը պիտի խօսէ՞ր, խուսափելու համար չարչարանքէն: Եթէ մեռնի, պիտի չուզէի քու տեղդ ըլլալ:

Կորսնցնելիք ժամանակ չկար: Եթէ Մուլէն մեռնէր բոլորն ալ պիտի ամբաստանուէին: Բարձրագոյն պաշտօնեայ մը պատասխանատու է իր ստորադասեալին համար: Հրահանգեց Պարպիին որպէսզի Մուլէն իսկոյն փոխադրուի «Պօէմէլպուրկ» վիլլան, 40 Ավընիւ Վիքթոր Հիւկօ, Նէօյլի:

Կառքէն կամաց կամաց դուրս քաշեցին Մուլէնը, փոխադրելու համար առաջին յարկը, ուր բժիշկները մաքրեցին եւ կապեցին վէրքերը, քիչ մը մորֆին տուին որպէսզի հզդայ ցաւերը եւ ըրին իրենց կարելին, ամոքելու համար:

Ժան Մուլէն ոչինչ կը զգար: Եթէ երբեմն գիտակցութիւնը արթննար, սաստիկ ցաւեր կը զգար եւ շփոթ մղձաւանջի մը տակ կ՚իյնար: Կէս մեռել էր, սիրտը միայն կը զարնէր: Քիչ մը հեղուկ տուին խմելու, ուռած դէմք մը ունէր եւ հազիւ կը շնչէր:

— Կը լսե՞ս, հարցուցին: Աչքերով այո, ըսաւ:

— Մենք գիտենք թէ Մաքսն ես, եւ գիտենք թէ Մուլէնն ես, քու իսկական ինքնութիւնդ Ժան Մուլէն է, 1940ին Շարթրի կուսակալն էիր: Այնպէս չէ՞:

Հիւանդը չպատասխանեց: Աչքերը շողացին: Ցիսնապետը ծռեցաւ եւ թուղթին վրայ Մուլէն անունը ցոյց տուաւ:

Թեթեւ ժպիտ մը կազմուեցաւ Մուլէնի դէմքին վրայ եւ դժուարութեամբ կրցաւ աջ թեւը վեր բարձրացնել: Ցիսնապետը հասկցաւ թէ բան մը կ՚ուզէր, իսկոյն մատիտը տուաւ: Մուլէն բառին մէկ Լ աւրեց: Կ՚ուզէր որ անունին ուղղագրութիւնը ճիշդ գրուէր:

Պօէմէլպուրկ եւ Քնօխըն որոշեցին Պերլին փոխադրել:

Փարիզէն Խս-Տէ երկար բարակ հեռագիր մը քաշեց Քալթընպրունէրի հաղորդելով Քալիւիրի ձերբակալութիւնը: Սակայն նկատի ունենալով Ժան Մուլէնի ծանր վիճակը, գաղտնի պահեցին անունը:

Յուլիս 8ին, բժիշկները մտածեցին թէ Մուլէնի առողջական վիճակը կը թոյլատրէր որ Պերլին մեկնէր: Կառ մը լ՚Էսթ մեկնեցան առանձին բաժնեակի մը մէջ Խս-Տէի բժիշկին եւ օտտոնասի մը հետ:

Գիտակցութիւնը բոլորովին կորսնցուց երբ կը մեկնէր Ֆրանսայէն, այն Ֆրանսայէն զոր կեանքէն աւելի կը սիրէր: Արդէն հոգեվարք էր երբ Մէս հասան եւ երբ Ֆրանքֆորթ հասան, Ժան Մուլէն մեռած էր: Ան մեռաւ բոլոր գաղտնիքները իր սրտին խորը թաղած:

Դիմադրական Ճակատը շարունակեց իր գործը անոր պատճառաւ եւ անոր շնորհիւ: Եթէ ողջ չմնաց վայելելու յաղթանակին պտուղները, իր ետին ձգած էր արմատները որոնք ծաղկեցան հակառակ ամէն տեսակ փոթորիկի:

Գերման բժիշկը շփոթած՝ վազեց լուր տալու Ֆրանքֆորթի Կեսթափոյին: Բայց անոնք չուզեցին լսել իրենց չվերաբերած խնդրի մը մասին: Եւ հրամայեցին որ մարմինը Մէս տարուի առաջին իսկ շոգեկառքով: Այնտեղի Կեսթափոն ալ ըսաւ թէ՝ Քնօխըն միայն պատասխանատու էր եւ ոչ մէկ կերպով իրենց գործն էր: Եւ այսպէս Փարիզ իր երկիրը վերադարձուցին Ժան Մուլէնի մարմինը:

Յուլիս 9ին Փարիզ հասնելուն պէս, Խս-Տէի մէկ ջոկատը վերցուց մարմինը, հրահանգ առած ըլլալով «սաանալ» (փըռանտրը լիվրէզոն) Ֆրանսացի քաղաքացի մը մեռած եւ ինքնութիւնը չհաստատուած եւ թաղել Փէռ Լաշէզ:

Հրահանգները գործադրուեցան տառացի կերպով: Յաջորդ օրը Շաբաթ ըլլալով, թաղելու հրամանը ստորագրուեցաւ Երկուշաբթի, երբ Միսըլուից իր գրասեղանին վրայ կը գտնէր աճիւնի սափորին թիւը 10137:

Ժան Մուլէնի վախճանը անծանօթ մնաց, բացի Կեսթափոյի քանի մը անդամներէն: Պէտք էր որ ծածկուէր այս մահը գերման բարձր հրամանատարութենէն եւ նաեւ կարելի եղածին չափ ուշ գիտնար Ֆրանսական Դիմադրական Ճակատը:

Դիմադրական Ճակատը աշխատեցաւ ամէն գնով գտնել Ժան Մուլէնի հետքը: Խնդրանքներ շարադրեցին Պ. Ս. Ռ. Ա.ի, բրիտանական իշխանութեանց մօտ խնդրելով որ միջամտեն պաշտօնապէս գերման իշխանութեան մօտ, որովհետեւ Ժան Մուլէն զինուոր էր: Եւ սակայն որեւէ հետք չգտնելով, Ժան Մուլէն երկար ատեն մնաց կորսուած շուքի մէջ: Ատոր փոխարէն կանգնեցին յուշարձաններ ի փառս Ժան Մուլէնի: Եւ սակայն մարդկային խիղճը թոյլ չէր տար որ յաւիտեան կորսուած մնայ: Գտան աճիւնը եւ արժանաւորապէս եւ հանդիսաւոր կերպով թաղեցին 1965ին Պանթէոնի մէջ — հոն ուր կը թաղէ երախտագէտ հայրենիքը իր մեծ մարդիկը:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ճանըմ, դուն ալ ինչո՞ւ համար աթոռդ ճիշդ անոր կեցած տեղը դնել տըւեր ես:

— Քէյֆս ուր ուզէ նէ՝ հոնտեղ դնել կուտամ, ո՞վ կրնայ խառնուիլ...

— Պարապ տեղը ասանկ խնդիրներ հանեցիր մէջտեղ...

— Խնդիրի բան չկայ, դուք էք, որ կարեւորութիւն կուտաք կոր:

— Ինչ որ է, կարճ կապենք, գոչեց Պօղոս էֆէնտի զրգռուած կերպարանքով մը, վաղը հաշիւը տեսէք, ճամբեցէք այդ ժամկոչը:

— Կը մոռնաս, որ Վարդան աղբարը դուն ձեռքով բերիր եկեղեցին դրիր, ըսաւ Շաղիկ:

— Ի՞նչ ընեմ, դուն գլխուս փաթթեցիր այդ մարդը:

— Վարդանը իմ ոչ աղբարս է եւ ոչ ալ ազգականս, եկաւ աղաչեց, ոտքերս ինկաւ, ես ալ բարիք մը ընելու համար քեզի ըսի, որ եկեղեցիին ժամկոչ ըրէ, քանի որ այն ատեն հին ժամկոչն ալ հրենիք գացած էր... խեղճ մարդը շատ շնորհքով իր գործը կը տեսնայ կոր... Տիկին Սաթէնը եթէ մեր ժամէն գոհ չէ՝ թող ուրիշ ժամ մը երթայ, ժամուն խըթըլըխը չկայ եա...:

Պօղոս էֆէնտի տեսաւ, որ վիճաբանութիւնը շատ պիտի երկարի, ուստի իր պաշտօնակիցներուն դարձաւ եւ ըսաւ.

— Դուք վաղը առտու խորհրդարան գտնուեցէք, ես ալ կուգամ ու խնդիրը կը կարգադրենք:

Թաղականները մեկնեցան:

Ալ անկէ ետքը Տիկին Շաղիկի սեւեռուն գաղափարը եղաւ ժամկոչ Վարդանի խնդիրը:

Պտոյտի միջոցին, իրիկուան կերակուրին, կերակուրէն ետքը, անկողնին մէջ, հետեւեալ առտու կանուխ, վերջապէս անընդհատ իր ամուսնոյն գլուխը տարաւ: Հետզհետէ ժամկոչին ճամբուիլը ահագին համեմատութիւններ կ՚առնէր իր աչքին: Իրեն այնպէս կը թուէր, որ բոլոր թաղին մէջ խաղք ու խայտառակ պիտի ըլլար, թէ իր Թաղ. Խորհուրդի ատենապետի կնոջ դիրքը պիտի կործանէր եւ ինչ որ ամէնէն սարսափելին էր, ծաղր ու ծանակ պիտի ըլլար տիկին Սաթէնի առջեւ:

Ի զուր ամուսինը կը ջանար համոզել, թէ ժամկոչին արտաքսումը որեւէ կերպով չէր կրնար արատաւորել զինքը եւ թէ միւս կողմէ իր անձնական շահերը կը պահանջէին չվշտացնել Մարգար էֆէնտիին պէս մէկը, որ առեւտրական հրապարակին վրայ կարեւոր դիրք մը կը գրաւէր:

Տիկին Շաղիկ անդրդուելի կը մնար իր յամառութեան մէջ ու տեղի չէր տար ամուսնոյն պատճառաբանութիւններուն:

Առտուն մինչ Պօղոս էֆէնտի կը հագուէր նախ եկեղեցի ու ապա գործին երթալու համար, կինը կը համոզէր զայն, որպէսզի ժամկոչ Վարդանը ճամբել չտայ:

— Զըլլար, էֆէնտիմ, չըլլար, գոնէ քիչ ժամանակի համար հեռացնելու ենք ժամէն...

— Եթէ իմանամ, որ ճամբեր էք, կը ձգեմ մօրս տունը կ՚երթամ ու ալ մէյ մըն ալ ոտքս այստեղ չեմ դներ, գոչեց Շաղիկ գրգռութեան ծայրագոյն աստիճանին հասած:

— Զըլլայ նէ՝ Վարդանը զրկենք, թող երթայ ներում խնդրէ տիկին Սաթէնէն, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի իբրեւ խնդիրը անուշութեամբ վերջացնելու միջոց մը:

Բայց այդ ալ անընդունելի դատուեցաւ կնոջը կողմէն:

— Վարդանը իմ հրամանովս աթոռը հոն դրաւ, ուստի պէտք չունի ներում խնդրելու, եթէ ներում խնդրէ՝ իր բերնով ես ներում խնդրած պիտի ըլլամ... կը մեռնիմ, ատանկ բան մը չեմ ըներ:

— Ճանըմ, սա քուկին խօսքդ վերցուր մէջտեղէն, մի ըսեր, որ քու հրամանովդ ըրեր է, ուրիշն ալ կ՚իմանայ ու ետքը անոնց ականջը կը հասնի...

— Թող հասնի, ի՞նչ կ՚ըլլայ եղեր... կը կարծես որ այդ չէթիկէն կը վախնա՞մ ... քեզի պէս:

Վիճաբանութիւնը շարունակուեցաւ այսպէս, մինչեւ որ տիկին Շաղիկ յուզումէն, ջղագրգռութենէն, սկսաւ լալ:

Պօղոս էֆէնտի ջանաց հանդարտեցնել զայն ողոքիչ խօսքերով, անորոշ յանձնառութիւններով ու խոստումներով: Կինը լացը դադրեցուց եւ վճռական շեշտով մը ըսաւ.

— Հիմա պիտի հագուիմ ու ետեւէդ ժամ պիտի գամ եւ եթէ տեսնեմ, որ Վարդան աղբարը ճամբուեր է, դպրոց պիտի հանդիպիմ, աղջիկս առնեմ ու մօրս տունը պիտի երթամ...ալ ինչ կ՚ուզես նէ՝ ան ըրէ:

Եւ տիկին Շաղիկ շառաչմամբ դուռը գոցելով, դուրս ելաւ սենեակէն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պոմոնի Կապոյտ Խաչի Տիկնանց վարչութիւնը իր խոր եւ սրտակից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Մկրեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան համայն պարագաներուն՝ իրենց եղբօր – որդի, տարաբախտ Նուպար Փանոսեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Փափազեան, Եսեսեան եւ Քէօսէեան ընտանիքներուն, իրենց կնոջ, մօր, հօրքոյր եւ ազգականին՝ Մարի Փափազեանի կըսկծալի մահուան առթիւ:

×

Այս տխուր առթիւ շնորհակալու – թեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանուկ Փափազեանէ 250 ֆ. փոխան ծաղ – կեպսակի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կարապետ Օսմանեանի մահուան առթիւ ոմն՝ իր ազգականներէն, կը նուիրէ 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

8րդ ցանկ

Վարդանեան Եպսկ., Տոքթ. Շ. Խաչինէճեան, Ժաք Սաղըրեան 500ական, Արզումանեան ընտանիք 300, Ժան Ապաս – եան 250, Ա. Արութեան 250, Ն. Յովհաննէսեան 150, Հայր. Ճերէճեան, Մանուէլեան, Գաչարեան 100ական, Տէր–Յովհաննէսեան, Տարուրեան, Ղազարեան, Ա. Զարուքեան, Վ. Պօղոսեան 50ական, Զ. Կորկիսեան 20, Տիկ. Փաքուալեթթի 15:

Նախորդ գումար 39·505

Ընդհ. գումար 42·540

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է այրի Տիկին Միքայէլեանէ (Պորտօ) 50 ֆր. դպրոցին Տէր եւ Տիկին Փ. Մանուկեանէ 10 ֆր.:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներ – կայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապ տօնին առթիւ, Մարտ 12էն 18, ամէն երեկոյ ժամը 7ին հսկումի աղօթք տեղի կ'ունենայ Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին: Փոխն ի փոխ ամէն օր քարոզ հոգեւոր հայրերու կողմէ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻԵՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs « L'Arménie 1968, Retour aux Sources »

La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Նիւթ՝ «Հայ Երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»

Կը նախագահէ՝ Տոքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (ֆրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)

Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)

Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կազմակերպութեամբ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐ ՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զուեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կոան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐՊՈՆԻԷՐ

ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան, Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

Ցետաղային՝ մանրամանութիւններ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դուրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւէն Զաւիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Բաստ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Անուշաւան Արտեմի Կարապետեան կը փնտռէ եղբայրը՝ Յոլակ Արտեմի Կարապետեան (Գարուն), ծնած 1921 թուին, Կոտայքի շրջան Ճաթղրան գիւղը (Հրազդան): Անհետացած է հայրենական պատերազմի ժամանակ:

Իմացնել հեռաձայնելով 985–15–56 կամ 033–02–12, կամ գրել՝

Paroisse Arménienne
10 bis, Rue Thouin — 75 - Paris (5e)
FRANCE

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հիւանդապահուհի մը, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերու համար, զբաղելու համար հիւանդով մը որ դժուարութիւն ունի շարժելու:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները եւ անոնք որ կ'ուզեն նոր անդամակցիլ այս Երեքշաբթի (Մարտ 14) ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Բ. յարկ: Այս երկրորդ նիստին, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուռեանի բնա – կարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փասթէօր, էսքալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Մարսէյլի երեք Հայ Արենոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու

Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ

« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — ձոխ պիւֆէ — քոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ՀԱՃԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատըն–Պատըն, Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքարով

ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին կառ. տեւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքարով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվայպրիւքըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարել Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՄԱՐՏ
MERCREDI 15 MARS 1972
Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12366
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48e ANNÉE — N° 12.366

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ ԵՒ ՌՈՒՍԱՑՄԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բ. ՈՒԿՐԱՅԻՆԱ ԵՒ ԼԵԹՈՆԻԱ

Հետեւելով Մոսկուայի Կոմկուսի Կեդրոնական Կոմիտէի 30 Դեկտ. 1971ի գաղտնի «ուքազ»ին, Չեկայի գործակալները խիստ հետապնդումներու ձեռնարկած են զանազան Հանրապետութեանց մէջ:

Յունուար 11ին եւ 12ին Քիեւի եւ Լվովի մէջ ձերբակալուած են կարգ մը յրագրողներ, որոնց շարքին հռատեսիլի նախկին մեկնաբան Շոռնովիլը, որ արդէն 1967ին անգամ մը բանտարկուած էր, արտասահմանի համայնավարներուն ուղղուած նամակով մը քննադատած ըլլալով Ուկրայինայի ռուսացումը: Ցետոյ նաեւ՝ Ֆրական քննադատ Իվան Զիուպան, որ պաշտպանած էր պատմագէտ Մորոզը, իր տարուան դատապարտուած՝ իր ազգայնական գաղափարներուն համար:

Ուկրայինան տարածութեամբ, անտեսական աղբիւրներով եւ բնակչութեան թիւով — աւելի քան 40 միլիոն — ամէնէն մեծ Հանրապետութիւնն է Խորհրդային Միութեան: Կարճ շրջանի մը համար անկախութեան տիրացած առաջին աշխարհամարտի վերջերը, Ուկրայինացիք երբեք չեն ընդունած իրենց երկրի գրաւումը Ռուսերուն կողմէ, զորս կ՚ատեն: Կեդրոնական Եւրոպայի, մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու մէջ կ՚ապրին մեծ թիւով Ուկրայինացիներ, որոնք ունին իրենց զանազան կուսակցութիւնները — ազգայնական եւ ընկերվարական, — բոլորն ալ կուսակից՝ իրենց երկրի անկախութեան: Կազմած են տարագիր կառավարութիւն եւ Խորհրդարան (Ռադա), բոլոր հոսանքներու մասնակցութեամբ: Գաղտնի կապ կը պահեն երկրի հետ: Միւնիխի «Ազատութեան Ռատիոյի» եւ Ուաշինկթընի «Ամերիկայի Ձայն»ի ուկրայնական բաժինները ամէն օր ձայնասփռումներ կը կատարեն՝ ուղղուած Ուկրայինայի բնակչութեան:

Բուն իսկ Երկրին մէջ 1970ին հիմնուած է Ուկրայինսկի Վիզնիք գաղտնի պարբերականը, նուիրուած ուկրայնական ազգայնականութիւնը արծարծելու եւ վառ պահելու հայրենասիրական աշխատանքին:

«Վեց դարէ ի վեր Ուկրայինան մտաւորականութիւն կը պատճառէ Կրեմլինի վարիչներուն», կը գրէ Մոնտի աշխատակից Պէնար Ֆէրոն, հակառակ այն իրականութեան, որ Ուկրայնացիներ մեծ դեր կատարած են կուսակցութեան նուիրապետութեան գերագոյն վարիչ մարմիններուն մէջ: Յիշե՛նք, որ Ուկրայնացի էր Նիկիտա Խրուշչեւ: Բնակչութեան մէկ մասը գրկուած ըլլալու զգացումէն կը տառապի:

Պալթեան երկիրները (Լիթուանիա, Լեթոնիա եւ Էսթոնիա) զերծ չեն Չեկայի հետապնդումներէն: Ասոնք Խորհ. Միութեան կցուեցան 1940ին: (Միացեալ Նահանգները ցարդ չեն ճանչցած անոնց կցումը): 1944ին օտարներու այնտեղ մուտքը արգիլուեցաւ: Երեսունթապէս հաղող, ներքին խոր անհանդարտութիւն կը տիրէ մասնաւորաբար Լեթոնիոյ մէջ: Մոնտի աշխատակիցը կը յայտնէ, որ Լեթոնացի 17 համայնավարներ, որոնցմէ շատեր 25, 35 նոյնիսկ աւելի տարիներէ ի վեր կուսակցութեան անդամ են, գաղտնի պայքարած են համայնավարական շարքերուն մէջ եւ ճաշակած «բուրժուա» վարչաձեւի բանտի դառնութիւնները, շրջաբերական մը ուղղած են արտասահմանի կարգ մը Համայնավար կուսակցութեանց, յայտնելով թէ ներկայիս հիասթափուած են: Ըրովհետեւ կը տեսնեն, որ «լենինականութիւնը կ՚օգտագործուի իբրեւ հողմարգել մեծ-ռուսական ազգամոլութեան, որով կ՚առաջնորդուի կուսակցութեան վարիչներուն քաղաքականութիւնը»: Մէկ խօսքով, կ՚ըսեն, տակաւին Պալթեան երկիրներու եւ Խորհ. Միութեան միւս փոքր ազգերու բռնի ձուլումն է պարզապէս:

Ստալինի եւ Բերիայի օրով խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ տարբեր ազգութեան պատկանող մասնագէտ պաշտօնեաներ նշանակելը սովորութիւն դարձած էր: Կրեմլին վստահութիւն չունենալով տեղացիներուն վրայ, դուրսէն իրեն վստահութիւնը վայելող հսկիչներ կը կարգէր: Այս դրութիւնը կը շարունակուի ցարդ Լեթոնիոյ մէջ: Ռիկայի Կոմկուսի երկրորդ քարտուղարը միշտ Ռուս մըն է: Նոյնն է միւս քաղաքներուն մէջ ալ:

Ռուսացման քաղաքականութիւնը իր լրումին հասցնելու համար է անշուշտ, որ ամէն տարի 25էն 35.000 Ռուսեր կը հաստատուին Ռիկա, պակսեցնելով Լեթոնացիներու համեմատութիւնը: Մայրաքաղաքին մէջ տոկոսը 1959ին 45 առ հարիւր էր, 1970ին ինկած է 40 առ հարիւրի: Իսկ ամբողջ Լեթոնիոյ մէջ նոյն շրջանին համեմատութիւնը 62 առ հարիւրէն իջած է 57 առ հարիւրի:

Կարգ մը ձեռնարկներու մէջ գործաւորները Լեթոնացի են, բայց վարիչ պաշտօնեաները բառ մը լեթոներէն չեն գիտեր: Ցետոյ նաեւ Ներքին Նախարարութեան 1500 պաշտօնեաներէն 300ը միայն կը խօսին տեղական լեզուն: Ազգայնական զգացումը մեռցնելու համար կուսակցութեան եւ կառավարութեան վարիչ մարմիններէն դուրս կը հանեն տեղացի համայնավարները եւ Ռուսեր կը նշանակեն անոնց տեղ:

Լեթոնիոյ մէջ ապրող լիթուանացի, էսթոնիացի, գերման եւ լեհ փոքրամասնութիւնները ներկայիս դատապարտուած են ձուլուելու, մինչդեռ 1940էն առաջ ունէին իրենց նախակրթարաններն ու երկրորդական վարժարանները, թատրոններն ու մշակութային կազմակերպութիւնները: Վերջացնելով, շրջաբերականի հեղինակները կը շեշտեն, որ «խորհրդային Հանրապետութեանց մէջ ամէն բան Ռուսերուն համար է: Բնիկ ժողովուրդը իր Հանրապետութեան մէջ պզտիկ բան մը ունի դեռ: Սակայն միւսները բան մը չունին»:

Լեթոնացի բողոքարկու համայնավարները դառնօրէն կ՚ողբան իրենց հիասթափութիւնը: Կը դիմեն օտար Համայնավար կուսակցութեանց, յուսալով որ Մոսկուա նկատի ունենայ անոնց բարեխօսութիւնը: Սակայն Կրեմլին կարեւորութիւն չի տար ուրիշի կարծիքին. անոր համար կարեւորը ուժն է: Ֆէրոն կը յիշէ Չեխոսլովաքիոյ պարագան եւ դիտել կուտայ թէ Լեթոնացիք պէտք չէ որեւէ արդիւնք ակնկալեն օտարներու միջամտութենէն: Սակայն, կ՚ըսէ անոնց դիմումը ի յայտ կը բերէ ա՛յն, որ մե՛ծ դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի խորհրդային իշխանութիւնը: Կարելի է առաջքն առնել մտաւորականներու բողոքին, մեղմել տնտեսական տագնապներն ու վատ հունձքերը փոխարինել լաւերով: Սակայն կարելի չէ քանի մը ուքազով, ոստիկանական գործողութիւններով եւ վարանոտներու պաշտօնազրկումով բառնալ ազգութեան յարաճուն դժգոհութիւնները:

Ցարերը «ժողովուրդներու բանտ»ին վերածեր էին ռուսական կայսրութիւնը: Լենին խոստացեր էր հակառակը ընել: Սակայն մեռնելէն քիչ առաջ սարսափով նկատած էր, որ իր «ազգութեանց քաղաքականութիւնը» բոլորովին ձախողեր էր: Ֆէրոն կը հարցնէ թէ արդեօք մի՞թէ արդիւնքը չէր այն ծայրայեղ կեդրոնացման, զոր ինքն էր պարտադրած կուսակցութեան: Հասկնալով սխալը, ուզեր էր ուղղել զայն:

1922 Հոկտ. 6ին կը գրէր Պոլիտպիւրոյին. «Մահացու պատերազմ կը յայտարարեմ մեծ ռուս ազգամոլութեան (շովինիզմ) դէմ»:

Եզրակացնելով, Պէնար Ֆէրոն կ՚ըսէ. Ներկայ վարիչներու պայքարը ազգայնականութեան դէմ, մտաւորականներու ընդվզումները եւ տեղացի համայնավարներու բողոքը ռուսացման դէմ կը հաստատեն թէ վարչաձեւը տակաւին կը կրէ հետեւանքները յիսուն տարի առաջ, Խ. Միութեան հիմնարկութեան ատեն գործուած սխալին, զոր ուղղելու ո՛չ ժամանակ, ոչ ալ ուժ ունեցաւ Լենին:

Մեկնութիւնները աւելորդ են:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի ամերիկացի դեսպան Ուաթսըն, Երկուշաբթի օր հեռաձայնած է չին դեսպանատունը եւ ինքզինքը «թէյի» հրաւիրած է հոն: Այս ձեւով տեղի կ՚ունենար երկու դեսպաններու հանդիպումը:

Հանդիպումը, որ առաջինն էր իր տեսակին մէջ, տեւեց 50 վայրկեան եւ, համաձայն Ուաթսընի, Մ. Նահանգներու դեսպանը Ֆրանսայի մէջ, խօսակցութիւնը եղաւ «ջերմ եւ բարեկամական»:

Երկու կողմերը չուզեցին մանրամասնութիւններ տալ թղթակիցներուն, իրենց խօսակցութեանց մասին: Նոյնիսկ չըսին, թէ յառաջիկայ հանդիպումը ե՞րբ տեղի պիտի ունենայ: Այսուհանդերձ այդ հանդիպումները կրնան շարունակուիլ կողմերէն մէկուն փափաքին վրայ: Իբրեւ մանրամասնութիւն Ուաթսըն յայտնեց, թէ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է ֆրանսերէն:

Չինեւամերիկեան միացեալ ղեկոյցը, որ հրապարակուած էր Փետրուար 27ին, Նիքսընի Փեքին այցելութեան վաղորդայնին, կը յայտնէր նման հանդիպումներու որոշումը — «զանազան միջոցներով յարաբերիլ իրարու հետ : Սպիտակ Տունն ալ, իր կարգին, Մարտ 10ին կը ծանուցանէր, թէ «շփումները տեղի պիտի ունենան Փարիզի մէջ, տեղւոյն ամերիկեան եւ չին դեսպաններուն միջոցաւ»:

Այս շարքին առաջին հանդիպումն էր, որ տեղի կ՚ունենար աշխի օր:

Լոնտոն եւ Փեքին որոշեցին դեսպաններու փոխանակում կատարել: Անգլիա 1950ին ճանչցած էր Չինաստանը, սակայն, որպէսզի դժգոհ չձգէ Ուաշինկթընը, որ այդ օրերուն բացարձակ դէմ էր Փեքինի կառավարութեան, Ֆորմոզի մէջ պահեց իր պաշտօնական ներկայացուցչութիւնը: Ասիկա պատճառ դարձաւ, որ Փեքին մերժէ դեսպան ղրկել Լոնտոն:

Այժմ Լոնտոն կը փակէ Ֆորմոզի իր հիւպատոսարանը, որով Չինաստան եւ Անգլիա այժմ կ՚որոշեն դեսպաններ փոխանակել:

Ֆորմոզի մէջ այսուհետեւ անգլիական շահերը պիտի պաշտպանէ Աւստրալիոյ դեսպանատունը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն երկրորդ ազդարարութիւն մը ուղղեց Վրաստանի՝ խստիւ քննադատելով «գաղափարախօսութեան մարզէն ներս կարգապահութեան պակասը»:

ՊԱՀՐԷՆԻ մէջ, Պարսից ծոց, արիւնալի միջադէպեր պատահեցան ուսանողութեան եւ ոստիկանութեան միջեւ: Ուսանողները ցոյցով մը զօրավիգ կը կենային բանուորներու գործադուլին. ոստիկանութեան հակահարուածը կ՚ըլլայ բուռն: 12 մեռեալ եւ վիրաւոր կայ:

ՔՈՆԿՈՅԻ նախագահը՝ Նկուապի տեսակցեցաւ Նախագահ Փոմփիտուի հետ: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ « ընկերվարական ենք մարքս - լենինեան հիմունքներով եւ մեր այդ որոշումը անդառնալի է: Կը ճշդեմ, թէ կարելի է խօսիլ Ֆրանսայի հետ առանց դրամատէր ըլլալու եւ Պր. Փոմփիտու վստահութիւն տուաւ ինծի, թէ ֆրանսական կառավարութիւնը պիտի չխառնուի մեր գործերուն »: Կասկած չկայ յամենայն դէպս, թէ Նկուապի Ֆրանսայի դրամը պիտի չմերժէ «իր ընկերվարութիւնը կառուցանելու համար»:

ԾԱՅՐԱՅԵՂ ՁԱԽ 13 կազմակերպութիւններ որոնց մէջ Ընկերվարական միացած կուսակցութիւնը (Փէ. Էս. Իւ.) որոշած են «բացատրութեան ազգային օր մը» կազմակերպել Մարտ 17ին պահանջելու համար «դրամատիրութեան զինեալ խումբերուն լուծումը, Ռընոյի պաշտօնանկ բանուորներու ետ առնուիլը, եւայլն, եւայլն»: Թռուցիկներով կը շեշտեն մանաւանդ թէ «բացատրութեան» օր մը պիտի ըլլայ, այսինքն միջադէպեր պիտի չպատահին: Փողոցէ փողոց ձախապաշտները պիտի «լուսաբանեն» ժողովուրդը: Այս 13 կազմակերպութեանց մէջ կան ձախապաշտները, Կարմիր Իւմանիթէն, տրոցկիստները, Փէ. Էս. Իւ., Սըքուռ-Ռուժը, անիշխանականները, Համայնավար Լիկան, Ժողովուրդին Դատը, Կարմիր Գիծը, եւն., եւն.: Ասոնք ալ անշուշտ իրարու մէջ տարակարծիք են:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ բացումը կատարուեցաւ Իտալիոյ Համայնավար կուսակցութեան համագումարին: Էնրիքօ Պեռլինկէր, կուսակցութեան առաջնորդը կոչ ուղղեց Ռուսիոյ եւ Չինաստանի՝ վերահաստատել իրենց յարաբերութիւնները:

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ թաղապետական ընտրութիւնները տեղի կ՚ունենան,17 արաբ գրաւուած շրջաններու մէջ:

ՊՈՐՏՈՅԻ մեծ օրաթերթին՝ Սիւտ - Ուէսթի պաշտօնեաներու գործադուլը վերջացաւ եւ աւելի քան երեք շաբաթ տեւող դադարէ մը ետք, թերթը լոյս կը տեսնէ Հինգշաբթի:

ՇԱԲԱԹԱՎԵՐՋԻ ընթացքին կառքի արկածներէ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 74 հոգի մեռած է եւ 769 վիրաւոր կայ եւ այս թիւերը, դժբախտաբար, վերջնական բնոյթ ալ չունին:

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ՑՈՒՐՏԷՆ ետք, որ շաբաթ եւ կիրակի տիրեց գրեթէ ամբողջ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի մէկ մասին վրայ (Փարիզ միայն 3 աստիճան էր 0էն վեր), գարնանային օդ մը սկսաւ Երկուշաբթի եւ մանաւանդ Երեքշաբթի օր:

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻ վելթէր ծանրութեան Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը պահեց Մենեթրէ որ 6րդ ռաունտին գետին նետեց Կալուան: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Փալէ տէ Սփոր:

ԳԱՌԶՈՒ

ՓՈՐԱԳՐՈՂ եւ ՎԻՄԱԳՐՈՂ

ՀԱՏՈՐ Ա.

Շքեղ, ամբողջական, կլանիչ հատոր մը՝ մեծադիր էջերով՝ նուիրուած Գառզուի փորագրական ամբողջական գործերուն՝ 1948–1962 թուականներու միջեւ ստեղծագործուած: Հարազատ արտայայտութիւն մը — վերարտադրութիւն մը — պէտք է ըսել, քանի իւրաքանչիւր գործ եւ գործին տարբերակը տպուած է իր իսկ «բնագրին» համանման, բազմագոյն կամ սեւ–ճերմակ: Նախաբանը գրած է ֆրանսական Կաճառէն Ռոժէ Քայուա, իսկ իւրաքանչիւր գործ բացատրուած է, մեկնաբանուած է երեք լեզուներով — ֆրանսերէն, անգլերէն, գերմաներէն, իւրաքանչիւր գործին տպագրական քանակին ճշդումով եւ վաւերացումով:

Ամբողջական համայնապատկեր մը՝ այս հատորը՝ Գառզուի փորագրական գործերուն, առաջին օրերէն, որ թոյլ կուտայ աւելի լաւ հասկնալ ու փանցել արուեստագէտի գործերուն ու անոր ընդմէջէն անոր հոգիին եւ առանձնայատկութիւններուն:

Խռովիչ, արտակարգօրէն դրաւիչ աշխարհ մը՝ Գառզուինը: Իրականութիւն եւ երազ, ներկայութիւն եւ փախուստ, պերճախօսութիւն եւ լռութիւն հազուադէպօրէն կրնան այսքան քով–քովի եկած ըլլալ, առանց հակասելու, կազմելու համար ինքնուրոյն ամբողջականութիւն մը: Ամէն ինչ ներկայ է հոն եւ յանկարծ կը զգաս թէ ամէն բան բացակայ է նոյն ատեն: Կան անշարժութիւններ, լռութիւններ: Կարծէք, յանկարծ, ամէն ինչ դադրած է շնչելէ, կամ պակսած է օդին մէջ թթուածինը: Կարծէք նաեւ, թէ եկած է աշխարհի վախճանը, բայց սակայն, ներթափանց դրաւչութիւնը Արուեստին — աներեւակայելիօրէն բռնուած էք, տարուած՝ կախարդական այդ աշխարհին մէջ, ուր այլուրութիւնը, շնորհիւ Տեսանողի երազին դարձած է բանաստեղծութիւն:

Ահա՛ Գառզուի հոգիին եւ արուեստին երկու բեւեռները: Նախ իրականութիւնը, երբեմն բիրտ, մերօրեայ մեքենային եւ մեքենական սարսափազդու կեանքը պատկերող: Բաղաք–հրթիռներ, երկաթուղիներ՝ ուր ոչ մէկ վայրաշարժ կ'ուրուագծուի, երկաթեայ անտառածածկ սիւներ, թնդանօթ, նաեւ, առագաստներ, քարափ, լքուած անիւ: Այս բոլորով կը զգաս թէ Գառզուն վկան է իր դարուն, սակայն յանկարծ ամէն ինչ կ'առնէ աննիւթական շեշտ մը, — թնդանօթին դիմաց երկինքը կը պահէ իր ամբողջական երազային կապոյտը, դռները միշտ բաց են եւ կամ բացութիւնները չունին դուռ, որպէսզի երեւակայութիւնը միշտ կարենայ թռչիլ դէպի հեռաւորը, անհունը:

Գառզու իր մէջ կը խտացնէ անցեալը եւ ներկան: Կան արլըքէններ եւ պարահանդէսի դիմակաւոր կիներ: Կինը: Միշտ ներկայ է ան պարզ, պայծառ, հրապուրիչ եւ սակայն անմատչելի: Կամ խոր – հըրդաւոր քրմուհիի նման պատրաստ՝ անդուշակելի այլ խռովիչ արարողութեան մը, որուն թակարդին զոհը կրնաս դառնալ: Ամէն պարագայի թեթեւ է ան, դրեթէ թափանցիկ, երբեմն ուրուագիծ մը: Գառզուի կինն է ան, միշտ եւ ամէնուր իր ներկայութիւնը գերզգացնող: Գառզուի այս իրականութիւն – երազ, վախ – անդորրութիւն աշխարհը միթէ չէ՞ բնորոշուած արդէն իր անձնական ցուցահանդէսներէն երկուքին անուանումներովը — «Յայտնութիւն» եւ «Երկրային Դրախտ»: Զուլեցէք, միակտուր ամբողջութիւն մը դարձուցէք այս երկուքը, ու կ'ունենանք Գառզուի աշխարհը:

×

Գառզու նախ կը մտածէ «գծագրութիւն»: «Գրիչ» մըն է ան թեթեւ, արագ, թռչող, պտուտքող, ու այնքան նրբին, վայելուչ, դրեթէ թափանցիկ: Այլ պարագաներու ան կը դառնայ խճճուած, իրերանց, փչաթելերու նման ցից՝ կաղ – մելու համար պարիսպ թէ կնոջ մազերու թագ: Ու իր այս գերազանց յատկութեան ամէնէն նպաստաւոր օժանդակներէն է վէմը, քարը, որուն վրայ ուղղակի աշխատանքով շուրջ քսանեւհինգ տարիներէ ի վեր կերտած է իր բազմասեռ եւ բազմեբես գործը: Ու ասոր վրայ կ'աւելնայ գոյնը՝ իր նրբերանգներովը կապտաւուն կանաչէն մինչեւ բոսորագոյն նարնջագոյնը, որ Գառզուինն է եւ որ կ'ըլլայ մեղմօրէն թափանցիկ կամ Վենետիկի գլխաւոր ջրանցքը թանձրօրէն սառեցնող գունաւորում՝ առանց խորութեան:

Ահա՛ Գառզուն: Աւերակներու թէ չքեղագոյն պալատներու եւ Վենետիկի նկարիչը, պատերազմական դաշտ թէ՝ Փրովանսի սաղարթախիտ «Անտառը» վեր – ձինողը:

Գառզու մը՝ որ կրնայ գծել արեւ մը, որ քեզ կը պաղեցնէ, սակայն արուեստով մը, որ մեզ կը կախարդէ, կը փոխադրէ: Հուրը՝ հոս է:

Ու այս պերճափայլ հատորը մաս պէտք է կազմէ գրադարանին բոլոր անոնց, որոնք «Գառզու» մը ունին իրենց տունը գեղեցկացնող, մնացեալներուն համար արթնցնելով փափաքը ունենալու երկուքն ալ:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷՑԵԱՆ

ԱՅՆ ՎԱՌ ՕՐԵՐՈՒՆ... ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԷՐ ԵՐԲԵՄՆ

Երբ պատանի ես կամ երիտասարդ, անցեալը գոյութիւն չունի քեզի համար. կ'ապրիս յափշտակուած դարուն կեանքին հրաբոց ներկայովը միայն: Բայց երբ կը հասնիս կեանքին աշունին, այն ատեն ներկան տաղտուկ կ'ազդէ քեզի շատ անգամ, եւ խոյս տալով երբեմն անոր, կ'ուղես յանձնուիլ անցեալի յիշատակներուդ, անոնց մէջ ոչ միայն որոնելու կեանքիդ կապուած թանկագին փշրանքներն ան – դարձ հին օրերուն, այլեւ օրօրուելու՝ յաւէտ կորսնցուցած երիտասարդութիւնդ վերապրելու ցնորական սփոփանքով: Կ'ըսեն, մեկնիլ՝ մեռնիլ է քիչ մը, եւ իրաւամբ, սակայն չեմ գիտեր ինչո՞ւ նոյնը չեն ըսած նաեւ երբ երիտասարդութիւնդ կը կորսնցնես....: Թողէք որ այսօր, թռիչք առնեմ դէպի քառասուն – եւվեց տարիներ հեռու անցեալի մը գիրկը:

1926ին չատերու կողքին նոր ոտք կը դնէինք Ռոնի մայրաքաղաք՝ Լիոնի մայթերուն վրայ: Ինչպէս այլուր, հոն ևս, մօտաւորապէս 3 տարիներէ ի վեր, ծնունդ առած էր արդէն հայկական գաղութը, որ օրէ օր կը շարունակէր բազմանալ ու չէննալ: Առաջին իսկ Կիրակին, զուար – թութիւնը կ'ունենայի, օտար այդ նոր հորիզոնին տակ, հայկական հաւաքոյթի մը ջերմիկ մթնոլորտն ապրելու: Դաշ – տահանդէս մը սարքուած էր, Լիոնի Հայոց քաջածանօթ՝ Քիւէի սիրուն բարձունքին վրայ: Տարեցներու եւ երիտա – սարդներու բազմութեամբ, հայրենական խանդավառութիւնը գագաթնակէտին էր հասած: Վաղեմի ուսուցիչ Ա. Կիւլպէնկեանի — վերջերս մեռած — հայրենասիրական խրախուսիչ բանախօսութենէն վերջ, ներկաները կը թնդացնէին խրախճանութեան այդ վայրը, միաձայնաբար երգելով մեր ազգային փառապանծ երգերէն «Լուսին չկար»ն ու «Իբրեւ արծիւ»ը: Դեռ նոր հասած Տաճիկներու երկրէն, կարծես չէի կրնար ականջներուս հաւատալ, երբ կը լսէի բարձրաղաղակ երգուիլը՝ մեր հերոսական այդ երգերուն. չէ՞ որ հոն՝ Թրքաստանի մէջ, պիտի չհամարձակէիր շրթներուդ փսփսումովն անգամ երգել զանոնք...: Ի տես այս պատկերին, պատանիի հոգիս կը խայտար հանդէպ սքանչելիքի մը՝ որ կը կոչուի Ազատութիւն: Եւ այդ պահուն, ինքնաբերաբար սա խորհրդածութեան կը յանգէի որ, եթէ հայ գաղթականը ճակա – տագրօրէն դժբախտութիւնն էր ունեցած բաժնուելու իր հօրենական հնաւուրց ծննդավայրերէն, փոխարէրաբար գոդ – ցես, երջանկութիւնը կ'ունենար թառելու Ազատութեան ոստաններու մէջ, իր հայրենասիրական տենչն ու պոռթկումը սանձարձակօրէն արտայայտելու հնարաւորութեամբ: Կը մտաբերեմ այսօրուան պէս, իր սլացիկ հասակով կ'երեւի երիտասարդ մը, խոհուն դէմքով, որ պիտի երգէր իր քաղցրալուր ձայնով քաղցր մեղեդիներ, մասնաւորաբար «Անոյշ»էն՝ Բարձր սարերն ու Աղջիկ անաստուածը, իրապէս վերացնելով լսողները. անոր անունն էր Վահրամ Զանոբեան, վիպային շունչով երգիչ մը, շատ սիրուած այն օրերու Լիոնի Հայերու կողմէ: Ափսո՜ս, ան պիտի չիջէր վաղամեռիկ, կարճ տարիներ միայն իր ձայնին շնորհիւ ընծայելով Լիոնի հայ բեմերուն:

Ո՞վ էր այն կրակոտ երիտասարդը, որ յանկարծ պիտի բռնկեցնէր այդ մեղմանոյշ երգերով հանդարտիկ ու երազային մթնոլորտը, իր հրաշունչ արտասանութիւններով, որոնցմէ սքանչելի տաղերէն՝ մեր ամէնուս ծանօթ Միսաք Մեծարենցն էր ան: Հայ ցաւի եւ բողոքի վեհանուն երգիչ՝ Աւետիս Ահարոնեանի նուիրական երկերուն անվիճելիօրէն հարազատ մեկնաբանողը: Ճշմարտութիւն մը յայտնած պիտի ըլլամ որ Մերզէն արդար կերպով իր մենաշնորհն էր դարձուցած Ահարոնեանի բանաստեղծութիւններու արտասանութիւնը եւ անվարան կրնամ ըսել իմ լսածներուս մէջ, նոյնիսկ ուղղակի արուեստագէտներէ — զույգ աւելի յաջող արուեստի տեսակէտով — չեն կըրցած սակայն իր նման ալեկոծել ունկընդիրներու էութիւնը: Եթէ կը սխալիմ, թող ներուի ինծի:

Տարիներու ընթացքին, Միրզէն իր երիտասարդութեան հետ պիտի լքէր նաեւ արտասանողի իր դերը եւ մնալով միշտ համով հոտով դրող մը, պատմող մը, յետադային պիտի դառնար իր հասուն տարիքին, նոյնքան կրակոտ բանախօս մը: Մինչ իրիկնամուտը, ինչպէս ամէն օր, կը հասնէր յամրաբար իր խաւարը սփռելու, գեռատի հայուհի մը, իր թրթռուն ձայնով, հայ երգի հսկային՝ Կոմիտասի ըստեղծագործութիւններէն, մերթ զուարթ, մերթ տրտում երգերու փունջով մը լոյս կ'իջեցնէր հոգիներուն մէջ, զանոնք խայտացնելով եւ պարուրելով: Ան, ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Ծովինար Տէր–Պետրոսեանը, որ շուտով Լիոնի եւ մերձակայ հայկական հանդէսներուն առաջին դարդը պիտի դառնար: Այն «գեղարուեստական բաժին»ներուն մէջ, ուր Ծովինար չգտնուէր, մեծ պակաս մը կար կարծես: Եթէ Փարիզ կը պարծենար իր աննման Հայկանոյշ Թորոսեանով, Լիոնն ալ իր կարգին կը հպարտանար իր գեղաձայն սոխակով: Աւելցնեմ, որ հայ երգչուհին իր ձայնին վայելքը չէր շնորհեր միմիայն հայ ունկնդիրներուն, այլեւ շատ տարիներ, ան մաս կազմեց Լիոնի օփերայի երգեցիկ խումբին եւ Ազատագրումի շըրջանին, Օփերային բծախնդիր տնօրէնը, անոր արժանիքը գնահատելով, իրեն կը յանձնէր Լաքմէի կարեւոր եւ դժուարին դերը, զոր յաջողութեամբ կը վերջացնէր.

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անշարժ ալեկոծութիւն: Այսպէս սահմանած էի այն համայնապատկերը որ դէմս կը պարզուէր, մեծափառ եւ ահաբեկիչ: Անշարժ ալեկոծութիւնը գեղեցիկ էր, եւ ես գիտէի թէ ինչ որ գեղեցիկ է, վերջ ի վերջոյ ողեղէն է:

Երկար ճամբորդութիւնը ընդարմացուցած էր գլխս, երբ յանկարծ յայտնուեցաւ Փիրէնեան լեռնաշղթան, վակոնիս ապակիին ետեւ: Առաջին անգամն է որ կը տեսնէի ձիւնապատ լեռները, առաջին անգամն է որ կը տեսնէի մայր հողին ահաբեկիչ խիզախութիւնը, անոր հրաշադեղ համարձակութիւնը: Անշարժ ալեկոծութիւն մըն էր ան, որուն վիթխարի ալիքները կը տողանցէին անվերջ, ինծի պատճառելով յափշտակութիւն մը, որ չէր կրնար երկար տեւել: Մէկուն նման որ գտած ըլլալ կը թուի բացառիկ աշխարհ մը, որ կը համապատասխանէ իր մէկ մտերիմ ձգտումին, ես իսկոյն սլացայ ձիւնապատ լեռներն ի վեր երեւակայութեանս ամբողջ թափով: Ազատութեամբ մը որ բացարձակ էր, կը նուաճէի ողորկ ձիւնի անսահման տարածութիւններ, անցնելով մէկ լեռնակատարէն դէպի միւս դահավէժ անդունդը: Ձիւնը գլխս այնքան կը շլացնէր, որքան կը կուրացնէ բացարձակ ազատութիւնը: Երջանիկ էի, վասնզի գինով: Կատարները կը տողան – ցէին վերջացող օրուան մէջ, գնացքին հակառակ ուղղութեամբ, մէկզմէկ ծածկելով կամ բացայայտելով: Կար դիւ – թանք մը գոյներու, ուր չեշտուած սպիտակն ու կապոյտը իրենց գերազանցութիւնը կը հակադրէին ստորոտի բուսականութեան: Ներքին մրմունջ մը ինծի կ'ըսէր թէ կը մտնէի փոթորիկներու աշխարհը, որ թերեւս աշխարհն էր այն խաղաղութեան որ կը յաջորդէ ամպրոպային օրերու, եւ որուն այնքան պահանջն ունէի:

Մութը կոխած էր արդէն երբ դուրս ելայ: Համեստ կայարանը ղետեղուած էր բնութեան ծոցը, հեռու՝ ամէն բնակութենէ, ինչ որ նշան էր թէ ան կը ծառայէ տարանջատ աւաններու: Արդարեւ, կայարանը կը կրէր զոյգ անուն, առաջինը հարազատօրէն Ֆրանսական, երկրորդը զուտ տեղական եւ դժուարահնչիւն: Այն միակ ճամբորդը որ իջած էր ինծի հետ, շուտով գացած էր տարրալուծուիլ մութին խորը, իսկ ես, որ հարազատ պտուղն էի մեծ ոստաններու եւ բոլորովին անըն – տել՝ գաւառին, ես քթիս–բերնիս սառած էի հսկայ ալիքը գիւղական լռութեան եւ հողին գգլխիչ բոյրերուն: Փարած մնացած էի վալիզիս, չգիտնալով ուր՞ու եւ ի՞նչ բանի կառչիլ: Շնորհիւ կայարանի վերջին լամբարին, աղջեւս տեսած էի ճամբու մը սկզբնաւորութիւնը, ուրուագիծը՝ ենթադրեալ գոմերու եւ ուրիշ ոչինչ: Տեղւոյն վրայ կը մնայի շըփոթ եւ վարանոտ, երբ մութէն անջատուեցաւ մարմնեղ էակ մը, զոր բեռնակիր կարծեցի:

— Փողո՞ց... Հոս փողոցով չենք չարժիր... գիւղը տեսակ մը ընտանիք է... կը բաւէ որ ինծի տաք ձեր բարեկամներուն անունը:

Անունը զոր աճապարած էի տալ, գոհունակութեան ճիչ մը խլած էր անծանօթէն, որ իսկոյն յափշտակած էր վալիզս հակառակ իմ կրկնակ ընդդիմութեան: Երկար ատեն գիշերը արձագանգած էր մեր երկուքին ոտնաքայլերուն, ինչպէս նաեւ վալիզիս կրճիւնին, որ մարդուն գլուխը կը քերէր: Բարեկամներս դտած էինք երեկոյեան խառնակուած ճաշասեղանին աղջեւ: Ելլիզապէթ թափած էր երկու արցունք, երկար եւ չընդգալից ողջագուրումի մը ընթացքին, որուն մասնակից եղած էր կարծեցեալ բեռնակիրը, որպէս մէկ անդամը ընտանիքին: Այն պահուն երբ հաճոյակատար մարդը հրաժեշտ կ'առնէր մեզմէ, ձեռքի շարժումով մը, Ելլիզապէթ պոռացած էր ետեւէն.

— Դուն ինծի ե՞րբ պիտի բերես կարմրալանջ...

Մարդը քիթ ունէր: Կը զգար ձուկը աւելի քան ռեւէ տեղացի: Իր գրպանին պէս կը ճանչնար դժուարամատչելի եւ հեղեղասաստ գետը, որ գիւղը կը բաժնէր բլուրներէն: Մինչդեռ ես ականջալուր եղած էի անծանօթին ձկնորսական սխրագործութիւններու, ներս մտած էր թանձրամարմին կին մը, Մատամ Ապռալ անունով որ կ'ըսէր.

— Կը վախնամ որ քիչ մը ուշ ըլլայ...

Բերած էր այն հեռագիրը, իմս, որով ժամանումս կը ծանուցանէի բարեկամներուս, խնդրելով որ կայարան գան զիս առնելու:

Երկար խօսած էինք այդ գիշեր եւ ուշ պառկած: Յաջորդ առաւօտը յառաջացած էր լայնօրէն, երբ սալոն իջած էի, պոռալով եւ բուռն բողոք բարձրացնելով.

— Սատանա՛ն տանի ձեր գաւառը... կարելի չէ քնանալ... առտուն կանուխ գիւղացիական տողանցք, թնդանօթաձգութիւն, փողահարութիւն... ապրելի՛ք տեղ չէ...

(1 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆԸ

Սոյն թուի Սեպտեմբերի 26ին երեք սենեականոց բնակարանի օրդեր (արտօնագիր) ստացայ: Իսկ ինչո՞ւ աւելի շուտ չէի ստանում, թէեւ դրա կարիքը զգում էի դեռեւս 1966 թուականի վերջերին: Զկարծէք, թէ այդ կապակցութեամբ ձեզ եմ մեղադրում: Ոչ: Ինչպէս երեւի արդէն կռահում էք, իմ նամակը բողոք չէ: Ընդհակառակն, իմ նամակը կարող է օգնել ձեզ բողոքները բաւարարելու գործում: Ես ուզում եմ մի միջոց առաջարկել, որի մտայղացումը տեղի է ունեցել 1971 թըւականի Սեպտեմբերի 26ին, երբ փոխադրուեցի իմ նոր բնակարանը:

Առաջին օրերին ես այն տպաւորութիւնն ունէի, կարծես մեր շէնքը քանդում են: Իմ բոլոր հարեւանները՝ ե՛ւ ներքեւինները, ե՛ւ վերեւինները, ե՛ւ կողքինները սկսեցին եռանդով վերափոխել իրենց բնակարանները. չեխական կափել, չեխական զուգարաններ (հանելով հինը), նոր պարկէդ (քանդելով հինը), էլ չեմ ասում միջնապատերի մասին, որոնցից քչերը մնացին իրենց տեղերում:

Զերկարեցնելու համար ասեմ, որ ես հարցափորձի միջոցով պարզեցի, որ մէկ սենեականոց բնակարանը վերափոխելու համար ծախսւում է միջինը 1000 ռուբլի, երկու սենեականոցի համար՝ 1500 ռուբլի, երեք սենեականոցի համար՝ 2000 ռուբլի (մէկ սենեականոցինը աւելի փոքր եւ երեք սենեականոցից աւելի մեծ բնակարաններ մեր շէնքում չկան): Եւ բոլոր հարեւաններս, ես նոյնպէս, միահամուռ այն կարծիքն ենք յայտնում, որ իրենց արած ծախսերը աւելի քիչ կը լինէին, եթէ ստացած բնակարանները լրիւ զուրկ լինէին կոմունալ յարմարութիւններից, չլինէին միջնապատեր, չդրուէին դռներ ու լուսամուտներ, անձկացուած չլինէր էլեկտրականութիւն, չլինէին վաննա, զուգարան եւ ուրիշ բաներ, որոնց թուարկումը մի մեծ ցուցակ կարող է կազմել: Սա տրամաբանական է, որովհետեւ հինը քանդելու համար միջոցներ է հարկաւոր: Այստեղ ես իմ կողմից ուզում եմ աւելացնել, որ շինարարների կողմից դըրուած եւ մեր կողմից հանուած բոլոր յարմարութիւնները վերածուեցին աղբի: Եւ որը բաւականին դժուարացնում էր մեր շէնքի աղբահաւաքների աշխատանքը (այդ առթիւ նրանք բազմիցս իրենց զայրոյթն են յայտնել):

Եւ ահա, ելնելով այս ամէնից, ես ձեր միջոցով իմ խօսքն եմ ուղղում շինարարներին.

Յարգելի շինարարներ, դուք մեզ տուէք միայն պատերը, իսկ մնացածը ձեր բանը չէ: Կառուցէք միայն պատերը եւ յանձնեցէք:

Իմ առաջարկը կը տայ հսկայական տնտեսում: Դրա շնորհիւ մէկ շէնքի համար նախատեսուած գումարով հնարաւոր կը լինի կառուցել երկու այդպիսի շէնք: Էլ չեմ խօսում արագութեան մասին:

Խնդրում եմ, յանուն մեր քաղաքի ընդհանուր բնակարանային բարեկեցութեան, իմ առաջարկը անքննարկ չանել:

Յարգանքներով՝

ՇՄԱՒՈՆ ԿՈՒՆՋՈՒԼԵԱՆ

2–12–71 թիւ Երեւան

×

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի «Միջանցահովիկ» ամառնային սրճարանը մասնաւոր անձանցից եւ պետական ձեռնարկութիւններից ընդունում է ջարդուած մոխրամաններ, ճաքած (ցանկալի է բռնակները կոտրուած) սուրճի բաժակներ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԷՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի նախաձեռնած ճաշ–պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Փետրուար 19ին, Սեւրի Մուրատեան վարժարանի սրահը:

Հոծ թիւով հայրենակիցներ կանուխէն փութացեր էին սրահ, որով ժամը 21ին ամբողջ սեղանները գրաւուած էին արդէն: Մօտ չորս հարիւր հոգիի կը հասնէր ներկաներու թիւը:

Մասնաճիւղի վարչութեան քարտուղարուհին՝ Տիկին Շաքէ Կիրակոսեան բարի գալուստի կարճ խօսքով բացուած յայտարարեց երեկոյթը:

Սեղանները ճոխ էին՝ հայկական համեղ ճաշերով:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը իր հաճելի մասնակցութիւնը բերաւ երեկոյթին: Ապա իր հմայիչ ձայնը լսելի դարձուց ներկաներուն ընկերուհի Շաքէ Պէնկեան:

Ներկաները զուարճացան մինչեւ ուշ գիշեր:

Յաջող ձեռնարկ մըն էր:

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ

իր դժուարահաճութեամբ անուն հանած Լիոնի Օփերային հանդիսականներուն առջեւ:

Որքան գոհունակ էինք այդ օրը մենք Հայերս, եւ այնքան երախտապարտ մեր հայրենակից օրիորդին, որ իր ձայնին միջոցով պատիւ կ'ընծայէր իր ազգին:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ կաթողիկոսարանը նուէր ստացած է շատ արժէքաւոր Աստուածաշունչ մը, հայերէն, 1600 տարուան հնութեամբ: Նուիրատուն է պատուելի Ֆուատ Ազգատ, ընդհ. քարտուղար Արեւելքի Ս. Գրային Ընկերակցութեան:

ՊՈԼՍՈՅ զրական փաքիւլթէն լոյս ընծայած է չահեկան հատոր մը՝ «Սելիմ Գ., Մուսթաֆա Դ., Մահմուտ Բ. եւ Ալէմտար Մուսթաֆա փաշա»: Կեդրոնականի նախկին տնօրէնը՝ Հրանդ Տէր-Անդրէասեան, որ դասախօս է համալսարանի մէջ եւ հեղինակ շուրջ 20 ուսումնասիրութիւններու, հատորին ձեռագիրը գտած է Վենետիկի Մխիթարեաններու գրադարանին մէջ: Թարգմանած ու ծանօթագրած է գործը յառաջաբանով մը: Գիրքը պատմական օրագրութիւն մըն է: Կը բնութագրէ օսմանեան կայսրութեան դէմ ուղղուած ապստամբութիւնները 1806էն 1810: Զայն օրագրութեան ձեւով գրած է Գէորգ Օղուլուքեան, Օրթագիւղցի Հայ մը:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի խումբը երկրորդ տեղը գրաւած է Քալիֆորնիոյ ախոյենական մրցաշարքի դասաւորումին մէջ: Խումբը Ջաւիկին կը մասնակցի Հ. Մ. Ը. Մ.ի 35րդ միջ-մասնաճիւղային մրցումներուն, Պէյրութ:

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանի կարգադրութեամբ փակուած է Խասգիւղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին: Այս որոշումը տրուած է, նկատի առնելով որ Ոսկեղջիւրի նորակառոյց կամուրջին շինութեան աշխատանքները երկարած են մինչեւ եկեղեցիին շրջակաները: Պատրիարքարանը յոյս ունի, որ քանդուելու դատապարտուած եկեղեցին կարելի պիտի ըլլայ փոխարինել նորով մը, նախկին եկեղեցիին հողին մնացեալ մասին վրայ կամ այլուր:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Իրանահայ Միութիւնը, իր հիմնադրութեան քսանամեակին առիթով, գրքոյկ մը հրատարակած է, խմբագրութեամբ Նորայր Մամեանի, ուր կը ներկայացուի Միութեան երկու տասնամեայ գործունէութիւնը: 1948էն ցայսօր ան օգտակար հանդիսացած է Պարսկաստանի հայ դպրոցներուն եւ մշակութային հաստատութիւններուն: Միութիւնը ներկայիս ունի 400 անդամ:

ԼՈՍ ԱՆՃԷԼԸՍԻ Ազգային Օփերային մրցանակը (10.000 տոլար) ստացած է ամերիկահայ երգչուհի Էդնա Կարապետեան (մեցցօ-սոփրանօ): Երգչուհին 1970ին մասնակցած էր Մոսկուայի Չայքովսկի չորրորդ մրցումին: Մ. Նահանգներէն միակ մասնակցող երգչուհին էր:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Դաշնակահար և ուսուցչուհի Տիկ. Ժանէթ Նոյման, ծնեալ Գաղանճեան, որ Պէյրութի երաժշտանոցէն է, տասնէ մը ի վեր հաստատուած է Պերլինի մէջ եւ ունի իր երեք տասնեակ մը աշակերտները:

Մարտ վեցի Կիրակի օրը աշակերտական ռէսիթալ մը տուաւ ամերիկեան գաղութին Հարնաքհաուզի շքեղ սրահին մէջ:

Ներկաները ծնողք եւ գեղարուեստասէր բարեկամներ, գովեստով արտայայտուեցան Հայուհիին մանկավարժական եւ երաժշտական կարողութեանց համար: Աշակերտները գերմանացի, ամերիկացի, ֆրանսացի եւ հայ ըլլալուն համար Տիկին Նոյման իր ողջոյնի խօսքը ըսաւ այս չորս լեզուներով:

Քսանի չափ մատղաշ աշակերտ – աշակերտուհիներէն զատ, որոնք իրենց յաջող նուագը յայտնաբերեցին, ծափահարուեցան եւ նուէրներ ստացան, Տիկին Նոյման հանրութեան կը ներկայացնէր նաեւ չորս յառաջացեալ աշակերտուհիներ, որոնք սահուն եւ վարժ նուագեցին դժուար կտորներ:

Պ. Ֆ.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ

Ֆրանսահայ գաղութին մէջ իր համեստ, այլ գնահատելի տեղը ունի, անկասկած, Սերասթիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը:

Արդարեւ, քառասուն տարիէ ի վեր Միութիւնը իր ուժերուն ներած առաւելագոյն չափով կը ճգնի իր նպաստը բերել մեր գաղութի ազգային կեանքին եւ հայեցի դաստիարակութեան գործին:

1928էն ցայսօր հանդէսներու, այլ ընդոյթի ձեռնարկներու, Իսիի հայ դպրոցին ընծայած իր օժանդակութեամբ, սաներ պահելու իր աշխատանքով եւ այլ գործերով իր կարելին ի գործ դրած է արդարացնելու համար իր Հայրենակցականի կոչումը:

Պարզ է, սակայն, որ որքան մեծ ըլլայ անդամներու թիւը, այնքան աւելի լայն տարողութիւն կը ստանան աշխատանքները: Այս մտածումով է, որ կրկին կոչ կ'ուղղենք գաղութի Դաւրացիներուն՝ միանալ մեր շարքերուն, բոլորուիլ միութեանս շուրջ եւ միակամ ճիգով շարունակել աշխատանքները:

Կը մտածենք նաեւ, որ այլ վայրերու մէջ բնակող հայրենակիցները կրնան իրենք իրենց կարգին մասնաճիւղեր հաստատել իրենց վայրերուն մէջ:

Միութեան հասցէն է.

Georges Balian
17, Rue du 8 Mai 1945 — 93 - Drancy
Téléphone : AVI. 19-67

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Խենթ խօսքեր, մռլտաց ամուսինը քթին տակէն, նեղացած կերպարանքով մը:

Քանի մը վայրկեան ետքը Պօղոս էֆէնտի տունէն կը մեկնէր եկեղեցի:

Ժամկոչի այս խնդիրը չափազանց կը նեղացնէր զինքը: Անշուշտ եթէ կնոջը ընդդիմութիւնը չըլլար, շատ դիւրաւ խնդիրը կը գոցուէր Վարդանը ճամբելով. բայց ահա հիմա այդ տեսակ կարգադրութիւն մը ամբողջ իր ընտանեկան յարկին խաղաղութիւնը պիտի վրդովէր: Պօղոս էֆէնտի գիտէր իր կնոջ յամառութիւնը եւ այս բանն էր, որ երկիւղ կը պատճառէր իրեն: «Եթէ ճամբենք ալ տարին տասներկու ամիս Վարդան աղբօր խօսքը պիտի լսենք տանը մէջ», կը մտմըտար փողոցը քալած միջոցին:

Պօղոս էֆէնտի շատ կարեւորութիւն չէր տար Շաքիկի՝ մօրը տունը երթալու սպառնալիքին եւ կը զգար, թէ պարզապէս պլըֆ մըն էր ատիկա, բայց կ'երեւակայէր այն տեսարանները, որոնք պիտի պարզուէին Վարդան աղբօր ճամբուելէն ետքը իր եւ կնոջ միջեւ եւ այդ հեռապատկերը կը սարսափեցնէր զինքը:

Հոգեկան այս խռովքներուն մէջ Պօղոս էֆէնտի մտաւ խորհրդարան, ուր արդէն իրեն կը սպասէին Մանուկ եւ Թափիկ աղաները:

— Արդեօք ո՞ւշ մնացի, ըսաւ ինքզինք չքմեղացնելու ձեւով մը:

— Ոչ՛, փութաց պատասխանել Թափիկ աղա, մենք ալ հիմա եկանք:

Մանուկ ժամացոյցը նայեցաւ ու ըսաւ.

— Ատենը ուշ է, ամէնքս ալ մեր գրաղմունքները ունինք, շուտով մը սա գործը լմնցնենք ու երթանք... Վարդանին հաշիւը նայեցանք, 55 ղրշ. առնելիք ունի եղեր, դրամը տանք ու ճամբենք:

Պօղոս էֆէնտի մտածկոտ՝ չպատասխանեց:

— Կանչե՞նք Վարդանը, հարցուց Մանուկ:

— Կեցիր, նախ խորհրդակցինք, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի, աճապարանքով գործ չտեսնենք...

— Կարծեմ խորհրդակցութիւնը երէկուընէ կատարեցինք:

— Այո, բայց մեր միւս ընկերներուն կարծիքը չառնուեցաւ, դիտել տուաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Ի՞նչ հարկ, Պօղոս էֆէնտի, Թաղական խորհուրդը արդէն հինգ անդամներէ կը բաղկանայ, քանի որ երկուքը հրաժարած են, հետեւաբար մեր երեքին տուած որոշումը մեծամասնութեան որոշումն է:

— Այնպէս է, բայց... թերեւս յետոյ մեր ընկերները դիտողութիւն կ'ընեն:

— Իրաւունք չունին:

— Անշուշտ, իրաւունք չունին, բայց ինչո՞ւ յետոյ խօսքի տեղի տանք, մէկ մըն ալ իրենց կարծիքն ալ առնենք:

— Գոնէ երէկ ընէիք այդ դիտողութիւնը, որպէսզի կարենայինք իրենց իմացտալ:

— Երէկ չմտածեցի:

— Հիմա ապահովաբար տունը չեն, գործի գացած ըլլալու են...

— Վնաս չունի, թող քանի մը օր ետ մնայ, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Բայց ի՞նչ կ'ըսէք, խօսք տուինք Մարգար էֆէնտիին... անոր քովը պըղտի՞կ մնանք:

— Ես այսօր Մարգար էֆէնտին կը տեսնեմ, հետը կը խօսիմ, դուք հոգ մի ընէք:

Մանուկ աղա հասկցաւ, որ աւելորդ էր աւելի երկար ընդդիմանալ:

— Քու կարծիքդ ի՞նչ է, հարցուց Թափիկ աղային:

— Կարծես Պօղոս էֆէնտի իրաւունք ունի, պատասխանեց ոսկերիչը:

— Ուրեմն թող անոր ըսածը ըլլայ:

Պօղոս էֆէնտի իր զբաղմունքները պատըրուակելով հեռացաւ խորհրդարանէն: Երբ փողոց ելաւ, լայնկեկ շունչ մը առաւ, կարծես ծանր բեռէ մը ազատած ըլլար: Անմիջական վտանգը անցուցած էր:

Իսկ Մանուկ աղա շատ դժգոհ մնաց իր ատենապետին բռնած ընթացքէն:

— Տեսա՞ր մը հիմա եղածը, գոչեց Թափիկ աղային, ի՞նչ պատասխան պիտի տանք Մարգար էֆէնտիին...

— Բայց Պօղոս էֆէնտին ալ քիչ մը իրաւունք ունի, միւս ընկերներուն ալ մէյ մը կարծիքը առնենք:

— Պարապ խօսք, էֆէնտիմ, երէկ իր տունը գացինք նէ՝ մեզի բոլորովին համամիտ էր. բայց ես գիտեմ բուն խնդիրը ինչ է... իր կնկանը խօսքերուն համոզուեր է ու այսպէս կ'ուզէ կոր մեզ խաղցնել... երէկ չտեսա՞ր տիկին Շաքիկը ինչպէս ժամկոչը կը պաշտպանէր կոր... ասանկ խաղքութիւն կ'ըլլա՞յ, Թաղական Խորհուրդը տիկին Շաքիկին կամքովը գո՞րծ պիտի ընէ: Արդէն այս Պօղոս էֆէնտին ալ, խօսքը մէջերնիս, մամածակ մարդուն մէկն է, կնոջը խելքովը կը կառավարուի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը ցաւով կը ծանուցանէ հարիւրապետ ԿԱՅ ԱՌԱՔԵԼՈՖԻ մահը, որ պատահած է Անգլիա, Փետր. 9ին յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան: Եւ կը ծանուցանէ թէ հոգե — հանգստեան պաշտօն կը կատարուի անոր յիշատակին այս Կիրակի ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ — Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փասթէօր, էսքալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի արճարանի ետեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վար — չական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պատրիկ Սարգիսեանի, այրի Տիկ. Րէիսեանի, Տէր եւ Տիկին Արամ Րէիսեանի եւ համայն ազգականներուն՝ Սերժ Սարգիսեանի *վաղ մահուան առիթով:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պօմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի բոլոր ընկերներուն կողմէ ցաւակցութիւններ ընկեր Յակոբ Տօլպաշեանի եւ զաւակներուն իրենց հօրեղբօր կնոջ, հանգուցեալ այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տօլպաշեանի *(ծնեալ Աւագեան) մահուան առթիւ:*

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝
URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné.
Téléphoner : 508-46-40.

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ

ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Հինգշաբթի, 16 Մարտ, ժամը 20,30ին Պօմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Նիւթ՝ «Հայ Երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը»

Կը նախագահէ՝ Տոքթ. ՄԱՐՍԷԼ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ (ֆրանսերէն) Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ (հայերէն)
Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն)

Կ'երգուին Կոմիտասեան երգեր

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կազմակերպութեամբ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ քանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ. Պլանշօ կը փնտռէ Պ. Կօշկարեանը, որ դէմքէն վիրաւորուած է 1940 Յունիսին Ֆոնթընուա (Էննի նահանգ – 02): Հեռաձայնել՝ Պ. Տիգրան Աշնամեանի
645–31–05

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԶԱՏԻԿԸ
Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ եւ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ԽԻՍՏ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

(15 օր) 26 Մարտէն 9 Ապրիլ կամ (10 օր) 26 Մարտէն 5 Ապրիլ

ԳԻՆ 10 օրուան համար
Ա. կարգ 1820 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1700 ֆր.

15 օրուան համար
Ա. կարգ 2050 ֆր. — թուրիսթ կարգ 1950 ֆր.

Տեղերը սահմանափակ են

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages **SEVAN**
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԶԱՏԻԿԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երեք Հայ Արհեստաւորներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ Հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — ձոխ պիւֆէ — քօթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՐՏ
JEUDI 16 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.		Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.		Հատը	0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 12367

48e ANNÉE — N° 12.367

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ ՑԱՐԵՐՈՒ ՕՐՈՎ

Ա.

Նոր երեւոյթ չէ ռուսացման քաղաքականութիւնը աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ։

Ռուսական կայսրութիւնը յատուկ ծրագիր մշակած էր «Ռուսց մեծ ազգ»ին մէջ ձուլելու համար ցարերու մականին ենթակայ այլազան ազգերը։ Կովկաս, որուն մաս կը կազմէր Հայաստան, ամէնէն աւելի ենթարկուած էր Ռուսացման քաղաքականութեան։

Հայերը, որ դարերով կը տառապէին օսմանեան եւ պարսիկ մահմետական կառավարութեանց լուծին տակ, մանաւանդ ԺԸ. դարէն սկսեալ իրենց յոյսը դրած էին հիւսիսի «խաչապաշտ քեռի»ին վրայ, ազատագրուելու համար։

Մեծն Պետրոս 1722ին Պարսից դէմ ծրագրած արշաւանքին առթիւ ոտքի հանեց Հայերն ու Վրացիները, փայլուն խոստումներով։ Գնաց մինչեւ Տէրպէնտ։ Ռուս յաղթական բանակները Կասպից ծովու կարեւոր քաղաքները — մէջն ըլլալով Բագուն — գրաւելէ ետք վերադարձան, առանց որեւէ օգուտ մը տալու երկու քրիստոնեայ ազգերուն։ Նոյնիսկ բոլոր չտուին թէ Ռուսիա կը վերադառնայ։ Դաւիթ Բէկ հայ եւ վրացի 50.000 զինուորներով ի զուր կը սպասէր Գանձակի շրջանին մէջ յաղթական ռուս կայսեր հրամանին։

Դար մը վերջ, 1826–1828, ռուսական կայսրութիւնը աւելի մեծ յարձակողական ձեռնարկեց Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ դէմ։ Թիֆլիզի առաջնորդ Ներսէս Եպսկ. Աշտարակեցի 1826 Մայիս 17ին 2000 հայ կամաւորներու գլուխն անցած հայկական դրօշակով հանդիսաւոր զօր… մեծ կատարելէ ետք միացաւ ռուսական բանակներուն, որոնց յաղթանակին մէջ իր կարեւոր բաժինն ունեցաւ։

Զօր. Պասկեւիչ (ետքէն մարեշալ), իշխան Վարշաւայի եւ կոմս Երեւանի, խոստացեր էր Աշտարակեցիին, որ Արեւելեան Հայաստանը գրաւելէ ետք անկախութիւն պիտի շնորհէր Հայերուն։ Պասկեւիչ ո՛չ միայն չկատարեց իր խոստումը, այլ եւ իբրեւ վարձատրութիւն Բիշնեւ աքսորեց Աշտարակեցին։

Ու շատ չանցած Սան Պետերբուրգի արքունիքը սկսաւ գործադրութեան դնել իր ռուսացման քաղաքականութիւնը։

1836ին Կովկասի Հայերուն պարտադրեց նշանաւոր Պոլոժենիան, որ ռուսական խիստ հսկողութեան կ'ենթարկէր Հայոց եկեղեցին ու ազգային – կրթական հիմնարկութիւնները։

Հայերը սերտիւ կապուած են իրենց կրօնքին ու եկեղեցիին։ Ցարական իշխանութիւնները ամէն ճիգ փորձեցին «օրթոտոքս» դարձնելու համար Կովկասահայերը ու չյաջողեցան։ Սակայն ամէն կարգի սեղմումներու ենթարկեցին Հայոց եկեղեցիներն ու դպրոցները։

Մելքիսեդեկ Եպս. Մուրատեանց գիրքի մը մէջ խօսելով կը մերկացնէ ցարերու ռուսացման քաղաքականութիւնը, որուն իբրեւ փաստ ցոյց կու տայ 1885ին Կովկասի հայկական դպրոցներուն փակումը։ Մեծ ճիգեր թափուած են այդպիսի աներեւակայելի «ուքազ»ի մը յետս կոչումը պահանջելու համար։

Նոյն քաղաքականութեան ուրիշ ցայտուն մէկ փաստն էր 1903ին Էջմիածնի կալուածներուն գրաւումը, Խրիմեան

Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրով։ Հայ ժողովուրդը, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներուն, մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնեցաւ արգիլելու համար գործադրութիւնը նման բռնապետական ու ամբարիշտ ձեռնարկի մը, որուն նպատակն էր նեղութեան մատնել ո՛չ միայն եկեղեցիները, այլ եւ դպրոցները, որոնք կ'օգտուէին այդ կալուածներու եկամուտներէն։

Նպատակն էր փութացնել Հայոց ռուսացումը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀԻՒՍԷՅՆ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԷ

Չորեքշաբթի օր կը սպասուէր Յորդանանի Թագաւորին յայտարարութեանց սովորականէն աւելի տենդոտ կերպով, տրուած ըլլալով որ անկէ առաջ զանազան լուրեր կը շրջէին։ Այսպէս ըստ Իրաքի տեղեկատուութեան գործակալութեան, համաձայնութիւն մը գոյացած է յորդանանեան եւ իսրայելեան կառավարութիւններուն միջեւ՝ արաբ եւ իսրայելեան հարցի խաղաղ լուծման ուղղութեամբ։

Ըստ Պաղտատի, այդ համաձայնութիւնը կը նախատեսէ պաղեստինեան ինքնավար Պետութեան մը հաստատումը Այսրյորդանանի եւ Կազայի մէջ։ Այս Պետութիւնը Յորդանանի հետ պիտի կազմէ «արաբ միացեալ Թագաւորութիւն» մը։ Երուսաղէմի հին մասը կամ հատուած մը անկէ պիտի դառնայ պաղեստինեան Պետութեան մայրաքաղաքը, իսկ Ամման՝ Յորդանանի։ Պաղեստինեան կառավարութեան իրաւասութիւնը պիտի տարածուի Այսրյորդանանի եւ ապա՝ Կազայի շըր – ջագիծին վրայ։ Ամմանի մէջ հաստատուած դաշնակցային կառավարութիւնն է, որ պիտի տնօրինէ նոր Թագաւորութեան արտաքին, տնտեսական եւ պաշտպանութեան քաղաքականութիւնը։ Պաղտատ կը հաղորդէր նաեւ, թէ Յորդանանի նախկին վարչապետներէն Պահժատ Թալհունի դաշնակցային նոր կառավարութեան գլուխը պիտի անցնի շատ հաւանաբար։

Ամման անմիջապէս հերքեց այս լուրը, իսկ Թել Ավիվ ճշդեց, թէ ոչ մէկ ձեւով յանձնառութեան տակ կը մտնէ միակողմանի կարգադրութեան մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ – ՔԱՆ թիւրպօթրէնը գիծէն ելաւ առջի օր եւ չորս մեռեալ ու 41 վիրաւոր կայ։ Կը թուի թէ մետաղեայ ծանր կտոր մըն է արկածին պատճառը։ Թրէնը որ ժամական 160 քիլոմեթր արագութեամբ կ'երթայ Սէն–Լազարէն մեկնած էր Չորեքշաբթի առտու ժամը 8ին, կէս ժամ յետոյ կը պատահէր արկածը երբ կազմած փոխադրող կառախումբ մը թիւրպօթրէնին վրայ ինկած է այդ ծանր կտորը։

ԼԸՎԱԼՈՒԱՅԻ մէջ, Փարիզի մերձաւոր արուարձաններէն փրոփան կազի պայթիւնի մը հետեւանքով ամբողջ շէնք մը օդը ելած է։ Երկու մեռեալ եւ վեց վիրաւոր կայ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը և Տիկին Փոմփիտու անակնկալօրէն

ճաշի հիւրերը եղան Փարիզի խորհրդային դեսպանին, առջի իրիկուն։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ նախագահ Նիքսըն փորձած է համոզել Չինացիները, որպէսզի պակսեցնեն իրենց օժանդակութիւնը Հիւսիս. Վիէթնամի։ Փորձը յաջողութիւն չէ գտած։ Ուաշինկթըն նոյնիմաստ դիմում մըն ալ կատարած է Մոսկուա։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախարարութիւնը ճշդեց փաքիստանցի գերիներու ճշգրիտ թիւը — 73.944։ Անոնց ամսական ծախքն է 900.000 տոլար։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Թուրք ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Նուրի Պոսթան անունով մէկը, որ Թմբեցուցիչի մաքսանենգութեամբ զբաղող խմբակին ղեկավարներէն է։ Ձերբակալութիւնը կապ ունի Թուրք երեսփոխանին մաքսանենգութեան հետ։ Այս վերջինը կը գտնուի բանտ, Ֆրանսա։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ իշխանութիւնները թոյլ չտուին Պերնատէթ Տէվլինի, Պորտոյի օդակայանը ոտք կոխել։ Հիւսիս. Իրլանտայի կաթողիկէ երեսփոխանուհին Ֆրանսա կը ժամանէր խօսելու համար հրապարակաւ Հիւս. Իրլանտայի կաթողիկէներու մասին։ Երեսփոխանուհին այս առթիւ յայտարարեց. «Նորէն կուգամ»։

ԵԳԻՊՏՈՍ եւ Լիբանան դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի վերահաստատեն Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ։

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿԷՆ սկսեալ փոքր ճարտարարուեստներն ու առեւտրականները որոնք լիւքս ապրանքներ կը ծախեն, պիտի կարենան իրենց ուզած գինը նշանակել։ Ելմտական նախարարը երթալով ազատ կը ձգէ գիները։ Իբրեւ հետեւանք պիտի սղեն կարգ մը ալքոլներ (ուիսքի, վոտկա, եւայլն), ծխիկը, եւն., եւն.։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԵՔԻՆ ԵՒ ԹԵՐԱՃ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Չինաստան տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն ցոյց կու տայ թերաճ երկիրներու, նպատակ ունենալով առաջնակարգ դիրք գրաւել այսպէս կոչուած «երրորդ աշխարհ»ի մէջ։

Փեքին միշտ կը շարունակէ տնտեսապէս եւ ռազմապէս օգնել Հիւս. Վիէթնամի եւ, 1953էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, զինուորական օժանդակութիւն մըն ալ ցոյց կու տայ Հիւս. Քորէայի։ Չէնք կ'առաքէ նաեւ Ալպանիոյ եւ նորոգ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ, Պրազավիլլի, նախկին ֆրանսական Քոնկօ։

Անցեալ տարի չին Կարմիր Խաչը աւելի քան տասը միլիոն տոլար նուէր պարգեւեց աղէտի ենթարկուած երեք երկիրներու՝ Աֆղանիստան, Չիլի եւ Թուրքիա։ 1970ին Չինաստան համայնավար աշխարհի գլխաւոր օժանդակողը հանդիսացաւ թերաճ երկիրներու, տնտեսական գետնի վրայ։ Այդ օժանդակութիւնը շատ աւելի բարձր է Խորհ. Միութեան ընծայած օժանդակութենէն։ Այսպէս, Փեքին 709 միլիոն տոլար յատկացուց այդ երկիրներուն տուեալ ժամանակաշրջանին, մինչդեռ Մոսկուա, նոյն տարեշրջանին համար 204 միլիոն տոլար նուիրեց։

Արեւմտեան մասնագէտներու կատարած քննութիւնը ցոյց կու տայ, թէ 1971ի տնտեսական օժանդակութիւնը նուազ եղած է նախանցեալ տարուանէն, սակայն, միւս կողմէ, ան աւելի տարածուն հանգամանք ստացած է։ Նոյնիսկ այնպիսի երկիրներ, որոնք դիւանագիտական յարաբերութիւններ չունին Փեքինի հետ, այս վերջնոյն տնտեսական օժանդակութեան կ'արժանանան ներկայիս։ Օրինակ, Կիւյանա, առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրեց Չինաստանի հետ անցեալ Նոյեմբեր 14ին, թէեւ Փեքինի հետ ոչ մէկ դիւանագիտական կապ կը պահէ։ Այս համաձայնագրով Փեքին առանց տոկոսի եւ երկար ժամանակէ վճարելի կարեւոր վարկ մը բացաւ տուր, որպէսզի այս վերջինը կաշիի գործարան մը եւ ձոյլ երկաթի ձեռնարկութիւն մը հաստատէ։

Մալեզիա եւ Թուրքիա տնտեսական օգնութիւն ստացան, երբ դեռ դիւանագիտական կապ չէին հաստատած Չինաստանի հետ։ Զաւ, որ դեռ չի ճանչնար Փեքինը, իր կարգին, վարկ մը ստացած է այս վերջինէն։

1972ի համար եւս կը կարծուի, թէ նոյն քաղաքականութիւնը պիտի շարունակէ որդեգրել Չինաստան։ Փաքիստանի պարագային, օրինակ, Փեքին անմիջապէս հարիւր միլիոն տոլար յատկացուց նախագահ Զուլֆիքար Ալի Պութոյի, երբ ան կը գտնուէր Փեքին։ Այս գումարը մաս կը կազմէ 200 միլիոն տոլարի վարկին, որ բացուած էր 1970ին։

Մասնագէտները նկատեցին, թէ Փեքին անցեալ տարի առաջին անգամ ըլլալով տնտեսական օժանդակութեան համաձայնագրեր ստորագրեց Չիլիի, Կուեյթի եւ Փերուի հետ՝ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ, Հասարակած Կինէի, Եթովպիայի, Մաւրիտանիոյ, Սիէրա Լէոնի, Սոմալիի եւ Սուտանի հետ՝ Ափրիկէի մէջ, Իրաքի հետ՝ Մերձ. Արեւելքի եւ Սէյլանի հետ՝ Ասիոյ մէջ։

1970ի տնտեսական օժանդակութեան առիւծի բաժինը ինկաւ Փաքիստանի, Թանզանիոյ եւ Զամպիայի։ Փաքիստան ստացաւ 200 միլիոն տոլարի վարկ, իսկ վերջին երկու երկիրները՝ նոյնանման գումար իրենց երկաթուղիներու շինութեան համար։ Ներկայիս Փեքին կը ձգտի տարածուն դարձնել իր օժանդակութիւնը։

Եթովպիա, օրինակ, 80 միլիոն տոլար վարկ ստացաւ զարգացնելու համար իր գիւղատնտեսութիւնը, իսկ Իրաք՝ 40 միլիոն տոլար՝ ընդլայնելու համար իր ճարտարարուեստը։ Սուտան՝ 40 միլիոն յաւելեալ գումար (նախապէս նոյնքան ստացած էր) իր հանքերուն եւ գիւղատնտեսութեան համար։ Փերու՝ 42 միլիոն տոլար, իբրեւ օժանդակութիւն իր հանքերուն զարգացումին։ Փեքին 1960էն ցայսօր կ'օժանդակէ Քուպայի։

Անցեալ տարի երեք համաձայնագրեր ստորագրուեցան Ռումանիոյ եւ Չինաստանի միջեւ։ Վարկի ընդհանուր գումար՝ 244 միլիոն տոլար։ 1971 Հոկտեմբերին այլ գումար մըն ալ (գաղտնի կը պահուի) կը յատկացնէր Ռումանիոյ, որպէսզի զարգացնէ իր ճարտարարուեստը։

Քաղաքական դէտերը յատկանշական կը նկատեն այն երեւոյթը, որ Փեքին տնտեսական օժանդակութիւն ցոյց կու տայ ներկայիս այնպիսի երկիրներու, որոնք հակամարտ դիրքի մէջ գտնուած էին իրեն հանդէպ անցեալին։ Այսպէս, Պիրմանիա վերստացաւ 84 միլիոն տոլարի վարկը, որ չորս տարի առաջ դադրած էր, երբ Ռանկունի մէջ հակաչին ցոյցեր կատարուեցան։ Անցեալ Հոկտեմբերին վարկին պայմանաժամը երկարաձգուեցաւ մինչեւ 1990։

Չինաստան հետեւողական ձեւով կ'աշխատի իր ազդեցութիւնը տարածել «երրորդ աշխարհ»ի մէջ։ Անոր ընծայած օժանդակութիւնը շատ աւելի բարձր է Խորհ. Միութեան տուած նիւթական օժանդակութենէն։

Փեքին կը մրցի Մոսկուայի հետ։

Թ. Ա. Թ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

Ա.

ԽՄԲ.— Մարտ 8ին, Պոլսոյ մէջ Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը, յարգանքի օր մը կազմակերպած էր ի պատիւ կեդրոնականի վաստակաւոր սաներէն՝ Յ. Ճ. Սիրունիի: Այս առթիւ *Մարմարա* կը հրատարակէ Սիրունիի յուշերը, գրի առնուած 1967ին, Կեդրոնականի նախկին տնօրէն՝ Հրանդ Տէր–Անդրէասեանի խնդրանքին վրայ, եւ որոնք ցարդ անտիպ մնացած էին.—

Վերջերս ցուցակը տեսայ այն անձնաւորութիւններուն որոնք յաջորդաբար վարեր էին Կեդրոնականի տնօրէնութիւնը անոր գոյութեան ութսուն տարիներուն մէջ:

Ահաւոր սխալ մը կար հոն:

Մոռցուած էր անուն մը:

Այդ անունը ձեր ծառայականինն էր:

Այո՛, ան որ վարած է Կեդրոնականի տնօրէնութիւնը մէկ–երկու շաբաթ: Իշխանութիւնը մէ՛կ օր ալ ըլլայ՝ միշտ իշխանութիւն է:

Պատմութիւնը պէտք է ճիշդ գրուի՝ կամ չգրուի բնաւ:

Մինաս Չերազէն սկսեալ մինչեւ Հրանդ Տէր–Անդրէասեան 16 տնօրէններ փոխած է Կեդրոնականը, առանց հաշուելու այն շրջանները երբ դպրոցը վարած է Խնամակալութիւնը ինքը, կարդապահութիւնը ընդհանուր հսկողի մը յանձնելով:

Ազգը բան մը չի կորսնցներ եթէ 17րդ մը կցուի 16 այդ անուններուն: Ընդհակառակն՝ պատմութիւնը կը շահի: Աւելի անկողմնակալ կը դառնայ:

Եւ որպէսզի չարաչար գործածած չըլլամ համբերութիւնը ընթերցողներուս՝ Թոյլ տուէք պատմեմ մոռացութեան տրըւած... յոյժ կարեւոր այդ դէպքը:

×

Եւ սակայն անհրաժեշտ էր երկրորդ յառաջաբան մըն ալ՝ սրբագրելէ առաջ պատմութեան գործած զարհուրելի այդ մեղքը: Պարզապէս կ'ուզէի ձեր միտքը բերել Իսթանպուլը ինչպէս որ ան էր աւելի վաթսուն տարիներ առաջ, այսինքն ճիշդ այն օրերուն երբ պահ մը հերոս դարձանք նաեւ մենք:

1908 Յուլիս 23ին երբ Սուլթան Համիտ Սահմանադրութիւն « շնորհեց » իր ժողովուրդին՝ խենթեցաւ մէկէն բովանդակ երկիրը: Բացուած էր յանկարծ բանտերու դուռը, աքսորներէն մարդիկ սկսեր էին դառնալ ետ, ջնջուեր էր գրաքննութիւնը: Ամբողջ Իսթանպուլը այդ օրերուն, Թաքսիմ կողմած ման կուգար փողոցներուն մէջ դրօշները ձեռքին, մինչ միւս կողմէ մաղթանքներ կ'ընէր մզկիթներու եւ եկեղեցիներու մէջ արեւշատութեանը համար Վեհափառ Սուլթանին որ այս ազատութիւնը պարգեւեր էր երկրին:

Ու ընթերցողը թող չզարմանայ երբ աւելցնենք թէ նոյն այդ Իսթանպուլը, իր գինովութեանը մէջ պահ մը չփոթած, մէկ կողմէ Համիտը կը փառաբանէր իր ըրած շնորհին համար, եւ միւս կողմէ անէծք կը դոռար բոլոր անոնց հասցէին որոնք ծառայեր էին նոյն այդ Համիտին: Թահսին, Իզզէթ, Նեճիպ Մելհամէ փաշաները Թաքսիմ մտած էին ժողովրդական վրէժխնդրութենէ մը վախնալով, մինչ անդին, Պրուսայի մէջ, ամբոխը կը խողխողէր Ֆեհիմ փաշան, Համիտի երբեմնի լրտեսապետը:

Հայերս մենք եւս կորսնցուցած էինք մենք զմեզ: Բացէք այն օրերու մեր հայերէն թերթերը եւ պիտի զարհուրիք: «Բիւզանդիոն» եւ «Արեւելք» զուսպ էին համեմատաբար, մինչ «Սուրհանդակ» եւ «Մանզումէ» իրարու հետ կը մրցէին անարգութեան սեւնին դամելու համար հայ «համիտական»ները: Խօսքը չենք ըներ երգիծաթերթերուն եւ սունկի պէս բուսնող միւս հայերէն թերթերուն՝ որոնք ապարէզ պիտի իջնէին իրենք ալ շուտով:

— Անկցի՛ Անտոն Քէօչէօղլուն, Ֆեհիմ փաշային մարդն էր Թշուառականը, կը պոռար թերթերէն մէկը:

— Անկցի՛ Ռոպէր էֆէնտին, Թահսին փաշային մարդն էր սրիկան, կ'աղաղակէր մէկ ուրիշը:

— Բռնեցէք Տաճատ, Վահրիճ, Վահան վարդապետներու օձիքէն, Շէֆիք փաշային մարդիկն էին երեքն ալ, կը բացագանչէր երրորդ մը:

Այդ օրերուն էր որ քաւութեան նոխազ դարձուցին նաեւ Օրմանեանը: Ո՞վ չի տառապիր հիմա վերյիշած ատեն թերթերու եւ թռուցիկներու մէջ անոր մասին գրուածները, ձեռքէ ձեռք պտըտող ծաղրանկարները, ամբոխային ցոյցերը, եւ մնացածը...

Այո՛, այդպիսի պահեր ապրեցաւ Իսթանպուլը, Հուրրիյէթի այդ առաջին օրերուն...

×

Խենթեցած էին նաեւ Կեդրոնականի տղաքը, վարակուած իրենք եւս տիրող ընդհանուր գինովութենէն: Արձակուրդի օրեր էին, բայց ամէն օր կը հաւաքուէին դպրոց, ազատութիւնը երգելու համար իրենք ալ: Քիչ անդին, Ղալաթիոյ խորհրդարանին մէջ, տաղնապ կ'անցընէր « ազգը »: Ամբոխը կուգար իր գինովութիւնը պոռթկալու այնտեղ: Օրմանեան պաշտօնանկ կ'ըլլար, քանի մը օր յետոյ ցոյցերու ալ նշաւակ դառնալու համար:

Սկսած էր միթինկներու շրջանը:

Կեդրոնականի տղաքը իրենք եւս գումարեցին իրենց միթինկը, պոռթկալու համար իրենց կարգին դպրոցական տարիներու ընթացքին իրենց մէջ կուտակուած դժգոհութիւնները: Այդ միթինկին ներկայ էր նաեւ այս տողերը գրողը: Աւելին. ան էր որ նախագահեց աղմկալի

ԷՏԻՄՊՈՒՐԿԻ ԴԻԱԿԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

Ա.

Թշուառութիւնը կը նմանի համաճարակ հիւանդութեան մը, որ կը շրջի երկրէ երկիր: ԺԹ. դարուն, ան կարծէք բոյն հաստատած էր Եւրոպայի հարուստ կոչուած երկիրներուն մէջ: Այս կացութենէն ներշնչուած էին դարուն մեծագոյն գրողները եւ յօրինած էին անմահ գլուխ գործոցներ, ինչպէս՝ «Փարիզի գաղտնիքները», «Թշուառները», «Օլիվըր Թուիսթ» «Ոճիր եւ պատիժ»*, եւայլն, եւայլն:*

Թշուառութիւնը տուած է մարտիրոսներ, տուած է նաեւ այնպիսի չարագործներ, որոնք շուքի մէջ կը թողուն մեր այսօրուան ոճրագործները: «Անօթութիւնը, — *կ'ըսեն,* — գայլը դուրս կը բերէ անտառէն»*: Այդ գայլերը դրամի համար տուած են իրենց հոգին:*

Նոյն դարուն սկիզբները, գիտութիւնը եւ մանաւանդ բժշկութիւնը սկսած էին զարգանալ: Իրենց փորձերը կատարելու համար, բժիշկները պէտք ունէին մարդկային դիակներու: Այդ դիակները Պետութիւնը կը հայթայթէր իրենց. այսինքն բժշկական վարժարաններուն կը յանձնէր կախուած կամ գլխատուած ոճրագործները: Սակայն երբ բժիշկներուն թիւը բարձրացաւ, դիակները դարձան հազուագիւտ, ու այն ատեն սկսաւ դիակավաճառութիւնը: Անգլիացի նշանաւոր վիպասան Ռոպերթ Սթիվընսըն իր «Տը Բոտի Սնէչըր» *վէպին մէջ մեզի կը պատմէ, թէ ինչպէս կը գործէին այդ նոր տեսակի աւազակները: Նիւթը վերցուցած էր այն դէպքերէն, որոնք կը կազմեն մեր այսօրուան նիւթը:*

Սկովտիոյ մայրաքաղաք Էտիմպուրկ քաղաքը իր ազնուական թաղերուն կից ունէր ժողովրդային թաղամասեր՝ նեղ փողոցներով, խարխլած եւ աղտոտ տուներով, ուր կ'ապրէին կիսովին անօթի, թշուառ ու հիւանդոտ ամբոխները: Աղքատ աղջիկներուն առջեւ կը բացուէր երկու ասպարէզ միայն. սպասաւորութիւն եւ պոռնկութիւն: Իսկ այն մարդիկը, որ կայուն արհեստ մը չունէին, կը դառնային մուրացկան, թափառաշրջիկ կամ աւազակ:

Թեներս Քլոզ կոչուած զարշահոտ թաղին ցած տուներէն մէկուն մէջ կը բնակէին երկու ամոլներ՝ տանտիրուհին, այրի տիկին Լեկ, որ երկրորդ անգամ ամուսնացած էր Հէր անունով Իրլանտացիի մը հետ, եւ իրենց բարեկամ Պըրք ու անոր հոմանուհին՝ Հէլէն Մաքտուկալ: Տունը գետնայարկ էր եւ ունէր երեք սենեակ: Առջեւի երկու սենեակները կահաւորուած էին եւ վարձու կը տըրուէին, իսկ ներսի սենեակը, ուր կը մըտցուէր նեղ նրբանցքէ մը, կը ծառայէր իբրեւ բնակարան մեր երկու ամոլներուն:

Առտու մը, տիկին Լեկ նկատեց որ յաճախորդներէն մէկը, նախկին զինուորական Տոնալտ մեռած էր իր անկողնին մէջ, բնական մահով: Գնաց եւ պաշտօնապէս յայտարարեց Տոնալտի մահը, դագաղ ապսպրեց, լուր տուաւ քահանային ու վերադարձաւ տուն:

— Այս դիակը պէտք չէ թաղուի, — բսաւ Հէր, — ան դրամ կ'արժէ:

Դրամ բառը երբ լսեցին, միւս երեքը սթափեցան: Հէր իրենց բացատրեց, որ բժիշկները լաւ գինով կը գնէին այդ այդ նիւթին: Ուրիշ ո՞վ պիտի նախազահէր որ: Ինքն էր օրուան հերոսը:

Արդարեւ, հազիւ քանի մը օրէ ի վեր ելած էր ան բանտէն, ուր դպրոցէն տարուեր էր վեց ամիս առաջ, արձակուելու համար Սահմանադրութեան հետ: Բանտէն բոլոր ելլողներուն ու աքսորէն բոլոր եկողներուն պէս այդ օրերուն հերոս մըն էր եւ ան, եւ այդպէս ալ մնաց ատեն մը մինչեւ որ գինովութեան տաք օրերը անցան:

Ու ինչե՛ր չըսուեցան այդ միթինկին մէջ: Բզիկ բզիկ եղան դպրոցին ուսուցիչները սկսեալ ընդհանուր հսկող Գառնիկ Բարունակեանէն մինչեւ Տոքթ. Յակոբ Թօփճեանը: Ամէնուն վրայ մեղք մը գտան: Մէկուն համար ըսին թէ շատ բիրտ կերպով կառավարած է դպրոցը, ուրիշ մը Օրմանեանի մարդը սեպեցին: Չխնայեցին նաեւ խնամակալներուն:

Եւ պատահեցաւ ինչ որ չէր կրնար չպատահիլ: Ընդհանուր հսկողը քշուեցաւ ու քաշուեցաւ հրապարակէն, իսկ խնամակալութեան անդամները ձեռնթափ եղած հեռացան, ճիշդ այն մարդիկը որոնք համարձակեր էին դպրոցը վերաբանալ դժնդակ օրերու վաղորդայնին եւ ամբողջ տասներկու տարի կառավարեր էին: Ոչ ոքի մտքէն կ'անցնէր այդ պահուն թէ ինչ հողեր արժած է իրենց այս հերոսական քաջութիւնը, եւ ինչ խութերու սակրուած են եղած դիմագրել որպէսզի կարենան կանգուն պահել իրենց վստահուած նուիրական այդ յարկը:

×

Մեր նախկին խնամակալները խոյս կուտային այսպէս իրենց այս սիրած գործէն, գրեթէ ճամբուելով, եւ այնպիսի պահու մը երբ ազգը մատնուած էր անիշխանութեան, եւ դեռ գլուխ մը չունէր որպէսզի նոր խնամակալութիւն ստեղծէ՝ Կեդրոնականի ճակատագիրը յանձնելու համար անոր: Աւելցուցէք ասոր վրայ եւ այն դժնդակ կացութիւնը զոր Հուրրիյէթը բերեր էր հետը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 1)

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Մինչդեռ բարեկամներս գլուխ կը ճօճէին ծիծաղով եւ թերահաւատութեամբ, ես գոչեցի.

— Աքլո՛ր կայ այս երկիրը... տեղեա՞կ էք... հաւարաւո՛ր աքլորներ... Փարիզ ասանկ բան չկայ...

Այսպէս է որ կը խնդայինք եւ կը կատակէինք երեքս, արեւաշող առաւօտին մէջ, եւ երիտասարդական մեր հին օրերը գտած ըլլալու երջանկութեամբ, երբ ես կուրծքիս ստացայ անպիտան հարուած մը: Հարուած մը, որ գլխս լռեցուց: Կարծես թէ շունչս բռնուած էր: Պարտէզի դրան մէջ կը կանգնէր դեռատի աղջիկ մը, ամառնային թեթեւ շրջազգեստով, մազերը ազատ, թեւերը մերկ: Անհաւատալի՛ գեղեցկութիւն... Ապշահար եւ շլմոր՝ չէի կրնար ակնարկս անջատել այդ թարմագեղ յայտնութենէն, այդ սխրալի դէմքէն: Իր փայլը կը դերազանցէր այն բոլոր կախարդ գեղեցկութիւնները զորս ճանչցած էի մինչեւ այդ, պարմանուհիներու մօտ: Շուրջս թաւալող խօսակցութիւնը ականջիս կը հնչէր փափուքի նըման, առանց որ կարենամ հետեւիլ բառերու իմաստին: Սթափեցայ այն ատեն միայն, երբ աղջիկը ըսաւ, երկու քայլ դէպի ինձ յառաջանալով.

— Ես ձեզ կը ճանչնամ... Երէկ գիշեր իմ հայրիկս է որ ձեզ հոս առաջնորդեց...

Ձայնն ալ գեղեցիկ էր: Այնպիսի՜ շեշտով մը արտասանած էր սա բառերը. mon père papa*, որ չկրցի ես ինծի չըսել.* «*բայց սա տակաւին մանո՛ւկ է..*»*:*

Գալով « պզտիկ հայրիկին », պարզուեցաւ որ կայարան գացած էր ան ուշ ատեն, վերջին գնացքին վստահելու համար ձուկի փոքր արկղ մը, որ պէտք է երթար իր հարազատ քրոջ, կայարան մը անդին:

Այս յաջորդական զուգադիպութիւններ ինծի յիշեցուցին այն վիպասանները, որ, լուծելու համար իրենց պատմութեան հանգոյցները, կը դիմեն կամայական հանդիպումներու դիւրին միջոցին: Պէտք է ընդունիլ սակայն որ, երբ մարդիկ կ'ապրին նեղ շրջանակի մէջ եւ չեն կրնար դիրար չտեսնել ամէն անկիւնադարձի, հանդիպումը չէ որ անբնական կ'ըլլայ, այլ անոր բացակայութիւնը:

Ես ալ իմ կարգիս մօտեցայ աղջկան եւ ըսի, աչքս աչքին մէջ.

— Անունդ ի՞նչ է, սատանա՛յ–սաղաջէլ...

Այսպէս է որ ճանչցայ Ֆրանսուազը, աղուորներուն աղուորը: Եւ այսպէս է որ սկսայ արձակուրդի իմ առաջին օրը, գորովալիր մտերմութեանը մէջ իմ երկու բարեկամներուս, որ ոչինչ պիտի խնայէին, ամբողջ բնակութեանս ընթացքին, կեանքս հաճելի դարձնելու համար, ոչինչ, ինծի խղճահարութիւն պատճառելու ատտիճան: Իրենց կեանքը պարզ էր, եթէ իրաւ է որ պարզ կեանք գոյութիւն ունի:

Անոնք Փարիզէն փախած էին տարիներ առաջ, փրկելու համար իրենց վտանգուած առողջութիւնը եւ իջած էին ծայրագոյն հարաւ, լեռնաշղթային ստորոտը, ի խնդիր կազդուրիչ կլիմայի: Վարձած էին համեստ տուն մը գիւղին կեդրոնական մասին եւ այն միակ փողոցին վրայ, որ արժանի էր փողոց կոչուելու: Անոր երկայնքը կը գտնուէին եկեղեցին, իր անշուք եւ մամռապատ մահարձանով, Քաղաքապետարանը՝ յարակից երկսեռ վարժարանով եւ վերջապէս այն միակ խանութը ուր կը վաճառուէր քիչ մը ամէն ինչ, բացի անհրաժեշտէն: Խանութին վրայ զետեղուած էր նամակատուփը, որով կը զրաղէին տեղւոյն աէրերը, Տէր եւ Տիկին Ապոխալ:

Զմոռնամ նշանատախտակը: Հատ մը կար, թիթեղէ, ուր կը կարդացուէր Քուաֆէօր*: Այդ նշանատախտակը մերն էր: Գետնայարկի սենեակը վերածուած էր վարսայարդարի սալոնի, եւ կը գործէր շնորհիւ Էլիզապէթի բնատուր ճարտարութեան, այլ մանաւանդ անոր համար որ կնոջ վարսայարդար չկար շուրջ բոլորը, ընդարձակ տարածութիւններու վրայ: Էլիզապէթ աւելի բան մըն էր քան թէ սոսկ արուեստագէտ: Համբուրելի կին էր:*

Գիւղը, ուր եկած էի անցընել իմ կէսամսեայ արձակուրդս, պիտի մնար բոլորովին աննշան անկիւն, եթէ երբեք հանրայայտ վանք մը տարածած չըլլար իր կառոյցին պատկառելի զանգուածը, հանդիպակաց բլուրին վրայ, վանք՝ որ թէ՛ ուխտատեղի էր եւ թէ ժառանգաւորաց վարժարան: Հոն կը գործէր պատմ անարատասանելի անունով Սուրբ մը: Սուրբը անտեսուած էր: Նոյն Փիրէնեան լեռներուն մէջ, եւ քանի մը ժամ դէպի արեւելք, եկած էր հաստատուիլ անպարտելի մրցակից մը, Պէռնատէթ Սուպիրուս, իր հսկայական Լուրտով:

(2 – Շար.)

ԺԱՔ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

1972 Մարտ 24: Թուականն մը, որ բախտորոշ պիտի ըլլայ Ժաք Քէշիշեանի համար: Արդարեւ, այդ օրը ան պիտի մրցի գեր-վելթէր դասի Եւրոպայի ախոյեան Խոսէ Հերնանտէզի դէմ, Սպանացի մը, որ, ի դէպ, խուլ եւ համր է:

Այս մրցումը տեղի պիտի ունենար անցեալ փետրուար 14ին, Փարիզ: Սակայն գրուած էր (կասկածելի տառերով), որ այս մրցումը սահմանուած չէր տեղի ունենալու Փարիզի մէջ. պատեհ պահու ինքնաշարժի «արկած» մը պատրուակ բռնելով (անշուշտ բժշկական վկայագրով մը) քառասուն օրուան ժամանակամիջոց մը կը տրուէր Սպանացիին: Ասիկա հնարաւորութիւն չէր տար Փարիզցի կազմակերպիչներուն՝ տուեալ ժամանակաշրջանին նոր հանդիպում մը նախաձեռնելու, Թուականի անյարմարութեան պատճառով:

Որով մրցումը տեղի պիտի ունենայ Պարչելոնայի մէջ, վերոյիշեալ Թուականին:

Ֆրանսայի ախոյեանին համակիրները, անոնք որոնք զօրավիգ կը կենան Ժաք Քէշիշեանի եւ կը քաջալերեն անոր մրցումները, արդէն իսկ կը կազմակերպուին երթալու համար Սպանիա:

Սակայն ասիկա բաւարար պիտի ըլլա՞յ հակազդելու Սպանացիներու պանդուածային բացադանչութիւններուն: Խոսէ Հերնանտէզ, որ Պարչելոնացիներու սիրելի զաւակն է (ծնած է հոն 1944 Յուլիս 12ին), նախապէս կը խաղար իր «աջ ձեռքով»: Այժմ փոխած է իր խաղի եղանակը եւ մեծամասնութեան ձեւով կը գործածէ իր ձախը: Սակայն այսպիսի կափամարտիկները յաճախ կը փոխեն իրենց խաղի եղանակը: Միւս կողմէ, ան ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ ունի — կը մրցի իր հասարակութեան առջեւ, հարաւի Լատինները գիտեն ի՛րայատուկ ձեւով զօրավիգ կենալ իրենց մարզիկին: Ուրիշ գետնի մը վրայ ալ նպաստաւորուած է ան: Մրցումը տեղի պիտի ունենայ երեքական վայրկեան տեւող 15 ռաունտէ, որուն վարժութիւնը ունի ան, մինչդեռ Քէշիշեանի համար ասիկա բոլորովին նորութիւն մըն է:

Միեւնոյն ատեն, Սպանացին տոկուն մարտիկ մըն է, այսինքն՝ մէկը, որ իր ոտքերուն վրայ հաստատակամ կեցած՝ գլուխը ծռած կը յարձակի իր մրցակիցին վրայ. այսուհանդերձ ան հարուածող մը չէ: Ան՝ Քէշիշեանէն քանի մը մրցում աւելի կատարած է, հակառակ այն իրողութեան, որ «արհեստավարժութեան» դասին անցած է 1966ին: Եւ քիչ անգամներ յաղթանակ ապահոված է մրցումի աւարտէն առաջ — 1968էն ցայսօր վեց անգամ միայն: Չորս մրցումներու մէջ երեք յաղթանակ ձեռք ձգած է կէտերու առաւելութեամբ, իսկ միւսին մէջ՝ հաւասար եղած է: Բոլոր մրցումներն ալ կատարած է Պարչելոնայի մէջ:

Ժ. Քէշիշեանի առաւելութիւննե՞րը: Թէեւ իր մրցակիցէն 7 տարու աւելի է, սակայն ան աւելի նոր է «մասնագիտութեան» դասին մէջ: 15 ռաունտի դժուարութիւնն ալ կրնայ դիմագրաւել իր անսահման քաջութեամբ, որ կարեւոր է մրցումներու ընթացքին: Աւելին՝ Քէշիշեանի հարուածելու կարողութիւնը աւելի զօրաւոր է իր մրցակիցէն:

Յաջողութիւն կը մաղթենք մեր մարզիկին:

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

(Ֆրանսայի նախկին ախոյեան)

«ապրանքը»՝ իրենց գիտութիւնը յառաջացնելու համար:

Օգտուելով առիթէ մը, Հէր եւ Պրրք մարմինը հանեցին դագաղէն եւ տեղը դրին աւազով լեցուն պարկ մը, որ ղրրկուեցաւ գերեզման: Իսկ Տոնալտին գլուխը գացին ու յանձնեցին Տոքթ. Նաքսի, որ մարդակազմութեան ուսուցիչ էր Էտիմպուրկի համալսարանին մէջ: Բժիշկը սիրով ընդունեցաւ ապրանքը, վճարեց 7 ոսկեդէն եւ 18 շիլին գումար մը, որ առասպելական կը թուէր մեր թշուառականներուն: Հէր, Պրրք եւ տիկինները չարաճներ կերան ու խմեցին: Երբ դրամը վերջացաւ, մտադրեցին նոր գլուխներ հայթայթել փրոֆեսէօրին: Բայց գլուխ գտնելը դիւրին բան չէր: Հարկաւ կային գերեզմանատուները, բայց անոնք կը գտնուէին գիշերապահներու զօրաւոր Մաֆիայի մը հակակշիռին տակ: Պահանջը շատ էր, մատուցուածը՝ քիչ: Կը մնար մէկ միջոց միայն՝ գլուխի վերածել ողջերը, բայց այն ողջերը, որոնք ոչ տէր ունէին եւ ոչ ալ տիրական, եւ որոնց անհետացումը աննկատ կրնար մնալ:

Օր մը, կէսօրէ ետք, Հէր եւ Պրրք խմած փողոց եւ չուտով գտան իրենց առաջին զոհը: Ապիկայիլ Սիմսըն մէջին տարիքով աղքատ կին մըն էր, ժամանակին պատուհասի եղած, իսկ ներկայիս կը մուրար ու կը գինովնար՝ եթէ բարեսիրտ մէկը դաւաթ մը հրամցնէր իրեն: Հէր անմիջապէս խօսակցութեան մէջ մտաւ կնոջ հետ, կատակներ ըրաւ եւ դայն հրաւիրեց դաւաթ մը ճնկելու իրենց բնակարանին մէջ: Գացին Թեներս Քլոզի տունը, ուր Լեկ եւ Հէլէն իրենց կը սպասէին: Ուիսքիի փոքրիկ տակառ մը դրուած էր անկիւն մը: Ապիկայիլ կը պարպէր դաւաթ դաւաթի ետեւէ, մինչ Պրրք կը դարպասէր գինք, եւ Հէր կ'երգէր սիրային երգեր: Գիշերը բաւական յառաջացած էր, երբ Ապիկայիլ հարբած գետին փռուեցաւ ուշակորոյս: Պրրք աչք մը ըրաւ Հէրին, որ գործի անցնի. բայց նոյն պահուն, նրրանցքէն լսուեցան ոտնաձայներ. յաճախորդներէն մէկը եկած էր քնանալու: Գործողութիւնը յետաձգուեցաւ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿ. ՆՈՐԱՅԱՅՏ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ

ՓՐԱԿԱ.— Չեխոսլովաքեան հեռատեսիլի երիտասարդ բեմադիրներէն՝ Հայկ Մարտիրոսեան (Փրակայի միակ հայ ընտանիքը) Սեւրաքնակ հայ եկեղեցականի մը ուղղած նամակին մէջ կը գրէ.

— Սլովաքիոյ մայրաքաղաք՝ Պրատիսլաւայի համալսարանին գրադարանի ցուցակագրութեան ժամանակ յայտնուեցաւ հայկական ձեռագիր մը 16րդ դարու վերջերէն: Ճշդուեցաւ որ միջին դարու մեծ աշխարհագրագէտ եւ փիլիսոփայ Անանիա Շիրակացիի գործն է 7րդ դարէն եւ բաղկացած 88 թերթերէ. բովանդակութիւնը աշխարհագրական տուեալներ են:

Ձեռագրին Բ. մասը կցուած առաջինին, բնաւ կապ չունի Շիրակացիի գործին հետ. «Ալուեսագիրք»ն է (Այծեկցի՞...) բաղկացած հայկական առասպելներէ եւ կարճ առակներէ 12րդ դարու վերջերէն եւ 13ի սկիզբներէն մնացած:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Լա Նուվէլ Ռըվիւ տէ Տէօ-Մոնտի Մարտի Թիւին մէջ լոյս տեսած է Ժերար Սթեֆանեսքոյի մէկ հարցազրոյցը Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին հետ, ուր լայն տեղեկութիւններ կան մասնաւորաբար Հայաստանի եկեղեցական եւ կրօնական կեանքին մասին:

×

Մարսէյլի Սըմէն-Փրովանս շաբաթաթերթը (Փետր. 25-Մարտ 3) էջ մը նուիրած է տեղւոյն հայ գաղութին «Աշխատասէր ժողովուրդ մը, զոր տառապանքը դրոշմած է» խորագրին տակ: Տեղեկութիւններ կը տրուին մասնաւորաբար Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մասին, ինչպէս նաեւ մասնակի տեղեկութիւններ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Բողոքական Համայնքին:

×

Թէլէ-Փոշ, Ֆրանս-Սուար եւ այլ թերթեր այս միջոցին կրկին կը խօսին հայազգի դերասան Մայք Քոնորսի (Յովհաննէսեան) մասին Մանիքսի նոր շարքին ցուցադրութեան առթիւ, հեռատեսիլի Բ. կայանէն, Երեքշաբթի իրիկունները:

ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը Յ. Ճ. Սիրունիի նուիրուած յարգանքի երեկոյթ մը սարքած է Մարտ 8ին, Չորեքշաբթի երեկոյ, Միութեան լսարանին մէջ: Հոծ դրասէր բազմութիւն մը ներկայ գտնուած է երեկոյթին, որուն բացումը կատարած է Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը:

Ապա խօսած է Կեդրոնական Սանուցի գրական յանձնախումբի ատենապետը՝ Տոքթ. Վ. Կոմիկեան, որ իր ամփոփ տեսութեամբ պարզած է յարգանքի արտայայտութեան նպատակը, իբրեւ լրացուցիչ մէկ օղակը Կեդր. Սանուց Միութեան 25ամեակի հանդիսութիւններու: Հրանդ Տէր-Անդրէասեան, Կեդրոնականի վերջին անօրէնը, պատկերացուցած է Յ. Ճ. Սիրունիի աշխատանքին գաղափարական արժէքը եւ նուիրումը — ծառայել մեր ժողովուրդի մշակոյթին:

Յ. Ճ. Սիրունիի կենսագրական գիծերը ներկայացուցած է Կեդր. Սանուցի ատենապետը՝ Տոքթ. Գ. Գէորգեան:

Երեկոյթին բանախօսներէն Տոքթ. Եղուարդ Սիմքէշեան նախ յիշատակած է 1914ի մտաւորական եւ գեղարուեստական երկինքը եւ այդ շրջանի պոռթկացող ուժերը, յիշած է մեր գրականութեան ամէնէն չքեղ մէկ տարեգիրքը, Նաւասարդը, զոր Դ. Վարուժան լոյս ընծայած է իր եղբայրակցին՝ Սիրունիի հետ: Իբր բնաբան ընտրելով Վարուժանի նախերգանքը՝ «Հանճա՛րդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա տօներուն արեւափառ», եւ Սիրունիի մէկ գեղօնը նոյն տարեգիրքին մէջ, ի պատիւ Վահագնի եւ Անահիտի, բանախօսը ասոնք մեկնակէտը նկատած է Սիրունիի գրական, մտաւորական որոնումներուն, ինչպէս նաեւ անոր անթիւ նուաճումներուն մեծադոյն ուղին, ուրկէ քալած է ան երկար տարիներ՝ արհամարհելով ամէն խոչընդոտ: Ան խորացնելով լոյսի հանդէպ մեր ժողովուրդին իմացական առաքինութիւններուն հետ կապ ունեցող ամէն բան, դուրդուրալով անոնց վրայ եւ զանոնք սիրելի ընծայելով նաեւ օտարներուն:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻՈՅ նահանգային վերջին ընտրութիւններուն, Մարտ 3-5, Հալէպի շրջանին մէջ տեղւոյն նահանգային խորհուրդի հայ անդամներ ընտրուած են Նազար Նազարեան, Աբրահամ Աւրնեան, Յարութիւն Մարտիկեան, Լեւոն Ղազար եւ Խմին Արօ (հայ կաթողիկէ):

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ֆրանսական դեսպանատան մատուռին մէջ, Փետրուար 27ին, Արեւագալի արարողութիւն կատարած է Եղբայր Բ.հնյ. Սարգիսեան, Հայոց պատրիարքին կարգադրութեամբ: Հաւատացեալներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ գտնուած է:

ՄԵԼՊՈՒՐՆԻ մէջ, Աւստրալիա, տեղի ունեցած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնած Նաւասարդեան խաղերուն հինգերորդը: Ներկայ գտնուած են 500 հանդիսականներ: 150ի մօտ արիներ իրենց նուագախումբով եւ աւստրալիական ու ազգային դրօշներով տողանցած են: Հայ Մշակութային Միութեան երեկոյթին ներկայ գտնուած են 550 հոգի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ճանըմ, ի՞նչ սիրտ կը հատցնես, մենք մէջը բան մը չունինք եա:

— Ի՞նչ ըսել է, խօսք տուինք, որ այս առտու Վարդանը պիտի ճամբենք:

— Հիմա ալ կ'ըսենք, որ Պօղոս էֆէնտին տարբեր որոշում տուաւ:

— Եթէ ես ժամկոչ մը ճամբելու ազդեցութիւն չունիմ նէ՝ ինչո՞ւ իբրեւ թաղական դամ այստեղ նստիմ... եղբայր, գործին մէջը արժանապատուութեան խնդիր կայ, դուն չես ըմբռներ կոր:

Երկու թաղականները այսպէս խօսակցելով՝ իրենք ալ ճամբայ ելան իրենց գործին երթալու համար:

Ժամ մը ետքը տիկին Շաքիկ եկեղեցի կուգայ: Որչափ ալ վստահ էր իր ամուսնոյն վրայ ունեցած ազդեցութեանը, այսուհանդերձ կասկածած էր, որ թերեւս Պօղոս էֆէնտի ազդուէր իր պաշտօնակիցներուն խօսքերէն ու ճամբէր ժամկոչը, ինչ որ իրեն համար դրեթէ մահու եւ կենաց խնդիր մը դարձած էր: Ուստի չկրնալով տարտամութեանց մէջ անցընել ամբողջ օրը, ելեր, հագուեր ու եկեր էր անձամբ ստուգելու ամէն բան:

— Ժամկոչ աղբարը ո՞ւր է, հարցուց բանկալը նստող պաշտօնեային:

— Հոս ըլլալու է, տիկին, պատասխանեց մարդը, արդեօք պէտք ունի՞ք իրեն:

— Կ'ուզէի մէկ մը տեսնել:

— Խորհրդարան հրամմեցէք, երթամ գինքը կանչեմ:

Տիկին Շաքիկ մտաւ խորհրդարանը եւ բազմեցաւ իր ամուսնոյն ատենապետական թիկնաթոռին վրայ:

Վայրկեան մը ետքը Վարդան աղբար ներս կը մտնէր:

— Ծօ՛, Վարդան, ըսաւ տիկին Շաքիկ քմծիծաղով մը, երէկ քեզի յանձնմանե՞ր են...

— Հրամանք է, հանըմ, պատասխանեց ժամկոչը, աթոռին համար աղաները բարկացան:

— Էյ, դուն ի՞նչ ըսիր...

— Ըսի, որ ձեր հրամանով աթոռը Սաթէն խանըմին կեցած տեղը դրի:

— Ապրի՛ս, շատ աղէկ ըրեր ես... ճշմարտութիւնը խօսեր ես:

— Այո՛, բայց կը վախնամ, որ գլխուս փորձանք մը բերեն: Մարդար էֆէնտին եկած էր, շատ բարկացած կ'երեւար:

— Բարկացած է հէ՞, թող քիչ մը քացախ խմէ, ըսաւ Շաքիկ հեգնական ժպիտով մը, այս առտու Պօղոս էֆէնտին հոս եկա՞ւ:

— Եկաւ, քիչ մը կեցաւ, գնաց:

— Քեզի բան մը ըսա՞ւ...

— Չէ՛, հանըմ, բան չըսաւ:

Գոհունակութեան յաղթական ժպիտ մը երեւցաւ տիկին Շաքիկի դէմքին վրայ:

Բայց ժամկոչը այս հարցումներէն մըտատանջութեան մատնուած էր:

— Ոտքդ պագնեմ, Շաքիկ հանըմ, աղաները ինծի բա՞ն մը պիտի ընեն, հարցուց ողորմուկ ձայնով մը:

— Մի վախնար, ծօ, քու մազիդ թելին դպչող չըլլար, ես հոս կեցեր եմ:

— Ողջ ըլլաս...

— Մարդար էֆէնտի ուղեր է, որ քեզ ճամբեն, բայց ես դէմ կեցայ, թող չտուի:

— Աստուած կեանք տայ ձեզի, Պօղոս էֆէնտիին...

Ու ժամկոչ Վարդան սկսաւ փառաբանութիւններ ընել իր պաշտպանուհիին:

Իր ալ ականջը հասեր էր, որ զինքը պիտի ճամբեն ու առտուընէ ի վեր սրտադողի մատնուած էր, տիկնոջ խօսքերը զինքը հանդարտեցուցած էին:

— Քեզի բան մը ըսեմ, աղէկ մտիկ ըրէ, ըսաւ տիկին Շաքիկ, կարելի է, որ քեզի խորհուրդ տան, որ երթաս տիկին Սաթէնէն ներում խնդրես երէկուան եղածին համար...

— Եթէ պէտք է, կը խնդրեմ, ընդմիջեց ժամկոչը, ոտքը ձեռքը կ'իյնամ:

— Ընդհակառակն, դոչեց Շաքիկ, չըլլայ որ տանկ բան մը ընես. եթէ լսեմ, որ գացեր ներում խնդրեր ես, անմիջապէս քեզ ճամբել կուտամ, գիտցած ըլլաս, արդէն Պօղոս էֆէնտիին ու միւս թաղականներուն մնար նէ՝ դուն հիմա ճամբուած պիտի ըլլայիր:

— Բայց, հանըմ, եթէ աղաները ըսեն, ես ի՞նչպէս իրենց խօսքէն դուրս կրնամ ելլել:

— Դուն իմ խօսքս մտիկ պիտի ընես, հասկցա՞ր, եթէ տանկ բան մը ընեն՝ անմիջապէս ելիր ինծի եկուր...

— Գլխուս վրայ:

— Նորէն կը կրկնեմ կոր, եթէ խօսքս մտիկ չընես, ետքը դէշ կ'ըլլայ, չեմ խառնուիր:

— Վերը Աստուած՝ վարը դուն, Շաքիկ հանըմ, ինչ որ ըսես, ան պիտի ընեմ:

— Այն ատեն բնաւ մի վախնար, քեզի դպչող չըլլար, ես կեցեր եմ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան կեդր. վարչութիւնը եւ շրջանի քոյր մասնաճիւղերը (Տէսին – Վիէն) իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զրբաշեանի, այրի Տիկին Մայրանոյշ Գործունեանի, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զարոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Զրբաշեանի եւ զաւակներուն, Պր. Արտաշէս Սապունճեանի եւ զաւակներուն, եղբայրք Գործունեան ընտանիքներուն, Մոմճեան, Եաղուբեան, Կուրտիկեան, Մելքոնեան, Սապունճեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն Տիկին Հայկանոյշ Զրբաշեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեանէ 100 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Արամ Բոբեաղեանի մահուան տխուր առթիւ: Պր. Ս. Նաճարեանէ 50, իր կնոջ ողբացեալ ընկերուհի Մ. Նաճարեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւյմէճեանէ 50, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Գէորգ Մարանկէօզեանի մահուան տխուր առթիւ: Տէր եւ Տիկին Օ. Սարըկարապետեանէ 50, ողբացեալ Փըրլանթի Սարըկարապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Բաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Վ. Սերէնկիւլեանէ իրենց աներհօր եւ հօր մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Նաեւ 10 ֆր. Ոմնէ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

17 Մարտ, Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Կազմակերպութեամբ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ բանաստեղծութեան մասին

Կը խօսին՝ ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ եւ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արզրումեան» խումբի գիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է 10 ֆր. դպրոցի ուսուցչուհի ընկերուհի Փափազեանէ, ողբացեալ ընկ. Յակոբ Աբէլեանի յիշատակին:

×

Փարիզէն Տիկին մը 20 ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան Յուշարձանին, աքսորի ընթացքին իր նահատակուած հարազատներու յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջէն»):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի սըրահի շինութեան կը նուիրեն.—

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնէն 2000 ֆր., Տիկին Եղիսաբէթ Թաթիկեան (Լասիոթա) 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Մանուկեան, Պր. Երուանդ Յովհաննէսեան, Պր. Գարապօղոսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Պ. Գէորգեան 25 ֆր. ողբացեալ Ա. Ալէմեանի յիշատակին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ
Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Տարեց հիւանդ մը խնամելու համար, որ տեղափոխուելու դժուարութիւն ունի, կը փնտռուի խնամող առոյգ կին մը, շաբաթը մէկ–երկու օրուան համար:

Ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն–Մօրիսի բոլոր ընկերները 17 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 20,30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ 50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V

Մարտ 19

Կիրակի ժամը 15–24

Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ

Կը նախագահէ՝

ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նուագախումբ ՄՕՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով

Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs « L'Arménie 1968, Retour aux Sources »

La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ

Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03

Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de *l'Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

« L'AVANT-GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES »

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Բաչանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փաստէօր, էսքալիէ 5, 6րդ յարկ:

BAIL

A CEDER

FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »

Possibilités tous commerces

BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf

+ 2 CAVES attenantes 67 m2

+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2

COURBEVOIE

Bonne situation — affaire saine

Fournisseur importantes Sociétés

Ecrire au journal qui transmettra.

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:

Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝

Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ — Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

VIENNE

EXPOSITION

ARMÉNIE

Nouvelle Salle du Groupe ANI

40, Rue Victor Faugié

du Mercredi 15 au Lundi 20 Mars

de 11 à 21 heures

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ

Մարսէյլի երեք Հայ Արենոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու

Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ

Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ

« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ

Հաճելի անակնկալներ — ճոխ պիւֆէ — քոթիյոն

Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:

Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զաւէն Զատիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ

ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐՊՈՆԻԷՌ

ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական:

Տախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին էսաեանցիներ եւ համակիրներ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՄԱՐՏ
VENDREDI 17 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12368

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.368

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌՈՒՍԱՑՈՒՄԸ ՑԱՐԵՐՈՒ ՕՐՈՎ

Բ.

Ցարական Ռուսիոյ ներքին քաղաքականութիւնը հիմնուած էր բացարձակապետութեան վրայ, բռնակալական վարչաձեւի բոլոր ստորոգելիներով:

Սան Պետերբուրգի կեդրոնական կառավարութիւնը իր սաղմին մէջ կը խեղդէր ազատական, յառաջդիմական ամէն ձեռնարկ: Գաղափարն իսկ մահացու մեղք էր, ո՜ւր մնաց շարժումը: «Յեղափոխութիւն» բառն իսկ սարսափ կ'ազդէր կայսերական արքունիքին վրայ: Ամենազօր Օխրանան, — Չեկայի երէց եղբայրը, — ամէն տեղ էր, աչքերը չորս բացած: Անխնայ էր մանաւանդ փոքր ազգութեանց հանդէպ:

Ռուսիան հսկայ հալոց մըն էր, որուն մէջ պէտք է ձուլուէին հսկայածաւալ կայսրութեան բոլոր այլազան տարրերը: Ռուսացումն էր միակ փրկութիւնը անոր յաւերժութեան: Ազգութիւնները ձգտելով ազատութեան, յեղափոխական գաղափարներով կրնային վարակել զանգուածները, վտանգելով վարչակարգին հիմերը:

Հայերը չատ կանուխէն ճաշակեցին ժողովեան յետաչրջական կառավարութեան բռնակալ վարչաձեւին դառնութիւնները:

1890ին խումբ մը երիտասարդ համալսարանական ուսանողներ ու հայրենասէրներ, Սարգիս Կուկունեանի ղեկավարութեամբ արշաւանք մը փորձեցին դէպի Թրքահայաստան, օգնութեան փութալու համար Համիտեան դաժան բռնապետութեան տակ հեծող իրենց հայրենակիցներուն: Արշաւախումբը, Թրքական սահմանը չանցած, ռուսական հողի վրայ պաշարուեցաւ ռուս զինուորներու կողմէ, որոնք զինաթափելէ ետք փէտայիները, տարին Կարս՝ վարկաբեկիչ պայմաններու տակ: Դատաստան եւ աքսոր ի Սիպիր:

Եւ ո՛վ հեգնութիւն: Թուրքերն ալ կը կարծէին թէ Ռուսիան կը զինէր Հայերը՝ զանոնք կռուելու մղելով իրենց դէմ...:

Կովկասի մէջ Հայերու դէմ հալածանքը պետական ճշմարիտ ծրագրի մը համեմանքն առաւ 1890էն սկսեալ:

Կովկասի փոխարքայ հայատեաց իշխան Գալիցին 1901ին Թիֆլիզէն կեդրոնի կառավարութեան ուղղած իր գաղտնի տեղեկագրով կը պարզէր ռուսացման քաղաքականութիւնը:

Ահա՛ ամփոփ կերպով այդ տեղեկագրին բովանդակութիւնը.—

Կովկասի մէկուկէս միլիոն Հայերը հաստատուած Անդրկովկասի ամէնէն կարեւոր կէտերուն վրայ, չատ մօտիկ իրենց Թրքահպատակ եղբայրներուն, քաղաքական ձգտումներով տոգորուած՝ դարձած են մշտական սպառնալիք մը ռուսական չահերուն: Անոնք են, որ իրենց վրացի եւ թաթար դրացիներուն կը ներշնչեն անջատողական գաղափարներ, ինչ որ նմանապէս կը կազմէ վտանգ մը ընդդէմ Կովկասի ժողովուրդներու ռուսացման քաղաքականութեան, որ ընդունուեցաւ վերջերս:

Այս սպառնալիքն ու այս վտանգը անհետացնելու համար, գաղտնի տեղեկագիրը կը ներկայացնէ հետեւեալ չորս առաջարկները.—

1.— Ջնջել կամ տկարացնել այն բոլոր հիմնարկութիւնները, որոնք Հայոց հոգիին մէջ վառ կը պահեն անկախութեան զգացումներն ու ազգայնական դիմագիծը եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն քաղաքական ինքնավարութեան մը երազն ու փափաքը: Այս կարգէն են՝ դպրոցները, թատրոնները, զանազան կազմակերպութիւնները, մամուլը, գրականութիւնը, եւն.:

2.— Հալածանքի ենթարկել Հայոց եկեղեցին, որ կառավարութեան համոզումով, իբրեւ իսկական ազգային հիմնարկութիւն մը, կ'օժանդակէ ազգին մէջ արծարծելու անջատողական ձգտումներ: Ընկճել հայ հոգեւորականութիւնը, «գըլխաւոր խռովարարը, որ կ'աշխատի վերականգնել միացեալ Մեծ Հայաստան մը»:

3.— Սահմանափակել Հայերու գործունէութիւնը ազատ արուեստներու մարզին մէջ, ինչպիսիք են բժշկութիւն, փաստաբանութիւն եւ գրասենեակի պաշտօնէութիւն: Ընել այնպէս, որ Հայերը օրթոտոքսներուն հաւասար իրաւունքներ չվայելեն առեւտուրի եւ երկրագործութեան ասպարէզներուն մէջ եւ թոյլ չտալ, որ անոնք ազատօրէն կալուածներ գնեն: Այս ձեւով է, որ կարելի պիտի ըլլայ անվտանգ դարձնել զանոնք տնտեսական գետնի վրայ:

4.— Պակսեցնել Հայերու թիւը Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի սահմանակից նահանգներուն, մասնաւորաբար Երեւանի մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն Հայերը, ինչպէս նաեւ Կարսի մէջ, որ գործօն մասնակցութիւն կը բերէ քաղաքական չարժումներուն՝ Էրզրումի վիլայէթին սահմանակից ըլլալուն համար:

Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է՝

ա) Այդ նահանգներուն մէջ բնակեցնել ներքին գաւառներէն բերուած ռուս գաղթականներ:

բ) Հողերու բաժանումին ատեն առաւելութիւն ընծայել նորեկ գաղթականներուն կամ տեղացի իսլամներուն:

գ) Հեռացնել Հայերը այն բոլոր վայրերէն, ուր կը նկատուի քաղաքական չարժում մը:

դ) Ո՛չ մէկ գնով թոյլ տալ, որ Կովկաս ներգաղթող Թրքահայերը հաստատուին ա՛յն վայրերուն մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն իրենց ռուսահպատակ եղբայրները, եւ, առհասարակ, արգիլել անոնց հաստատուիլը Անդրկովկասի մէջ, որովհետեւ կառավարութեան գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ ապագային բոլոր միջոցներով պակսեցնել Հայոց թիւը այդ կողմերը: Տեսնել՝

E. Aknouni, La Question Arménienne et le tzarisme, Genève, 1905, p. 26-27.

Ցարերու ռուսացման քաղաքականութիւնը պիտի յանգէր 1905ի հայ-թաթարական կռիւներուն: Կարմիր Սուլթանն ու Սպիտակ Ցարը կը դաչնակցէին՝ բնաջնջելու համար Հայութիւնը իրենց հողերուն վրայ:

Լոպանով չէր քաչուեր յայտարարելէ թէ Ռուսիա կ'ուզէ «Հայաստանը առանց Հայերու»: Նոյն այս քաղաքականութիւնն էր, որ Կովկասեան Բանակի հրամանատար զօրավար Եուտէնիչին տուն կուտար 1915 Ապրիլ 5ին գրելու վերին իշխանութեան — Կովկասի փոխարքայ Վաբանցով — Դաչկովի համաձայնութեամբ — պահանջելու համար, որ Դոնէն ու Կուբանէն բերուած կոզակներ բնակեցուին Թրքահայաստանի գրաւուած հողերուն վրայ, — Ալաչկերտի, Դիադինի ու Բայազիտի չրջանները (Տե՛ս Լէօ՝ «Անցեալից», էջ 321-323):

Ռուս բոլչեւիկները, իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները ցարերուն, կը չարունակեն ռուսացման քաղաքականութիւնը աւելի մեղմ ձեւերով, «սոցիալիզմ կառուցանել»ու նչանախօսքով:

Ցարերու քաղաքականութեան արդիւնքն այն եղաւ, որ Թիֆլիզի հայ «բուրժուա» դասակարգին մէջ ռուսացումը սկսաւ աւերներ գործել դարուս սկիզբէն եւ եթ: Թիֆլիզի հայ «ազնուական» ընտանիքներուն մէջ ռուսերէնը դարձաւ մայրենի լեզու եւ հայերէնը դուրս «չպրտուեցաւ»: Օրինակները բազմաթիւ են: Անոնցմէ նմոյչներ կան նաեւ Փարիզի մէջ:

Վերջին — ու ամէնէն պերճախօս — օրինակն է ակադեմական Լեւոն Թորոսեան, կեղծ անունով Հանրի Թրուայեա, որ ցարդ կը յամառի ուրանալ իր հայկական ծագումը եւ միջազգային հասարակութեան առջեւ ինքզինք կը ներկայացնէ իբրեւ Ռուս:

Ահա՛ թէ մինչեւ ուր հասած է ռուսացման քաղաքականութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՉ ՈՔ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ՀԻՒՍԷՅՆԻ ՀԵՏ

Յորդանանի Թագաւորը, ինչպէս կ'ակընկալուէր, ճառով մը պարզեց իր Թագաւորութեան վերակազմակերպման ծրագիրը, անչուչտ, երբ տէր դառնայ իր կորսուած հողերուն: Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Պաղտատի հաղորդած լուրին հիման վրայ, Հիւսէյն նպատակ ունի արար դաչնակցային Թագաւորութեան մը վերածել Յորդանանն ու Այսրյորդանանը, երկրորդը, որ գրաւուած է Իսրայելացիներու կողմէ, վերածելով պաղեստինեան նահանգի: Ամման պիտի դառնայ միացեալ Թագաւորութեան մայրաքաղաքը, իսկ Երուսաղէմ՝ պաղեստինեան նահանգինը: Թագաւորը կը դառնայ Պետութեան պարագլուխը, ինչպէս նաեւ ընդհ. հրամանատարը միացեալ բանակին: Իւրաքանչիւր չրջան կ'ունենայ տեղացիներէ կազմուած գործադիր եւ օրէնսդիր իշխանութիւններ: Այս իմաստով նոր սահմանադրութիւն մը պիտի մշակուի:

Հիւսէյնի ծրագիրը քննադատուեցաւ ոչ միայն պաղեստինեան կազմակերպութիւններու կողմէ, որոնք «դաւաճանական արարք» որակեցին զայն, այլեւ կարգ մը արար Պետութիւններու կողմէ:

Իսրայէլի վարչապետն ալ չեչտեց, թէ Հիւսէյնի ծրագիրը չէ վաւերացուած իրենց կողմէ, մնաց որ ան արգելք կը հանդիսանայ խաղաղութեան հաստատման:

Մեծ Պետութիւնները դեռ չեն ճչդած իրենց դիրքը: Ֆրանսական կառավարութեան բանբերը նկատել տուաւ, թէ Նախարարներու Խորհուրդը ժամանակ չէ ունեցած քննելու զայն, այսուհանդերձ Ֆրանսա միշտ ունեցած է այն տեսակէտը, թէ Մերձ. Արեւելքի մէջ կարելի չէ խաղաղութիւն հաստատել անտեսելով պաղեստինեան իրականութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ ներկայիս հնարաւորութիւն ունի վերստին ընդունելու այցելութիւնը ամերիկեան մարտանաւերու: Վարչապետ Էրիմ այս յայտարարութիւնը կատարեց ճչդելով, թէ վերջին տարիներուն նման այցելութիւնները անհնար դարձած էին այն ցոյցերուն հետեւանքով, որոնք կը կազմակերպուէին համայնավարներու կողմէ: Այժմ հակամերիկեան ձախապաչտ տարրերը ճնչուած են: 1969էն ցայսօր ամերիկեան նաւերը չէին այցելեր Թուրք նաւահանգիստները, երբ ամերիկացի նաւաստիներու վրայ յարձակումներ կատարուեցան Իզմիրի, Պոլսոյ եւ այլ քաղաքներու մէջ: Վարչապետ Էրիմի համաձայն, ահաբեկիչներու պատրաստութեան ցանց մը հաստատուած էր Շուէտէն մինչեւ զոյգ Գերմանիաներն ու պաղեստինեան կայանները: Ահաբեկիչները կը ղրկուէին Թուրքիա:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ, 32 տարեկան, սպաննած է Փրոֆ. Ժան Օլմէրը, որ Ֆրանսայի մեծագոյն մասնագէտներէն է արիւնագիտութեան: Ուսանողը որ ջղային խանգարում ունեցած էր անցեալին, այն համոզումն ունէր թէ բժչկապետը արգելք կ'ըլլայ իր յաջողութեան: Փրոֆեսէօրին մահը մեծ յուզում յառաջ բերած է ոչ միայն Մարսէյլի այլեւ բովանդակ Ֆրանսայի բժշկական չրջանակներուն մէջ: Ծնած էր 1904ին: Հեղինակն էր բազմաթիւ ուսումնասիրութեանց:

ԴԱՆԻԱԿԱՆ չարթեր օդանաւ մը որ 112 հոգի կը փոխադրէր անձնակազմով միասին, ճզմուեցաւ լերան մը վրայ Օմանի թերակղզին:

ՓԱՐԻԶԻ ընտրանիին եւ Հայերու այնքան ծանօթ՝ Սալ Կավօն, որ ամէնէն մըտերիմներէն եւ հաճելիներէն մէկն է Փարիզի, կրնայ անհետանալ: Այս առընչութեամբ մտահոգիչ լուրեր կը չրջին եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ զուցէ փլցուի եւ տեղը... կառատուն մը չինուի: Ներկայիս Կավօներուն միայն անունը մնացած է եւ բաժնեթուղթերը պանդոկի եւ ապահովագրութեան ընկերութիւններու ձեռքն են: Բաժնետէրերն ալ մարդիկ են որոնց համար որեւէ գործի միակ իմաստը՝ բերած չահն է:

ՊՈԼՍՈՅ մէկ սրճարանին տէրն է եղեր — Նուրի Պոսթան — որ կը կազմակերպէ թմրեցուցիչի առեւտուրը Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ: Ինչպէս գրած էինք երէկ, Պոսթան ձերբակալուած է, բայց 30 հազար Թրքական ոսկիի (չուրջ 12.000 ֆր.) երաշխաւորագին վճարելով ազատ ձգուած է:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Իրաք առաջարկած է Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հետ անմիջական միութիւն մը: Նման միութիւն մը բաց պիտի ըլլայ արար որեւէ Երկրի որ կ'ուզէ անդամակցիլ: Պաշտօնական ղեկոյցը իր նախաբանին մէջ կը դատապարտէ յորդանանեան կառավարութեան նահանջական դիրքը:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ մէջ բողոքական ոստիկան մը սպաննուեցաւ: Երկու անգլիացի զինուորներ ալ, մասնագէտ ռումբերը անվնաս դարձնելու գործին մէջ, օդը ելան, երբ իրենց ձեռքին մէջ ռումբ մը պայթեցաւ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ֆրանսուա Միթերան Իսրայէլ ժամանեց, ուր տեսակցեցաւ վարչապետին հետ:

ՀԱՐԱՒ. ԵՄԷՆ ամբաստանեց Սէուտական Արաբիան, որ կը պատրաստուի յարձակիլ իր վրայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Չինաստան պիտի այցելէ Յուլիս 5–11:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողներ եւ բանուորներ փողոց իջած են ցոյց ընելու համար եւ բողոքելու Էլ Ֆերոլի միջադէպերուն դէմ, ուր ապահովութեան ուժերը կրակ բացին բանւորներուն վրայ եւ երկու բանուորներ սպաննուեցան:

ԳԱՐՈՒՆԸ իր կանխահաս այցելութիւնը կը չարունակէ եւ Փարիզի մէջ 20 աստիճան էր Չորեքչաբթի օր: Հիւսիսային Ֆրանսա նպաստաւոր օդ ունի մինչ հարաւը՝ անձրեւ եւ հով:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

Բ.

Գաւառներէն հոծ թիւով գաղթականներ խուժեր էին Իսթանպուլ, խռնուեր էին Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ բակը, եւ Կեդրոնականի շէնքը թափուր գտնելով եկեր զետեղուեր էին անոր դասարաններուն մէջ ալ:

Ահաւոր վիճակ կը ստեղծուէր Կեդրոնականի սաներու համար: Մտահոգութեան մէջ էինք նախ մենք, աւարտական դասարանի տղաքս: Ի՞նչ պիտի ըլլայինք եթէ չբացուէր դպրոցը: Նոյն մտահոգութիւնը կը տարածուէր մեզ յաջորդող երեք դասարաններուն վրայ ալ, որոնք ստիպուած պիտի ըլլային տարբեր դպրոց որոնել շարունակելու համար իրենց ուսումը: Եւ դեռ կար դժբախտներու ուրիշ խումբ մը: Անոնք գաւառացի այն պատանիներն էին որոնք կախարդուած Կեդրոնականի հմայքէն՝ Իսթանպուլ էին վազեր գաւառներէն, նոյնիսկ հեռաւոր Վանէն, Պիթլիսէն, Մուշէն, Սեբաստիայէն եւ որոնք եւս անձկութեամբ կը սպասէին դպրոցին վերաբացումին:

Այս պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ էր անհնարինը փորձել: Վերջին զոյգ դասարաններէ ներս նախաձեռնութիւնը մեր վրայ առինք: 1908 Օգոստոս 25ին մեր անդրանիկ գումարումն ունեցանք եւ վարչութիւն մը ստեղծեցինք վեց անդամներով, որոնցմէ չորսը՝ Աւետիք Մեսրոպեան, Հրանդ Սարեան, Գուրգէն Էլմասեան եւ այս տողերը գրողը վերին դասարանէն, եւ մեզ յաջորդող կարգէն ալ Վահան Ասատեան եւ Խորէն Աստուրեան: Մեր պաշտօնն էր դիմումներու սկսիլ որպէսզի դպրոցը բացուի իր օրին, թէեւ Սեպտեմբերին հազիւ քանի մը օր մնացած էր:

Եւ սակայն ո՞ւր կրնայինք դիմել, երբ դեռ «ազգ» չկար: 1908 Յուլիս 16–29 տապալեր էր Օրմանեան եւ Դուրեան տեղապահ ընտրուեր էր, Ազգային հին վարչութիւնը շարունակելով մնալ պաշտօնի վրայ, առանց ի վիճակի ըլլալու «ազգ» հանդիսանալ այն օրերու թոհուբոհին մէջ: Հազիւ ամիս մը յետոյ, այն է Օգոստոս 13–26ին Իզմիրլեան Իսթանպուլ կը դառնար Երուսաղէմէն, բայց դեռ աւելի քան երկու ամիս պիտի սպասէր պատրիարք ընտրուելու համար:

«Ազգը» զբաղած էր երեսփոխան ընտրելով: Կեդրոնականի մասին ո՞վ պիտի մտածէր:

Մինչ այս մինչ այն, օրերը շուտ շուտ կ'անցնէին եւ Կեդրոնականը դեռ փակ կը մնար:

Ճարահատ՝ Սեպտեմբեր 10–23ին մեզմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Խառն ժողովին: Մեզ պատասխանեցաւ թէ առայժմ ի վիճակի չեն դարման գտնել մեր ցաւին: Հին խնամակալութիւնը, դառնութիւնը իր ներսը, մերժած էր իր պաշտօնը շարունակել գոնէ մինչեւ իր յաջորդին կազմութիւնը, իսկ այդ յաջորդը դեռ չէր կրնար կազմուիլ, մինչեւ որ ազգը իր օրինական նոր իշխանութիւնը չունենար:

Խառն ժողովի մօտ մեր կատարած դիմումէն օր մը յետոյ, Սեպտեմբեր 11–24ին, ներկայացանք Մինաս Չերազին ալ, որ օրուան դէմքն էր Իսթանպուլի մէջ՝ փառահեղ ցոյցերով դեռ նոր դիմաւորուած Եւրոպայէն իր վերադարձին: Թերեւս մեր ցաւն ըմբռնէր մէկը որ վճռական դեր կատարած էր Կեդրոնականի ստեղծման առթին 1886ին, եւ շուրջ հինգ տարի խնամակալ ու տնօրէն էր եղեր անոր: Մինաս Չերազ եւս ճար մը գտնել չկրցաւ: Յոյսերով ճամբեց մեզ ան ալ:

Ստիպուած էինք մենք փնտռել ու գտնել մեր գլխուն ճարը: Օր մը առաջ արդէն ժողովի կանչեր էինք դպրոցին վերին երկու դասարանները միասին որոնելու համար զայն: «Կեդրոնականցի սաներու Միութեան» անունով եւ այս տողերը գրողին ստորագրութեամբ թերթերու 1908 Սեպտեմբեր 10–23 թիւին մէջ (*) հրատարակած մեր հրաւէրը կ'ըսէր·

«Կը հրաւիրենք Կեդր. վարժարանի յառաջիկայ տարուան բարձրագոյն երկու կարգերու աշակերտները, վաղը, Հինգշաբթի, առտուան ժամը 8,30ին ներկայ գտնուիլ վարժարանի ամփիթատրոնը, խորհրդակցելու համար վարժարանին քանի մը կենսական խնդիրներուն մասին:

Ա. Բացումին խնդիրը
Բ. Խնամակալութեան խնդիրը
Գ. Տեսչութեան խնդիրը
Դ. Ուսուցչական խնդիրը
Ե. Աշակերտներու խնդիրը

«Սուրհանդակ» խմբագրական հետեւեալ ծանօթութիւնը կը կցէր մեր հրաւէրին·

«Ասկէ առաջ, քանի մը անգամ, խօսելով Կեդրոնականի մասին, փափաք յայտնած էինք որ վարժարանին մէջ պատըսպարուող գաղթականները ժամ առաջ յարմար տեղ մը փոխադրուին եւ վարժարանը ժամանակին վերաբացուի: Ցաւով տեսանք սակայն որ ոչ մէկ լուրջ ձեռնարկ եղաւ այս մասին եւ հակառակ անոր որ այսօր ամսուն տասն է, վարժարանը կը մնայ փակ եւ աշակերտներն ալ ցիրուցան: Ասոր հետեւանքը սա եղած է որ շատ մը աշակերտներ, համոզուած ըլլալով որ վարժարանը քանի մը ամիսէն հազիւ պիտի կարենայ բացուիլ, հրաժարելու եռեւէ են. արձանագրուիլ ուրիշ աշակերտներն ալ յուսահատ ու շփոթած, ինչ ընելնին չեն գիտեր: Սրտովին կը մաղթենք որ աշակերտներու վաղուան միթինկը իր արդիւնքը ունենայ եւ վարժարանը վերաբացուի կարելի եղածին չափ շուտով»:

«Սուրհանդակ» եւս մեզմէ, խլէզներէս կը սպասէր այսպէս ճարը:

Օրակարգը զոր հրատարակած էինք եւ կոչուած նաեւ լուծելու, մեր ուժերէն վեր էր անշուշտ, եւ ուրիշ ելք չգտանք բայց եթէ հազար պատի զարնել մեր հէք գլուխը որպէսզի դպրոցին դուռները բանալ տանք գոնէ՝ «խնամակալութեան», «տեսչութեան», «ուսուցչական կազմի» բարդ հարցերը ձգելով ապագային:

Առաջին մեր յաջողութիւնն եղաւ դպրոցը պարպել տալ գաղթականներէն: Բայց այդքանը բաւական չէր դպրոցը բանալու համար: Ամիս մը անցած էր արդէն նոր տարեշրջանէն, եւ ան դեռ փակ կը մնար: Ստիպուած էինք ապաւինիլ սակայն միշտ մեր ուժերուն, եւ առաջին հերթին կազմեցինք ուսանողական միութիւն մը:

Թերթերը իրենց 7–20 Հոկտեմբերի թիւով կը գրէին·

«Ազգային Կեդրոնական վարժարանի ուսանողները մեծամասնութեամբ հաւաքուելով առժամեայ ուսանողական միութիւն մը կազմեցին որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ աշակերտներու հսկողութիւն մը դպրոցին վերաբացմանը համար դիմումներ ընել: Միութիւնը իր առժամեայ դիւանին պաշտօն յանձնած է ծրագիր մը պատրաստել, որ աշակերտներու քննութեան ենթարկուելէ ետքը, պիտի ծառայէ իբրեւ հիմնական կանոնագիր ուսանողական միութեան»:

Վերջին յանդգնութիւն մը եւս անհրաժեշտ էր, ու որոշեցինք դպրոցը բանալ մենք մեր ուժերով, մենք՝ խլէզներս, մեր վրայ առնելով անոր բովանդակ հոգը: Մենք դառնալով խնամակալութիւն, տեսչութիւն եւ ուսուցչութիւն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

(Շար. – 2)

(*) Տես, օրինակ «Սուրհանդակ»ի այդ օրուան թիւը:

ԷՏԻՄՊՈՒՐԿԻ ԴԻԱԿԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ առտու, Ապիկայիլ սթափեցաւ եւ կրկին ուիսքի ուզեց: Կէսօրուան մօտ, քովի սենեակները պարպուած ըլլալով, Պըրք նետուեցաւ կնոջ վրայ զայն անշարժացնելու համար, մինչ Հեր կը գոցէր անոր քիթն ու բերանը: Քանի մը ժամ ետք Տոքթ. Նաքս կը ստանար այս թարմ դիակը եւ կը վճարէր 10 սթերլին, առանց հարցնելու, թէ ինչպէս մեռած էր այս կինը: Գիտութիւնը այնքան կը կախարդէ իրեն ծառայողները, որ անոնց մէջ կը սպաննէ բարոյականն ու խիղճը: Կը բաւէր, որ դիակին վրայ բռնութեան հետքեր, վէրքեր եւ արիւն չտեսնուէին: Քաջալերուած այս յաջողութենէն, Հեր եւ Պըրք իրենց տիկիններուն օգնութեամբ անցան հարուածային աշխատանքի: Մեծ մայր մը եւ իր թոռնիկը բռնեցին Տոքթ. Նաքսի աշխատանոցին ճամբան, յետոյ՝ Մաքսուելլի ազգականուհիներէն մէկը եւ զանազան ուրիշ անտէր արարածներ:

Նկատեցին, որ բժիշկը կը նախընտրէր երիտասարդ եւ թարմ մարմինները, որոնց համար շատ աւելի կը վճարէր: Պըրք եւ Հեր իրենց գործունէութեան կեդրոնը փոխադրեցին Փրինսէզ փողոցին մէջ, ուր կը վխտային բազմաթիւ պերճաղիճներ: «Պառ»ի մը մէջ նշմարեցին երկու երիտասարդ աղջիկներ, 18էն 20 տարեկան, Մէյրի Փեթըրսըն եւ Ճանէթ Պրաուն: Պըրք մօտեցաւ անոնց, բարեկամութիւն հաստատեց եւ զանոնք հրաւիրեց իր տունը, այսինքն Թեններս Քլոզի որջը: Ուիսքիի գաւաթները պարպուեցան. Մէյրի կորսնցուց իր ուշքը, բայց ոչ Ճանէթ: Պըրք զայն ճամբայ դրաւ ու վերադարձաւ: Հեր եւ իրենց տիկինները խեղդամահ ըրին 19 տարեկան պարմանուհին: Եւ որովհետեւ Մէյրի գեղեցիկ մազեր ունէր, Պըրք կտրեց զանոնք, կեղծամագործի մը ծախելու համար:

Երբ մարմինը տարին հիւանդանոց, բժիշկ Նաքս բացակայ էր: Անոր օգնականը բացաւ սնտուկը եւ ճիչ մը արձակեց: Կը ճանչնար այս խուզուած աղջիկը: Պըրք սակայն ինքզինքը չկորսնցուց, ըսաւ որ այս մարմինը գնած էր պառաւ կնոջմէ մը, որ կը բնակէր Քենընկէյթ թաղին ետեւը: Երբ բժիշկ Նաքս գիտնութեան սեղանին վրայ տեսաւ աղջըկան գեղեցիկ մարմինը, անմիջապէս նկարիչ մը հրաւիրեց որպէսզի պծէ զայն, եւ յետոյ ձեռք առաւ նշդրակը:

Ճանէթ Պրաուն, սակայն, երկար փնտռեց իր ընկերուհին, դիմեց ոստիկանութեան, բայց ոչ ոք ականջ դրաւ անոր գանգատներուն:

Պըրք եւ Հեր կանգ չառին սակայն, չդադրեցուցին իրենց գործունէութիւնը:

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ահա այս անտեսուած Սուրբն է որ կը տեսնէի ամէն առաւօտ, երբ կը հրէի պատուհանիս կանանչ փեղկերը, եւ երբ արեւը իր հոլանի բազուկները կը նետէր վիզիս շուրջ: Ճիշդ դէմս էր անշարժ ալեկոծութիւնը, որ կը ճաճանչէր, ակնախտիղ ըլլալու աստիճան: Իմ ակնարկս կը նաւարկէր մէկ ձիւնապատ կատարէն դէպի միւսը, երթալ ապաստանելու համար Սուրբին մօտ: Զայն է որ կ'ողեկոչէի, գիտնալով թէ չունի ոչ մէկ խնդրարկու, որուն բաշխել կարենար կենաց հացը:

Գիւղը չունէր հացագործ: Երբ սալոնի բաց պատուհանին մէջ կ'երեւար Ֆրանսուազ, որ իր կարմիր հեծելանիւով ընդառաջ կ'երթար շրջուն վաճառորդին, մենք կ'ըսէինք. «Ֆրա'նս, Ֆրա'նս, մեզի համար եւս առ... գթա' սովեալնեբուս...»: Սուրճս տարբեր համ կ'ունենար, երբ դէմս կը կանգնէր թարմադէմ աղջիկը, հացին չափ անեղ: Սիրտս կը մթագնէր եւ անգամ մը եւս կ'ափսոսայի, որ բախտը չեմ ունեցած ճանչնալու այս տեսակ աղջիկ մը, երբ տակաւին ուշ չէր: Մախաղ մը կը նետէի ուսիս, կ'անցնէի շողեկառքի գիծը, երթալ սուզուելու համար առանձնութեան ծոցը: Ըլլալով քաղքի ծնունդ, անկարող էի երկար պառկած մնալ ծառերու տակ: Ամէն ինչ գլխս կը նեղէր: Անհարթ հողը, շիւղերը, միջատները, ամէն ինչ: Կ'ընէի երկար շրջապտոյտներ: Օր ըստ օրէ աւելի կը մտերմանանայի շրջակայքի բնակավայրերուն, վայելելով հանդերձ ներկայութիւնը լեռնաշղթային, որուն կողերն ի վեր կ'երթար թափառիլ իմ երեւակայութիւնս: Կային կատարներ որ պատրաստ էին ա'մէն արկածախնդրութեան եւ ուրիշներ՝ որ կը մխային թեթեւօրէն, նոր սանձած ըլլալով իրենց այրուձին: Առանձնութիւնը գլխս չէր նեղեր: Գիտէի թէ երեկոյեան պիտի գտնեմ երկու սիրելիներս եւ գիւղին ուսուցիչը, որ միաժամանակ կը կատարէր քաղաքապետութեան քարտուղարի պաշտօնը: Մէօսիէօ Պռէտիէ մեր բարեկամն էր: Անոր հետ է որ կը կազմէինք թղթախաղի չորրորդութիւնը: Այս շրջագայութիւններու ընթացքին է որ գիս կեցուց աղտոտ, նեխոտ եւ քրքրուած Ֆօրտ մը: Մէօսիէօ Ապռիալ, որ ոստիկանութեան տեղւոյն ականջն էր, վանք կ'երթար գործով: Միթէ կ'ուզէ՞ի օգտուիլ առիթէն: Կ'ուզէի:

Ապշութիւնս մեծ եղաւ երբ տեսայ, գորշ, անհամբոյր եւ լայնախիտ կառոյցներու կողքին, բոլորովին նորակերտ մատուռ մը, որ կը թուէր ըլլալ ձիւներու ծաղիկը: Մաքրափայլ եւ շողակաթ, ան իր անդրաշխարհային խաղաղութիւնը կ'ողեւորէր բարձր եւ նեղ պատուհաններու պսպղուն վիթրօներով և մարմարի նուրբ սալարկումով: Սուրբը կը ցցուէր բոլորաձեւ մատուռին ճիշդ կեդրոնը և կը մեծարուէր գմբէթին երկնապարգեւ ճառագայթումով: Դէպի առաջ տարածած էր իր աջը, որ կը թուէր յայտնել ճշմարիտը: Սուրբը կը յառաջանար առանց քալելու:

— Այդ տեսակ բաներ մի' ըսեր Ֆրանսուազի առջեւ... միամիտ է, կը հաւատայ...:

Իրաւացի էր Էլիզապէթ: Առանց պատճառի չէ որ ծնողքը ո'չ միայն կը դուրգուրային, այլ նաեւ կը հսկէին այս աղջըկան վրայ որ սիրտ տուած էր տեղացի տղու մը: Պատահեցաւ որ ինծի մատնացոյց ընեն այդ Ռոպէրը, որ զոյգ մը պարարկալաններու ձեռք կուտար խոզերու վոհմակ մը ճամբոնէն վար քշելու եւ զանոնք կշռելու համար հասարակաց կշիռին վրայ, որ հաստատուած էր եկեղեցիին քովը: Ի՜նչ վայնասուն, Աստուած իմ, ինչքա՜ն աղեխարշ ողբ ու կոծ ... Անասուններուն խանչիւնը կը բարձրանար մինչեւ եօթներորդ երկինք, մինչդեռ երիտասարդը կը զօտեմարտէր ճարպի տիկերու հետ, վճռականութեամբ եւ մերկ կուրծքով: Այնքան յարաշարժ էր երիտասարդը որ հազիւ թէ կրցի որոշել իր դիմագիծը: Գիտէի սակայն թէ Ֆրանսուազը գիւղաքաղաք կը տանի պարելու, Կիրակիի պատարագէն վերջ, ծնողքին հաւանութեամբ:

Մենք եւս պտոյտի տարինք աղջիկը, նպաստաւորուելով ինքնաշարժէ մը որ մեզի տրամադրուած էր կէս օրուան մը համար: Բացի մեր շրջանակէն, Ֆրանսուազ չունէր իրեն յարմար ընկերուհիներ գիւղին մէջ եւ դժուար կը տանէր ձանձրոյթին ծանրութիւնը: Պէտք է նշել որ այդ հեռաւոր տարիներուն չկային տակաւին ո'չ հեռատեսիլ, ո'չ լայն միջոցներ փոխադրութեան եւ ոչ ալ մնացեալը: Այդ արշաւներու ընթացքին հաստատեցի Ֆրանսուազի հմայքին զօրութիւնը: «Զգուշացէ'ք շունէն» ազդարարած էր կառավարը, երբ ներս կ'անցնէինք սպանական օպէռժի շրջափակէն: Բայց բաւական եղաւ որ Ֆրանսուազ յառաջանայ թեթեւոտն եւ անվարան, որպէսզի իրեն կապուի հրաբորբ անասունը: Տեսարանը զարմանալի էր: Շունն ու աղջիկը մէկզմէկու որպիսութիւն հարցուցին, խօսեցան ներսէն–դուրսէն եւ համաձայնեցան: Երկար չտեւեց համաձայնութիւնը: Շունը ըսաւ Ֆրանսուազի.— «Եթէ հետս պիտի չխաղայիր, ինչո՞ւ հոս եկար... քեզ ո՞վ հրաւիրեց, ո՞վ, ուլով, ուլուլով...»: Աղջիկը կը կրէր թեթեւոր սանտալներ երբ շունին հետ կը վազէին կողք կողքի, որպէս տարեկիցներ: Լիճին առջեւ ծնեցաւ Ֆրանսուազ եւ իր ափերով ջուր նետեց շան քիթին–բերնին, մինչդեռ կը ճախրէին, հոնվե՛րը, զոյգ մը արծիւներ:

(3 – Շար.)

իրենց ձեռքին տակ բազմաթիւ ուրիշ անձեր եւ անտուն կինեար, այրեր եւ նոյնիսկ մանուկներ վերածուեցան դիակնե — րու, եւ հասան փրոֆեսէօր Նաքսի դիտութեան սենեակը: Մարդկային կեանքը երբեք այսքան աժան չէր եղած: Ոճիրը դարձած էր սովորական գրաղում եւ չհու օրինաւոր ազբիւր:

Եւ սակայն, այս ընթացքը չէր կրնար այսպէս շարունակուիլ:

Օր մը, Կրէյ անունով մարդ մը եւ իր կինը, որոնք կը բնակէին վարձու սենեակներէն մէկուն մէջ, քանի մը օրէ ի վեր, այցելութիւնը ընդունեցան ծեր ազգականուհիի մը, որ մէկ գիշեր խոժոռ պիտի մնար: Եւ որովհետեւ իրենց սենեակին մէջ տեղ չկար, Հէրի առաջարկեց, որ տեղ մը տայ անոր անկիւնի սենեակին մէջ:

Յաջորդ առտու, տէր եւ տիկին Կրէյ եկան իրենց ազգականուհին տեսնելու: «Ճիշդ առաջ դուրս ելաւ, — ըսաւ Պըրք, — հիմա կը վերադառնայ»: Տիկին Կրէյ սենեակին մէկ անկիւնը նշմարեց յարդի կոյտ մը, որուն վրայ տեսաւ իր գուլ — պաներէն մէկը: Ուզեց մօտենալ եւ առնել գուլպան, բայց երկու ոճրագործները արգելք հանդիսացան: Անոնցմէ մէկը ելաւ տեղէն ու գուլպան տուաւ տիկին Կրէյի: Ծաշէն ետք, Պըրք եւ Հէր իրենց տիկիններով պտոյտի ելան, այնքան ինքնավստահ դարձած էին: Տէր եւ տիկին Կրէյ վերադարձան անկիւնի սենեակը, վար առին յարդի կոյտը եւ տակը տեսան իրենց ազգականուհիին դիակը: Անմիջապէս վազեցին ոստիկանատուն: Հոն շատ կարեւորութիւն չտուին անոնց պատմածներուն, բայց վերջ ի վերջոյ ոստիկան մը ընկերացաւ անոնց: Բաւական ժամանակ անցած էր: Երբ հասան Թենըրս Քլոզի տունը, դիակը արդէն անհետացած էր: Միշտ ջղայնացած պիտի վերադառնար իր գործին, երբ յարդի կոյտին տակ նշմարեց արիւնոտ շապիկ մը· եւ որովհետեւ լսած էր բժիշկ Նաքսի գործունէութեան մասին, գնաց հիւանդանոց, ելաւ մառան եւ հոն սնտուկի մը մէջ գտաւ Կրէյներու ազգականուհին՝ Մարկըրի Տոչերթի մերկ դիակը...

Այս անգամ արդարութիւնը չէր կրնար աչքերը գոցել: Հէր, Պըրք, Լեկ եւ Մաքտուկալ անմիջապէս ձերբակալուեցան ու նետուեցան բանտ: Ընթերցողը պիտի կարծէ, թէ այսքան ոճիրներէ ետք՝ այս չորս հրէշները անմիջապէս պիտի դըր — կուէին կախաղան: Որեւէ երկրի մէջ այդպէս պիտի ըլլար, բայց Անգլիայէն, ուր կան տարօրինակ օրէնքներ: Նախ այդ — քան ոճիրներէն մնացած էր մէկ փաստ միայն՝ Մարկըրիի մարմինը: Հարկաւ միւս դիակներուն մասին կարելի էր հարցաքննել փրոֆեսէօր Նաքսը, բայց ոստիկանութիւնը չուզեց անհանգիստ ընել այդքան համբաւաւոր գիտնական մը: Իսկ որովհետեւ ուրիշ վկաներ չկային, կը մնար ոճրագործներու խոստովանութիւնը: Անգլիական արդարութիւնը ճնշում չէր բանեցներ ամբաստանեալներուն վրայ, անոնք ալ կ'ուրանային իրենց արարքը: Այսպէսով, ամենամեծ ոճրա — գործը՝ եթէ ճարպիկ է, կրնայ ծաղրել մարդոց արդարութիւնը: Արդարութեան ձեռքը կը մնայ վերջին զէնք մը, որ երկսայրի է: Ամբաստանեալներուն մէջէն կ'ընտրուի ամէնէն անմեղ կարծուածը եւ անոր կ'առաջարկուի վկայի դերը. ասոր փոխարէն ան անպարտ կ'արձակ — ուի: Ինչպէս կը տեսնէք արդարութիւն մը, որ շատ արդար չէ:

Այդ բախտին տիրացաւ Հէր, որ պատրաստակամութիւն ցոյց կուտար մահ — ուան ղրկելու իր նախկին բարեկամը: Անոր վկայութիւնը ընդունուեցաւ, Պըրք դատարանի կողմէ մահուան դատապարտուեցաւ, իսկ երկու կիները ստացան բանտարկութեան թեթեւ պատիժներ:

Երեսուն հազար հոգի ներկայ եղան, երբ Պըրք կախաղան բարձրացաւ: Մարմինը յանձնուեցաւ Փրոֆ. Նաքսի, որ զայն պառկեցուց այն սեղանին վրայ, ուր պառկած էին իր բազմաթիւ զոհերը:

Բազմութիւնը կը պահանջէր նաեւ Հէրի մահը եւ իրաւամբ: Բայց դատաւորի մը խոստումը պէտք է յարգուի: Գիշեր մը, ոստիկանութիւնը Հէրը դուրս հանեց բանտին գաղտնի դուռնէն, որուն առջեւ կառք մը զինք կը սպասէր, եւ հեռացաւ Էտիմպուրկէն, ուր ժողովուրդը զայրացած էր իր եւ արդարութեան դէմ: Յաջորդ օրը հասաւ Տըմֆրի քաղաքը· բայց ճաշարանի մը մէջ, իր զոհերէն մէկուն փաստաբանը, զինք ճանչցաւ եւ անունը պոռաց: Շատ չանցած քաղաքին ամբողջ բնակչութիւնը ոտքի ելաւ եւ 12 հազար հոգի քալեցին ճաշարանին կողմը, Հէրը բզքտելու համար: Հէր փախաւ ախոռին դուռնէն եւ ապաստան գտաւ բանտին մէջ: Բազմութիւնը խորտակեց բանտին դուռները: Բանտապետը հազիւ կրցաւ դուրս հանել ու դնել կառքի մը մէջ: Հէր ուղղուեցաւ Քարլիլ քաղաքին մօտերը:

Գիշեր էր, ցուրտ էր, բոլոր դուռները գոց էին իր առջեւ: Հէր քալեց քաղաքին հակառակ ուղղութեամբ եւ կորսուեցաւ խաւարին մէջ...:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՂՋԻԿԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Զորս Մարտ, Շաբաթ երեկոյեան տեղի ունեցաւ հետաքրքրական լսարան մը Մշակոյթի Տան կեդրոնին մէջ:

Դասախօսն էր Հ. Յարութիւն Վրդ. Պղտիկեան՝ ուսումնապետ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին:

Նիւթն էր «Տպաւորութիւններ Հայրենիքէն»:

Կարօ Մեհեան ներկայացուց դասախօսը քանդակիչ եւ սեղմ բառերով որպէս երիտասարդ, օժտուած հայրենասէր եւ նուիրուած եկեղեցական մը: Հ. Յարութիւն Վրդ. անցեալ տարի հրաւէր ստացած էր Վազգէն Ա., Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի կողմէ, երթալու Էջմիածին, որպէս հիւր, իբրեւ խօսուն նշան մը այն սերտ յարաբերութեան որ կը տիրէ Մայր Աթոռի եւ Ս. Ղազարի միջեւ:

Ինչ որ եղակի էր Հ. Յարութիւն Վրդ.ի ներկայացման մէջ, անոր քաղած տպաւորութիւններն էին, անկեղծ եւ անմիջական, Հայաստանցի պարզ ժողովուրդէն զոր բաւական խոր կերպով ճանչնալու բախտն ունեցած էր իր երկար այցելութեան ընթացքին:

Ան, նախ եւ առաջ ներկայացուց մեզի Երկիրը չնաշխարհիկ բնական գեղեցկութիւններով եւ ընդերքի հարստութիւններով. թէեւ բնութենէն աղքատ երկրագործութեամբ, բայց գերմարդկային ճիգեր կը թափուին, ըսաւ, այդ մարզն ալ յառաջացնելու, հիմնուելով հայ ժողովուրդի անընկճելի եւ կորովի կամքին վրայ:

Ապա, խօսեցաւ յատկապէս ժողովուրդին վրայ, ջանալով վերլուծել անոր յատկանշական գիծերը.

— Նորութիւն մը ըսած չեմ ըլլար — ըսաւ — նկատել տալու որ Հայ ըլլալով հանդերձ փոխադարձաբար «օտար» կը զգանք՝ մենք Հայաստանի եւ Հայաստանցին Սփիւռքի մէջ, եւ այդ ոչ աշխարհագրական հեռաւորութեան կամ դիրքերու հետեւանքով, որքան ապրելակերպի եւ որդեգրուած «սիստեմին» կամ վարչակարգին: Թէ ո՛րն է լաւն ու լաւագոյնը. այս հարցին շուրջ խրաքանչիւր մարդ ազատ է իր տեսակէտն ունենալու եւ պաշտպանելու, առանց մերձաւորն արհամարհելու: Հայաստանցին հպարտօրէն կ'ըսէ թէ մեր երկրի սահմանները ոչ մէկ վտանգի ենթակայ են, որովհետեւ հզօր Պետութեան մը պաշտպանութիւնը կը վայելենք, բայց կ'աւելցնէ նաեւ թէ զայն ընդարձակելն ալ նմանապէս կախում ունի այդ հզօր Պետութենէն:

Գիտակից է Ռուսաստանի հզօրութեան եւ երբ օտարականի մը հետ խօսի, կը պանծայ անով. սակայն չի յաջողիր զըսպել իր հառաչանքը երբ անզօր կը դիտէ Արարատի զոյգ կատարները ամէն արեւածագին: Ռոնադնդակի խաղը ինքնին ոչինչ նշանակութիւն ունի ազգային տեսակէտով, բայց Երեւանի մէջ, Սարդարապատի մը հանգամանք կը ստանայ այդ, երբ դէմը գտնուին Թիֆլիզի Տինամօն կամ Պաքուի Նեֆչին:

Հայրենասիրութիւնը Հայաստանի մէջ ապրուած իրականութիւն մըն է, շօշափելի, չնչելի, ամենուրեք — ե՛ւ դարաւոր ձեռագրերու պալատին մէջ, ե՛ւ նորագոյն հաշուիչ մեքենաներու գործատան մէջ, սրճարաններու ապակեփեղկերուն եւ տուներու պատերուն վրայ, դպրոցի բակերուն եւ կոլխոզի այգիներուն մէջ, Հայը կապուած է իր հողին, իր աւանդութիւններուն: Աննկատ փոքրամասնութիւն մը կարելի է նկատել անտարբեր զանգուածը: Վերջապէս հողը ամէն տեսակէտով ներկայ է Հայաստանցիին մէջ, աւելի առաջ քան անոր գաղափարախօսութիւնը կամ դասակարգային պայմանները: Մենք, հոս Սփիւռքի մէջ, մեր Հայութիւնը սովորաբար կ'ապրինք հանդէսէ հանդէս, բանախօսութենէ բանախօսութիւն. Հայրենիքի մէջ բոլորովին ինքնաբուխ է այդ: Որքան հաճելի էր տեսնել գիտակից երիտասարդներու այն բազմութիւնը որ յետ աւարտելու իրենց համալսարանական ուսումները, կը թողուն մայրաքաղաքի աւելի նպաստաւոր պայմանները, իրենց ծառայութիւնը ի նպաստ դնելու համար գաւառներու մէջ, կամ ի՛նչ տպաւորիչ տեսարան, պիտի ըսէի անզման, Ապրիլ 24ին, դիտել տասնեակ հազարաւոր երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ որ կրօնական լռութեամբ, խումբ — խումբ, կը բարձրանան ծաղկեփունջերով Ծիծեռնակաբերդ, պաշտամունքի խորանը մեր նահատակ Ազգին:

Այնուհետեւ յարգոյ բանախօսը, պատմեց ներկաներուն Կաթողիկոսարանի ներկայ վիճակին Վազգէն Հայրապետի կատարած դերին եւ ընդհանրապէս Հայաստանի կրօնական վիճակի մասին: Հաճոյքով լսեցինք թէ հետզհետէ կ'աւելնայ թիւը հաւատացեալներուն, կը բացուին փակ եկեղեցիներու դռներ, կը վերանորոգուին աւերակ եկեղեցիներ եւ թէ մկրտութիւնը Հայաստանցիին համար նկատուած է «իսկական Հայ» ըլլալու նշան: Ուխտագնացութիւնները, մատաղները, մոմերը կը կենդանացնեն նոյնիսկ դարերէ ի վեր աւերակ վանքերու փլատակները, հոգ չէ թէ քիչ մը մրոտեն զանոնք, քանի նախնեաց հաւատքով պայծառացած են անոնք, կամ երգեհոններու ընկերակցութիւնը պակսի, երբ տասնեակ մղոններու կտրուած ճանապարհը սիրոյ համանուագ մը կը կազմէ ինքնին:

Հ. Պղտիկեան ակնարկեց նաեւ լեզուական մաքրութեան այն ճիգին, որ հակառակ տակաւին ընդհանուր անփութութեան, սկսած է ծայր տալ:

Կարօ Մեհեանի, փակման այս հակիրճ խօսքերը շատ լաւ կերպով կրնան բնութագրել Հ. Յարութիւն Վրդ. Պղտիկեանի այսօրուան ելոյթը.

«Մինչեւ այսօր մենք շատ առիթներ ունեցած ենք զանազան ճամբորդներու միջոցով Հայրենիքի ներկան տեսնելու սեւ—ճերմակ պատկերներով. այս երեկոյ մեր յարգոյ բանախօսը մեզի հրացուց զանոնք գոյնզգոյն նկարներով»:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՌՆԻԼԸ ՈՐՔԱՆ ԴԺՈՒԱՐ Է (Թատերախաղ երեք արար), գրեց Մ. Իշխան, Պէյրութ 1971:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Տիկին Շաղիկ այս խօսքերը արտասանելէ ետք մեկնեցաւ եկեղեցիէն: Կինը ուրախութենէն կը տրոփէր. իր տարած յաղթութիւնը զինքը զինովցուցած էր ու կարող չէր հանդարտ մնալ: Ուզեց երթալ իր բարեկամներուն հաղորդել եղելութիւնը, պարծենալ, հպարտանալ:

Միւս կողմէ տիկին Սաթէն ալ վստահ էր, թէ ժամկոչը ճամբուած է, այցելութիւններ կուտար թաղին մէջ եւ իր յաղթութիւնը կը հռչակէր:

— Տեսա՞ք եկեղեցիին մէջ երէկ առտուան եղածը, կը հարցնէր իր բարեկամուհիներուն:

Ոմանք տեսած էին եւ ուրիշներ ալ լըսած, այնպէս որ ամէնքն ալ ծանօթ էին խնդրին:

— Շատ անհաւանելի բան է տիկին Շաղիկին ըրածը, կը պատասխանէին իրեն:

— Ըրաւ, բայց յետոյ ինքը խայտառակ եղաւ:

— Ի՞նչպէս...

— Էրիկս գնաց այս առտու խօսք վճռել տուաւ ժամկոչը:

— Իրա՞ւ կ'ըսես:

— Հապա՞... այդ չլթիկին դասը պիտի չտայի՞...

— Է՛յ, ապրիս, տիկին Սաթէն, շատ աղէկ ըրեր ես, թող երթայ սորվի տէ, ուրիշ անգամ նորէն չընէ:

Այսպէս մինչեւ իրիկուն ամբողջ թաղին մէջ տարածուեցաւ ժամկոչ Վարդանի խնդիրը. միայն թէ իրողութիւնը երկու տեսակ կը պատմուէր: Ըստ ոմանց՝ Վարդան մնացեր էր իր պաշտօնին մէջ, իսկ ուրիշներուն՝ ճամբուած էր:

Մէկ քանիները իրողութիւնը ճշդելու համար եկեղեցի գացած էին ու տեղւոյն վրայ քննութիւն մը կատարած:

Իրիկունը, երբ Մարգար էֆէնտի տուն դարձաւ, շատ ուրախ տրամադրութեան մէջ գտաւ իր կինը: Տիկին Սաթէն այլեւս իր արժանապատուութիւնը վերահաստատուած կը համարէր:

— Այս փոթորիկն ալ անցուցինք, մտածեց Մարգար էֆէնտին:

Կերակուրէն ետքը Միհրանիկ էֆէնտի եւ կինը այցելութեան եկան:

Հազիւ թէ նստած էին՝ տիկին Նուարդ ըսաւ.

— Ժամկոչը չէ ճամբուեր...

— Հէ՞, գոչեց տիկին Սաթէն, նստած տեղէն վեր ցատկելով... անկարելի բան է: Ուրկէ՞ իմացար:

— Միհրանիկ էֆէնտի պատմեց:

— Սխալ ըլլալու է, — միջամտեց Մարգար էֆէնտի, անպատճառ ճամբրած են ... խօսք տուին նէ:

— Միհրանիկ էֆէնտի, դուք ո՞ւրկէ լսեցիք, որ չէ ճամբուեր, հարցուց Սաթէն:

— Իրիկունը Ռափիկ աղան տեսայ, ան ըսաւ:

— Ուրեմն լուրը շիտակ է, գիտել տըւաւ Սաթէն, յուզումէն դողահար ձայնով մը:

— Էֆէնտիմ, բացատրեց Միհրանիկ, այս առտու Մանուկ աղան եւ Ռափիկ աղան ժամ գացեր են Վարդանը ճամբելու, ինչպէս որ որոշած էին եւ իրենց որոշումը Պօղոս էֆէնտիի ալ հաղորդած ու անոր հաւանութիւնը առած. բայց ահա Պօղոս էֆէնտի կուգայ եւ կ'ըսէ, որ պէտք է միւս թաղականներուն ալ հաւանութիւնը առնել: Թէեւ Մանուկ աղա կը պնդէ, որ ժամկոչը անմիջապէս ճամբուի, սակայն անկարելի կ'ըլլայ Պօղոս էֆէնտին համոզել եւ խնդիրը կը մնայ յառաջիկայ Կիրակի օրուան...

— Ես ալ արդէն նոյն բանը ուրիշ տեղ ալ լսեցի, թէեւ տարբեր կերպով, ըսաւ Նուարդ:

— Դուն ի՞նչպէս լսեցիր, հարցուց Սաթէն, որուն յուզումը հետզհետէ կ'աւելնար:

— Թաղուկ հանըմը տեսայ, ան պատմեց, որ Շաղիկը այսօր իրենց գացեր եւ ըսեր է, որ թէեւ ժամկոչը պիտի ճամբրեն եղեր, բայց ինքը ոտք կոխեր, թող չէ տուեր... ես քանի որ կեցած եմ, այդ ժամկոչը չի ճամբուիր, ըսեր է...

Այս յայտնութիւնները բոլորովին կատղեցուցին տիկին Սաթէն, որ կաս—կարմիր կտրած իր ամուսնոյն վրայ գնաց պոռալով:

— Հիմա ի՞նչ պիտի ընես...

Մարգար՝ շուարած, շփոթած, չէր գիտեր ինչ պատասխանէր կնոջը:

— Զխօսիս, գոչեց այս վերջինը:

— Ճանըմ, կեցիր, իրար մի անցնիր, խնդիրը աղէկ մը քննենք, հասկնանք...

— Ալ քննելիք, հասկնալիք տեղը մնա՞ց, գոչեց Սաթէն, ես հիմա ի՞նչ երեսով թաղին մէջ պիտի պտըտիմ... ապուշի պէս ալ այսօր ելայ քանի մը տեղ այցելութիւն տուի եւ ըսի, որ ժամկոչը այս առտու ճամբուած է: Հիմա որ չէ ճամբուեր, մարդիկ ի՞նչ պիտի ըսեն, պարզապէս վրաս պիտի խնդան: Եկեղեցիին մէջ եղածը չէր բաւեր, մէյ մըն ալ այս խայտառակութիւնը...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն
ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ
Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 23ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Սինեմա Գափիթոլի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վար-չութեան:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Նազար Նազարեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին, ողբացեալ Յակոբ Արէլեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պանեէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Մուրատ *խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. Տէր եւ Տիկին Վաղզէն Սէրէնկիւլեանէ իրենց աներհօր եւ հօր մահուան տարելիցին ի յիշատակ:*

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծրագիր–Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի Կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

Surprise - Party

Organisée par le groupe de Paris de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe, Samedi 18 Mars, de 21 heures à l'aube dans les caves de la Maison Arménienne de la Cité Universitaire
57, Bd. Jourdan.
AMBIANCE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
Կը նախագահէ՝
ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Նուագախումբ ՄՈՐԻՍ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Պար՝ հայկական եւ եւրոպական երաժշտութիւնով
Projection d'un magnifique film sonorisé et en couleurs
« L'Arménie 1968, Retour aux Sources »
La projection durera 2 heures (de 16 h. 30 à 18 h. 30)
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ
Սեղանները եւ տոմսերը ապահովելու համար հեռաձայնել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին՝ 359–67–03
Սեղանները գրաւուած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը ժամը 20ին

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ
ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 19 ժամը 15,30ին Ազգ. Տան սրահին մէջ:
Գայլիկները եւ սկաուտները կը ներկայացնեն իրենց պատրաստութեամբ՝
Երգ — զաւեշտ — անակնկալներ —
Շարժանկար իրենց սկաուտական կեանքին վրայ
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՌՊՈՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը Թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փասթէօր, էսքալիէ 5, 6րդ յարկ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երէց Հայ Արենոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ
Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »
Ջերմ մթնոլորտ — հայկական պարեր, ընկերակցութեամբ հայկ նուագախումբի, ղեկավարութեամբ Պ. ԹԷՐՋԻՊԱՇԵԱՆԻ
Հաճելի անակնկալներ — Ճոխ պիւֆէ — քոթիյոն
Սեղանները նախօրօք ապահովելու համար դիմել սրահը:
Գին 30 ֆր. Ուսանողներու՝ 20 ֆր.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ *23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Բեմասիրացի Թատերական ներկայացումը Ապրիլ 17ին Աթըլիէի Թատրոնը:

×

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը Ապրիլ 9ին, Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ
Կը խօսին
ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դիւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը: Բոլոր անդամներու եւ անդամուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ.— Տարեկան ելքի եւ մուտքի զեկուցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն՝ տարեշրջանը լրացած ըլլալուն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, այս Շաբաթ (Մարտ 18) կէսօրէ ետք ժամը 3ին ակումբին մէջ: Շարունակութիւն նախորդ ժողովին:

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

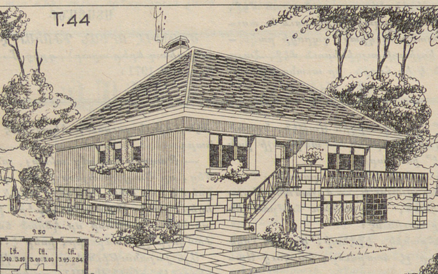
Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

×

ՍԷՆ–ՄՈՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Մորիսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գամպերեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

SUR VOTRE TERRAIN
FAITES CONSTRUIRE

la demeure de votre choix par la
Société d'ENTREPRISES et de CRÉDIT
Siège Social : 91, Rue de la VICTOIRE — PARIS-9e
Tél. : TRI. 14-04 Métro : Havre-Caumartin
PRIMES - CRÉDIT - RIEN A VERSER AVANT LES TRAVAUX

Maison fondée en 1938 — Nombreuses références
Les travaux sont dirigés par un architecte arménien

BON A DECOUPER POUR DOCUMENTATION GRATUITE
Nom ..
Rue No
Ville Département
Possedez-vous un terrain ?

ՇԱԲԱԹ 18 ՄԱՐՏ
SAMEDI 18 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48րդ ՏԱՐԻ — 12369

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.369

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇԵՇՏՈՎ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԽՕՍԵՑԱՒ ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կարելի է անվարան ըսել թէ Հանրապետութեան Նախագահին կարեւորագոյն եւ ամէնէն յատկանշական մամուլի ասուլիսն էր, զոր տուաւ Հինգշաբթի օր, Ելիզէ իր շրջանին:

Կոլոտ չուքը երթալով կը մարի, ու երեւան կուգայ վճռական նախագահ մը, որ ցարդ, Ելիզէ մտնելէն ի վեր այն տպաւորութիւնը թողած էր որ աւելի «իր Վարչապետին մէջն էր», երբ Նախարարապետ էր քան Նախագահ:

Փոմփիտու, յիշելով որ տասը տարի առաջ էր որ Տը Կօլ զինքը կը կանչէր իրեն յանձնելու համար կառավարութիւնը, նախ եւ առաջ ուզեց տասնամեայ հաշուեկշիռ մը պարզել, ներքին ճակատի վրայ: Բարգաւաճման մարզին մէջ, մէկ կողմ դնելով Ճափոնը, Ֆրանսա գլուխը կը գտնուի ազատական տնտեսութիւն վարող բոլոր ազգերուն: 1961էն 1971, կառուցումները 74էն 1550 քիլոմեթրի հասած են, ընկերային շինութեան մէջ բարելաւուած է ճարտարարուեստականացած երկիրներու մէջ Ֆրանսայի 4րդ դիրքը, բայց Անգլիացիներու միջին տարածութեան տեսակէտէն Ֆրանսա Խորհ. Միութենէն առաջ կուգայ: Կրթական ճակատին վրայ երկու անգամ աւելի համալսարանական աշակերտներ կան քան 1968ին: Հեռաձայնը անշուշտ այն կէտը չէ որ ամէնէն շատ գոհունակութիւն կուտայ Ֆրանսացիին հաւանական Թղթատարական նախարարին խնդրանքներուն: Հիւանդանոցի հարցը փայլուն չէ եւ հաւանաբար այն մարզն է ուր Ֆրանսա ամէնէն ետն է:

Ապրուստի մակարդակին տեսակէտէն, Նախագահին տուած թիւերը խրախուսիչ են: Կառք՝ 11 միլիոն, այսինքն երեքի վրայ երկու ընտանիք, մինչ տասը տարի առաջ երեքի վրայ մէկ ընտանիք էր: Լուացքի մեքենայ՝ տասը միլիոն, այս՝ տարին 2,5 անգամ աւելի: Սառնարան՝ 13 միլիոն, այսինքն երեք անգամ աւելի: Հեռատեսիլ՝ 12 միլիոն, այսինքն չորս անգամ աւելի, որոնց վրայ պէտք է աւելցնել 18 միլիոն ձայնասփիւռի գործիք: Աշխատաւորներու յաւելումը մէկ կողմ դնելով, տասը տարուան ընթացքին ապրուստի մակարդակը 50 առ հարիւր բարձրացած է մինչ Սակարանին արժեթուղթերը 17 առ հարիւր կը կորսնցնէին արժեզրկուած ֆրանքի հաշուով: Ու Նախագահ Փոմփիտու յայտնեց թէ այս ըլլա — լով պատկերը, խնկապէս ապշած է ի լուր դժգոհութիւններու:

Հակառակ դժուարութեանց, հոգերու, ...իրագործեցիչ արհեստին, երախային կըրթութեան հարցին եւայլն, Փոմփիտու կը հաստատէ թէ Ֆրանսա ամէնէն բարգաւաճ երկիրներէն մէկն է եւ Ֆրանսացիք Եւրոպայի ու աշխարհի ամէնէն շատ ունեւորներէն մէկը: Ըսել չէ թէ պէտք է անտարբեր կենալ, թէ ատիկա կը բաւէ երջանկութեան, բնական է որ՝ ո՛չ: Թէ նիւթական բարելաւումներու հետապնդումը միակ տենչանքն ըլլայ մարդոց, ոչ ոք աւելի կը հաւատայ, նուազ քան՝ ես: Սակայն, կը շարունակէ Նախագահը, ուղղութիւն ըրէք: Դժբախտութեան ճամբան միշտ բաց է: Մարդիկ եւ խումբեր հոս են որոնք ձեզի ճամբան ցոյց կուտան քաղաքական ժպիտով մը: Ամէն ինչ կրնայ կորսուիլ կամ փճանալ. — ազատութիւն, ապահովութիւն, ապրուստի մակարդակ: Իմ պարտականութիւնս այնպէս ինչպէս կը հասկնամ եւ այնպէս ինչպէս զայն պիտի գործադրեմ, կը կայանայ ձեր աչքերը բանալու մէջ, բայց ձեր ճակատագիրը ձեր ձեռքերուն մէջ է»:

Այս նախաբանէն ետքն է որ Նախագահ Փոմփիտու սկսաւ պատասխանել լրագրողներու հարցումներուն:

Առաջինը կը վերաբերի մեծամասնութեան ընդլայնումին: Նախագահը կը յայտնէ որ դէմ չէ եւ չի մերժեր նոր մասնակցութիւնները: Յետոյ հարցը անխուսափելի կերպով կ'անցնի հարկային խնդիրներու, եւ Նախագահը կը շեշտէ. «Հարկային լաւ դրութիւն մը պէտք է պատասխանէ զանազան պայմաններու: Նախ հատ մը կայ զոր սովորութիւն դարձած է մոռնալ, այն է որ տուրքը իրրեւ նպատակ ունի Պետութեան գանձը լեցնելու: Եթէ կ'ուզենք ճամբաներ, հիւանդանոցներ, դպրոցներ, մարզադաշտեր, հեռաձայն, երկաթուղի, եւ երբ պէտք է ունենալ նաեւ պաշտպանութիւն մը, ոստիկանութիւն մը, վարչական կազմ մը, դրամ պէտք է: Եւ չեմ կարծեր թէ տուրքերը Ֆրանսայի մէջ աւելի են քան բաղդատական այլ ազգերու մօտ»: Այս առաջին կէտէն ետք, Նախագահը կը ծանրանայ երեք այլ կէտերու վրայ, որոնք են՝ ջանալ նուազեցնել ընկերային անարդարութիւնները, նպաստել տնտեսութեան եւ վերջ տալ խարեբայութեան: Նախագահը կը խօսի նաեւ «հարկային առնե — լիք»ի (avoir fiscal) մասին, որուն ինք դէմ եղած է սկիզբէն ի վեր, բայց եւ այնպէս կը բացատրէ թէ սխալ է կարծել որ այդ «առնելիք»ը կը նպաստաւորէ միայն մեծահարուստները:

Ուրիշ հարցում մը կը վերաբերի Հանրապետութեան Նախագահին պաշտօնավարման ժամանակաշրջանին, որ ներկայիս եօթը տարի է եւ կան որ կ'ուզեն հինգի իջեցնել: Այս առթիւ է որ իր պատասխանին մէջ Փոմփիտու կ'ըսէ. «Գալով պաշտօնին շրջանին, եօթը տարի, հինգ տարի... կը խորհի՞ք որ 12 տարի նուազ յուսալքիչ ըլլայ քան 14...»: Այս ձեւով է որ Փոմփիտու կը հասկցնէր թէ տրամադիր է կրկին թեկնածու ըլլալու 1976ին:

Նախագահ Փոմփիտու շատ խիստ շեշտով խօսեցաւ երբ հարցը եկաւ Ուընոյի միջադէպերուն: «Այս վերջին ժամանակ — ները, զարմանքով նկատեցի թէ որոշ թիւով մարդիկ ոչ թէ իրարու կը կապեն Օվերնէի մահը եւ Նոկրէթի առեւանգումը, ինչ որ բնական է, այլ կը փորձեն չափել յուզումի աստիճանը զոր այս երկու դէպքերէն իւրաքանչիւրը պէտք է ստեղծէր եւ կը փորձեն քննել մարդոց դիրքը, խմինչս սկսեալ, տեսնելու համար թէ անոնց յուզումի աստիճանը համա — պատասխա՞ն էր այդ խէժալ աստիճանին: Եւ կ'ուզեմ ըսել, նոյնիսկ եթէ հաճելի պիտի չըլլամ որոշ մարդոց, որ միայն մտածելը յուզումնական բաղդատութեան մը մասին, ինծի կը թուի ըլլալ կամ մըտային շեղում մը կամ հոգիի ցածութիւն մը: Մարդ մը մարդ մըն է եւ ի մասնաւորի իմ աչքիս: Բանուոր մը Քատր մը կ'արժէ եւ Քատր մը բանուոր մը կ'արժէ, կ'ըսեմ նոյնիսկ թէ նուազ երիտասարդ մը երիտասարդ մը կ'արժէ երբ հարցը մեղաչափահասներու կը վերաբերի: Մեղադրուեցայ որ բուռն յուզում մը զգացած եմ երբ Նոկրէթ առեւանգուած է եւ չեմ զգացած Օվերնէի մահուան առթեն: Թուցէ կը յիշուի որ ես ինքնաբերաբար չըրի, այլ ձեր պաշտօնակիցներէն մէկուն հարցումին պատասխանելով, որ գիս հարցաքննեց յանկարծ երբ Երկրագործութեան Ցուցահանդէսը կ'այցելէի: Եթէ այդ ցուցահանդէսը տեղի ունենար քանի մը շաբաթ առաջ նոյնքան յստակ կերպով կ'արտայայտուէի Օվերնէի մահուան մասին, կրնաք վստահ ըլլալ»:

Անդրադառնալէ ետք ծանր պատասխանատուութեանց վրայ, մանաւանդ ծնողքներուն Նախագահ Փոմփիտու շատ սրամտօրէն պատասխանեց այն հարցումին, որ կը վերաբերէր Շապան — Տելմաէն գոհ ըլլալուն, եւ այդ առթիւ իր մէջ վերածնաւ գրականութեան փրոֆեսօրը: Թուելէ ետք թէ ի՞նչ կը սպասուի Նախարարապետէ մը յանդգելու համար այն եղբակցութեան թէ չի կարծեր որ այդ պայմանները դէշ իրագործուած ըլլան, Փոմփիտու անդրադարձաւ այն յարձակումներուն որոնց ենթակայ է Նախարարապետը: «Ժան-Ժաք Ռուսօ, իր «Խոստովանութիւններ»ուն սկիզբը խօսքը կ'ուղղէ զինքը վարկաբեկողներուն եւ կ'ըսէ անոնց. «Թող միայն մէկը անոնցմէ ոտքի ելլէ եւ համարձակի ըսել՝ «Ա՛յս մարդէն աւելի լաւ եմ»:

Ու Նախագահ Փոմփիտու կ'անցնի արտաքին այլ մանաւանդ եւրոպական քաղաքականութեան եւ այս վերջին ելոյթին վերջաւորութեան է որ պիտի պայթեցնէ ռումբ մը, որու ոչ ոք կը սպասէր.— Հանրաքուէ մը Եւրոպայի ընդլայնումին մասին: Անգլիոյ անդամակցութիւնը միայն ընդլայնումի մը հարցը չէ այլ՝ նոր Եւրոպա մըն է որ կը ստեղծուի եւ որմէ կախում պիտի ունենայ Եւրոպայի ժողովուրդներու ապագան: Այս պատճառով է որ պէտք է իւրաքանչիւր Ֆրանսացի արտայայտուի եւ իւրաքանչիւր Ֆրանսացի վաւերացնէ Եւրոպական Հասարակապետութեան ընդլայնումը»:

Կը կարծուի թէ հանրաքուէն կը կատարուի Ապրիլ 23ին թէեւ Փոմփիտու ոչ մէկ թուական տուաւ:

Անշուշտ ոչ ոք կրնայ դէմ արտայայտուիլ Հանրաքուէին քանի որ ան դեմոկրատ բնոյթ ունեցող դրութիւն մըն է: Բայց պարզ է որ ձախը նեղը կը մնայ եւ կը զգայ թէ այդ հանրաքուէին մէջ խաղ մը կայ պառակտում ստեղծելու համար ձախերու ճակատին մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է թէ Փոմփիտուի Եւրոպան Տը Կօլի Եւրոպան չէ եւ թէ իր քաղաքականութիւնը աւելի մօտ է Լըքանիւէի եւրոպական տեսակէտներուն քան Արտաքին նախկին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի:

× Համայնավար կուսակցութեան համար հանրաքուէն ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պատրուակ մը, ներքին քաղաքականութեան հետ կապ ունեցող գործողութեան մը: Այլ խօսքով Փոմփիտու կ'ուզէ հանրաքուէով «վաւերացուիլ» ժողովուրդին կողմէ:

Արմատական եւ Ընկերվարական կը վարանին եւ յստակ է որ նեղը մնացած են:

Արտասահմանը ընդհանրապէս գոհ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ եւ Ուաշինկթըն միասնաբար յայտարարեցին նախագահ Նիքսընի Խորհ. Միութիւն այցելութեան թուականը: Այցելութիւնը պիտի սկսի Մայիս 22ին եւ պիտի տեւէ մօտաւորապէս մէկ շաբաթ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը որոշած է յառաջ տանիլ իր ծրագրին գործադրութիւնը: Յորդանանի Ազգային Միութիւնը, երկրին միակ կուսակցութիւնը, վերամկրտուեցաւ Արաբ Ազգային Միութիւն անունով: Ամմանէն կը հաղորդուի նաեւ, թէ Հիւսէյն յատուկ մարմին մը պիտի կազմէ ի մօտոյ, խորհրդարանի անդամներէ, որպէսզի նոր Սահմանադրութիւն մը մշակուի՝ պատշաճ իր նախատեսած նոր թագաւորութեան: Հաւանաբար նոր դահլիճ մըն ալ կազմուի, որու անդամակցին երկու անձնաւորութիւններ Այսրյորդանանէն: Հիւսէյն մտադիր է նաեւ իր նոր ծրագրին մասին խօսիլ Նիքսընի հետ, ամսու վերջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մօտերը, Օպանեըլի մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց թմրեցուցիչի գաղտնի տարրալուծարան մը: Շէնքին մէջ գտնուեցաւ 100 քիլօ թմրեցուցիչ: Տանտէրը՝ Սեզարի, ձերբակալուեցաւ:

ՀԱՐԱՒ. ԵՄԷՆԻ ուժերը կրակ բացին ֆրանսական մարտանաւի մը վրայ, երբ ան բարեկամական այց մը կը կատարէր Ատէն: Հինգ նաւաղ վիրաւորուեցաւ: Եմէն «ցաւ» յայտնեց «թիւրիմացութեան» համար:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ վարչապետը՝ Փիէր Թրիւտօ ընդունեցաւ Զինաստան այցելելու Փեքինի հրաւէրը: Թուականը դեռ չէ ճշդուած:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահը Մոսկուայի մէջ տեսակցեցաւ Կոսիգինի հետ: Համաձայն «Թաս» գործակալութեան, խօսակցութեան նիւթ դարձած է երկու երկիրներու փոխյարաբերութեան, ինչպէս նաեւ հնդկական ցամաքամասի հարցերը:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մօտերը բզքտուած մարմինը գտնուեցաւ Ֆելթրինելլիի, որ ձախապաշտ միլիոնատէր մըն է: Մարմինին մօտ գտնուեցաւ ռումբի կտորներ: Կը կարծուի, թէ Ֆելթրինէլլի զոհ գացած է իր նախաձեռնած ահաբեկչական քայլին: Ձախապաշտ միլիոնատէրը հրատարակիչ էր: Ինքն էր, որ առաջին անգամ Արեւմուտքի մէջ հրատարակեց Պաստերնակի «Տոքթէօր Ժիվակօ»ն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՐՈՖ. ՅՈՎՀ. ՋԱԼԹԻԿԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Երեւանի մէջ մեռած է Փրոֆ. Յով — հաննէս Ջալթիկեան, որ երիցագոյն դասախօսներէն էր Երեւանի պետական համալսարանի: Երկար տարիներ վարած է համալսարանի քիմիագիտութեան ամպիոնը եւ եղած է թղթակից-անդամ Հայաստանցի Գիտութիւններու Ակադեմիայի:

Փրոֆեսօրը ծնած էր Կարս, 1902ին: 1922ին կ'ընդունուի Երեւանի համալսարանը. կ'աւարտէ իր համալսարանական ուսումը 1927ին, հետեւելով Փրոֆ. Ս. Ղամբարեանի դասընթացքներուն: 1929ին Փրոֆ. Լ. Ռոտինեանի ջանքերով եւ անոր եռանդուն մասնակցութեամբ համալսարանին մէջ կը հաստատուի ֆիզիքական քիմիագիտութեան ամպիոնը:

Յ. Ջալթիկեան յետագային իր մասնագիտական կրթութիւնը կը խորացնէ Լենինկրատի, Մոսկուայի եւ ապա Գերմանիոյ մէջ: Նորաստեղծ Բազմարուեստից հիմնարկութեան մէջ կը ստանձնէ փոխ-տնօրէնի պաշտօն: 1933ին կը մասնակցի Երեւանի ձգախէժի գործարանի նախագծումի, գիտահետազօտական տարրալուծարանի ստեղծումի եւ ձեռնարկութեան համար որակեալ մասնագէտներ պատրաստելու գործին: 1939էն մինչեւ իր մահուան թուականը մնայուն վարիչը կը դառնայ Երեւանի համալսարանի քիմիագիտութեան ամպիոնի:

Փրոֆեսօրը ունի երկու հարիւրէ աւելի աշխատութիւններ՝ նուիրուած քիմիագիտական բարդ հարցերու:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆԻ... 17-ՐԴ ՏՆՕՐԷՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ձեր տղայութեանը «տուն–օյինի» հարկաւ խաղացած էք: Այդպիսի բան մըն էր որ մենք կ՚ընէինք հիմա: «Դպրոց – օյինի» պիտի խաղայինք: Խնդաք–չխընդաք՝ Կեդրոնականը բանալու ուրիշ ճար չկար: Օտեան այնքան ալ իրաւունք չունէր ծաղրելու «Ընկեր փանչունի»ները: Անոնք երբեմն անհրաժեշտ են: Ահա անոնք անհրաժեշտ են ճիշդ հիմա:

Իրաւ ալ «Սուրհանդակ» իր 9–22 Հոկտեմբերի թիւով կը ծանուցանէր թէ «Կեդրոնական վարժարան մտնել փափաքող–ները կը հրաւիրուին վարժարան, ուր Ուրբաթ օրէն սկսեալ բարձրագոյն կարգի աշակերտները պիտի դասախօսեն իրենց՝ վարժարան մտնելու համար պահանջուած առարկաները»:

Դպրոցը բացուած էր ուրեմն եւ յանձնախումբ մը, որուն կը նախագահէր այս տողերը գրողը, կը կոչուէր վարելու զայն: Նախագահը կերպով մը «տեսուչը» կ՚ըլլար դպրոցին, իր կողքին ունենալով իր ընկերներէն հինգ–վեցը որոնք դասերուն հոգը պիտիստանձնէին նորակազմ առաջին դասարանին մէջ: Հայերէնը պիտի ստանձնէր «տեսուչը», թուրքերէնը պիտի աւանդէր Աւետիք Մեսրոպեան, ֆրանսերէնը՝ Հրանդ Սարեան, բնական գիտութիւններ՝ Կարապետ Խաչիկեան, չափական գիտութիւնները՝ Թովմաս Դաւիթեան, եւայլն:

×

Տե՞ղն է յիշելու արդեօք, թէ դասարանը որ մեր շնորհիւ կազմուեցաւ, դասաւանդի պատանիներու ստուար թիւ մը համախմբեց իսկոյն: Այդ խումբէն յետագային, հանրային դէմքեր ալ պիտի հասուննային: Մէկ քանին կրնամ նոյնիսկ ձեզ յիշել. Հմայեակ Խորողեան (Մանուկեան), Գուրգէն Թահմազեան, Գուրգէն Էքմէքճեան (Մխիթարեան), Լեւոն Մողեան, Պաղտասար Մանուէլեան, Յովհաննէս Արուսեան, Հմայեակ Ամիրեան, Անդրանիկ Թիւլպէնտճեան, Արմէն Թէրլէմէզեան, Եղուարդ Զոփուրեան, Պարգեւ Պանիրեան, Թադէոս Այվազեան, Մանուկ Ասլանեան, Մնացական (Զաւէն) Կորկոտեան, Պօղոս Տէր–Պօղոսեան, Արտաշէս Տէր–Յովհաննէսեան, Արտաշէս Տէր – Գրիգորեան: Յիշողութիւնս քիչ մը չարչարելով դեռ շատ անուններ կրնայի թուել հոս: Այսքանն ալ բաւ է արդէն որպէսզի շատ ալ չկարմրինք մեր հերոսութենէն:

Հազիւ Հոկտեմբեր 3–16ին էր որ պիտի գումարուէր Ազգային Երեսփ. Ժողովը, 11 օր յետոյ ալ, 14–27ին, իր Գ. նիստին մէջ ընտրելու համար Ազգային Նոր Կեդրոնական Վարչութիւն: Ազգը իր ղեկավարութիւնը ունէր ալ եւ կը ստեղծուէին տակաւ ազգային բոլոր մարմինները: Ասոնց կարգին Ազգ. Վարչութիւնը Հոկտեմբեր 24ին (6 Նոյեմբեր) կը կազմէր Կեդրոնականի Նոր Խնամակալութիւնը:

Երկու շաբաթ հազիւ տեւելէ յետոյ վերջ կը գտնէր այսպէս նաեւ մեր «տիրապետութիւնը», ու մեզ դպրոցի գրասեղաններուն վրայ կը նստեցնէր դարձեալ խելօքիկ մը՝ որպէսզի բոլորենք մեր վերջին տարին:

Մեր յանձնախումբը ձեռնթափ չեղաւ սակայն դպրոցը բացուելէ յետոյ ալ: Ան վերածուեցաւ նոր մարմինի մը, որուն անդամները առնուած էին դպրոցին հինգ դասարաններէն: Հինգերորդ դասարանէն ես ու Գուրգէն Էլմասեանն էինք, չորրորդէն՝ Վահան Ասատեանն ու Խորէն Աստուրեանը, երրորդը՝ Արամ Կիւլէրեանը, երկրորդէն՝ Միքայէլ Թուլլաճեանը, առաջինէն՝ Պօղոս Տէր–Պօղոսեանը:

Այս նոր մարմնին դերն եղաւ բարոյական կապ ստեղծել աշակերտութեան ծոցին մէջ, զարկ տալ դպրոցի մատենադարանին, գրական հաւաքոյթներ եւ թատերական ներկայացումներ սարքել Կեդրոնականի ամփիթատրոնին մէջ, եւ միեւնոյն ատեն հետեւիլ դպրոցին մակարդակին եւ խնամակալութեան թելադրութիւններ ալ ընել յաճախ, թէեւ անոնք երբեմն պարզ թելադրութիւններու սահմանէն կ՚անցնէին, աւա՜ղ: Այն օրերուն ալ, ինչպէս նման պահերու, դպրոցական տղաքը, երբ անգամ մը հերոս դառնան՝ աղէկ չէր ազատեր դիւրաւ:

Իրաւ ալ՝ նման առիթներ մեր օրով եւս պակաս չեղան: Նոր խնամակալութիւնը որուն գլուխն էր Յովհաննէս Շահնազար, — Իսթանպուլի երբեմնի կարկառուն դէմքերէն մին՝ որ նոր դարձած էր Եւրոպայէն, — իր անձնական կնիքը կ՚ուզէր դնել դպրոցին վրայ: Իր վարած խնամակալութիւնը առաջին ընդհարումը ունեցաւ Յովհաննէս Հինդլեանի հետ որ տնօրէն անուանուած էր դպրոցին: Հինդլեան չէր հանդուրժած որ ուսուցիչներու անուանման մէջ խնամակալութեան ըլլայ վճռական դերը, եւ թողած էր տնօրէնի պաշտօնը կարճ ատեն մը վարելէ յետոյ զայն: Մենք տղաքս, սկսանք աղմկել յանուն Հինդլեանին, բայց մեր աղմուկը օգուտ մը չըրաւ, ինչպէս օգուտ պիտի չտար մեր ուրիշ մէկ պոռչտուքը՝ Ահարոնեանը տնօրէն բերելու համար Կեդրոնականին, թէեւ Ահարոնեան, ինքը, հաւանաբար լուր ալ չունէր:

Կեդրոնականի տղաքս, Հուրիյէթի այդ ոգեւորեալ օրերուն, չէինք կրնար մեր եռանդը սահմանափակել սակայն մեր դպրոցէն ներս: Կեդրոնական վարժարանի բարձրագոյն կարգերու սաներուն նախաձեռնութեամբ էր որ, օրինակ, հիմը դըրուեցաւ նաեւ հայ ուսանողական միութեան: Ինչպէս կը ծանուցանէր «Սուրհանդակ» իր 1908 Հոկտ. 2–15ի թիւով, անոնք նիստի հրաւիրեցին Հոկտեմբեր 5ին Կեդրոնական վարժարանի ամփիթատրոնին մէջ Իսթանպուլի բարձրագոյն վարժարաններու բոլոր հայ ուսանողները եւ հայ երկրորդական վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու աշակերտները նախնական խորհրդակցութեան մը: Այդ խորհրդակցութեան յաջորդեց հաւաքումներու շարք մը, զորս կուգար վարել Սիմոն Զաւարեան: Մեզ հետ էին նաեւ բժշկական քանի մը ուսանողներ որոնցմէ կը յիշեմ Գամէր Սարաճեանը եւ Վահրամ Գոճայըլըքեանը, երկուքն ալ յայտնի բժիշկ դարձած յետագային, վերջինը վերածուելով Անորէ Վահրամի:

Աւելցնեմ, իբրեւ ծանօթութիւն, թէ ճիշդ այն օրերուն երբ Կեդրոնականի սաներս մեր միութիւնը կը ստեղծէինք դպրոցը վերաբանալու համար, խումբ մը Նախկին սաներ քով քովի կուգային կազմելու համար «Նախկին Սաներու Միութիւնը»: Նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէր Հայկ Պէրպէրեան, շրջանաւարտ 1906ին, որ մամուլի մէջ տպուած կոչով մը խորհրդակցութեան կը հրաւիրէր Նախկին սաները: Անոնք արդարեւ հաւաքուեցան ալ, եւ միութեան հիմը դրին որ երկար կեանք չունեցաւ սակայն՝ ինչպէս պիտի չունենային այն օրերու գինովութեան մէջ մարմին առած միութիւններէն շատերը: Կեդրոնականի նախկին սաներու այդ միութեան մէջ համախմբուած էին հին ընթացաւարտներու հետ թերաւարտներ ալ, մտաւորականներու փունջ մը կազմելով, որոնցմէ յիշեմ Վահան Թէքէեանը, Միքայէլ Շամտանճեանը, Յովսէփ Գույումճեանը, Անտոն Թարալը, եւայլն:

×

Վերյիշումներս կանգ կ՚առնեն այստեղ: Փոքր մէկ պահն էր միայն որ տուի Կեդրոնականի մէջ անցուցած հինգ տարիներէս: Պիտի պատմեմ ուրիշ տեղ մը այն չորս տարիները որոնք մեր ուսանողութեան սկիզբի տարիներն եղան համիտեան տխուր շրջանին: Եւ որքա՜ն բնիկներ կան յուզումներով բայց եւ տեսիլքներով բռնկած այդ օրերուն մասին ալ: Փութացի թուղթին յանձնել այսքանը՝ որպէսզի անոնք որ Կեդրոնականի տնօրէններուն ցուցակը պիտի կազմեն, չմոռնան... 17րդը:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՆՏԵՂԵԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊՏՈՒՂՆԵՐԸ

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը վերջին տարիներս գովելի նախաձեռնութիւն է հանդէս բերում՝ ռուսերէն թարգմանութեամբ ու մեծ տպաքանակով յաջորդաբար լոյս ընծայելով հայ դասականների ստեղծագործութիւնները, մասնաւորապէս պատմավէպերը, որոնք ոչ միայն Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներին են հնարաւորութիւն տալիս հաղորդակից դառնալու մեր հոգեւոր գանձերին, գեղագիտական հաճոյք ստանալու նրանցից, այլեւ աշխարհի շատ ժողովուրդների, որոնք արդէն ռուսերէնի միջոցով են սկսել կարդալ ու հասկանալ մեր հոգին:

Լոյս են տեսել Րաֆֆու, Ծերենցի, Մուրացանի, Զօրեանի պատմավէպերը, հայ ժողովրդական հէքեաթների միհատորեակը, ուրիշ գրքեր եւս: Ծրագրւում են նորերը:

Վերջերս լոյս տեսաւ նաեւ Արովեանի անմահ «Վէրք Հայաստանի»ն յիսուն հազար տպաքանակով: Պատկերացնո՞ւմ էք՝ Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատման օրերից մինչեւ այժմ «Վէրքը» լրիւ ու համառօտ տարբերակներով լոյս է տեսել ընդամէնը վեց անգամ եւ 56 հազար տպաքանակով, մինչդեռ ռուսերէն՝ չորս անգամ եւ 70 հազար օրինակով, որից 50 հազարը՝ այս վերջին անգամ: Նոյնը պիտի ասել Րաֆֆու եւ միւսների գրուածքների մասին, որոնց ռուսերէն հրատարակութիւնները վիթխարի տպաքանակի են հասնում:

Բայց մեր ուրախութիւնը այս թուերով էլ սահմանափակւում է ու փոխւում դառն հիասթափութեան, երբ ծանօթանում ենք յիշեալ հրատարակութիւններին եւ տպագրական արուեստի օրէնքներով քննում ու զննում դրանք:

Հայ մեծ գրողների երկերի ռուսերէն թարգմանութեան նպատակը միայն այն պիտի չլինէր, որ օտարներին ծանօթացնէինք մեր անցեալին ու ներկային, հաղորդակից դարձնէինք մեր խոհերին ու յոյզերին, մարդկայինի ու լաւագոյնի մասին մեր պատկերացումներին, այլեւ այն, որ իրեղէն ապացոյցների միջոցով շօշափելի ու տեսանելի դարձնէինք, թէ գրատպութեան ի՜նչ արուեստ, գեղեցկի ի՜նչ ճաշակ ենք ունեցել եւ ունենք:

Այս առումով, «Հայաստանի» յիշեալ մատենաշարը ողբալի տպաւորութիւն է թողնում. այն տպագրւում է ամենաանորակ թղթի վրայ եւ անճաշակ ձեւաւորմամբ: Իրենց արտաքինով այդ գրքերն աւելի վանում են ընթերցողին, քան՝ գրաւում: Եթէ նրանց հեղինակները սըր-

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Այդ ճանճրոյթը, որ այնքան ծանր կը կշռէր երիտասարդութեան վրայ, պիտի տեսնէի աւելի չեշտուած կերպով, մեկնումէս քիչ օրեր առաջ:

Երկու բարեկամներս եւ ես հրաւիրուած էինք շրջանի մէկ կարեւոր ագարակը: Հոն գտայ Անթուանէթ մը: Մեր այցելութեան ժամը ծանուցուած ըլլալով, աղջիկը իջած էր մինչեւ ճամբուն եզրը, ուր ոչինչ կար բացի կոշտ նամակատուփէ մը, որ ցիցի մը վրայ հաստատուած էր: Ան եկած էր մեզ դիմաւորելու իր կիրակնօրեայ շրջազգեստով, որ ոչինչով կրնար վնասել շնորհալի աղջկան, հակառակ իր պոռոտ գոյնին: Իր խօսքը սակաւ էր, հաւանաբար իբրեւ հետեւանք երկչոտութեան, կամ թէ, ո՛վ գիտէ, մեկուսացեալ կեանքի: Այդ քիչն ալ կը քօղարկուէր, վասնզի իր գեղեցկութիւնը կը խօսէր աղջկան փոխարէն եւ այնպիսի ներդաշնակութեամբ, այնպիսի անհաս բարձունքէ, որ ինծի կը մնար լռել:

Լռել եւ նայիլ: Ինչո՞ւ չխոստովանիլ թէ աւելի քան աղջիկներուն մարմնական ներդաշնակութիւնը, ներդաշնակութիւն՝ որ կը թուի իր շուրջ սփռել ինչ որ բնութեան համանուագն ու բոյրերը ունին իրենց մէջ լաւագոյն, աւելի քան մարմնի սա կամ նա մասը, գիս կը հմայէ աղջիկներուն աչքը: Աչքին բիբը, այդ գեղահրաշ բիբը, այդ ջինջ թափանցութիւնը, այդ փայլն ու ճաճանչումը, վերջապէս աչքը որ հայելին է հոգիին: Չկայ աւելի վճիտ հոգի, քան սա աղջիկներու հոգին: Եւ ո՞վ է այն տղամարդը որ սիրտի խորքէն չէ արձակած այս կասկածելի ճըշմարտութիւնը, գոնէ պահ մը, գոնէ չփոթութեան պահիկ մը: Եւ տակաւին ո՞վ է որ չէ ուզած հաւատալ անո՛ր, որ անհաւատալի է, վստահիլ անո՛ր, որ անվստահելի է: Բայց անտեղի կը գտնեմ այն բաղդատութիւնը որ սովորաբար կը կատարուի ընդմէջ արուեստի գլուխ գործոցներուն եւ աղջկան մը, որ աղուորներուն աղուորն է: Ճիշդ է թէ երկու գեղեցկութիւններն ալ ունին խորհուրդ մը, որ մեր էութիւնը հաւասարապէս կ՚արձակէ երկու ուղղութեամբ, դէպի հըրճուանք եւ դէպի տրտմութիւն, բայց մինչդեռ գլուխ գործոցը ստեղծագործութիւն է, աչքն է յայտնութիւն:

Որպէս թէ միտքս կարդացած ըլլար, Էլիզապէթ եղրակացուց.

— Այս գեղեցկութիւնը չի տեւեր... քանի՜նե՛ր տեսայ ասոնցմէ... Դաշտային աշխատանքը, կանուխ ամուսնութիւնը, յաջորդական տղաբերքերը...շատ բան չի մնար... Նայէ՛ շուրջ բոլորդ, ի՛նչ հարստութիւն, ի՛նչ առատութիւն... եւ սակայն լոգարան մը իսկ չունին... իրենց սովորութեան մաս չի կազմեր...

Կը մերժէի հաւատալ թէ նման ճակատագիր մը կրնայ վերապահուած ըլլալ Ֆրանսուազի: Ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնուէի այդպէս մտածելու համար: Որոշ ոչ մէկ տուեալի, բնականաբար: Համակրական զգացում մըն է որ գիս կ՚առաջնորդէր, աւելի ճիշդը՝ սիրտի մաղթանք մը, որ իր սնունդն ստացած էր օրերու հոլովոյթէն եւ այդ օրերու մանր բայց նշանակալից դէպքերու կուտակումէն: Ես այն տպաւորութիւնն ունէի թէ, մեր սալոնը, զոր աղջիկը կը փնտռէր ամէն առիթ օգտագործելով, իրեն կը խօսէր կարելիութեանը մասին տարբեր կեանքի: Կեանք մը, ուր իր տեղն ունէր, բնականաբար, կանացի պճնասիրութիւնը: Կը յիշեմ այն յետմիջօրէն երբ Էլիզապէթ կանչեց Ֆրանսուազը, որ դուրսն էր: Աղջիկը սովորութիւնն ունէր տունէն առաջեւ կանգ առնելու պահ մը եւ հնչեցնելու իր հեծելանիւին ճչակը: Այդ ձեւով կը յայտնէր իր ներկայութիւնը: Կիրթ եւ փափկանկատ՝ կը սպասէր հրաւէրի:

Էլիզապէթ, որ ձեռք անցուցած էր թանկագին ժապաւէն մը, ջերմ կարմիր, զայն կապեց Ֆրանսուազի մազերուն, ընելով ինքնատիպ հանգոյց մը: Աղջիկը քանի մը անգամ դարձաւ բարձր հայելին առջեւ, եւ յետոյ մէկ ոստումով նետուեցաւ բարեկամուհիիս վիզին:

Երբ այսօր կը վերակոչեմ այս տեսարանը, այնքա՜ն տարիներ վերջ, չեմ կըրնար չունենալ սիրտի հիծիւն մը, անգամ մը եւս ապրելով Փիրէնեան մեր հեշտասահ օրերը, երբ այնքան բարեկամութիւն կար եւ ջինջ երկինքներ, այնքան կուսութիւն լեռներու լանջին՝ օրեր՝ որ վերջ պիտի գտնէին տարօրինակ ձեւով: Արձակուրդս կը հասնէր իր վախճանին: Օրերը կը սահէին եւ քանի կը սահէին անոնք, այնքան աւելի կը փափաքէի մօտը մնալ բարեկամներուս, փոխանակ յանձնուելու երկար պտոյտներու որ գիս կը մղէին դէպի առանձնութիւն: Հակառակ սակայն ցանկութեանս, տունէն հեռացայ անագմուկ կերպով, երբ տեսայ որ բարեկամս կը պատրաստուի մորթազերծ ընել նապաստակ մը: Այս գործելակերպութիւնը ինծի համար չէր: Վերադարձիս միայն լսեցի թէ տարօրինակ լուր մը սկսեր է շրջիլ գիւղին մէջ: Ֆրանսուազի բարեկամը, Ռոպէռ, գացեր է ապտակել Մէօսիէօ Ապոխալը:

(4 – Շար.)

րացած անուններ չլինէին, դժուար պիտի լինէր այդ գրքերի տարածումը:

Այս մենք ասում ենք սրտի անհուն ցաւով, որովհետեւ մէկ անգամ չէ, որ հայ գրականութեանը ծանօթանալու գիտատորութեամբ մեզ դիմած ռուս եւ ճատոն մատուրականներին վեհերոտութեամբ մատուցել ենք այդ անդոյն հատորները, իսկ ժամանակ անց՝ հեղինակների ստեղծագործութեան ու արուեստի մասին նրանց հիացական խօսքերը լսելու հետ, կուլ տուել նաեւ նրբանկատօրէն արուած յանդիմանութիւնը մեր հրատարակչական մարմինների հասցէին, որոնք անտարբերութեամբ են նայում այս կարեւոր գործին եւ այդպէս վատ ու անճաշակ են տպագրում մեր մեծերից մեծերին: Հարկ կա՞յ յիշեցնելու, որ ամենագեղեցիկ բովանդակութիւնն էլ ամենաայլանդակ ձեւի մէջ խորշելի է եւ տհաճ:

Մենք գանձեր ունենք եւ ունենք շնորհք, որ ոչ թէ ցուցահանդէսների համար պիտի պահենք, այլ ազատօրէն ցոյց տանք աշխարհին ու մարդկանց, դա ամէնից լաւ կարելի է անել մեր գրողների լաւագոյն երկերի ռուսերէն թարգմանութիւնները ճաշակով հրատարակելու միջոցով:

Եթէ «Հայաստան» հրատարակչութեան բոլոր տպագրութիւններն այս որակն ունենային, մենք թերեւս դժգոհելու փոխարէն հարց յարուցէինք՝ ուրիշներից սովորելու գիրք ձեւաւորելու ու տպագրելու արուեստը: Բայց բանն այն է, որ նոյն «Հայաստան» հրատարակչութեանը հսկայական օգուտ բերող հայ դասականների նկատմամբ է առաւելապէս այս խորթական քաղաքականութիւնը կիրառում, եւ նախանձելի որակով, թղթով ու ճաշակով հրատարակում են գրքեր, որոնց կեանքը շատ է կարճատեւ՝ տպարանից մինչեւ Հայգրքի կամ գրախանութների պահեստներ եւ մի քանի ծանօթների ու անփորձ գրամոլների պահարանները:

Ինչ արած՝ հայ դասական գրողները համբերող են, փիզիքապէս բողոքել անկարող ու, բացի այդ էլ, լուռ ու արդէն մեզ շահ են բերում, ուրեմն՝ եկէք նրանց աղքատի ցնցոտիներ հագցնենք:

Եւ զայրացուցիչը ոչ միայն անորակ թուղթն ու անճաշակ ձեւաւորումն է, այլեւ այն աղքատամիտ, անգրագէտ յանձնարարականները, որ իբրեւ կանոն տպագրում են գրքերի երկրորդ էջերին՝ ի լուր ազգերին ու ժողովուրդներին, թէ ո՞րն է տուեալ ստեղծագործութեան խորհուրդը:

Շատ չծաւալուելու համար վերցնենք ամենավերջին հատորը՝ «Վէրք Հայաստանի»:

Վերջինիս հէնց երկրորդ էջում տպագրուած է հետեւեալ, առնուազն տարօրինակ, տեղեկանքը, որի համար կարելի է միայն ու միայն ամաչել.

«Նրա գրուածքի վիպային եւ յուզիչ տրամադրութիւններին համընթաց, ուր երեւում են կենցաղային մանրամասնութիւններ, յստակ դրսեւորւում է Աբովեանի գլխաւոր միտքը, սրբազան պատգամը՝ հայ ժողովրդի պատմական ճակատագիրը անբաժանելի կերպով կապուած է յեղափոխական Ռուսաստանի ճակատագրին հետ, — ծանուցում են «Հայաստան» հրատարակչութեան աշխատողները ազգերին ու ժողովուրդներին, որոնց առիթ է ներկայանում կարդալու Աբովեանի վէպը:

Ո՞վ է այս տողերի հեղինակը, էական չէ ներկայ դէպքում, բայց որ նա իր հրատարակած գրքի ո՛չ էութիւնն է հասկացել, ո՛չ էլ «յեղափոխութիւն» եւ «Ռուսաստանի յեղափոխական բախտ» խօսքերի իմաստը, այդ արդէն անտարակուսելի է:

«Ռուսաստանի յեղափոխական բախտի հետ» Հայութեան ճակատագիրը շաղկապողը ոչ թէ Աբովեանն էր, այլ ուրիշները, մասամբ Մ. Նալբանդեանը, իսկ աւելի հիմնաւոր՝ հայ սոցիալ-դեմոկրատներն ու բոլշեւիկները, այն էլ «Վէրք Հայաստանի» ստեղծագործումից տասնամեակներ յետոյ, հետեւաբար հաւասարեցնել Աբովեանի պատմական դերը Նալբանդեանի, աւելի ճիշդ՝ հայ սոցիալ-դեմոկրատների հետ, կը լինի կոպիտ սխալ եւ աղաւաղում պատմական ճշմարտութեան:

Կարիք կա՞յ յիշեցնելու սրանից յետոյ այն այբբենական ճշմարտութիւնը, որ Աբովեանը հետեւողական լուսաւորիչ էր եւ նրա համոզմունքն ու հաւատամքն այս էր.

«Ի լուսաւորութենէ կանգնի ազգ ինչ, ի լուսաւորութենէ ելանեն ամենայն բարերախտութիւնք, լուսաւորութեամբ հաստատի կապ հպատակաց առ իշխանաւորս իւր, սէր առ Հայրենիս իւր, սէր առ բարեկամս իւր, հնազանդութիւն առ կայսրն, երախտագիտութիւն առ երախտաւորս, պաշտպանութիւն Հայրենեաց» (հատ. 10, էջ 141):

Ով ինչպէս, բայց «Վէրք Հայաստանի» հրատարակողները գոնէ պիտի լաւ յիշէին նրա հեղինակի բացատրութիւնը Հայոց ազգային կեանքի անկման պատճառների մասին:

«Ախր մեր ազգը որ խեղճ ա մնացել, թրի, կրակի եսիր, բոլորի պատճառն էս ա՝ որ մեզ մէկ աստղ չի ըլում՝ թէ մենք ո՞վ ենք, մեր հաւատն ի՞նչ ա, ինչի՞ համար ենք էկել աշխարհ...» (հ. 3, էջ 25):

Պէտք է անգիր անէին ու չմոռանային նրա երախտիքի ու գնահատութեան բուն խօսքերն առ ռուս ժողովուրդն ու Ռուսաստան, նրա իրական պատգամը.

«Օրհնուի էն սհաթը, որ Ռսի օրհնած ոտը Հայոց լիս աշխարը մտաւ ու զըղբաչի անիծած, չար շունչը մեր երկրիցը հալածեց: Քանի որ մեր բերնումը շունչ կայ, պէտք է գիշեր-ցերեկ մեր քաշած օրերը մտքերնիս բերենք ու Ռսի երեսը տեսնելիս՝ երեսներիս խաչ հանենք, Աստծուն փառք տանք, որ մեր աղօթքը լսեց, մեզ ռուս թագաւորի հզօր, աստուածահաստատ ձեռի տակը բերեց»:

«Ռուսաստանի յեղափոխական բախտի» մասին, ինչպէս տեսնում ենք, Աբովեանը ոչինչ չի ասել, ոչ էլ կեանքի բարեփոխման յեղափոխական ուղու անհրաժեշտութեան մասին խօսել: Ուրեմն՝ եկէք յիշենք ու գնահատենք նրա իրական ծառայութիւնները հայ գրականութեանն ու ժողովրդին, որոնք այնքա՛ն մեծ են, որ լրացուցիչ գունազարդման կարիք չեն զգում, իսկ 50 հազար տպաքանակով այդօրինակ տգիտութիւնը հրապարակ հանելը վերագրենք ոմանց անտարբերութեանն ու անտեղեակութեանը, եւ առմիշտ հրաժարուենք դրանից, որովհետեւ մենք կարող ենք ե՛ւ լաւ հրատարակել, ե՛ւ ճիշդ գնահատել:

Պ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«Գրական Թերթ», Փետր. 4

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Յառաջ). — Տեղւոյս Հայ Ազգ. Միութիւնը այս տարի գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր Աւարայրի ճակատամարտին նուիրուած յիշատակի երեկոյթ մը սարքել: Մարտ 11, Շաբաթ երեկոյ Սէնթ-Էնըմոնի դպրոցին ընդարձակ սրահը լեցուած էր հայրենակարօտ բազմութեամբ մը: Ժամը 21ին օրուան խօսնակ Պ. Մ. Մանուկեան քանի մը խօսքով հանդէսը բացուած յայտարարելով բեմ հրաւիրեց Ազգ. Միութեան նախագահ բժիշկ Յարութիւն Սարաֆեանը:

Յարգելի նախագահը Ֆրանսերէն ճառով մը Վարդանանց մասին կարգ մը մատնանշումներ ընելէ յետոյ ըսաւ. «Գաղութիս մանկտիներուն հայեցի դաստիարակութիւնը մեր գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը ըլլալուն, ջանացինք այս տարուան դպրոցական շրջանին համար դիմել Լիոնի հոգեւոր հովիւ Հայր Դաւիթ Սահակեանին, որ գաղութիս ուսուցչական ծանր պարտականութիւնը յանձն առնէ, որպէսզի մեր երախաները չզրկուին Մեսրոպեան ոսկեղնիկ լեզուի քաղցրութենէն: Վարդապետը ազգասիրաբար ընթացք տուաւ մեր խնդրանքին եւ ամէն Զորեքշաբթի Լիոնէն գալով ժամը 14–20 ջերմեռանդութեամբ կը կատարէ իր վրայ դրուած նուիրական պարտականութիւնը, որուն արդիւնքը պիտի վայելենք հիմա: Արդ, ներկայիս հրապարակաւ կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւններն ու երախտագիտութիւնը կրօնքի եւ հայկական մշակոյթի այս անխոնջ մշակին: Այսօր մեր դպրոցը ունի 6–20 տարեկան 30 աշակերտ, աշակերտուհիներ, որոնք ներկայի մեր հրճուանքն ու ապագայի վառ յոյսերն են»:

Աշակերտներէն փոքրիկները մանկական թոթովանքով, իսկ մեծերը գիտակից հայկականներու արդար հպարտութեամբ երգեցին ու արտասանեցին հատընտիր կտորներ ծափեր խլելով ներկաներէն: Անշուշտ կարելի չէ ըսել թէ բոլոր աշակերտներն ալ գիտակից էին իրենց արտասանածին ու երգածին բայց ներկաներուս համար չափազանց հաճելի էր իրենց ելոյթը: Այս առթիւ կրկնապէս կը շնորհաւորենք Հայր Սահակեանը իր թափած ջանքերուն համար, որ երկու ժամ հայկական հարազատ ապրումներ նուիրեց մեզի: Թող ներուի ինծի որ «Յառաջ»ի սիւնակներուն նեղութիւնը նկատի առնելով ակամայ պիտի չկրնամ բոլորին անունները մէկիկ մէկիկ արձանագրել, անոնք դրոշմուած են մեր սրտերուն մէջ:

Օր. Շաքէ Գարակէօզեան եւ Օր. Աստղիկ Մանուկեան որոնք երկրորդական վարժարանի ուսանողուհիներ ըլլալով կը հետեւին հայերէն դասերու՝ Ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւն մը պատրաստած էին «Վարդանանք»ի շուրջ, որոնք փոխն ի փոխ կարդացին զայն ներկայ երիտասարդութեան պատմելով թէ ինչ պայմաններու տակ տեղի ունեցած է Աւարայրի ճակատամարտը: Պատմական տուեալներով ու թուականներով պատրաստուած այս աշխատանքը իսկապէս գնահատելի է եւ մենք կը փափաքինք որ յիշեալ օրիորդները օգտուելով ներկայի հայեցի դաստիարակութենէն յառաջիկային ջանան արտայայտուիլ իրենց ազգային լեզուով:

Բեմ հրաւիրուեցաւ ուսուցիչ Հայր Դաւիթ Սահակեանը.— «Քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ մուտք գործած է 4րդ դարուն եւ Տրդատ Թագաւորի օրով հռչակուած է որպէս պետական կրօնք: 5րդ դարու սկիզբին անմահն Մեսրոպ վարդապետի եւ իր համախոհներու ջանքերով կը ստեղծուի հայ գիրը, յաջորդող սերունդը կը զարգացնէ զայն իր կրօնքին հետ եւ որուն շնորհիւ կը պատրաստուի Աւարայրի ճակատամարտը Պարսիկներու դէմ: Վարդանի բանակը կը բաղկանար 66 հազար մարտիկներէ իսկ Յազկերտ երեք հարիւր հազար, որոնց դէմ թէեւ Վարդանը փիզիքապէս պարտուեցաւ սակայն բարոյապէս յաղթական դուրս եկաւ: Փաստն այն է որ հայ ժողովուրդը 1500 տարիներէ ի վեր ոգեկոչելով Աւարայրի ճակատամարտի անմոռանալի յիշատակը եւ միշտ պայքարելով յամի տեառն 1918ին ունեցաւ երկրորդ Աւարայր մը, որն է Սարդարապատի ճակատամարտը, որուն շնորհիւ այսօր ունինք մեր Հայաստանը, որ կը ծլի, կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի: Սփիւռքի Հայութեան գերագոյն պարտականութիւնն է զուրգուրալ անոր վրայ: Անիի կործանին ու աւերակման շրջանին 250.000 Հայեր գաղթեցին Լեհաստան, որոնք կրօնափոխ ըլլալով միանգամ ընդմիշտ փճացան: Այսօր մենք եւս կը գտնուինք գրեթէ նման վտանգի առջեւ: Մեր նախահայրերը օտարացման դէմ պայքարելով մեռան, որպէսզի մենք Հայ ապրինք: Ուստի մեր նուիրական պարտականութիւնն է պայքարիլ, միշտ պայքարիլ վասն կրօնքի եւ հայրենեաց»: Ու վարդապետը կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ Հայ Ազգ. Միութեան բարոյապէս թէ նիւթապէս զօրավիգ դառնան, որպէսզի իրենց տարած աշխատանքները լաւագոյնս արդիւնաւորուի ի շահ Հայութեան:

Հանդիսականներու միաբերան երգած Տէրունական աղօթքով եւ Դաւիթ Վրդ.ի պահպանիչով փակուեցաւ այս գեղեցիկ երեկոյթը, որմէ գոհ տպաւորութեամբ եւ լաւագոյն յիշատակներով բաժնուեցանք ուշ գիշերին:

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԹՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ծանըմ, թող առտու ըլլայ ալ՝ բան մը կ'ընենք:

— Ի՞նչ պիտի ընես...

— Ես ուղղակի Պօղոս էֆէնտիին կը տեսնեմ, ժամկոչը ճամբել կուտամ, դուն հոգ մի ըներ, ըսաւ Մարգար էֆէնտին վճռաբար:

— Եւ եթէ ճամբել չուզէ՞...

— Անիկա իմ խօսքէս դուրս չի կրնար ելել:

— Աղէկ գիտեմ, որ բան մըն ալ պիտի չկրնաս ընել, դարձեալ պզտիկ պիտի մնաս, ես ալ քեզի հետ խաղք ու խայտառակ պիտի ըլլամ:

Եւ տիկին Սաթէն սկսաւ իր յաւիտենական տրտունջները իր ամուսնոյն թոյլ բնաւորութեան, անկարողութեան դէմ:

Միհրանն ու Նուարդը ջանացին համոզել, հանդարտեցնել զինքը:

Երկու հիւրերը մեկնելէ ետքը, Սաթէն դարձեալ փորձեց վիճաբանիլ ամուսնոյն հետ, բայց այս վերջինը իսկոյն անկողին մտաւ եւ քնանալ կեղծեց, մինչ կինը, ջղագրգռուած, ժամերով չկրցաւ աչքերը փակել:

Գ.

Մեր վէպը, նախընթաց երկու գլուխներուն մէջ պատմած դէպքերուն վրայ շաբաթ մը անցած էր:

Աթոռի միջաղէպին յաջորդ Կիրակին էր:

Ութ օրը բաւական եղած էր ժամկոչին խնդիրը օրուան հրատապ հարցը դարձնելու համար Թաղին մէջ:

Հակառակ Մարգար էֆէնտիի դիմումին՝ Պօղոս էֆէնտի՝ յամառեր էր Վարդան աղբարը իր պաշտօնին մէջ պահելու, անձնական շահի նկատումները զոհելով ընտանեկան խաղաղութեան:

— Պէտք է Թաղական խորհուրդը ամբողջութեամբ գումարուի եւ ժամկոչին մասին իր որոշումը տայ, ըսած էր Պօղոս էֆէնտի:

Եւ այդ ամբողջական գումարումը տեղի պիտի ունենար այդ Կիրակի օրը:

Թաղին երկու երեւելիներուն միջեւ ծագած պայքարը բնականաբար ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ դարձած էր եւ նոյնիսկ երկու որոշ հոսանքներ առաջ եկած էին: Մարգարեան հոսանք եւ Հակամարգարեան հոսանք:

Թաղին մէջ կուսակցական երիտասարդութիւն մը կար, որ իր յատուկ խմբատեղին ունէր «Պայքար Լսարան» անունով: Այս լսարանի անդամներէն մին, ընկեր Կայծունի, ժամկոչին խնդիրը սեղանին վրայ դրած էր,

— Դիրքերնիս ճշդենք, ըսելով:

Ըստ ընկեր Կայծունիի, հարցը հասարակական հանգամանք ունէր: Մենծ աղայական կամայականութիւնն էր, որ իր ամենազօր բազուկով կ'ուզէր ջախջախել ընչազուրկ դասակարգի ներկայացուցիչներէն մին:

Ի հարկէ, Վարդան աղբոր անձը որեւէ նշանակութիւն չունէր, բայց այս պարագային Վարդան կը ներկայացնէր պրոլետարեան, որուն դէմ կը ցցուէր դրամագլուխը՝ յանձին Մարգար էֆէնտիի: Պէտք չէր թոյլատրել, որ ժամկոչը զոհ երթար հարուստի մը քմահաճոյքին:

Ընկեր Կայծունի, որ զուրկ չէր ամբոխավար պերճախօսութենէ մը, շատ դիւրաւ կրցաւ համոզել իր ընկերները, որոնք իսկոյն որոշեցին գործօն կերպով միջամտել խնդրին:

— «Պայքար Լսարանը» արտայայտուած է ի նպաստ ժամկոչ Վարդանի եւ որոշ դիրք պիտի բռնէ:

Երբ այս բանը իմացուեցաւ Թաղին մէջ՝ բաւական յուզում առաջ բերաւ:

Ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ Ակումբ մը ունէր Թաղին մէջ՝ «Շանթ Ակումբ»ը, որուն անդամները բնականաբար կատաղի հակառակորդներ էին «Պայքար Լսարան»ին:

«Շանթ ակումբ»ի վարիչ ուժը կը նկատուէր ընկեր Սուսերեանց: Այս վերջինը երբ իմացաւ հակառակորդ կողմին տրամադրութիւնը, առանց վարանելու վճռեց:

— Մենք պէտք է Մարգար էֆէնտին պաշտպանենք:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
50-ԱՄԵԱԿԸ

GEORGE V
Մարտ 19
Կիրակի ժամը 15–24
Բարձր հովանաւորութեամբ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻՆ
Կը նախագահէ՝
ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՒՐՃԵԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները Տիկին Հայկանոյշ Չըրքաշեանի *մահուան առթիւ.—*

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Չըրաշեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Ռոժէ Չըրաշեան 500, Տիկին Վարդանոյշ Թուղլաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Լօրան Քօքսիղեան 50, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Ստեփանեան եւ Տիկին Վարդուհի Թաղէոսեան 50, Պր. Յակոբ Անտրանեան 50, այրի Տիկին Սօֆի Անտրանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Վանեան 50, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելեան 50, Պր. Ժան Գորգիկեան 100 ֆրանք։

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւնեան Գրիշա 50 ֆր., Կերկէրեան Գրիգոր, Մալխասեան Գեղամ 20ական ֆր., Տէր–Վարդանեան Եղիսաբէթ, Հաղպիկեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Սիմիչեան Կարապետ 10ական։ Ողբացեալ Տիկին Շուշան Տէր–Վարդանեանի հոգեհանգստեան առթիւ Պր. Վ. Տէր–Վարդեան եւ զաւակները 30, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեան եւ զաւակները 20, Տէր եւ Տիկին Գամէր Վարդանեան եւ զաւակները 20։ Ծէլէլիկեան Ռոպէր, հոգեհանգստեան առթիւ 10։

×

Սէն Ժեռմի Թաղական Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ողբացեալ Աւետիս Սանտալեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկ. Սրբուհի Պետրոսեան, Զարդարեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկ. Հանոյեան 30, Պառակեան Նուպար, Տէր եւ Տիկին Ասարլըդեան, Մաթոսեան Զիւան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պէրպէրեան, Կարպիս Աճէմեան, Վերժին Պետրոսեան, Տէր–Մինասեան ընտանիք 20ական, Նուրիճա Պէրպէրեան 30, Կիրակոս Վարդանեան, Նազար Անտոնեան, Տիգանոսեան Յովհաննէս, Հայկ Զուգուրեան, Թորիք Նիկողոսեան, Մարի Անտոնեան, Բարսեղ Մերտինեան, Թագուհի Գուլումեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Գոռաճեան, Բիւզանդ Փափազեան, Պետրոս Սահակեան, Պետրոս Պետրոսեան, Հաճի Յակոբ Ահադինեան 10ական։ Պառակեան Նուպար, Վարուժան Անտոնեան 20ական (դպրոցին), Տէր եւ Տիկին Վրոյր Շալճիեան 20 ֆր. (Թաղին աղքատներուն)։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. ընկերական ընդհանուր ժողովը Մարտ 18, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին Ահարոնեան ակումբը։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. շրջանի ներկայացուցչական ժողովը Կիրակի Մարտ 19ին, ժամը 14էն սկսեալ Ահարոնեան ակումբը։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուէրները.—

Ողբացեալ այրի Տիկին Մարիամ Ճէնտէրէճեանի մահուան առթիւ (28 Փետր. 1972), Տէր եւ Տիկին Միհրան Ճէնտէրէճեանի եւ Տէր եւ Տիկին Սրբուհի Ճէնտէրէճեանի կողմէ 100 ֆր., դպրոցին՝ 100, Աղքատախնամին 100, «Յառաջ»ին 100, «Աշխարհ»ին 100 ֆր.։

Նոյն առիթով, փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար. Պ. Գրիգոր Ճէնտէրէճեան, Պ. Թորոս Ճէնտէրէճեան, Պ. Գէորգ Վարպետեան, Պ. Արսէն Տէր–Սարգիսեան 20ական ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշամ Հալվաճեան եւ զաւակները կը նուիրեն 50 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օժանդակութեան կայանի կահաւորման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Պերճուհի Անլեանի մահուան առթիւ։ Տիկին Սարեան (Շուազի լը Ռուա) կը նուիրէ 20 ֆր. նոյն տխուր առիթով եւ նոյն նպատակին համար։ Տիկին Հ. Գէորգեան կը նուիրէ 20 ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն, փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Նուէր Գալփաքեանի մահուան առթիւ։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբին, Շաբաթ, Մարտ 18, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ
ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐՊՈՆԻԷՌ
ՏԱՔ ՄԹՆՈԼՈՐՏ — ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Պանեէօ – Քաշանի նորընտիր վարչութիւնը թէյասեղանի մը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Կիրակի Մարտ 19ին ժամը 4ին, ընկերուհի Մուսաեանի բնակարանը՝ Պանեէօ, 12 Ավընիւ Լուի Փասթէօր, էսքալիէ 5, 6րդ յարկ։

Surprise - Party

Organisée par le groupe de Paris de l'Union des Etudiants Arméniens d'Europe, Samedi 18 Mars, de 21 heures à l'aube dans les caves de la Maison Arménienne de la Cité Universitaire
57, Bd. Jourdan.
AMBIANCE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ
Մարսէյլի երեք Հայ Արենոյշներու եւ օժանդակ անդամուհիներու
Մարտ 18ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 22էն մինչեւ լոյս Օթէլ Սփլանտիտի շքեղ սրահներուն մէջ
Ընկերակցութեամբ յայտնի նուագախումբ
« HENRY ROMAN » — NEW SYSTEM et la jeune formation « PLANETE »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները նաեւ ոչ–անդամները Մարտ 19ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրճարանի ետեւի սենեակը։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգի (Պոնտոս) Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը տեխպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր հայրենակիցները անխտիր, 20 Մարտ Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին՝ Հայ Մշակոյթի Տունը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

×

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները 20 Մարտ Երկուշաբթի ժամը 15ին, ընկերուհի Մ. Կարապետեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ՝ վարչական ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

×

ՍԷՆ–ՄՕՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, ընկերուհի Գամպերեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝
ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour
chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1700 ՖՐ.**
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1980 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **1820 ՖՐ.**
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ **2180 ՖՐ.**

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները։

Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

VIENNE

ARMENIA MONDIA

EXPOSITION
ARMÉNIE

Nouvelle Salle du Groupe ANI
40, Rue Victor Faugié
du Mercredi 15 au Lundi 20 Mars
de 11 à 21 heures
Δ
Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՄԱՐՏ
DIMANCHE 19 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12370
48e ANNÉE — N° 12.370

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ՊԷ՞ՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Ա.

Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան երրորդ Պլենումը տեղի ունեցեր է Փետր. 29ին Երեւանի Արուեստի Աշխատողներու Տան մէջ։

Պլենումին (լիակատար) ներկայ եղեր են գրողներ, արուեստի գործիչներ, հրատարակչութիւններու աշխատողներ եւ Մոսկուայէն ժամանած «հիւրեր», որոնց մէջ՝ ՍՄԿԿ կենտրոնի կուլտուրայի բաժնի հրահանգիչ՝ Լ. Պ. Ժելցովան։ Բացումը կատարեր է վարչութեան քարտուղար բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեան։ Զեկուցումով հանդէս եկեր է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան առաջին քարտուղար Էդ. Թոփչեան, նիւթ ունենալով «ՍՄԿԿ Կենտրոնական Կոմիտէի որոշումը գրական — գեղարուեստական քննադատութեան մասին եւ մեր խնդիրները»։

Համայնավար կուսակցութեան ԻԴ. համագումարի տուած «պատմական ուղղութիւններ»ը գրական — գեղարուեստական քննադատութեան մասին սերտօրէն շաղկապուած է եղեր «կոմունիստական հասարակարգի կառուցման բոլոր այն խնդիրների հետ, որոնց լուծմանը ձեռնամուխ են եղել մեր ժողովուրդը եւ կուսակցութիւնը»։

Գրականութեան պէս գրական քննադատութիւնն ալ կոչուած է հաստատելու «կոմունիստական բարոյականութեան իդէալները, նոր մարդուն կոմունիզմի ոգով դաստիարակելու»։ Սակայն քննադատութեան ներկայ վիճակը դեռ լրիւ չափով չի համապատասխաներ այն պահանջներուն, որոնք կը բխին կոմունիստական շինարարութեան մէջ գեղարուեստական մշակոյթի ունեցած յարաճուն դերէն։ Բաւարար խորութեամբ չեն վերլուծուիր խորհրդային գրականութեան եւ արուեստի զարգացման, ընկերվարական ազգերու մշակոյթներու փոխհարստացման եւ մերձեցման հարցերը։

Նորէն Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յաղթանակին՝ «մեր օրերում այլեւս չի կարելի գրականութեան հարցերը քննել առանձնանալով ազգային պատեանի մէջ, որովհետեւ մենք գործ ունենք ոչ թէ միմիանցից անջատ ազգերի գրական մշակոյթի, այլ բազմազգ գրականութեան մի նոր որակի հետ»։

Էդ. Թոփչեան կը շեշտէ, որ Խ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութեանց միասնական հիմունքը կոմունիստական հասարակարգի կառուցումն է։

Աբովեանէն ու Նալբանդեանէն մինչեւ Տէրեան ու Թումանեան մեր «մեծ դասականները» վճռականապէս մերժեր են ազգային սահմանափակութիւնը։ Հայ գրականութիւնը ապրեր է իր դարաշրջանի հոգերով, դատապարտեր է ընկերային ու ազգային ճնշումները եւ քարոզեր է համերաշխութիւն ժողովուրդներու միջեւ, «հումանիզմ» ու խաղաղութիւն։ Անոնց այդ մեծ աւանդները աւելի հզօր ծաւալով հնչեցուցեր են խորհրդահայ գրականութեան հիմնադիրներ Յ. Յակոբեան, Ե. Չարենց, Ստ. Զօրեան, Մ. Արազի եւ յաջորդ սերունդը։

Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներուն աստիճան մը աւելի շեշտուած են ազգային գրականութիւններու միասնական, «ինտերնացիոնալ» բովանդակութեան սկզբունքները։ Ազգերու եւ ժողովուրդներու ազատագրութեան պատմական միթխարի իրագործումը տարբեր ձեւերով կ՚արտայայտուէր ռուս, ուկրայնական, բելոռուսական, ղազախական, հայ, վրացի ու ազրբէջանական գրականութեան մէջ։

Զեկուցանողը իբրեւ օրինակ կը յիշէ Ալ. Իսահակեանը, Ն. Զարեանը, Գ. Սարեանը, Սարմէնը, Հր. Քոչարը, Հ. Սիրասը, Յովհ. Շիրազը, Գ. Էմինը, Սիլվա Կապուտիկեանը, որոնց, ինչպէս բոլոր հայ գրողներու համար, Լենին — գրադը, Ուկրայինան, Բելոռուսիան, Վոլգոգրադը իրենց անմահ հերոսներով նոյնքան նուիրական էին, որքան Շոլոխովի, Տիխոնովի, Տիչինայի եւ Բրովկայի համար։ Հայ գրողները հիացմունքով կը պատկերացնէին հայ մարտիկներու կերպարներուն հետ նաեւ միւս ազգերու մարտիկները, որոնք միասին կը մարտնչէին նոյն սրբազան նպատակի համար։

Երեւանի պետական համալսարանի բանասիրական բաժնին մէջ ուսանողներ կան եղբայրական Հանրապետութիւններէն, որոնց բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ ալ կը սորվին հայ ուսանողներ։

Այս տարուան Դեկտեմբերի վերջը կը տօնուի Խ. Միութեան կազմաւորման յիսնամեակը։

Զեկուցանողը դիտել կուտայ, որ «Սովետական Միութիւնը իր մեծ տօնին է գնում նիւթական եւ հոգեւոր հզօրութեան ծաղկումով։ Այսօր նա աւելի ուժեղ է, աւելի ամուր, քան երբեւէ»։

Ցետոյ նաեւ՝ «սովետական հայրենասիրութեան ուժը կոմունիզմի կառուցման եւ ժողովուրդների լենինեան բարեկամութեան գաղափարներն են» (Գրական Թերթ, 3 Մարտ 1972)։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԻՒՍԷՅՆԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՄԷՆ ՈՔ ԻՐԵՆ ԴԷՄ Է

Յորդանան վստահեցուց արաբ աշխարհը, թէ նպատակ չունի հաշտութեան առանձին դաշնագիր մը կնքելու Իսրայէլի հետ։ Այս յայտարարութիւնը, որ կոչուած է հանդարտեցնելու արաբ հանրային կարծիքը, կատարուեցաւ երկու ամիսներով առջի օր։

Յորդանանի Արտաքին նախարարը՝ Ապտիւլլա Սալահ, լիբանանեան «Ալ Ժարիտա» աջակողմեան թերթի թղթակիցին նկատել տուաւ, թէ Յորդանան երբեք առաջին արաբ երկիրը պիտի չըլլայ Իսրայէլի հետ խաղաղութեան դաշինք կնքող։

Այս ուղղութեամբ արտայայտուեցաւ նաեւ Հիւսէյն. Թագաւորը անուղղակի կերպով անդրադառնալով հարցին, յիշեցուց թէ իր ծրագիրը կրնայ գործադրութեան դրուիլ, երբ «գրաւումը վերջ գտնէ եւ մեր ժողովուրդը ազատագրուի»։ Գալով իր ծրագրին՝ Յորդանան — Պաղեստինեան միացեալ Պետութիւն մը ստեղծելու, Թագաւորին կարծիքով դէպի ազատագրում տանող քայլ մըն է։

Պաղեստինի ազատագրութեան գործադիր մարմինը առաջարկեց արաբ վեհաժողովի մը անմիջական գումարումը՝ քննելու համար Թագաւորին ծրագիրը։ Այսուհանդերձ, Էլ Ֆաթհ, պաղեստինեան ամէնէն զօրաւոր կազմակերպութիւնը հաշիմական տոհմին հեռացումը դահէն հիմնական նպատակակէտը նկատեց Պաղեստինի ազատագրման համար։ Պայքարը պէտք է տարուի Հիւսէյնի եւ իր արքայական տոհմին դէմ։

Արաբ մայրաքաղաքները դեռ պաշտօնական դիրք չեն ճշդած Հիւսէյնի ներկայացուցած ծրագրին հանդէպ, թէեւ դժգոհութիւնը եւ թշնամութիւնը ակներեւ է։ Ըստ «Ալ Ահրամ» թերթի խմբագրապետին, Հիւսէյն «ական մը զետեղեց» արաբական դատի «դաշտին մէջ»։ Դամասկոսի մէջ սուրիական կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ Պաաս կուսակցութեան առաջնորդները յատուկ քննութեան պիտի ենթարկեն ծրագիրը։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԱՆԳԱՐԱ ԳՆԱՑ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑԸ

ԽՄԲ. — Պոլսոյ Շնորհք պատրիարքը, յատուկ պատուիրակութեան մը գլուխը գացած էր Անգարա, տեսակցելու համար վարչապետ Էրիմի հետ, Պոլսոյ համայնական կարեւոր հարցերու շուրջ։ Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցէն, զոր կը հրատարակենք ստորեւ, կը պարզուի որ դրական ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգուած է եւ Էրիմ նոր բարդութիւններ գտած է հաւանաբար դեռ ձգձգելու համար այս շատ հրատապ հարցը։

«Մարտի 13ին, Երկուշաբթի օրը, Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը, նախապէս առնուած ժամադրութեան մը համաձայն, Անգարա մեկնեցաւ պատուիրակութեամբ մը, տեսակցելու համար մեր կառավարութեան մեծայարգ վարչապետին, Փրոֆ. Նիհատ Էրիմի հետ, համայնական կարեւոր հարցերու մասին։

Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան ատենապետ Տիար Աւետիս Գազանճեան, Պ. Եդուարդ Պէզազ եւ Գալֆայեան Որբանոցի Խնամակալութեան ատենապետ Տիար Արա Գույումճեան եւ ատենադպիր Օր. Հերմինէ Գալուստեան։ Իբրեւ հոգեւորական Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր կ՚ընկերանային Հոգ. Տ. Խաչատուր Վրդ. Սարաճեան եւ Տ. Կիրակոս Քհնյ. Թուքաթլեան։

Ինչպէս հաղորդուեցաւ Անգարայի ոստիկանութենէն, ժամը 16,30ին, Մեծայարգ վարչապետ Նիհատ Էրիմ յատուկ սրահի մը մէջ ընդունեցաւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը եւ պատուիրակութեան անդամները։ Ընդունելութիւնը եղաւ ջերմ եւ սրտաբաց մթնոլորտի մը մէջ եւ տեւեց շուրջ 40 վայրկեան։

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը, որ յարգանձամբ եւս շնորհաւորելու պատեհութիւնը ունեցած չէր Մեծայարգ վարչապետը, իր խօսքին սկիզբը ջերմօրէն շնորհաւորեց զայն եւ երկրի վերելքին համար անոր կատարած ջանքերուն համար իր սրտագին մաղթանքները յայտնեց։ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը իր խօսքերը այսպէս աւարտեց.

«Մեր պատուիրակութեան կողմէ նախապէս ձեր Վսեմութեան մատուցուած մեր համայնքին վերաբերեալ հարցերու կարգին կար նաեւ «Իսթիմլաք»ի պատճառով մեծ տագնապութիւն պահանջող Գալֆայեան Որբանոցի շէնքին ի նորոյ շինութեան հարցը։ Զօրաւոր յոյսեր ունինք որ այսօր այս հարցի մասին մեզի կարեւոր ու վերջնական լուր մը պիտի շնորհէք»։

Մեծայարգ վարչապետը նախ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց եղած շնորհաւորութեանց եւ բարեմաղթութեանց համար։ Ապա խօսելով մեր համայնական հարցերու մասին, ծանրացաւ իրաւական կէտերու շուրջ։ Իր խօսքը մասնաւորելով Գալֆայեան Որբանոցի մասին, թելադրեց որ իրաւական կէտերու հիմքերուն վրայ բացատրական նոր տուեալներ ներկայացնէ իրեն պատուիրակութիւնը։

Օգտագործելով առիթը, նոյն երեկոյին Հոկումի պաշտամունք մը տնօրինուած էր տեղւոյն Հայութեան համար, ֆրանսական մատուռին մէջ։ Ժամը 19ին տեղի ունեցաւ այդ պաշտամունքը, Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ընկերացող զոյգ հոգեւորականներու եւ Իսթանպուլէն այս նպատակով հրաւիրեալ երկու դպիրներու մասնակցութեամբ։ Հակառակ օրուան խայթող ցուրտին, կոկիկ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ եկեղեցին, զորս սրտապնդեց եւ մխիթարեց Նորին Ամենապատուութիւնը իր հայրական խօսքերով ու յորդորներով։

Յաջորդ օրը, նախքան իր մեկնիլը, Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Հայրը, իր հետեւորդ հոգեւորականներով, այցելութիւն մը տուաւ Անգարայի պապական Նուիրակ Զաւիէ Զուբիին, ի փոխադարձութիւն այն այցելութեանց, զորս Նուիրակը կուտար ամէն անգամ որ Իսթանպուլ այցելէր։ Աւելի քան կէս ժամ տեւող շատ սիրալիր տեսակցութիւն եւ խօսակցութիւն ունեցան։

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը նոյն երեկոյին վերադարձաւ Իսթանպուլ»։

ԴԻՒԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ
ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՐԲԱԹ օր Փարիզի փողոցներու դանազան անկիւնները հաւաքուած էին ձախապաշտները հանրութեան լուսաբանութիւններ տալու համար։ Ապահովութեան ուժերը ժամը 19,30ին ատեններ միջամտեցին Կառ Սէն-Լազառ, ուր «Նոր Կարգ»ի աջ երիտասարդներ կը փորձէին խանգարել ձախապաշտները։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ընդլայնումին համար հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար Ապրիլ 23ին կամ Մայիս 7ին։ Աւելորդ է ըսել թէ Փոմփիտուի այս «ռումբը» շփոթութիւն ստեղծեց ամէն կողմ եւ մանաւանդ ձախերու մէջ։ Համայնավարներուն համար, ինչպէս ըսած էինք պարզապէս փլէպիսիթ մըն է։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերուն համաձայն Իսմէթ Ինէօնիւ անձնապէս միջամտած է որպէսզի երեք ձախապաշտ «ահաբեկիչներու» մահավճիռը, զոր Ծերակոյտը վաւերացուց, չգործադրուի։ Ինէօնիւ եւ Հալքի խորհուրդը Սահմանադրական Ատեանին պիտի դիմեն որպէսզի բեկանէ այն օրէնքը որ գործադրելի կը դարձնէ վճիռները։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ լրագրողը՝ Ճէյք Անտերսըն կը գտնէ թէ Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանը՝ Ուաթսըն շատ «յարմար» մէկը չէ չին-ամերիկեան յարաբերութիւնները վարելու համար, տրուած ըլլալով որ շատ կը խմէ եւ յաճախ գինով է։ Իբրեւ փաստ կը յիշէ որ վերջերս երբ Ուաշինկթըն կ՚երթար Նիքսընը տեսնելու, Փանամ օդանաւի մը մէջ, անդադար ուիսքի պահանջած է եւ «նեղած» օդէնները, ի վերջոյ այնքան գինով էր որ գետին փռուած է։ Արտաքին նախարարութիւնը, ի պատասխան, վերանորոգեց իր վստահութիւնը դեսպանին հանդէպ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

... ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

10 Փետրուար, 1972:

Հինգշաբթի է:

Հազարաւոր մղոններ զիս կը բաժնեն աշխարհի որեւէ մէկ կէտէ, ուր Հայութիւն կայ եւ ուր այսօր Վարդանանց տօն կը պանծացուի եւ Աւարայրի արեան յիշատակով քիչ մը աւելի կարմիր գոյն կը ստանայ Կարմիր Վարդանով ապրող կարմիր գոյնի սիրահար այս ժողովուրդը, վերակենդանութեան այս տխոյեանը աշխարհի պատմութեան թատերաբեմին վըրայ:

Կ'երեւակայեմ սա պահուն Հայոց եկեղեցիները՝ Հայութեամբ յորդուն, չաբականներով՝ հնչուն, քարոզներով՝ թընդուն. Հայոց սրահները՝ երգերով խանդոտ, արտասանութիւններով ձայնալիր, ճառերով հրաբորբ:

×

Եւ ես այսպէս նստած ովկիանոսներու անհունութեան մէջ առասպելական ձուկի մը նման փռուած անհուն կղզիի մը վրայ, որ ինքնին աշխարհա-ցամաքամաս մըն է, կանանչի եւ կապոյտի աստուածանկարեալ պատկեր մը, կ'ուզեմ դուրս գալ առանձնութեան այն վիճակէն որ ինծի կը պարտադրուի աշխարհագրական սա պայմաններով եւ հակառակ մարդկային բազմազոյն ու բազմազգի խումբի մը գունագեղ եւ ձայնառատ ներկայութեանը:

— ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱ՜...:

«Այս երկիրը ծովով կը սկսի եւ ծովով կը վերջանայ» կը կարդամ գեղատիպ հատորի մը առաջին էջին վրայ որպէս բացման տողը ողջ հատորին՝ նուիրուած Նոր Զելանտայի հրաշագեղ բնութեան եւ առասպելախառն պատմութեան, որուն համաձայն ձկնորսի մը կարթին զիւտը եղաւ այս երկիրը, ծովու անյատակ խորքերէն կխուած ձուկի մը նման վեր յառնելով:

— «Ծովուն Ձուկը» զայն կը սիրէ կոչել աշխարհի այս ցամաքամասի ժողովուրդը սրտագրաւ այն առհաւական հաւատքով որ իր անկեղծութեամբ ու պարզունակութեամբ այնքան հաղորդական է դարձեր որ աշխարհի չորս կողմերէն եկած օտարներս անգամ սկսեր ենք նուաճուիլ անոր հոգեկան ներզօր ազդեցութենէն...

Նստեր եմ ահա կղզիի հիւսիսային ծայրամասին մէկ անկիւնը: Շուրջս կը նայիմ: Ժողովասրահը կարծես մանրանկարն է աշխարհին: Հիւսիսային Ամերիկացիին ճերմակամորթն ու սեւամորթը Անգլիացիին, Զուիցերիացիին, Գերմանացիին, Հնդիկին, Ինտոնեզիացիին, Ճափոնցիին, Ուկանտացիին, Քոնկոցիին, Հարաւային Ափրիկեցիին, Հարաւային Ամերիկացիին, Ուէստ Ինտիզցիին, Աւստրալիացիին, Նոր Զելանտացիին հետ չըթայ են կազմեր քառանկիւն սեղանի մը շուրջ, կուտակուած թղթածրարներու ետին:

Իրլանտայի փշոտ եւ արիւնոտ հարցէն սկսեալ մինչեւ Վիէթնամի կնճռոտ, խճճուած խնդիրը Ռոտեզիայի դեռ չմարած վէճէն մինչեւ միջին Արեւելքի կրակի վրայ հանգչող եւ յաճախ առկայծող կացութիւնը կամ Փաքիստանի դեռ մխացող դրութիւնը, ու տակաւին եւ մանաւանդ աստուածաբանական մտածողութեան վերջին այժմէական երեւոյթներէն սկսեալ մինչեւ արդի աշխարհի — մանաւանդ «Երրորդ» կոչուած աշխարհի — տնտեսական տագնապի յատուկ բարդ եւ երբեմն յուսահատեցուցիչ վիճակը, Միջ-Եկեղեցական փոխադարձ յարաբերութիւններէն սկսեալ մինչեւ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի այլազան Յանձնախումբերու անդամակցութեան կազմութեան եւ պաշտօնեաներու նշանակման նուրբ եւ պատասխանատու գործը — ահա հսկայ ցանկ մը հարցերու, որոնց շուրջ զեկուցումներ կը կարդացուին, բացատրութիւններ կ'աւելցուին, հարցումներ կը տրուին, տեսակէտներ կը պարզուին, քննադատութիւններ կ'ըլլան, գնահատանքներ կը բանաձեւուին:

Այս խճողուն օրակարգին առջեւ նըստած եւ եռուն խօսակցութեան ընթացքէն բռնուած՝ յանկարծ աչքերս օրացոյցին էջին վրայ կը սեւեռուին:

Վարդանանց տօն է այսօր:

Առաջին անգամն է որ կեանքիս մէջ այս օրը կ'ապրիմ ես ինծի հետ առանձին, հեռու իմ ժողովուրդի զանգուածներէն, խռնուած եկեղեցիներէն, խճողուած սըրահներէն:

Բայց չգիտեմ ի՛նչ հովեր ի՛նչ ճամբաներով ձայներ կը բերեն ինծի, ծանօ՛թ ձայներ, որոնք գոյութեանս անանձնական ակունքներէն կը բխին կարծես, եւ կուգան զիս անդրանցնող բայց իմ մէջէն անցնող հին, չսպառած եւ չսպառող աղբիւրներէ եւ կ'արձագանգեն աշխարհի չորս անկիւններէն, Հայաստանէն մինչեւ ի ծագս աշխարհի, «յարեւելից յարեւմուտս, ի հիւսիսոյ եւ ի հարաւոյ» ինչպէս պիտի ըսէին մեր հայրերը իրենց դասական բարբառով՝ սրբազան նկարագրի գոյն զգեցած:

Եւ հիմա այդ ձայները հոգիիս մէջ բառ կը զգենուն, ու երաժշտական եղանակի թեւեր կ'առնեն ու կը դառնան

— «Նորահրաշ պսակաւոր» Շնորհալւոյն ոսկի գրչով երկնուած:

— «Թէ Հայրենեաց պսակադիր» աղաղաղնչունչ մեր հայրերու երանական ձայնովը թրթռուն:

Հետզհետէ ձայներն ու բառերը շուրջս կը մարին: Իրլանտա ու Վիէթնամ, Ռոտեզիա ու Փաքիստան, աստուածաբանական խոհեր ու Միջ-Եկեղեցական յարաբերութիւններ մշուշի պէս կ'աղօտին, կը չքանան: Աչքերուս դիմաց լո՛յս կը հագնին Աւարայր ու Տղմուտ, Շաւարշան, հեր եւ Զարեւանդ, փիղերու բանակ եւ քաջերու դրոհ, ու բանաստեղծին պատկերը յանկարծ կ'ողողէ մտքիս հորիզոնը.—

«Գիշեր մը երբեք այսպէս լուռ ու լուրջ
Չէ՛ դիզուած հսկայ բանակի մը շուրջ»

Կրակէ բառեր, աստղերու նման, կը պսպղան այդ գիշերուան ծանր, յղի եւ տագնապոտ երկնակամարին վրայ.—

«Ցայսմ հաւատոց զմեզ ո՛չ ոք կարէ
խախտել
Ո՛չ հրեշտակ եւ ո՛չ մարդիկ.
Ո՛չ սուր, ո՛չ հուր, եւ
Ո՛չ զինչ եւ ե՛ն դառն հարուածք»

Եւ բանակին վրայ թանձրացող խաւարին մէջէն
«Վարդանի հոգին հրազուռն անշէջ
Կը մտնէ ամէն Հայու հոգւոյն մէջ»

Այդ լոյսէն ու կրակէն ճառագայթ մը ահա այսօր հասեր է մինչեւ... Նոր Զելանտա:

Աւարա՜յր ու... Նոր Զելանտա՜:

Եւ դեռ ո՞ւր, մինչեւ ո՞ւր պիտի քալէ այդ «հրազուռն անշէջ», հարց կուտամ ես ինծի:

Հայաստանէն մինչեւ... Նոր Զելանտա:

Օր մը հասնելու համար... Ալասքա՞, Իսլանտա՞ եւ Բարեյուսոյ Հրուանդա՞ն... Մարդկային Իրաւանց մասին զեկոյց կը կարդացուի այստեղ, Նոր Զելանտայի մէջ, 1972ի Փետրուարի 10ին...:

Մարդկային Իրաւանց համար արիւն կը թափուէր այնտեղ, Աւարայրի դաշտին վրայ, 451ի Փետրուարի 10ին...:

Եւ ի՛նչ դառն ու ընդվզեցուցիչ ճակատագիր...

Մարդկային Իրաւանց համար 5րդ դարուն արիւն թափողը այսօր կը մնար իրաւազուրկ, մինչ Մարդկային Իրաւանց ազգային գիտակցութեանը դեռ ամբողջովին չհասած ժողովուրդներ այսօր կը դառնան իրաւատէր...:

Եւ դեռ այսպէս Աւարայրը բեկոր-բեկոր եղած՝ կը բաշխուի այսօր մասնիկ առ մասնիկ բոլոր անոնց, որոնք թափուած այդ արիւնին տեսակէն ունին իրենց երակներուն մէջ, ուր ալ ըլլան անոնք այս կապոյտ երկնքին տակ եւ կամ այս կապոյտ ջուրերուն մէջ...:

×

Կէսօր է արդէն:

Ժողովը կը վերջանայ: Ժողովականներ կը սկսին սեղանին վրայէն թուղթեր հաւաքել: Առանց անդրադառնալու, ես ալ մեքենաբար կը հետեւիմ իրենց ու դուրս կուգամ ժողովասրահէն եւ միայնակ, առանց խօսակցելու, ոչ ոքի հետ, կարծես խռոված ըլլամ բոլորէն եւ դառնացած բոլորին դէմ, արագ քայլերով կը յառաջանամ դէպի ժողովականներուս բնակավայրը:

Հազիւ կը պատրաստուիմ ուղղուելու համար դէպի ճաշարան երբ յանկարծ գռնապանը ձայն կուտայ ինծի եւ կը հրաւիրէ հեռախօսին:

Հեռախօսի միւս ծայրէն, կարծես Աւարայրի դաշտի մէկ մոռացուած անկիւնէն, Մեսրոպահունչ ձայնով անունս կ'արտասանուի եւ Թովմասի թերահաւատ վարանումով կը հարցուի թէ ես Սարգիսեան Սրբազա՞նն եմ:

— Այո՛, ես եմ. դուք ո՞վ էք:

— Ես Տոքթոր Մինասն եմ:

Արդէն բաւարարուած եմ այս անծանօթին ծանօթութեամբը: Սրտիս վրայ առաւօտեան ցօղի պէս կը հանգչի Մինաս անունը ու կը տարուիմ ըսելու, առանց բառերու.

— Փա՛ռք քեզ, ով արդահաս Սուրբ Մինաս, որ Նոր Զելանտայի մէջ անգամ հասար օգնութեան ու միայնացեալ հոգիս բերիր Մեսրոպանունդ Աւարայրն ամբողջ, Հայութիւնն համակ այդ մէկ հայանուն ձայնին մէջէն, Հայութենէ դատարկ կարծուած այս հեռակայ աշխարհին մէջ:

Հայ մըն է, որ... Նոր Զելանտայի մէջ Հայու մը հետ կը խօսի Վարդանանց տօնի օրը: Եւ ինծ այնպէս կը թուի որ Հայութիւնն է որ կը շարունակէ իր յաղթանակի ճամբան Աւարայրի դաշտով...

Հայերէնը «կտրուկ» է այստեղ: Իր ամբողջ Հայութիւնը առանց Հայու ներկայութեան աշխարհներու (Բրմաստանի ու Նոր Զելանտայի) մէջ ապրած և մարդկային ազնուականութեամբ օժտուած ու գիտական բարձր գիրքերու հասած այս

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ **ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ**

Լուրը տարչեցուց բարեկամներս, որ բաւական կը ճանչնային երիտասարդը գիտնալու համար թէ ան կռուազան մէկը չէ: Եւ յետոյ, կ'ըսէին, կարելի չէ խոշտանգել մեծղի Ապոխալը առանց ծանրակշիռ հետեւանքներու եւ նոյնիսկ դատադատաստանի, քանի որ մարդը ոստիկանութեան ականջն էր: Դիւրին էր գուշակել թէ մարդը բռնուած էր ծանր յանցանքի վրայ: Ի՞նչ տեսակ յանցանքի: Ոչ ոք պիտի խօսի, ըսաւ Էլիզապէթ. ո՞վ պիտի համարձակի իրեն պէս վտանգաւոր թշուառականի մը աղտեղութիւնը հրապարակել: Իր ամուսինը տարբեր կը մտածէր.

— Կը ճանչնամ մէկը որ պիտի խօսի... Ոխերիմ թշնամի մը ունի... Անդապահը...

Բարեկամս ինծի բացատրեց թէ անդապահը դանակ քաշած էր Ապոխալի դէմ, տարիներ առաջ, երբ հաստատած էր թէ իր կնոջը հետ կը պառկի:

— Անասունը քիչ մը խմած էր... Աւելի մոլտաց քան թէ խօսեցաւ... Սաչափը միայն հասկցայ թէ նամակի խընդիր մը կայ... Ռոպէրին նամակը բացեր է եւ պարունակութիւնը հրապարակեր... ինք կամ կինը, նոյն բանն է...

Անասունը խմած էր... Ի՛նչպէս մեղադրել մարդը երբ օրը եղած էր տօթակէզ: Խորհեցայ նոյն բանը ընել, մանաւանդ որ մէջտեղ չէր ելած Ֆրանսուազ, որուն սակայն պատուիրած էինք կարմրալանջ բերել, վերջին անգամ մը եւս ճաշակելու համար այդ թանկագին ձուկը: Բայց գաղափարը թէ Ապոխալներու որջին մէջ պիտի գտնէի նոյն անբան գիւղացիները, տարեց թէ երիտասարդ, որ հոն կը մնան երկար ժամեր չիչ մը գինիի շուրջ թէ թղթախաղի, այդ գաղափարը զիս ետ կեցուց: Միտքս փոխեցի: Գլուխս կիսով դարձուցի ետեւ, դէպի սալոնի բաց պատուհանը եւ ըսի թէ կ'երթայի կայարան, վերադարձի տոմսակս գնելու համար: Էլիզապէթ պատասխանեց ներսէն.

— Գիտե՞ս թէ նախընթրիքի ժամն է... Նախ ներս եկուր որ բան մը ուտենք սուրճին հետ... կինս սաղաւարտին տակն է...

Ներս անցնելով տեսայ թէ միջին տարիքով կին մը մազերը կը չորցնէ սաղաւարտին տակ, չաղակրատելով հանդերձ Էլիզապէթի հետ, ռնգային ձայնով: Սուրճս աւարտելու վրայ էի, երբ հնչեց հեռախօսի մը ճչակը: «Ֆրանսուազն է» բացագանչեց բարեկամուհիս հրճուանքով: Ան չէր:

— Տեղեակ չէի՞ք, ըսաւ ռնգային ձայնը, էր հայրը այսօր խակ զայն տարաւ իր քրոջը քով... Քոյրը հիւանդ է եղեր: Առաջին չողեկառքը առին...

Ձեմ գիտեր թէ որքան յաջողեցայ ծածկել սրտնեղութիւնս: Ինծի համար ցաւ էր խորհիլ թէ պիտի մեկնիմ շուտով, առանց վերջին անգամ կարենալ տեսնելու սիրելի աղջիկը, որ մեր պզտիկ ընկերութեան թրթռուն բոյն էր: Էլիզապէթ, որուն դէմքէն անհետացած էր ամէն ժպիտ, ինծի մօտեցաւ պարապ դաւաթս վերցնելու պատրուակով եւ մրմնջեց ականջիս վար.

— Ձեմ հաւատար... Հիւանդութիւնը պատրուակ է... Աղջիկը փախցուցին...

Այսպէս թէ այնպէս, Ֆրանսուազը տեսնելու հաւանականութիւնը չքացած էր ընդմիշտ եւ ինծի կը մնար բռնել կայարանի ճամբան: Դուրս ելայ որոշ հապճէպով, նման մէկուն որ անհամբեր է վերագտնելու ազատ երկինքը, հեռու՝ այն ամէն ինչէն որ եղած էր ճնշիչ: Ձէի գիտեր թէ դուրսը ինծի կը սպասէր ճիշդ այն բանը, որմէ կը խուսափէի: Զանգակատունէն վար ինկան մռայլ, անջատ եւ ծանրածանր հնչիւններ, հակառակ որ եկեղեցին գոց էր եւ մութ: Անժամանակ զանգակահարութիւնը այնքան անբացատրելի էր ինծի համար եւ այնքան սրտակեղէք, որ ուզեցի հարցափորձել երկու պառաւներ որ ջուր կ'առնէին աղբիւրէն: Համարձակութիւնը պակսեցաւ ինծի: Քիչ անդին գոհունակութիւնս իրական եղաւ երբ նշմարեցի ուսուցիչը, մէօսիէօ Պոեոիէ, որ դուրս կ'ելլէր քաղաքապետարանէն, թղթածրար մը անութին տակ:

— Ա՜հ, դուք այս զանգը պիտի չլսէք Փարիզի մէջ... Ան կը նշանակէ թէ մեռելներէն մէկը կ'ոգեվարի այս պահուս:

Քիչ մը եւս մթագնեցաւ իմ ներքին երկինքս: Գիւղը ճշմարիտ ընտանիք մըն էր ուրեմն, որուն անդամները հրաւէր կը ստանային իրենց մտածումով մասնակից ըլլալ մահուան արհաւիրքին, արձակել սիրտի մաղթանք մը, ներամփոփուիլ...

— Երեւակայեցէք որ, ըսաւ ուսուցիչը, դեղին հաւ մը գտայ մահամերձին վրայ ... այս առաւօտ այցելեցի իրեն... Հաւը ուղիղ կանգնած էր ոտքերուն կողմը... կորաքամակ կինը իր ուժերէն վեր գործ կը տեսնէր բակին մէջ, տքալով...

Երբոր գնեցինք տոմսակս, նախընտրեցի ընկերանալ վարժապետին որ կ'երթար վանքին ուղղութեամբ, այսինքն դէպի գետը, եւ որուն խօսակցութիւնը այնքան հաճելի էր որքան իմաստալից: Խընամեալ ճամբան կ'երկարէր մեր առջեւ ուղղաձիգ, յառաջացած յեռմիջօրէին մէջ, աջ ու ձախ ունենալով ընդարձակ դաշտեր, ամբողջութեամբ հնձուած: Ըսի թէ այս կողմէն անցած էի առաջին անգամ Ապոէալի դարչահոտ Ֆորտով, եւ թէ դէչ տպաւորուած էի այդ արօրածէն, որ ինքզինքը անխոցելի կը կարծէ ականջ ըլլալուն համար, մինչդեռ հեռու է անխոցելի ըլլալէ:

— Ա՜հ, ըսաւ խնդալով, ուրեմն տեղեա՞կ էք նամակի նշանաւոր պատմութեան...

(5 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԵԴՐՈՆԸ

Ընդամէնը քանի մը տարուան պատմութիւն ունի Հայագիտական հետազօտութիւններու կեդրոնը, Երեւանի պետական համալսարանի մէջ։ Հիմնուած է համադրելու համար այն աշխատանքները, որոնք կը կատարուին համալսարանի զանազան ամպիոններու կողմէ։ Գիտահետազօտական աշխատանքներէ զատ, որոնց շրջագիծին մէջ կը մշակուին բազմաթիւ նիւթեր, ինչպէս հայագիտութիւնը Ռուսիոյ, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ, կեդրոնը ձեռնամուխ եղած է հրատարակչական գործի։

Թուենք կարեւորները.— «Գորկի եւ Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու գրականութիւնը», «Յովհ. Թումանեան», «Մեր անուանի դասախօսները»։ Մտադրուած է հրատարակել բանասէր Գալուստ Տէր–Մկրտչեանի հայագիտական հետազօտութիւնները, Հայաստանի եւ անոր շրջակայքի աշխարհագրական անուններու բառարանը, հայերէն ստուգաբանութեան բառարանը, համառօտ ուրուագիծեր հայ ժողովուրդի պատմութեան։

Կեդրոնը կը վերհրատարակէ նաեւ կարգ մը կարեւոր գործեր։ Վերհրատարակուած են Ն. Ադոնցի «Հայաստանը Յուստինիանոսի դարաշրջանին» կոթողային գործը՝ Կ. Եուզբաշեանի յառաջաբանով եւ Հր. Աճառեանի «Արմատական Բառարան»ի Ա. հատորը։

Վերստին հրատարակուելու համար տպարան յանձնուած է Յ. Մանանդեանի «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» մեծարժէք գիրքը, որուն յառաջաբանը գրած է Հ. Ժամկոչեան։

Ֆրանսերէն եւ գերմաներէն բնագիրներէն թարգմանուած եւ հրատարակութեան յանձնուած է Անթուան Մեյէի Հայոց լեզուին, մատենագրութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւնները։

ԳՂՈՒԽ ԳՈՐԾՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ

ԺԻ. դարու տասը նկարներ, որոնց հեղինակները անծանօթ կը մնան, թէեւ հաստատ է, թէ անոնք հայ նկարիչներ եղած են, «բուժուած» են Հայաստանի պատկերասրահի արուեստանոցին մէջ։

Ասոնցմէ մէկը՝ «Տիրամայրը մանուկին հետ», մասնագէտներու ուշադրութիւնը գրաւած էր իր առանձնայատուկ չափահասութեամբ, նուրբ գոյներով, մասնագիտական վարպետութեամբ։ Վարդգէս Բաղդասարեան ամիսներու տքնաջան աշխատանքէ ետք նկարին տուաւ իր նախկին բնական տեսքը։

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Մարտ 6ի հրամանագրով Գառնիկ Թադեւոսեանը նշանակեց Գիւղական Շինարարութեան նախարար։ Նախկինը՝ Գուրգէն Կանեցեան, պաշտօնէ հեռացուեցաւ նոյն թուականին։ Այս փոփոխումը կը բացատրուի շինարարութեան մարզի մէջ նկատուող անգոհացուցիչ աշխատանքով։ «Սով. Հայաստան» Մարտ 10ի խմբագրականով նկատել կուտայ, թէ «ընթացիկ տարին մեր շինարարները վատ սկսեցին։ Կապալային աշխատանքների Յունուար եւ Փետրուար ամիսների առաջադրանքները խիստ թերակատարուեցին։ Աւելին, աշխատանքի տեմպերը, նախորդ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, զգալիօրէն նուազեցին։ Ինչպէս 1971 թուականին, նոյնպէս էլ այս տարուայ անցած երկու ամսում խիստ անբաւարար էր բնակարանային շինարարութեան ընթացքը։ Աւելին, Յունուար – Փետրուար ամիսներին, նախորդ տարուայ նոյն ժամանակամիջոցի համեմատութեամբ, այս բնագաւառում նուազեցին կապիտալ ներդրումները (նիւթական յատկացումները), որովհետեւ տրեստները եւ շինվարչութիւնները չկարողացան ապահովել առաջադրանքների կատարումը»։

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ

Ո՞ւր ծնած է Դաւիթ Բէկ, Սիւնեաց աշխարհի ազատագրական պայքարի հերոսը, հայ յեղափոխութեան առաջամարտիկներէն մէկը։

Շատերու կարծիքով, որ ընդհանրացած է, ան ծագումով Մցխեթցի է, այսինքն՝ վրացահայ։

Յայտնուած են նաեւ ուրիշ կարծիքներ։

«Բանբեր Հայաստանի արխիւների» հանդէսի 1971 թիւ 1–28ին մէջ Սողոմոն Օրբելեան, այժմ կը պնդէ, թէ Դաւիթ Բէկ Սիւնեցի է։ Սակայն ի՞նչ հիմունքներու վրայ։

Ստեփաննոս Շահումեան, որ զօրաւարի աստիճանով մասնակցած է Սիւնիքի ազատագրական շարժումներուն, իր յուշերը պատմած է, որու հիման վրայ Մխիթարեան միաբան Ղուկաս Սեբաստացի ԺԸ. դարու կէսերուն կը գրէ «Դաւիթ Բէկի պատմութիւնը»։ Երկու խմբագրութիւն ունի ան։ Առաջինը խորագրուած է «Պատմութիւն Ղափանցւոյ ի գրածոց հօրն Ղուկասու Սեբաստացւոյ», իսկ երկրորդը՝ «Ընտիր պատմութիւն Դաւիթ Բէկին»։ Այս վերջին աշխատութիւնը հիմ ծառայած է 1871ին էջմիածին լոյս տեսած Ս. Գուլամիրեանի գործին։ Ասկէ զատ, Ս. Օրբելեան կը յիշատակէ նաեւ երեք ուրիշ աղբիւրներ։ Առաջինը Երեւանի Մատենադարանի թիւ 3297 ձեռագիրն է, որու գրիչը 1759 Յունուար 20ին Ամսթերտամի մէջ աւարտելով անծանօթ հեղինակի մը «Պատմութիւն Ղափանցւոյ» գիրքին տպագրութիւնը, անոր կից ձգած է չափածոյ յիշատակարան մը, ուր Դաւիթ Բէկը կը համարի Հարանդցի, այսինքն՝ Ղափանցի։ Այս յիշատակարանը գրուած է Դաւիթ Բէկի մահէն 31 տարի ետք։ Երկրորդ աղբիւրը Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի՝ Օրբելեաններու ցեղաբանութեան նուիրուած յօդուածն է, տպուած «Սիսական»ի 97րդ էջին մէջ, ուր կը ներկայացուի Սիւնեաց աշխարհի իշխանաց իշխան Տարսայիճի շառաւիղներէն մէկուն ճիւղը, կնոջ կողմէ։ Ասոնք եկած բնակած են Սիւնիք։ Երրորդ աղբիւրը Սիւնիքի եւ Արցախի հոգեւոր եւ աշխարհիկ գործիչներու 1835ին Տաթեւի մէջ գրած մէկ տեղեկագիրն է՝ «Վկայագիր Ուռպելեանց» անունով, ուր հաւաստի տեղեկութիւններ կան Դաւիթ Բէկի ծննդավայրի մասին։ «Մենք Սիւնեաց գաւառի բնակիչք՝ ներքոյ ստորագրող անձինքս տամք գծանօթութիւն եւ վկայութիւն ամենայն տոհմականացն Դաւիթ Բէկին, յորմէ անմիջապէս ցմեր ժամանակ սերեալք են, առ այս՝ զի սոյն Դաւիթ Բէկն, յորդի Աստուածատուր իշխանին Սիւնեաց, ունէր զհօրեղբայրս Սարգիս Բէկ (այսինքն՝ Փարսադանեաններու նախնին) եւ Մելիք Եղիայ (Օրբելեաններու նախնին) անուն, որոց եւ բնակութիւն էր ի Ղափան մնուառի ի բերդին Հալիձորու...»։

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

մարդը «օտար ամայի այս ճամբէքի վրայ» չէ կորսնցուցած իր Հայութեան առողջ գիտակցութիւնը։

Իրիկուան արդէն իրեն հետ եմ ընթրիքի, ուրիշ Հայու մը հետ միասին։ Երեք ենք հիմա։ Կարծես բանակ մը ըլլանք Հայու Նոր Աւարայրեան աշխարհատարած դաշտերուն մէջ որպէս նոյն եւ մէկ ապրումի ու գաղափարի՝ Հայութեան գրօշակիրներ եւ նոյն եւ մէկ պայքարի՝ հայապահպանման զինուորագրեալներ։

Վարդանանց տօն է հիմա Նոր Զելանտայի մէջ։ Հայութեան խօսքն է հիմա որ կը լեցնէ մեր ապրումները այս մի քանի ժամերուն, որոնք կարծես Հայութեան յաւերժութենէն փրթած լոյսի կաթիլներ են մեր կեանքին մէջ ծորած։

Ի՜նչ անմեկնելի ճակատագիր...։

Աւարայրի Տղմուտ գետի ափին կռուիլ աւելի տասնըհինգ դարեր առաջ վասն ինքնագոյութեան եւ սեփականութեան, եւ՝ Աւարայրո՛վ ապրիլ... ովկիանոսներով կլանուած Նոր Զելանտայի մէջ տասնըհինգ դարեր ետք վասն նոյն ինքնագոյութեան եւ սեփականութեան...

«Խորհո՜ւրդ խորին»

Խորհուրդ հայկական...

Եւ այդ խորհուրդը գանկիս մէջ դեռ չջնջուած, բայց սրտիս մէջ կենսաւոր տուած՝ կ'երթամ անկողին դեռ Հայութեան համար չտեսնուած ի՜նչ երազներու արդար ակնկալութեամբ։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ՍԻՏՆԷՅԻ ՄԷՋ

ՍԻՏՆԷՅ (Յառաջ).— Դէպի Նոր Զելանտա իր ճամբուն վրայ, ուր պիտի մասնակցէր Համաշխարհային Եկեղեցիներու Կեդրոնական Խորհուրդի ժողովին, Գարեգին Եպս. Սարգիսեան, Փետրուար 6ին, այցելեց Սիտնէյ։ Օդակայան զինք դիմաւորելու գացած էին 300 ազգայիններ՝ գլխաւորութեամբ Աւստրալիոյ հայ գաղութի առաջնորդ Գարեգին Եպս. Գազանճեանի։ Ներկայ էին նոյնպէս Աւստրալիոյ եկեղեցիներու խորհուրդի քարտուղարը՝ Ալ Պլաթըր, Հայ Մշակութային Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հ. Օ. Մ.ի վարչութիւնները իրենց կազմով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի արիներու շքախումբին ընկերակցութեամբ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան անմիջապէս առաջնորդուեցաւ տեղական մամուլի եւ պատկերասփիւռի կեդրոնատեղին։ Պետական հեռատեսիլը նոյն երեկոյեան պատկերասփռեց Նոր Ջուղայի առաջնորդին ժամանումն ու անոր յայտարարութիւնները, որոնք տեղ գտան նաեւ յաջորդ օրուան մամուլի էջերուն մէջ։

Օդակայանի պաշտօնական ընդունարանին մէջ բարի գալուստի խօսք ըրաւ Հայկ Աւագեան։

Նոյն երեկոյեան ի պատիւ գաղութի հիւրին ճաշ մը տրուեցաւ։ Ներկայ գտնուեցան 200 ազգայիններ։ Գարեգին Եպիսկոպոս այս առթիւ խօսեցաւ մեր ժողովուրդին բարեմասնութիւններուն մասին։

Հայ Մշակութային Միութիւնը օգտուելով Նոր Ջուղայի առաջնորդին Սիտնէյ ներկայութենէն, դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպեց յաջորդ օր, Լէյն Գովի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։ Նիւթն էր հայ մշակութային արժէքները Նոր Ջուղայի մէջ։

Գարեգին Եպս. Սարգիսեան ժամէ մը աւելի հանգամանօրէն ներկայացուց գաղութին անցեալը, անոր բերած նպաստը մեր մշակոյթին, նկարագրեց տեղւոյն եկեղեցիները եւ խօսեցաւ Նորակառոյց թանգարանին եւ հոն գտնուած անգնահատելի արժէքներու մասին։

Երեկոյթին փակումը կատարեց Արամայիս Քհնյ. Միրզայեան։

Գարեգին Եպս. Սարգիսեան մեկնումի նախօրէին պաշտօնական այցելութիւն մը տուաւ Սիտնէյի փոխ–քաղաքապետ Շեհադէի։

Յ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Բայց մեր սկզբունքնե՞րը, դիտել տուաւ վեհերոտ անդամ մը։

— Մեր սկզբունքները կրնանք համաձայնեցնել մեր ընթացքին։

Եւ ընկեր Սուսերեանց խակոյն Ակումբին անդամները արտասովոր նիստի մը հրաւիրելով՝ պարզեց իր տեսութիւնը։

Ժամկոչ Վարդան կը ներկայացնէր կղերականութիւնը միացած բռնապետութեան՝ Պօղոս Էֆէնտիի միջոցով։

Մարգար Էֆէնտին ընդհակառակն ազատական ոգին էր, որ կը կռուէր սկզբունքի գաղափարի մը համար։ Հարցը շատ լուրջ էր եւ թաղին ճակատագիրն էր, որ պիտի որոշուէր այս պայքարով։

Ամէն գնով հարկ էր կռուիլ եւ յաղթանակը տանիլ, մանաւանդ որ ասով մեծ հաճոյք մը տուած պիտի ըլլային հակառակ կուսակցութեան։

Սուսերեանցի տեսութիւնը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ։

«Պայքար Լսարանը» եւ «Շանթ Ակումբը» եռանդով գործի սկսան։ Ամէն մէկը մէյ մէկ թռուցիկ հրատարակեց եւ ցրուեց թաղին մէջ։

— Կիրակի օր մեծ ցոյց պիտի ըլլայ, կը փսփսային երկու կուսակցութիւններու անդամները։

Առտուն, սրճարաններու մէջ, ընդհանուր խօսակցութիւնը ժամկոչ Վարդանի խնդիրն էր։

Կ'ըսուէր թէ թաղականները իրարու մէջ համաձայն չէին եւ թէ անոնք ալ երկու խումբի բաժնուած էին։

Այս ընդհանուր իրարանցումին մէջ երկու հոգի կային, որոնք չափազանց դժգոհ էին խնդրին առած այս երեւոյթէն. ասոնցմէ մին Պօղոս էֆէնտին էր եւ միւսը՝ Մարգար էֆէնտին։

Երբեք մտքերէն չէին անցներ մէկ օրէն միւսը այսպէս երկու ընդդիմամարտ խմբակներու պարագլուխները ըլլալ թաղին մէջ. եւ սակայն այս բանը պատահած էր եւ հիմա ճար չկար ընկրկելու, հարկ էր, որ իրարու դէմ պայքար մղէին։

Թաղի կիներն ալ բնականաբար չհաղորդուած էին ժամկոչական խնդրով եւ անոնք ալ զանազան խմբակցութիւններու բաժնուած, որոնց գլխաւորներն էին Շագիկեան եւ Սաթէնեան խմբակները։

Այսպէս ուրեմն, Կիրակի առտու, մինչ Թաղական Խորհուրդը գումարուած նիստ կ'ընէր, անսովոր ոգեւորութիւն մը կար եկեղեցիին շրջակայ սրճարաններու մէջ։

— Պարոն Թորգոմ, ի՞նչ նոր լուր ունիս։

Այս բառով ողջունուեցաւ ակնոցաւոր երիտասարդ մը, որ աճապարանքով սրճարան մտած՝ աչքը չորս դին շուռ կ'ածէր, մէկը փնտռելու ձեւով։

Պարոն Թորգոմը թաղին ազգային վարժարանի ուսուցիչներէն էր եւ մեծ եռանդով կը հետեւէր ներկայ պայքարին, իբրեւ ջերմ Պօղոսեան մը։

— Ցոյց պիտի ըլլայ, ցոյց, գոչեց ուսուցիչը իրմէ լուր հարցնողին։

— Ի՞նչ ցոյց...

— «Պայքար Լսարան»ին կողմէ մեծ ցոյց մը կազմակերպուած է... բայց ընկեր Կայծունին ո՞ւր է։

— Քիչ մը առաջ հոս էր, հիմա դուրս ելաւ, պատասխանեց ներկաներէն մէկը։

Այս պատասխանին վրայ ուսուցիչը մեկնեցաւ։

— Ըլլանք եկեղեցի երթանք, սա ցոյցը տեսնենք, ըսաւ հետաքրքիր մը։

— Աւելի աղէկ է հեռու մնանք այդ տեսակ խնդիրներէ... մեզի ի՜նչ։

Եւ սակայն փորձութիւնը շատ մեծ էր եւ ամէն մարդ եկեղեցիին բակը կը հաւաքուէր։

Դպրոցականներ, երիտասարդներ ու փոքրիկ մանուկներ լեցուած էին արդէն, երբ յանկարծ ներս մտաւ ընկեր Կայծունի, մէկ քանի բարեկամներէ շրջապատուած։

Իր մուտքը հետաքրքրութեամբ ողջունուեցաւ։ «Պայքար Լսարանի» ներկայացուցիչը առաջ անցաւ եւ բակին մէկ կողմը գտնուած հորի մը կափարիչին վրայ ինկաւ։ Բազմութիւնը իր շուրջը բոլորակ մը կազմեց։

— Թաղեցինե՛ր, գոչեց Կայծունի, յանուն երիտասարդութեան է որ խօսք կ'առնեմ եւ կը յուսամ, որ պիտի հաճիք լուրջ ուշադրութեամբ մտիկ ընել զիս։

«Թաղս շարաթէ մը ի վեր յուզող խնդիրը ծանօթ է ամէնուդ։ Մենք ժողովուրդի զաւակներ, չենք կրնար անտարբեր հանդիսականներ մնալ, չենք կրնար թոյլատրել, որ ժողովուրդի զաւակ, համեստ պաշտօնեայ մը զոհուէր մենծատականութեան քմահաճոյքին։

«Մենք կուզանք այժմ յանուն ժողովուրդին բողոքելու»։

— Իրաւունք չունիս ժողովրդեան անունով խօսելու, ընդմիջեց երիտասարդ մը, գաւազանը ճօճելով։

«Շանթ Ակումբի» անդամներէն մէկն էր։

— Դուն լռէ՛, ըսին իրեն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes
vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de *l'Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթա – կոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեան եւ Տիկին Ա. Գրիգորեան 50 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի իրենց զոքանչին, մօր եւ խնամիին՝

ՄԱՐԽԱԹՈՒՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼՈՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Վերոնիք Դաւիթեան 50 ֆր., կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի ընկեր Լուսար Գասեանի մահուան տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկակարեան 50, Ոմն 10 ուրախ առիթով մը:

×

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սարաֆեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց տարաբախտ զաւկին՝ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ մահուան սուգին:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 ֆր. այրի Տիկին Էլիզապէթ Շահինեանէ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնաժի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ

:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN
Tenue correcte exigée
Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հասակդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ–ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ՄԱՅԻՍ 28
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ ետք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՕՄՈՆ.— Առաքելական եւ Աւետարանական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միարանական աղօթքի շաբաթ մը նուիրագործել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17–18 տարեկան, աշխատելու համար պոնեթըրիի *հաստատութեան մը մէջ: Դիմել՝*

Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris
Tél. : 231-62-80

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղի կազմութեան առթիւ, հանդէս – խնջոյքը Ապրիլ 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ, Թաղապետարանի սրահը:

×

Հայ Ուսանողներու Օգն. Միութեան երիտասարդաց թատերախումբը կը ներկայացնէ Երուանդ Օտեանի՝

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՐԹԻՆԸ

Մայիս 5ին, Սալ Ֆարալիք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատւոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ
Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ
Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան
Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 *եւ* 359–36–86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700–12–59

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար
որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ
ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ
գլխաւոր դերակատարներն են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐՋԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ
Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան
Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 *Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ.* 770–07–25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738–21–18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551–87–43, *Նպարավաճառ* Մասիս, *Ռիւ Սօլնիէ,* Տիամանթէս ճաշարան, *Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:*

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ
Սեւ Անտառ — Պատըն–Պատըն,
Դանուբի ազբիւրը, Վոժերը
Երեք օր, օթոքարով
ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքարով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվա – պրիւքըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարել
Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Երեքշաբթի
21
Մարտ
MARDI
21 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12371

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Բ.

Իր Զեկուցման մէջ Էդ. Թոփչեան ընդ–գծելով հայրենասիրութեան արդիական …ին եւ մերժելով ազգային սահմանա–…փակութեան առանձին արտայայտութիւն–ները, կ'աւելցնէ.

«Մենք չենք թերագնահատում անցեալի …անիշները եւ արժէքները: Սակայն մի–…յն անցեալին ուղղուած հայեացքը, մի–…յն անցեալի պատկերներով ապրելու …ակումը գրողին մեկուսացնում է, ան–…ատում կեանքի կենսական հարցերի ու …ողովրդի ժամանակակից մտածողու–…թեան մակարդակից»:

Յետոյ Գրողներու Միութեան Ա. քար–…տուղարը կը շօշափէ աւելի հրատապ ու …ական հարց մը, որուն մասին Գրա–…կան Թերթը (3 Մարտ 1972) շատ լժատ … քանի մը տող միայն յատկացուցած է, …յն այդ քիչն ալ բաւական է հասկնա–…լու համար թէ ի'նչ ըսել կ'ուզէ անիկա.

«Անդրադառնալով լեզուաշինարարու–…թեան հարցերին, նա (Էդ. Թոփչեան) ա–…ում է, որ վերջին տարիների ընթացքում …անք յամառ ջանքեր են գործադրում՝ …այացնելու համար բոլոր օտարազգի բա–…երը, մոռնալով, որ բառը ինֆորմացիա …է, սոցիալական հասկացութիւն եւ ան–…հնար է արհեստական միջոցներով արգե–…լափակել լեզուական փոխառութեան բնա–…կան ընթացքը»:

Օտարազգի բառերու հայացման մասին …Հայաստանեան կարգ մը հայրենասէր ու …ազգային գրագէտներու կողմէ տարուած …«յամառ ջանքերը» մեծ գոհունակութեամբ …ողջունուած եւ գնահատուած էին Սփիւռ–…քի հայ Մամուլին կողմէ: Ուրիշ հայ գրա–…գէտներ ու լեզուաբաններ նոյնպէս վեր–…ջին տարիներուն պայքար կը մղէին բոլ–…շեւիկեան սխալագրութիւնը միանգամ …ընդմիշտ ջնջելու եւ մեր ոսկեղինիկ լեզ–…ուի դարաւոր, սքանչելի, դասական ուղ–…ղագրութիւնը վերահաստատելու համար:

…Կը յուսայինք, որ Հայաստանի Գրող–…ներու Միութիւնը թեւ ու թիկունք պիտի …կանգնի օտարազգի բառերը հայացնելու …եւ մեր դասական ուղղագրութիւնը վե–…րականգնելու մասին խումբ մը գրագէտ–…ներու վախնիվախ կատարած առաջարկ–…ներուն եւ թելադրութեանց: Էդ. Թոփ–…չեան իր կարճ ու կտրուկ յայտարարու–…թեամբ պաղ ջուր կը լեցնէ բոլորին վրայ: …Ոչ միայն խօսքը չըներ դասական ուղ–…ղագրութիւն, այլեւ կ'արգիլէ Հայաստանի …գրողներուն հայացնել «օտարազգի» բա–…ռերը: Իրեն համար բառը ինֆորմացիա է:

…Ու խօսքին գործի անցնելով իր Զե–…կուցման մէջ կը գործածէ հետեւեալ …«օտարազգի» բառերը, որոնք բոլորն ալ …իրենց համապատասխան հայերէնը …ունին, — ակտիվօրէն, ասպեկտ, էպի–…կական, էտապ, ժանր, թեմա, թեմատի–…կա, ինֆորմացիա, ինտերնացիոնալ, …կադր, կոլեգիա, կուլտուրա, կոնկրետ, …կոնֆորմիզմ, մասշտաբ, մեթոդոլոգիա – …կան, պոէզիա, պրակտիկա, պրոբլեմ, …պրոցես, պրոֆեսիոնալ, ռեալիզմ, սպե–…ցիֆիկ, սուբստանցիոնալ, օբյեկտիվ, …ֆունկցիան, ֆակուլտետ, եւայլն:

Սփիւռքին է դարձեալ, որ ամուր կանգ–…նած պատնէշի վրայ եւ յամառօրէն կառ–…չած Մեծասքանչի դասական զմայլելի …ուղղագրութեան, անողոք պայքար կը …մղէ «օտարազգի» բառերու դէմ, հայա–ցնելով զանոնք, կարելիութեանց ծայրա–յեղ սահմաններուն մէջ: Ցաւալի է, որ Թոփչեանները իրենց մտայնութեամբ եւ գործելակերպով լռելեայն սատար կը հանդիսանան բոլշեւիկներու ռուսացման քաղաքականութեան: Հարուստ է մեր մայրենի լեզուն եւ ընդունակ հայացնե–լու օտար բառերը, յոռեգոյն պարագա–յին հայկական տարազ հագցնելու անոնց:

Իր Զեկուցման շարունակութեան մէջ Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարը ցաւով դիտել կուտայ, որ յաճախ քննա–դատներու եւ գրողներու յանձնարարա–կան գրախօսականներով լոյս կ'ընծայ–ուին թոյլ եւ անարժէք գործեր, զորս «խոտանի շարքը պէտք է դասել» այն մի–ջակ համարուող երկերուն հետ, որոնց հրատարակութիւնը միայն քանակային նշանակութիւն ունի: Կը թելադրէ քննա–դատներուն եւ հրատարակչական սպա–սարկութեանց որ ըլլան խստապահանջ, որպէսզի նուազին թոյլ գործերը եւ ա–ւելնան արժէքաւորները:

Հրատապ նշանակութիւն ունի, կ'ըսէ, քննադատական կադրերի պատրաստման գործը: Առանձնակի ուշադրութիւն պէտք է դարձնել «քննադատական մտքի գա–ղափարական – տեսական մակարդակի վրայ», ինչպէս որոշած էր Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն իր ԻԴ. համագումարին մէջ:

«Երախտագիտութեան խորին զգացու–մով մենք վերստին ընդգծում ենք ռուս գրականութեան բարերար ազդեցութիւնը համաշխարհային առաջաւոր գրականու–թեան եւ սովետական եղբայրական ժո–ղովուրդների գրականութիւնների զար–գացման, փոխադարձ ճանաչման եւ հա–մախմբման գործում»:

Ռուսերէնի թարգմանելով, ազգային գրականութեանց լաւագոյն երկերը կը նուաճեն ընթերցողներու լայն խաւերը եւ արուեստի նոր երանգներով կը հա–րստացնեն «սովետական մեծ մշակոյթը: Միասնական բովանդակութեամբ տողոր–ուած, ազգային բազմազան ձեւերով զար–գացող սովետական գրականութիւնը լե–նինեան ազգային քաղաքականութեան հիանալի արդիւնքն է», կ'ըսէ Էդ. Թոփ–չեան, որ կ'աւելցնէ.

«Այդ մեծ գրականութեան անբաժանելի մասն է Հայաստանի արդի գրականութիւ–նը, որը սովետական ամբողջ գրականու–թեան հետ, սրբազան նուիրուածու–թեամբ, ծառայում է կոմունիզմի մեծ գործին»:

Ուրեմն, գրականութիւնը՝ ի սպաս կո–մունիզմի: Ուրիշ առաքելութիւն չունի:

Ա՛յս է բոլշեւիկներու ըմբռնումը գրա–կանութեան մասին:

Այդպէս կը մտածէ նաեւ Հայաստանի Գրողներու Միութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ-ՀԻԹ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Շարաթավերջի խօսակցութիւնները՝ Ֆրանսայի նախագահին եւ Անգլիոյ վար–չապետին միջեւ, ցոյց տուաւ, թէ ա–սակէտներու գրեթէ կատարեալ եւ ամ–բողջական նոյնութիւն մը գոյութիւն ունի կողմերու մօտ, յատկապէս Եւրոպայի ապագայի նկատմամբ:

Ֆրանսայի նախագահը Շաբաթ օր Լոն–տոն մեկնած էր, ապա Հիթի հետ առանձ–նացած են «Չեքըրս»ի մէջ, այսինքն՝ անգլիացի վարչապետներու բնակարանը մայրաքաղաքէն դուրս:

Հանրաքուէի հարցը, որ, ինչպէս ծա–նօթ է Փոմփիտու հրապարակ դրաւ իր վերջին մամուլի ասուլիսի ընթացքին, քանի մը վայրկեանի խօսակցութեան նիւթ դարձած է միայն. Անգլիացիք դայն կը նկատեն Ֆրանսայի վերաբերող խնդիր մը, թէեւ ոմանք այդ միտքէն քաջալեր–ուած կ'առաջարկեն Հիթի, որ ինք եւս Հասարակաց Շուկայի ընդարձակման հարցը ժողովուրդին վճռին յանձնէ:

Փոմփիտու եւ Հիթ երկար խօսած են Արեւմտեան Եւրոպայի միութեան մասին. նկատի առած են զանազան կէտեր, մի–քեր, որոնք, բնականաբար, յետագային պէտք է քննուին Հասարակաց Շուկայի միւս երկիրներու կողմէ, Հոկտեմբերին Փարիզի մէջ:

Գալով Եւրոպայի տնտեսութեան եւ դրամական միութեան խնդրին, Փարիզ եւ Լոնտոն համաձայն են, որ պէտք է սահմանափակել դրամներու «ելեւէջ»ը: Անգլիա այժմէն իսկ պիտի մասնակցի Վեցերու ժողովներուն, դրամական հար–ցին շուրջ: Եւրոպացիք միացեալ դիրք պիտի ճշդեն տոլարի հարցին հանդէպ: Փարիզ եւ Լոնտոն համաձայն են նաեւ, որ Տասներու Եւրոպան կազմակերպչա–կան դետնի վրայ զօրանայ, դառնայ ա–ւելի գործնական:

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի ապահո–վութեան խորհրդաժողովին, Փոմփիտու պարզած է Ֆրանսայի տեսակէտը — կա–րելի փութով պատրաստել այդ խորհըր–դաժողովը միացեալ կազմով, այսինքն Տասներու, ինչպէս նաեւ Մ. Նահանգնե–րու եւ Քանատայի մասնակցութեամբ: Լոնտոն համաձայն է ասոր: Գալով զին–ուորական ուժերու կրճատումին, Եւրո–պայի մէջ, Ֆրանսա վերապահ է: Լոն–տոն կ'ըմբռնէ Փարիզի մտահոգութիւնը:

Միջազգային հարցերու քննութեան շըր–ջագիծին մէջ, բնականաբար, խօսք ե–ղած է նաեւ Միջին Արեւելքի խնդ–րին: Լոնտոն եւ Փարիզ լաւատես չեն իրաց ներկայ կացութեան մէջ հարցին լուծումը տեսնելու համար:

Ցիշենք սակայն թէ երկու ղեկավար–ները տարակարծիք են երկու հարցերու շուրջ, որոնք սակայն հիմնական կէտեր չեն: Արդարեւ Հիթ եւ Փոմփիտու հա–մաձայն չեն Եւրոպայի քաղաքական քար–տուղարութեան կազմութեան ձեւին մա–սին եւ անոր կեդրոնատեղիին: Փոմփի–տու Փարիզ կ'ուզէ, մինչ Հիթ՝ Պրիւսէլ:

Ցերեկին, Փոմփիտու հիւրն էր Անգ–լիոյ վարչապետին, ուր հրաւիրուած էր նաեւ ընդդիմութեան պարագլուխ՝ Հա–րոլտ Ուիլսըն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ Կո–սիգին նկատել տուաւ պաշտօնական ըն–դունելութեան մը ընթացքին, ի պատիւ Փաքիստանի նախագահին, թէ Հնդկաս–տան, Պանկլա Տէշ եւ Փաքիստան պէտք է խորհրդակցին իրարու հետ, որպէսզի վերջ տրուի ստեղծուած հակամարտու–թեան հնդկական ցամաքամասի վրայ: Խաղաղութիւնն ու համագործակցութիւ–նը միակ կարելի ձեւն է:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավար կուսակցու–թեան ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ էն–րիքօ Պերլինկէր: Նախկինը՝ Լուիճի Լոնկօ, որ 72 տարեկան է, պատուոյ պաշ–տօն ստացաւ կուսակցութեան նախագահ նշանակուելով: Պերլինկէր երեք տարիէ ի վեր անպաշտօն ձեւով կը վարէր ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը: Պերլինկէր յայ–տարարեց, թէ բարենորոգումի եւ ոչ թէ յեղափոխութեան ճամբով կարելի է բու–ժել Իտալիոյ ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական վէրքերը:

ԵԳԻՊՏՈՍ արդիական բարդ զէնքեր կ'արտադրէ, յայտարարեց նախագահ Ա–նուար էլ Սատաթ:

ՄԻԹԵՐԱՆ վերադարձաւ Իսրայէլէն Կիրակի օր բայց չուզեց շատ անդրադառ–նալ հանրաքուէի հարցին: Անկարելի չէ որ ձախը ընդհանուր ձեւով ձեռնպահ մնայ: Կաստոն Տէֆէր ալ իր թերթին խմբագրականին մէջ չի կարծեր որ այդ հանրաքուէն ամբողջ տեղաշարժի են–թարկէ եւ կը խորհի թէ ձեռնպահներու թիւը մեծ կ'ըլլայ: Միթերան ալ կ'ըսէ թէ երբ ծուղակի մասին կը խօսուի ամիս մը առաջ, բաւական անճարակ պէտք է ըլլալ չկարենալ խուսափելու համար ան–կէ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ վերջին քանի մը օրե–րուն 150 ձախապաշտ «անիշխանական – ներ» ձերբակալուած են: Միւս կողմէ, վարչապետը՝ Էրիմ, Մ. Նահանգներ մեկ–նելէ առաջ որոշում տուաւ «յետաձգել» մահապատիժի գործադրութիւնը երեք «ձախապաշտ» երիտասարդներու, որոնք, ինչպէս հաղորդած էինք, մահուան դա–տապարտուած էին վերջերս: Ազգային ժողովն ու Ծերակոյտը վաւերացուցած էին որոշումը:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թուրքերը մերժեցին ընդու–նիլ Մակարիոս Արք.ի եւ ՄԱԿի միջեւ հաստատուած համաձայնութիւնը չեխ զէնքերու մասին: Կիպրացի Թուրքերը կը պահանջեն Աթէնքի նման, որ զէնքերը ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտաւորներու» բա–ցարձակ հակակշռին տակ դրուին, այ–լապէս պիտի չվերսկսին միջ-համայնքի խօսակցութիւնները իրենց եւ Յոյներու միջեւ:

ՊԵԼՖԱՍԹԻ բողոքականներն ու կաթո–ղիկէները առանձին ցոյցեր կատարեցին: 70.000 բողոքականներ դէմ արտայայտ–ուեցան որեւէ զիջումի կաթողիկէներու նկատմամբ: Այս վերջիններու ցոյցին մասնակցեցան 30.000 հոգի:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ եւ Պանկլա Տէշ բարեկա–մութեան դաշնագիր մը ստորագրեցին: Միացեալ պաշտպանութեան կէտ մըն ալ կայ դաշնագրին մէջ: Եթէ ազգերէն մէկը յարձակման ենթարկուի կամ վտանգի տակ դրուի, միւս կողմը համապատաս–խան միջոցներ ձեռք պիտի առնէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆԱՄՐՐԻԿ ՆՈՅԵՄԲԵՐԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Սաստիկ ձիւնամրրիկի ենթարկուած է Հայաստանի հիւսիս – արեւելեան շրջանը, Նոյեմբերեան, յատկապէս Դեբեդի հո–վիտը: Մարտ 13–15ին ձիւնի հաստ շեր–տը մինչեւ 30–50 սանթիմեթրի հասած է բարձրադիր բնակավայրերու մէջ: Միւս կողմէ, գիւղերու մէջ ջերմաստիճանը զերոյէն մինչեւ 30 աստիճան վար իջաւ:

Վերջին 30–40 տարիներու ընթացքին նման բան չէր պատահած:

Սաստիկ ցուրտին, հովին եւ ձիւնին հետեւանքով մեծ վնաս կրեցին խաղողի այգիները, պտղատու ծառերը, բանջա–րեղէնները եւայլն: Աւելցնենք, որ Մար–տի առաջին շաբաթները օդը մեղմ եղած էր, գարնանային եւ արդէն իսկ գիւղա–ցիները դաշտային եւ գիւղատնտեսական աշխատանքներու լծուած էին:

Տեղական մարմինները միջոցներ ձեռք առած են պարենաւորման ուղղութեամբ: Տասնեակ մը յատուկ մեքենաներ ճամբա–ները մաքրելու աշխատանքին են լծուած, իսկ ժողովուրդին ուտեստեղէնի մթերք կը հայթայթեն սայլերով:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ ... ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրբաթ առաւօտ է։

Դարձեալ նոյն ժողովասրահին մէջ նոյն դէմքերով եմ շրջապատուած։ Աւելի կենսախայտ արտայայտութիւն մը կայ շարժումներուս եւ խօսքերուս մէջ։ Կարծես արեանս մէջ կարմիրն քիչ մը աւելի առատացեր է քան երէկի կարմրութիւնը։ Վարդանանց տօնին — ոչ ձեւական ու պարագայական սովորութեան, այլ իրական հաղորդութեան — հովն անցեր է կեանքիս մէջէն, նոյնիսկ Հայաստանի հովերուն համար անմատչելի եւ անհասանելի այս հեռաւորութեան վրայ։

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ այս առաւօտեան ժողովի պաշտամունքը, հասարակաց աղօթքի պարտքը ինծի է վիճակուած։ Արեւագալի արեւոտ հայկական ժամերգութենէն աղօթքներ եմ ընտրած ու անգլերէն թարգմանութեամբ կը կարդամ։ Լոյսի պաշտամունքին ձօնուած լուսալից բառերը լուսերդակ բանաստեղծի լուսածորան գրչէն, Շնորհալիի լուսաղբիւր հոգիէն ահա կը բացուին.

— «Լո՛յս, Արարիչ Լուսոյ, Առաջին Լոյս

.

Ի ծագել լուսոյ առաւօտուս
ծագեա՛ ի հոգիս մեր
Զլոյս քո իմանալի...

Բառերն անշուշտ անգլերէն կը հնչեն այսօր շրթներուս վրայ։ Հակառակ այդ ձեւափոխութեան ալ — որ որոշ իմաստով եւ որոշ չափով կարծես հոգեփոխութիւն ալ է — շատեր կը զգան որ աղօթքի տարբեր շունչ մը կայ այս բառերուն մէջ, այնպիսի հոգեթով զգլխիչ ուժ մը, որ սովորաբար կարդացուած եւ տրամաբանութեան թելերով հիւսուած ընթացիկ անգլերէն աղօթքներէն չեշտակիօրէն կ'անջատուի եւ կը վերանայ իր խորհրդազգեցիկ ոլորտովը։

Քիչ ետք, դադարի պահուն, երբ ամէն մարդ կը փութայ քովի սրահին մէջ բաժակ մը թէյ կամ սուրճ առնելու, ժողովականներէն ամերիկացի թաւերգակ արուեստագէտ գրող մը կը մօտենայ ինծի եւ կ'ուզէ ունենալ անգլերէն բնագիրը առաւօտեան այդ աղօթքին։ Կ'արտագրէ բառերը ու կ'երթայ։

Հազիւ ինծմէ հեռացած, ժողովի մէջ Ֆրանսերէն լեզուի թարգման Նոր Զելանտացի մը ժպիտով մօտս կուգայ եւ վարանոտ շեշտով մը կ'ըսէ... հայերէն լեզուով.

— Լո՛յս

ու կ'աւելցնէ անգլերէնով, առանց սպասելու իմ զարմացկոտ հարցումիս.

— Ի՛նչ թովիչ էր առաւօտեան աղօթքը. բայց ափսոս որ լոյսը հայերէնով չարտասանեցիք։

Կարծես յանդիմանուած էի փաղաքշական եւ յայտնապէս գնահատական իր խօսքերով. ինչու հայերէնով չարտասանեցի լոյս բառը։ Զարմանքս չկարենալով այլեւս սանձել, հարց կուտամ իրեն իր մայրենի լեզուով.

— Դուք հայերէ՞ն գիտէք։

Եւ ինք ինծ դառնալով, բայց առանց զարմանքի, ու իմ մայրենի Մեսրոպահունչ լեզուով կը պատասխանէ.

— Ես հայագիտութիւն կ'ընեմ։
«խորհո՛ւրդ խորին»
խորհուրդ հայկական...

Նոր Զելանտայի մէջ արեւնով Նոր Զելանտացի մը առանձին, մխ-մինակ «հայագիտութիւն կ'ընէ»։ Նստած իր սենեակի մենութեան մէջ, Մեսրոպաստեղծ երկաթագիր կ'ընդօրինակէ եւ հայ լեզուի բառերն ու կառուցուածքը իր գանկին մէջ կը փոխադրէ...։

Հապա ո՞ւր մնացին Ցագկերտի փիղերը...

Ո՞ւր կորան Բիւզանդիոնի խարող չայլութեան թակարդները...

Ի՞նչպէս չքացան Լէնկթիմուրներու արիւնարբու ախորժակները...

Ի՞նչպէս կոտրեցան անասնացած Թուրքերու եաթաղանները...

Այսպէս, Հայոց հազարամեայ ողջ պատմութիւնն է որ կարծես շարժանկարային արագութեամբ կ'անցնի աչքիս առջեւէն հասնելու համար հոս, Նոր Զելանտա եւ այս մարդուն «Լոյս»ն ու «հայագիտութիւն»ը...։

Վարդանանց տօնը դեռ այսպէս կը շարունակուի ինծ համար, այս ովկիանոսային աշխարհին մէջ, ուր Աւարայրի հերոսներուն սուրբ հերոսը Հացեկացի գաւակ՝ Մեսրոպ Մաշտոցը երկինքէն երկիր է իջեր եւ Աստուծմէ յափշտակած իր գիրը մարդերուն կը բաժնէ Լոյսի կաթիլներու պէս...։

«խորհուրդ խորին»
խորհուրդ հայկական...։

×

Միտքս յանկարծ ակնթարթային, հիւլէական արագութեամբ կ'երթայ դէպի այն աշխարհը, որ հարազատ օրօրոցը, բնիկ օրրանը, կուսադաշտն ու միանգամայն վկայարանը եղաւ Վարդաններու եւ անոնց Հայութեանը կեանք ու ուժ տուող Մեսրոպ Մաշտոցներուն։

Եւ հարց կուտամ երկնի եւ երկրի անհարցանելի Տիրոջ.—

— Այս ի՞նչպէս եղաւ, մարդկային ի՞նչ արդարութեան իրաւունքով այնպէս եղաւ որ այն լեռնային աշխարհը ուր մարդիկ միայն հայերէն կը խօսէին եւ միայն հայօրէն կ'ապրէին, դարձաւ անհայ եւ հակահայախօս, եւ ի բնէ անհայ ու օտարախօս այս ովկիանոսային աշխարհին մէջ Հայ բուսաւ եւ հայերէն խօսուեցաւ...Ի՞նչ տրամաբանութեամբ հայ տառերու ստեղծիչ սուրբին ծննդավայր Տարօնը դարձաւ անհայախօս...։ Ի՞նչ օրէնքով Վասպուրականն ու Տուրուբերանը, Մուշն ու Սասունը, Կարսն ու Էրզրումը յանկարծ ցամաքեցան Հայութենէ եւ Օքլանտն ու Ուէլլինթընը սկսան արձագանգել հայերէն բառեր...։

Ո՛վ Արարիչ բանաւորաց, Հատուցիչ արդարութեան եւ Տուիչ օրինաց, կարելի՞ է հանդուրժել այս անարդարութեան, այս անտրամաբանութեան, այս հակաօրինականութեան։ Կարելի՞ է Վանայ ծովու խաղաղ կապոյտը փոխարինել այս «փրփրադէզ ալեաց» բնավայր ովկիանոսներուն հետ։ Ստեղծած աշխարհիդ ու մարդկային ազգերու կարգն ու կանոնը ինչո՞ւ այսպէս խախտեցաւ։

Խախտեցաւ մի անգամ. լա՛ւ։ Բայց պիտի մնա՞յ խախտուած։ Եւ մինչեւ ե՞րբ։

Ինչո՞ւ լռէ հայ լեզուն հոն ուր Նարեկայ վանքի խուցին մէջ դարբնեց իր ամենազօր եւ ամենախոր բառերը ստեղծագործ աղօթասաց բանաստեղծ ճգնաւորին հոգեկան երկունքով, «հրեշտակ ի մարմնի» վարդապետի «ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ» աղօթքներով։

Ինչո՞ւ լռէ հայ լեզուն հոն ուր «Արծուի» թեւ առաւ ան Տարօնի ու Վասպուրականի տարածքին վրայ Խրիմեանի գրիչ-փետուրովը։

Ինչո՞ւ լռէ հայ լեզուն հոն ուր Մշոյ Սուլթան Սուրբ Կարապետի տօնական ցնծագին երգերով ու պարերով կը պսակուէին ուխտաւորներու «մուրազ»ները։

Ինչո՞ւ լռէ հայ լեզուն հոն ուր դեռ Անին աւերակի չվերածուած՝ Հայկական Վերածնունդի շունչով ծնած «Համալսարան» ունեցաւ։

Ճիշդ է, ո՛վ Տէր, Դուն ըսիր որ «եթէ մարդիկ լռեն՝ քարերը պիտի աղաղակեն»։ Եւ այսօր ի՛նչպէս դառնագին կ'աղաղակեն քարերն Հայաստանի... բանտուա՛ծ քարեր, շղթայուա՛ծ քարեր, խաչուա՛ծ քարեր, խորցոտուա՛ծ քարեր, արիւնո՛տ քարեր։

Ալ կը բաւէ, Տէ՛ր Աստուած, քարերն ալ յոգնեցան աղաղակելէ։ Ցխուն տարիներէ ի վեր ահա կ'աղաղակեն։ Միամինակ են մնացեր։ Մարդու գուրգուրոտ ձեռքերուն եւ մարդկային ստեղծագործ շունչին պէտք ունին։ Անոնք ալ հոգի ունին։ Անոնք ալ Հայու հոգիով են թրծուած։ Եկած է ժամանակը որ դարձնենք խօսքդ իր միւս կողքին վրայ եւ դայն կարդանք «Եթէ քարերը լռեն՝ մարդի՛կը պիտի աղաղակեն»։

Տե՛ս, ո՛վ Ամենատես Ակն երկնից, մարդիկ սկսած են աղաղակել ամենուրեք ... Օթթավայէն մինչեւ Նիւ Եորք, Փարիզէն մինչեւ Պէյրութ, Արժանթինէն մինչեւ Սիտնի, Ուրուկուայէն մինչեւ... Նոր Զելանտա, բայց մանաւանդ Ղարաբաղէն մինչեւ... Երեւան։ Իրենց արդար եւ բնական խղճն է եւ իրաւունքը՝ միանգամայն, որ քանի կ'աղաղակեն՝ աղաղակեն միաձայն եւ միատեղ հո՛ն ուր ստեղծագործաբար աղաղակած են միշտ իրենց նմանները իրենցմէ առաջ։ Քանի որ կան եւ վճռած են միշտ ըլլալ՝ թող ըլլան հոն ուր եղած են միշտ իրենց նմանները իրենցմէ առաջ։

Դատաւոր կենդանեաց եւ մեռելոց, անոխակալ եւ բարեգութ Տէր, Դուն գիտէ եւ դատէ այս բոլորը։ Մենք կը հաւատանք որ Քու դատաստանդ արդարահատոյց է։ Եւ կը հաւատանք որ մեր դատն ալ արդար է։ Երկնածաւալ եւ երկրապարփակ նայուածքիդ տակ տե՛ս թէ ի՛նչպէս բեկոր-բեկոր ենք եղել։ «Հայու-բեկորներ» ինչպէս գրեց բեկորներու մէկ բեկոր գաւակը։ Բեկոր մըն ալ ահա այստեղ... Նոր Զելանտայի մէջ։ Մնա՞յ մի անկիւն աշխարհի մէջ ուր չըլլանք մենք։ Այո՛։ Միայն մէկ անկիւն։ Մե՛ր անկիւնը այս աշխարհի մէջ, Քեզմէ մեզի տրուած, մեզմով կենսաւորուած, ուրիշներէ այժմ բռնագրաւուած եւ ամայացած, բայց օր մը մեզմով վերստանալի եւ վերակենդանանալի։

Բեկոր եղանք։

Բայց մենք բեկոր չե՛նք մնար։

Որովհետեւ՝ բաղարջի տեսիլքը, հաւատքը եւ կամքը կամար են նետած բեկորներուս վրայ։ Եւ մենք կ'ըլլանք դարձեա՛լ բաղարջ։

Որովհետեւ՝
«Վարդանի հոգին հրագունտ անշէջ
կը մտնէ ամէն Հայու հոգւոյն մէջ»
Մինչեւ ի ծագս աշխարհի։
Եւ մինչեւ ի Նոր Զելանտա...։

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊԻՍԿ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ԽՄԲ. — Եկեղեցիներու Համաշխարհա-

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Եւ աւելցուց.

— Ինչե՛ր չեն անցնիր կին արարածին խելապատակէն, ինչե՛ր...

Ոչ միայն կը խնդար յարաճուն խնդուքով, այլ տակաւին ուսիս կուտար ձեռքի պզտիկ հարուածներ, կարծես ուզելով զիս եւս մասնակից տեսնել իր կուշտ խնդուքին։ Իր այս վերաբերումը կը զարմացնէր զիս, քանի որ ծիծաղելի ոչինչ կը գտնէի պատահարին մէջ։ Ընդհակառակն։

— Կարծեմ թէ, ըսի, մենք երկուքս նոյն լեզուն չենք խօսիր... Ռոպէռի նամակը բացուած էր... կնոջ հարց չկայ հոս...

Կար, եւ ի՛նչպէս։ Զարմացումս այնքան մեծ եղած էր որ քայլերս կեցուցի, սպասելով որ կանգ առնէ նաեւ ուղեկիցս, եւ ինծի խօսի դիմացէս, տրամաբանական կարգով։ Կ'ուզէի հասկնալ։ Հասկցայ։

Ֆրանսուազի ծիծերը պզտիկ են եղեր։ Ինք այդպէս գտեր է։ Լրագրին մէջ տեսեր է մէկը այն բազմաթիւ ծանուցումներէն որով շառլաթաններ կը խոստանան հայթայթել հրաշագործ դարման մը, ի խնդիր ծիծերու բարգաւաճման եւ ամրապնդումին։ Միամիտ աղջիկը կը գրէ տրուած հասցէին։ Որպէս թէ բաւական չըլլար այսքանը. Ֆրանսուազ կ'ունենայ աւելի կոպիտ սայթաքում մը։ Զգլխտնալով թէ ինչպէս դրամ կը դրկուի թղթատարութեան խողովակով, փոխարժէքը, մետաղէ հինգ ֆրանքնոց մը, ուղղակի կը դնէ աժանկեկ պահարանին մէջ։ Ապուխտներուն պարտականութիւնն էր բանալ պահարան մը, որ կ'անդօսնէր թղթատարութեան օրէնքները, բայց եւ այնպէս իրաւունք չունէին պարունակութիւնը տարաձայնելու եւ հրապարակելու։ Կը հրապարակեն։ Հինգ ֆրանքնոցը կը ցուցադրուի խանութին մէջ, ժամացոյցին առջեւ, որպէս խօսուն ապացոյց։ Կը ծիծաղի ամբողջ գիւղը։ Հապա՞ մենք։

Ուսուցիչը իր լեզուն բերնին մէջ դարձուց, պատասխանելէ առաջ.

— Պէտք է ճանչնալ լեռնականները... Փափկանկատութիւնը բոլորովին բացակայ չէ կոշտ ու կոպիտ կեղեւին տակ... Գիտնալով որ դուք երեքդ մօտիկ բարեկամ էք Ֆրանսուազի, չեն ուզած խօսիլ։ Ուրիշ բացատրութիւն չեմ գտներ։

— Ինչո՞վ կը բացատրէք հօրաքրոջ հիւանդութիւնը եւ աղջկան մեկնումը։

— Չեմ բացատրեր։ Այդ բաները ձեզմէ՛ է որ կը լսեմ։

Եթէ պզտիկ ծիծերու պատմութիւնը խինդ ու ծիծաղ առթած էր ուսուցիչին, ես իրմէ ետ չէի մնացած բնաւ։ Սա տարբերութեամբ որ իմ խնդուքս եղած էր չափազանցուած եւ բռնազբօսիկ խնդուք մը, որ դէչ-աղէկ ծածկած էր իմ թաքուն զգացումս որ սրտնեղութիւնն էր։ Կ'ըմբռնէի Ռոպէռի բարկութիւնը։ Անհանդուրժելի բան մը կար այն իրողութեան մէջ թէ մարդիկ, եւ ի՛նչ դասակարգի մարդիկ, ցեխ արձակած էին անմեղութեան վրայ եւ միամիտ պճնասիրութեան։ « Խենթ աղջիկ, կ'ըսէի մտքի, գոնէ ծանօթէ մը խորհուրդ առնէիր... ի՛նչ գիտնամ, ընկերուհիէ մը... »։ Այսպէս կը դատապարտէի Ֆրանսուազը իր միամտութեան համար, քիչ վերջ հաստատելու համար թէ ան այլեւս արժանի չէր յանդիմանութեան, այլ ընդհակառակն, արդահատանքի, քանի որ պատիժը եղած էր աւելի մեծ, քան թէ աղջկան մեղքը։ Եւ յետոյ, կ'ըսէի ներքնապէս, այս տեսակ յիմար միջադէպ մը չէ որ պիտի կարենայ պղտորել Ֆրանսուազի սիրելի դէմքը։ Ամենեւի՛ն։ Այսուհանդերձ, յարմար նկատեցի ծածկել մտածումս.

— Պէտք է ընդունիլ որ, ըսի կեղծաւորաբար, մարդիկ իրաւունք ունին հեգնելու եւ ծիծաղելու...

Ուսուցիչը ճչեց.

— Զատուրշե՛նք... Տղամարդը կը ծիծաղի... հապա՞ կիներուն արձակած սլաքը... այդ թունաւոր սլաքը... Խե՛ղճ Ֆրանսուազ...։

Նոր միայն անդրադարձայ թէ արեւը կորսուած էր լեռներու ետին եւ թէ մենք կտրած էինք երկար ճամբայ, անզգալաբար։ Ջինապատ կատար մը յաջողած էր իր անձնական սեփականութիւնը դարձնել արեւի վերջին համբոյրները, եւ մենաւոր ամպ մը, աւելի բարձր, վերածուած էր վենետիկեան լապտերի։ Մեր առջեւ ունէինք բարձրաբերձ ծառերու զոյգ շարքերը որ գետը կ'եզերէին իր երկու ափերէն, ինչպէս նաեւ խիտ պատուարը թուփերու եւ մացառներու, որոնց ծոցէն կը բարձրանային լակոտներու սուր ճիչերը։ Պէտք եղաւ աւելի եւս մօտենալ հաստատելու համար թէ անոնք չէին յանձնուած սովորական խաղի։ Իրականին մէջ կը մղէին ճշմարիտ ճակատամարտ մը։ Ուրո՞ւ դէմ։

Ընծայարանի աշակերտութիւնը նօսրացած էր, շատեր դրկուած ըլլալով ծնողներու մօտ, ամառնային արձակուրդի առթիւ։ Մնացորդացը կը յառաջանար գինուորական շարքով։ Փոքրերը, որ շարքը կը բանային, կը կրէին քաղաքային տարազ, իսկ երկարավիզ պատանիները՝ սքեմ։ Իրենց ընկերացող կրօնաւորը ի՞նչ գո՛ւր կը կրկնէր. «Շարքը պահենք, շտապենք, շտապենք...»։ Լակոտները քանդած էին շարքը, իրենց արձակած քարերով, գուղձերով եւ ծաղրական մակդիրներով։ «Սատանային դպրոցը», ինչպէս կը կոչուէր Հանրային Վարժարանը հաւատացեալ տարրին կողմէ, կը գործածէր ծանր հրետանի, այսինքն՝ հրաբորբ եւ կրքոտած աղջիկները։ «Դմակս, դմակս» կը ճչային այս վերջինները, կարելի եղածին չափ մօտենալով սքեմաւորներուն, որ տակաւին չունէին մազ-մօրուք։ Աղջիկները իրենց քղանցքը կը բարձրացնէին մինչեւ իրենց ծնօտը եւ կը կրկնէին.— «Դմակս, դմակս...»։

(6 – Շար.)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

«Բանբեր Երեւանի Համալսարանի» հանդէսի անցեալ տարուան Գ. թիւին մէջ լոյս տեսած է Ս. Ֆրանգուլեանի մէկ յօդուածը՝ «Կ. Մարքսը եւ Ֆ. Էնգէլսը Հայաստանի մասին» խորագրով: Գրու–թիւնը կ՚ամփոփէ անոնց տեսակէտները Հայութեան ազատագրական շարժումին վերաբերեալ, ԺԹ. դարուն: Յօդուածա–գիրը կարեւոր կը գտնէ անոնց կարծիքը, քանի որ «ինչպէս նախկինում, այնպէս էլ այժմ թրքական պատմագրութիւնը ջանում է ապացուցել, թէ Հայերը եւ Պալքանեան ժողովուրդները տնտեսական ու քաղաքական հիմքեր չունէին օսման–եան կայսրութեան դէմ ազգային–ազա–տագրական պայքար մղելու, թէ այդ պայքարն արհեստականօրէն բորբոքուել է Ռուսաստանի կողմից Թուրքիան մաս–նատելու համար»:

Մարքս եւ Էնգէլս այդ պայքարը պատ–մական գետնի վրայ կ՚արդարացնեն. ի–րենց տեսակէտը կը հիմնաւորեն այն ի–րողութեամբ, որ Թուրքիա ԺԹ. դարուն դեռ կը խարխափէր «... Ֆեոդալիզմի (աւատապետութեան) ամենաստորին եւ բարբարոսական աստիճանում....», իսկ Հայերը, Յոյները եւ Պուլկարները կը գտնուէին տնտեսական եւ մշակութային զարգացման բարձր մակարդակի վրայ, սակայն անոնց յառաջընթացին դէմ կը ցցուէր օսմանեան յետադէմ կամայակա–նութիւնը: «Երբ նրանք (Թուրքերը), գրած է Մարքս, դեռ կը գտնուէին իրենց նախապատմական քոչուոր վիճակում, նրանց առեւտուր անելու մեթոդը կարա–ւան կողոպտելն էր, այժմ, երբ նրանք դարձել են որոշ չափով աւելի քաղաքա–կրթուած, ան կայանում է ամէն մի հնա–րաւոր կամայական ու բռնի հարկահան–ման մէջ»: Կամ՝ «Հեռացրէք բոլոր Թուր–քերին Եւրոպայից, կը գրէր Էնգէլս, եւ առեւտուրը դրանից ոչնչով չի տուժի»:

Էնգէլս հիմնաւորելով իր միտքը հայ ազատագրական շարժման հեռանկարնե–րու վերաբերեալ, 1894 Նոյեմբեր 23ին նկատել կուտար Յովսէփ Աթաբէկեանի ուղղած իր նամակով, թէ հայ ժողովուր–դի իսկական ազատագրումը պէտք չէ մեծ տէրութիւններու ձեռքով կատարուի: Հայ ժողովուրդի իսկական ազատագրու–թեան միակ ուղին, գիտել կուտար ան, յեղափոխութեամբ Թրքական եւ ռուսա–կան մենատիրութեան տապալումովը կըր–նայ իրագործուիլ: «Բայց եթէ աղնուօրէն ասենք, կը շարունակէ Էնգէլս, իմ անձ–նական կարծիքը հետեւեալն է. Հայաս–տանի ազատագրումը Թուրքերից, ինչ–պէս նաեւ Ռուսներից, հնարաւոր կը դառնայ միայն այն օրը, երբ ռուսական ցարիզմը կը տապալուի» (Խմբ.— Բոլոր ընդգծումները յօդուածագրին կողմէ կա–տարուած են):

«Բանբեր»ի նոյն թիւին մէջ լոյս տե–սած է Թ. Գէորգեանի «Խոտորջուր» ակ–նարկը: Հեղինակը աշխարհագրական, պատմական, վիճակագրական, ազգագրա–կան նիւթերու վերլուծումով կը ներկա–յացնէ Արեւմտեան Հայաստանի համա–նուն գաւառակին (7–8 գիւղ) ընդհանուր նկարագիրը, բնակչութեան կենցաղն ու սովորութիւնները: 1915ին հոն կ՚ապրէր 8080 հոգի՝ զուտ հայ բնակչութիւն, կա–թոլիկէ դաւանանքով:

Շրջանը կը վարէր տեսակ մը բնաշ–խարհիկ ինքնավարութիւն: Հեղինակը կը մէջբերէ Գր. Արծրունիի խօսքը. «Զար–մանալի բարօրութիւն եւ ընկերական ոգի է տիրապետում Խոտորջուրի համայնքի մէջ... Հարսանիքի ժամանակ նուագա–ծուները (Խոտորջուրցիները առանձին ձիրք ունէին դէպի երաժշտութիւնը) եր–բեք դրամական վարձատրութիւն չեն առ–նում... Երբ մի Խոտորջուրցի իր սեփա–կան ջաղացը չունի, հարեւանը պիտի թոյլ տայ իր ջաղացում անվարձ աղալ, եթէ մէկը եզներ չունի, հարեւանները պէտք է իրենց եզները տան եւայլն: Նոյն ընկերա–կան ոգին, որ կայ Խոտորջուրի մէջ, տիրապետում է եւ Զէյթունի Հայերի մէջ. օրինակ՝ պատերազմի ժամանակ բոլոր բնակիչների ունեցած զէնքը, վա–ռօդը, հացը, ուտելիքները, բոլորը դառ–նում են ընդհանուր սեփականութիւն»:

Խոտորջուրցիները արիասիրտ կռուող–ներ եղած են, լաւ ինքնապաշտպանու–թիւն կազմակերպողներ, անհաշտ՝ բըռ–նութեան հանդէպ: Բազմաթիւ անդամ–ներ դէմ դրած են Թուրքերու յարձա–կումներուն:

1908էն ետք ստեղծուեցաւ համեմատա–բար խաղաղ, ապահով եւ հանգիստ կեանք: Աշխուժացաւ տնտեսութիւնը, ա–ռեւտուրը, մշակութային եւ կրթական օճախները բարելաւուեցան, նոր, բարձր ձեւի դպրոցներ բացուեցան, գործի ան–ցան թատերական խումբեր, շրջուն շար–ժանկար, հիմնուեցաւ մամուլ («Տայոց աղաւնի»):

1914ին Խոտորջուր կը մնայ առանց կռուող ուժի. այրերը զօրակոչի կ՚են–թարկուին. մէկ մասն ալ կ՚ապաստանի լեռները: Միջադէպ տարագրուած ծե–րերը, կիներն ու երախաները կը ջար–դուին ձեմալի հրամանով: Վերապրող–ները փնտռտուքներ կը կատարեն, կը փրկեն բազմաթիւ երախաներ մահմետա–կան ընտանիքներէ, իսկ արիւնարբու ձե–մալը կը սպաննեն 1922ին, Թիֆլիսի մէջ: Ահաբեկիչներն էին Խոտորջուրցի Արտա–չէս Գէորգեան եւ Մոխրակոյտցի Պետրոս Տէր–Պօղոսեանը (*):

1916ին, երբ ռուսական բանակը գրա–ւեց Էրզրումը, Խոտորջուրցիները վերս–տին հաւաքուեցան իրենց ծննդավայրը եւ անգամ մը եւս շէնցուցին զայն: Տարի մը ետք անոնք ստիպուեցան կրկին զէնքի դիմել: Զօրս ամիս հերոսաբար պաշտ–պանուեցան, նոյնիսկ թշնամիին հրետա–նին ի վիճակի չեղաւ լռեցնելու անոնց գոյամարտը: Արեւմտահայութեան հերո–սական գրուագներէն մէկը արձանագըր–ուեցաւ, իսկական Մուսա լեռ մը:

Ներկայիս 102 Խոտորջուրցի ընտանիք կայ Երեւանի մէջ, 409 հոգի: Արխասիրտ Խոտորջուրցիներու շառաւիղներ կան սփիւռքի մէջ եւս:

(*) ԽՄԲ.— Ահաբեկումը տեղի ունեցաւ Չեկայի շէնքին առջեւ, 1922 Յուլիս 25ին, ահաբեկչական գործունէութեան մասնա–գէտ Խոտորջուրցի Ստեփան Ծաղիկեանի անմիջական ղեկավարութեամբ: Դաշնակ–ցական ահաբեկիչները յետագային աք–սորուեցան Սիպիր:

...ջին խորհուրդի Գործադիր Մարմնի ժո–ղովը այս տարի գումարուեցաւ Նոր Զե–լանտայի Օքլանտ քաղաքի մէջ Փետրուար 8էն 16ի միջոցին, որուն մասնակցեցաւ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան որպէս անդամ յիշեալ Մարմնին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ մէջ, Պարսկաստան, Մարտ մէկին մեռած է ընկ. Մինաս Մի–նասեան, հանրային վաստակաւոր գոր–ծիչ: Երկար տարիներ վարած է ատենա–պետի պաշտօնը Իրանա – Հնդկաստանի Թեմական Խորհուրդի եւ Ներկայացուց–չական Ժողովի ու եղած է անդամ Ի–սպահանի Քաղաքապետարանի Խորհուր–դի: Ողբացեալ ընկերոջ ազգային յուղար–կաւորութիւնը կատարուած է Մարտ 3ին: Դամբանականներ խօսած են Գարե–գին Եպս. Սարգիսեան, Թաթուլ Օհան–եան Նոր Ջուղայի Ներկայացուցչական Ժողովի կողմէ, Տոքթ. Դանէշգեար, Քա–ղաքային Խորհուրդի նախագահը եւ Յո–վիկ Ալլավերդեան:

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ Մարտ 12ին տե–ղի ունեցած է հայ «Ուսուցչի Օր»ուան եւ ազգային «Աքսոր Գասպարեան» վար–ժարանի քառասնամեայ յոբելեանի մի–ացեալ տօնակատարութիւնը: Ուսուցիչ–ներու Միութեան անունով հանդիսու–թեան բացումը կատարած է Եր. Տէմիր–ճեան, իսկ յայտագիրը վարած դպրոցի տնօրէնը՝ Անդրանիկ Ուրֆալեան: Օր–ուան բանախօսներն են եղած Եփրեմ Վրդ. Թապաքեան եւ Տոքթ. Յ. Գեղարդ, ո–րոնք անդրադարձած են հայ «Ուսուցչին Օր»ուան եւ ազգային վարժարանի քա–ռասնամեայ յոբելեանին, վեր առնելով սփիւռքի մեր պայմաններուն մէջ հայ դպրոցին եւ ուսուցիչին վերապահուած ազգային մեծ գործին կարեւորութիւնը:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Լոս Անճելըսի մէջ Օր. Սոնա Գազազ–եան (թոռը ընկ. Ս. Սարունիի) փայլուն քննութիւն մը անցընելէ ետք, Մարտ մէ–կին, ստացած է Տոքթորայի տիտղոսի թեկնածուի աստիճանը: Այժմ կը պատ–րաստէ թէզ մը՝ «Գոյապաշտութիւնը՝ դիտուած Մարքս–Լենինեան վարդապե–տութեան տեսանկիւնէն», որպէսզի «Գը–րականութեան Արուեստի Տոքթէօր»ի տիտղոսին տիրանայ եւ իբրեւ փրոֆե–սէօր դասաւանդէ համալսարանի մէջ ֆրանսերէն գրականութիւն եւ փիլիսո–փայութիւն:

Հանդիսութեան աւարտին, ձեռամբ Խո–րէն Ա.ի, կաթողիկոսական շքանշանով պարգեւատրուած են վեց վաստակաւոր ուսուցիչ – ուսուցչուհիներ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ մեռած է շրջանի վեթերան ընկերներէն Մարտիրոս Պօ–ղոսեան: Ողբացեալ ընկերը տարիներ շա–րունակ նուիրումով ծառայած է իր ժո–ղովուրդին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ դահուկի արշաւի ախոյեան հռչակուած է Մանու Նալչաջեան, 10 տարեկան: Ախոյեանուհիին երկու քոյրերն ալ Մարիան եւ Սիւզի, իրենց դասի մըր–ցումներուն ընթացքին առաջնութիւն ա–պահոված են:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի մասնա–ճիւղը գրական երեկոյթ մը կազմակեր–պած է Փետրուար 25ին: Քր. Զաքմաք–ճեան պարզած է երեկոյթին նպատակը ըսելով, թէ ԺԹ. դարէն ցայսօր մեր գը–րականութեան բանաստեղծական սեռը վարող հեղինակներու ստեղծագործու–թիւնները ոգեկոչելու նպատակով է, որ կազմակերպուած է երեկոյթը: Երիտա–սարդներ տասնեակ մը քերթուածներ ար–տասանած են Վարուժանէ, Զարիֆեանէ, Դուրեանէ, Մեծարենցէ, Սարաֆեանէ եւ ուրիշներէ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Լինքըն Սէնթըր» սրահին մէջ, Փետրուար 20ին, տեղի ունեցած է երգահան Վաղգէն Մուրատեանի գործե–րուն նուիրուած նուագահանդէսը, 850 երաժշտասէրներու ներկայութեան: Մեթ–րոպոլիթըն Օփերայի երգչուհիներէն Լիւսին Ամարա եւ Լիլի Չուգասըզեան ձայնի հիանալի կարելիութիւններով եւ արուեստով, յայտնաբերած են Մուրատ–եանի երգերուն բովանդակ հմայքը: Դաշ–նակահարուհի Սեդա Գարագաշեան եւ ջութակահարուհի Անի Գավաֆեան իրենց մասնակցութիւնը բերած են նուագահան–դէսին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Ինչո՞ւ պիտի լռէ, մէջ մտաւ ուրիշ մը, մենք ալ ժողովուրդ ենք...

— Դուք ժողովուրդ չէք, դուք միմիայն «Շանթ Ակումբը» կը ներկայացնէք, իրա–ւունք չունիք յանուն ժողովուրդին խօ–սելու:

Վէճը հետզհետէ մեծցաւ, թաղական–ները դուրս ելան խորհրդարանէն եւ ջա–նացին ամբոխը հանդարտեցնել:

— Եղբայրնե՛ր, դացէ՛ք, ցրուեցէ՛ք, թողէք որ նիստը շարունակենք եւ որո–շումնիս տանք, ըսաւ Պօղոս էֆէնտի:

— Չէ՛, պիտի չերթանք, հոս պիտի սպասենք, գոչեց ընկեր Սուսերեանց:

— Ի՞նչ բանի համար:

— Ժողովուրդին շահերը պաշտպանե–լու համար:

— Լաւ, սպասեցէք, բայց աղմուկ մի հանէք, գոչեց ընկեր Կայծունի, միեւ–նոյն ատեն կ՚ազդարարեմ Թաղական Խոր–հուրդին, որ ժողովուրդին կամքը յար–գէ, ծանր դէպքերու տեղի չտալու հա–մար...

— Ո՞ր ժողովուրդին կամքը պիտի յար–գեն, պոռաց Սուսերեանց:

— Բուն ժողովուրդին կամքը:

— Բուն ժողովուրդը մե՛նք ենք:

— Լռեցէ՛ք...

Կրկին աղմուկը մեծցաւ:

Մանուկ աղա, որ միւս թաղականնե–րու հետ եկած էր կարգապահութիւնը հաստատելու՝ դարձաւ ցուցարարներուն եւ գոչեց.

— Պարոններ, հաճեցէք հեռանալ բա–կէն, եկեղեցական արարողութիւնը ա–ւարտած է ու ալ գործ չունիք այստեղ, թողուցէք որ հանգարտ միտքով մեր ժո–ղովը կատարենք:

— Իրաւունք չունիս այստեղէն վռն–տելու, եկեղեցին ազգին կը պատկանի... եկեղեցին ժողովուրդին է, պոռաց տաք–գլուխ մը:

— Այն ատեն մենք կը ցրուինք ուրեմն, ըսաւ Մանուկ աղա, որովհետեւ ճնշման ներքեւ չենք կրնար որոշում տալ:

Արդարեւ ամէնէն կարճ ճամբան այդ էր, խնդրին վերջ տալու համար:

Թաղականները, իրենց գլուխն ունե–նալով Պօղոս էֆէնտին, դուրս ելան ե–կեղեցիէն, մինչ ցուցարարները կը պո–ռային.

— Կեցցէ՛ ժողովուրդը, կեցցէ՛ աշխա–տաւոր դասակարգը, անկցի՛ բռնակալու–թիւնը, եւայլն:

— Տղաք, ալ երթանք, գոչեց ընկեր Կայծունի իր շուրջիններուն դառնալով, եւ յաղթական պատերազմէ մը դարձող զօրավարի մը պէս ուղղուեցաւ դէպի «Պայքար Լսարանը», մինչ ընկեր Սու–սերեան իր խումբով, ոչ նուազ յաղթա–կանօրէն, կ՚երթար դէպի «Շանթ Ակում–բը»:

Երկու խումբերը յաղթանակ տարած ըլլալու անուշ պատրանքը ունէին, թէեւ իրականութեան մէջ այդ պատրանքը ար–դարացնող բան մը չէր պատահած: Թա–ղականները մեկնած էին առանց որոշում մը տալու:

Անհամաձայնութիւնը ծայր տուած էր Թաղական Խորհուրդին մէջ: Մանուկ աղա եւ ուրիշ թաղական մը՝ Սարգիս էֆէնտի՝ կը պահանջէին, որ ժամկոչը անմիջապէս ճամբուէր եւ դոհացում տըր–ուէր Մարգար էֆէնտիին:

Իսկ Պօղոս էֆէնտի եւ ուրիշ թաղական մը կ՚ընդդիմանային ու պաշտպան կը կանգնէին Վարդան աղբօր: Ռափիկ աղա բացարձակ չէզոքութիւն կը պահէր:

Մարգար էֆէնտի երբ իմացաւ Թա–ղական Խորհուրդի ապարդիւն նիստը, սաստիկ զայրացաւ: Ինքը կը սպասէր, որ նոյն օրը որոշումը տրուէր ու խըն–դիրը լմննար ժամկոչին ճամբուելով:

Տիկին Սաթէն դրեթէ հիւանդ եղած էր իր կրած յուզումներէն, եւ երկու օրէ ի վեր իր մօր տունը գացած էր: Մարգար էֆէնտի դիտաւորութիւն ունէր իրիկուան դէմ երթալու եւ կինը տուն բերելու:

Բայց ահա ժամկոչին խնդիրը առկախ մնալուն համար խեղճ մարդը չէր հա–մարձակեր երթալ իր կինը բերելու: Վստահ էր, որ Սաթէնի առաջին հար–ցումը պիտի ըլլար...

— Ժամկոչը ճամբուեցա՞ւ:

Եւ եթէ ինք «ոչ տակաւին» պատասխա–նէր, սոսկումով կ՚երեւակայէր առաջ գա–լիք փոթորիկը:

Մարգար էֆէնտի կը մտածէր, թէ այս կացութիւնը չէր կրնար տեւել, հարկ էր վճռական բան մը ընել, արմատական միջոցներու դիմել:

Մարդ ղրկեց եւ իր տունը հրաւիրեց Մանուկ աղան, որուն վրայ վստահու–թիւն ունէր եւ գիտէր, թէ Թաղական Խորհուրդին մէջ անկեղծօրէն իր դատը կը պաշտպանէր:

— Աս ժամկոչին խնդիրը տակաւին պիտի տեւէ՞, հարցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէութիւնը իր շրջանի բոլոր ընկերներու անունով՝ իր խոր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ ընկեր Ժիրայր Ոսկեանին իր մօր մահուան տխուր առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկան պարագաներուն եւ Սէրէնկիւլեան ու Խոսրովեան ընտանիքներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ Թաղականութեան ժրաջան գործունէութեան երկար տարիներ գործող անդամներէն ողբացեալ Կիրակոս Հաճի Վարդանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները եղած են եկեղեցւոյ, դպրոցին կամ Թաղին աղքատներուն.—

Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Հանրի Չիչէքեան, Պ. Հմայեակ Կարապետեան, այրի Տիկին Պեռնար Բովինէլի, այրի Տիկին Տէլի Պօյաճեան 100ական, Տէր եւ Տիկ. Պետրոս Մանուկեան 100 եւ 100, Տէր եւ Տիկին Ժաք Կարապետեան 50 եւ 50, այրի Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան Սիմոն, Տէր–Մինասեան Նազար, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր–Զաքարեան, Պ. Մասիս Չիչէքեան, Պ. Պետրոս Չիչէքեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Հաթէմեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Գրիգորեան, Վարուժան Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ուղուրլեան, այրի Տիկին Հաճի Աւետիքեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տուֆլուեան 50ական փր.:

(Շար.)

AIX-EN-PROVENCE

EXPOSITION

ARMÉNIE

Casino Municipal d'Aix-Thermal, Salon Rouge du Restaurant Vendôme, Place de la Libération
du Mercredi 22 Mars au Mardi 28 Mars, de 11 à 21 heures.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատրն–Պատրն, Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Յվապրիւխըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 փր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 փր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԷՍԻՆԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

30րդ ցանկ

Փափազ եւ Մօրիս Ղազարեան եղբայրներ (Լիոն) 1000 փր., Մաթէոս Պէյէքեան (Վալանս), Հայ Ազգ. Միութիւն (Կրընոպլ), Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Օպողեան (Վիլէօրպան) 500ական, Փափազեան որդիք հաստատութիւն (Լիոն) 400, Տիկին Ենովա եւ հարազատները (Անիէռ) 250 փր., Պր. Պէնէքեան (Լիոն–Պոռն), Գարեգին Նորսիկեան (Պաղէնվիլ) 200ական, Տէր եւ Տիկ. Հ. Դաւիթեան (Լիոն) 150, Ազոեան հաստատութիւն (Լիոն), Պր. Ն. Մեսրոպեան (Լիոն) Եղուարդ Մարկոսեան (Լիոն), Տիկ. Մաննիկ Քուչարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Բէուէնթօղլու (Փարիզ), Օ. Պայրամեան (Փարիզ), Ռոժէ Բարունակեան (Լիոն), Արման Եթերեան (Լիոն) 100ական:

Նախկին գումար 114·312,53
30րդ ցանկի գումար 4·500
Ընդհ. գումար 118·812,53

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տիկին Եղիսաբէթ Տօլպաշեանի մահուան առթիւ.—

Յակոբ Տօլպաշեան 100, Թադէոս Գըլըճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Հացագործեան, Կ. Մինասեան, Մ. Էքլինճեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ոսկեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Անդրէասեան 20, Տէր եւ Տիկին Գր. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Վանոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Թառայեան, Տէր եւ Տիկին Տէր–Վարդանեան 10ական փրանք:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՕՄՈՆ.— Առաքելական եւ Աւետարանական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միաբանական աղօթքի շարաթ մը նուիրագործել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փարրոնաժի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ
:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de
Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :
à Propos d'ARNO BABADJANIAN
avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian
Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17–18 տարեկան, աշխատելու համար պոնեթըրիի հաստատութեան մը մէջ: Դիմել՝
Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris
Tél. : 231-62-80

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Երէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

Շ Ի Ր Ա Կ ի ն

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correçte exigée

Retenir les billets et réservation des tables
EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական:

Տախտերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 փրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին խնամեանցիներ եւ համակիրներ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

ԶԱՏԻԿԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ուխտագնացութիւն յԵրուսաղէմ, առաջնորդութեամբ Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

ՄԵԿՆՈՒՄ Փարիզէն Ապրիլ 4, երեք օր (մինչեւ Ապրիլ 7) Պէյրութ ապա՝ Երուսաղէմ, մինչեւ Ապրիլ 17:

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ՊԱՆԴՈԿ

Այցելութիւն եւ ընդունելութիւն Երուսաղէմի Պատրիարքարանը:

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մանրամասնութիւններու համար դիմել Զարեհ Վրդ. Թօփալեանի

150, Rue Etienne Dolet, Alfortville — Téléph. : 207-84-63

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՄԱՐՏ
MERCREDI 22 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12372
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.372

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉԵ՞Ր ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

ԷԴ. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ

Գ.

Քննադատութեան կենսական հարցերէն մէկն ալ «արդիականութեան պրոբլեմն է», կ'ըսէ Էդ. Թոփչեան եւ գոհունակութեամբ կը նշէ, որ «իր պատմութեան բոլոր փուլերում սովետահայ պոեզիան ընթացել է կեանքի հետ»: Իսկ հայ արձակը նախորդ ժամանակաշրջաններու համեմատութեամբ, վերջին տարիները կը տարբերի «սոցիալական բովանդակութեամբ եւ արուեստի հարստութեամբ, էպիկական շնչով եւ ընդհանրացման լայն մասշտաբներով»: Սակայն, ստեղծագործական նոր նուաճումներու նախապայմանը դարձեալ կը յանգի գեղարուեստական կերպարին:

Հայաստանի Գրողներու Միութեան Ա. քարտուղարի եզրակացութիւնը.—

«... Սովետական ժողովուրդը գրողներից սպասում է այնպիսի ստեղծագործութիւններ, որոնցում ճշմարտացիօրէն արտացոլուի իրականութիւնը, գեղարուեստական մեծ ուժով հաստատուեն կոմունիզմի գաղափարները: Սովետական քննադատական միտքը պէտք է դառնայ այդ մեծ գործի անմիջական եւ ակտիվ մասնակիցը»:

Զեկուցումէն վերջ տեղի ունեցեր է ճառերու լայն փոխանակութիւն:

Արձակագիր Հմայեակ Սիրաս նշելով հանդերձ գրականութեան մեծ նուաճումները մատնանշած է «այն թերութիւնները, որ տարբեր շրջաններում նկատուել են գրականութեան մէջ»: Բայց կուսակցութիւնը միշտ աչալրջօրէն հետեւեր է սովետական գրականութեան զարգացման ընթացքին: Գրագէտը ցաւով նշած է այն փաստը, որ «ոմանց անհանդուրժելի ներողամտութեան հետեւանքով գրական կոչումներ են ստանում եւ քննադատութեան մէջ մուտք գործում այնպիսի անհատներ, որոնց գիտելիքների մակարդակը շատ ցածր է, որոնք ըստ արժանւոյն ընդունակ չեն վեր հանելու գրական երկի արժանիքներն ու թերութիւնները: ... Իսկ ապաշնորհներն ու ճարպիկ հեղինակները կարողանում են օգտագործել այդ «քննադատներին»՝ մամուլում իրենց թոյլ գործերի պրոպագանդելու համար»:

Արդիականութիւնը արգելք չէ, որ հայ ժողովուրդի պատմական անցեալը արտացոլուի գեղարուեստական բարձրորակ երկերով: Մեր պատմութեան մօտաւոր անցեալը լաւ չէ ուսումնասիրուած եւ գեղարուեստուած, մինչեւ վերջերս ալ սխալ վերաբերում կայ անոր որոշ դրուագներուն նկատմամբ: Պատմական «թեմայ»ով գրողը պէտք է խոր ու բազմակողմանիօրէն իմանայ իր ընտրած շրջանը: «Եթէ Դեմիրճեան չիմանար 4րդ դարի (ճշդել՝ 5րդ դարի) հայ կեանքը, Վարդանանքը չէր ունենայ այն արժէքը, ինչ որ ունի»:

Ցեռոյ ընդարձակ «ելոյթով» հանդէս եկեր է գրականագէտ Ս. Սարինեան, որ անողոք է հանդէպ «քննադատական գրոյցի հեղինակներուն, որոնք չունենալով փիլիսոփայական ու գեղագիտական անհրաժեշտ գիտելիքները, «համահարթում են ամէն բան, փաւերացնելով փաստերը, իսկ դրոյթները թողնելով անապացոյց...»:

Սովետական Գրականութիւն ամսագրի խմբագիր Ստ. Կուրտիկեան խօսելով կը քննադատէ գրական մամուլի մէջ լոյս տեսած յօդուածները, որոնց հեղինակները «կորցրել են գնահատանքի ընդունուած չափանիշները, դրանով իսկ ապակողմնորոշելով գրողին ու ընթերցողին, խանգարելով ժողովրդի գեղագիտական մակարդակի բարձրացմանը»: Գրողները թշնամանքով կ'ընդունին քննադատական չնչին դիտողութիւնն անգամ: Չեն ուզեր լսել քննադատի անաչառ ու տրամաբանական խօսքը: Կը ձգտին խլացնել անոր ազնիւ ձայնը եւ իրենց անսկզբունք ու հաճոյակատար պաշտպաններու հետ «չէզոքացնել» գրականութեան ընդհանուր շահերէն բխող քննադատութիւններ:

«Ահա՛ այսպիսի պայմաններում աճում է խոտանը», գիտել կու տայ Կուրտիկեան, որ կ'աւելցնէ թէ «ռադիոյի եւ հեռուստատեսութեան գրական հաղորդումները շատ յաճախ ցածրորակ են, իսկ քննադատութիւնը հետեւողականօրէն լռութիւն է պահպանում դրանց նկատմամբ: Գրական մամուլի մերժած գործերը յաճախ երեւում են էկրանի վրայ կամ հաղորդւում են եթեր»:

Խօսք առած են նաեւ գրականագէտ Հր. Թամրազեան, Վ. Մկրտչեան՝ Մամուլի Պետական Կոմիտէի փոխ - նախագահ եւ գրականագէտ, Գարուն ամսագրի գլխաւոր խմբագիր, արձակագիր Վ. Պետրոսեան, գրականագէտ Էդ. Ջրբաշեան, Գրական Թերթի գլխաւոր խմբագիր, բանաստեղծ Սաղ. Յարութիւնեան եւ Լիտերատուրնայա Գազետա թերթի գլխաւոր խմբագիր, արձակագիր Ա. Բ. Չակովսկի, որոնք բոլորն ալ կը մատնանշեն գրական քննադատութեան մարզին մէջ տեսնուած ուշագրաւ թերութիւնները:

Վերջաւորութեան՝ Լիակատարը (պլենում) ընդունած է բանաձեւ, որով «լիովին եւ ամբողջութեամբ» հաւանութիւն կու տայ գրական - գեղարուեստական քննադատութեան մասին Կոմկուսի Կենտկոմին որոշման:

«Սովետահայ բոլոր գրողների անունից պլենումը հաւաստիացրեց ՍՄԿԿ Կենտկոմին, որ նրանք, հաւատարիմ կուսակցութեան օգնականի իրենց կոչմանը, նոր ու բարձրարժէք ստեղծագործութիւններով կը նպաստեն սովետական մարդկանց կոմունիստական դաստիարակութեան վեհ գործին»:

Աւելի հաւատարմական բանաձեւ կարելի չէր քուարկել:

Ահա՛ թէ ինչ հարկադրանքներու տակ կ'ուզեն դնել Հայաստանի գրագէտները...

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԷՒ ԿԸ ԽՕՍԻ

Մոսկուայի մէջ կարեւոր ճառ մը արտասանեց Բրեժնեւ, խորհրդային «Արհմիութիւններու» (արհեստակցական սենտիքաներ) 15րդ համագումարին, 5000 պատգամաւորներու ներկայութեան:

Բրեժնեւի ճառը բազմաթիւ կէտեր կը շօշափէ, որոնցմէ գլխաւորներն են Եւրոպա - Հասարակաց Շուկայ եւ Գերմանիա — Չինաստան եւ Մ. Նահանգներ:

Ըստ Բրեժնեւի Խորհ. Միութիւնը չուզեր քանդել եւրոպական տնտեսական միութեան ձգտումը՝ առաջարկելով ապահովութեան խորհրդաժողովի մը գումարումը: Խորհ. Միութիւնը չանտեսեր Արեւմտեան Եւրոպայի իրականութիւնը, յատկապէս Հասարակաց Շուկայի գոյութիւնը: Բնականաբար, Մոսկուայի դիրքը ասոր նկատմամբ կը պայմանաւորուի այս վերջնոյն դիրքէն Քոմեքոնի նկատմամբ:

- Քաղաքական դէտերը նկատել կու տան, թէ առաջին անգամ է, որ խորհրդային վարիչ մը կ'ընդունի Հասարակաց Շուկայի «իրականութիւնը», առանց քննադատական արտայայտութեան:

Բրեժնեւ իր ճառի ընթացքին չեշտեց նաեւ, թէ իրենց յարաբերութիւնները Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ դրական փոփոխութիւն կրած են, քանի որ դաշնագիր մը ստորագրուած է Պոնի եւ Մոսկուայի միջեւ: Դաշնագրին վաւերացումը Գերմանիոյ կողմէ նոր հեռանկարներ կրնան բանալ: Բրեժնեւ նկատել տուաւ այս առթիւ, թէ Գերմանիոյ մէջ քաղաքագէտներ կան, որ դէմ են այս դաշնագրին, պարզ է, որ անոնք երբեք խօսակիցներ պիտի չունենան իրենց դիմաց սահմաններու փոփոխման համար: Ընկերվարական երկիրներու սահմանները անփոփոխելի են եւ հաշտութեան դաշնագիրը պարզապէս իրականութեան մը հաստատումը կը կատարէ: Գերմանիա այժմ պիտի ընտրէ կա՛մ գործակցութիւն եւ կամ բախում, աւելի պարզ ձեւով ըսած՝ կամ խաղաղութեան քաղաքականութիւն եւ կամ պատերազմի քաղաքականութիւն:

Չինաստանի կապակցութեամբ Խորհ. Միութեան դիրքը ճշդուած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին: Չինացիք, նկատել տուաւ Բրեժնեւ, յայտարարած են, թէ իրենց յարաբերութիւնները Մոսկուայի հետ պէտք է հիմնուին խաղաղ գոյակցութեան սկզբունքին վրայ: Եթէ Փեքին կը նկատէ, թէ ատկէ աւելին չի կրնար ըլլալ ընկերվարական երկիրներու հետ, «մենք պատրաստ ենք մեր յարաբերութիւնները հաստատել այդ հիման վրայ»:

Քաղաքական դէտերու համաձայն Բրեժնեւ այժմ չի դատապարտեր Չինաստանը, ինչպէս ըրած էր միշտ, այլ ընդհակառակն բարեկամութեան ձեռք կ'երկարէ անոր: Անշուշտ այս դիրքորոշումին մէջ կարեւոր դեր կը խաղայ չինեւամերիկեան վերջին շրջանի մերձեցումը:

Բրեժնեւի համար Նիքսընի Մոսկուա այցելութիւնը կարեւոր երեւոյթ մըն է: «Այս հանդիպումին կը մօտենանք իրապաշտ ոգիով»:

Բրեժնեւի ճառը դաղջ կը նկատուի. կը ձգտի Խորհ. Միութիւնը ներկայացնել իբրեւ պաշտպան աշխարհի խաղաղութեան: Հասարակաց Շուկայի մասին իր արտայայտութիւնները, ոմանց կարծիքով կը նշանակեն թէ համայնավար Ֆրանսացիները կրնան ձեռնպահ մնալ հանրաքուէին:

× Ցիշենք թէ սենտիքաներու կեդրոնական Խորհուրդը դանդուածային մեծագոյն կազմակերպութիւնն է Խորհ. Միութեան: Ունի 96 միլիոն անդամ 246 միլիոննոց բնակչութեան վրայ: Շրջանային 25 սենտիքա կայ որ 640 հազար բջիջ կը համախմբէ: Սենտիքայի անդամ ըլլալը պարտադիր չէ բայց առաւելութիւններ ունի: Խորհրդային սենտիքալ դրութիւնը պահանջի կազմակերպութիւն մը չէ եւ ինչպէս ծանօթ է կ'անդիտանայ գործադուլի իրաւունքը: Կը մատակարարէ ընկերային ապահովութիւնը: Պաշտօնաթերթն է Տրուդ (աշխատանք) որ երեք միլիոն 200 հազար տպաքանակ ունի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ միշտ եղերական պատկեր մը կը պարզէ: Առջի օր կրկին արիւնալի միջադէպեր տեղի ունեցած են, որոնց հետեւանքով վեց մեռեալ եւ 146 վիրաւոր կայ: Բեռնատար կառք մըն է որ պայթած է Պելֆասթի կեդրոնը: Լոնտոնտերիի մէջ ալ անգլիացի զինուոր մը սպաննուած է: Մինչ այս դէպքերը տեղի կ'ունենային Իրլանտա, Լոնտոնի Երեսփոխանական Ժողովին մէջ վիճաբանութիւն կար Իրլանտայի մասին: Ընդդիմութիւնն է որ օրակարգի վրայ դրած էր հարցը: Այս առթիւ Ներքին նախարարը չեշտեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի չզիջի Իրլանտայի հիւսիսը՝ հարաւին, առանց հիւսիսին հաւանութեան:

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութիւնը միշտ անորոշ է եւ Հիւսէյնի առաջարկն ալ դեռ կը շարունակէ վէճի նիւթ ըլլալ: Ամէն կողմ «դաւաճանութեան» մասին կը խօսին մինչ ամերիկեան Թայմ շաբաթաթերթը կը պնդէ որ Հիւսէյն եւ Տիկին Կոլտա Մէյր հանդիպում ունեցած են նախքան Հիւսէյնի ծրագրին հրապարակումը: Թունուզի նախագահն ալ, Պուրկիպա, տեսակցութիւն մը տուած է Պէյրութի Ալ-Նահար օրաթերթին ուր կ'ըսէ թէ ատենն է որ Արաբները աւելի լուրջ ըլլան: Ըստ իրեն Արաբները անլուծելի կացութեան մը մատնուած են: Նոյնիսկ եթէ Հրեայ Պետութիւնը հաւանի հողերը պարպել, Պաղեստինցիները աւելին պիտի ուզեն:

«ԿԱՐՄԻՐԸ ԵՒ ՍԵՒԸ», Սթանտալի ծանօթ վէպը չինական համալսարաններու ծրագրին վրայ է:

ՓԱՐԻԶԻ Մ. Նահանգներու եւ Չինաստանի դեսպանները երկրորդ անգամ ըլլալով տեսակցեցան իրարու հետ: Խօսակցութիւններու մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակութիւն մը ժամանեց Փեքին, վերսկսելու համար խօսակցութիւնները սահմանային հարցերու շուրջ: Չինաստան հազարաւոր քառ. մղոն տարածութեամբ հողեր կը պահանջէ Սիպերիոյ, Կեդր. Ասիոյ եւ Ծայրագոյն Արեւելքի շրջաններէն, որոնք անցեալին գրաւուած են ցարական Ռուսիոյ կողմէ երբ Չինաստան տկար Պետութիւն մըն էր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆՆԵՐ ԱՐԱԳԱԾ ԵՒ ՆԱՅԻՐԻ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը Մարտ 15ի իր որոշումով երկու նոր շրջաններ հաստատեց, առաջինը Արագած եւ երկրորդը Նայիրի անուններով: Հրապարակուած որոշումը կը ճշդէ, թէ այս վարչական կարգադրութիւնը կատարուած է «ժողովրդական տնտեսութեան ղեկավարման յետագայ կատարելագործման եւ հանրապետութեան բնակչութեան սպասարկման բարելաւման նպատակով»:

Արագածի շրջանի կեդրոնն է Ծաղկահովիտ գիւղը, իսկ վարչական սահմաններուն մէջ կը մտնեն Ապարանի շրջանին Ալագեազ, Ծաղկահովիտ, Ղոնդաղսազ, Մելիք գիւղ, Ջարջառիս եւ Վարդաբլուր, Արթիկի շրջանէն՝ Գեղաձոր եւ Հնաբերդ ու Սպիտակի շրջանէն Ծիլքար գիւղերը:

Նայիրի շրջանի կեդրոնն է Եղուարդ աւանը: Վարչական սահմաններուն մէջ կը մտնեն Աշտարակի շրջանէն Արագիւղ, Եղուարդ, Մրգաշէն, Նոր Գեղ, Պռօշեան եւ Քասախ գիւղերը եւ Նոր Երզնկա աւանը, Աբովեանի շրջանէն Նոր Հաճըն աւանը եւ Քանաքեռաւան գիւղը, Հրազդանի շրջանէն Լուսակերտ աւանը եւ Շահումեանի շրջանէն «Զովունի» սովխոզին կից աւանը:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԳԻՏՆԱԼՈՒ ՊԷՏՔ ՉԿԱ՞Յ

ԽՄԲ.— Վերոյիշեալ խորագիրը կը կրէր Պոսթընի մեր աշխատակցին՝ Ենովք Լաչինեանի յօդուածը, որ լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ Մարտ 8ին: Այս յօդուածը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց Միացեալ Նահանգներէն Ֆրանսա եւ այս առթիւ շնորհաւորութիւններէ զատ ստացանք նաեւ... առարկութիւններ: Արդարեւ Տիկին Սեդա Նշանեան խմբագրութեան ուղղուած նամակով մը, կը շեշտէր ի մասնաւորի թէ գրաբար սորվելու համար անհրաժեշտ չէ աշխարհաբար գիտնալ, ինչպէս լատիներէն սորվելու համար, անհրաժեշտ չէ իտալերէն կամ ֆրանսերէն գիտնալ: Նկատելով հանդերձ թէ մեր երիտասարդ բարեկամուհին շփոթութեան մէջ էր ինչ կը վերաբերի *աշխարհաբար* գիտնալու եւ *հայերէն* գիտնալու հարցերու միջեւ (Պ. Լաչինեան չէր խօսեր *աշխարհաբարի* մասին), յարմար նկատեցինք նամակը փոխանցել մեր աշխատակցին, յաւելեալ լուսաբանութիւններու համար:

Տրուած ըլլալով նիւթին խիստ շահեկան բնոյթը, ստորեւ կը հրատարակենք նախ Տիկին Սեդա Նշանեանի նամակը, ապա մեր աշխատակցին պատասխանը, որ այս առթիւ կուտայ նաեւ այլ հետաքրքրական մանրամասնութիւններ, որոնք վերջնապէս կրնան լուսաբանել Տիկին Նշանեանը եւ հանրութիւնը:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՍԹՐԱՋՊՈՒՐԿ.— Զարմանքով կար-դացի Հայերէն գիտնալու պէտք չկա՞յ յօդուածը 8 Մարտ Թուագրուած Յառաջի մէջ: Պր. Ենովք Լաչինեանի ըմբռնումը, թէեւ իրաւացի՝ բոլորովին անտեղի է: Կ'ենթադրէ որ գրաբար սորվելու համար աշխարհաբար գիտնալը անհրաժեշտ է: Լատիներէն սորվելու համար անհրաժե՞շտ է արդեօք Ֆրանսերէնին կամ Իտալերէնին տիրապետել. անշուշտ ոչ: «Հայերէն»ը, այո՛, գրաբարէն կախեալ լեզու մըն է. Թերեւս անթերի աշխարհաբար խօսելու համար պէտք է գրաբար գիտնալ: Բայց կարելի է կատարելապէս գրաբար գիտնալ առանց բառ մը աշխարհաբար արտասանելու: Ցիշենք որ հարիւր տարիէ ի վեր միայն աշխարհաբարի քերականութիւն մը ունինք:

Աշխարհաբարը եւ գրաբարը տարբեր նպատակներ կը հետապնդեն. պէտք չէ զանոնք շփոթել: Մէկ կողմէ՝ Հայեր կըրնան աշխարհաբար գիտնալ կամ սորվիլ ոչ միայն իրենց Հայութեան գիտակցութիւնը պահպանելու համար այլեւ այդ գիտակցութիւնը կազմելու եւ ձեւացնելու՝ եւ յետոյ իրենց լեզուով ստեղծելու հեռանկարով: Միւս կողմէ՝ օտար կամ հայ պատմագէտներ, հնագէտներ, լեզուաբաններ գրաբար կը սորվին իրենց ըլլատումները եւ հետազօտութիւնները յառաջացնելու համար: Անոնք որոնք աշխարհաբար ալ կը սորվին, պարզապէս իրենց հայերէնի ճանաչումը կը լրացնեն: Կը կրկնենք որ աշխարհաբարի ճանաչումը, այս պարագային, էական չէ:

ՍԵԴԱ ՆՇԱՆԵԱՆ

Յ. Գ.— Լաւ կ'ըլլար եթէ Յառաջի ընթերցողները անտեղեակ չմնային այս նամակին բովանդակութեան:

×

... Նախ՝ կ'ուզեմ յայտնել իմ դնահատանքը ձեր հետաքրքրութեան եւ ձեր ըրած դիտողութեան: Կ'անդրադառնանք թէ կարելի է գրաբար սորվիլ առանց աշխարհաբար գիտնալու: Այս հաստատումին հակառակ կարելի չէ առարկութիւն ընել: Բայց հարցն այն չէ թէ գրաբար սորվելու համար՝ աշխարհաբար գիտնալ անհրաժեշտ է թէ ոչ: Հարցն այն է՝ թէ առանց նախապէս հայերէն գիտնալու, կարելի՞ է ամառնային կարճ դասընթացին գրաբար սորվիլ ու մեր պատմիչներուն գործերը կարդալ գրաբար լեզուով:

Կը խորհիմ թէ անտեսած էք խնդրոյ առարկայ յօդուածին ըրած մէջբերումը Հարվըրտ համալսարանի յայտարարութեան: Եթէ ուշադրութեամբ կարդաք գրութիւնս պիտի տեսնէք թէ փրոֆեսէօր Րապըրթ Թամսընի ուսուցչութեամբ՝ ամառնային դպրոցի շրջանին պիտի դասաւանդուի գրաբար լեզուն, ու պիտի կատարուին ընթերցումներ մեր դասական պատմիչներու գործերէն:

Ծիշդն ըսելով՝ ես քաջութեան յիշատակելու գրութեանս մէջ թէ Հարվըրտ համալսարանի ծանուցումը կը յայտնէ թէ «ամառնային դպրոցի շրջանն է Յուլիս 3էն մինչեւ Օգոստոս 25»:

Փափկանկատութեամբ՝ չշեշտեցի թէ Յուլիս 3էն մինչեւ Օգոստոս 25 կ'ընէ գրեթէ երկու ամիս (54 օր, Կիրակիներն ալ հաշուելով): Այս անտեսումը իմ կողմէս դիտումնաւոր էր, որպէսզի չսեռնուի թէ օտարները դմեզ Ղարաբաղեան սոխակին տեղ դրած են: Եթէ կը յիշէք, գրութեանս մէջ՝ գործածած էի «Ղարաբաղեան սոխակ» *բացատրութիւնը: Կը նշանակէ էչ:*

Ի՞նչ տրամաբանութեամբ կարելի է ըսել, ինչպէս փրոֆեսէօր Թամսըն կ'ըսէ, թէ «հայերէնի ծանօթութիւն ունենալ անհրաժեշտ չէ», ու նոյն շունչով յայտարարել թէ երկու ամիսէն պիտի սորվեցնէ գրաբար, ու աշակերտները պիտի կարդան մեր պատմիչներուն գործերը գրաբար լեզուով:

Այս երեւակայական արդիւնքին հասնելու համար՝ պէտք է ենթադրել թէ փրոֆեսէօր Թամըընին աշակերտները մէկ մէկ հանճար են, ինչ որ բաւական հեռու է իրողութենէն: Ցետոյ՝ հարց է թէ փրոֆեսէօր Թամսըն ինքը ինչքա՞ն գրաբար գիտէ: Ցամենայն դէպս, պէտք է ընդունիլ թէ ծայրայեղ — եւ անհեթեթ — լաւատես մըն է:

Վերադառնանք ձեր առարկութեան թէ կարելի է կատարելապէս գրաբար գիտնալ առանց բառ մը աշխարհաբար գիտնալու: Ու կը հարցնէք, «լատիներէն սորվելու համար անհրաժե՞շտ է արդեօք ֆրանսերէնի կամ իտալերէնի տիրապետել — անշուշտ ոչ»:

Կարծեմ պէտք է ընդունիլ թէ բոլորովին ճիշդ չէ ձեր բաղդատութիւնը լատիներէնի եւ գրաբարի: Նախ՝ լատիներէնը նախահայրն է բազմաթիւ լեզուներու, մինչ գրաբարը նախահայրն է միայն աշխարհաբարի: Բացի այդ, արդի աշխարհաբարը շատ աւելի մօտիկ է գրաբարի քան թէ արդի Ֆրանսերէնը լատիներէնի: Ցաւակնութիւն չունիմ լեզուագիտական լայն ծանօթութիւններու, բայց եւ այնպէս՝ գիտեմ թէ ոչ ոք — փրոֆեսէօր Թամսընն ալ մէջն ըլլալով — հայերէն չգիտցողի մը կրնայ 54 օրէն հայերէն այբուբեն սորվեցնել, գրաբար սորվեցնել, ու Եղիշէ կարդացնել:

Ուրիշ ցաւալի պարագայ մը կայ: Ինչպէս գրութեանս մէջ մատնանշած եմ, քառորդ միլիոն համրանք ունեցող ամերիկածին հայ սերունդ մը ունինք այս ափերուն վրայ՝ եւ անոնց մէջէն հարիւր հոգի կարդին հայերէն չեն կրնար խօսիլ: Ու այդ հարիւրէն՝ տասը հատը չնորքով հայերէն նամակ մը չեն կրնար շարադրել: Այս ընդհանուր ազգային անկումին մէջ՝ ելեր ենք գրաբար պիտի սորվեցնենք 54 օրէն: Ասիկա կը նմանի այն մարդուն որ օրուան հացի կարօտ է ու կարկանդակ ուտելու մասին կը մտածէ:

Վերջին կէտ մըն ալ կ'ուզեմ յանձնել ձեր ուշադրութեան: Միացեալ Նահանգներու մաս մը բարեմիտ Հայեր՝ մօտաւորապէս մէկ միլիոն տոլար հանգանակեցին ու նուիրեցին Հարվըրտ համալսարանին խնդրելով — կը կրկնեմ՝ խնդրելով *— որ նոյն հաստատութեան մէջ հայերէն լեզուի ամպիոն մը հաստատուի: Հարվըրտ՝ հարիւրաւոր միլիոններու նիւթական միջոցներ ունի: Եթէ կ'արժէ որ այդ համալսարանին մէջ հայերէն դասաւանդուի՝ ի՞նչ կարիք կայ դրամով գնելու այդ կարգադրութիւնը: Իսկ եթէ հայերէնը պիտի դասաւանդուի Հարվըրտի մէջ լոկ դրամի շնորհիւ, ի՞նչպէս արդարացնել Հարվըրտի այս վարձկան դերը: Ո՞ւր մնաց Հարվըրտին համալսարանական կոչումը: Դասական յունարէն դասաւանդելու համար՝ մի՞թէ Հարվըրտը դրամ գանձած է Ցոյներէն:*

Արդեօք նախընտրելի չէ՞ր որ փոխանակ Հարվըրտին մէկ միլիոն տոլար տալու որպէսզի գրաբար «սորվեցնեն» *54 օրէն, Հայոց այդ դրամը յատկացուէր ամերիկահայ դպրոցի մը՝ որպէսզի մեր այստեղի նոր սերունդը քիչ մը հայերէն աշխարհաբար սորվէր:*

ԵՆՈՎՔ ԼԱՉԻՆԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ Բ. ՁԵՌՆԱՐԿԸ

—o—

Ա.

« Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը », նիւթը կը կազմէր դասախօսութեան որու ձեռնարկած էր Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբը Կիրակի Մարտ 12ին Սփլանտիտ պանդոկի սրահներուն մէջ: Հաճելի էր նշմարել մեծ թիւով ուսանողներ, դրագէտներու բազմաթիւն մը, ֆրանսացի յայտնի բանաստեղծներ՝ Տէր եւ Տիկին Ժան Պալար (տնօրէն Քահիէ տիւ Սիւտի), Պր. Լուի Պրոքիէ (Ֆրանս. Ակադեմիայի բանաստեղծութեան պսակաւոր 1971), Պ. Լարթիկ, Պ. Ժան Թօտրանի և Քաիէ տիւ Սիւտի աշխատակիցներու ամբողջ խմբակը և ընդհանրապէս մշակոյթով սնանող եւ խանդավառուող հասարակութիւն մը, որ անգամ մը եւս ծայրէ ի ծայր լեցնելով սրահը ապացոյցը կուտայ թէ Գրական Ակումբի կողմէ սկսած մշակութային այս աշխատանքը իր որակով եւ բարձր վայելչութեամբ արժանի է ամէն գնահատանքի եւ քաջալերանքի:

Սոյն դասախօսութեան կը նախագահէր Մէթր Ցովիկ Եղիազարեան որ իր բացման խօսքին մէջ նախ Հայերէնով ըսաւ. «Երաժշտութիւն, նկարչութիւն եւ բանաստեղծութիւն երեք արուեստներ են,

ՎԱՐԱՐ ՋՈՒՐԵՐ

ԳՐԵՑ՝ **ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ**

— Կը խորհիմ որ, ըսի ուղեկիցիս, վարտիք կը կրեն...

— Ա՞յս եղանակին... Ներելի է տաբակուսիլ...

Երբ վերջապէս անդրադարձան իրենց ուսուցիչին ներկայութեան, լակոտները փախան եւ ցրուեցան ճնճղուկներու երամի մը պէս, խնդալով եւ ոստոստելով: Երջանիկ էին անհունօրէն:

Ուսուցիչը հրաժեշտ առաւ ինձմէ գետի ափին: Հազիւ թէ քայլ մը առաջ անցած էր, երբ կեցուցի զինքը.

— Ներելի՞ է հարցնել թէ ո՛ւր կ'երթաք այս յառաջացած ժամուն: Բնակութիւն չեմ տեսներ այս կողմերը...

Ան պատասխանեց, անուշին Թուղթերը ցոյց տալով.

— Դասի... Անտառին եզերքը մանչուկ մը կայ ինը տարու... ի՞նչ կրնամ ընել... գոնէ կարդալ մը սորվեցնեմ... կէս մէջքէն վար անդամալոյծ է...

Մնացի առանձին: Այն տպաւորութիւնն ունեցայ թէ բնութեան ձայները կը հեռանային իրենց փայլուն խոստումներուն հետ, եւ թէ այն բոլոր ճամբաներէն ուր կը թանձրանար ստուերը, առաւելապէս մթին էր վերադարձի ճամբան: Ես ալ իմ կարգիս կրկնեցի այն՝ ինչ որ լսած էի քիչ առաջ «ի՞նչ կրնամ ընել...»: Ի՞նչ կրնայ ընել մարդ էակը, այդ աւելորդ յոյզը՝ ինքն իրեն համար ադետալի, այդ եղերական սխալմունքը երկրի վրայ, այդ զարտուղութիւնը բնութեան մէջ: Ի՞նչ կրնայ ընել: Զգուշութեամբ իջայ մեղմ զառիվարը, յառաջանալով մէկ տարտամ ոտնահետքէն դէպի միւս ոտնահետքը, մինչեւ որ հասայ գետեզր, ուր այլեւս հողը թաթաւուն էր ջուրով: Երկճիւղ Թուփ մը իր մէկ անդամը կը պահէր ուղղաձիգ, մինչդեռ միւսը, կիսով ջրամոյն, կը մղէր անյոյս պայքար մը ընդդէմ յամառ հոսանքին, որ կը մերժէր զիջանիլ: Ձկնորսներու արահետը կ'ուղեկցէր քմահաճ գետին, ընդգրկելով անոր անկանոն ընթացքը, ղալարախիտ ծառերուն տակ: Միջոցը կը կորէին թեւաւոր միջատներ եւ կարմրալանջերը կը հալածէին զիրար, բացխփելով իրենց արծաթեայ լողակը: Ցանկարծ նետուեցայ հոսանքին մէջ իմ ամբողջ հասակովս եւ սլացայ սառնորակ գետն ի վեր, մէկուն նման որ հրամայական պահանջն զգացած է մերկանալու աննիւթական թաղանթէ մը, մաքրուելու չես գիտեր ի՛նչ պղծութենէ եւ վերանորոգուելու:

Կը նաւարկէի երիտասարդի աւիւնով եւ աւիշով, որպէս թէ գետը չունենար նենգ փոսեր եւ խութեր, որոնց դէմ կը փըշրուէին արագավազ ալիքները, փրփուրով, ծափով, շաղփաղփով, մինչդեռ ճանճօրս ձուկերը ջուրին երեսը կը դրոշմէին բոլորաձեւ բերաններ: Եւ ես կը սլանայի վարար ջուրերն ի վեր, ուղիղ դէպի բարձրադիր ակը, հո՛ն, վե՛րը, ուր իմ խոյանքս կ'երթար չփոթուիլ այն ամպրոպային փոթորիկներուն հետ, որոնցմով ես շունչ տուած էի անչարժ աւելածութեան, որոնցմով կենդանացուցած էի զայն, քանի որ իմ երեւակայութիւնս է որ կը ճախրէր, հոս ըլլայ թէ հոն, ի խնդիր անծիր երազի մը, որուն չէի ուզեր անուն տալ:

Երբ սպառեցաւ երեւակայութեանս հուրն ու թափը, յամրաբար հեռացայ ձկնորսներու արահետէն, ուր կը քալէի, եւ գացի կռնակիս վրայ տարածուիլ ծառերու տակ: Անոնք գեղեցիկ էին, եւ ես գիտէի թէ ինչ որ գեղեցիկ է վերջ ի վերջոյ ողեղէն է: Անոնք կազմած էին խորհրդադեղ տաճար մը իր սիւներով, ուր մեռնող երեկոն յամրաբար կը ծալէր անմահ պատարագիչին ոսկեճամուկ շուրջառները: Գլխուս վերեւ կարծեցի նշմարել, ճիւղերու բացուածքէ մը, բոլորին վրայի մատուռը իր դժբախտ Սուրբով, որ կը քալէր առանց յառաջանալու, կամ թէ կը յառաջանար առանց քալելու: Ամէն պարագայի կ'ուրուագծուէր կարելիութիւնը յաւերժութեան մը, յաւերժութիւն՝ մեր մէջ թէ մեզմէ դուրս :իմ օրերս կ'անցնէին եւ ցաւս կը մնար: Գետը կը թաւալէր, իր տեղը մնալով հանդերձ: Ան կը փոխուէր ամէն րոպէ, մնալով սակայն հաւատարիմ ինքն իրեն: Այս ճամբաներէն անցած էր լուսեղէն դէմք մը: Ան պիտի անցնէր տակաւին, արմուկին տակ սեղմելով Երեք Հրացանակիրները իբրեւ սրտի նուէր անոր՝ որ վիրաւոր է մարմնապէս թէ հոգեւին: Եւ իմ մէջս պիտի շարունակէր շՀջիլ յիշատակը լեռներու ծաղկեփունջին, ինչպէս որ ես կը շրջիմ, այսօր, երիտասարդութեանս աւերակներուն մէջ, մենութեան բեռը ուսիս:

Ցիշատա՛կը լեռներու ծաղկեփունջին... Ա՜, ո՛չ, առանց յուզումի չէ որ կը վերակոչեմ այն արեւաշող յետմիջօրէն, երբ անգամ մը եւս անցած էի շողեկառքի գիծը եւ անգամ մը եւս մասնակցած բնութեան շքեղ հանդիսութեան: Այդպէս ըրած էի, մախաղը ուսիս: Այդպէս կ'ընէի ամէ՛ն օր, արձակուրդի գալէս ի վեր: Գացած էի ընկողմանիլ ըստ բախտի տեղ մը, թաւուտներով պաշտպանուած: Հոն կը մնայի անշարժ եւ երազուն երբ յայտնուեցան երկու սիրահարները: Անոնք գեղեցիկ էին, լուսեղէն գեղեցկութեամբ: Անմիջապէս ճանչցայ ջերմ կարմիր ժապաւէնը, իր ինքնատիպ հանգոյցով:

Աղջիկը ընկողմանած էր: Կը տեսնէի միայն իր մերկ սրունքները: Երիտասարդը հակեցաւ դէպի աջ, եւ իր ափին մէջ առաւ թարմ խոտերու խուրձ մը, ուր կ'երեւէին վայրի փոքրիկ ծաղիկներ: Փունջը ամրացուց իր ափին մէջ, ինչպէս սուսերամարտիկը կը փորձէ իր նոր սուրին երախակալը: Զոր շարժումով մը պատեանէն դուրս քաշեց իր զէնքը, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս խլուած խոտեր կը պատռեն հողին կուրծքը: Լսեցաւ սուր ճիչ մը:

Տղան կը մնար նոյն տեղը, փունջը ձեռքին: Արմատներէն վար կ'իյնային հողի գնդիկներ, նման արեան կաթիլներու:

(7 եւ վերջ)

որոնք մարդու մը հոգեկան ապրումնե – րով, անոր զգայնութեան եւ զգացումներուն արտայայտիչներն են. բայց այդ երեք արուեստներուն մէջէն ամէնէն դըժուարինը բանաստեղծութիւնն է քանի որ կը պարունակէ նոյնպէս երաժշտութիւն եւ նկարչութիւն: Այս գրական մարզին մէջ հայ ժողովուրդը տուած է դարերու ընթացքին բազմաթիւ տաղանդաւոր գըրիչներ, Գողթան երգերէն, Ոսկեդարեան գրողներէն, անմահ շարականներէն մինչեւ մեզի աւելի մօտիկ՝ Ահարոնեաններ, Սիամանթօներ եւ Ալիշաններ ու այն բանաստեղծներու փաղանգը որ յաւերժացնել կը պահէ մեր փառահեղ բանաստեղծութիւնն ու մշակոյթը: ... Բոլորս պարտաւոր ենք պաշտպան եւ պահապան կանգնիլ այդ մշակոյթին եւ բանաստեղծութեան եւ մանաւանդ տարածել եւ ճանչցնել զայն թէ՛ մեր երիտասարդ սերունդին թէ օտարին ի շահ մեր հանճարեղ հայ ժողովուրդին...»:

Ապա շարունակելով իր խօսքը Ֆրանսերէն, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք օտար հիւրերուն եւ շնորհաւորելէ ետք Գրական Ակումբի երիտասարդ անդամներու նախաձեռնարկ ոգին եւ աշխատանքի պատրաստակամութիւնը, յարգելի նախագահը ընդգծեց մեր մշակոյթի բոյն նպաստը թէ՛ հայկական եւ թէ միջազգային աշխարհներուն: Հայկական մշակոյթը գրաւեց առաջնակարգ տեղ ու եղաւ կամուրջ մը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, յատկապէս ընդառաջելով Խաչակիրներու շրջանին, Ֆրանսական հաւատ մշակոյթը եւ քաղաքակրթութիւնը: Հայ արուեստը պիտի ծաղկէր եւ բարգաւաճէր տալով աշխարհին սքանչելի գործեր, որոնք պիտի կազմէին հայ ժողովուրդի փառքն ու զարդարանքը մասնաւորապէս քանդակագործութեան, երաժշտութեան, ճարտարապետութեան, նըկարչութեան եւ գունազարդութեան մարզերուն մէջ: Շատ բնական էր որ այս հարստութեան մէջ գրականութիւնն ու բանաստեղծութիւնը սքանչելի հող պիտի գտնէին դառնալով մեր մշակոյթի ամէնէն փառաւոր արտայայտութիւններէն մին: Ուրիշ կրնալ ըսած է. «Այս ազգային հզօր գրականութիւնը դարձած է հոգեկան ամրոց մը երաշխիքը ըլլալով հայ ժողովուրդի անպարտութեան և անխոցելիութեան»: Գրականութեան մէջ հայ բանաստեղծութիւնը կը գրաւէ ամենաընտիր տեղը որովհետեւ Հայերը դարերու ընթացքին միշտ յայտնած են մասնաւոր ճաշակ մը, մաքի այս արտայայտութեան, որուն մէջ գտած են իրենց դարերու տառապանքներուն ապաստանը եւ յոյսի հանգրուան մը:

Ցետոյ Մէթր Ցովիկ Եղիազարեան ներկայացուց օրուան երկու դասախօսները Պր. Լիւք-Անտրէ Մարսէլ եւ Կարօ Փօլատեան: Պր. Կարօ Փօլատեան իր երիտասարդ տարիքին մէջ արդէն ընդգրկած է գրագէտի ասպարէզը ու իր իմացողական յատկութիւնները զինքը ըրած են՝ հրապարակագիր, վիպասան, թարգմանիչ ու նաեւ պատմագիր, որովհետեւ մօտ ատենէն լոյս պիտի ընծայէ պատմական գործ մը: Այսօր, Կարօ Փօլատեանի գործերը մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդացուին թէ՛ Հայաստան եւ թէ Արտահայաստան: Նաեւ Կարօ Փօլատեան գործի մարդ է՝ այս վերջին եօթը տարիները մեծ անձնուիրութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ վարած է Աստիս Ապապայի Հայոց Ազգային վարժարանի տեսչութիւնը: Արդար է ըսել հրապարակաւ որ, Կարօ Փօլատեան մեծ դեր ունի նաեւ այս Գրական Ակումբին ստեղծման աշխատանքներուն մէջ ու այսօր իր անժխտելի յատկութիւններով թէ՛ մտաւոր, թէ՛ մարդկային, վարիչի դերը կը տանի վայելելով բոլոր անդամներու համակրանքը, վստահութիւնը եւ յարգանքը:

Պր. Կ. Փօլատեան արտասանեց Ֆրանսերէն կուռ ճառ մը: Նախ դիտել տուաւ թէ աշխարհի վրայ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ունի պատմական ճակատագիր եւ ոգեկան առաքելութիւն համապատասխան իր ցեղի նկարագրին, ու կը ձգտի բարձրանալ իր առաջադրած իտէալին: Այսպէս՝ հայ ժողովուրդի պատմական ճակատագիրը քանդակուեցաւ Ս. Մեսրոպի ոսկեզօծ մատներով 5րդ դարու սկիզբը: Հանճարեղ սուրբը, հաղորդուելով իր ժողովուրդի ոգիին հետ, նոյնանալով անոր, նախատեսած էր ապագայ դարերու ծանր լուծը, զգացած էր թէ իր ժողովուրդը միայն զէնքի ուժով չէր կրնար դիմադրել ու յաղթական պայքար մղել բարբարոս թշնամիներու դէմ, անհրաժեշտ էր տալ անոր հոգեկան եւ մտային զէնք մը իր այբուբենով, իր լեզուով, իր մշակոյթով, իր գրականութեամբ, իր բանաստեղծութեամբ: Այլեւս կը մնար հետեւիլ այս լուսաւոր ճանապարհին պաշտպանելու, հարստացնելու, պահապան կանգնելու հայերէնի ժառանգութեան եւ շնորհիւ այս առաքելութեան է որ հայ ժողովուրդը հակառակ ահաւոր հալածանքներու եւ բիւրաւոր ջարդերու՝ գոյատեւեց:

Ապա Կ. Փօլատեան ըսաւ. «Հայ ժողովուրդը ամէնէն հին ազգերէն մին է, որ ապրեցաւ բանաստեղծութեան համար եւ բանաստեղծութեամբ. բանաստեղծութիւնը ըլլալով մարդկային ոգիի ամէնէն գեղեցիկ եւ ամէնէն կատարեալ արտայայտութիւնը, գերագոյն ճիգը դէպի իտէալը...»: Ցետոյ, յարգելի դասախօսը, ուզեց փարատել մանաւանդ երիտասարդ սերունդի մաքէն այն սխալ մտայնութիւնը թէ հայկական մշակոյթը, գրականութիւնը, բանաստեղծութիւնը կը ներկայացնեն միայն մեր անցեալը: Ո՛չ, երբեք ընդհատում չէ եղած մեր ժողովուրդին համար, շարունակեցինք ու կը շարունակենք ինչ որ նոյն պարագան չէ բոլոր անոնց որոնք մեծ էին անցեալին (Եգիպտոսը, Պարսկաստանը, Ցունաստանը):

«...Մեսրոպի ձեռքերով կառուցուած կամուրջը, ցատքելով մարդկային պատմութեան ամէնէն արիւնոտ ձորը, կը միացնէ մէկ կամարով 5րդ դարու եւ այսօրուան ժողովուրդը. դարերէ ի վեր նոյն երգն է, աշխարհի լուսապայծառ երգը հիւսուած աշուղի, թատերգակի, աղնուականի կամ կրօնաւորի բերնով. այսօր եւս Զարենց Արարատի ստորոտէն կ՚արձակէ իր ողջոյնը՝

«Հեռու, մօտիկ ընկերներին, աշխարհներին, արեւներին, հրաճմաճ հոգիներին,
Բոլոր նրանց, ում որ հոգին վառւում է վառ,
Բոլոր նրանց հոգիներին արեւավառ:
Կեանքի՛, մահի՛ այս ամեհի աղջամուղջում՝
Ողջակիզուող հոգիներին, — ողջո՜յն,
ողջո՜յն»

Փօլատեան կարդաց նաեւ քանի մը կըտորներ թարգմանուած Ֆրանսերէնի Պր. Լիւք Անտրէ Մարսէլի եւ իր աշխատանքով, Դ. Վարուժանէ, Աշուղ Ջիւանիէ, Ներսէս Շնորհալիէ, Նարեկացիէ, Մ. Մեծարենցէ, Զարենցէ, ապա եզրակացուց. «Հայ բանաստեղծները իրենց կեանքով, իրենց գործերով, իրենց մահով եղան առաջնորդները ազգին. անոնց բանաստեղծութիւններով կրնանք Հայոց պատմութիւնը գրել, այնքան հաւատարմօրէն կը ցոլան իւրաքանչիւրին մէջ ազգային եւ մարդկային հարցերը, դէպքերն ու ներշնչումները: Բանաստեղծութիւնը եւ ժողովուրդը մտերմօրէն շաղկապուած են. շատ մը բանաստեղծներ մեռան գրիչը ձեռքին ինչպէս քաջը կ՚իյնայ զէնքը ձեռքին»:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՐԱՄԻՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տէր Ղազարոս անուն քահանայ մը մեռած է: Երէցկինը խոր սուգի մէջ ըլլալով՝ Ծաղկազարդի Կիրակին եկեղեցի կ՚երթայ:

Քահանայ մը կը կարդայ Ղազարու յարութեան Աւետարանը — «Ցայնժամ ասէ զնոսա Ցիսուս յայտնապէս, Ղազարոս մեռաւ, եւ ես ուրախ եմ»:

Հանգուցեալ քահանային կինը, որ վերնատունը կը գտնուէր, սրտմտած կը գոչէ.

— Վերնալիքը նայէ, որպէսզի ծուխերը քեզի մնան հա՞...:

×

Մարդուն մէկը կը պնդէ, թէ երկինքի մէջ կին չկայ: Ի՞նչ ապացոյց ունիս, կը հարցնեն ուրիշներ:

— Չէ՞ք կարդացած Ցայտնութեան Գիրքը, ուր կ՚ըսուի. «Երկինք կէս ժամ լռութեան մէջ մնաց»...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Փետրուարին Ջրատարը երկարեցաւ 676 մեթր, իսկ կրազինուեցաւ 477 մեթր: Մարտ մէկին Արփի–Սեւան Ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած էր 36·019 մեթրի, իսկ կրազինուածին երկարութիւնը՝ 22·918 մեթրի: Աշխատանքին թափը որոշ մասերու մէջ գոհացուցիչ, այլ մասերու մէջ գոհացուցիչ չէ:

ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ցուրտը սաստիկ եւ տեւական եղաւ այս ձմեռ: Արարատեան դաշտին եւ Նախալեռնային գօտիին մէջ, ուր տարածուած են խաղողի այգիներուն մեծ մասը, օդին ջերմաստիճանը զերոյէն 26–34 պակաս եղաւ, իսկ հիւսիս–արեւելեան շրջաններու մէջ՝ զերոյէն 23–29 աստիճան վար: Եղեգնաձորի մէջ՝ 33–34 աստիճան, միշտ զերոյէ վար: Ցուրտերը մեծ վնաս հասցուցած պիտի ըլլան, նկատել կուտան մասնագէտներ, այն այգիներուն, ուր աշնան հարկ եղած աշխատանքները չեն կատարուած (այգեթաղ եւայլն):

ՊԻԾԱԿՆԵՐԸ

Մեղուներու պէս երկթեւեան թաղանթաթեւ միջատներու սեռէն են պիծակները, որոնք անհամ մեղր կը պատրաստեն եւ կը բաժնուին երեք դասակարգի՝ արու, էգ, գործաւոր: Այս վերջին տեսակը կը կոչուի նաեւ չէզոք, վասնզի մինչեւ վերջին ժամանակները կը կարծուէր, թէ անոնք սեռ չունին, եւ էգերն են միայն ձու ածողները: Ասիկա սխալ է. գործաւոր պիծակներն ալ կ՚ածեն, եւ որովհետեւ արուին այցելութիւնը չեն վայելէր, ուստի կուածին սերունդ են, կազմուած լոկ արուներէ: Օգոստոսին, սնունդի առատ ժամանակ, բեղնաւոր գործաւորները բազմաթիւ կ՚ըլլան. անոնց ածած հաւկիթներէն միայն արու կ՚ելլէ, իսկ էգերուն ածածներէն՝ միայն էգեր: Պիծակներուն մօտ զօրաւոր է բընազդը: Իր բոյնէն զրկուած պիծակը կը շարունակէ հպատակիլ իր շինելու բնազդին, բջիջ չունի պաշտպանելիք, թրթուր չունի մեծցնելիք, բայց իր ներքնակզակները բանիլ կ՚ուզեն դարձեալ, որով բոյսը խմորի կը վերածուի իր ակռաներուն տակ եւ կ՚երկարի գորշ, նուրբ ու ճկուն հիւսուածքի մը պէս: Պիծակները ուրիշ տարօրինակ բնազդ մըն ալ ունին — մարձումի ենթարկել իրենց ընկերները, տեսակ մը կռըկ, որուն նպատակն է անոնց ստամոքսէն սրսկել մէջի մեղրը: Մարձուողները մեծ հաճոյք կը զգան այսպէս թոթուելով՝ քանի որ իրենց ստամոքսը կը պարպուի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Էֆէնտիս, ի՞նչ գիտնամ, պատասխանեց Թաղականը, պզտիկ խնդիր մը պըրապ տեղը մեծցուցին եւ ձեր ալ սիրտը կոտրեցին...

— Բայց վերջապէս ինչո՞ւ համար Պօղոս էֆէնտիին այսչափ ընդդիմութիւն ցոյց կուտայ կոր...

— Իր կնկանը ձեռքը գործիք եղած է, անոր խօսքէն դուրս չի կրնար կոր ելլել:

— Ամօթ չէ՞ իրեն... էրիկ մարդու մը կը վայելէ՞ իր կնոջ խելքովը կառավարուիլ:

Մարգար էֆէնտի այս խօսքերը կ՚ըսէր առանց անդրադառնալու, որ ինքն ալ գրեթէ նոյն կերպով կը վարուէր այս խնդրին մէջ:

Պահ մը լռեց ետքը՝ յանկարծ գոչեց.

— [illegible], որ Պօղոս էֆէնտին իր կնոջ դրդումով այսպէս կը վարուի, իսկ դո՞ւք... դուք ալ անոր հրամաններուն կը հնազանդիք:

— Մարգար էֆէնտի, դուք լաւ գիտէք, որ ես առաջին օրէն ժամկոչը ճամբելու կողմն էի եւ մինչեւ հիմա ալ այնպէս եմ ու ասոր համար բաւական մեծկակ վէճեր ալ ունեցանք խորհրդարանին մէջ, բայց ես առանձին ի՞նչ կրնամ ընել...

— Լսեցի, որ ուրիշ թաղական մըն ալ քեզի համակարծիք է եղեր...

— Այո, բայց թաղականին մէկն ալ Պօղոս էֆէնտիի կողմն է եւ որովհետեւ Ռաֆիկ աղան ալ բոլորովին չէզոք կը մնայ կոր, կարելի չէ բացարձակ մեծամասնութիւն կազմել:

— Ո՞վ է տեսնեմ, սա Պօղոս էֆէնտիին կողմը բռնողը:

— Էֆէնտիմ, Միսիս Գարեգինը... Գարեգին Կրիկեան:

— Նէճի՞ է այդ մարդը:

— Սամիկեան վաճառատան առաջին գրագիրն է:

— Սամիկեան Հաճի Ցակո՞բ էֆէնտիին, գոչեց Մարգար էֆէնտին:

— Հրամմեր էք:

— Առաջուց չըսէի՞ր ուրեմն, գոչեց Մարգար էֆէնտի գոհունակութեամբ, հիմա խնդիրը դիւրացաւ:

— Միսիս Գարեգինը կը ճանչնա՞ք ուրեմն:

— Չէ, զինքը ճանչնալու պէտք չունիմ, պատասխանեց Մարգար էֆէնտի արհամարհոտ ձայնով մը, բայց Սամիկեան էֆէնտին մտերիմ բարեկամս է, միասին գործ ալ ունինք, մէկ խօսքս կը բաւէ, որպէսզի այդ Գարեգինին ականջէն քիչ մը քաշէ:

— Այդ տարբեր բան, ըսաւ Մանուկ աղա, միայն թէ, Միսիս Գարեգինը քիչ մը տարօրինակ երիտասարդ է, ամէն խնդրի մէջ սկզբունքով կը վարուի եւ շատ դիւրաւ տեղի չի տար, մանաւանդ որ արժանապատուութեան զգացումն ալ շատ զօրաւոր է իր մէջ... ուղղամիտ եւ պարկեշտ անձ մըն է, այս խնդրին մէջ թէեւ համակարծիք չեմ, բայց շիտակը խօսելու համար շատ կը յարգեմ զինքը, որովհետեւ վստահ եմ, որ ամէն խնդրի մէջ անկեղծ համոզումով կը վարուի:

Հակառակորդի մը — մանաւանդ դիրքով ու նիւթական կարողութեամբ իրմէ շատ ստորին հակառակորդի մը — տըրուած այս գովեստները անհաճոյ թուեցան Մարգար էֆէնտիի, որ յայտնի սրտնեղութեամբ պատասխանեց.

— Կը տեսնենք, թէ այդ անկեղծ համոզումները քանի փարա կ՚արժեն... գալով Ռաֆիկ աղային՝ ինծ բարեւ ըրէ՛ եւ ըսէ, որ իր բռնած ընթացքը շատ տարօրինակ կը գտնեմ... երբ Միհրանիկ էֆէնտիին հետ եկանք խորհրդարան եղածին դէմ բողոքելու, մեզի համակարծիք երեւցաւ եւ ինքն ալ քեզի հետ խոստացաւ հետեւեալ առտու ժամկոչը ճամբել:

— Ռաֆիկ աղան բոհաֆ մարդ մըն է, պատասխանեց Թաղականը, մէկու մը հետ աւրուիլ չուզեր, անոր համար այս տեսակ խնդիրներու մէջ որոշ դիրք մը չի բռներ:

— Բայց այդ ընթացքով թէ՛ զիս եւ թէ Պօղոս էֆէնտին դժգոհ կը ձգէ:

— Իրաւունք ունիք:

— Մինչդեռ եթէ երկուքէս մէկու կողմը բռնէ, գոնէ անոր բարեկամութիւնը կը շահի:

— Շատ իրաւացի է ձեր դիտողութիւնը:

— Ու եթէ ինքը քիչ մը խելք ունի՝ պէտք է որ իմ կողմս բռնէ, որովհետեւ իմ բարեկամութիւնս աւելի օգտակար կրնար ըլլալ իրեն, քան թէ Պօղոս էֆէնտիինը:

— Շատ շիտակ է:

— Ասոնք իրեն հասկցուր. Ռաֆիկ աղա կարծեմ ոսկերիչ է:

— Այո, – պատասխանեց Մանուկ աղա:

— Կարողութիւն ունի՞...

— Մեծ բան մը չէ. օրէ կը վաստկի, օրէ կ՚ուտէ:

— Ապրանք չունի՞...

— Չէ, բայց պէտք եղած ատեն ինչ ապրանք որ պէտք ըլլայ՝ կը գտնէ:

— Այսինքն միջնորդութի՞ւն կ՚ընէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այրի Տիկին Գրիգոր Ճերմակեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարկարոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տարաքճեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ Փափազեան, Տարաքճեան, Սաղաթէլեան, Լիւլէճեան, Պաղտասարեան, Գասպաքճեան, Սթաթեան, Ինճէեան եւ Հաքիմեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ԳՐԻԳՈՐ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 59 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 15ին Կրընոպլի Սէն-Լուի եկեղեցին եւ թաղումը՝ Սալոնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Եդուարդ Վարդանեան, Զօղաճեան ընտանիքները (Պոլիս), Մանկրճեան ընտանիքը (Կուսէնվիլ) եւ Յովակիմեան ընտանիքը (Ալֆորվիլ) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱԶԵԼԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պէզիճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 19ին, 64 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 24, ժամը առաւօտեան 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէն բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Ոսկեանի եւ զաւակներուն, Տիկ. Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեանի, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Խոսրովեանի իրենց մօր, մեծ-մօր, տալոջ, հօրաքրոջ, խնամիին՝ Սօֆի Ոսկեանի (ծնեալ Սէրէնկիւլեան), մահուան առթիւ:

×

Ցաւակցութիւններ նոյնպէս այրի Տիկին Վարդուհի Դարբինեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ - Յասմիկ Շաքարեան եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն իրենց թոռան, զաւկին, զարմիկին՝ արկածով մեռած Ժիլպէր-Կարօ Զաքարեանի (15 տարեկան) կսկծալի մահուան առթիւ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Մարտ 23ին, ժամը 20,30ին, 77 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Ժիլպէր Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ.—

Դարբինեան ընտանիք 250 ֆր., Տէտէ Զաքար 100, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան 100, Տիկին Ա. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Արծրունեան, Տէր եւ Տիկին Մելեան, Տէր եւ Տիկին Սօգումեան, Վ. Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մարաշլեան, Տիկին Կարապետեան, Գաբրիէլեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Թ. Գըլըճեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Թէրզիպաշեան 30ական, Թ. Գիւփէլեան 20, այրի Տիկին Թ. Գուլումեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Տէր-Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վանոյեան, Գր. Թիւթէլեան 10ական:

Օր. Մխճեանի պսակին, կնքահայրը՝ Սարգիսեան՝ 200 ֆր.:

ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ

ՊՈՄՈՆ.— Առաքելական եւ Աւետարանական քոյր եկեղեցիները, ինչպէս անցեալ տարի, այս տարի եւս որոշած են միաբանական աղօթքի շարաթ մը նուիրագործել Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ Մարտ 22էն 29 ժամը 20,30ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՍԱՐՍԷԼ - ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնածի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ

:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, l'*Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ քանդակագործութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15-21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական: Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին խաժեանցիներ եւ համակիրներ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը յետաձգուած ըլլալով, ընկեր Գասեանի մահուան առթիւ, տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ժէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ Թաղականութեան ժրաջան գործունէութեան երկար տարիներ գործող անդամներէն ողբացեալ Կիրակոս Հաճի Վարդանեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները եղած են եկեղեցւոյ, դպրոցին կամ թաղին աղքատներուն.—

Այրի Տիկ. Անահիտ Կոտաւճեան, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Տէր-Միքայէլեան, Կարպիս Աճէմեան, Մինաս Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պանտիկեան, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Անդրանիկ Թումանեան, Սիվազլըեան ընտանիք 30ական: Տ. և Տիկ. Եդ. Շէհիրլեան, Բիւզանդ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Հանոյեան, Սէն Ժեռոմի Կ. Խաչի կողմէ, Տէր եւ Տիկ. Ռուբէն Ասարլըգլըեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Մէլէմէճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Էսկիճեան, Կարպիս Պէրպէր Սարգիսեան, Թագուհի եւ Յակոբ Զաթալեան, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Սանտալեան, այրի Տիկ. Մարի Անտոնեան, Մանկիկեան ընտանիք, Ժորժ Գասպարեան, Տիկին Ճգնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճըրըդեան, Սինանեան Փերուզ, Գարագաշեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սիվազլեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան, Հալաճեան Շարլ, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Վահրամ, Տէր եւ Տիկին Փարէն Սէֆէրեան, Պ. Ահարոնեան Հաճի Յակոբ, Ենովքեան Արմենակ, Անորէ Ժիւլիէն 20ական ֆր.: Զարմայր Ալեքսանեան, Անթօ Թուրիկեան, Պառ Թապաք, Տոքթ. Թագըճեան, Էօրտէքեան ընտանիք, այրի Տիկին Սրբուհի Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ենովքեան Բարգէն Բուրուտեան, Անդրանիկ Խրիմեան, Մկրտիչ Տէլի Ղազարեան, Յարութիւն Նեվշէհիրլեան, Գրիգոր Մարուքեան, Հայկ Զուգուրեան, Մանուկ Քէշիշեան, Օհան Աւագեան, Բարսեղ Մերտինեան, Օննիկ Նիկողոսեան, Լիւսի Սանտալեան, այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան, Բիւզանդ Զորպաճեան, Տէր եւ Տիկին Կիլէմէրեան, Այվատեան, Պարակեան Նուպար, Գէորգ Տէր-Կազարեան, այրի Տիկին Գուլումեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Պօղոս Յակոբեան, Յարութիւն Կիրակոսեան 10ական

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան

Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88

Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին: 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա-Քոլոմպ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ

45 Tours

DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—

Հասակդ բարձր է

Մայրիկ ջան

Մեր Հայրենիք

Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝

Յ. ՏԷՐ-ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—

CAFE PHILIPPE

6, Place Carnot, Alfortville

ARMENIA-MONDIA

17, Rue St. Florentin, Paris (9e)

LIBRAIRIE PALOUYAN

43, Rue Richer, Paris (9e)

ԶԱՏԻԿԸ
ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատըն-Պատըն, Դանուբի աղբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1-3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վէնսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Յվապրիւխըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Բադ Ռաշթաթ, Պատըն-Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն-Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ

Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՄԱՐՏ
JEUDI 23 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.		Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.		Հատը	0,70 ֆր.

Le Numéro 0,70 F.

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12373

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.373

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԷՅՆ, ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՐԱԲՆԵՐԸ

ՑՈՅՑԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Յորդանանի Թագաւորը յատուկ պատուիրակներ ղրկած է արաբ մայրաքաղաքները, որպէսզի աւելի բացատրէն արաբ վարիչներուն Հիւսէյնի ծրագիրը պաղեստինեան Պետութեան մը կազմութեան մասին Այսրյորդանանի մէջ:

Հիւսէյնի պատուիրակները արդէն իսկ անցած են Եգիպտոսի, Սուտանի, Սուրիոյ եւ Քուէյթի առաջնորդներուն հետ: Սէուտական Արաբիա արդէն իսկ տեղեակ էր ծրագրին անոր հրապարակումէն առաջ, քանի որ Հիւսէյն այս մասին կարծիքն էր ունեցած Ֆէյսալի:

Աւելցնենք, որ կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Իրաք, Լիբիա եւ Ալժերիա մերժած են ընդունիլ Ամմանի ներկայացուցիչները:

Քաղաքական շրջանակները կը նկատեն, թէ մինչ արաբ մամուլը կը շարունակէ խստիւ քննադատել Յորդանանի Թագաւորին ծրագիրը, զայն նոյնիսկ «դաւաճանական» որակելով, անդին նոյն երկիրներու կառավարութիւնները, յատկապէս Գահիրէ եւ Դամասկոս, խոհեմ վերապահութիւն մը որդեգրած են: Այլ խօսքով՝ սպասողական վիճակի մէջ կը գտնուին: Ցարդ միայն Սէուտական Արաբիան է, որ դրական կեցուածք որդեգրած է:

Սպասողական այս դիրքը մատնել կուտայ նոյն շրջանակներուն, թէ յիշեալ մայրաքաղաքները յարմար առիթին կըրնան բուռն հակազդեցութեան անցնիլ Հիւսէյնի «Արաբ միացեալ Թագաւորութեան» կազմութեան մտքին դէմ:

Գալով Պաղեստինցիներուն, այս վերջինները թէեւ առաջին իսկ վայրկեանէն մերժեցին ընդունիլ ծրագիրը, սակայն, միւս կողմէ, մինչեւ հիմա դեռ չյաջողեցան հակածրագիր մը հրապարակ դնել:

Ցամենայն դէպս Պէյրութի մէջ քանի հազար ցուցարարներ իբրեւ բողոք տողանցեցին փողոցներուն մէջ: Ցուցարարները Պաղեստինցիներ եւ ձախակողմեան հակումներ ունեցող Լիբանանցիներ էին: Յոյցը եղաւ խաղաղ:

Իսրայէլի վարչապետը բացարձակապէս մերժէ արտայայտուեցաւ պաղեստինեան Պետութեան մը կազմութեան գաղափարին Յորդանան գետի արեւմուտքը: Թել Աւիվի քաղաքականութիւնն է, չեշտեց ան, Միջերկրականի եւ Իրաքի միջեւ մէկ Հրէական եւ մէկ արաբական Պետութիւն մը տեսնել միայն, ոչ մէկ տարբերութիւն, թէ ի՛նչ անուն կը կրէ այդ արաբ Պետութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիա ապաստանեցան երկու զինուորներ Արեւելեան Գերմանիայէն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սէն-Ժեռոմ արուարձանի մէջ գաղտնի տպարան մը երեւան հանուած է, ուր երկու միլիառ լիռ դրամ տպուած է: Հինգ կեղծարարներ ալ ձերբակալուած են: Ոստիկանութիւնը կը փորձէ ամբողջ ցանցը քանդել:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ համաձայնած է զինելու Եգիպտոսի՝ հրթիռներու արձակման մասնագէտներ պատրաստելով Եգիպտացիներէ: Ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի, Եգիպտացիներ այդ գործին պիտի մասնակցին Խորհ. Միութեան մէջ: Եգիպտոս 60ական թռուցիկներուն երեք հրթիռ պատրաստած է՝ 350–700 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ արձակուելու կարողութեամբ: Իւրաքանչիւրը մէկական թոն ռումբ կրնան փոխադրել:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Ժորժ Փափատոփուլոս առաւ նաեւ արքայական խնամակալի տիտղոսը, որ ցարդ Զօր. Զոյթաքիսինն էր: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը ճշդէ, թէ «կառավարութիւնը կորսնցուցած էր իր վստահութիւնը Զօր. Զոյթաքիսի հանդէպ». կ'ըսուի թէ Զոյթաքիսի եւ Փափատոփուլոսի գլխաւոր տարակարծութիւնը այն էր, որ առաջինը կը մերժէր ստորագրել զանազան օրինագիծեր:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ Սպիտակ Տան մէջ ընդունեցաւ Թուրքիոյ վարչապետը, որ պաշտօնական այցելութեամբ Ուաշինկթըն կը գտնուի: Մէկուկէս ժամուան տեսակցութենէ ետք Նիքսըն յայտարարեց, թէ Նիհատ Էրիմ նկատել տուած է իրեն, թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բոլորովին արգիլել մեկոնի մշակութիւնը Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ խիստ պայքար տանիլ մաքսանենգութեան դէմ: Նիքսըն չէ յիշած, թէ Ուաշինկթըն քանի՞ միլիոն տոլար խոստացած է տալ Անգարայի իբրեւ «վնասուց հատուցում» Թուրք գիւղացիներու:

ՍԱՄՍՈՒՆԻ եւ Պուրսայի մէջ երթեւեկի եղերական արկածներ պատահած են անցեալ օր, որոնց հետեւանքով 22 մեռեալ եւ 64 վիրաւոր կայ: Երկու արկածներն ալ օթոպիւսի եւ մինիպիւսի բախումի հետեւանք էին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆԻ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու 40 առաջնորդներ դաւադրաբար սպաննուած են Սպեյհայի մէջ: Կառավարութիւնը «խաղաղութիւն» կնքելու առաջարկով հրաւիրած էր զանոնք, ապա՝ սպաննած:

ՔԱՄՊՈՃԻ մայրաքաղաքը՝ Փնոմ Փեն թիրախ դարձաւ Հիւսիս. Վիէթնամցիներու արձակած հրթիռներուն: Աւելի քան 150 հրթիռներ մեծ վնաս հասցուցին շէնքերու, օդակայանին եւ քաղաքացիներու: 75 հոգի սպաննուած է: Հիւսիս. Վիէթնամցիները մայրաքաղաքին մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ վայրագութիւններ գործեցին՝ սպաննելով խաղաղ բնակիչներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարականները չատ հաւանաբար ձեռնպահ մնան Ապրիլ 23ի հանրաքուէին: Այս առընչութեամբ Զօրեքշաբթի օր կը տեսնուէին համայնավարներուն հետ, թէեւ վերջնական որոշումը պիտի տան Կիրակի օր, բացառիկ նիստի մը ընթացքին: Միթերան պատճառաբանեալ ձեռնպահութիւն մը պիտի առաջարկէ: Արդէն իսկ յայտնի է թէ ձախը ընդհանրապէս ձեռնպահ պիտի մընայ, մէջն ըլլալով համայնավարները, որոնք Բրիւքսելի ճառէն ետք, կրնան դէմ չքուէարկել: Արդարեւ Բրեժնեւ պաշտօնապէս ընդունեցաւ Եւրոպայի Հասարակական Շուկայի գոյութիւնը:

ՓՐԱԿԱՅԷՆ արտաքսուեցաւ Իտալացի դիւանագէտ մը, հաւանաբար իբրեւ փոխադարձութիւն համայնավար երկիրներու (ի շարս որոնց Չեխոսլովաքիոյ) այն չորս դիւանագէտներուն որոնք արտաքսուեցան Իտալիայէն:

ՖԻԱԹ կառքի ընկերութեան Արժանթինի ճիւղին տնօրէնը առեւանգուեցաւ Պուէնոս-Այրէսի մէջ թրոցկիստներու կողմէ:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ երկու ձախապաշտներ ձերբակալուեցան իբրեւ կասկածելի հրատարակիչ Ֆելթրինելլիի սպանութեան առընչութեամբ:

Հ. Յ. Դ.
ԵՒ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՐՈՇԷ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Պէյրութի Ա. ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռին շուրջ քանի մը շաբաթներէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Փաղանգաւորներու կուսակցութեան միջեւ կատարուող բանակցութիւնները վերջապէս յանգեցան բարեբաստիկ եզրակացութեան մը:

Ուրբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, «Նահար» թերթի խմբագրատան մէջ, նախագահ Քամիլ Շամուն, որ, նախ իբրեւ միջնորդ, ապա իբրեւ լիազօր, այդ բանակցութեանց առանցքը հանդիսացաւ, ընդունելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը, անոր յանձնեց իր գրաւոր եզրակացութիւնը, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին կը թողու Պէյրութ Ա. ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռին հայ թեկնածու մը նշանակելու իրաւունքը:

Այս առթիւ, նախագահ Շամուն իր գնահատանքը յայտնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Փաղանգաւորներու կուսակցութեան, բանակցութիւններու ընթացքին անոնց ցոյց տուած իրերհասկացողութեան ոգիին համար, մաղթելով, որ այս որոշումը մեկնակէտ ծառայէ երկու կուսակցութեանց միջեւ արդէն իսկ անցեալին գոյութիւն ունեցող սերտ յարաբերութեանց զարգացման:

Այնուհետեւ, «Նահար»ի խմբագրատան մէջ, ուր փութացած էին լիբանանեան գրեթէ բոլոր թերթերու ներկայացուցիչները, նախագահ Շամունի յայտարարութիւնը յանձնուեցաւ լրագրողներուն:

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութ Ա.ի ընտրական ցանկի կազմութեան ընթացքին, աւետարանական թեկնածուի նշանակման շուրջ տարակարծութիւն ծագեցաւ Փաղանգաւորներու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջեւ:

Երկու կուսակցութիւնները արտակարգ եւ ամբողջական լիազօրութիւն տուին ինծի՝ իմ յարմար դատած եղանակով լուծում մը գտնելու այս տարակարծութեան:

Ցետ ուսումնասիրութեան, երեւան եկաւ, որ յաջորդական երեք ընտրութիւններու մէջ, աւետարանական համայնքը ներկայացուած է ոչ–Հայ երեսփոխանով մը, ինչպէս երեւան եկաւ նաեւ, որ հայ աւետարանականները կը կազմեն համայնքին ընդհանուր թիւին քառորդը:

Համայնքին գերագոյն խորհուրդը, Տոքթ. Շարլ Մալէքի միջոցով ինծի յայտնեց, թէ համայնքը ունի երեք թեկնածուներ, որոնցմէ մէկը՝ հայկական ծագումով:

Այս պատճառներով, Փաղանգաւորներու եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջեւ ծագած տարակարծութեան վերջ մը դնելու համար, կը գտնեմ, որ այս ընտրութեանց, Դաշնակցութիւնը իրաւունք ունի նշանակելու հայ աւետարանական թեկնածու մը:

Կը յուսամ, որ այս որոշումը կ'ըլլայ մեկնակէտ մը երկու մեծ կուսակցութիւններու իրերհասկացողութեան եւ գործակցութեան համար:

×

Նախագահ Շամունի այս յայտարարութեան ծանօթանալէ ետք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն, յատուկ նիստ մը գումարելով, որոշեց հրապարակել հայ աւետարանական իր թեկնածուն, որուն ճշդումը կատարուած էր արդէն նախապէս, համախորհուրդ Հայ Աւետարանական Համայնքի Քաղաքական Յանձնախումբին:

Առ այդ, մամուլին յանձնուեցաւ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն, ծանօթանալով նախագահ Քամիլ Շամունի տուած որոշման, իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր նիգերուն համար, որ նախագահը թափեց իրերհասկացողութեան եւ բարւոք լուծումի մը յանգելու ուղղութեամբ եւ, հիմ ունենալով իր սկզբունքի դիրքորոշումը ու նախագահին եզրակացութիւնը, կը յայտարարէ բողոքական համայնքի իր թեկնածուն, որ Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեանն է:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Այս ուրախալի լուրը, շուտով տարածուեցաւ հայկական բոլոր շրջանակներու մէջ, հրճուանք եւ խանդավառութիւն ստեղծելով ամենուրեք:

Ժողովրդային բոլոր խաւերը, որոնք օրերէ ի վեր անձկութեամբ կը հետեւէին բանակցութիւններու ընթացքին, այս արդիւնքով, անգամ մը եւս ամրացան իրենց այն համոզումին մէջ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը է՛ եւ կը մնայ հայկական ընդհանրական իրաւունքներուն իսկական եւ անսեղիտալի պաշտպանը:

Այսօրուընէ սկսեալ, ընտրապայքարը կը մտնէ իր երկրորդ փուլին մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վստահ է, որ այս փուլին մէջ եւս պիտի վայելէ բոլորանուէր աջակցութիւնը Հայութեան լայն զանգուածներուն՝ ի խնդիր նոր յաղթանակներու:

«ԱԶԴԱԿ»

ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հանդէսներու ազդերու խճողման պատճառաւ, որուն յապաղում մը կայ ոչ–ստիպողական ազդերու (Շնորհակալիք, Նուէր, եւայլն) հրատարակութեան համար: Կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն որ անհամբերութիւն ցոյց չտան, բոլորն ալ հետզհետէ եւ մաս–մաս կը հրատարակուին գալիք շաբաթներու ընթացքին:

Այս առթիւ կրկին եւ կրկին, ջերմապէս կը խնդրենք կազմակերպութիւններէն, որ իրենց ստացած գումարներու ազդերը ղրկուին պաշտօնական թուղթի վրայ եւ վարչութեան պատասխանատուին կողմէ միայն, իւրաքանչիւր վարչական անգամ զատ–զատ ցանկեր չղրկէ մեզի, շփոթութիւն եւ թիւրիմացութիւն ստեղծելով:

Թերթիս վարչութիւնը նկատի կ'առնէ միայն պաշտօնական ազդերը:

Կրկին անգամ կը խնդրենք, որ իւրաքանչիւր Միութիւն կամ Թաղական Խորհուրդ մամուլին ղրկէ միայն իրեն եղած նուէրներու ցանկերը առանց կցելու իրենց միջոցաւ եղած նուէրները այլ միութիւններու:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՂԷՏ ՄԸ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԵՒ ԱՊՇԵՑՈՒՑԻՉ

Բոլոր երկիրներու կառավարութեանց ներկայ մեծագոյն հոգերէն մէկն է ապշեցուցիչ կամ թմրեցուցիչ դեղերու գործածութեան մոլութիւնը որ օր ըստ օրէ կը տարածուի, մանաւանդ պատանիներու եւ երիտասարդներու մէջ, ի՛նչ դասակարգի որ ալ պատկանին:

Սարսափ ազդող բառը «տրոկ»ն է, որուն ծագումը պարզապէս «դեղ» կը նշանակէ, բայց հիմա այդ բառը դարձած է հոմանիշ մորփինամոլութեան:

Դար մը առաջ, այս մոլութիւնը շատ նեղ շրջանակներու մէջ միայն գոյութիւն ունէր. անոնք որ Ծայրագոյն Արեւելք կը ճամբորդէին՝ գրագէտներ, զինուորականներ, նաւազներ: Շատ մը հանրածանօթ բանաստեղծներ ալ իրենց հանճարին կցած էին այս մոլութիւնը որ դարձած էր տեսակ մը «վիպականութիւն» եւ անոնք ալ կը մեռնէին հիւծած, ժամանակէն շատ առաջ:

Ֆրանսայի մէջ, մինչեւ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը շատ քիչ էր տարածուած մորփինամոլութիւնը: Ոստիկանական տնօրէնութեան համար մեծ հոգ մը չէր եւ միայն քանի մը տեսուչներ «լա մոնտէն» ճիւղին մէջ է որ կը զբաղէին խաղարաններով, հանրային բարոյականութեամբ եւայլն: Իրենց իրաւասութեան մէջ էր հսկել ապշեցուցիչներու գործածութեան վրայ, հազուագիւտ էին մոլիները որոնք կը նկատուէին տեսակ մը մտային տկարութիւններ ունեցողներ...:

Այս «տրոկ»ներու բուն արմատն է բոյս մը որմէ «օփիոմ» կը պատրաստուի եւ ուրկէ կը սերին զանազան քիմիական աշխատութենէ ետք, մորֆինը, հերոյինը եւայլն: Բավօն կը մշակուի արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ մասնաւորապէս: Իբր դեղ, դարման մեծ ցաւերու, իր գործածութիւնը շատ մեծ հսկողութեան տակ է եւ բժիշկները պէտք է հետեւին որոշ օրէնքներու եւ սահմանափակուած է այդ դարմանումը իր քանակութեամբ եւ տեւողութեամբ, եւ կը պատկանի թոյներու բաժնին (թոքսիք): Ուրեմն մոլիները կամ գերիները միայն ապօրինի ձեւով կրնային ճարել իրենց ամէնօրեայ թոյնը:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վերջաւորութեան, եւ յաջորդող տարիներու ընթացքին, մասնաւորապէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու մէջ թմրեցուցիչներու եւ ապշեցուցիչներու գործածութիւնը ծաւալեցաւ զինուորներու երիտասարդներու եւ ուսանողներու շրջանակներուն մէջ:

«Հերոյին»էն զատ կայ «էլ-էս-Տէ» «մարիխուանա» որ կը ծխեն եւ ուրիշ շատ մը գրգռող կամ հանդարտեցնող կամ երազներ ստեղծող դեղեր, որոնք սկսան տարածուիլ: Աշխարհի մէջ շատ մը կազմակերպուած, հսկայական «կանկ»եր (խմբակցութիւններ) գործին գլուխը անցած, հազարաւոր քիլոներով ապշեցուցիչներ կը մտցնեն ապօրինի կերպով զանազան երկիրներ դէպի մանաւանդ Ամերիկա, անցնելով Ֆրանսայէ, Գերմանիայէ կամ Իտալիայէ:

Ի հարկէ այս վաճառականութեան գլուխը գտնուողները իրենք չեն գործածեր տրոկը. իրենց ծրագիրն է տարածել այս ախտը, չահագործել ժողովուրդը զատապարտելով զայն կանխահաս մահուան, շահելով հսկայական գումարներ: Կատարեալ ոճրագործութիւն:

×

Ամբողջ աշխարհի, մասնագէտ պաշտօնեաները ամենամեծ ջանքեր կ'ընեն, ձերբակալելու համար «գլուխները», եւ կամ գտնելու ապրանքը, բայց հակառակ ոստիկանական ամենալայն եւ կազմակերպուած ցանցերուն, մէկ տարուան մէջ գործածուած թմրեցուցիչներուն մէկ տասներորդը միայն կարելի կ'ըլլայ գտնել բոլոր խուզարկութիւններէն վերջ:

Ամերիկա եւ Ֆրանսա, ոստիկանական կազմակերպութիւնները օր ըստ օրէ կը հետեւին եւ բարեբախտաբար վերջին ամիսներուն ունեցան մեծ յաջողութիւններ, բայց գալով տրոկի մեծ պետերուն, բոլորն ալ կ'ապրին ազատ եւ գաղտնի՝ հակառակ եղած բոլոր ջանքերուն. ձերբակալուեցան մեծ թիւով միջնորդներ կամ փոխադրողներ: Վստահ ենք որ օր մը մեծերն ալ պիտի գտնուին եւ ձերբակալուին:

×

Շատ մեծ են տրոկին աւերները: Նախ, մարդկային մարմինը շուտ կը վարժուի այս դեղերուն գործածութեան, եւ իրեն համար ֆիզիքական եւ մտային պահանջք մը կը դառնայ ստանալու օրը մէկ կամ երկու անգամ, թմրեցուցիչը միեւնոյն ժամանակ, մարմինը կը պահանջէ որ քանակն ալ աւելնայ եւ գործածողը հետզհետէ իրական գերին կը դառնայ իր մոլութեան. իր միակ նպատակը կը դառնայ թոյնը գտնել, ամէն միջոցներով, իր ունեցածը կուտայ, յետոյ կը սկսի գողնալ կամ ուրիշ անբարոյական միջոցներու դիմել գոհացում ստանալու համար: Թոյնին համար կ'ապրի. ուրիշ հետանկար կամ պահանջք չունի եւ օր ըստ օրէ կը դառնայ իսկական «անբան անասուն» մը:

×

Ապշեցուցիչներու հետեւանքը մարմնին վրայ պարզապէս անոր դանդաղ փճացումն է: Ուղեղին բոլոր գործօն մասերը հետզհետէ կը բնաջնջուին, իմացականութիւնը մեծապէս կը տկարանայ, մկանները կը հալին, կամքը եւ հասկացողութիւնը կ'անհետանան եւ ամիսներէ կամ քանի մը կարճ տարիներէ վերջ կը յաջորդէ մահը:

Թմրեցուցիչները չեն նմանիր ալքոլին, որ երբեմն կը խնայէ լեարդը կամ ուղեղին մէկ մասը, եւ եթէ կարելի ըլլայ որ հիւանդը հրաժարի իր ալքոլամոլութենէն ապրելու եւ առողջանալու որոշ յոյս մը կայ: Բայց «տրոկ»ին հետեւանքը եւ գործած աւերները անբուժելի են: Կ'ոչնչանայ ուղեղը եւ իրեն հետ մարդկային բոլոր իմացական յատկութիւնները: Նոյնիսկ կարելի չէ մեծ բան յուսալ, այդքան մեծ չափերով շինուած դարմանատուներու մէջ տրուած խնամքներէն, մոռցնել տալու համար այս մոլութիւնը: Հարիւրին մէկը հազիւ կ'ազատի: Մնացեալները մշտական գերիներն են իրենց ախտին:

Այսօրուան ընկերային ամենամեծ ադէտներէն մին է որ կը փճացնէ երիտասարդութեան խոստմնալից մէկ մասը, կը ստեղծէ անբուժելի հիւանդներու եւ մարդկային խլեակներու դանդուած մը:

×

Ի՞նչ կարելի է ընել արմատախիլ ընելու համար «տրոկ»ը եւ շահելու համար թմրեցուցիչներու դէմ սկսած պայքարը:

Ամէն բանէ առաջ պէտք է բացատրել, մասնաւորապէս պատանիներուն, աշակերտներուն եւ երիտասարդներուն՝ ադէտը եւ հետեւանքները, ցուցադրելով պատկերներ, ֆիլմեր, որպէսզի համոզուին թէ թմրեցուցիչները եւ ապշեցուցիչները պատճառ կ'ըլլան որ մոլիները կորսնցնեն իրենց իմացականութիւնը, ազատութիւնը եւ կեանքը, եւ տակէ առաջ ալ դարձած կ'ըլլան հիւանդ անասուններ:

Պէտք է նաեւ որ կառավարութիւնները, միջազգային համաձայնութեամբ մը փճացնեն բոլոր օփիոմ արտադրող բոյսերու արտերը, եւ միայն բժշկական դարմանումներու համար պահուած մասը կարեւոր հսկողութեան տակ պահեն, քննական միջազգային յանձնախումբերով, ամէն իրաւասութեամբ: Բայց աւելի տակաւին երազ մըն է: Իսկ անոնք որ միլիոններ կը դիզեն, թունաւորելով երիտասարդութիւնը, իրենց կազմակերպած թմրեցուցիչներու հայթայթումով եւ վաճառքով, պէտք է նկատուին նախամտածող ոճրագործներ եւ իբր այդ պէտք է դատուին եւ պատժուին:

Առանց բացառիկ խիստ միջոցներու կարելի չէ յուսալ չորցնել թմրեցուցիչներու աղբիւրը:

Պատասխանատուութիւնը բոլորին վրայ է, եւ «նարքոթիքի պիւրօ»ներու աշխատանքը եւ ճիգերը չեն բաւեր եթէ հանրային կարծիքը չօգնէ:

×

Պարզ է որ ափիոնամոլութիւնը պատրաստ գետին մը գտաւ երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն վերջ եւ անոր յաջորդ տարիներու ընթացքին երբ ժողովուրդները, հիւլէական ռումբին վախին տակ, եւ չգտնելով իրենց երազած նոր եւ արդար աշխարհը, յուսահատ մտայնութիւն մը ստեղծեցին, որմէ ազդուեցան մասնաւորապէս երիտասարդները:

Ընկերային, քաղաքական եւ տնտեսական յեղաշրջումները երկու մասի բաժնեցին երիտասարդութիւնը:

Անոնք որ կը պահեն տակաւին իրենց յոյսը եւ կը սպասեն ընկերային լաւագոյն կեանքի մը եւ միւսները որոնք կը հետեւին կամ վայրագութեան փիլիսոփայութեան մը, յոռետես ապագային մասին, կ'ուզեն մոռնալ, թմրիլ եւ կը հասնին ինքնափճացման գաղափարին: Խոյս կուտան ամէն շինարար մտայնութենէ եւ ձեռնարկէ եւ չունին պատասխանատուութեան գիտակցումը, եւ չեն ալ ուզեր ունենալ այդ:

Ահա ասոնք են պատրաստ որսը անխիղճ, անմարդկային եւ կազմակերպուած միջազգային կանկերուն, որոնք օգտուելով այս յուսահատ մտայնութենէն, կը վարժեցնեն զանոնք ապշեցուցիչներուն, կը հարստանան փճացնելով խոստմնալից սերունդ մը:

Պայքարը Յոյսին եւ Յուսահատութեան մէջ է, պէտք է շահիլ, պաշտպանելով վտանգի մէջ գտնուողները, ցոյց տալով անոնց որ կրնան կերտել աւելի մատչելի ապագայ մը հակառակ ներկայ դժուարին պայմաններուն եւ մտայնութեան:

Մարդկութիւնը, պատասխանատու կառավարութիւնները կրնան շահիլ այս պատերազմը: Վտանգը բոլորին համար է:

Ներկայ քաղաքակրթութեան ախտերէն մին է թմրեցուցիչներու գործածութիւնը, շատ անգամ կապուած նաեւ ընկերային եւ քաղաքային վիճակներու: Նոր հասնող սերունդները փրկելու համար մէկ միջոց կը մնայ: Հաւատք ներշնչել անոնց ապագային հանդէպ, մանաւանդ արթնցնել անոնց մէջ իրենց պատասխանատուութեան գիտակցումները հանդէպ մարդկութեան:

Բայց համոզելու եւ առաջնորդելու համար նոր սերունդը, ամէն բանէ առաջ պէտք է վստահութիւն ներշնչել եւ մանաւանդ հաւատալ անոնց անկեղծութեան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

—o—

Փաստաբանը զայն պաշտպաներ էր իբր յիմար: Ուրիշ ի՞նչ կերպով կարելի էր բացատրել այդ անօրինակ ոճիրը: Առտու մը, Շաթուի մօտ, շամբերուն մէջ իրարու փաթթուած երկու դիակներ գտեր էին, այր մը եւ կին մը, հարուստ, մանաւանդ երկու ծանօթ աշխարհասէրներ՝ որոնք տարի մը առաջ կարգուեր էին դեռ, կինը՝ նախորդ ամուսնէն այրի մնացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր:

Ամէն մարդ գիտէր որ անոնք ոեւէ թշնամի չունէին. իրենց բնակարանը գող մտած չէր: Այնպէս կը կարծուէր թէ երկաթէ երկար սլաքով մը զանոնք իրարու ետեւէ հարուածելէ վերջ՝ բռներ գարափին վրայէն գետակն էին նետեր:

Խուզարկութեամբ բան մը կարելի չեղաւ երեւան հանել: Հարցափորձուող նաւազները ոչինչ գիտէին, գետը երեսի վրայ պիտի մնար այլեւս, երբ ահա մօտակայ գիւղէն երիտասարդ կահագործ մը, Ժորժ Լուի, մականուանեալ Պուրժուա, եկաւ ինքզինքը յանձնեց իբր յանցաւոր:

Իրեն ուղղուած բոլոր հարցումներուն սապէս կը պատասխանէր. «Այրը կը ճանչնայի երկու տարիէ ի վեր, կինը՝ վեց ամիսէ ի վեր: Շատ անգամ կուգային հին կահեր նորոգել կուտային ինծի, որովհետեւ արհեստիս մէջ վարպետ եմ»: Ու երբ կը հարցնէին «Ինչո՞ւ սպաննեցիր զիրենք», յամառաբար կը պատասխանէր. «Սպաննեցի, որովհետեւ ուզեցի սպաննել»: Կարելի չեղաւ բերնէն ուրիշ խօսք առնել:

Այդ մարդն անհարազատ որդի մըն էր անշուշտ, որ նախապէս ստնտուի մը յանձնած էին, յետոյ լքած: Անունը Ժորժ Լուի էր միայն, բայց որովհետեւ քանի մեծցաւ՝ տարօրինապէս ուշիմ ցոյց տըւաւ ինքզինք, օժտուած այնպիսի բնդոծին ճաշակներով ու նրբութիւններով որոնցմէ իր ընկերները զուրկ էին բոլորովին, այդ պատճառաւ Բաղքենի մականունը կախեցին իրեն, եւ այլեւս ուրիշ կերպ չէին յորջորջեր զինք: Իր ընդգրկած կահագործի արհեստին մէջ նշանաւոր վարպետ մը ճանչցուած էր. նոյնիսկ քիչ մըն ալ փայտի վրայ քանդակագործութիւն գիտէր: Կ'ըսէին թէ շատ տաք-գլուխ մէկն էր, արիւնռուշտ տռամներով վէպերու մոլի ընթերցող մը, ազդեցիկ ընտրող մը եւ ճարտար ատենաբան մը՝ բանուորական ու գիւղացիական հաւաքոյթներու մէջ:

×

Փաստաբանը զայն պաշտպաներ էր իբր յիմար: Արդարեւ ի՞նչպէս կարելի էր ընդունիլ որ այդ գործաւորը սպաննած ըլլար իր լաւագոյն յաճախորդները, հարուստ եւ առատաձեռն — ինքն էր որ կը վկայէր այս բանը — որոնք երկու տարիէ ի վեր 3000 ֆրանքի աշխատութիւն հայթայթած էին իրեն, ինչպէս ցոյց կուտային իր տետրակները: Մէկ բացատրութիւն միայն կը ներկայանար. յիմարութիւնը, սեւեռուն գաղափարը դասալքեալին՝ որ բոլոր քաղքենիներու հանդէպ իր տածած վրէժը կը լուծէ երկու քաղքենիներու վրայ լոկ, եւ փաստաբանը ճարտար ակնարկութիւն մը ըրաւ Բաղքենի մակդիրին՝ զոր տեղացիները կուտային այդ անտիրական մարդուն դոչելով.

— Հեգնանք մը չէ՞ այդ միթէ, հեգնանք մը որ կարող է բոլորովին գրգռել հօրմէ մօրմէ զուրկ այս դժբախտ երիտասարդը: Եռանդուն հանրապետական մըն է ան. ի՞նչ կ'ըսեմ, անիկա կը պատկանի քաղաքական այն կուսակցութեան, որ շատ ատեն չէ՝ Հանրապետութիւնը հրացանազարկ կ'ընէր ու կը տարագրէր անդարձ կերպով, եւ որ այսօր կը վերընդունի զինքը — կը պատկանի այն կուսակցութեան որուն համար հրդեհը սկզբունք մըն է, սպանութիւնն ալ՝ ամենապարզ միջոց մը: Այն տխուր վարդապետութիւնները որոնք հիմա կը ջատագովուին հասարակաց խմբաւորումներուն մէջ, կորուստի մատնած են այս մարդը: Հանրապետականներու, նոյնիսկ կիներու, այո՛, կիներու բերնէն լսած է որ Կամպեթթայի արիւնը, Կռեվիի արիւնը կ'ուզեն: Իր հիւանդ միտքը դանդաչեց. ինք ալ ծարաւը զգաց արիւնի, քաղքենիի մը արիւնին: Զինքը չէ որ պէտք է դատապարտել, պարոննե՛ր, այլ ընկերութիւնը:

Հաւանութեան մրմունջներ բարձրացան: Ամէն ոք կը զգար թէ դատը շահուած էր այլեւս փաստաբանին համար: Դատախազը որեւէ պատասխան չտուաւ: Այն ատեն նախագահը սովորական հարցումն ուղղեց ամբաստանեալին. «Ամբաստանեա՛լ, ուրիշ ըսելիք մը չունի՞ք ձեր պաշտպանութեան համար»:

Մարդը ոտքի ելաւ: Կարճահասակ, վուշի խարտիշութեամբ մէկն էր, գորշ, սեւեռուն ու պայծառ աչքերով: Զօրեղ, անկեղծ ու հնչուն ձայն մը կը բարձրանար այդ ապազուն երիտասարդին կոկորդէն, եւ առաջին բառերէն իսկ՝ իր մասին կազմած կարծիքը կը փոխէր յեղակարծ: Խօսեցաւ համարձակ, հռետորական չեշտով, բայց այնքան յստակ՝ որ իր ամենափոքր բառերն իսկ լսելի կ'ըլլային մեծ սրահին անկիւնէն.

ԳԻ ՏԸ ՄՕՓԱՍԱՆ

(1 – Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ Բ. ՁԵՌՆԱՐԿԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս խօսք առաւ Պր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ: Մէթր Յովիկ Եղիազարեան իր սկզբնական խօսքին մէջ ներկայացուցած էր դասախօսը իբր մեծ գեղարուեստագէտ, որովհետեւ բանաստեղծ եւ երաժիշտ: Ան մօտաւորապէս 24 տարիներ է որ իր տաղանդին մէկ բաժինը դարձուցած է դէպի հայկական բանաստեղծութեան, նուիրուելով թարգմանութիւններու ու յատկապէս Նարեկացիի, միջնադարեան գրողներու, Վարուժանի եւ Զարենցի գործերուն: Պէտք է ըսել որ հայկական մշակոյթի եւ հայ բանաստեղծութեան հետ ունեցած իր կապը, հաստատած եւ ամրացուցած է շնորհիւ Պ. Կ. Փօլատեանի: Մեր այս երկու բանաստեղծներուն ներդաշնակ եւ լրացուցիչ աշխատանքն է որ լոյս տուած է այդ թարգմանութիւններուն: Ըսենք նաեւ որ երկուքն ալ արժանացած են Մելիտինեցի եւ Հայկ Սէրէնկիւլեան գրական մրցանակներուն: Պր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ այսօր ֆրանսական աշխարհի մէջ յայտնի մտաւորական մըն է:

Պր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ իր երկարաշունչ դասախօսութեան ընթացքին նախ խօսեցաւ հայ բանաստեղծութեան յատկանիշներուն մասին — կարեւորագոյնի՝ տեւական իմաստը, հոգեկան ժառանգի եւ հայրենիքի կազմաւորման մտահոգութեամբ — հայ բանաստեղծին կապը իր ժողովուրդին եւ հողին, որովհետեւ իր ազգին պատմութիւնը ընթացած է յաճախ դժոխային անցքերէ: Դասախօսը իր հիացումը յայտնեց Մեսրոպի յօրինած եւ գծած այբուբենին, ընդգծելով անոր մէջ ճարտարապետական կառուցումը եւ մանաւանդ իր տեւականութիւնը դարերու ընթացքին, իր մարմնացումը ժողովուրդին հետ, ինչ որ հազուագիւտ եւ արտակարգ է ազգերու պատմութեան մէջ: Մեսրոպի հանճարը կը ճառագայթէ իր գրերու գծագրութեան եւ ձեւերուն մէջ, որովհետեւ հոն իսկ կը ցոլան հայկական ոգիին խոր յատկանիշները:

Յետոյ Պր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ, յատկապէս վերլուծեց քանի մը բանաստեղծներու գործերը, որոնց թարգմանութիւնները կատարած է, պատկերացնելով մէջ ընդ մէջ բանաստեղծութիւններով:

Առաւասիկ անոնցմէ երեքը:

Գրիգոր Նարեկացի՝ իր «ընդհանուր գործերուն» մէջ ամփոփած է բոլոր խոկերը զորս հայ միտքը ունեցեր է սկիզբէն ի վեր: Իր «Մատեան ողբերգութեան» (Նարեկը) քերթուածը կէս աստուածաբանական եւ կէս քնարերգակ նկարագիր ունի: Նարեկացի կ'երգէ իր անձին անարգութիւնն ու ոչնչութիւնը: Երբ կը դնէ ինքզինքը Աստուծոյ դիմաց, կը նկատէ անմիջապէս իր անձին ոչինչ եւ մեղապարտ ըլլալը. ինք մեղքը եւ չարութիւնը կը ներկայացնէ, Աստուած՝ բարութիւնը եւ սրբութիւնը. այս համեմատութենէն իր մէջ կը ծնանի ահաւոր սարսափ եւ սպաննող տառապանք մը որով ճիչ, հեծեծանք, պաղատանք կը բարձրացնէ երկինք:

Դ. Վարուժան.— Քնարերգակ եւ դիւցազներգակ բանաստեղծ, մերթ բնապաշտ, մերթ խորհրդապաշտ տարազով: Իր ներշնչման աղբիւրները բազմազան են եւ իր քնարին թելերը՝ բազմաթիւ, բայց մանաւանդ հայ ցեղին աչքերուն եւ յոյսերուն, տառապանքներուն, հաւատքին եւ կիրքերուն երգիչն է ան գերազանցապէս: Դասական չքեղութիւն ունին մանաւանդ իր այն քերթուածները, ուր բանաստեղծը կը ներշնչուի հայկական հին հեթանոս կեանքէն:

Լիւք Անտրէ Մարսէլ յայտնեց որ Վարուժանի քերթուածներու (Ցեղին Սիրտը, Հեթանոս Երգեր, Հացին Երգը) թարգմանութիւնները տուած են մեծ դժուարութիւններ ի մէջ այլոց պատկերներու ուժեղ փարթամութիւնը: Ընդհանուր բնորոշումով Վարուժան եւրոպական բանաստեղծ մըն է:

Զարենց.— Լիւք Անտրէ Մարսէլ կը նկատէ Զարենցը իբր մեծագոյն հայ բանաստեղծներէն մին եւ զինքը կը բնորոշէ հետեւեալ ձեւով.— Հեղեղային բանաստեղծ, հրաբխային քերթող, բանաստեղծութիւնը իր մէջ ճարտարապետութիւն չէ այլ յեղափոխութիւն: Բացառիկ տաղանդով, ուժականութեամբ, խոյանքով եւ ինքնատպութեամբ լեցուն բանաստեղծ:

×

Ահաւասիկ շահեկան դասախօսութիւն մը որ կը տանի ունկնդիրը դէպի իր ազգին արմատներուն եւ անգամ մը եւս խորհրդածել կուտայ իր ժողովուրդի դարաւոր արժէքներու տարողութեան, միջազգային մշակոյթի անդաստանին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՐԱՄԻՏ ԽՕՍՔԵՐ

Ցըլի կին մը ծննդաբերութեան ցաւէն բռնուած, դեռին պառկած կը տապլտկի, ամուսինը կը ջանայ մխիթարել եւ երկունքի ցաւը մեղմացնելու համար կը խնդրէ կնոջմէն, որ գոնէ անկողինը պառկի:

— Ի՞նչպէս կրնամ անկողինի մէջ պառկիլ, երբ ցաւին բուն պատճառը այդ տեղէն սկսաւ... կը պատասխանէ խելացի կինը:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՒ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

—o—

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՂԱՔԸ ԱԽՈՅԵԱՆ ԴԱՐՁԱՆ ՓԱՐԻԶ ՔԱՂԱՔԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒՆ

—o—

Աննկարագրելի խանդավառ մթնոլորտ մը կը տիրէր երրորդ թաղամասի քաղաքապետական փակ դաշտին մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Փարիզի եւ շրջականերու կողովագունդի ախոյեանութեան վերջին լարուած պայքարը:

Հոն էին Մխիթարեանի բոլոր տղաքը, օրուան հանդիպումին տեղեակ ազգայիններ, նախկին ուսանողներ եւ վարժարանի երկու երիտասարդ վարդապետները որ սեղմած ու յառաջ մղած էին խումբը դպրոցական տարւոյն սկիզբէն ի վեր:

Խաղը առաջին իսկ վայրկեանէն բարձրալար հոսանքի մը նման պրկուածութիւն մը տուած էր թէ՛ խաղացողներուն, թէ դիտող ներկաներուն. ի հարկէ պարզ հանդիպում մը չէր. երկար ամիսներու պայքարներէ վերջ՝ այդ վայրկեաններուն պիտի վճռուէր թաղակիրը. այն որ իրաւունք պիտի ունենար ամբողջ տարի մը կոչուելու Փարիզ քաղաքի եւ շրջականերու ախոյեան:

Ախոյենական այս հանդիպումները սկսած էին անցնող տարւոյն Հոկտեմբերի կէսին, Փարիզի եւ շրջականերու լիկէոններու միջեւ:

Մխիթարեանի տղաքը առաջին հանդիպումը ունեցան Սէն Լուի տը Կոնզակ լիսէի դէմ, 62–14, փայլուն յաղթանակով մը աւարտելով խաղը:

Այնուհետեւ յաջորդաբար խաղացին Սէնթ Գրուա (51–17), Գլօտ Պեռնար (71–44), Փասթէօռ (54–24), եւ Պուլոնէի (148–20) լիսէներու դէմ, միշտ պարտութեան մատնելով, մեծ տարբերութեամբ, դիմացի խումբերը:

Առաջին եւ միակ պարտութիւնը, այս ախոյենութեան, կրեցին Լիսէ Գարնոյի կողմէ (45–51) որուն դէմ է որ այսօր հայ տղաքը խաղցին իրենց աւարտական եւ փոխ–վրէժի խաղը (39–29) փայլուն յաղթանակով:

Վերոյիշեալ առաջին պարտութենէն եւ մէկ հաւասար արդիւնքէ յետոյ (37–37) Անթոնիի դէմ, կրկին սկսաւ յաղթական երթը հայ դպրոցականներուն, ընդդէմ Սէն Գլուի (42–20), Վօպանի (67–38), Գոլպէռի (152–22), Մոնթէնեի (28–18), Տրանսիի (54–6), Պալզաքի (78–53), եւ վերջապէս Ֆինալին՝ Գարնոյի (39–29):

Այնիւ եղան միշտ հայ մարզիկները եւ համեստ. բայց այսօր արդար հպարտութեան զգացում մըն ալ համակած է զիրենք. բուռ մը հայ տղաք, տեսակ մը խճանկարը ներկայ հայ իրականութեան, եկած զանազան հայ գաղութներէ, ընտրուած հազիւ 120 աշակերտներու մէջէն, դառնալ ախոյեան Փարիզի եւ շրջականերուն, որ կը ներկայացնեն բազմաթիւ տասնեակ հազարաւոր աշակերտներ, խիկապէս փոքրիկ ձեռնարկ մը չէ: Բայց պոլսեցի մեր իննամեայ Անտրէն, վարժարանիս կրտսերագոյն աշակերտը, բոլորովին համամիտ չէ մեզի, որովհետեւ համոզուած է թէ պէտք է միշտ յաղթանակենք, որովհետեւ Հա՛յ ենք...:

Հ. Յ. Պ.

ԾԱՆ.— Այսօր՝ Հինգշաբթի, Մարտ 23ին, Փարիզի եւ արուարձաններու նորընտիր ախոյեան՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պասքէթ-ի խումբը Գերազանցութեան Բաժակի մրցումը պիտի խաղայ Գերազանց խումբերու ախոյեանին դէմ: Այս պայքարը մերիններուն համար պիտի ըլլայ սուր եւ դժուարին, քանի հակառակորդները աւելի բարձր են աստիճանով եւ փորձառութեամբ. անոնց դէմ խաղալն իսկ պատիւ մը նկատուած է. այնուհանդերձ հայ տղոց մաղթենք փայլուն խաղարկութիւն եւ պատուաւոր արդիւնք:

ԱՌԱԾԱՆԻ

—o—

Եթէ բաշը թողուցիր, պոչին մի կառչիր: (Ռուսական)

Արամազդ իսկ չի կրնար փախցուցած առիթը վերադարձնել: (Լատինական)

Ով չուզեր՝ երբ կրնայ, չի կրնար՝ երբ ուզէ: (Լատինական)

Կեցուր ջուրը, եւ կը նեխի:
(Վրացական)

Ամրոց չկայ, որուն չկարենայ մօտենալ ոսկիով բեռցուած էշն իսկ:
(Յունական)

Ոսկեդարը այն դարն է, երբ տակաւին ոսկին չէր իշխեր: (Ֆրանսական)

Եթէ Աստուած չներէր, իր դրախտը պարապ կը մնար: (Պէրպէր)

Խօսէ, որ ի վերջոյ տեսնեմ քեզ:
(Գերմանական)

Քաշուած նետը աղեղին չի վերադառնար: (Պարսկական)

Թող թուղթը խօսի եւ լեզուն լռէ:
(Սպանական)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Այո, իր քովը գտնուած քարերը ինչին բաներ են: Բայց Մարգար էֆէնտի, ինչո՞ւ այդչափ կը հետաքրքրուիս այդ բաներով, արդեօք բանի մը պէ՞տք ունիք...

— Այո, կը փափաքէի կնոջս համար մատնի մը առնել, սանկ շնորհքով բան մը... Ռաֆիկ աղային վրայ կարելի՞ է վստահիլ:

— Կատարելապէս, գործի մէջ շատ պարկեշտ է ու երբեք իր յաճախորդները չի խաբեր:

— Ուրեմն եթէ ձեզի ձանձրութիւն չըլլար, անգամ մը զինքը հոս ղրկէ... բայց նախ ըսածներս չմոռնաս իրեն կրկնելու:

— Գլխուս վրայ:

Ճանապարհորդութիւնը այլեւս վերջացած էր եւ Մանուկ աղա մեկնեցաւ Մարգար էֆէնտիի քովէն:

Վաճառականը որ զուտ կնոջական խնդիր մը նկատած էր Վարդան աղբօր պարագան եւ մեծ կարեւորութիւն մը չէր տուած անոր ու տեսակ մը չկամութեամբ միջամտած էր, հիմա ընդհակառակն, բոլոր հոգիով փարած էր այս գործին, որ զուտ արժանապատուութեան խնդիր մը դարձած էր իրեն համար:

— Ժամկոչ մը չկրնամ ճամբել տալ, կը խորհէր ինքնին — ես, Մարգար էֆէնտի Սասունեան, ասկէ աւելի մեծ պզտիկութիւն, ասկէ աւելի նախատինք միթէ կրնա՞յ ըլլալ... եթէ պէտք ըլլայ, հազար ոսկի պիտի ծախսեմ՝ այդ ժամկոչը պիտի չթողում:

Ինչ որ ամէնէն աւելի կը յուզէր Մարգար էֆէնտին՝ սա պարագան էր, որ խնդիրը աներեւակայելի համեմատութիւն մը առած էր թաղին մէջ, օրուան հարցը դարձած էր եւ ամէն մարդ հետաքրքիր կը սպասէր տեսնելու համար, թէ այս պայքարին մէջէն ո՞վ յաղթական պիտի ելլէր: Պարտուողը յայտնի է, որ իր ամբողջ համբաւը, պատիւն ու ազդեցութիւնը պիտի կորսնցնէր թաղին մէջ:

Մարգար էֆէնտի բոլոր ասոնք մտքին առջեւ բերաւ, կշռեց, դատեց եւ վճռեց վճռականօրէն նետուիլ կռուին մէջ:

Միայն թէ, խոհեմ ու դրական մարդ, ուզեց իր կողմը ունենալ յաղթութեան բոլոր միջոցները: Մանուկ աղայի հետ տեսակցած ատեն, տեսանք, թէ ինչ միջոցներ կը խորհէր Ռաֆիկ աղան իր կողմը շահելու եւ Միսաք Գարեգինը չէզոքացնելու համար: Բայց այսքանը բաւական չէր: Դեռ ձեռք առնելիք միջոցներ կային:

— Արդեօք ուղղակի պատրիարքին երթա՞մ, մտածեց, եւ պահանջեմ, որ ժամկոչը ճամբուի, բայց եթէ պատրիարքը առարկէ, որ ինքը չի կրնար սանկ խնդրի մը միջամտել, ես պզտիկ կը մնամ պարապ տեղը:

Ցանկարծ յիշեց, որ Քաղաքական Ժողովի անդամներէն մին, իրեն պէս Ջօջ վաճառական մը, իր մտերիմ բարեկամն էր եւ որոշեց անոր մօտ դիմում մը ընել:

Թերթերուն մէջ ալ բան մը գրել տալու է, խորհեցաւ, վաղը Նշանիկը բերել տամ եւ ըսեմ, որ սանկ ակնարկութիւն մը գլորցնէ...

Նշանիկ թերթի մը լրաբեր խմբագիրն էր եւ ծանօթ Մարգար էֆէնտիին, որուն հետ հեռաւոր ազգականութիւն մըն ալ ունէր. ազգականութիւն՝ զոր վաճառականը անգիտանալ կը ձեւացնէր եւ զոր Նշանիկ ամէն առթիւ կը յիշէր:

Հետեւեալ օրն իսկ վաճառականը ուղղուեցաւ իր բարեկամին՝ Քերովբէ էֆէնտի Քիւթիւկեանի գրասենեակը:

— Վա՛յ, Մարգար էֆէնտի, այս ի՞նչ հով փչեց, գոչեց Քերովբէ, ոտքի ելլելով ու իր հիւրին թիկնաթոռ մը հրամցնելով:

— Ասկէ կ'անցնէի, մէյ մը վեր ելլեմ, Քերովբէ էֆէնտին տեսնեմ, միասին մէյ մէկ սուրճ խմենք՝ ըսի...

— Շատ աղէկ ըրիր:

— Զբաղա՞ծ ես... գործիդ արգելք չըլլամ:

— Չէ՛ ճանըմ, պարապ նստեր էի, սիրտս կը նեղանար — աղէկ որ եկար:

Եւ վաճառականը նստած տեղէն պոռաց դուրսը գտնուող ծառային.

— Արթին, երկու հատ աղուոր սուրճ ըրէ մեզի, հետը թող պաղ ջուր ալ բերեն:

Երկու բարեկամները բաւական տեսակցելէ ետքը, օրուան քաղաքականութեան եւ առեւտրական հրապարակին մասին, Մարգար էֆէնտի յանկարծ ըսաւ.

— Աղէկ միտքս ինկաւ, Քերովբէ էֆէնտի, քեզի խնդիրք մը ունիմ:

— Հրաման ըրէ, էֆէնտիս:

— Դուն Քաղաքական Ժողովին անդամ ես, անանկ չէ՞...

— Անարժանաբար... ի՞նչ կայ որ:

— Կեցիր պատմեմ:

Եւ Մարգար էֆէնտին մանրամասնօրէն պատմեց ժամկոչ Վարդանի խնդիրը եւ անոր առած ահագին համեմատութիւնը թաղին մէջ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օրիորդ Մարի Սաղըրեան եւ իր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ ազգականին՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր մօր՝

ՑԻԼՕՐ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Պարսամեան)

յիշատակին, Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Կիրակի Մարտ 26ին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Պ. Մկրտիչ Աւետիքեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Սերժ Սարգիսեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները Պօմոնի, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէին.—

Տէր եւ Տիկին Գր. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Օ. Պէտէրճեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Թիւթէլեան, Վ. Տէր–Վարդանեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէրտէրեան 10, Ղ. Տէրտէրեան 10, Օ. Սահակեան 50, Տէր եւ Տիկին Պ. Արզումանեան, Յ. Պալիկեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան, Պ. Ն. Նազաչեան, Յ. Օհանեան, Քինոսեան, Տէր եւ Տիկին Կար. Թիւթէլեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Պաղտասարեան 50, Տէր եւ Տիկին Նուպար Հէլվաճեան 25, Մ. Յարութիւնեան, Յ. Գոճակէօզեան 10ական, Շանթ Թատերախումբ 50, Ժ. Պըժեան, Ժիրայր Ոսկեան 20ական։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիրուհի Սէրէնկիւլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց տալոջ եւ ազգականին Սօֆի Ոսկեանի մահուան տխուր առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պետիկեան 50 ֆր. կը նուիրեն Մոնմորանսիի ծերանոցին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան
Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ,
ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88

Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Très bonne retoucheuse pour vêtement homme, travail toute l'année, bon salaire.

DERYS

202, Ave. de Versailles — Paris (16e)

Tél. : 288-85-16

Ի ՆՊԱՍՏ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՂՐԿՈՒԵԼԻՔ
ՔԱՐՏԷՍԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅԻՆ

Պ. Գր. Հատըմեան 50 ֆր. կը նուիրէ (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնածի սրահին մէջ։

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները։

Ջերմ մթնոլորտ

:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՅԻՍ 28

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28ին, Կիրակի կէսօրէ եաք, Գասպար Իփէկեան ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Յունիս 10ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղ՝ ձեր ցանկը հրատարակուած է Մարտ 18ի «Յառաջ»ի թիւին մէջ (Դ. էջ, Ա. սիւնակ)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱՅԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաստէ։

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով։ Պար՝ հայկական եւ եւրոպական։

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 ֆրանք։

Սիրով կը հրաւիրուին խաեանցիներ եւ համակիրներ։

MUSEE GUIMET

6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE DANS LES ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de *l'Aurore*, *l'Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Երէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité
aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)

Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը։ Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին։ 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա–Քոլոմպ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սեւ Անտառ — Պատըն–Պատըն,
Դանուբի ադբիւրը, Վոժերը

Երեք օր, օթոքառով

ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր։

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալոն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվայպրիւկըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն։ Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն։

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կելէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին։ Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ։

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով։

Մասնակցութիւն 195 ֆր.

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ

Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի

Մարտ 25ին։

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷՉԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻՒՔ–ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք՝ 16ին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան դռնբացէք ժամը 17ին։

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, կիրակնամուտք, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ լոյս զուարթ ժամը 5ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ դռնբացէք 5ին։

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք իրիկուան 5ին։

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր

ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18

Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժագ Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ՈՒՐԲԱԹ
24
ՄԱՐՏ
VENDREDI
24 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 120 ֆր·	Վեցամսեայ	65 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 135 ֆր·	Հատը	0,70 ֆր·	

48րդ ՏԱՐԻ — 12374

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

(Հռոմի դաշնագրերու 15ամեակին առթիւ)

Ա·

Յետպատերազմեան շրջանի ամէնէն կարեւոր գէպքն էր «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները» ստեղծելու ծրագիրը, որուն նախաքայլն առնուեցաւ 15 տարի առաջ, 25 Մարտ 1957ին, Հռոմի մէջ :

Այդ օրը վեց երկիրներ՝ Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա, Իտալիա, Պելճիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ (վերջին երեքը ծանօթ Պենելիւքս անունով) Հռոմի քաղաքական Կափիտոլի սրահին մէջ ստորագրեցին «Եւրատոմ»ի (հիւլէական ուժի) եւ Միացեալ կամ Հասարակաց Շուկայի զոյգ դաշնագիրները :

Առաջին դաշնագիրը՝ բաղկացած 224 յօդուածներէ եւ յարակից մասերէ՝ կը նախատեսէր կազմել գերազգային մարմին մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար գիտական պրպտումներ կատարել եւ հիւլէական ուժ ճարել իրենց երկիրներէն ներս դուրսէն եւ զայն դնել դաշնագիր երկիրներու տրամադրութեան տակ : Ամերիկա խոստացեր էր առաջին օրէն իսկ օժանդակել Վեցերուն՝ հիւլէական ուժի հայթայթումը դիւրացնելու համար :

Երկրորդ դաշնագիրը՝ բաղկացած 248 յօդուածներէ եւ բազմաթիւ յաւելուածներէ՝ կը վերաբերէր Հասարակաց Շուկային : Գլխաւոր նպատակն էր մաքսատուրքի ջնջումը վեց երկիրներու միջեւ՝ աստիճանական կերպով : Առաջին չորս տարիներու ընթացքին 30 առ հարիւր զեղչ պիտի կատարուէր : Յետոյ չորս տարին անգամ մը նոր զեղչեր կատարելով, 15 տարի վերջ բոլորովին պիտի ջնջուէին մաքսատուրքն ու ապրանքի ներածման սահմանափակումները :

Նոյն ատեն ո՛չ մէկ սեղմում պիտի ըլլար վեց Պետութեանց աշխատաւորներուն մէկ երկրէն միւսը երթեւեկին, ինչպէս նաեւ դրամագլուխներու տեղափոխութեան համար :

Ի՞նչ էր պատճառը Հռոմի զոյգ դաշնագիրներու ստորագրութեան :

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջաւորութեան արեւմտեան Եւրոպա տնտեսապէս հիւծած էր : Աննախընթաց օդային ռմբակոծումները կիսովին աւերակի վերածեր էին բազմաթիւ քաղաքներ ու աւաններ, քայքայուած էր ճարտարարուեստը եւ կասած՝ առեւտուրը :

Խաղաղութեան վերահաստատումէն վերջ ալ ապրուստի անհրաժեշտ ապրանքներու պակասը ժուժկալութիւն եւ սեղմումներ պարտադրեր էր կարգ մը երկիրներու, որոնց օգնութեան փութաց Ամերիկա՝ Մարշալի ծանօթ ծրագրով : Շնորհիւ այս վերջինին, արեւմտեան Եւրոպա աստիճանաբար վերականգնեց իր տնտեսութիւնը եւ ստեղծեց բնականոն վիճակ :

Աշխարհ բաժնուած էր երկու հակամարտ հսկայ ճակատներու : Արեւելքի մէջ անվիճելիօրէն կը տիրապետէր Խորհրդային Միութիւնը, որ յաղթական դաշնակիցներու շարքին պատերազմէն առաւել օգտուողն էր եղած : Ոչ միայն գերման բանակները վտարած էր իր սահմաններէն, այլ եւ իբրեւ տէր-տիրական իր թեւարկութեան ենթարկած էր երէկի ազատ ու անկախ կարգ մը քաղաքակիրթ եւ մշակոյթով բարձր երկիրներ Եւրոպայի մէջ, — Լեհաստան, Ռումանիա, Պուլկարիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա (1948 Փետրուարին), Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա (վերջին երկուքը շատ չանցած պիտի թօթափէին Կրեմլինի լուծը) : Արեւելեան Գերմանիան եւ մայրաքաղաք Պերլինի մէկ մասը նոյնպէս ինկած էին Մոսկուայի տիրապետութեան տակ :

Արեւելեան ճակատին վրայ ստեղծուած քաղաքական – տնտեսական – ընկերային գոյավիճակը ցարդ ի զօրու է : Քառորդ դարէ ի վեր տեղ տեղ փորձուած ընդվզումները — Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, մանաւանդ Հունգարիա ու Չեխոսլովաքիա — ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն առաջ բերին «արբանեակ» կոչուած երկիրներու իրաւակարգին եւ ներքին կացութեան մէջ : Կրեմլինի երկաթեայ բռունցքը դամոկլեան սուրի նման կախուած է անոնց գլխուն վերեւ :

Արեւմտեան ճակատին վրայ կը տիրապետեն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները, որ «ազատ աշխարհ»ի ախոյեանի պարտականութիւնն են ստանձնած : 1950ին Քորէայի մէջ յաջողեցան թումբ կանգնել հիւսիսէն սպառնացող համայնավարական վտանգին դէմ :

1956ին լուռ ականատես եղան Հունգարիոյ մարտիրոսութեան : Իսկ տարիներէ ի վեր նիւթական եւ մարդկային անհուն զոհողութիւններու ենթարկուած են՝ Ասիոյ հարաւ-արեւելեան մասը պաշտպանելու համար նոյն վտանգին դէմ :

Այս երկու հսկայ ուժերուն մէջտեղ անհրաժեշտ կը նկատուէր կեանքի կոչել երրորդ մը, որ պիտի կոչուէր Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՎԻՃԱԿ ՊԵԼՖԱՍԹԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐ

Հիւսիս· Իրլանտայի ներքին կացութիւնը միշտ անորոշ պատկեր մը կը պարզէ, այլ խօսքով Լոնտոն դեռ չէ յաջողած ծրագիր մը ներկայացնել, որ ընդունելի ըլլայ հաւասարապէս Ըլսթըրի բողոքականներուն եւ կաթողիկէներուն :

Հիւս· Իրլանտայի վարչապետը՝ Ֆոքնըր, Անգլիոյ վարչապետին հրաւէրով Լոնտոն մեկնած է, ուր Հիթ իրեն ներկայացուցած է անգլիական կառավարութեան ծրագիրը՝ հարցին կարգաւորութեան համար :

Դեռ վերջնական համաձայնութիւն մը չէ գոյացած եւ կը կարծուի, թէ Ֆոքնըր, նկատի առնելով Հիւս· Իրլանտայի բողոքականներու անզիջող դիրքը, բաւական խիստ կեցուածք մըն ալ ինք որդեգրէ :

Համաձայն լաւատեղեակ աղբիւրներու, Լոնտոնի ներկայացուցած ծրագիրը կը նախատեսէ անգլիացի նախարարի մը նշանակումը Ըլսթըրի մէջ՝ կարգ ու կանոնի պահպանման համար : Միւս կողմէ աստիճանաբար պիտի ջնջուի «վարչական ձերբակալութեան» դրութիւնը : Ծշդենք, որ աահաբեկչական արարքներու հետեւանքով անգլիական ուժերը իրաւունք ունին ներկայիս ձերբակալելու ուեէ կասկածելի անձ եւ զայն բանտարկելու առանց դատի այնքան ժամանակ, որ անհրաժեշտ կը նկատուի : Կաթողիկէները խստիւ կը բողոքեն այս հակօրինական միջոցառումին դէմ :

Լոնտոնի ծրագիրը կը նախատեսէ նաեւ, մինչ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, կաթողիկէներու ներկայացուցչութիւնը ապահովել, մնայուն կերպով եւ համապատասխան իրենց թիւին, Ըլսթըրի խորհրդարանին եւ կառավարութեան մէջ :

Մինչ Հիթ և Ֆոքնըր քննութեան կ'առնեն նոր ծրագիրը, Պելֆասթի, Լոնտոնտէրրիի եւ այլ քաղաքներու մէջ, Հիւս· Իրլանտա, Իռայի ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց խափանարարական գործունէութիւնը : Անցի օր ռումբեր պայթեցուցին Պելֆասթի երկաթուղիի կայարանին եւ քաղաքին ամէնէն մեծ ու արդիական պանդոկին առջեւ : Երկու վայրերն ալ անգործածելի դարձած են : 70 վիրաւոր կայ եւ մեծ խուճապ ստեղծուած էր :

Երկուշաբթիէն ի վեր վեցերորդ ահաբեկումի գործողութիւնը կ'արձանագրուէր այս ձեւով : Երկուշաբթիէն Հինգշաբթի՝ վեց հոգի մեռած եւ աւելի քան 140 հոգի վիրաւորուած էր :

ԷՐԻՄԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԹՈՒՐՔԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԽՄԲ·— Քանի մը օր է Թուրքիոյ վարչապետ Էրիմ Ամերիկա կը գտնուի : Այս առթիւ *Ճումհուրիէթ*ի մէջ, Ճիհատ Պապան հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, ուրկէ կը պարզուի անգամ մը եւս թէ Թուրքիա արեւմուտքէն արեւելք (քանի մը օրէն ալ Պոդգորնի Անգարա կ'երթայ) կը շարունակէ նոյն երկդիմի քաղաքականութիւնը, որու շնորհիւ միշտ ջուրին երեսը ելած է·—

Վարչապետը պաշտօնապէս Ամերիկա կ'այցելէ, մաղթենք որ բարի լուրերով վերադառնայ : Միայն թէ որքան բարեբաստ ըլլան իր լուրերը, ծայրայեղ ձախ քարոզութիւնը հազար տեսակ բաներ պիտի ըսէ այս այցելութեան առթիւ : Բերնին եկածը դուրս պիտի տայ, բռի-բսաւներու մրցանիշը պիտի խլէ : Անուրանալի է որ Ամերիկայի դէմ տարածուն թշնամութիւն մը կայ Թուրքիոյ մէջ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հակամարտութենէն ծնած բուռն պայքար մը, որ կը տարածեն Թուրք համայնավարները :

Ասկէ զատ, Ճոնսընի հանրածանօթ նամակը եւ հակաթուրք կեցուածքը պէտք եղածէն աւելի վտանգեցին Թուրքեւամերիկեան բարեկամութիւնը : Ըստ աշխարհակալութեան Թուրքիոյ ներկայացուցիչները լայնօրէն չահագործեցին այս պարագան : Իրողութիւն է որ Ճոնսըն սկսաւ խոժոռ նայիլ Թուրքիոյ եւ ջնջել Թրումընի ժպտուն դէմքը : Ջերմապէս կը մաղթենք որ վարչապետ Նիհատ Էրիմ բարեկամական այդ ժպիտը վերադառնէ Նիքսընի դէմքին վրայ :

Յաջորդական դէպքերը վերջ տուին այս վիպապաշտութեան : Այժմ վէրքեր կան, զորս պէտք է դարմանել : Յարգելի վարչապետին Ամերիկա այցելութիւնը տեղի կ'ունենայ քաղաքական ամէնէն նպաստաւոր պայմաններուն մէջ, որոնք ընդունակ են բարուոքել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Ափիոնի խնդիրը այնքան ալ կարեւոր չէ : Մենք պարտաւոր էինք վաղուց ընդառաջ երթալ այդ պահանջին, երբ յանձնառութիւն մը քաղաքակիրթ աշխարհին հանդէպ, մարդկային պարտականութեան մը իրագործումը : Մնաց որ ափիոնի մշակը այսօր գոհ է իրեն տրուած հատուցումէն : Պոռչտացողները անոնք են որոնք Ամերիկայի կատաղի թշնամիներն են, ձախակողմեաններ եւ նաեւ անոնք որոնց ինչ որ տաս, դարձեալ քիչ կը գտնեն : Կառավարութիւնը, որ հայրենակիցներուն բարօրութիւնը կը բաղձայ միայն, ափիոնէն շատ աւելի կարեւոր հասոյթ մը ապահոված է այսօր :

Կրնանք ըսել թէ Թուրքիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ մեծ տարակարծութիւններ չկան ներկայիս : Բայց եւ այնպէս այնպիսի խնդիրներ կան, որոնք կրնան յանկարծակի ծագիլ : Կը յուսանք թէ յարգելի Էրիմ այս անսպասելի հարցերուն խորերը պիտի իջնէ եւ անոնց շուրջ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ : Օրինակ, առաձգական ռազմավարութեան մը առեն ՆԱԹՕի ճակատին քովերը ի՞նչպէս պիտի պաշտպանեն : Կարելի չէ՞ օրինակ կիրարկել այնպիսի քաղաքականութիւն մը որ կարենայ փարատել Միջին Արեւելքի տագնապը, խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն բերել այդ երկիրներուն : Կարելի չէ՞ նաեւ որոշ համեմատութիւնով մը եւ բարեկամաբար ձեռք առնել Եգիպտոսի ցաւերը, ոչ թէ Իսրայէլի դէմ իբր վրէժխնդրութիւն, այլ իբր երկրի մը վէրքերը զորս պէտք է դարմանել և կապել

Մենք կ'ուզենք շարունակել այն բարեկամութիւնը, որ հիմնուած է ամերիկացի մեծ ազգին եւ Թուրք ազգին կողմէ : Ջերմօրէն կը բաղձանք որ ուժէն, հարըստութենէն ծնած չփացածութիւնը այսուհետեւ սրտաբեկութիւն առաջ չբերէ : Կառավարութիւնը ոչինչ կրնայ ըսել ազգային քննադատութիւններուն : Ամէն ինչ կախում ունի Նիքսընի ընթացքէն, որ երբ յաջողի ջնջել Թուրք սրտաբեկութիւնը, բոլորս միասին պիտի քաղենք ազգովին վերահաստատուած բարեկամութեան մը պտուղները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ի վերջոյ համաձայնութիւն գոյացաւ Գերմանացիներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ ինչ կը վերաբերի գերման հողագործներու ըլլալիք սակերու հատուցման : Ծանօթ է որ կարեւոր տարակարծութիւն կար այս մասին բայց արդէն Նախագահ Փոմփիտու Զուեքշաբթի օրուան Նախարարաց Խորհուրդին յայտարարած էր· «Պէտք է կացութեան ողբերգական բնոյթ չտալ» :

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի բաժակի խումբերու մրցումներու շարքին Ամսթերտամի Աժաքսը անգամ մը եւս պարտութեան մատնեց անգլիական Արսընալը (0–1) «վերադարձ»ի հանդիպումին, որ տեղի ունեցաւ Զուեքշաբթի իրիկուն : Այս ձեւով Ամսթերտամի Աժաքսը եւ Միլանոյի Ինթէրը ընտրուած կ'ըլլան քառորդ եզրափակիչ հանդիպումին համար :

ՋԱՏԿՈՒԽԱՆ առթիւ 323 յաւելեալ կառախումբեր պիտի մեկնին Փարիզէն : Ասկէ զատ շատ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այն վարորդներուն նկատմամբ որոնք շատ արագ կ'երթան եւ չեն յարգեր ճամբու կանոնները :

ՃԱՓՈՆ «զաղտնի բանագնաց» մը ղրկած է Փեքին, որպէսզի փորձ կատարուի բարելաւելու չինեւճափոն յարաբերութիւնները : Եգիպտական պատուիրակութիւն մըն ալ մեկնած է Փեքին : Պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ Մահմուտ Ռիատ, Արտաքին նախարարը :

ԷՐԶՐՈՒՄԻ եւ Կարսի շրջաններուն մէջ շարժ մը տեղի ունեցած է : Ըստ կառավարութեան ոչ մէկ վնաս արձանագրուած է : Մալթայի եւ Սիկիլիոյ մէջ եւս շարժեր տեղի ունեցած են :

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ 55·439 Իտալացիներ ամուսնալուծում ուզած են 1971ին : Ասոնցմէ 16·988ը ընդունուած է :

ԱԿԱԴ. ԳՐ. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

Ա.

Մեծ լեզուաբանին առաջին «դասա – գիրքը» իր մայրենի Աշտարակի բար – բառն էր: Անոր ուշադրութիւնը կը գրա-ւէին ժողովրդական աւանդութիւնները, սովորութիւնները ու անցեալի մտածու-մին վերապրումները: Ան կ'ուզէր գիտ-նալ անոնց ծնունդին եւ զարգացումին պատմութիւնը:

1908ին Ղափանցեան կը տեղափոխուի Պետերբուրգ եւ կ'ընդունուի Արեւելեան Լեզուներու ճիւղին հայ – վրացական բա-ժինը: Հոն կը լսէ լուրջ դասախօսութիւն-ներ հնդեւրոպական լեզուներու համեմա-տական քերականութեան եւ ընդհանուր լեզուաբանութեան վերաբերեալ. «Իմ լա-ւագոյն փրոֆեսէօրներն էին, իր ինքնա-կենսագրութեան մէջ գրած է ան, Ն. Մա-ռը, Կ. Զալեմանը, Ի. Պոտուէն տը-Գուր-տընէն, Ն. Ադոնցը, Ի. Ջավախիշվիլին, Բուլիչը», որոնք կը համարուէին կար – կառուն դէմքեր: Անոնց բարձր գնահա – տանքին արժանացած է անոր «Հնդեւրո-պական յետնալեզուային բաղաձայնները հայերէնում» աշխատութիւնը:

1913ին առաջին կարգի վկայականով կ'աւարտէ Պետերբուրգի պետական հա-մալսարանը եւ կը վերադառնայ Հայաս-տան՝ լեզուաբանական լուրջ պատրաս – տութեամբ:

1913էն 1918 էջմիածնի մէջ կը զբաղի ուսուցչութեամբ. կը դասաւանդէ ընդ – հանուր լեզուաբանութիւն, հայերէնի հա-մեմատական քերականութիւն: Անոր հայա-գիտական առաջին ուսումնասիրութիւն – ները կը տպագրուին «Արարատ» ամ – սագրին մէջ 1914ին («Հնագոյն մի քանի յուշարձաններ», «Լեզուաբանական դիս-ցիպլինններ և լեզու»): Ա. համաշխար – հային պատերազմի հետեւանքով, երբ կը փակուի էջմիածինի ճեմարանը, Ղա-փանցեան կը փոխադրուի Երեւան:

Պետական համալսարանի մէջ պաշտօն կը վարէ հիմնադրութեան օրէն: 1925էն սկսեալ լոյս կը տեսնեն անոր հայագի – տական եւ լեզուաբանական կարեւոր աշ-խատութիւնները: 1943ին, երբ կը հիմ-նուի Գիտութիւններու Ակադեմիան, կը դառնայ անոր հիմնադիր անդամներէն մէկը: Մօտաւորապէս հինգ տարի կը ղե-կավարէ ակադեմիայի հասարակական գիտութիւններու բաժինը, իսկ 1950էն 1956՝ լեզուի հիմնարկութիւնը:

Ան յատուկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուաւ Հայոց լեզուի պատմութեան հին շրջանի հարցերուն: Առանձնապէս մեծ են անոր ծառայութիւնները պարզելու խե-թերէն, խուռիերէն, ուրարտերէն, բա-լայերէն, ասսուրերէն եւ այլ լեզուներու ազերսը հայերէնի հետ: Անոր գրչին կը պատկանին բազմաթիւ հայերէն բառերու ստուգաբանութիւններ՝ կապուած շարք մը հին, մեռած լեզուներու հետ:

Ակադ. Ղափանցեանի գիտական հետա-զօտութիւնները նուիրուած են հայագի-տութեան կարեւոր հարցերուն: Ասոնցմէ յատկապէս պէտք է յիշատակել «Ընդհա-նուր լեզուաբանութիւն», «Ուրարտուի պատմութիւն», «Խեթական աստուածները Հայերի մօտ», «Հին Հայաստանի տեղա-նունների պատմա – լեզուաբանական նշա-նակութիւնը», «Արա Գեղեցիկի պաշտա-մունքը», «Հայոց լեզուի ծագման հարցի շուրջը», «Հայաստան՝ Հայերի բնօրրան», «Պատմալեզուաբանական աշխատութիւն – ներ» (հատոր Ա.), «Հայոց լեզուի պատ-մութիւն» (հին շրջան) եւայլն:

Ղափանցեան վերահաստատեց պատմա-մշակութային այն կապերը, որոնք գո-յութիւն ունեցած են Հայերու եւ իրենց շրջապատի հին ցեղերուն ու ազգերուն միջեւ՝ մեր դարաշրջանէն հազարամեակ-ներ առաջ: Հայերէնագիտական հարցերու մէջ ան նոր մօտեցում մը ունեցաւ յատկապէս 1930ական թուականներէն սկսեալ, երբ հայագիտական հարցերու աւելի լայն ընդգրկումի եւ պարզաբա – նումի համար կ'ուսումնասիրէ փոքր ասիական քանի մը մեռած լեզուներ եւ սեպագիրներ: Այդ լեզուները պատմու – թեան թատերաբեմէն անհետացած են մինչեւ նոր դարաշրջանը՝ գիտական աշ-խարհին եւ պատմութեան ձգելով մեծ քանակութեամբ լեզուական հարուստ փաստեր: Բազմաթիւ աղիւսներու, տա – շած քարերու, քարակոթողներու եւ ժայ-ռերու վրայ անոնցմէ մնացած են բեւե-ռագիր արձանագրութիւններ, որոնք հետ-զհետէ կը վերծանուին:

Մասնագէտ այդ լեզուներու՝ ան ուզեց պարզել, թէ ասոնք ինչ հետք կամ ազ-դեցութիւն ձգած են իրենց դրացի հնա-դարեան ժողովուրդներուն մշակոյթին եւ լեզուներուն վրայ: Անոր աշխատութիւն-ները կը պարզեն, թէ այդ լեզուները ան-հետ չեն կորսուած, այլ իրենց լուման մտցուցած են նախ եւ առաջ հայերէնին մէջ: Այդ շարքին պատկանող անոր աշխա-տութիւններէն առաջինը՝ «Զեթթօ Արմէ-նիաքա»ն է, ուր հեղինակը կը պարզէ խեթական եւ հայկական լեզուական ընդ-հանրութիւններ եւ կը գտնէ, որ ասոնք փոխառութիւններ չեն, այլ կուգան վա-ղեմի օրերէ, թերեւս հայ ժողովուրդի կազմաւորումի շրջանէն: Ան ցոյց տուած է հարիւրէ աւելի փաստ:

Միւս աշխատութիւնը, որու մէջ Ղա-փանցեան կը պարզէ հայերէնին սերտ ա-ղերսը փոքր ասիական լեզուներու հետ, «Հին Հայաստանի տեղանուններու պատ-մա – լեզուաբանական նշանակութիւնը» ռուսերէնով մենագրութիւնն է:

Ան համաձայն չէ ոմանց այն կարծի – քին հետ (Ն. Մառ), թէ ար մասնիկը յոգնակի իմաստ ունի. ըստ անոր այդ մասնիկը կ'արտայայտէ տեղի մը բնակիչ ըլլալու իմաստը եւ համարժէք է ացի ածանցին, ինչպէս Գուգարք, Գոգարէնի կը նշանակէ ղողացի, իսկ գոգ թէ' ցեղի եւ թէ վայրի մը անունն է եղած (հոն ուր բնակած են Գողերը): Ղափանցեան այդ նոյն աշխատութեան մէջ ցոյց կուտայ, թէ տեղանուն ցոյց տուող վերջածանցնե-րը ընդհանուր են փոքր ասիական եւ հայ-կական լեզուներուն մէջ:

Իր ուսումնասիրութիւններու ընթացքին ան բազմաթիւ լեզուական ընդհանրու – թիւններ է յայտնաբերած նաեւ հայերէն եւ ուրարտերէն լեզուներուն մէջ:

Ուրարտացիները, որոնք նայիրեան ցե-ղախումբերու միութեան ամէնէն զօրաւոր եւ յառաջադէմ խումբը կը կազմէին, 9րդ դարու կէսերուն (Ք. Ա.) Վանայ լիճին շրջակաները հիմնեցին Պետութիւն մը, որ յայտնի է Ուրարտու անունով: Բիայնա ուրարտական Պետութեան կեդ – րոնական մասն էր՝ Տուշպա կամ Տոսպ (յետագային՝ Վան) մայրաքաղաքով:

Ղափանցեանի ստուգաբանութիւններէն կը պարզուի, որ ուրարտերէնէ հայերէնի անցած են բազմաթիւ աշխարհագրական անուններ, ինչպէս, օրինակ՝ Արարատ, Ռշտունիք, Տոսպ, Գեղարքունիք, Բզնու-նիք: Քաղաքներու անուններէն՝ Վան, Ե-րեւան, Արճէշ եւայլն: Գետերու եւ լճե-րու անուններէն՝ Սեւան, Արածանի, Ա-խուրեան: Բառերէն՝ աւան, ալրի, ուղի, աղեղ, աղորդ, զարմ, շերտ, ծով, ծէս, երկիր, ուրուական եւայլն: (Մօտ 400 ու-րարտերէն բառերուն 5–7 տոկոսը կայ հայերէնի մէջ): Հայ ժողովուրդը իր ա-ւանդութիւններուն մէջ պահպանած է Ուրարտուի առաջին թագաւոր Արամեայի անունը՝ Արամ ձեւով, զայն համարելով իր նախահայրերէն մէկը: Հայկական ունի վերջածանց ունեցող մականունները ուրարտական ծագում ունին (Արծրու – նի, Խոռխոռունի, Բզնունի, Ռշտունի եւայլն): Ուրարտուի մայրաքաղաքները՝ Տուշպա (Վան) եւ Արգիշտիխինիլի (Ար-մաւիր) հանդիսացած են մեծ քաղաք – ներ՝ Հայաստանի սահմաններուն մէջ: Հայ ժողովուրդը իւրացուցած է ուրար-տական շինարարական արուեստին նուա-ճումները, ոռոգումի արուեստը, ար – հեստներն ու յատկապէս մետաղներու մշակումը, քարաշէն զանազան կառու – ցումներու մասնագիտութիւնը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՍ

ԱՅՆԹԱՊ

Կիլիկեան յուշերս թերի պիտի մնային եթէ Մարաշէն յետոյ չ'անդրադառնայի Այնթապի, Սիսի, Հաճընի պատմական հերոսամարտերուն:

Պաշտօնիս բերմամբ, անձնապէս չեմ մասնակցած վերոյիշեալ կռիւներուն թէեւ կը պատկանէի Լեգէոնի երրորդ գումար-տակին:

Սակայն, Կիլիկիոյ մայրաքաղաքին՝ Ա-տանայի մէջ իմ ունեցած մօտիկ յարաբե-րութիւններս ըլլայ Ֆրանս. զինուորա – կան շրջանակներուն, ըլլայ կամաւոր ըն-կերներուս եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դ. ակումբի կեանքին եւ Այնթապցիներու հետ մօտիկ շփումներուս, ի վիճակի եմ բաւական ճշգրիտ կերպով տեղեկութիւն-ներ տալ, որով խղճի պարտք համարեցայ գրի առնել զանոնք:

Շատ է գրուած այս մասին, սակայն քաջարի հայ ժողովուրդի հերոսական դրուագներու մասին որքան ալ գրուի, դարձեալ քիչ է:

Անհրաժեշտ է որ խօսուի ու գրուի միշտ մեր հերոսներուն, քաջերուն, նուիրեալ-ներու՝ Վարդաններու, Անդրանիկներու, Սերոբներու, Քրիստափորներու, Սարդա-րապատի հերոսներուն մասին, խրա – խուսելու համար նոր սերունդը և հպար-տացնելու ու խանդավառելու Հայութիւ-նը և մանաւանդ վառ պահելու Հայու ազ-գային ոգին:

Եթէ մեր թշնամիները մեծ պատաս – խանատուութիւն ունին պատմութեան առջեւ, ընդունինք սակայն որ մենք ալ ունեցանք սխալներ:

Հազարաւոր անմեղներու կարաւաններ, քանի մը ոստիկանի առաջնորդութեամբ քշուեցան Տէր Զօրի անապատները ու ջարդուեցան ոչխարներու նման:

Մեր յոյսը միշտ օտարներու վրայ դը-րած, թմրեցուցինք մեր մէջ քաջ Հայու ոգին եւ սպասեցինք որ ուրիշները հեր-կեն մեր դաշտերը ու մենք վայելենք պը-տուղը: «Օտարէն չկայ յոյս»ի սկզբունքը մոռացութեան տուինք:

Մխիթարական է անշուշտ հաստատել, որ այսօրուան Հայը 1915ի Հայը չէ, սա-կայն պէտք չէ թոյլ տանք որ չքանայ այդ առնական ոգին:

Այս խորհրդածութիւններէն յետոյ սկը-սիմ խօսիլ Այնթապի հերոսամարտի մա-սին:

Թուրքը «Ղազի» Այնթապ անունը տուաւ անոր անպատկառօրէն երբ այդ փառքը պէտք է երթայ Հայութեան:

Այնթապը նկատուած էր Կիլիկիոյ շըր-ջանի ամէնէն բարեկեցիկ ու կրթանուէր շրջանը: Աքսորի ընթացքին մօտ երեսուն հազար Հայութիւնը — ժողովուրդի երեք քառորդը — քշուեցաւ Տէր Զօրի անա – պատները: Զինադադարին, երբ անգլիա-կան բանակը գրաւեց Այնթապը, երկրի ստացած ապահով վիճակէն քաջալերուած ողջ մնացողները վերադարձան իրենց տուները, ուրիշ շրջաններու, մասնաւո – րաբար Սեբաստացի Հայեր եւս եկան բնակութիւն հաստատել, այսպէսով բը-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

— Տէր նախագահ, որովհետեւ չեմ ու-զեր յիմարանոց մը ղրկուիլ եւ նախամե-ծար կը համարիմ կառափնատը, ուստի ամէն ինչ պիտի ըսեմ ձեզի: Այդ մարդն ու այդ կինը սպաննեցի վասնզի իմ ծնողքս էին: Հիմա մտիկ ըրէք ու դատեցէք զիս:

«Կին մը զաւակ մը ծնելով՝ զայն ծըծ-մայրի մը ղրկեց տեղ մը: Գոնէ գիտնար թէ իր մեղսակիցը ո՛ր գին տարաւ այդ անմեղ պզտիկը որ դատապարտուած էր յաւիտենական թշուառութեան, ապօրէն ծնունդի մը այպանքին, աւելի՝ մահ – ուան, քանի որ անտէրունջ թողուցին զայն, քանի որ ստնտուն, ա՛լ ամսականը չստանալով, կրնար՝ ինչպէս կ'ընեն շատ անգամ, թողուլ որ հալի մաշի ան, քաղ-ցէն տուայտի ու մեռնի իր լքումին մէջ: Զիս դիեցնող կինը պարկեշտ մէկը եղաւ, աւելի պարկեշտ, աւելի կին, աւելի վեհո-գի, աւելի մայր քան իմ մայրս: Մեծցուց զիս: Սխալ մը գործեց այդպէս իր պար-տականութիւնը կատարելով: Աւելի լաւ է թողուլ որ կորսուին այն հէք մանուկ-ները որոնք, բնակավայրերէ հեռու նետ-ուած աղբերու պէս, արուարձաններու գիւղերը կը նետուին: Մեծցայ այն տար-տամ տպաւորութեամբ, թէ անպատուու-թիւն մը կը կրէի իմ մէջս: Ընկերներս օր մը «պիտակ» կոչեցին զիս: Այդ բա-ռին նշանակութիւնը չէին գիտեր, ի-րենցմէ մէկը ծնողքէն լսած էր, ես ալ չէի գիտեր, բայց զգացի:

«Կրնամ ըսել թէ դպրոցին ամէնէն խե-լացի տղոցմէն մէկն էի. պիտի կրնայի պարկեշտ մարդ մը ըլլալ, տէր նախա – գահ, թերեւս բարձր մարդ մը, եթէ ծնողքս զիս լքելու ոճիրը գործած չըլ-լար: Ինծի դէմ գործեցին այդ ոճիրը: Ես զոհն եղայ, իրենք՝ յանցաւորները: Ես անպաշտպան էի, իրենք եղան ան-գութ. պարտ էին զիս սիրել, ու լքեցին զիս: Ես իրենց կը պարտէի կեանքս – բայց կեանքը պարգե՞ւ մըն է միթէ: Իմինս, ամէն պարագայի տակ, դժբախտութիւն մըն էր լոկ: Իրենց ամօթալի լքումէն յետոյ՝ վրէժխնդրութի՛ւն միայն կը պար-տէի անոնց: Ինծի հանդէպ ունեցան ա-մէնէն տմարդի, ամէնէն ստորին, ամէ-նէն հրէշային ընթացքը զոր կարելի ըլ-լայ ցոյց տալ ուեւէ արարածի նկատմամբ:

«Նախատակոծ մարդ մը կը հարուածէ. մարդ մը որուն մէկ ինչքը գողցած են՝ զայն ետ կ'առնէ բռնութեամբ: Խաբուող, նահատակուող մարդ մը կը սպաննէ. ապ-տակուող մարդ մը կը սպաննէ: ան-պատուուող մարդ մը կը սպաննէ: Ես, բարոյապէս ա՛լ աւելի գողցուած, խաբ-ուած, նահատակուած, ապտակուած էի, ա՛լ աւելի անպատուուած քան բոլոր ա-նոնք՝ որոնց զայրոյթին վրայ արձակում կը կարդաք:

«Վրէժս լուծեցի, սպաննեցի: Իմ օրի-նաւոր իրաւունքս էր այդ: Իրենց երջա-նիկ կեանքը խլեցի այն զարհուրելի կեանքին փոխարէն զոր պարտադրեր էին ինծի: Ըրածս ծնողասպանութի՛ւն էր՝ պիտի ը-սէք: Բայց իմ ծնո՞ղքս էին այդ մարդիկը որոնց համար նողկալի բեռ մը, սար – սափ մը, այպանքի արատ մըն էի ես. որոնց համար իմ ծնունդս փորձանք մը եղաւ եւ կեանքս՝ ամօթի սպառնալիք մը: Եսասիրական հաճոյք մը կը փնտռէին ի-րենք, եւ ահա անսպասելի զաւակ մը ու-նեցան: Ու մէջտեղէն վերցուցին զայն: Երբ կարգն ինծի եկաւ, ես ալ նո՛յնն ըրի իրենց: Եւ սակայն, դեռ վերջերս պատ-րաստ էի զիրենք սիրելու:

«Երկու տարի կ'ընէ որ, ինչպէս ըսի արդէն, մարդը՝ հայրս, առաջին անգամ ըլլալով խանութս մտաւ: Բան մը չէի կասկածեր: Ցանձնարարեց որ երկու կա-րասի շինեմ: Ետքէն իմացայ որ գիւղա-ցիներէն տեղեկութիւններ քաղեր էր իմ մասիս, բոլորովին գաղտնի մնալու պայ-մանաւ անշուշտ: Անկէ վերջ յաճախ քովս եկաւ. կ'աշխատցնէր զիս եւ աղէկ կը վճարէր: Երբեմն նոյնիսկ սա կամ նա խնդրին վրայ խօսակցութիւն մը կը բա-նար: Կը զգայի թէ կը սիրէի զինքը:

«Ներկայ տարիին սկիզբը հետը բերաւ նաեւ կինը, մայրս: Երբ ներս մտաւ, այնպէս կը դողար որ կարծեցի թէ ջղա-յին հիւանդութենէ մը բռնուած էր: Յե-տոյ աթոռ մը եւ գաւաթ մը ջուր ուզեց: Բերանը չբացաւ, խենթի պէս կարասի-ներուս նայեցաւ, եւ ամուսնին ուղղած բոլոր հարցումներուն այո կամ ոչ կը պատասխանէր սարէն ձորէն: Երբ մեկ-նեցաւ, մտածեցի թէ քիչ մը փախուկ ըլ-լալու էր: Յաջորդ ամսու նորէն եկաւ, հանդարտ էր եւ ինքզինքը զսպած. այդ օրը երկար բարակ շաղակրատեցին կեցան եւ խոշոր յանձնարարութիւն մը ըրին: Երեք անգամ եւս տեսայ կինը, առանց բան մը գուշակելու. բայց օր մը յան-կարծ սկսաւ իմ կեանքիս, մանկութեանս, ծնողքիս մասին խօսիլ: Պատասխանեցի. «Ծնողքս, տիկին, թշուառական մարդիկ էին որոնք լքեցին զիս»: Այն ատեն ձեռքը սրտին տարաւ ու դետին ինկաւ ուշակո-րոյս: Մտածեցի իսկոյն. «Մայրս է», բայց ջանացի բան մը կռահել չտալ. կ'ու-զէի որ խանութ գար նորէն:

ԿԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(2 – Շար.)

նակչութեան թիւը բարձրացաւ տասնեւութ հազարի։

1919ին, անգլիական զօրաւոր բանակը կը հեռանար ու Ֆրանսական զօրքը կը փոխարինէր զայն Գնդ. Ֆլի-Սէնթ-Մառիի հրամանատարութեան տակ, սակաւաթիւ ֆրանսացի զինուորներով ու Հայկական Լեգէոնի երրորդ գումարտակով։

Ֆրանսական իշխանութիւնները, Թուրքը սիրաշահելու նպատակաւ դիւանագիտութիւն ցոյց տուին, առանց ճանչնալու այդ մարդիկը, որոնք տկարութեան վերագրեցին Ֆրանսացիներու այս կեցուածքը։

Տեղւոյն երեւելիներէն, Ազգ. Միութեան անդամ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան — ներկայիս Պէյրութ — եւ Խորէն Վարժապետեան իրենց շփումներով, առիթը չէին փախցներ զգուշացնելու Ֆրանսական իշխանութիւնները, սակայն անոնք հաւատք չէին ընծայեր, կը կարծէին թէ վրէժխնդրական ոգիի արդիւնք են Հայերու այս թելադրութիւնները։ Ֆրանսացիք տակաւին չէին ճանչնար Թուրքը. նաեւ ուրիշ պատճառներ որոնց մասին պիտի անդրադառնամ յետագային, ծընունդ տուին Այնթապի աղէտին։

Քէմալական շարժումը սկսած էր տարածուիլ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, որու սահմանները երթալով երկարեցան մինչեւ Կիլիկիա։ Մարաշի դէպքը, որ տասնեակ հազար Հայերու կորուստին պատճառ եղաւ, որ մեծ մտավախութիւն եւ յուզում ստեղծուի Հայութեան մէջ։ Չէթէներու խումբեր այլեւս աջ ու ձախ իրենց ներկայութիւնը զգալի կը դարձնէին, մանաւորաբար հայ գիւղացիներու վրայ յարձակելով։ Ահ ու սարսափը սկսած էր տիրել ժողովրդային խաւերու մէջ։

Այնթապի մէջ Դաշնակցութիւնը եղած է միշտ ամենազօր կուսակցութիւնը։ Անոր գլխաւոր գործը եղած է շարունակաբար, ինքնապաշտպանութեան միջոցներու մասին մտածել, ու դասախօսութիւններով, ժողովներով, լսարաններով պարտադրել թէ՛ իր ընկերները եւ թէ ժողովուրդը զինուելու։

Դաշնակցութիւնը անակնկալներու առաջքն առնելու համար աշխատեցաւ որ Թրքական թաղերը բնակող բոլոր Հայերը փոխադրուին Հայկական թաղամասերը, ինչ որ տեղի ունեցաւ ամենակարճ ժամանակի մէջ։ Օրէ օր կը սպասուէր տըխուր դէպքերու։

Դարձեալ Դաշնակցութիւնն էր որ Յունուարի վերջերը ներկայացուցչական ժողովի մը կը հրաւիրէր իր ակումբին մէջ, կը պարզէր կացութեան լրջութիւնը եւ կ'առաջարկէր կազմել զինուորական մարմին մը, ինքնապաշտպանութեան համար պէտք եղած կարգադրութիւնները որոշելու նպատակաւ։

Կը կազմուէր այդ մարմինը նախագահութեամբ ընկ. Խ. Վարժապետեանի, Աւետիս Գալէմքեարեանի, Լեւոնեան Ատուրէ եւ Մկրտիչ Արարատեանէ։ Սոյն մարմինը լիազօրութիւն կը ստանար դիմում կատարել Հնչակեաններու, ռամկավարներու չէզոք անձերու, ինքնապաշտպանութեան համազգային բնոյթ տալու եւ մանաւանդ տեղեկանալու թէ ի՛նչ քանակութեամբ տրամադրելի զէնք գոյութիւն ունի։

Այս ժողովը տեղի կ'ունենար ներկայութեամբ Հնչակեան, Ռամկավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն։ Կը պարզուէր որ ինքնապաշտպանութեան համար 45 զէնք միայն գոյութիւն ունէր տրամադրելի, որուն 35ը դաշնակցական ընկերներուն, տասը Հնչակեաններու եւ չէզոքներու, իսկ ռամկավար ներկայացուցիչը կը յայտնէ որ ոչ մէկ զէնք ունին։

Այս պայմաններու մէջ մարմինը գործի կը ձեռնարկէր առանց վհատելու եւ շըրջանը կը բաժնէր թաղեցիկ խումբերու՝ իրենց խմբապետներով։

Ժողովուրդը քաջալերուած իր կարգին կը լծուէր պատնէշներու շինութեան, ողի ի բոին, կը մաքրուէին զէնքերը, յայտնի զինագործ Աւետիս Գալէմքեարեան կը սկսի պայթուցիկ ռումբերու պատրաստութեան։

Այնթապ ոգեւորուած մէկ մարդ նման պատրաստ է դիմագրաւելու Թրքական բոլոր յարձակումները։

Գ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԼԵՀ ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՀԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՂԸ

Լեհաստանի Զամոստիէ քաղաքի կեդրոնական թաղամասին մէջ, վերջերս, յայտնաբերուած է հայերէն արձանագրութիւն մը՝ զետեղուած շէնքի մը պատըշգամի գերանին վրայ։ Ասիկա տան եւ անոր բնակիչներուն ուղղուած բարեմաղթութիւն մըն է։ Լեհ պատմաբաններու քննութիւնը ցոյց տուած է, թէ Ադամ Միցկեւիչ հրապարակի այդ շէնքը 1591-1744 պատկանած է քաղաքի ունեւոր Հայերուն։ Նոյն քաղաքի Հայկական փողոցի թիւ 20 շէնքի գերաններէն մէկուն վրայ գրեթէ նոյն բովանդակութեամբ լեհերէն արձանագրութիւն մը գտնուած էր անցեալին, որու հեղինակները այդ տան հայ տէրերը եղած են։ Այս արձանագրութիւններու մասին գրած են Հ. Գաւարտսկի, Ջ. Գաւլըկ եւ Զ. Բարանովսկա։ Շուրջ տասը տարի է, որ Զամոստիէի հայկական թաղամասի գեղեցիկ շէնքերը գրաւած էին լեհ արուեստագէտներու ուշադրութիւնը, որոնք խնամքով կը վերանորոգեն զանոնք իրրեւ ճարտարապետական յուշարձաններ։

Յայտնի իրողութիւն է, որ հինէն ի վեր Հայերը սովորութիւն ունէին արձանագրութիւններ զետեղել իրենց շինած շէնքերուն եւ յուշարձաններուն վրայ։ Լեհաստան, Ուկրայնա եւ այլ վայրեր գաղթած Հայերը արձանագրութեան համար օգտագործած են նաեւ շէնքերու գերանները։ Այդ ձեւի արձանագրութիւններ գտնուած են նաեւ Արեւմտեան Ուկրայնիոյ հայաշատ քաղաքներու մէջ եւ ներկայիս անոնք կը ցուցադրուին Լվովի պատմութեան թանգարանը։

Հայերը Զամոստիէ հաստատուած են աւելի քան 400 տարի առաջ եւ արժանացած են լեհ իշխանութիւններու բարեացակամ վերաբերումին։ 1585ին հրովարտակով մը իրաւունք կը տրուէր տեղացի Հայերուն ազատ զբաղիլ զանազան արհեստներով եւ առեւտուրով, ունենալ սեփական դատարան՝ Հայոց դատաստանագիրքի կիրարկումով։ Հոն կը հաստատուին բազմաթիւ հայ գաղթականներ Թուրքիայէ, Պարսկաստանէ, Խրիմէ եւ Լեհաստանի այլ վայրերէ։ Գաղութը գոյութիւն ունեցած է աւելի քան երկու դար եւ դարձած է հայ գրչութեան փոքր կեդրոններէն մէկը։ Հոն աշխատած են գրիչներ Յակոբ Դպիր, Լուսիկ Սարկաւագ, Նիկոլ Երէց, Վարդերէս Աստուածատուր, Մարութայ Դպիր Ամասիացի, Յովհաննէս, Դաւիթ Սարկաւագ։ Զամոստիէ ծնած է լեհահայ ծանօթ մտաւորականը՝ Սիմէոն Լեհացի։ Զամոստիէի հայ գաղութը կարեւոր դեր է խաղացած Լեհաստանի եւ արեւելեան կարգ մը երկիրներու միջեւ հաստատուած առեւտրական եւ մշակութային կապերուն մէջ։

Այդ կապերուն, ինչպէս նաեւ գաղութի պատմութեան ուսումնասիրութեամբ զբաղած է Լիւպլինի համալսարանի դոցենտ, տոքթէօր Միրոսլաւա Զաքժեւսկա-Դուբասովա, որ քանի մը տարի առաջ այդ հարցերուն նուիրուած ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը լոյս ընծայեց Լիւպլինի մէջ։

«Պատմա — բանասիրական Հանդէս»ի մէջ լայն տեղեկագրութիւն մը ունի այս մասին լեհ արեւելագէտ տոքթէօր Ե. Տրիյարսկի։

ԱՌԱԾԱՆԻ

Երբ մանուկը մկրտուած է՝ սանահայրերը չեն պակսիր։ (Անգլիական)

Եթէ գիտութիւնը հայրենիք չունի, գիտունը ունի։ (Ֆրանսական)

Պատերազմի նժոյգները սահմանագլուխներուն վրայ կը ծնին։ (Չինական)

Ծննդավայրը գեղեցիկ է, գերեզման իսկ ըլլայ։ (Արաբական)

Ծուած կողմդ կ'իյնաս։ (Ֆրանսական)

Ով որ իբրեւ փրկիչ կը ներկայանայ՝ կրնայ խաչուիլ։ (Սպանական)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՒՍՏՐԱԼԻՈՅ հայ գաղութը ունի երկու շաբաթօրեայ հայկական վարժարան՝ «Թարգմանչաց» եւ «Փափազեան» անուններով։ Առաջինը, որ կը գտնուի Սիտնէի Վիլըպի հայաշատ թաղամասը, հիմնուած է եօթը տարի առաջ։ 1971ին վարժարանի աշակերտութեան թիւը 200է աւելի եղած է, մանկապարտէզի, նախապատրաստականի եւ նախակրթարանի բաժիններով։ Ուսուցչութեան կազմը կը բաղկանայ տասը դասատուներէ։ Կը դասաւանդուին հայերէն քերականութիւն եւ Հայոց պատմութիւն։ Երկրորդը՝ Գապրամաթայի հայահոծ շրջանը, հինգ տարի առաջ հիմնուած է։ «Փափազեան» վարժարանի անցեալ տարեշրջանի աշակերտութեան թիւն է եղած 126 հոգի։ Ունի չորս դասարան, իր մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով։ Ուսուցչութեան թիւը 7 հոգի։ Զոյգ վարժարաններն ալ կը ղեկավարուին Հայ Մշակութային Միութեան նշանակած հոգաբարձութեամբ։

ԵԹՈՎՊԻՈՅ հայ գաղութը կը հաշուէ 1000-1500 Հայ, մեծ մասամբ Կիլիկեցի։ Մեծամասնութիւնը կ'ապրի Ատիս Ապապա։ Գաղութը ունի իր եկեղեցին՝ Ս. Գէորգ եւ դպրոցը՝ «Գէորգով Ազգային վարժարան»։ Աշակերտութեան թիւն է մօտ հարիւր հոգի։ Դպրոցի նոր տնօրէնն է երիտասարդ լիբանահայ Անդրանիկ Եկէնեան։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ քալելու ախոյենութեան մրցումը տեղի ունեցած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի դաշտին վրայ։ 22 մարզիկներ մասնակցած են այս մըրցումին, որ վերջ գտած է Էլի Տաքէսեանի փայլուն յաղթանակով։ Լիբանանի ախոյեանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, թիւ 1-2 (Յունուար - Փետրուար) 1972, նուիրուած Պետրոս Դուրեանի մահուան հարիւրամեակին։ Ճոխ բովանդակութիւն։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Եթէ գործը այս հանգամանքը չառնէր, հոգս անգամ չէ, եղբակացուց Մարգար էֆէնտի, բայց հիմա ալ արժանապատուութեան խնդիր դարձած է ինծի համար... այդ ժամկոչը հոդ չի կրնար մնալ...

— Այսպէս է, հաստատեց Քերովբէ էֆէնտի։

— Դուն ալ եթէ իմ տեղս ըլլայիր, այդպէս պիտի չվարուէի՞ր։

— Բնականաբար։

— Հիմա դուն իբրեւ վարչութեան անդամ չե՞ս կրնար այդ ժամկոչը հոնկէ վռնտել տալ։

Քերովբէ էֆէնտին պահ մը մտածեց, ճակատը շփեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչպէս կարելի է միջամտել, երբ խնդիրը վարչութեան սեղանին վրայ չէ։

— Ճամ՛ըմ, ըրըէ բերան լմացած կ'ըլլաք եւ թաղին մէջ տիրող յուզումը հանդարտեցնելու համար թաղական խորհուրդին հրաման կ'ընէք, —որ Վարդան աղբարը ճամբուի։

— Չըլլար, Մարգար էֆէնտի, չըլլար, մենք մեր կողմէ չենք կրնար միջամտել, ուրիշ ճամբայ մը գտնելու է...

— Մտածէ տեսնենք, դուն սասնկ գործերու մէջ աւելի փորձառութիւն ունիս։

Քերովբէ էֆէնտի սիկարէթ մը վառեց, մուխը դէպի ձեղունը արձակեց ու ըսաւ.

— Թաղեցիներուն տրամադրութիւնն ի՞նչ է ժամկոչին ու թաղական խորհուրդին հանդէպ։

— Ամէնքն ալ այս եղած խաղքութիւնը կը դատապարտեն կոր...

— Նոյնիսկ կարծեմ ըսիք, որ թաղական խորհուրդի մէջ ալ երկու անդամ ժամկոչին հակառակ են։

— Այո, հաստատեց Մարգար էֆէնտի, Մանուկ աղան եւ մէյ մըն ալ ուրիշ մը։

— Այն ատեն տեսէք ինչ կ'ընէք. թաղեցիները թող բողոքագիր մը մատուցանեն մեզի. միւս կողմէ ալ երկու թաղականները պատճառաբանեալ հրաժարական մը տան, այն ատեն վարչութիւնը իրաւունք կ'ունենայ միջամտելու, քննութիւն կատարելու եւ պարտ ու պատշաճը տնօրինելու։

— Բայց ատով խնդիրը որչափ մեծցուցած պիտի ըլլանք։

— Ի՞նչ ընենք, ուրիշ կերպ մենք չենք կրնար միջամտել։

Երկու բարեկամները քիչ մը եւս շարունակեցին իրենց խօսակցութիւնը, եւ Մարգար էֆէնտի հրաժեշտ առնելով մեկնեցաւ։

Չըլլայ նէ անանկ ընենք, կը խորհէր ճամբան, հանրագրութիւն մը պատրաստենք, ստորագրել տանք, հարկաւ քանի մը հարիւր ստորագրութիւն կրնանք հաւաքել...

Ճամբան նշմարեց իր ազգական խմբագիրը, որ աճապարանքով կ'երթար եւ խկոյն յիշեց, որ անոր ալ խօսելիք ունէր։

— Նշանի՛կ, Նշանի՛կ, պոռաց։

Խմբագիրը կեցաւ, տեսաւ Մարգար էֆէնտին ու վազեց եկաւ ժպտերես։

— Ի՞նչ սասնկ կը վազես կոր, ըսաւ վաճառականը։

— Խմբագրատուն կ'երթայի կոր... ուշ մնացի։

— Սա մեր թաղին վրայ բան մը չգրե՞ս։

— Ի՞նչ կայ որ ձեր թաղին մէջ։

— Զարմանալի բան, այս ի՞նչ տեսակ խմբագիր ես, ամբողջ թաղը տակնուվրայ եղած է եւ դուն լուր չունիս։

— Հաւատացէք, որ բան մը չեմ իմացած, պատմեցէք տեսնեմ։

Մարգար էֆէնտի իրողութիւնը քանի մը բառով բացատրեց եւ աւելցուց.

— Վաղուան թերթին մէջ պզտիկ աղուոր բան մը գրէ։

— Շատ աղէկ, Մարգար էֆէնտի։

— Բայց չմոռնաս, անպատճառ գրես, կը հասկնա՞ս կոր...

— Ինչո՞ւ պիտի մոռնամ, քանի որ այսչափ կը փափաքիք, կը գրեմ, ես կ'ուզե՞մ ձեզ վշտացնել... ազգական ենք նէ։

Մարգար էֆէնտի ժիլէին գրպանը խառնեց, ոսկի մը հանեց, տուաւ Նշանիկին եւ ըսաւ.

— Վաղն առտու թերթին մէջ տեսնելու եմ հա...

— Վստահ եղէք, հիմա կը գրեմ, կը յանձնեմ։

— Սանկ զօրլու, կծու բան մը։

— Փափաքածէդ ալ աւելի, այդ մասին բնաւ հոգ մի ընէք։

Եւ խմբագիրը հեռացաւ դոհ ու զուարթ տպաւորութեան ներքեւ։

Այս գործն ալ տեսանք, մտածեց։

Դ.

Երկուշաբթի առտու, կէսօրին մօտ, Ք. թաղին փոքրիկ հրապարակի սրճարանը լեցուած էր անգործ թաղեցիներով, որոնցմէ ոմանք թուղթ եւ ուրիշներ նարտ կը խաղային եւ մէկ քանիներ ալ սիկարէթ ծխելով օրուան քաղաքականութիւնը կը վերլուծէին, երբ ներս մտաւ վարժարանին երիտասարդ ուսուցիչը, պարոն Թորգոմ, ձեռքը թերթ մը բռնած, յուզուած, բարկացած կերպարանքով մը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔԱՆՆ (Ծովային Ալպեաններ).— Պ. Գաբրիէլ Գարայեան, Օր. Սիմոն Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Զատիկեան եւ զաւակները Ալէն եւ Սերժ, այրի Տիկին Իսկուհի Քիւրքճեան (Պուլկարիա), Պ. Յակոբ Քիւրքճեան (Պուլկարիա), այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց չատ սիրելի կնոջ, մօր, հարսին, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԷՊՐՈՒՀԻ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Ուշագլեան)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 21ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Մարտ 25) առաւօտ ժամը 10,15ին հայկ. ծէսով

Notre Dame de Bon Voyage à Cannes

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Karayan
6, Ave. St.- Jean — Cannes (06).

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Անոյշ Բօրիաղեան եւ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Սարգիսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐԱՄ ԲՕՐԻԱՋԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, յիշատակ յարութեան Ղազարու, կիրակնամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք՝ 16ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան դռնբացէք ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 25, կիրակնամուտք, երեկոյեան ժամերգութիւն եւ լոյս զըւարթ ժամը 5ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ դռնբացէք 5ին:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք իրիկուան 5ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

×

ՊՈՒԼ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք 16,30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն 18,30ին, յիշատակ տասը կուսանաց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (26 Մարտ) ժամը 10,30ին հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ ուռօրհնէք:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի բացառիկ ընդհ. ժողովը Կիրակի (Մարտ 26) ժամը 3ին դպրոցի սրահը: Բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ ըլլալ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը 24 Մարտ, Ուրբաթ օր, կէսօրէ յետոյ ժամը 4ին: 1 Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք, Պուա-Քոլոմպ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը իր բոլոր ընկերուհիներուն անունով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ա. Ճերմակեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մարկարոսեանի, Տէր եւ Տիկին Տարազճեանի եւ իրենց զաւկին, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեանի, Տէր եւ Տիկին Սաղաթէլեանի, ընկերուհի Ինճէեանի եւ իր զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սատոեանի եւ իրենց զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Գապազճեանի եւ իրենց զաւակներուն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, ազգականին եւ կնքահօր՝ Գրիգոր Ճերմակեանի մահուան առթիւ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. Պաղտասար Ծառուկեանի եւ ընտանիքին իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝ Ռոպէր Ծառուկեանի արկածալի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ ողբացեալին ծնողքը 100 Փր. կը նուիրէ Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ 50 Փր. «Յառաջ»ի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

կը խօսին

ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը
ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր կոմիտէները, ենթակոմիտէները, խումբերը, այս Ուրբաթ (Մարտ 24) ժամը 20ին Մշակոյթի Տան մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Օր. Մատլէն Ճէլալեան 200 Փր., Վանիկ Անդրանիկեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Ա. Կարապետեան 50, արկածամահ Նուպար Փանոսեանի թաղման առթիւ Մկրեան եւ Վ. Գրիգորեան ընտանիքներ, Վալանսէն այրի Տիկ. Ճինպաշեան, Պոլիսէն այրի Տիկ. Փանոսեան եւ զաւակը, Պոլսէն Պր. Առաքելեան 100ական, ատամնաբոյժ Ա. Պիպէրեան 50, Սիւզան Սարաֆեան եւ ընտանիք 50, Տիկիններ Ս. Սարգիսեան, Գայաճեան 30ական, Տէր-Խաչատուրեան 10, Ոմն եւ Պր. Ն. Գիրիճեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Հ. Միքայէլեան 50:

(Շար.)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փարրոնաժի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ

:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

MUSEE GUIMET
6, Place d'Iéna, Paris — Métro Iéna

U. G. A. B.

La Commission Culturelle et le Club des Jeunes vous proposent — dans le cadre du cycle auditions — Débats 72 :

LE VENDREDI 24 MARS A 20 h. 45

L'AVANT - GARDE
DANS LES
ARTS PLASTIQUES

En présence de

Carzou — Gamsaragan — Jansem — Utudjian et la participation des critiques d'Art de l'*Aurore*, l'*Humanité*, *Paris-Martch*, *La Galerie*

Deuxième Partie :

à Propos d'ARNO BABADJANIAN

avec la participation de : D. Baud, A. Gazarian, M. Liljefors, R. Pétrossian

Présentation : G. Hampartzoumian, M. Hofmann

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15–21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ Թաղամաս, մեթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական:

Տախտակերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 Փրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին խսաեանցիներ եւ համակիրներ:

AIX-EN-PROVENCE

ARMENIA MONDIA

EXPOSITION
ARMÉNIE

Casino Municipal d'Aix-Thermal, Salon Rouge du Restaurant Vendôme, Place de la Libération

du Mercredi 22 Mars au Mardi 28 Mars, de 11 à 21 heures.

Δ

Nouveaux Livres — Disques — Tapis des objets en cuivre — des instruments de musique et des diapositifs sur l'Arménie, etc., etc.

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ–Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՌԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸՆԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար

որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ

ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են

ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պազըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, Նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօլնիէ, Տիամանթէօ ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ՇԱԲԱԹ 25 ՄԱՐՏ
SAMEDI 25 MARS 1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12375

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

(Հռոմի դաշնագրերու 15ամեակին առթիւ)

Բ.

Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները ըստեղծելու ճամբուն վրայ առաջին քայլն եղաւ Եւրոպայի Խորհուրդին կազմութիւնը, որուն կեդրոնն է Ստրազպուրկ, իբրեւ աշխարհագրականօրէն ամենամօտիկ քաղաքը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն:

Այս Խորհուրդը անձայն — անշշուկ կը գործէ տարիներէ ի վեր: Շատ քիչ անգամ կը լսուի իր ձայնը, երբ խնդիր ծագի իր ծոցէն հեռացնելու անդամ այն Պետութիւնը, որ իր երկրին մէջ չի գործադրեր ժողովրդավարական սկզբունքները — ինչպէս, օրինակ, Յունաստանը:

Երկրորդ քայլն էր Ֆրանսայի հանգուցեալ Արտաքին նախարար «Ռոպէր Շումանի ծրագիրը», յղացուած 1950ին եւ վաւերացուած 1952ին: Այս ծրագրով 1953 Մայիս մէկին կեանքի կոչուեցաւ Ածուխի եւ Պողպատի Եւրոպական Միութիւնը՝ Հասարակաց Շուկայի անդամ Պետութեանց միջեւ, որոնց բնակչութեան ընդհանուր թիւն էր, քան տարի առաջ, 160 միլիոն հոգի: Անգլիա որոշեց հաստատել այս կազմակերպութեան հետ, առանց պաշտօնապէս յարելու անոր:

Երրորդ քայլն եղաւ Եւրոպայի հաւաքական պաշտպանութեան ծրագիրը, որուն դէմ դիրք ճշդեց Խորհրդային Միութիւնը եւ «պաղ պատերազմ»ի միջոցաւ փորձեց արգիլել անոր իրագործումը: Ֆրանսական Խորհրդարանը մերժեց վաւերացնել այս ծրագիրը, որ նախաքայլ մը կը նկատուէր դէպի Արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը:

Չորրորդ քայլն էր Եւրատոմի եւ Հասարակաց Շուկայի ծրագիրը, որ յղացուեցաւ 1955ի ամառը Մեսինայի մէջ՝ ծանօթ վեց Պետութեանց խորհրդաժողովին կողմէ: Մէկուկէս տարուան աշխատանքէ վերջ, Պելժիքայի Արտաքին նախարար ընկերվարական Փօլ-Հանրի Սփաաք յաջողեցաւ պատրաստել կողմերուն ընդունելի համաձայնագրեր, որոնք 1957 Մարտի սկիզբը վաւերացուեցան Վեցերու Արտաքին նախարարներու խորհրդաժողովին կողմէ, գումարուած Փարիզի մէջ:

Այդ համաձայնագրերն են, որ ստորագրուեցան Հռոմի մէջ, 25 Մարտ 1957ին: Ծանօթ էր Մոսկուա: Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքօ վեց Պետութեանց ուղղուած «Յայտարարութիւն» մը, առաջարկեց հրաժարիլ Եւրատոմի եւ Հասարակաց Շուկայի ծրագրէն՝ համեմատական շրջանակի մէջ եւ ստեղծել նման կազմակերպութիւն մը համեւրոպական ստիճանաչափի վրայ, աւելցնելով որ ի հարկին Միացեալ Նահանգներն ալ կրնան միանալ անոր:

Վեցերը կարեւորութիւն չընծայեցին խորհրդային առաջարկին, ուզելով կազմակերպել Եւրոպան, առանց Մոսկուայի միջամտութեան:

Հասարակաց Շուկան եւ Միացեալ Եւրոպայի գաղափարը օրէ օր գետին շահեցաւ: Պրիւսէլ դարձաւ կեդրոնատեղին այս կազմակերպութեան: Մէկուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր այնտեղ է, որ կը վճռուին Վեցերու Եւրոպան հետաքրքրող քաղաքական, տնտեսական, ելմտական, ընկերային եւ այլ խնդիրներ: Մասնաւորաբար վէճի ու սակարկութեան առարկայ կը դառնային երկրագործական բերքերը, որոնց միատեսակ գիներու որոշումը յաճախ ամիսներ կը տեւէ եւ անհամաձայնութեանց տեղի կուտայ: Վերջին օրինակը տեսնուեցաւ քանի մը օր առաջ, Մարտ 21ին, երբ Գերմանիոյ Երկրագործական նախարարը անակնկալ կերպով ձգեց ժողովասրահը եւ մեկնեցաւ Պոն՝ վարչապետէն հրահանգ ստանալու համար: Առաջին անգամը չէ, որ կը ծագին նման վէճեր, որոնք ի վերջոյ կը յանգին համաձայնութեան, ինչպէս ներկայ պարագային:

Վեցերու Արտաքին եւ Ելմտական նախարարները աւելի դիւրաւ իրար կը հասկնան, երբ խնդիրը քաղաքական կամ տնտեսական առեւտրական հանգամանք կը ներկայացնէ, ինչպէս կը հաստատէին վերջերս Մօրիս Շուման եւ Ժիսքար տ'Էսթէն:

Պրիւսէլի արտակարգ օրակարգին վրայ կան տակաւին բազմաթիւ բարդ հարցեր, որոնք իրենց լուծումին կը սպասեն:

Ներկայիս Վեցերը դարձած են Տասը՝ Մեծն Բրիտանիոյ, Իրլանտայի, Տանըմարքայի եւ Նորվեկիոյ յարումով Հասարակաց Շուկային կամ, ինչպէս սովոր են ըսել՝ Եւրոպայի Տնտեսական Հաւաքականութեան (Քոմիւնոթէ Էքոնոմիք տը լ'Էօրոփ): Տարիներու տաժանելի երկունքէն ետք, վերջապէս Անգլիա մտաւ Հասարակաց Շուկային մէջ, ստանձնելով մը աւելի բարձրացնելով հմայքն ու հեղինակութիւնը եւրոպական այս մեծ կազմակերպութեան, կոչուած այսուհետեւ ստանձնելու աւելի մեծ ու կարեւոր պատասխանատուութիւններ ո՛չ միայն տնտեսական — ելմտական մարզին մէջ, այլ նաեւ քաղաքական գետնի վրայ:

Հանրապետութեան Նախագահ Ժորժ Փոմփիտու Մարտ 16ի իր Մամլոյ Ասուլիսին մէջ ծանրացաւ Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումին, մասնաւորաբար Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութեան վրայ: Տասը Պետութիւնները յառաջիկայ աշնան «գերատիճան խորհրդաժողով» մը պիտի գումարեն իր նախագահութեան տակ:

Հաւանաբար յառաջիկայ Ապրիլ 23ին Ֆրանսայի մէջ տեղի պիտի ունենայ Հանրաքուէ՝ վաւերացնելու համար Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային ընդլայնումին վերաբերեալ դաշնագիրը, իբրեւ նախաքայլ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութեան, որ տակաւին կը մնայ հեռաւոր նպատակ:

Մոսկուա փոխած է իր դիրքը այս մասին: Բրեժնեւ Մարտ 20ին Կրեմլինի մէջ խօսած ճառով կ'ընդունէր, որ Եւրոպայի Տնտեսական Միութիւնը մաս կը կազմէ Արեւմտեան Եւրոպայի իրական կացութեան: Տասնեւհինգ տարի պայքար մղելէ վերջ, Մոսկուա այժմ դրական դիրք կը բռնէ Հասարակաց Շուկային հանդէպ: Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնն ալ վերաքննութեան կ'ենթարկէ ցարդ իր հետապնդած բացասական դիրքը այս խնդրին մէջ:

Հանրապետութեան Նախագահին Հանրաքուէի առաջարկը շփոթութեան մատնած է ձախակողմեան կուսակցութեանց վարիչները, որոնք շատ հաւանաբար պիտի նախընտրեն ձեռնպահ մնալ, չմասնակցիլ քուէարկութեան, բացէ ի բաց չհակասելու համար ցարդ իրենց հետեւած քաղաքականութեան:

Ամէն պարագայի Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը ամէն օր աստիճան մը աւելի գետին կը շահի մտքերու մէջ: Սակայն անոր իրականացման համար կան բազմաթիւ արգելքներ, զորս խիստ դժուար պիտի ըլլայ բառնալ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈԼԺԵՆԻՑԻՆ ԵՒ ՌՈՒՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ԽՄԲ. — Ալէն Ժաքոյ հետեւեալ անգ-ուղարձերու արձագանգը կը հանդիսանայ Մոնտի մէջ, Սոլժենիցինի տարակարծութիւններու մասին ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ հետ:

Ալեքսանդր Սոլժենիցին նամակ մը յղած է Պիմէն պատրիարքի, պետը Խորհ. Միութեան Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ: Նամակին պատճէնը ձեռքն է անցած բազմաթիւ օտար թղթակիցներու, Մոսկուա:

Գրագէտը կ'ամբաստանէ եկեղեցին, որ կ'օժանդակէ Պետութեան ջնջելու կրօնական ոգին Խորհ. Միութեան մէջ: Ան կը դատապարտէ պատրիարքը, որ իր կրօնական կեցուածքով թոյլ կուտայ, որ եկեղեցին խեղդուի:

«Մենք կորսնցնելու վրայ ենք քրիստոնեայ ժողովուրդի մը վերջին յատկանիշերը: Այս պիտի չըլլա՞ր հիմնական մտահոգութիւնը ռուս պատրիարքին: Արդ, դուք, եկեղեցւոյ նուիրապետութիւնը, կը համակերպիք ատոր, եւ կը նպաստէք անոր յաւակնելով, թէ խղճի ազատութեան ապացոյց է այն իրողութիւնը, որ մենք հարկադրուած ենք մեր անպաշտպան զաւակները յանձնել ոչ թէ չէզոք ձեռքերու, այլ ամէնէն նախնական ու ամէնէն անպարկեշտ անաստուածեան քարոզչութեան:

«... Ինչ փաստերով կրնանք համոզուիլ, թէ Եկեղեցիին հոգիին եւ մարմնին ծրագրուած քանդումը, անաստուածեաններու ղեկավարութեան տակ, լաւագոյն կերպն է ապահովելու իր գոյութիւնը: Ապահովել գոյութիւնը որո՞ւ համար: Բնականաբար ոչ Քրիստոսի, եւ ի՞նչպէս, յանուն սուտի՞ մը: Սակայն սուտէ մը ետք, ո՞ր ձեռքերն են, որ կրնան սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը տալ:

Սոլժենիցին մտահոգ է նաեւ տեսնելով, թէ պատրիարքը կը համակերպի, որ Պետութիւնը պահպանէ այնպիսի մտայնութիւն մը, ուր անհատները, վախի ազդեցութեան տակ, հեռանան Եկեղեցիէն եւ ուր հաւատացեալները «հրապարակաւ ծաղր ու ծանակ դառնան» տգէտներու կողմէ: Վերջապէս կ'ուզէ, որ պատրիարքը ինքնիրեն հարց տայ Պահքի այս օրերուն, թէ «իր ծառայութիւնները ուրիշ ի՞նչ նպատակներ կրնան ունենալ ժողովուրդի մը մէջ, որ կորսնցուցած է թէ՛ իր քրիստոնէական ոգին եւ թէ անոր երեւոյթը»:

Առաջին անգամն է, որ Սոլժենիցին ուղղակի կը յարձակի Խորհ. Միութեան Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան վրայ: Ընդհանուր ձեւով արդէն քիչ է թիւը խորհրդային այն գրողներուն, որոնք ցարդ այս հարցը շօշափած են:

Սոլժենիցինի նամակը կը զուգադիպի անաստուածութեան քարոզչութեան վերածնունդին Խորհ. Միութեան մէջ: Միաժամանակ զանազան հրատարակութիւններ լոյս տեսան վերջերս Մոսկուայի մէջ, որոնք կը ձգտէին ցոյց տալ, թէ կրօնական որոշ ազատութիւն կայ Խորհ. Միութեան մէջ:

Ոչ մէկ տեղ, սակայն, քաղաքային կամ կրօնական իշխանութիւնները թոյլ տուին այս վերջին տարիներուն, որ հրատարակուին ճշգրիտ թիւեր բաց եկեղեցիներու կամ կրօնական դասու թիւերուն մասին:

Սոլժենիցին հաւատացեալ մը ըլլալու համբաւ ունի, ինչպէս կը վկայէ արդէն իր զանազան գործերուն ներշնչումը: Վերջերս մանչ մը ունեցաւ, զոր մկրտել տուաւ: Միւս կողմէ կ'ըսուի, թէ անցեալ տարի զանգատած էր, թէ կ'ուզեն զինքը ստիպել, որպէսզի Աստուծոյ անունը գըլխագիրով չգրէ. «Ձեմ կրնար, կը գրէր այն ատեն, մինչեւ հող իջնել»: Վերջապէս շշուկներ տարածուած էին քանի մը ամիսներ առաջ, ըստ որոնց անձնական դժուարութիւններ զինքը ընդդիմութեան մէջ դրած էին ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ վարիչներուն հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Թուրքիոյ վարչապետին եօրեայ այցելութիւնը Ուաշինկթըն, վերջ գտաւ աջքի օր: Նիհատ Էրիմ Նիւ Եորքի ճամբով Անգարա վերադարձաւ:

Միացեալ զեկոյցի մը մէջ Նիքսըն կը յիշեցնէ, թէ Թուրքիա կարեւոր անդամներէն է Ատլանտեան Ուխտի եւ, հետեւաբար, որեւէ արտաքին միջամտութիւն Թուրքիոյ ներքին գործերուն մէջ անընդունելի կը նկատուի Մ. Նահանգներու համար: Միւս կողմէ երկու կողմերը կը վերահաստատեն իրենց միացեալ դիրքը արեւելեան Միջերկրականի կացութեամբ, որ ըստ իրենց պէտք է «կայուն վիճակ» ներկայացնէ: Քաղաքական աղբիւրները կը հաղորդեն, թէ Թուրքիա խոստում ստացած է ամերիկեան կառավարութենէն զինուորական օժանդակութեան մը մասին՝ արդիականացնելու համար ցամաքային, օդային եւ ծովային իր բանակները:

Միացեալ զեկոյցը յիշատակութիւն չի կատարեր գումարի մասին: Ամերիկեան Խորհրդարանը վերջերս 40 առ հարիւր իջեցուցած էր Թուրքիոյ սահմանուած օժանդակութեան գումարը (100 միլիոն տոլար), որով 60 միլիոն տոլար կը մնայ յատկացնելիք:

Մինչ Նիհատ Էրիմ ամերիկեան տոլարները առած Անգարա կը վերադառնայ, անդին Թուրք իշխանութիւնները կը ձերբակալէին Անգարայի Իրաւագիտական համալսարանի չորս փրոֆեսէօրներ, որոնք պաշտպանած են եղեր «ձախապաշտներ» դատավարութեան մը ընթացքին: Ասկէ զատ ալ ըստ Անգարայի իշխանութիւններուն, ծայրայեղ ձախ կազմակերպութեանց 150 անդամներ ձերբակալուած են:

Նախագահ Սունայ ալ ստորագրեց երեք ծայրայեղ ձախերու մահավճիռը, բայց մահապարտները պիտի չգնդակահարուին ցորչափ վերաքննութեան բոլոր միջոցները եւ դատերը սպառած չըլլան: Ցիշենք որ Փարիզի մէջ կազմուած է մարմին մը ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ դատապարտեալներուն: Այս անգամ բազմաթիւ անձնաւորութեանց կարգին Անտրէ Մալրօ ալ անձնապէս միջամտեց, որպէսզի մահավճիռները չգործադրուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը հերքեց այն ամբաստանութիւնը, ըստ որուն գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքուած է Թել Ավիվի եւ Ամմանի միջեւ: Հիւսէյն յիշեցուց, թէ իր ներկայացուցած ծրագիրը «ապագայի» համար է, երբ վերատացուին արաբ հողերը: Մարդկային Իրաւանց Լիկան ամբաստանեց Իսրայէլի կառավարութիւնը «պատերազմի ոճիրով» գրաւեալ հողերու վրայ: ՄԱԿի Իսրայէլի ներկայացուցիչը մերժեց ընդունիլ ամբաստանութիւնը:

ՉԷՐՔԷԶԱՀԱՅԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ԵՒ ԱՐՄԱՒԻՐ ՔԱՂԱՔԻ ՀԻՄՆՈՒՄԸ

Հայկական գաղթավայրերու մէջ գրեթէ չուսումնասիրուած մարզ մըն է Հիւսիսային Կովկասի լեռնցի ժողովուրդներու մէջ դարեր ապրող Հայերու անցեալը: Այս հարցին է նուիրուած Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակած «Լրաբեր» ամսագրի 1971ի 5րդ համարին մէջ ռուսերէն լեզուով լոյս տեսած վերոյիշեալ վերնագրով ընդարձակ գրութիւնը, որուն ամփոփ բովանդակութիւնը կուտանք ստորեւ:

Հիւսիսային Կովկասի լեռներուն մէջ Հայերը հաստատուած են վաղուց, շատերը ազնուական դասի մէջ մտած են եւ ունեցած իրենց դրուժինաները (ջոկատ), որոնք առաջին կարգի հեծեալներ էին. շատեր ալ իրենց քաջագործութիւններով ազնուականի կոչում ստացած են: Չէրքէզ աւատապետները իրենց երախաներու դաստիարակութիւնը հայ ընտանիքներու կը յանձնէին եւ այդպիսիները կը կոչուէին աթալիքներ եւ կը համարուէին արենակից ազգակիցներ: Ուստի՝ չէրքէզ իշխանը այդ ընտանիքներու պաշտպանն էր, իբրեւ հարազատներու:

Հայերը երկար դարեր ապրելով Չէրքէզներու մէջ, մոռցան իրենց մայրենի լեզուն եւ խրացուցին անոնց լեզուն, կենցաղը, հագուստը, սակայն խստօրէն պահեցին իրենց հաւատքն ու սովորութիւնները: Անոնք իրենք զիրենք կը համարէին գաղթականներ եւ կ'երազէին օր մը վերադառնալ իրենց հայրենիքը, ուրկէ հարկադրաբար հեռացած էին:

Այս Հայերը այլ գաղութներու պէս իրենց տարեգրութիւնը չեն ունեցած, որով՝ իրենց մասին շատ քիչ տեղեկութիւններ մնացած են:

Խ. Փորքշեան կը յիշէ միայն 1915 թուին «*Արարատ*»ի մէջ լոյս տեսած Տէր-Պօղոսեանի գրութիւնը, սակայն ան տեղեակ չէ Ռոստոմ բէգ Երզնկեանի աշխատութեան, որ շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կուտայ Չէրքէզահայերու մասին, եւ որ վերջերս տպուեցաւ «*Բանբեր Հայաստանի արխիւների*» 1971ի Ա. թիւին մէջ:

Երբ 1779ին, Խրիմի Հայերը Եկատերինա Բ. կայսրուհիի կարգադրութեամբ հարկադրաբար տեղափոխուեցան Դոնի շրջանը, ուր հիմնեցին հինգ գիւղեր եւ Նոր Նախիջեւան քաղաքը, առեւտրական կապեր հաստատեցին Չէրքէզահայերու հետ: Այս երկու գաղթավայրերը միաժամանակ սաեղծուեցան ԺԱ. դարու վերջերը եւ հայրենիքի միեւնոյն բնագաւառի բնակիչներ էին, իրարու հետ յարաբերութիւններ ունէին, ուստի՝ Նոր Նախիջեւան գաղթելով, նորէն իրենց յարաբերութիւնները վերանորոգեցին:

Չէրքէզահայերը տեսնելով Նոր Նախիջեւանցիներու բարւոք կեանքը, վայելած արտօնութիւններն ու ազատ առեւտուրը, երազեցին ռուսական հողերու վրայ հիմնել քաղաք մը: 1783ին, 50 հայ ընտանիքներ ռուս կառավարութեան արտօնութեամբ հաստատուեցան Գէորգեւի աւանամբոցը, ուր հիմնեցին եկեղեցի եւ դպրոց, հայկական շուկայ եւ հիւրանոց: Հիմը դրին տեղւոյն մեծ տօնավաճառին, ուր բոլոր լեռնցիները իրենց գիւղական ապրանքները կը վաճառէին եւ կը գնէին արդիւնաբերական ապրանքներ:

1808 – 1909 թուականներուն, Նախիջեւանցի 50 ընտանիքներ փոխադրուեցան Ստաւրապոլ քաղաքը, ռուս կառավարութեան հրաւէրով: Այստեղ, Հայերը աշխոյժ առեւտրական կապեր հաստատեցին Լեռնցիներու հետ: Տարին երկու անգամ հսկայ տօնավաճառներ տեղի կ'ունենային: Այս նոր գաղթօճախը հաստատուեցան 30 նոր Նախիջեւանցիներ եւս:

1783ին, Գէորգեւսկիները իրենց մօտ հրաւիրեցին համայն Ռուսաստանի առաջնորդ Արղութեան արքեպիսկոպոսը, որ արտօնութիւն ստացաւ ռուս կառավարութենէն, Հայերու ռուսական հողերու վրայ հաստատման համար: Ապա, քահանաներ ուղարկեց Հայերու մօտ, քարոզչութեան համար: Թիֆլիզէն Ստաւրապոլ եկաւ յայտնի հարուստ Թամամշեւը. Գիզլարէն եկան Քանանովները, Քալանթարեանները եւ ուրիշներ:

Արղութեանի այցելութենէն ետք, Չէրքէզահայերու մեծաւորներէն ներկայացուցիչներ հաւաքուեցան Նոր Նախիջեւան, ու հիացան տեղի Հայերուն վայելած արտօնութիւններու եւ բարեկեցիկ վիճակի վրայ, եւ որոշեցին հաստատուիլ այս քաղաքը: Սակայն, Կուբան գետի ռուսական ափին վրայ, մեծ տարածութեամբ հողեր յատկացուած էին իրենց. ուստի՝ որոշուեցաւ այդ վայրին վրայ հիմնել նոր քաղաք մը: Այս գաղտնի որոշումը իմացան Լեռնցիները, ու արգելք հանդիսացան Հայերու գաղթին:

1820ին, երբ Ալեքսանդր Ա. կայսրը Թականրոգ այցելեց, Չէրքէզահայերու ներկայացուցիչները դիմեցին անոր: Կայսրը, մայրաքաղաք վերադարձին, հրամանագիր ղրկեց (Նոր քաղաքի մը հիմնադրութեան մասին), եւ որ ինկաւ չէրքէզ երեւելի իշխան Փալթակովի ձեռքը: Ան միշտ Հայերու պաշտպանն ու հովանաւորը եղած ըլլալով հանդերձ, խիստ վիրաւորուած զգաց: Արխիմանդրիթ Կարապետը, որ Նախիջեւան գացած Հայերէն մէկն էր, վախնալով իշխանի վրէժխնդրութենէն, չուզեց վերադառնալ տուն: Իշխանը խլեց անոր վեց սորուկները: Կարապետ առանց յուսահատելու, շարունակ քահանայ քարոզիչներու միջոցաւ կը քաջալերէր ռուս հողերու վրայ Հայերու հաստատումը:

1839ին, Կուբանի հրամանատար Զասսի արտօնութեամբ, Հայերը սկսան գետափին հիմնել աւան մը: Առատ հող ստացան եւ, առաջին հերթին, չորս փոքր համայնքներ հիմնեցին գիւղ մը: Գիւղի չորս կողմը հողային պատնէշներ բարձրացուցին, ուր գիշեր ցերեկ պահակները կանգնած էին, Չէրքէզներու յանախակի յարձակումներէն պաշտպանուելու համար: Եկուոր Հայերով գիւղը մեծցաւ, եւ դարուն 50ական թուականներու սկիզբները, բնակիչներուն թիւը հասաւ շուրջ 5000ի: Այդ շրջանին, Հայոց հայրապետ Աշտարակեցիին համաձայնութեամբ, Հայոց առաջին մայրաքաղաքի անունով գիւղը կոչուեցաւ Արմաւիր: Եւ կարճ ժամանակի ընթացքին, այս հայկական քաղաքը դարձաւ առեւտրաարդիւնաբերական մեծ կեդրոն մը:

Թարգմ. Յ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԱԿԱԴ. ԳՐ. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Փրոֆ. Գ. Ղափանցեան ցոյց է տուած նաեւ հայերէնի եւ խուռիերէնի միջեւ գոյութիւն ունեցող ընդհանրութիւնները: Հիւս. Միջագետքի եւ Հայկական Լեռնաշխարհի հարաւ – արեւելեան մասին վրայ կ'ապրէին Խուռիներն ու Սուբարիները, որոնցմէ մնացած են բազմաթիւ բեւեռագիր արձանագրութիւններ: 18րդ դարուն, Ք. Ա. խուռի կամ սուբարի կոչուող ցեղախումբերը կազմեցին Պետութիւն մը, որ պատմութեան մէջ յայտնի է Միտանի անունով:

Խուռիերէն եւ հայերէն լեզուներու մէջ լեզուական ընդհանրութիւններ, ինչպէս պարզած է Ղափանցեան, կան հետեւեալ բառերուն մէջ. խուռիերէն աւթ բառը, որ կը նշանակէ «կին», «ամուսին», իր արմատով կայ մականուններու մէջ՝ Աշտահութա, Աշտաքանդա, Աշտակինա, հասարակ անուններու մէջ՝ աշղուի նման է հայերէն «ասանձ, ամուսնանամ» բառին հետ, ուրկէ ունինք նաեւ « աստղ » բառը: Այս երկուքին ընդհանուր ազբիւրը Ղափանցեան կը համարի ակկադական աշտակու (ամուսին) բառը:

Ղափանցեան փոքր ասիական է համարած նաեւ քանի մը բայերու սահմանական եղանակի անցեալ կատարեալ ժամանակի եզակի թիւին երրորդ դէմքին աւ մասնիկը, ինչպէս՝ տեսաւ, կորաւ, մեռաւ եւայլն: Փոքր ասիական հին աստուածներու անուններէն հայերէնի մէջ մնացած են Արա, Թորգ, Մաղան, Հիպիթ, Ջիւաղ, Թեփղի եւ այլ անուններ:

Ան ուսումնասիրած եւ պարզած է նաեւ Հայոց եւ լազօ–մեգրելական լեզուներու ընդհանրութիւններն ու փոխառութիւնները: Ան այն միտքն է յայտնած, որ հայերէնի կապերը վրացերէնի եւ, մասնաւորապէս, անոր արեւմտեան ճիւղի լեզուներուն հետ շատ հին է, շուրջ 3500 տարուան պատմութիւն ունի: Խեթական բեւեռագիր արձանագրութիւններու հիման վրայ, երբ Հայասայի ցեղերը տարածուած են Սեբաստիայէն մինչեւ Երզրում եւ Ճորոխ գետի միջին եւ վերին հոսանքին մօտ, Սեւ ծովու ափերուն անոնք շփման մէջ գտնուած են Ջաներու՝ Լազերու եւ Մեգրելներու հետ: Ահա այդ ժամանակներէն սկսեալ ընդհանուր բառեր տեղ կը գտնեն յիշեալ լեզուներուն մէջ, ինչպէս օրինակ՝ ականջ, բարդի, բախել, ճորտ, երինջ, որոգայթ, վազորդայն, որովայն, փայլ, քիթ եւայլն: Այս ընդհանրութիւններու կողքին Ղափանցեան պարզած է այն փոխառութիւնները, որոնք հայերէնէն անցած են դանազան (լազօ – մեգրելական) լեզուներուն, ինչպէս թան, մակարդ, մարագ, մուր, փայտ, սարեակ, գերանդի, երկաթ եւայլն: Լազօ–մեգրելերէնէ հայերէնի անցած բառեր են՝ կճուճ, ճղոպուր, ոչխար, ճանճ, լակոտ, ճօճել եւայլն: Ղափանցեան դրաղած եւ պարզած է նաեւ հայերէն եւ բալայերէն՝ հայերէն եւ ասուրա – բաբելական լեզուական ընդհանրութիւններն ու փոխառութիւնները:

Այս լեզուական ընդհանրութիւնները նկատի առնելով Ղափանցեան կարծած է, թէ Հայոց լեզուն իր բնոյթով փոքր ասիական է:

Ի հարկէ, Ղափանցեան չէր ժխտեր հայերէնի հնդեւրոպական չերտը: Սակայն ան կը կարծէր, որ հայերէնին հիմնաշերտը փոքր ասիական է, անոր խօսքով՝ ասիանիկ: Անհրաժեշտ է նկատել, որ յետագային ան չյաջողեցաւ հայերէնի քերականութեան մէջ փոքր ասիական տարրեր գտնել. իր վերջին շրջանի աշխատութիւններուն մէջ ան կը խուսափէր յստակ միտք յայտնելէ, թէեւ չհրաժարեցաւ իր յայտնած տեսակէտէն:

Հայերէնի բնոյթին, ծագումին եւ յետագայ զարգացումին է նուիրուած անոր յետ մահու լոյս տեսած «Հայոց լեզուի պատմութիւն» աշխատութիւնը: «Իմ կարծիքով, կը գրէ հեղինակը, հայերէնի նըկատմամբ ծագումաբանական հետեւութիւն անելը յօգուտ հնդեւրոպականի, թերեւս միակողմանի է... լեզուական տեղային (ասիանիկ) փաստերը, ինչպէս նաեւ Հայ Էթնիկայի, կուլտուրայի *տուեալները խօսում են յօգուտ հայերէնի փոքր ասիական կուլտուրական ծագման, յօգուտ ասիանիկ բնօրրանի»:*

Այս տեսակէտը, այսինքն հայերէն փոքր ասիական լեզու նկատելը, ընդունելութիւն չգտաւ, քանի որ հայերէնի քերականական կառուցուածքին եւ բառային հիմնական կազմին հնդեւրոպա -

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ԾՆՈՂԱՍՊԱՆ ՄԸ

«Ես ալ՝ իմ կարգիս՝ առի պէտք եղած տեղեկութիւնները. հասկցայ թէ անցնող Յուլիսէն ասդին միայն ամուսնացեր են եղեր, մայրս այրիացած ըլլալով երեք տարիէ ի վեր: Փափուքներ կային թէ առաջին ամուսնին կենդանութեանն իսկ զիրար կը սիրեն եղեր. բայց մէջտեղը որեւէ ապացոյց չէր տեսնուեր, ապացոյցը ես ինքս էի զոր նախ պահեր էին, ետքն ալ յուսացեր էին չքացնել:

«Սպասեցի: Իրիկուն մը նորէն երեւցաւ, միշտ հօրս հետ, այդ օրը շատ յուզուած կ'երեւէր, չեմ գիտեր ինչո՞ւ: Ցետոյ, մեկնելու պահուն, ինծի դառնալով ըսաւ.

«Կ'ուզեմ քեզի բարիք մը ընել, որովհետեւ կը տեսնեմ որ պարկեշտ եւ աշխատասէր տղայ մըն ես. օր մը պիտի ուզես ամուսնանալ անշուշտ, քեզի պիտի օգնեմ որ ազատօրէն ընտրես փափաքած կինդ, ես անգամ մը ամուսնացայ հակառակ իմ կամքիս, ու գիտեմ թէ ի՛նչ դժնդակ բան է այդ. հիմա ունեւոր եմ, անզաւակ, ազատ ու տիրուհին իմ հաըստութեանս, ա՛ռ, դրամօժիտ թող ըլլայ այս»:

«Կնքուած խոշոր պահարան մը երկարեց ինծի: Ակնարկս իր վրայ յառեցի ու ըսի. «Դո՞ւն մայրս ես»: Երեք քայլ ետ ընկրկեցաւ ու ձեռքովն աչքերը գոցեց՝ զիս չտեսնելու համար: Միւսը, ամուսինը, հայրս, թեւերուն մէջ առաւ զայն ու երեսս ի վեր պոռաց. «Բայց դուն խենթ ես»: Պատասխանեցի. «Ամենեւին, աղէկ գիտեմ թէ դուք իմ ծնողքս էք. չէք կրնար զիս խաբել. խոստովանեցէ՛ք, գաղտնիքը քովս պիտի մնայ, որեւէ ոխ պիտի չպահեմ ձեզի դէմ, հիմա ինչ որ եմ՝ նոյնը պիտի մնամ, կահագործ մը»:

«Դուրս ելլելու համար ետ ետ կը քաշուէր, միշտ նեցուկ ըլլալով կնոջը որ կը սկսէր հեծկլտալ: Վազեցի ու դուռը գոցեցի, բանալին գրպանս դրի ու յարեցի. «Աղէ՛կ նայէ տիկինին, եւ եթէ կրնաս՝ ուրացիր նորէն թէ մայրս չէ»: Այն ատեն դայրացաւ, տժգունեցաւ, սարսափեցաւ, խորհելով թէ մինչեւ այդ վայրկեանը զգուշութեամբ պահուած գայթակղութիւնը կրնար պայթիլ խկոյն, թէ իրենց դիրքը, իրենց համբաւը, իրենց երջանկութիւնը կրնար մէկ հարուածով կործանիլ, ու թոթովեց. «Սինլքորին մէկն ես դուն որ կ'ուզես այս ձեւերով դրամ քաշել մենէ, հիմա եկուր բարիք ըրէ ամբոխին, սա շինականներուն, օգնէ անոնց, օգտակար եղիր»:

«Մայրս՝ խելայեղ՝ կը կրկնէր, անդադար. «Դուրս ելլենք, դուրս ելլենք»: Եւ որովհետեւ դուռը գոց էր, էրիկը պոռաց. «Եթէ անմիջապէս չբանաս՝ դրամաշորթութեան ամբաստանութեամբ ծակը նետել կուտամ քեզ»: Պաղարիւնս պահած էի. դուռը բացի ու տեսայ սուելերին մէջ թաղուեցնին: Այն ատեն ինծի անանկ եկաւ որ որբացայ խկոյն, երեսի վրայ ձգուեցայ, անարդական վիճակի մը մատնուեցայ. դայրոյթով, ատելութեամբ ու զարշանքով խառն ահռելի տխրութիւն մը համակեց զիս, սրտմտութիւն մը կը դղրդէր բովանդակ էութիւնս, արդարութեան, շիտակութեան, պատիւի եւ արհամարհուած խանդաղատանքի սրտմտութիւնը: Սկսայ վազել, որպէսզի իրենց ետեւէն հասնիմ Սէնի ափունքին՝ ուրկէ պէտք էին անցնիլ, Շաթուի կայարանը երթալու համար: Քիչ վերջ հասայ, մութը կոխեց բոլորովին, խոտին վրայէն կը յառաջանայի դաղտագողի եւ ոտքիս ձայնը չառին բնաւ: Մայրս միշտ կուլար: Հայրս կ'ըսէր. «Ցանցանքը քուկդ է, ինչո՞ւ ուզեցիր զինք անպատճառ տեսնել, մեր դիրքն ունեցողի մը համար յիմարութիւն էր այդ, կրնայինք հեռուէն ալ բարիք ընել իրեն՝ առանց ինքզինքս ցոյց տալու, քանի որ չէինք կրնար իբր մեր զաւակը ճանչնալ զինք. ինչի՞ կը ծառայէին ուրեմն այդ վտանգաւոր այցելութիւնները»:

«Այն ատեն պաղատագին ձեւով մը իրենց առջեւ նետուեցայ. կակազեցի. «Կը տեսնէք որ իմ ծնողքս էք. անգամ մը զիս լքեցիք արդէն, այս անգամ ալ պիտի մերժէ՞ք:

«Այդ պահուն, տէր Նախագահ, կ'երդնում պատուոյս վրայ, յանուն օրէնքին եւ Հանրապետութեան, որ էրիկը ձեռքը վրաս բարձրացուց, հարուած մը տուաւ, եւ որովհետեւ օձիքէն բռներ էի՝ գրպանէն ատրճանակ մը հանեց:

«Աչքս դարձաւ, ասկէ աւելին չեմ գիտեր. կարկինս գրպանս մնացեր էր. սկըսայ հարուածել զինք, հարուածեցի որչափ որ կրնայի: Կինը սկսաւ ճչալ. «Օգնութիւն, բռնեցէք մարդասպանը», ու միանգամայն մօրուքս կը փետտէր կ'երեւի թէ զինքն ալ սպաններ եմ, մի՞թէ ես գիտե՞մ թէ ինչեր ըրի այդ պահուն: Ցետոյ, երբ տեսայ թէ գետին փռուած են երկուքն ալ, առանց մտածելու, բռնեցի եւ Սէնը նետեցի:

«Ահաւասիկ: — Հիմա դատեցէք զիս»:

×

Ամբաստանեալը նորէն իր տեղը նստաւ: Այս յայտնութեան վրայ, դատը յաջորդ նիստին յետաձգուեցաւ: Մօտ օրէն նորէն մէջտեղ պիտի գայ: Եթէ մենք երդուեալներ ըլլայինք, ի՞նչ պիտի ընէինք այս ծնողասպանը:

ԳԻ ՏԸ ՄՈՓԱՍԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՅԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ԻՆՔՆԱՏԻՊ ԱՐԺԷՔԸ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ).— Եթէ 1969ին, Հարաւային Ֆրանսայի հոծ գաղութը, հակառակ իր ազգային անժխտելի դիմագծին, չկրցաւ այլ եւ այլ պատրուակներով սահեղծել մշակութային բացառիկ տօներու շարքը, մոռնալով «ամենայն հայոց» բանաստեղծը Յ. Թումանեան, մեծ թատերագիր Լ. Շանթ, ընկեր Փանջունիի հեղինակը՝ Ե. Օտեան եւ մանաւանդ հայ երաժշտութեան Մեսրոպը՝ Կոմիտաս, որոնց ծննդեան հարիւրամեակն էր, այսօր Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Գրական Ակումբը, նուիրելով յաջորդական երկու դասախօսութիւններ՝ հայ բանաստեղծութեան եւ հայ երաժշտութեան ու մանաւորաբար Կոմիտասի, կը բերէ իր պարզ եւ սրտաբուխ տուրքը հայ խօսքին եւ հայ երգին:

Այսպէս, Դր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ, Հինգշաբթի 16 Մարտ, Պօմոնի սրահին մէջ խօսեցաւ հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքին եւ յատկապէս Կոմիտասի մասին:

Սոյն դասախօսութեան կը նախագահէր բժիշկ Մարսէլ Տէմիրճեան՝ որ համառօտ ձեւով ընդհանուր ակնարկ մը նետեց հայ երաժշտութեան վրայ, բաժնելով զայն երեք շրջաններու: Առաջինը՝ մասնաւորաբար ժողովրդական, կազմուած է աշուղներէ, որոնք շրջագայելով գիւղէ գիւղ, գաւառէ գաւառ, կը փառաւորէին հողը, արտերը... գինին, խրախճանքները, ցաւերը, քաջագործութիւնները, ինչպէս նաեւ 20րդ դարու սկզբի յեղափոխական եւ հայրենասիրական երգերը: Երկրորդ շրջանը՝ 19րդ դարու վերջաւորութենէն մինչեւ 20րդ դարու առաջին քառորդը, մեր երաժշտութեան ամէնէն ինքնատիպ շրջանն է, որուն վրայ ճառագայթեց Կոմիտաս, տալով հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երգերուն բիւրեղային զտութիւն ու վաւերական հարազատութիւն: Իսկ երրորդ շրջանը ժամանակակից շրջանը, որուն առաջնորդներն են Տիգրանեան, Խաչատուրեան, Բաբաջանեան, Օհան Դուրեան, կրելով որոշ ազդեցութիւններ, կորսնցուցած է իր ինքնատիպութիւնը:

Դր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ սկսաւ իր դասախօսութիւնը, տալով Կոմիտասի կենսագրականը, որ կարեւորութիւն ունի իր աշխատանքներուն մէջ: Ծնած 1869ին Կուտինա, շատ համեստ եւ թրքախօս ընտանիքի մը զաւակ, կանուխէն որբ մնացած: Կ՚երգէ եկեղեցիներուն մէջ եւ իր անուշ ձայնին շնորհիւ կը ղրկուի Էջմիածին 1880ին: Հոն կ՚աւարտէ Գէորգեան ճեմարանը: 1896ին Կոմիտաս կը ղրկուի Գերմանիա կատարելագործելու իր երաժշտական ուսումը 1899ին կը վերադառնայ Էջմիածին ու այլեւս բոլորովին կը նուիրուի հայ երաժշտութեան: 1904ին կուտայ իր առաջին համերգը Թիֆլիսի մէջ որուն կը յաջորդէ համերգներու, դասախօսութիւններու եւ իր հանճարին այլ արտայայտութիւններու շարքը: 1906ին ձգելով Էջմիածինը կ՚անցնի արտասահման եւ յատկապէս Փարիզ, ուր կուտայ իր առաջին համերգը՝ Սալ տէ դ՚Ակրիքիւլթիւրի մէջ: Համերգը աննախընթաց յաջողութիւն կ՚արձանագրէ, Եւրոպայի դժուարահաճ արուեստագէտներուն խել հիացում պատճառելով: 1910ին կ՚անցնի Պոլիս, ուր իր «Գուսան» համբաւաւոր երգչախումբով կը գրաւէ Պոլսահայերուն սիրտը: 1915ին, Կոմիտաս, հայ մտաւորականներուն հետ կ՚աքսորուի — չարաթներ կ՚ապրի Չանղըրը, յուսահատ,ջիղերը խանգարուած կը վերադառնայ Պոլիս արդէն խելագար: Կը փոխադրուի Փարիզ՝ Վիլժիւիֆ հիւանդանոցը, ուր կը մեռնի 1935ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Հայաստան 1936ին:

Ապա, Դր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ ընդգծեց Կոմիտասի երաժշտական հանճարը: Տարիներ շարունակ Կոմիտաս վարդապետ հմտութեամբ, համբերութեամբ, բծախնդրութեամբ եւ հոգեկան անշահախնդիր ապրումով կը լսէ, կը ձայնագրէ, կ՚ուսումնասիրէ, կը բազմաձայնէ հայ ժողովրդական եւ եկեղեցական երգերը: Կոմիտաս կը ձերբազատէ հայ երգը արեւելեան աղաւաղող խաղերէն եւ օտարամուտ ելեւէջներէն: Կոմիտասի հանճարը նաեւ պիտի լուծէր հսկայական դժուարութիւն մը, որ առաջ կուգար հայ երգի միաձայնութենէն, թափանցելու համար արեւմտեան երկիրները որոնց երգը բազմաձայն էր, այսինքն բազմանուագ:

Դր. Լիւք Անտրէ Մարսէլ ցաւ յայտնեց որ այսօրուան հայ երաժիշտները շատ հեռու կը գտնուին հայ երգի ինքնատպութենէն եւ նոյնիսկ մտահոգ ալ չեն: Խաչատուրեաններ եւ Բաբաջանեաններ հայ երգահաններ ըլլալէ առաջ, ռուս եւ միջազգային երգահաններ են: Նչեց սակայն, ամերիկահայ երգահան Ալան Յովհաննէսը, որ նուազ ծանօթ բայց իրապէս ինքնատիպ, կը մօտենայ ալ աւելի հայ երգի եւ Կոմիտասի հարազատութեան:

Յարգելի դասախօսը իր եզրակացութեան մէջ ըսաւ. «Մաղթանքս է որ Հայաստանը եւ հայ արուեստը ըլլան նոյնքան ազատ, նոյնքան լիապէս հարազատ որքան է ծառը, իր ճիւղերով եւ ծաղիկներով»:

Ապա խօսեցաւ Պ. Կ. Փօլատեան (*):

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Փօլատեանի դասախօսութիւնը կը հրատարակենք իբրեւ յօդուած:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

—o—

ԽՄԲ.— Արձակագիր Կամարի Տոնոյեանը «Գրական Թերթ»ի Փետր. 25ի թիւին մէջ կ՚անդրադառնայ թարգմանական հարցերու, ներկայացնելով տուեալներ: «Ի՞նչ ենք թարգմանում» երկար գրութենէն կուտանք հիմնական միտքերը:

Գրաւոր տեղեկատուութեան ասպարէզին մէջ առաջնակարգ տեղ կը յատկացուի մարքս - լենինեան դասականներու գործերուն թարգմանութեան եւ հրատարակութեան: Բաւական է ըսել, որ 1920էն 1968 հայերէն հրատարակուած են Մարքսի եւ Էնկելսի գործերէն 60 գիրք՝ 680 հազար տպաքանակով: Ցայսօր, հայերէն լոյս տեսած են Լենինի երկերէն 420 գիրք, աւելի քան երեք միլիոն ընդհանուր տպաքանակով: Լոյս տեսած են Լենինի գործերուն բոլոր հրատարակութիւնները:

Հայաստանի մէջ սքանչելի գեղարուեստական թարգմանական գրականութիւն մը (եւ բարձր որակով) հրատարակուեցաւ 20ական թուականներէն մինչեւ 30ական թուականները: Հիացում կը պատճառէ այդ գրականութեան նիւթերու ընտրութեան մակարդակը: Ասիկա իրականացումն էր հոյակապ ծրագրի մը, որ կը ձգտէր հայ ընթերցողին ներկայացնել համաշխարհային, ռուսական եւ խորհրդային գրականութիւնը: Այս ծրագրին իրագործման մէջ մեծ դեր ունեցաւ Չարենց:

Այսօր, թարգմանուած գիրքերու հրատարակութեան գործին տրուած կարեւորութիւնը որոշելու համար, հարկ է իրբեւ յատկանշական երեւոյթ նկատի առնել, որ մեր ակադեմիայի հրատարակութիւնը տարին 30–50 մամուլ գիրք կը տպէ միայն, թարգմանական գրականութեան, երբ անոր տարեկան հրատարակութեան կարելիութիւնները աւելի քան երկու հազար մամուլ են: Թարգմանութեան համար յատկացուած այս սահմանափակ մամուլներուն զգալի մասը կը յատկացուի այնպիսի գիրքերու, որոնք արդէն հրատարակուած են «Հայաստան» հրատարակչութեան կողմէ (Ռուսթավելիի «Ընձենաւորը», Տանթէի «Աստուածային կատակերգութիւնը» եւայլն): Միւս կողմէ, կը պարզուի, որ Հայաստանի մէջ չկայ հրատարակչական մը, կամ բաժին մը, ուր կարելի ըլլար հրատարակել Կալիլէի, Նիւթընի, Ռեզեր - Փորտի կամ Այնշթայնի գործերը: Բնագիտութեան դասականներու գործերուն դուք անպայման պէտք է ծանօթանաք օտար լեզուով: Վերջին քանի մը տարիներուն չէ հրատարակուած համաշխարհային փիլիսոփայական ժառանգութեան քիչ թէ շատ նշանակալից գործերէն որեւէ մէկը (Ֆոյերպախի «Քրիստոնէութեան էութիւնը» հրատարակուեցաւ 1968ին եւ յառաջիկայ երկու - երեք տարիներուն համար չէ նախատեսուած այդպիսի հրատարակութիւն): Մենք չունինք եւ յոյս ալ չկայ, որ ունենանք այնպիսի գիրքեր եւ դասագիրքեր, գոնէ լաւագոյները, որոնք վերջին երկու տասնամեակին լոյս են տեսած աշխարհի մէջ եւ կը վերաբերին գիտութեան տարբեր բնագաւառներուն:

Խոստովանինք. ժամանակակից լուրջ գրականութիւնը մեր մօտ մեծ թիւով ընթերցող չունի: Հեմինկուէյ, Սէնթ-Էքզիւպէրի, Սելինժէր, Պաուստովսկի երկար ժամանակ մնացին գրատուներու մէջ: Խոստովանինք նաեւ, որ մեր մօտ շատ յաճախ ընդառաջ կ՚երթան ընթերցողներուն՝ համեմատաբար ցած մակարդակ ունեցող դասին պահանջներուն: Աստվ պէտք է բացատրել մեր որոշ գրողներու գրական պարզունակ արտադրութեան բապառումը գիրքի շուկային մէջ: Վիճակը աւելի լաւ չէ համաշխարհային, ռուսական դասական եւ խորհրդային ժամանակակից գրականութեան նշանաւոր գործերու թարգմանութեան ասպարէզին մէջ:

Գեղարուեստական գրականութեան թարգմանութիւնը եւ անոր հրատարակումը կ՚իրականացնէ «Հայաստան» պետական հրատարակչութեան թարգմանական բաժինը: Եթէ նկատի ունենանք, որ ժամանակակից խորհրդային, ժողովրդական դեմոկրատիք երկիրներու, արտասահմանեան գրականութեան, ինչպէս նաեւ ռուսական եւ համաշխարհային գրական դասական ժառանգութեան գործերու հայերէն լոյս ընծայումը յանձնուած է փաստօրէն այս մէկ բաժնին: Հասկնալի կը դառնայ, որ մամուլներու այն քանակը, որ ամէն տարի այդ նպատակով կը յատկացուի բաժնին, չափազանց քիչ ըլլայ: Թուցիկ ծանօթութիւնն անգամ բաւական է՝ կատարուած աշխատանքին մէջ լուրջ թերութիւններ տեսնելու համար:

... Անհրաժեշտ է նշել, որ հայ հեղինակներու ռուսերէն թարգմանութեան գործին մէջ աւելի մեծ խառնաշփոթութիւն կը տիրէ: Ձեռ գիտեր ինչ արժանիքներու համար կը թարգմանուին եւ կը հրատարակուին ձախողած գործեր: Արդիւնքը կ՚ըլլայ այն, որ ռուս ընթերցողներու կը հրամցուի աղքատ կերպարանք ունեցող ժամանակակից հայ գրականութիւն մը:

Կ. Տ.

կան բնոյթը հաստատուեցաւ բազմաթիւ անհերքելի, հիմնաւոր փաստերով: Ղափանցեան առանց ժխտելու հայերէնի հնդեւրոպական շերտը, կամ անոր բառով՝ նստուածքը, կը գրէ. «Հայերէնի հնդեւրոպական նստուածքը ունի մօտ 400 արմատներ եւ բառայարաբերական (քերականական) զգալի վկայութիւններ»: Ցայտնի է, որ հայերէնը ունի ոչ թէ 400 հնդեւրոպական արմատներ, այլ 8–9 հազար, որոնք անառարկելի կերպով ապացուցուած են Հիւպշմանի, Մեյէի, Աճառեանի եւ այլ հայագէտներու կողմէ: Ինչ կը վերաբերի հայերէնի քերականութեան, անոր ամբողջ կառուցուածքը հիմնականին մէջ հնդեւրոպական է: Հարկ է նշել նաեւ, որ վերջին տասնամեակի լեզուաբանական հետազօտութիւնները վերջնականապէս պարզեցին փոքր ասիական մեռած լեզուներէն ոմանց (խեթական եւայլն) հնդեւրոպական բնոյթը:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Աս ի՞նչ խաղքութիւն է, գոչեց, սրճարանին մէջտեղ կանգ առնելով ու թուղթը ցոյց տալով:

— Ի՞նչ կայ, հարցուցին մէկ քանի հետաքրքիրներ:

— Չկարդացի՞ք, պոռաց ուսուցիչը:

— Միասին, կարդա նայինք, մտիկ ընենք, ձայնեց մէկը: Մեր թաղին համար բա՞ն մը գրուած է:

— Ժամկոչին խնդիրը գրեր են, իրողութիւնը բոլորովին խեղաթիւրելով, գոչեց Թորգոմ, որուն ձայնը յուզումէն կը դողդղար:

— Բարձրաձայն կարդա, մտիկ ընենք:

— Անմիջապէս բողոքելու է այս գրութեան դէմ, շարունակեց ուսուցիչը, թերթը բանալով:

Եւ սկսաւ բարձրաձայն կարդալ.

«Բ. թաղին մէջ այս միջոցիս մեծ յուզում մը կը տիրէ ժամկոչի խնդիրի մը առթիւ: Տեղւոյն եկեղեցիին ժամկոչը՝ կոշտ ու անկիրթ մարդ մը, իր անքաղաքավար վարմունքով վշտացուցած է տեղւոյն ծանօթ ընտանիքները, որոնք այլեւս եկեղեցի չեն յաճախեր քանի մը շաբաթէ ի վեր: Միւս կողմէ՝ պատուաւոր թաղեցիներ դիմում ըրած են Թաղական Խորհուրդին ու պահանջած ժամկոչին արտաքսումը: Բայց Թաղական Խորհուրդի ատենապետը եւ իր մէկ քանի արբանեակները, չի գիտցուիր ի՛նչ մութ ու թաքուն հաշիւներով, կը յամառին ոտնակոխ ընել ժողովուրդին կամքը եւ ժամկոչը պահել իր պաշտօնին վրայ, յուզումի մատնելով թաղը: Կը լսենք, թէ Թաղական Խորհուրդի մէկ քանի անդամները իրենց ատենապետին ընթացքէն զզուելով հրաժարական տուած են: Կ՚ըսուի նաեւ, որ թաղեցիները հանրագրութիւն մը կը պատրաստեն, մատուցանելու համար»:

— Ասանկ սուտ կը գրուի՞, պոռաց Թորգոմ, ընթերցումը աւարտելով:

— Գրուածքը բեք սուտ չէ, գիտել տուաւ ներկաներէն մին, որ ապահովաբար Մարգարեան կուսակցութեան կը պատկանէր:

— Ո՞ր թաղականները հրաժարական տուած են, ո՞վ է հանրագրութիւն պատրաստողը, պոռաց ուսուցիչը հետզհետէ բորբոքելով:

— Ես այս առտու Մանուկ աղան տեսայ, ըսաւ, որ պիտի հրաժարի, եթէ ժամկոչը չճամբուի:

— Պիտոն ուրիշ՝ հրաժարեցաւը ուրիշ:

— Ճանըմ, ըլլալիքը առաջուընէ գրեր է, մի երկնցներ:

— Ի՞նչ իրաւունք ունի Պօղոս էֆէնտիի նման անձի մը մասին ասանկ ծանր ու նախատական ակնարկութիւններ ընելու:

— Ան ալ թող տեղը ծանր նստի... շատ աղէկ կընար ժամկոչը ճամբել:

— Ինչո՞ւ պիտի ճամբէ, քանի որ մարդը անմեղ է:

Եւ ահա ամբողջ սրճարանը մասնակցեցաւ վիճաբանութեան, վիճաբանութիւն, որ հետզհետէ սաստկացաւ կռուի փոխուելու աստիճան:

Բարեբախտաբար կերակուրի ժամը հասաւ ամէն մարդ անօթութենէ խթանուած մեկնեցաւ, ստամոքսի հրամայողական պահանջին զոհելով ժամկոչ Վարդանին խնդիրը:

Եւ սակայն լրագրին յօդուածը սրճարանական այս փոքրիկ յուզումին մէջ չսահմանափակուեցաւ, այլ ընդհանուր իրարանցում պատճառեց թաղին մէջ եւ ընդդիմադիր հոսանքները աւելի լարեց իրարու դէմ:

Պօղոս էֆէնտի երբ կարդաց թերթը, սարսափելի բարկութիւն մը զգաց: Սպառնացաւ թերթին դէմ դատ բանալու, գրողը պատժել տալու եւայլն: Բայց յետոյ իր բարեկամներուն խորհուրդով հրաժարեցաւ ծայրայեղ միջոցներէն եւ որոշեց գոհանալ հերքումով մը:

Մարգար էֆէնտի շատ գոհ մնաց գրուածքէն ու դէմը եկողին ըսաւ.

— Տեսա՞ք, ինչ աղէկ մը լուացեր են Պօղոս էֆէնտին... ես գրել տուի եւ տակաւին գրել պիտի տամ, ամէնքը պիտի խայտառակեմ, որ երթան սորվին... որ տեսնեն, թէ ինծի հետ խնալը ինչ կը նշանակէ... «հէր գուշուն էթի եեմէզ»:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիացի նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ Salle Municipale, Rue Jean Jaurès

Ճաշագին 25 ֆրանք

Մասնակցողներէ կը խնդրուի ամէնէն ուշ 3 Ապրիլի երեկոյեան տեղեակ պահել Պր. Ն. Նիկողոսեանը՝

121, Av. Henri Barbusse
95, Arnouville les Gonesse, Tél. 985-04-06

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18-Ը

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի խնջոյքը տեղի կ'ունենայ Մարտ 26 Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Ահարոնեան ակումբը:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 25, Շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին մէջ

Կը խօսին

ԼԻՒՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ՝ նիւթ՝ Հայ երաժշտութեան ինքնատիպ արժէքը

ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ՝ նիւթ Հայ բանաստեղծութեան ինքնատիպ արժէքը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄՏԵՐՄԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15-21,30, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, 9րդ թաղամաս, մեթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժին անակնկալներով: Պար՝ հայկական եւ եւրոպական: Կը մասնակցի Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ եւ իր խումբը

Ծախքերու մասնակցութիւն (մուտք, պաղ ճաշ եւ ըմպելին մէջը) 22 Ֆրանք:

Սիրով կը հրաւիրուին խաեանցիներ եւ համակիրներ:

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կոան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ-Ռափայէլեան Նախ. Աշակերտ. Մարսէյլի Միութեան Շաբաթ Մարտ 25, ժամը 21էն սկսեալ, Սփլանտիտի սրահներուն մէջ, ի նպաստ Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի ընդարձակման

Նախագահութիւն՝

ԱՅՏԱ ԱԶՆԱՒՈՒՐ ԵՒ ԺՈՐԺ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ

ORCHESTRE NEW SYSTEM HENRY ROMAN

Tenue correcte exigée

Retenir les billets et réservation des tables

EXERJEAN, 40 La Canebière — Tél. : 54-03-88
Dr. BIBERIAN, 32 Bld. Garibaldi — Tél. : 54-10-21

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ Կիրակի 26 Մարտ ժամը 15ին, Ռիւ տը Թուլոնի Փաքրոնածի սրահին մէջ:

Կը հրաւիրուին ընկեր - ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ

:Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ
30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԼԼՏԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26, Ծաղկազարդ, ըսկիզբ ժամը 8ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք՝ 16ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան դռնբացէք ժամը 17ին:

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, երեկոյ դռնբացէք 5ին:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, պատարագ ժամը 10ին, դռնբացէք իրիկուան 5ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ, Ծաղկազարդի առթիւ, պատարագ կը մատուցուի:

×

ՊՈՒԼ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Ծաղկազարդ, ժամերգութիւն ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին, դռնբացէք 16,30ին:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն 18,30ին, յիշատակ տասը կուսանաց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ԿԻՐԱԿԻ (26 Մարտ) ժամը 10,30ին հանդիսաւոր պատարագ, անդաստան եւ ուռօրհնէք:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ՇԱԲԱԹ (1 Ապրիլ) ժամերգութիւն ժամը 17,30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՈՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՅԱՏՈՒԿ ՅԱՅՏԱԳՐԵՐ

ՄԵԿՆՈՒՄՆԵՐ

ԱՊՐԻԼ 30

10 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1700 ՖՐ.
10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1820 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԹՈՒՐԻՍԹ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1980 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 2180 ՖՐ.

ՅՈՒՆԻՍ 15

10 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 1820 ՖՐ.
15 ՕՐ, ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՈՎ՝ 2180 ՖՐ.

Մեր նոր կարգադրութեամբ ամբողջական փանսիոն Մոսկուա, սենեակ եւ նախաճաշ Երեւան, մէջն ըլլալով տեսարժան վայրերու այցելութիւններն ու պտոյտները:

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն մեկնումը օդանաւով
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
agence de voyages SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64-09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ԿՈՒՋՈՒԻ

Très bonne retoucheuse pour vêtement homme, travail toute l'année, bon salaire.

DERYS
202, Ave. de Versailles — Paris (16e)
Tél. : 288-85-16

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ պայծառութեան համար հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—

Հայկանոյշ Ջրբաշեանի թաղման առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեան 1000 ֆր., Տէր եւ Տիկին Հ. Մոմճեան փարիզէն 200, Տէր եւ Տիկին Ա. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Եավէր, Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեան, Պր. Համէմեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Լ. Էօքսիւզեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Խաչինէճեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խաչինէճեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Խայիկեան, Տէր եւ Տիկին Տէր-Պօղոսեան, Պր. Պր. Յ. Փափազեան, Յ. Անդրանեան, Գափամաճեան, ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրներ, Վասպ. Հայր. Միութիւն, Տիկիններ Ժ. Տէրօֆեան, Ա. Մենչուրեան, Է. Մենչուրեան, Ս. Վ. Անդրանեան, Շէլէլէկեան ընտանիք 50ական, Տէր եւ Տիկին Կ. Բիրեան 40, Տէր եւ Տիկին Ա. Սիսակեան 30, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալեքսանեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Վանեան 20ական:

×

Ն. Փանոսեանի թաղման առթիւ Սարաֆեան ընտանիք «Յառաջ»ին 50 ֆր., Հայկանոյշ Ջրբաշեանի թաղման առթիւ Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեան Սէն Ռաֆայէլի հանգստեան տան 500 ֆր. Ժ. Մելեան 50 ֆր.:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղ. Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած է հետեւեալ գումարները եւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն.—

Յ. Խաղնաճեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ Պր. Ա. Խաղնաճեան 30ական եկեղ.ին, դպրոցին եւ Ազգ.ին:

Ալէն եւ Ռոզ Պալեաններու մկրտութեանց առթիւ Պր. Ա. Խաղեաճեան 50, Աղատ Պալեան 30:

Տիկին Արփինէ Թադէոսեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Փարիզէն Պր. Երամեան 100, 50ական այրի Տիկ. Կիւլպէնկեան, Պր. Տօնիկեան եւ Պր. Յ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Քիրազեան 50 դպրոցին:

Պր. Արամ Բօրխաղեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Մարսէյլէն Պր. Ա. Ժամկոչեան 20 դպրոցին եւ Տիկին Սէսմա 10 դպրոցին: Պր. Պահատուրեան իր քրոջ Անոյշ Յարութիւնեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ 100ական եկեղ.ին, դպրոցին եւ Ազգ.նի Ոմն 100ական եկեղ.ին եւ Ազգ.ին, Տիկին Պաղտասարեան 10 եկեղ.ին: Տիկին Ա. Գապաքճեան 20: Պր. Կ. Սարըկարապետեան իր մօր մահուան քառասունքին առթիւ 100 Ազգ.ին:

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour

chez

CHIRAG

où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient

La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

ԿԻՐԱԿԻ
26
ՄԱՐՏ
DIMANCHE
26 MARS
1972

LE NUMÉRO 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12376

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.

48e ANNÉE — N° 12.376

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ինչպէս ձմրան տխուր ու խստամբեր եղանակէն վերջ հրճուանքով կը դիմաւորենք բնութեան զարթօնքը, գարնան արեւոտ օրերը, ծառերուն գոյնզգոյն ծաղիկներով զարդարուիլը, այնպէս ալ Աղուհացից ապաշխարութեան եւ պահեցողութեան մռայլ քառասնօրեակէն ետք, ջերմեռանդութեամբ կ'ողջունենք Ծաղկազարդը:

Կը ցնծայ Հայաստանեայց եկեղեցին: Վրայէն կը նետէ սուգի պատմուճանը: Վերստին կը բացուի խորանը ծածկող թանձր վարագոյրը: Վերջ կը գտնէ ժուժկալութեան եղանակը:

Ծաղկազարդի առաւօտեան պմայլելի արարողութիւնը կը խորհրդանշէ Յիսուսի Երուսաղէմ մուտքը, «Նստեալ ի վերայ յաւանակի իշոյ» (Յովհ. ԺԲ. 15):

Փրկիչը աշխարհ էր եկեր խոնարհ մսուրի մը մէջ, ընտանի կենդանիներու կողքին: Մեծցեր էր համեստ ու խոնարհ պայմաններու տակ, անտրտունջ հանդուրժելով ամէն զրկանքի: Ու երբ շնորհիւ իր վեհ ու վսեմ սկզբունքներու ուսուցանող քարոզներուն ու արտակարգ հրաշքներուն հասեր էր փառքի գերագոյն աստիճանին, դարձեալ չէր հրաժարած խոնարհութենէ: Արհամարհուած, հեզ կենդանիի մը վրայ նստած մուտք կը գործէր Աւետեաց Երկրի սուրբ քաղաքը, որուն տաճարը դարձեր էր «այր աւազակաց»:

Անհամար բազմութիւն մը ճամբու երկայնքին կը դիմաւորէր Նազովրեցի Յիսուսը, ծերերը ձիթենիի, երիտասարդները արմաւենիի ոստերով եւ «ովսաննա՜ ի բարձունս, բարեբանեալ եկեալ անուամբ տեառն» երգելով: Յաղթական մուտք մը, որուն ի տես «յապուշ կը կրթուէին» Հրէից բարունիները:

Քրիստոնէական եկեղեցին յաւերժացուցած է պատմական այս դէպքը եւ ամէն տարի Ծաղկազարդին ձիթենիի օրհնուած ոստերով կ'ոգեկոչէ յիշատակելի այդ օրը:

Ցնծ միջօրէին Հայաստանեայց եկեղեցին Դռնբացէքի հոգեզմայլ արարողութեամբ աւելի մեծ փայլ մը կու տայ օրուան տօնախմբութեան: Կրկին փակուած վարագոյրին առջեւ ծնրադիր, ժամարար քահանան խաչ ի ձեռին երիցս կ'աղերսէ «բա՛ց մեզ, Տէ՛ր, զդուռն արքայութեան»:

Ու կը բացուի վարագոյրը, պարզելով ծաղիկներով զարդարուն խորանը, որ կը փողփողի լոյսերու մէջ:

Վաղորդայն պիտի չունենար սակայն Ծաղկազարդը:

Անոր պիտի յաջորդէր շուտով Չարչարանաց շաբաթը: Յուդայի մատնութիւնը Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ: Ձերբակալութիւն ու դատավարութիւն: Ամբոխը, որ ձիթենիի եւ արմաւենիի ոստերով էր դիմաւորած զինքը, «ի խաչ հա՛ն զդա» պիտի պոռար հիմա:

Տարպեան ժայռը երբե՛ք այսքան մօտիկ չէր եղած Կալիտոյին:

Սուգի սեւ քօղը կը ծածկէ դարձեալ եկեղեցին: Հայկական «Լացէ դիշեր»ը իր խորհրդաւորութեամբ սքանչելիօրէն հաղորդակից կը դարձնէ հաւատացեալները Յիսուսի կրած չարչարանքներուն:

Խաչելութեան ու Թաղումին պատճառած կսկիծը պիտի փարատէր Քրիստոսի հրաշափառ յարութիւնով:

Ծաղկազարդը նախադուռն է Զատիկին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԼԱՆՏԱ ԿԸ ԴԱԴՐԻ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ԸԼԼԱԼԷ

ԼՈՆՏՈՆ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ՁԵՌՔ ԱՌԱՒ

Կացութիւնը այնքան ծանրակշիռ է որ Լոնտոն որոշեց շատ ծանր որոշում մը տալ, որու հետեւանքները ցարդ յայտնի չեն: Արդարեւ Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ Լոնտոն ձեռք առաւ երկրին վարչական ղեկը ամբողջութեամբ ու Ուայթլօ նշանակեց իբրեւ լիազօր նախարար Հիւսիսային Իրլանտայի համար: Պարզ է որ բողոքական ները կատղած են եւ արդէն 48 ժամուան ընդհ. գործադուլ որոշեցին Երկուշաբթիէն սկսեալ:

Այս նոր կացութիւնը կրնայ մինչեւ քաղաքացիական պատերազմի առաջնորդել երկիրը, արդարեւ բողոքական թէ կաթողիկէ ծայրայեղները ըմբոստութեան եւ աճարեկութեան կոչեր կ'ընեն ամէն կողմ: Կառքերու միջոցաւ եղած աճարեկումներու առաջքն առնելու համար, իշխանութիւնները որոշեցին արգիլել կառքերու կայքը, կարգ մը քաղաքներու մէջ:

Ներկայիս սպառողական վիճակ մըն է երկրին մէջ, եւ եթէ անմիջական խռովութիւններ չծագեցան ինչպէս վախ կար, ըսել չէ թէ հարցը լուծուած է, ընդհակառակն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարականները որոշեցին ձեռնպահ մնալ, այս ձեւով կը յուսային որ միացեալ ճակատ մը կրնայ կազմել ձախը, համայնավարներով միասին, բայց համայնավարները որոշեցին ո՛չ քուէարկել եւ եղրակացութիւնը եղաւ այն ինչ որ Նախագահ Փոմփիտու կ'ակնկալէր: Արդարեւ, ձախը պառակտուած է ինչպէս միշտ եւ հակառակ ընկերվարականներու բրած զիջումին, որպէսզի համայնավարներէն չրաժնուին, կարելի չեղաւ ծուղակէն խուսափիլ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ առեւանգուած Ֆիաթի տնօրէնը մահուան դատապարտուած է եթէ մէկ միլիոն տոլարի փրկագին չվճարուի եւ 50 քաղաքական բանտարկեալ ազատ չարձակուին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Բարձր-Կարի մեծերէն՝ Պալենսիակա մեռաւ անցի օր Սպանիոյ մէջ, 76 տարեկան: Փարիզի առաջին մեծ կարողներէն եղած էր եւ իր վերջին ստեղծագործութիւնն էր՝ Ֆրանքոյի թոռան հարսանեկան զգեստը:

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդը արտօնութիւն տուաւ Խորհրդային Միութեան որ իր նոր դեսպանատունը շինէ Պուլվար Լանն, հոն ուր մարզադաշտ մը նախատեսուած էր: Համայնավարներն ալ համամիտ եղան քուէարկութեան ատեն, մինչ միշտ դէմ կը քուէարկեն նման պարագաներու մէջ: Բողոք ներկայացուց Մարզական Հողերու Պաշտպան կոմիտէն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Ապրիլ 9ին, Սոլժենիցին պիտի ստանայ Նոպելեան մրցանակը, ձեռամբ շուէտական Ակադեմիայի քարտուղարին: 1971ի գրականութեան Նոպելեան մրցանակը ցարդ չէր յանձնուած խորհրդային մեծ գրագէտին, որովհետեւ այս վերջինը չէր ուզած Սթոքհոլմ երթալ, վախնալով որ խորհրդային իշխանութիւնները չեն արտօներ իր վերադարձը: Մրցանակը պիտի յանձնուի գրագէտին բարեկամներէն մէկուն տան մէջ, մտերիմներու ներկայութեան:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ նախագահը՝ Ֆրանց Եոնաս պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի, քանի մը օրէ ի վեր: Փարիզէն ետք նախագահը Սէն Նազէր գնաց Հինգշաբթի օր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը անակնկալ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ շատ հաւանական է որ Ամերիկա եւ Խորհ. Միութենէն համաձայնագիր մը ստորագրեն ռազմագիտական զէնքերու սահմանափակումին շուրջ:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

Օ՛ ցնծութիւն ալիքի… Երբ ալիքը բարձրանայ
Քաջի մը սուրը կրկին բերէ իմաստը կեանքին,
Երբ բանաստեղծը պոռայ՝ ազատութի՜ւն սրտերուն
Որ հով ունին ու ալիք բարձրացնելու խենթութիւն:

Միջերկրակա՜ն… անիմաստ տարածութիւն ու սահման
Տխրութեանս պէս այսօր դարձած հինցած պատմութիւն,
Աւերակներ — կարդացուած, գոց սորվուած սին մատեան,
Ջուր պժգանքով կը պատռեմ՝ նոր յայտնութեան մը համար:

Օ՛ ցնծութիւն ալիքի… Երբ ալիքը բարձրանայ
Ու պատմութիւնը կրկին երբ հէքեաթի վերածուի,
Երբոր ծովը շպրտենք գերեզմանները բոլոր
Հերոսներուն, սուրբերուն, մեր միամիտ պապերուն,

Երբ ալիքը բարձրանայ՝ աստուածուրաց, ազգուրաց՝
Կեանքը ծայրէն սկսի. եւ մանուկը որ կուգայ
Կանչէ աստուածն իր ուզած, շինէ իր տունը՝ սրտին
Ալիքներուն պէս ցնծուն, ալիքներուն պէս հսկայ:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՑՈՅՑԵՐ ԷՐԻՄԻ ԴԷՄ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆԸ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿԸ ԽԱՌՆՈՒԻ

Թրքական աղբիւրները հետեւեալ ձեւով կը նկարագրեն կարգ մը ցոյցեր, որ տեղի ունեցեր են Նիւ Եորք, վարչապետ Էրիմի այցելութեան առթիւ:

Անատոլու Գործակալութեան ընդհ. տնօրէն Աթիլլա Գօնուք, որ Ամերիկա գացած է վարչապետ Փրոֆ. Նիհատ Էրիմի հետ, երէկ իրիկուն ճայնասփիւռի միջոցաւ հաղորդեց թէ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան Նիւ Եորքի մէջ, Թուրքիոյ դէմ: Երբ վարչապետ Էրիմ ՄԱԿի պաշտօնատունը կուգար Թրքական գաղութին ներկայացուցիչները ընդունելու համար, 10-15 հոգիէ կազմուած փոքրաթիւ խմբակ մը, մեծ մասամբ հայ երիտասարդներէ բաղկացած, սկսաւ Թուրքիոյ դէմ բողոքի ցոյցեր ընել, հակաթուրք վերտառութիւններ բռնած: Միայն թէ Թուրք ուսանողները համամիտ չգտնուեցան անոնց, եւ բողոքի ցոյցը ձախողանքով վերջ գտաւ:

Ցետագային Թուրք ուսանողները, դըլխաւորութեամբ իրենց Միութեան նախագահին, ներկայացան վարչապետ Էրիմի եւ ներողութիւն խնդրելով՝ իրենց փառքը յայտնեցին Թուրք բանակին եւ կառավարութեան:

ՍԵՐԹԻԼԻ ՈՐԴԻՆ
ՑՈՅՑԵՐ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

«Հիւրրիյէթ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ — Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, ճախակողմեան եւ անիշխանական խմբակներ ամէն ջանք ի գործ կը դնեն Թուրքիոյ դէմ բողոքի ցոյցեր կազմակերպելու համար Նիւ Եորքի եւ Ուաշինկթընի մէջ, վարչապետ Էրիմի այցելութեան առթիւ:

Թուրք ճախակողմեան խմբակցութիւններ, որոնք բոյն դրած են Եւրոպայի մէջ, այժմ ներկայացուցիչներ ղրկած են Ամերիկա, եւ անոնց պարագլուխն է Ջէքըրիա Սէրթէլի զաւակը Մուրատ Սէրթէլ:

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը քննութեան եւ հետապնդումի ձեռնարկեց եւ ճշդեց թէ այս նպատակով գործող խմբակները իրենց գործիք կ'ընեն հայ երիտասարդները: Ինչպէս որ նախընթաց օր խումբ մը Թուրքեր հաւաքուեցան Թըրքական դեսպանատան առջեւ:

Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը, որուն կեդրոնը Արեւելեան Պերլին է, ժողով գումարած է Զէքի Պաշ-Թիմարի նախագահութեան տակ, եւ ծրագիրներ պատրաստած, վարչապետ Էրիմի Ամերիկա այցելութեան առթիւ:

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ ՁԵՂԱՒ

Ֆրանսայի գեր-վելթէր դասի ախոյեանը՝ Ժաք Քէշիշեան Պարչելոնայի մէջ չյաջողեցաւ ձեռք ձգել Եւրոպայի ախոյեանութիւնը:

Առաջին երեք խաղերուն, սպանացի Խոսէ Հերնանտէզ, Եւրոպայի գեր-վելթէր դասի ախոյեանը, առաւելութիւն ձեռք ձգեց, որով չորրորդէն ետք Քէշիշեան հարկադրուեցաւ յարձակողական խաղ մը կիրարկել: Այսպէս 8րդ եւ 9րդ խաղերուն հայ կոփամարտիկը առաւելութիւն ձեռք կը ձգէ:

Սպանացիին նպատակը եղաւ յոգնեցնել իր մրցակիցը, որուն քիթէն թեթեւ արիւն կը հոսէր: Այսուհանդերձ Քէշիշեան յանդուգն եւ արի մնաց մինչեւ յարձակեցաւ:

Մրցումը վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով, որով Սպանացին կը պահէ ախոյեանի իր տիտղոսը:

ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ԽԱՌՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԵՑ՝ Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ես կը հաւատամ սուրբ Գիրքին որ կը պատմէ թէ, ժամանակին, շատ հի՜ն, հի՜ն ատեն, Ջրհեղեղ եղաւ․ յետոյ ջուրը ցամքեցաւ․ մարդիկ տապանէն դուրս ելան։ Գացին հիմակուան Երեւան քաղաքին տեղը, այգի տնկեցին, Նոյ գինովցաւ, եւ եղաւ ինչ որ եղաւ։

Իր զաւակներն ու թոռներն հաւաքեցին տուն, տեղ, կին, տղայ ելան գնացին հիմակուան Միջագետքը։ Հոն երկիրը տափարակ էր, տաք էր․ արմաւ ուտելով կրնային ապրիլ։

Այնքան սարսափած էին Ջրհեղեղէն, որ խորհեցան ճար մը գտնել եթէ նորէն այդ փորձանքը պատահէր․ եւ այդ Աստուած կոչուածը՝ զիրենք չկարենար Ջրհեղեղով խեղդել։ — Մեծ աշտարակ մը շինենք, ըսին իրարու, այնքան բարձր որ Ջուրը ոտքերուն տակ մնայ։

Ասոնք դաշտի մարդիկ էին, մեր Արարատը չէին տեսած, որ իր բարձր գլուխով Ջուրերուն տակ մնաց, կը կարծէին թէ այդ մեծ լեռն իրենց հողէ տանիքով տուներուն չափ բան մըն էր։

Քար չունէին․ շնորհքով ծառ չունէին, Եփրատ գետը կ՚անցնէր այդ տեղէն, առատ ջուր ունէր, եզերքներն ալ առատ խոտ կար, երկար ցօղունով մազմզուքի պէս բան մը։ Խոտը, Ջուրը, հողն իրար խառնեցին եւ թանձր խիւս մը շինեցին, եղաւ շաղախ։ Շատ ուրախացան։ Քառակուսի ձեւ տուին․ արեւին տակ դրին չորցուցին եւ եղաւ թրծուած աղիւս։ Այնքան ուրախացան այդ աղիւսի գիւտին համար, որ աղջիկ, մանչ, կին եւ ամուսին ձեռք ձեռքի եկան՝ ու պարեցին։

Սկսան աշտարակը շինել, աղիւս աղիւսի վրայ շարեցին, ելան ու ելան։ — Թող այդ վերինն, եթէ կրնայ մեզ Ջրհեղեղով խեղդէ, ըսին իրարու։ Աստուած ի հարկէ չէր տեսնուեր, բայց ամպերուն մէջէն վրանին կը խնդար․ կը նայէր թէ ի՛նչ պիտի ընեն այդ ողորմելի մարդիկը։

Մարդիկ իրենք զիրենք մեծ բանի տեղ դրած էին․ աշտարակ կը շինէին։ Հիմակուան ճարտարապետները ոչինչ էին իրենց քով։ Օր մը շատ եռանդով կ՚աշխատէին․ բաւական բարձրացեր էին, քիչ մըն ալ յանդուգն խօսքեր ըսին այդ Վերինին հասցէին։ Ուժով հով մը փչեց․ քանի մը աղիւսներ վար թափեցան աշտարակէն, ոչինչ նորէն տեղը կը դրուէին․ յուսահատելու բան չկայ։

Առաւօտ մը բաւական աղիւս պատրաստեր էին․ սովորական օր մըն էր պիտի աշխատէին գործը վերջացնելու համար․ Թերեւս քիչ մնացեր էր ամպերուն դպչելու համար, անկից պիտի տեսնէին հեռաւոր հորիզոններ։ Մէկը ջուր խնդրեց, միւսը ցեխ տուաւ, ուրիշ մը հող բեր ըսաւ, ընկերը խոտ բերաւ։ Ամէն գլխէ սկսաւ տարբեր ձայն ելլել․ բառերը նոյնն էին, իմաստը չէին հասկնար։ Սկսան իրարու հետ նշաններով խօսիլ։

Լեզուները խառնակուեր էին․ մարդ մարդու ըսածը չէր հասկնար։ Երէկ իրարու հետ անոյշ անոյշ կը խօսէին հէքեաթներ կը պատմէին, հիմա, ամէն մէկն իր ըսածն ինքը կը հասկնար։ Այնպիսի սոսկալի պատիժ մը եղաւ այդ գաճաճ հպարտներուն համար, որ մինչեւ հիմա կը տեւէ, ազգ ազգի լեզուն չի հասկնար․ այր ու կին զիրար չեն հասկնար, քոյր եղբայր, իրար չեն հասկնար, Երեւան եւ Սփիւռք իրար չեն հասկնար եւ դեռ այսպէս պիտի երթանք դարէ դար։

Բայց իմ ոդիսականս Թիֆլիզէն սկսաւ։

Երեք տարի առաջ այդ քաղաքը կը գտնուէի։ Առաւօտ մը, հայ երիտասարդի մը հետ, Հաւլապար՝ հայկական թաղէն վար կ՚իջնէի։ Այդ հին ու յետամնաց թաղին մէջ միայն հայերէն կը խօսին, տուները ցած միայարկանի, ճամբաներն հողէ ու ծուռ ու մուռ։ Հոն ազնուական Վրացին ոտք չի կոխեր։ Խոջավանքի եկեղեցին քանդեր են, Հայոց գերեզմանոցը քանդեր են մեր եղբայր Վրացիները։ Ցարերու բռնութեան դէմ պայքարն առաջ տանելու համար Մետեխի հռչակաւոր բանտն ալ քանդեր էին․ չխորհեցան թէ աշխարհիս գրեթէ բոլոր բանտերը պատմութեան մէջ դեր ունին եւ մէկ կամ երկու հանճարներ հիւրընկալեր են։ Կուր գետը քաղաքն երկու որոշ սահմաններու կը բաժնէ․ աջին՝ Հաւլապար, անդին Դաւիթի բլուրը։ Մեծ եւ փառաւոր շէնքերը Դաւիթի կողմը մնացեր են։ Անոնց հին տէրերը Մանթաշոֆ, Արամեանց, հիմա չկան։

Մետեխի բանտին տեղը ձիաւոր արձան մը կայ․ ըսին թէ Վախթանգ Կուրկասալի (չինարա՞ր) կը կոչուի։ Այս Վախթանգի մասին մեր Ղազար Փարպեցին կը պատմէ, կ՚ապրէր Ե․ դարուն վերջերը, դաշնակից էր Վահան Մամիկոնեանին Պարսիկներու դէմ պատերազմներու ժամանակ․ օր մը լքեց իր դաշնակից Վահանը եւ թշնամիին կողմը անցաւ։ Հոգ չէ, անցած գացած պատմութիւն է․ ասոր համար մենք Վրացիներուն հետ թշնամութիւն չենք ըներ։

Մեր հարեւանները կ՚ըսեն թէ Վախթանգ որսի ելեր է եւ Մծխեթէն հասեր է (20 մղոն տեղ) Կուրի հովիտը․ բանաստեղծ եւ ճաշակի մարդ, հիմ դրեր է Թիֆլիզին, զայն սուրբ վրացերէն Թիփլիսի (տաք տեղ) կոչելով։ Բայց ուրիշներ ըսին թէ Թիֆլիզ Ե․ դարէն առաջ գոյութիւն չունէր։

Թիֆլիզ անցեալ դարու կէսերուն 20·000 բնակիչ ունէր, որուն 14·000ը Հայեր էին, 6 հազարը վրացի և Թաթարներ էին․ հիմա թերեւս 850·000 բնակիչ ունենայ, ուր 250·000 Հայեր կը բնակին, մնացածները վրացի, ռուս եւ այլ ազգեր են։ Բայց Վրաստանի կառավարութիւնը կ՚աշխատի Հայ արտածել եւ Վրացի ներմուծել։ Եանը չի սիրեր Շըփիլի կ՚ուզէ։ Այս խօսքերը թող միջանկեալ ըլլան։

Հայ երիտասարդին հետ վար իջանք Հաւլապարէն․ կանգ առինք Կուր գետի կամուրջին վրայ․ կարծես թէ սահմանագլուխ հասած էինք․ անցագրի պէտք կար։ Հայերէն կը խօսէինք, քիչ մը բարձր ձայնով։ Մեր թիկունքին Հաւլապարի կանաչեղէնի շուկան էր, անդին դմբէթաւոր եկեղեցի մը, ան ալ հայ էր։ Մեր արդար իրաւունքին մէջն էինք հայերէն խօսիլ․ բայց ահա մեր դէմն ելաւ Վրացի մը, քիչ մը թափթփած մէկը․ այն հասարակ մարդերէն որ աշխարհիս բոլոր մայթերուն վրայ կը գտնուին։ Մեզի նայեցաւ, մտիկ ըրաւ մեր լեզուն․ երեսը թթուեցուց եւ ըսաւ․

— Ինչո՞ւ վրացերէն չէք խօսիր։

— Մենք Վրացիներ չենք, պատասխանեց իրեն լեզուով իմ քովիս երիտասարդը։

— Բայց Վրաստանի մէջն էք։

— Ձեր լեզուն դուք խօսեցէք, պատասխանեց հայ երիտասարդն եւ ինծ թարգմանեց։

— Լաւ ըսիր Աշոտ, պատասխանեցի ես։

— Մեր լեզուն աշխարհիս ամէնէն հին եւ մեծ լեզուներէն մէկն է, ըսաւ թափթփած Վրացին։

— Ձեր լեզուն բանի չի գար․ աս լեռնէն անդին մարդ չի հասկնար, պատասխանեց հայ տղան եւ ինծ թարգմանեց։

— Մենք Շոթա Ռուսթավելին ունինք, ըսաւ Վրացին հպարտ շեշտով։

— Ի՞նչ կ՚ըսէ, հարցուցի ես հայ երիտասարդին։

— Կ՚ըսէ թէ մենք Շոթա Ռուսթավելին ունինք։

— Ըսէ թէ Շոթան Հայ էր․ Աշոտ կը կոչուէր, մականունն ալ Ռստակեան էր եւ դուք Վրացի դարձուցեր էք։ Հայ երիտասարդը թարգմանեց ըսածս եւ Վրացին կատղեցաւ, կարծես թէ վրան կատաղութիւն պիտի գար․ այսքան վրացութեամբ ուռած մարդ չէի տեսած։ Ես օրինակ աոի·ապրիս մարդ, գինքը փողոցի ռեւէ մէկը կը կարծէիր․ հիմա արթուն պահակ էր իր ցեղին։

— Շոթա վրացերէն գրած է, ըսաւ․ աշխարհիս լաւագոյն բանաստեղծութիւններէն է, դուք չունիք։

— Մենք ալ Նարեկացին ունինք, Սայաթ Նովան, Թումանեանը եւ շատ ուրիշ մեծ մարդիկ ունինք, պատասխանեց Աշոտ եւ ինծ թարգմանեց իր ըսածը։

— Ինծի նայեցէք, պոռաց Վրացին, հոս Վրաստան է, Թիփլիսին մայրաքաղաքն է, վրացերէն խօսեցէք։

— Նախ քաղաքավարի եղիր, պատասխանեց հայ երիտասարդը․ այս մարդը օտարական է, նոր եկած է Թիֆլիզ, ձեր երեսը նոր կը տեսնէ եւ վրացերէն չի գիտեր․ յետոյ եթէ գիտնար, մենք ձեր տգեղ լեզուն չէինք խօսեր։

Վրացին սպառնական դիրք բռնեց, բայց հայ երիտասարդը հուժկու մէկն էր․ վրացերէն հայհոյեց, յետոյ ինծ թարգմանեց։ Ձեռք ձեռքի պիտի գային։ Սահմանագլուխին վրան էինք․ եթէ պոռպռային, մէկ կողմէն Հայեր պիտի հասնէին, միւս կողմէն Վրացիներ․ կրնար միջթիֆլիզեան պատերազմ բացուիլ։ Ես երկուքին մէջ տեղ մտայ եւ խօսքը փոխելու համար ըսի Աշոտին․

— Հարցուր թէ այդ ձիաւոր մարդը ո՞վ է։

— Ի՞նչ կը հարցնէ, ըսաւ Վրացին։

— Կ՚ուզէ գիտնալ թէ ո՞վ է այդ ձիուն վրայ նստած մարդը։

— Մեր Վախթանգ Կուրկասալին է, պատասխանեց Վրացին։ Մեծ թագաւոր եղած է, հին մարդ է։

— Ի՞նչ ըրած է որ մեծ մարդ է, ըսաւ հայ տղան։

Վրացին մայթերու մարդ էր, շատ տեղեակ չէր Վախթանգի մասին․ գլուխը կախեց, մտածեց եւ պատասխանեց․

— Մեծ մարդերու գործերն յայտնի են․ ամէն մարդ գիտէ․ Ռուսթավելին ամէն մարդ գիտէ, հարկ չկայ բացատրելու․ դուք ալ պէտք է գիտնաք թէ ով է Վախթանգ Կուրկասալին։

Ես հայ երիտասարդին կողը մշտեցի, ըսելով․

— Բացատրէ այդ մարդուն թէ իրենց Վախթանգի պատմութիւնը Հայոց Ղազար Փարպեցին գրած է․ 484 թուին կ՚ապրէր․ Քրիստոսէ յետոյ։ Հայերու դէմ դաւաճանեց։

Աշոտ թարգմանեց ըսածս, Վրացին բացագանչութիւնները ըրաւ ըսելով․

— Սուտ է, դուք Սոմեխիներդ (Հայերդ) մեր մասին բնաւ շիտակ բան չէք գրած․ մինչեւ իսկ կ՚ըսէք թէ վրացական գիրերը դուք տուեր էք։

— Հապա ո՞վ տուեր է, հարցուց Աշոտ։

— Ես կարդացեր եմ թէ Բաբելոնէն եկած ենք․ մենք Բաբելոնի ժողովուրդ եղած ենք։

— Երթանք Աշոտ, ըսի հայ երիտասարդին թեւէն քաշելով․ երթանք Հայոց Ս․ Գէորգ եկեղեցին տեսնենք թէ Կոմիտաս սրբազանը կայ թէ Սայաթ Նովայի շիրիմը կայ։

— Ի՞նչ կ՚ըսէ բարեկամդ, հարցուց Վրացին։

— Կ՚ըսէ թէ երթանք Ս․ Գէորգ եկեղեցին տեսնենք հոն Սայաթ Նովան թաղուեր է։

— Գիտեմ, պատասխանեց Վրացին․ մեծ աշուղ էր․ եթէ այդ մարդը գրած չըլլար թէ իր հայրը Հալէպցի էր, մայրը Հաւլապարցի, այնպէս մը Վրացի կը շինէինք որ դուք ալ կը զարմանայիք։

— Ի՞նչ կ՚ըսէ հարցուցի ես։

— Ցիմար բաներ, պատասխանեց հայ տղան։

Գետէն քիչ անդին Ս․ Գէորգ եկեղեցին է․ Վրացին ուզեց ձեռ թօթվել․ Աշոտ իր ձեռքն ետ քաշեց ես սեղմեցի։

— Ապրիս, ըսի իմ մտքէս, եթէ Երե-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

Եւրոպական ոճով՝ թատերական ներկայացումներու մեր մէջ մուտքը կը սկսի վերջին դարերուն, եւ ան՝ եւրոպական ազդեցութեամբ։ Այս մասին առաջին յիշատակութիւն մը կը գտնենք Աբբայ Թոտորէնի « Լա Լիթէրաթիւր տէ Թիւրք » գործին մէջ։ «Հայերը, կ՚ըսէ հեղինակը, ԺԷ․ դարուն արդէն աշխարհիկ յարաբերութիւններ ունէին օտարներուն եւ Բեբայի դեսպանատանց հետ։ Այսպէս, Լուդովիկոս ԺԴ․ի դեսպան Պ․ տը Նուադէլ Հայեր կը հրաւիրէ Ֆրանսական դեսպանատան թատերական ներկայացմանց»։ Այս յարաբերութիւնք յարատեւած են յաջորդ դարերուն ալ, մինչեւ որ Հայք ի Պոլիս ունեցան սեփական թատրոն, եւ Գեղարուեստի այդ ճիւղը մշակեցին ու զարգացուցին առաւել քան ոչ մէկ ցեղ՝ Արեւելքի մէջ։ Կը շատանանք յիշատակելով միայն այն բոլոր ձեռնարկները որոնք երեւան եկան նոյն ուղղութեամբ։ — Առաջինը կը համարուի Լեմպէրկի (Լեհաստան) նորադարձ Հայ Կաթոլիկներու վարժարանին սանուց կողմէ կատարուածը։ Վարժարանը բացած է լատին կրօնաւոր Հ․ Կղեմէս Գալանոս (1) հայ աշակերտներու համար, որոնք ուսուցիչներու կը ներկայացնէին կրօնական թրակէտիաներ (ողբերգութիւն) այս կարգէն է Թէատինեան Ուխտէն Հ․ Ալեքսիանոսի տաղաչափեալ ողբերգը գրաբար «Սրբուհի Կոյսն Հռիփսիմէ (2)։

Դարձեալ, Լեհացի Վարդան Յովնանեան գրած է «սրտաշարժ ողբերգութիւններ» որոնք վերեւ յիշուածին հետ կը համարուին Հայ Թատրոնի Նախախայրիքը։ (Տես «Պատմ․ Հայ Դպրութեան», Բ․ հատոր, էջ 365–6, Վենետ․ 1878)։

Հ․ Բարսեղ Սարգիսեան ԺԸ․ դարու Բ․ կէսէն յետոյ կը դնէ սկզբնաւորութիւնը հայ թատերական շարժման՝ որ երեւան եկած է Ս․ Ղազարու Միաբանութեան ծոցին մէջ։ «Մխիթարեան Հայրեր կը գրէին, կ՚ըսէ, թատերական խաղեր, եւ նորընծաներն ու դպրոցականները կը ներկայացնէին վանքին մէջ, ինչպէս այդ Միաբանութիւնը կ՚ընէ Պոլիս եւ գաւառները՝ իր հաստատած վարժարաններուն մէջ, տօնական օրերու եւ դպրոցական հանդէսներու առթիւ» — սովորութիւն որ հետզհետէ մուտ գտաւ շատ տեղեր(3), ինչպէս ասկէ առաջ Մօտայի մէջ (Քաղկեդոն) առիթ ունեցած ենք տեսնելու իրենց ներկայացումները։

Միայն Ս․ Ղազարու մէջ չէր որ թատեր․ արուեստն ու գրականութիւնը կը ստեղծէին ու կը մշակէին Մխիթարեանք, այլ նոյնիսկ օտար երկիրներ․ Փարիզ, Թրանսիլվանիա, Վենետ․ Բատուա, Թէոդոսիա (Խրիմ)։ Անոնց դպրոցներէն ելլող սերունդն է որ Պոլսոյ մէջ ալ հիմը կը դնէ եւրոպ․ ոճով թատերաբեմին։ Անոնք էին այդ բեմը հանուած խաղերուն եռանդուն դերակատարները, ինչպէս Ա․ խաղերուն ալ հեղինակները եղան Մխիթ․ Հարք եւ իրենց ձեռնասունք։

Շարժումը կը տարածուի քիչ մը ամէն կողմ, եւ մենք կը հանդիպինք ԺԹ․ դարու ընթացքին՝ բազմիցս կրկնուող այդ կարգի փորձերու որոնք կը կատարուին ընտանեկան շրջանակներու մէջ, մտերմիկ հանդիսականաց ներկայութեան, կամ, պարգեւաբաշխութեան հանդէսներու առթիւ, մերթ ալ հրապարակային բեմերու վրայ։ Ամաթէօրական շրջանն է այս՝ ուր հեղինակ եւ վարիչ, դերասոյց ու դերասան, մէկ խօսքով կազմակերպութեան եւ բեմադրութեան մասնակցողք եւ օժանդակողք անձնուիրաբար, յանախ եւս յօգուտ կրթ․ գր․ եւ բարեգործական նպատակի մը ի սպաս բերել կուզան գործակցութիւննին։ Մեզ ծանօթ պարագաներն են, թուականի կարգաւ հետեւեալք։

1815ին, Վենետկոյ Մխիթ․ Հ․ Մինաս Բժշկեան, Տրապիզոնցի, Տիւզեանց ապարանքին մէջ ի Գուրու-Չէշմէ՝ աշխ․ լեզուաւ թատրերգութիւններ եւ զաւեշտներ ներկայացնել կուտայ, հաւանօրէն իրեն ծանօթ դպրոցականներու, կամ ընտանիքին պատկանող թատերասէր եւ ընդունակ պատանիներու։

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

(1 – Շար․)

(1) Պատմագիր ԺԷ․ դարու, ատեն մը Պոլիս՝ Ազգ․ Պատրիարքարանը բնակած եւ պատեառ եղած որոմ ցանելու հայ ժողովուրդին մէջ։

(2) Տես գրացուցակ Հ․ Յ․ Տաշեանի։ Այդ ջերմեռանդ կրօնաւորք ինտամենցան եանէ տարափոխելու եւ աղճատելու հայ ազատ պատուական լեզուն։ Ծ․ Յ․

(3) Տե՛ս «Մխիթ․ Միաբանութեան երկհարիւրամեայ գր․ գործունէութիւնն ու նշ․ գործիչները», Վենետ․ 1905։ Ծ․ Յ․

ւանի մէջ ալ այդ մարդուն հոգին ունենային, ոչ ռուսերէն կը խօսէին, ոչ ալ ռուսական դպրոցներ կը բանային:

— Գացէք, ըսաւ Վրացին մեր Ս. Սիոն եկեղեցին տեսէք, հրաշալի բան է. Ս. Գէորգ անոր քով բան մը չէ:

Այսոր թարգմանեց մարդուն ըսածը: Տեսանք Սայաթ Նովան, տեսանք Ս. Սիոնը եւ բազմաթիւ հայ ու վրացի դմբէթներ կը զարդարէին Թիֆլիզը մինչ մեր Երեւանը 17 եկեղեցիներ հոգին հանած, քաղաք մըն էր որ երկինք չէր նայեր:

Սաւառնակը կտրելով Թիֆլիզ – Օտեսա երկնային ճամբան, հասաւ Պեսարապիայի Քիշնեւ քաղաքը. այդ ճամբան ընտրած էի Իտալիա վերադառնալու համար: Դեկտեմբերի կէսէն անդին էր. սաստիկ ցուրտ մը կը փչէր: Վստահ եմ թէ Սեւ ծովի ափերը չեն սիրեր Մոսկուին հովերը:

Պեսարապիա, իր Քիշնեւ մայրաքաղաքով ծանօթ էր Խրիմէն Թրանսիլուանի տարածուած Հայութեան: Հոն անուանի Ներսէս Աշտարակեցին թեմական եղած է. դարուկէս առաջ հայ գաղութը ծաղկած վիճակ ունէր, հիմա քանի մը հայ ընտանիքներ Երեւանէն գաղթած, պարզ գործի համար, ցրուած են գաւառներու մէջ:

Այս երկիրն ալ ցեղերու խառնարան մըն է: Հոն կողք կողքի կ'ապրին մեծամասնութեամբ Ռումանացիներ, Պուլղարներ (600.000 հոգի), Կասկասներ (200.000), թրքախօս քրիստոնեաներ: Միտքս եկաւ Բաբելոնի աշտարակին լեզուներու խառնակութիւնը: Ի՞նչ լեզուով խօսիլ պանդոկին մէջ: Ռուսերէն կը խօսին, բայց այնտեղ ամէն մարդ իր ազգին լեզուն կը սիրէ խօսիլ: Հարկ եղաւ ձեւերով խօսիլ եւ դրամ կորսնցնել: Աւաղ չկար տեղացի գիտակից Հայ մը, Հայերու հետքեր գտնելու համար: Պեսարապիան կռուախնձոր է Ռուսերու եւ Ռումանացիներու մէջ: Ռուսը բնակչութիւն չունի, բայց բանակ եւ թնդանօթ ունի:

Այս ճամբուն վրայ սաւառնակ չի բանիր դէպի Իտալիա: Գիշեր էր երբ շոգեկառքը կտրեց ռումանական սահմանը: Ռուս պահակը սահմանին վրայ կանգառած բարեւ բռնած էր դէպի անծայրածիր Ռուսաստանը, անդին ռումանացի պահակները՝ ժպտուն բարեւ կուտային եկուորներուն: Կը մտնէինք ազնիւ ժողովուրդի մը երկիրը. փարիզեան քաղաքակրթութեան մէկ հաւատարիմ պատկերը:

Պուքրէշ մօտ էր. հազիւ փոքրիկ գիշեր մը սահմանէն անդին: Հոն լեզուներու խառնակութիւն չկար: Մէկ ազգ մէկ լեզու եւ հայերէնը: Հայկական կեդրոնը կար, հոյակապ եկեղեցի մը, դժբախտաբար մատենադարան եւ դպրոց վարձու տրուած են, բայց միշտ ներկայ էր Ց. Սիրունին, Պուքրէշի Հայոց հայրապետը: Ինքն է որ կը պահէ հին գաղութներու աւանդութիւնը եւ նորերու հոգին: Երեւան հազարի չափ հայ գաղութէն այժմ մնացեր են վեց հազար: Ամերիկա, Քանատա եւ այլ երկիրներ կը մեկնին: Օր մը այրի պիտի մնայ փառաւոր եկեղեցին, դպրոցն ու դրատունը:

Պուքրէշէն դէպի Պելկրատ ճամբորդութիւնը գիս դարձեալ խաւարին մէջ նետեց: Մինակ մնացի եւ ես ինձ հետ խօսեցայ: Ռումէնները դիտէին քանի մը Հայերու անուններ. Արամ Խաչատրեան, Պետրոսեան, Տէր-Յովհաննէսեան. բայց Եուկոսլաւները թրքական վրաններու տակն են կարծես: Բաց երկինք չունին, Եւրոպայէն քիչ բան առեր են: Հասայ Պելկրատ, տխուր եւ անմաքուր քաղաք մըն է: Կարծես թէ տակաւին Թուրքը կը տիրէ: Քայլ մը անդին, Խրուաթները, Սլովէնները, Հունգարները քաղաքակրթութեան ջահակիրներ են: Բարերար եղած է Աւստրիոյ տիրապետութիւնը եւ կարելի է ըսել արեւմտեան Եւրոպան այդ երկիրներէն կը սկսի:

Պելկրատ ինձ համար անմխիթար չեղաւ, հարկ չկար իյնալու լեզուներուն խառնարանին մէջ: Հայ ընտանիքներ կային (15 հատ). դիւրաւ իրար մօտ եկան եւ մենք քանի մը օր ապրեցանք հայրենի յիշատակներով: Իրենք ալ ծարաւ են Հայաստանի լուրերով: Ազգային տուն եւ գերեզմաննոց ունին: Զայնասփիւռին երաժշտական վարիչը Հայ է եւ հայախօս են բոլորն ալ: Հայ էր նաեւ աստղաբաշխական դիտարանին տնօրէնը, բայց Վ. Համբարձումեան առեր Հայաստան տարեր է:

Քանի մը օր յետոյ թողնելով Պելկրատն ուր թաղուած է Վահան Մինախորեան, հեղինակը Սամսոնի ահաւոր տարագրութիւններու պատմութեան, Սողոմոն Թէհլիրեանի յուշերը մութ եւ ցուրտ գիշերով, շոգեկառքը երեսը տուաւ դէպի Իտալիա: Ճամբորդները Յունաստանի կողմերէն կուգային, կային մահմետական Պոսնիացիներ, լեզու լեզուի վրայ. աս ալ ուրիշ Բաբելոն մըն էր. ամէն մէկն իր ազգը կը գովէր, իր երկրին գիները կը բանար, ըսելու համար.

— Հրամմեցէք մեզ ալ ճանչցէք:

Իտալական սահմանէն անդին, զարմանալի բան, տաք եւ հրաշալի արեւ մը կար. կարծես թէ աշխարհս երկուքի բաժնուած էր: Համայնավար երկիրներուն վրայ տրտում բան մը կար, ամպի եւ խաւարի կը նմանէր: Տակաւին համայնավարութեան աշտարակը կը շինեն, բայց հոն ազգ ազգի լեզուն չի հասկնար:

Վենետիկ, Մարտ 20

ՎԱՆ ԿՈԿ

(Փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

Ա.

1886ի Փետրուար ամիսն է. կ'անձրեւէ Փարիզի վրայ: Նիհար ու բարձրահասակ մարդ մը, քիչ մը կորաքամակ, գլխուն մուշտակէ գլխարկ մը եւ այծի մորթ մը ուսերուն, Լաւալ փողոցի տուներէն մէկուն դուռը կը զարնէ: Վայրագ, դաժան բան մը ունի՝ չեչտուած շրթներու դառն կծկումով մը: Մազերը, յօնքերն ու կարճ մօրուքը շէկ են ու չոր՝ յարդի նման, մինչ իր մուգ կապոյտ աչքերը անհանդարտութիւն մը կը մատնեն: Դուռը կը բացուի սեմին՝ հիւանդոտ ու նիհար մարդ մը. «— Դո՞ւն ես, Վենսան». «— Բարի լոյս, Թէօ», եւ երկու եղբայրները կը գրկախառնուին:

Վենսան Վան Կոկ 33 տարեկան է: Քանի մը տարիէ ի վեր պատուելիի զաւակ այս Հոլանտացին հրաժարած է կրօնական կոչումէն: Եւ սակայն, 25–27 տարեկանին, փորձած է Քրիստոսի Աւետարանը քարոզել Պորինաժի Պելժիացիներուն: Երկու տարի չարունակ ապրած է խուղի մը մէջ՝ երկննալով տոպրակներու վրայ, երեսներն ու ձեռքերը սեւցնելով հանքածուխով՝ լաւագոյնս նմանելու համար իր հօտին, խնամելով վիրաւորուածները, հրակելով հոգեվարներու սնարին, իր չնչին թոշակը բաշխելով աջ ու ձախ: Կը սիրէին զինք, ամէնքն ալ կը գնահատէին անհուն իր նուիրումը, բայց հանքահանները, իրար մէջ, կը փսփսային. «Ոչ միայն լաւ չի խօսիր, այլ քիչ մըն ալ խենթ է մեր հովիւը»: Հովուական իր ձախողութիւնը պիտի ընդունի լուռ՝ գտնելով նկարչութիւնը, որուն պիտի նուիրուի նոյն խանդով: Ընտանեկան ժողովըրդատան մէջ, տարիներէ ի վեր, այլեւս սեղանին չի մասնակցիր. կծկուած անկիւն մը, ծունկերուն պնակ մը, աջ ձեռքին դգալ մը եւ միւսին մէջ խուրձ մը նկարներ՝ զորս յափշտակութեամբ կ'ուսումնասիրէ: Կ'աշխատի մինակ, առանց ուսուցիչի, առաւօտէն իրիկուն նկարելով ծառեր, ճամբաներ, ջրանցքներ և գործի վրայ գիւղացիներ: Սկիզբը ձախաւեր, իր նկարները օր ըստ օրէ պիտի դառնան ինքնատիպ, ուժեղ, եւ տակաւ մուտք պիտի գործէ հոլանտական աւանդական նկարչութեան մէջ. — կուպրի պէս ծանր, մութ ներդաշնակութեամբ բարախուն, մշուշոտ՝ ինչպէս իր առաջին մեծ նկարը՝ «Գետնախնձոր ուտողները»:

Ծնողքը, անշուշտ, լաւ աչքով չի դիտեր այս նոր կոչումը: Ինչո՞ւ չսորվիլ նոր արհեստ մը. երկաթագործութիւն, ատաղձագործութիւն...:

Ծնողքներու այս ընդդիմութեան վրայ պիտի երթայ ապրելու Լա Հէյ: Հոն, թէեւ ծայր աստիճան անձուկ, պիտի իր խուցը հիւրընկալէ մայթաղիճ մը՝ մայր զաւակի մը եւ երկրորդով մը ծոցուոր: Եղբօրը, որ կը փորձէ խրատել զինք, պիտի գրէ. «Ի՞նչ եմ ես շատերու աչքին, — ոչնչութիւն մը, անհեթեթութիւն մը, անհաճոյ մարդ մը: Մէկը, որ ընկերային որեւէ դիրք չունի եւ երբեք պիտի չունենայ: Պիտի ուզէի փաստել գործովս թէ այս ոչնչութեան, այս արտառոցին սրտին մէջ բան մը կայ:

«Մէջս ստեղծագործ մեծ ուժ մը կը զգամ»:

Խռովիչ այս նամակները պիտի համոզեն Թէօն, որ, տակէ եւք իր ամբողջ կեանքը պիտի նուիրէ եղբօրը նիւթական աջակցութեան: Անոր շնորհիւ է որ Վենսան պիտի կարողանայ գնել գոյներ ու կտաւ, պիտի կարենայ ապրիլ ու ստեղծագործել: Երկու եղբայրներու այս միտեղմութիւնը երբեք պիտի չխախտի: Վենսան գիտակից է արդէն, թէ ապագայ իր գործին մէջ, Թէօ ստեղծագործական իր բաժինը ունի, ու կը գրէ անոր. «Տալով արուեստագէտներուն՝ արուեստաղէտի գործ է ըրածդ: Պիտի փափաքէի միայն որ պաստառներս ըլլան այնպէս՝ որ գործէդ շատ չդժգոհէիր»:

Լքուած Քրիստինէն, Լա Հէյի փոքրիկ մայթաղիճէն, Վենսան կը վերադառնայ հայրական ժողովրդատունը, ուր չուտով կը սիրահարի իր Քի զարմուհիին: Այս վերջինը երես կը դարձնէ տաքդլուխ եւ տարօրինակ այդ զաւարկապորտին, բայց մինչ Վենսան կը հալածէ զայն մինչեւ ծնողքներու քով, Քի սենեակը կը փակուի ու կը մերժէ տեսնել զինք: Այն ատեն, Վենսան վառած ճրագին վրայ կը դնէ ձեռքը ու կը սպառնայ հոն չքաշել՝ մինչեւ որ Քի չյայտնուի: Սարսափահար ծնողքներու աչքին առջեւ կը տոկայ անյողդողդ՝ մինչեւ որ ուշաթափ գետին իյնայ: Դժբախտ այս սէրէն ետք կը հրաժարի այլեւս ամուսնութեան գաղափարէն: Ասկէ ետք պիտի ապրի միայն նկարչութեան համար:

Դէպի Փարիզ ճամբուն վրայ անցած է Անվերսէն, ուր, Ռուպէնսի նկարներուն առջեւ, ըմբռնած է պայծառ գոյներու կարեւորութիւնը: Հազիւ Փարիզ հասած, եղբայրը՝ որ կ'աշխատի նկարներու վաճառատան մը մէջ, կը ծանօթացնէ զինք տպաւորապաշտներուն: Վան Կոկ շլացած է ուղղակի: Անոնցմով՝ գտած է լոյսը, եւ գունադեղ այդ խաղատումը պիտի գլէ տանի զինք: Նոր դպրոցին մաս կը կազմէ արդէն: Կը լքէ գոց մոխրագոյնն ու թուխ երանգաւորումները, կը նկարէ Պիւթի փողոցներն ու Իլ տը Ֆրանսի բնանկարները՝ ողողուն անոյշ լոյսով մը: «Կը գտնէ ծաղիկները եւս»:

«Անցեալ տարիէն ի վեր, կը գրէ 1887ի սկիզբը, գծած եմ միմիայն ծաղիկներ՝ որպէսզի վարժուիմ գործածելու վարդագոյնը, բաց կապոյտը, մանիշակագոյնը, դեղինը, նարնջագոյնն ու գեղեցիկ կարմիր մը»:

Պիտի ճանչնայ, միաժամանակ, այդ շրջանին Փարիզի մէջ ի պատուի Ճափոնացիները եւս: Պիտի սիրէ անոնց մաքուր գոյներն ու պարզ գիծերը: Յաճախ կը տեսնենք զինք կարգ մը նկարիչներու հետ, բայց այդ նոր բարեկամները զարմացած են իր մշտական դերադրգիռ վիճակէն: Անոնցմէ մին, Կիւսթաւ Քոքիօ, կը պատմէ թէ ամենափոքր հակադարձութեան մը պարագային, «Վենսան ծունկի կուգար, լաւագոյնս արտայայտուելու համար, եւ ոչինչ կրնար հանդարտեցնել զայն»:

Կը դառնայ բարեկամներէն մին Թանկիի, որ տէր էր ներկի խանութի մը՝ Քլոզէլ փողոցին մէջ: Փիսսարոյի այս բարեկամը չուտով կը խանդավառուի Վան Կոկի նկարչութեամբ՝ եւ քանի մը պաստառներու դէմ ներկեր կը փոխանակէ իրեն: Կէսօրէ ետք մը, երբ Վենսան եկած էր ծխամորճ մը քաշելու իր բարեկամին խանութը՝ յանկարծ ներս կը մտնէ նկարիչ մը՝ Փօլ Սէզան՝ ուրիշ յայտնութիւն մը Թանկիէն: Վենսան ուրախ է այդ հանդիպումին համար, բայց Սէզան կասկածով կը դիտէ այս շէկ ու կոպիտ հսկան: Երկարօրէն կը քննէ իրեն ցոյց տրուած նկարները ու կը բացագանչէ. «Իրապէս, խենթի նկարչութիւն մըն է որ կ'ընէք»:

Վենսանի խանդավառութեան վրայ պաղ ջուր մըն է որ կը թափի: Անխօս, աշխատասենեակ կը մտնէ, եւ հոն, հայելիին դիմաց, կը գծէ իր ինքնանկարը, անկիւնաւոր, կոշտ այդ դիմագիծը՝ ծաւի աչքերը խորացած տարօրինակ լոյսի մը մէջ:

Թ. Ա. Թ.

(Շար. – 1)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Երիտասարդութեան եւ Մարզական Նախարարութեան 1971 Նոյեմբեր 30ի հրամանագրով, արծաթեայ շքանշանի արժանացած է Տիկին Հրանոյշ Գաբաղեան (Փետրուար 29, 1972ի պաշտօնաթերթի մէջ):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Բայց վաճառականին յաղթանակը երկար չտեւեց, որովհետեւ նոյն թերթը միւս օր, իր Ազգային լուրերուն մէջ կը գրէր.

«Երէկ Ք. Թաղի ժամկոչի խնդրին մասին գրած էինք, բայց այժմ արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք, թէ մեզ տրըւած տեղեկութիւնները գիտմամբ չափազանցուած ու խեղաթիւրուած են: Ժամկոչը պարտաճանաչ եւ պարկեշտ անձ մըն է, որ իր հեզահամբոյր բնաւորութեամբ սիրելի դարձած է թաղեցիներուն, որոնք այս խնդրին մէջ բացարձակապէս համաձայն են Թաղական Խորհուրդին հետ, որուն անդամներէն ոչ ոք հրաժարած է մինչեւ ցարդ: Կ'երեւայ, որ խնդիրը ծագում առած է թաղին ջոջ ապաներէն մէկուն բռնած կամայական ընթացքէն»:

Այս հերքումը երկու ոսկի արժած էր Պօղոս էֆէնտիին, բայց ազդեցութիւնը չանթահարիչ եղաւ:

Մարգար էֆէնտի զգաց, որ իր ու հակառակորդին միջեւ կռիւը սոսկալի պիտի ըլլար եւ թէ այլեւս համաձայնութեան ամէն միջոցները սպառած էին:

Իր առեւտրական գործերը գրեթէ երեսի վրայ թողած՝ իր ամբողջ ուշադրութիւնը նուիրեց թաղային պայքարին:

Նախ՝ լուր ղրկեց ու իր տունը բերել տուաւ Ռաֆիկ աղան, որուն մէկ քանի գոհարեղէններ յանձնարարեց, մօտաւորապէս 150–160 ոսկիի ապրանք, որոնցմէ ոսկերիչը առնուազն 20–30 ոսկի կը յուսար շահիլ:

— Մօտերս ազգական մը ունինք, պիտի ամուսնացնենք, ըսաւ վաճառականը. եթէ գիս գոհ ձգես՝ փոխանակ ուրիշի դիմելու, պէտք եղածները քենէ կ'առնենք:

Վաճառականը բնաւ ակնարկութիւն չէր ըրած ժամկոչի խնդրին, սակայն Ռաֆիկ աղա կռահեց, թէ այս յանկարծական բարեկամութեան ծայրը ուր կը նայի:

Մարգար էֆէնտի յետոյ գնաց գտաւ Սամիկեան Հաճի Յակոբ աղան, Թաղական Խորհուրդի անդամ միւսիւ Գարեգին էֆէնտին:

— Գիտե՞ս Հաճի աղա, շատ վշտացած եմ քեզի դէմ, ըսաւ:

Միւսը, որ երբեք չէր յիշեր որեւէ կերպով վիրաւորած ըլլալ Մարգար էֆէնտին, այս խօսքերուն համար իր զարմանքը յայտնեց:

— Կը վայելէ՞ սա դրագիրիդ ըրածը, դոչեց վաճառականը սրմտած շեշտով մը:

— Ո՞ր գրագիրիս...

— Միւսիւ Գարեգին է, ի՞նչ է...

— Զարմանալի բան, Գարեգինը ի՞նչ կրնայ ընել ձեզի դէմ, անիկա պարկեշտ, հաւատարիմ, ազնիւ բնութեամբ պաշտօնեայ մըն է. տասը տարի է քովս է ու օր մը դժգոհութեան տեղի չէ տուած: Սխալած ըլլալու էք, Մարգար էֆէնտի:

— Սխալած չեմ, ես ըսածս գիտեմ, սա Գարեգինը մեր Թաղական Խորհուրդին անդամ է, մեր գեղը կը նատի:

— Այո, գիտեմ, որ Ք. Թաղը կը նատի, բայց թաղական ըլլալը չէի գիտեր, ի՞նչ կ'ըլլայ թաղական ըլլալով...

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ինծի դէմ կը դաւէ կոր, թշնամիներուս հետ մէկ է եղեր, գիս անպատուելու, նախատելու ելեր է, բայց ամէնուն ալ պիտի հասկցնեմ իմ ով ըլլալս...

— Տէր ողորմեա, դոչեց Հաճի Յակոբ աղա թեւերը վեր բարձրացնելով. բայց սա խնդիրը բացատրէ տեսնեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յովսէփ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօնիկեան 50 ֆր. կը նուիրեն Պանթէօ–Քաշանի Հայկ. դպրոցին եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ տասն կուսանաց. երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Ցիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բաղմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Ցաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, կարգ Թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10–ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ
Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն և նախատօնակ ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, պատարագ 11ին:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5ին, գիշեր, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթման ժամը 6ին:

×

ՊՈՒԼ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն 18,30ին, յիշատակ տասը կուսանաց:

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատարագ 8,15 – 9,45, հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրերու 11ին, արարողութիւն ոտնլուայի 16,15ին, խաւարում 19,40ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ Թաղման 17ին:

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն:

Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին պարահանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 6

Օրլի–Հիլթընի սրահներուն մէջ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ՇԱԲԱԹ (1 Ապրիլ) ժամերգութիւն ժամը 17,30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS

Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)

Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ՖՈՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա–Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՈՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—

Երգ՝ Փեթէրճիկոլով, Սերժ Սարեան *եւ* Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան դրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870–03–18

Թէաթրը Շան զ'էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225–29–64 *եւ* 359–36–86

Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան *առենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն* 700–12–59

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յուշարձանի Շինութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Ռոմանէն.

Քէլօղլանեան ընտանիք 300, *Լեւոն Զատըրեան, Տէր–Պաղտասարեան, եղբայր Տէր–Պաղտասարեան, Ժան Մանուկեան, Ռոպէր Թասճեան, Լուսիկինեան* 100*ական, Գարակէօզեան, Գարիկեան* 50*ական: (Ընդհ. գումար* 1000*):*

×

Մարսէյլի Յուշարձանի շինութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Վալանսէն՝ Պր. Սարգիս Ճերանեան, Մուշեղ Ճերանեան, Պալթայեան 500*ական, Լեւոն Ճերանեան, Տոքթ. Ֆրանք Գօհարեան* 250*ական, Շարլ Ճերանեան, Ոսկի Թաթիկեան, Պ. Թայեան* 100*ական Պետրոս Խաչիկեան, Տէր–Սարգիսեան* 50*ական: (Ընդհ. գումար* 2400*):*

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութեան քառամեայ շրջանը վերջացած ըլլալով, Ծըրագիր–Կանոնագրի տրամադրութիւններուն համաձայն նախապատրաստական աշխատանքները եւս լրացած՝ Ազգային Վարչութեան նոր ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլ 9ի կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 7էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8ը:

Այս առթիւ կը խնդրուի այժմէն նկատի ունենալ այդ օրը եւ ըստ այնմ պատրաստուիլ ընտրութեանց:

ԶԱՏԻԿԸ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ
Սեւ Անտառ — Պատըն–Պատըն,
Դանուբի աղբիւրը, վոժերը
Երեք օր, օթոքառով
ԱՊՐԻԼ 1–3

Հաւաքուիլ Շաբաթ, Ապրիլ 1, ժամը 7,30ին Մեթրօ Շաթօ տը Վենսէն Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւ եւ 8ին Կառ տիւ Նոռ, Քաֆէ Քիւրվէօր:

Մեկնում օթոքառով 8,15ին դէպի Գերմանիա, Մօ, Շալօն, Սէնթ Մենէհուլտ, Վերտէօն (ճաշ), Մէս ճամբով, սահմանագլուխ յետոյ՝ Սարպրիւքըն, Ցվայպրիւքըն մինչեւ Կարլսռուհը, ապա Ռաշթաթ, Պատըն–Օս եւ Զինցհայմ, ուր պանդոկի տեղաւորում եւայլն: Իրիկուան ճաշ, մեկնում դէպի Պատըն–Պատըն:

Կիրակի, մեկնում դէպի Օֆընպուրկ, Կեկէնպախ, Շվայնենկըն (ճաշ), զանազան պտոյտներ եւ այցելութիւններ Դանուբի ափին: Ճամբորդութիւնը կը շարունակուի դէպի Ֆրայպուրկ:

Երկուշաբթի վերադարձ դէպի Ֆրանսա Ալզասի ճամբով:

Մասնակցութիւն 195 ֆր.
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆ
Կանխավճար 60 ֆր. մնացեալը վճարելի
Մարտ 25ին:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԻԶՄԻՐԻ
ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կոան Օթէլ փավիյոն, 36, *Ռիւ տը լ'էշիքիէ, Փարիզ* 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ
Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ

Նուիրուած

«Ի յիշատակ 1.500.000 հայ զոհերուն 1915ի թուրք ղեկավարներուն կողմէ հրահանգուած ցեղասպանութեան եւ ի փառք հայ մարտիկներուն եւ դիմադրականներուն մեռած Ազատութեան եւ Ֆրանսայի համար»:

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԱՊՐԻԼ ԺԱՄԸ 10,30ԻՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ–ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԲԱԿԸ
339, Avenue du Prado

Ժամը 13ին, Յուշարձանի բացման պաշտօնական ճաշ

RESTAURANT DE LA FOIRE — BOULEVARD RABATAU — MARSEILLE

Ճաշին տոմսերը ապահովել Յուշարձանի Յանձնախումբին անդամներէն, եւ կամ, հեռաձայնելով հետեւեալ թիւերուն.— 50–53–29 — 33–99–55 — 37–29–44

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ
30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 *Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:*

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ
Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայերէն խօսող աշխոյժ Օրիորդ կամ Տիկին մը օժտուած մարդասիրական եւ ընկերային զգացումներով:

Այս անձը պաշտօն պիտի ունենայ մեր հանգստեան տուներէն ներս ի սպաս դնել իր յատկութիւնները պատսպարեալներուն մօտ, ստեղծելու համար զուարթ եւ ընկերային մթնոլորտ մը:

Գրել կամ ներկայանալ Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette à Paris (9e)

Ա. Զ. Դ.

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները *մտնել, թող փութով ներկայանան.—*

Աղքատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ

տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն ետք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմակերպիչ Մարմնին Անոյշը կը ներկայացուի Մայիս 13 *եւ* 14*ին*

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

Երաժշտութիւն՝ ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
Բնագիր՝ ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համանուագային նուագախումբէ մը:

Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Աղատ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ՄԱՐՏ
MARDI
28 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 120 ֆր. Վեցամսեայ 65 ֆր.
Արտասահման Տար. 135 ֆր. Հատը 0,70 ֆր.

48ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12377

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.377

Հ. Յ. Դ.
ԵՒ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

—o—

ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ

Վերջին երեք շաբաթներու ընթացքին, լիբանանեան քաղաքական կեանքի տիրապետող երեւոյթը հանդիսացան այն բանակցութիւնները, որոնք Պէյրութի Ա. ընտրաշրջանի աւետարանական աթոռի թեկնածուի նշանակման իրաւունքին շուրջ կը կատարուէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ փաղանգաւորներու կուսակցութեան միջեւ:

Հանրային կարծիքը, իր բոլոր խաւերով, ղեկավար շրջանակներէն սկսած մինչեւ համեստ քաղաքացիները, հայ թէ օտար, յարաճուն ուշադրութեամբ հետեւեցան այս բանակցութիւններուն, որոնք ի վերջոյ պիտի յանգէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սկզբունքի յաղթանակին:

Առաջին օրերուն թերեւս քիչ մը թերահաւատ, բայց հետզհետէ, բանակցութիւններու ընթացքին, մեր կուսակցութեան ցոյց տուած անսեղմելի վճռականութեան առջեւ տպաւորուած, բոլորն ալ կը զգային ու իրենց մէջ առանձնաբար կը խոստովանէին այն համոզումը, թէ այդքան չունէր եւ ժամանակ չէր վատներ պարզապէս երեսփոխանական աթոռ մը աւելի ունենալու զուտ կուսակցական մտահոգութեամբ եւ հաշիւներով:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն եւ լիբանանեան հանրային կեանքէն ներս գործող ուժ, անշուշտ որ իրաւունք ունէր պայքարելու յաւելեալ աթոռի մը համար: Բայց այդ իրաւունքը, որքան ալ արդար ու հասկնալի, բաւական պիտի չըլլար մեզ մղելու այնքան վճռական, որքան եղաւ մեր կազմակերպութիւնը տասնամեակներու իր գործակիցներուն հետ կատարուող բանակցութիւններու ընթացքին, եթէ կուսակցականէն վեր, Հայութեան ընդհանրական շահերուն առնչուող գերազանց իրաւունք մը մղում չտար մեր պայքարին:

Պայքարին ելքը ու անոր, ինչպէս նաեւ մեր սկզբունքի դիրքորոշման հիման կատարուած նշանակումը, թեկնածուին անձովն ու հանգամանքովն իսկ ցոյց կուտայ, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այդ պայքարը տարաւ Լիբանանի ամբողջ Հայութեան համար, մեր համայնքի արդար իրաւունքներուն եւ շահերուն յաղթանակին համար, նաեւ Լիբանանի'ն, անոր տալով իր կենսունակ համայնքներէն մէկուն քաղաքական հաւասարութեան եւ հանրային կեանքին իր գործօն մասնակցութիւնը բերելու պատրաստակամութեան փաստը:

Այս պայքարին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առանձին չէր: Հայութիւնը, իր բոլոր հատուածներով, թեւ ու թիկունք կանգնեցաւ մեզի: Ընդհանուր էր համակրանքի ալիքը լիբանանեան հատուածի մը այս անսեղմելի պայքարին, որ կը մղուէր տարբեր եղանակով, քաղաքական ընթացիկ սակարկութիւններու հետ երբեք կապ չունեցող ուրիշ ոգիով մը, որ իբրեւ այդպիսին, հիացում պատճառեց բոլորին, նոյնիսկ անոնց, որոնք, գաղափարական տարակարծութիւններու բերումով, հայ կեանքէն ներս կը գտնուին հակադիր ճակատներու մէջ:

Այս երկրին մէջ, որ անկախութեան տիրացաւ իր բնակչութեան բաղկացուցիչ բոլոր տարրերուն միահամուռ ճիգով եւ ներդաշնակ գործակցութեամբ, ուր քաղաքական եւ ընկերային կեանքի հիմքը համայնքային դրութիւնն է, հայ համայնքը, իբրեւ թիւ ու քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային ազդակ, իր հաստատուն արժէքներուն փաստով, չի կրնար ու պէտք չէ նկատուի աղքատ ազգականը լիբանանեան մեծ ընտանիքին: Մենք վստահ էինք, որ սկզբունքի եւ իրողական այս դիրքերէն մեկնող որեւէ պայքար՝ պիտի վայելէ ամբողջական աջակցութիւնը Հայութեան բոլոր հատուածներուն, զանազան մտածողութեանց եւ գաղափարներու տէր խմբաւորումներու, իրեն հետ ունենալով նաեւ բարեացակամ տրամադրութիւնները եղբայր միւս համայնքներուն, որոնք ունին գիտակցութիւնը Հայութեան ներքին արժէքներուն եւ կ'ուզեն այդ արժէքները, իրենց ամբողջական կարելիութիւններուն մէջ, տեսնել ի սպաս Լիբանանին եւ անոր ապագայ զարգացման:

Մեր պայքարին հիմնական նպատակներէն մէկը եղաւ, Հայութեան արդար իրաւունքներուն նուիրագործման հետ, մեր համայնքին տալ իրաւ Լիբանանցիի գիտակցութիւնը: Ունէինք ու այսօր աւելի քան երբեք ունինք այն համոզումը, թէ Լիբանանին ծառայելու լաւագոյն ուղին անոր բնակչութեան ամէնէն կենսունակ եւ արդիւնաշատ տարրերէն մէկուն, Լիբանանահայութեան հիմնական շահերուն ծառայելն է:

Ի՞նչպէս ըլլալ, որպէսզի Հայը, գաղթականի ցուպը շատոնց թանգարան դրած մեր ժողովուրդը, ինքզինք առաւելագոյն չափով լիբանանցի զգայ հաւասարութեան, ազատութեան եւ եղբայրական գործակցութեան այս երկրին մէջ:

Այս եղաւ մեր պայքարին էութիւնը ու, բարեբախտաբար եւ արդարօրէն, իբրեւ այդպիսին ըմբռնուեցաւ բոլորին կողմէ:

Այլապէս, ի՞նչ կարեւորութիւն ունէր աթոռ մը աւելի, աթոռ մը պակաս, մանաւանդ երբ այդ աթոռը կը պահանջուէր կուսակցութենէ մը, որուն Լիբանանի անկախութեան, ամբողջականութեան եւ պետական դրութեան հանդէպ ունեցած ըմբռնումները երբեք հեռու չեն եղած ու չեն մեր ըմբռնումներէն:

Մենք աթոռի մը իրաւունքը շահեցանք, բայց այդ աթոռը չկորսուեցաւ ոչ ոքի համար: Որովհետեւ, այս պարագային այդ աթոռը շահուեցաւ մեր համայնքի աւելի լիբանանցիութեան համար, այլ խօսքով՝ Լիբանանի'ն համար:

Այս առիթով, մենք հաստատեցինք նաեւ ուրիշ երեւոյթ մը, որ գոհունակութեան եւ ուրախութեան աղբիւր եղաւ մեր կազմակերպութեան համար: Ատիկա մեր պայքարին շուրջ ստեղծուած միասնականութիւնն էր: Հայ կեանքը անգամ մը եւս արձանագրեց այն փաստը, թէ ընդհանրական շահերու շուրջ, մեր իրականութենէն ներս կը տիրէ ձգտումներու նոյնութիւն մը, որ խրախուսիչ է ապագայ կարելիութիւններու իր խոստումով:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տիրացաւ աւետարանական թեկնածուի նշանակման իրաւունքին ու նոյն վայրկեանին իսկ յայտարարեց իր թեկնածուն, հայ աւետարանական անձնաւորութիւն մը, որ ինքնին կը խորհրդանշէ մեր կեանքէն ներս փնտռուած միասնականութիւնը:

Ըսած էինք, կը կրկնենք. Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, աւետարանական թեկնածուի նշանակման իրաւունքով, շահեցաւ ընտրապայքարի առաջին փուլը. շահեցաւ Հայութեան համար ու Լիբանանի'ն:

Հիմա, կը գտնուինք ընտրապայքարի երկրորդ փուլին մէջ, որ իր վախճանին պիտի հասնի քանի մը շաբաթէն, ամբողջացնելով յաղթանակի մեր ուրախութիւնը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պիտի շահի նաեւ այդ պայքարը:

Ու պիտի շահի դարձեալ Հայութեան համար եւ Լիբանանի:

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԴԱԴԱՐ
ՈՐՈՇԵՑ «ԻՌԱ»Ն

Հիւսիս. Իրլանտա հանդարտ շաբաթավերջ մը անցուց հակառակ Լոնտոնի որոշումին՝ ձեռք պահելու երկրին վարչական ղեկը ամբողջովին: Այս որոշումը, ինչպէս գրած էինք, դժգոհութիւն յառաջ բերած էր Ըլսթըրի կառավարութեան եւ ծայրայեղ բողոքականներու մօտ: Կառավարութիւնը ներկայացուցած էր իր հրաժարականը, իսկ ծայրայեղ խմբակցութեան պետը՝ Ուիլիըմ Քրէյկ, Ներքին նախկին նախարար, 48 ժամուան ընդհ. գործադուլի կոչ կ'ուղղէր բողոքականներուն:

Ըլսթըրի նոր լիազօր նախարարը՝ Ուայթլօն, տեսակցութիւններ ունեցաւ Հիւսիս. Իրլանտայի անգլիական ուժերու հրամանատարին եւ տեղական ոստիկանութեան պարագլուխներուն հետ: Այս վերջինները, բողոքականներ առաւելաբար, մերժեցին ընթացք տալ Քրէյկի գործադուլի կոչին, ինչ որ ծանր հարուած մըն է ծայրայեղ բողոքականներուն համար: Ասոնց նպատակն է ընդհանուր գործադուլով երկիրը անդամալուծել մինչեւ Երեքշաբթի:

Միւս կողմէ երկու համայնքներու չափաւորական տարրերը միաձայնութեամբ ընդունեցան Հիթի որոշումը՝ զայն նկատելով գործնական օգտակարութիւն ներկայացնող կարգադրութիւն մը: Այս վերջինները կոչ ըրին Իռայի, որպէսզի վերջ տայ իր ահաբեկչական գործունէութեան:

Այս կոչը արձագանգ գտած է, քանի որ կը հաղորդուէր Երկուշաբթի օր, թէ Իռա որոշած է ամսուան մը համար դադրեցնել իր ահաբեկչական գործողութիւնները:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ
Հ. Յ. Դ. ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

—o—

Լիբանանի խորհրդարանական ընտրութեանց հայ թեկնածուներն են.—

Խաչիկ Պապիկեան, ծնած 1922ին Կիպրոս: Փաստաբան, վկայուած Սէն-Ժօզէֆ համալսարանի Իրաւաբանական վարժարանէն 1943ին: Իրաւաբանութեան տոքթորան առած է Լիոնի համալսարանէն: Պէյրութի երեսփոխան՝ 1957ին, 1960ին, 1964ին եւ 1968ին: 1962էն ի վեր նախագահ է Արդ. Կեդր. Վարչութեան: Առողջապահութեան նախարար եղած է 1969ին եւ Զբօսաշրջիկութեան՝ 1970ին: Ամուսնացած է 1956ին եւ հայր է հինգ աղջիկներու:

Տոքթ. Մելգոն Էպլիղաթեան, ծնած է Պոլիս 1919ին: Իբրեւ բժիշկ վկայուած է Պէյրութի Ֆրանս. Համալսարանէն: 1961էն ի վեր կը պաշտօնավարէ իբրեւ մասնագէտ Պէյրութի Ճէյթաուի հիւանդանոցին մէջ: Մաս կազմած է Բժիշկ, Ազդակ եւ Բագին թերթերու խմբագրութեանց: Ամուսնացած է 1948ին եւ հայր է երեք զաւակներու:

Սուրէն Խանամիրեան, ծնած է Պէյրութ 1924ին: 1946ին վկայուած է Սէն-Ժօզէֆ համալսարանի Իրաւաբանական վարժարանէն, ապա ընտրած է ազատ ասպարէզ: Երեսփոխան ընտրուած է 1960ին, 64ին եւ 68ին:

Արա Երեւանեան, ծնած է Պէյրութ 1935ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած է Մխիթարեաններու վարժարանը, վկայուած է Սաքրէ Քէօրի առեւտրական ճիւղէն: 1963էն ի վեր Կապոնի պատուակալ հիւպատոս է Պէյրութի մէջ: Ամուսնացած է 1966ին եւ հայր է երկու զաւակներու:

Տոքթ. Անդրանիկ Մանուկեան, ծնած է Խարբերդ 1910ին: Իբրեւ բժիշկ վկայուած է 1935ին Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն: Հոգեբոյժ բժիշկի վկայական ստացած է Էտինպուրկի համալսարանէն: Նախագահն է Լիբանանի Հայ Աւետարանական Համայնքի Խորհուրդի եւ փոխ-նախագահը Հ. Բ. Ը. Մ.ի Լիբանանի Շրջանակային Խորհուրդի: Ամուսնացած է եւ հայր է երեք զաւակներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ որ բացառիկ ժողով գումարած էին Կիրակի օր, որոշեցին ձեռնպահ մնալ Ապրիլ 23ի հանրաքուէին: Աւելի ճիշդ՝ քուէարկութեան մերժում որոշեցին ինչ որ եթէ խորքին մէջ բան չի փոխեր, կը նշանակէ թէ ընկերվարականները չեն ուզեր ձեռնպահի դիրքին մէջ մնալ ինչ որ անտարբերութիւն եւ կրաւորական ընթացք կը նշանակէ, այլ կ'ուզեն ըսել թէ դէմ են այս հանրաքուէին, դէմ չըլլալով հանդերձ Եւրոպայի գաղափարին: Փոքրամասնութիւն մը (Ֆանտէրնակոր եւայլն), կ'ուզէր այո՛ քուէարկել քանի որ այլեւս ոչ մէկ յոյս կար որ ձախը միացեալ ճակատ ներկայացնէ բայց արդիւնք չտուաւ: Կի Մոլէ չմասնակցեցաւ ժողովին. նախորդ օրը քոյրը կորսնցուցած ըլլալով: Երկուշաբթի օր, համայնավարները Իւմանիթէի միջոցով կը շարունակէին առաջարկներ ընել ընկերվարականներուն, չեշտելով թէ այլ մարզերու մէջ (կառավարական ծրագիր) կարելի է հասարակաց յայտարար մը գտնել:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը Անգլիոյ եւ Մալթայի միջեւ՝ անգլիական կայաններու շուրջ: Համաձայնագիրը եօթը տարուան համար է եւ իբրեւ վարձք կը նախատեսէ տարեկան 14 միլիոն ոսկեի: Մալթայի վարչապետը՝ Մինթոֆ 30 միլիոն ոսկի պահանջած էր կղզիին անգլիական կայաններուն համար, Անգլիա առաջարկած էր տասը միլիոն: Ինը ամսուան վէճերէ եւ բանակցութիւններէ ետք երկու կողմերու զիջումով հարցը կը կարգադրուի այս ձեւով: Համաձայնագիրը կը ճշդէ, թէ Մալթա թոյլ պիտի չտայ խորհրդային եւ անոր արբանեակ նաւերուն օգտուելու կղզիին նաւահանգիստէն:

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը նկատել տուաւ, թէ Հիւսէյնի ծրագիրը անհրաժեշտ բծախնդրութեամբ չէ ուսումնասիրուած անոնց կողմէ, որոնք փութով դատապարտեցին զայն: Նիմէյրի այնուամենայնիւ որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ, քանի որ Յորդանանի սահմանային հարցը կարելի չէ անջատել այլ արաբ երկիրներու սահմաններու հարցէն: Սուտանի նախագահին կարծիքով խորհրդային օժանդակութիւնը արաբ երկիրներուն ցարդ անօգուտ դուրս եկաւ:

ԵԿԻ, ՏԵՍԻ...
ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆ ՏԷՍԻՆԻ

Տէսին... Քայլերս բնազդօրէն կ'ուղղուին Ժան Ժօրէս պողոտայի երկայնքէ ի վեր, կոնակս դարձուցած Լիոնի:

Ուղիներ կան, թերեւս անպաճոյճ, սովորական, որոնք ոչինչ կը խօսին ձեր սրտին, սակայն ձեզ կ'առաջնորդեն անըրջական անակնկալներու:

Ենթագիտակցական մղումով հասեր եմ Լիպերասիոնի հրապարակը, որ հանդըրուանն է ուխտիս:

Սիրտս արագ կը տրոփէ:

Հպանցիկ ակնարկ մը հրապարակի անմիջական շրջապատը՝ ոչինչ դրաւիչ ու հաղորդական:

Բայց, յանկարծ կը նշմարեմ գորշ գանգուած մը՝ որ փառահեղ կանգնած է հրապարակին խորը... կարծէք երկնաքար մըն է, Աստուծոյ կողմէ առաքուած, տեղերքի իր շտեմարանէն, թեւերովը հրեշտակներու:

Մագնիսական քաշողութեամբ կը մօտենամ այդ գանգուածին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ Մեծ Եղեռնի մեր անմահ նահատակներու յուշարձանը:

Ո՜րքան յուզիչ է գտնել յիշատակարան մը, հիւրընկալ երկրի մը այս անշուք անկիւնը...

Մղոններու հեռաւորութեամբ այն կիզիչ անապատներէն, այն մահասփիւռ կիրճերէն, Եփրատի պղտոր ջուրերէն, որոնց սարսուռն դիրկը վայրագաբար մահացած արիւնարբու ցեղի մը զոհերը եւ որոնց աճիւններն անթաղ՝ այժմ դարձած են աւազ ու հող, ջուր եւ փոշի:

Կը փշաքաղի ամբողջ էութիւնդ ի տես այս վերացական արուեստի կերտուածքին, ուր հիւլէացած են հոգիները մեր նահատակներուն:

Պատուանդանին վրայ կը կարդամ Ս. Մեսրոպեան ոսկեզօծ տառերով.—

Ի յիշատակ 1915ի ցեղասպանութեան
1.500.000 հայ զոհերուն

Նաեւ ֆրանսերէն՝

A la mémoire des 1.500.000 Arméniens
massacrés lors du Génocide de 1915

Այսքանն ալ բաւ է ու նշանակալից: Աւելին չէ արտօնուած՝ հասկնալի պատճառներով...

Կեցցէ՛ Տէսինահայութիւնը, որ յաջողեցաւ այս անդին կոթողով յաւերժացնել մեր զոհերուն յիշատակը:

Նաեւ պարծա՛նք Հայութեան, որ իր լումաներով աջակից կանգնեցաւ անոր:

Սակայն, ի՞նչ կը ներկայացնէ այս տարտամ, փիքասոյական հսկան: Եթէ արձանագործը կը վերլուծէ զայն համաձայն արուեստի ըմբռնումներու, մեզ, հասարակ մահկանացուներուս համար առեղծուածային ոչինչ կայ վերծանելի. Հայուն տառապանքներուն նիւթականացումն է այս կոթողը եւ դիտելով զայն, մեր աչքերուն առջեւէն կ'անցնի շարանը անվերջանալի կարաւաններու. խլեակները մեր ցեղին, որոնք յօշոտուեցան, կոտորակուեցան արիւնաքամ: Եւ ահա, մահացու գործիքներ՝ սրածայր, ատամնաւոր, փշալի: Խուժեր արիւնախանձ, Թուրք-վիշապի գալարումը՝ հեղձ մարմնոյ շուրջը Հայութեան... Բայց ահա՛, երկինքն ի վեր կը բարձրանան երկու թեւեր... Վերածնունդը մեր ցեղին: Նաեւ, բռունցքը Հայութեան ու բողոքը՝ հանդէպ աշխարհի անարդարութեան, մարդկութեան ու Աստուծոյ...

Եւ այն ժամանակ, երէ՛կ տակաւին
Ո՞ւր էր աշխարհը եւ ի՞նչ էր անում,
Ո՞ւր էր ականջը հանուր մարդկութեան,
Որ չասաց, օ ո՛չ, չուզեցա՛ւ լսել
Մի ամբողջ ազգի կանչը կաղկանձուն.
.
Ո՞ւր էր օրէնքը հանուր մարդկութեան,
Որ յանցապարտին չմահապարտեց...:
(ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ)

Վստահ եմ թէ յուշարձանի բացման օրը, անոր առջեւ պիտի գայ յուսադրուելու, իր երդումը վերանորոգելու եւ իր խորին յարգանքը մատուցանելու մեր նահատակներուն անմահ յիշատակին հանդէպ՝ մնացորդացը Հայութեան:

ԱՅՑԵԼՈՒ

ՎԱՆ ԿՈԿ
(Փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

Բ.

1887–1888ի ձմեռն է: Կ'անձրեւէ: Փարիզը կը ճնշէ սրտին: Ինչ որ կ'ուզէ հիմա՝ արեւը ճանչնալն է, իրական արեւը՝ որու մասին պատմած է իր նոր բարեկամներէն մին՝ Թուլուզ Լօթրէք: Կը գրէ. «Ահ, ուրիշ լոյս մը տեսնել... Բնութիւնը դիտել աւելի պայծառ երկինքի մը տակ... ի վերջոյ ուզել տեսնել աւելի ուժեղ արեւ մը»:

1888 Յունուար 21ին կը հասնի Առլ: Ամբողջ Փրովանսը ծածկուած է ձիւնով: Սպիտակ այս պայծառութիւնը զայն կը լլացնէ. «Ճափոնացիներուն պէս գեղեցիկ է»: Քանի մը օր ետք միթրալը կը շչէ եւ, իբրեւ թէ յանկարծ, գարունն է որ կը պայթի: Հոլանտացիին իր սրտին մէջ առաջին անգամով կեանքը կը խլրտի՝ ինչպէս երբեք: Ուղղակի յափշտակութիւն մըն է՝ «ծաղիկներուն եւ մաքրամաքուր կապոյտով երկինքի մը հետ դէմ առ դէմ՝ բոցկլտուն արեւու մը տակ... Քաղաքը շրջապատուած է հսկայ մարգագետիններով՝ ամէնքն ալ ծաղկուն ոսկի անթիւ կոկոններով. դեղին ծով մը»:

«Աշխատելու հսկայ կիրք մը կը ցնցէ զիս, կը գրէ Թէոյին, եւ պիտի ուզէի Փրովանսի մրգաստան մը յօրինել անհունօրէն ուրախ: Ծաղկած ծառեր հմայած են զիս. վարդագոյն դեղձենիներ, սպիտակ–դեղին տանձենիներ. պաստառներու վրայ կանոնաւոր հարուածներս կը թողում ինչպէս որ են»:

Գարունը կ'անցնի, բայց կը շարունակէ աշխատիլ նոյն կիրքով: Կը նկարէ Առլի տեսարաններ, Քրոյի տափաստանը, պարտէզներ, բուրաստաններ եւ «սքանչելի դիմանկարներ»: Առլի առաջին պաստառներէն իսկ տպաւորապաշտներու ազդեցութիւնը չքացած է. Վան Կոկ գտած է ինքզինք՝ իր բոլոր ինքնատպութեամբ: Ջնջած է այն՝ ինչ որ կը մնար ուղղակի արտայայտութեան եւ գոյներու փայլին:

Կը սիրէ բարկ գոյները, — կապոյտ, նարնջագոյն, ծիրանի, բաց կարմիր եւ գոց դեղին: «Բայց, կը ճշդէ, բոլոր գոյներու գործածութեամբ կը հասնինք ըստեղծելու խաղաղութիւնն ու ներդաշնակութիւնը»: Այս խաղաղութիւնն ու ներդաշնակութիւնը կ'իշխեն մասնաւորաբար այդ շրջանի իր սքանչելի բնանկարներուն մէջ: Այլեւս տէրն է իր հանճարին, եւ, հակառակ նիւթական ամէն տեսակի ծայրագոյն դժուարութիւններուն, կը բացագանչէ. «Կեանքը, ինչ ալ ըլլայ, գրեթէ կախարդական բան մըն է այլեւս. բնազդօրէն իսկ ապրիմ, նկարը կը վերադառնայ ինծի երազի մը նման»: Եւ Թէոյին կը ղրկէ սնտուկներով նկարներ եւ պաստառներու հսկայ կապոցներ:

Հազիւ ամառ է, եւ ահաւասիկ կը յայտնուի իր առաջին օրերու միստիքականութիւնը: Հիւսիսի մշուշներէն եկած այս մարդը ուղղակի սիրահարած է արեւուն՝ որուն համար ամէն ինչ պիտի զոհէ:

«Անոնք որ արեւուն չեն հաւատար, իրապէս որ աստուած չունին»: «Կ'աշխատիմ ճիշդ միջօրէին, արեւուն տակ, երբ որեւէ շուք չկայ, ցորենի դաշտերուն մէջ, եւ կը հաճոյանամ՝ ճպուռի մը նման»: «Ա՜խ այս երկրի գեղեցիկ արեւը, կ'իջնէ ուղղակի գլխուն, եւ զարմանալի չէ որ խենթացնէ մարդս»: Ասկէ ետք արեւային իր կուռն է: Օր ու գիշեր կ'աշխատի անխոնջ, ապրելով, 1888ի Օգոստոսին, միմիայն պիսքիւով, կաթով եւ քանի մը հաւկիթով: «Կը քալեմ՝ ինչպէս նկարելիք վայրաշարժ մը... Տակաւին այսօր, մինչեւ իրիկուան ժամը 6, անշարժ աշխատեցայ. ոչ մէկ յոգնութիւն: Այս գիշեր իսկ պաստառ մը եւս պիտի նկարեմ»:

Արեւուն հետամուտ՝ ամէն կողմ կը փնտռէ «դեղինի բարձրագոյն չափանիշը: Կը գրէ. «Ծայրագոյն տօթին կը յայտնուի ինծի արեւ մը, լոյս մը, զոր խեղճ բառերովս կրնամ կոչել միայն դեղին, ժժգոյն ծծումբ, բաց կիտրոն, ոսկի»:

Եւ իրապէս, փոշիացած ոսկիի թաթառ մըն է որ կ'անցնի հունձքի իր բնանկարներէն: «Ի՜նչ գեղեցիկ է դեղինը, կը գրէ սենեակին պատին վրայ՝ երբ կը նկարէր իր «Արեւածաղիկները», որոնք ծանօթ են այսօր աւելի «Արեւներ» անունով: Բարեկամները, թէեւ հիացական, սարսափած են արեւային իր այս սեւեռումէն: Նկարիչ Էմիլ Պէրնար պիտի ըսէ. «Ինչ որ կ'ուզէր նկարել՝ արեւն էր, եւ ոչ թէ արեւուն ճառագայթները»:

Դեռ աւելին. կ'ուզէ նկարել բոլոր աստղերը, աստղերը ներառեալ: Սեպտեմբերին, կը սկսի աստղազարդ գիշերներու իր շարքը: Առլի հեզաբարոյ բնակիչները զարմանքով կը դիտեն զայն, ամէն գիշեր, նկարակալը մայթին եւ մոմերու շարք մը գլխարկին վրայ՝ պաստառը լուսաւորելու համար:

Բայց, արեւային այս խօլ արշաւին մէջ, Վէնսան կը տառապի իր առանձնութենէն: Կը մտածէ Առլի իր տունը վերածել արուեստագէտներու աշխատանոցի մը: Կ'աղաչէ եղբօրը որ համոզէ Փարիզի իր բարեկամներէն ոմանք, մասնաւորապէս Կոկէնը: Ամէն ինչ կը զոհէ այս ծրագրի իրագործման: Դրամը, որ Թէօ կը ղրկէ, կը յատկացնէ կահ-կարասիներու: Չորս սենեակներն ալ կը գեղեցկացնէ. կը նկարէ տան ճակատն իսկ, անշուշտ դեղին՝ ի պատիւ արեւուն: Կոկէն, ի վերջոյ, 1888 Հոկտեմբեր 23ին կուգայ Առլ: Սկիզբը կատարեալ կը թուի համերաշխութիւնը: Միասին կը գտնենք զիրենք յաճախ կայարանի սրճարանին մէջ, միասին կը գծեն սրճարանատիրուհիին՝ Տիկին Ժինուի դիմանկարը՝ Առլէզիէնի տարազով: «Տիկին Ժինու, կը գոչէ Կոկէն, ձեր դիմանկարը պիտի կախուի Լուվրի թանգարանին մէջ, Փարիզ»: Անշուշտ ամէնքը կը խնդան: Եւ սակայն Կոկէն իրաւունք ունէր. դիմանկարը այսօր Լուվր է:

Առլը, իրեն հանդէպ Վան Կոկի հիացումը, կը դրաւեն Կոկէնը: Յարաբերութիւնները սակայն շուտով կը վատթարանան: Ծայր կուտան բուռն վիճաբանութիւններ. օրէ օր կը չքանայ հասարակաց աշխատանոց մը ունենալու յոյսը: Դեկտ. 2ին Վէնսան կը գրէ Թէոյի. «Կարծեմ թէ Կոկէն որոշ չափով յուսահատած է գեղեցիկ Առլէն, դեղին եւ փոքրիկ տունէն՝ ուր կ'աշխատինք, ու մանաւանդ՝ ինձմէ»:

Այդ օրն իսկ Կոկէն լրացուցած է Վէնսանի դիմանկարը՝ արեւածաղիկներ գծելու դիրքին մէջ: «Ես եմ, կը շշնջէ Վան Կոկ, բայց ես՝ խենթացած վիճակի մէջ»: Այդ գիշեր իսկ երկու բարեկամները կ'երթան սրճարան: Վէճի մը ընթացքին, Վան Կոկ կ'առնէ օշինդրի (ափսէնթ) իր գաւաթը եւ կը նետէ Կոկէնի գլխուն: Այս վերջինը, հարուածէն հազիւ ազատած, ոտքի կ'ելլէ եւ ընկերը տուն կը տանի: Վան Կոկ անխօս կը հետեւի, տուն հասած՝ կը պառկի եւ շուտով կը քնանայ: Առաւօտուն, Կոկէն կը յայտնէ իր որոշումը.— Պիտի մեկնի: Օրը կ'անցնի մեկնումի պատրաստութիւններով. ոչ ոք կը խօսի. բայց իրիկունը, երբ Կոկէն դուրս

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

1828, Գում–Գաբուի Պէզճեան Մայր-Վարժարանի մէջ, բարեյիշատակ եւ բազմերախտ Յարութիւն Ամիրայի հովանաւորութեամբ, Աստուածաշունչէն քաղուած նիւթերու վրայ թատերգութիւններ կը բեմադրուէին, վարիչ ունենալով Գր. Վարժապետ Փէշտիմալճեանը (1775-1837), հեղինակ երկհատոր Հայկազ. Բառգիրքին, Քերականութեան եւ «Դիմառնութիւն ի չարչարանս Քս.ի»ին: — Նոյն թուականներուն կը յիշուի ամիրաներու նախաձեռնութեամբ կազմուած Գրասէր Ակումբը՝ որուն կողմէ սարքուած թատեր. ներկայացմանց առթիւ բեմադրուած են խաղ. մեծանուն Մեթասթազիոյի (1698–1782) կրօնաշունչ գործերուն հայ. թարգմանութիւնք՝ «Ողիմպիական», «Տիտոսի Գթութիւն» եւն.:

1836ին, Իզմիր՝ Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցիչ Անդրէաս Փափազեան իր աշակերտներուն ներկայացնել կուտայ «Լա Լօքանթիէռա» խաղ. Թատերգութիւնը՝ որ դայթակղութիւն յառաջ կը բերէ տեղւոյն կրօնամոլ հասարակութեան մէջ, ու կը մնայ առանց շարունակութեան: Այս դայթակղութիւնը զանազան պատճառներու կը վերագրուի, թէ խաղը տեղի կ'ունենար օտար լեզուաւ, թէ ան կը պարունակէր կրօնասիրական զգացումներ վիրաւորող ակնարկութիւններ եւայլն: Ասոնք, սակայն, կը թուին առերեւոյթ բարուրանքներ, քանի որ խաղը հանդիսականաց մեծ մասին անհասկանալի լեզուով գրուած էր, ուստի եւ նիւթը քիչերուն մատչելի:

1845ին լոյս կը տեսնէ ԺԹ. դարու Ա. թատերական գրուածքը, հեղինակութեամբ Վիեննայի Մխիթ. Հ. Պետրոս Մինասեանի: Խաղն էր «Խոսրով Մեծ» գրբ. ողբերգը 5 արար, եւ «Սմբատ Ա.»: Հեղինակը 1846ին Պէշիկթաշլեանի հետ հիմնադիրներէն եղած է Պոլսոյ Հայ Կաթոլիկ հասարակութեան ամենագեղեցիկ հաստատութեան՝ «Համազգեաց»ին, որ ունեցաւ համանուն վարժարանն ալ, իբրեւ վառարան Ազգ. Միութեան գաղափարին: Իր կիսանդրին մինչեւ մօտ թուականներ զարդը կը կազմէր նոյն կրթարանին:

1847ին, Մկր. Մարիամեան, Յր. Զիլպիէթեան, Պետր. Շալճեան, Պօղոս Զըլխչըրեան եւ Մկր. Ռաֆայէլեան Ս. Գիրքէ քաղուած թատերախաղեր կը ներկայացնեն տուներու մէջ ի Տրապիզոն: 1850էն յետոյ, հոն ուրիշ թատերասէրք այդ ուղղութեամբ կը յարատեւեն, առաջնորդ ունենալով Սեր. Անուշեանը:

1850էն Հասքէօյ կը սկսին թատերական նախափորձեր՝ զորս կը քաջալերեն Ալթուն Տիւրրի եղբարք, իսկ դեղար., բեմական եւ դերուսուցչական հողը կը ստանձնէ Տք. Գարեգին Զափրաստճեան, երէց որդի Միքայէլն Գէորգ Պատուելիի, եւ եղբայր՝ ծանօթ կատակերգու Միքայէլ-Երանոսի. այս բժիշկը դասընկեր եղած է Տք. Աղեքս. Պէյ Արապեանի, Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ ալ էնթէռնի պաշտօն վարած Տքթ. Զայեանի բժշկապետութեան օրով, առեն մըն ալ ուսուցիչ Հասքէօյի Ներսէսեան վրժր.ի: Իբր հեղինակ եւ թարգմանիչ՝ ունի իր մասնաւոր տեղը. նոյն թուականին կը գրէր մաքուր ու խնամեալ աշխարհաբարով մը. իրն են «Վարդան» ողբերգը, «Պալերմոյի Վարդուհին» բարոյավէպն ու «Ազատն Արմաւրայ», նաեւ թարգմանութիւններ Մոլիէռէն: Նոյնպէս իր յօրինածն են Գատռիյլի եղանակին եւ շարժմանց յարմարցուած բառերը «Դուք մէջէն, ես քովէն» եւայլն: Յիսունական թուականներուն ծայր տուող այս եռանդը գիւղին հայ բնակչութեան մէջ բռնկցուցած էր թատերասիրական կայծ մը՝ որ պիտի յանգէր աւելի կարեւոր ձեռնարկի մը, ինչպէս պիտի տեսնէք իր կարգին:

1855ին Սրապիոն Հէքիմեանը կը գտնենք այդ Ա. շարժման գլուխը: Ան կը կազմակերպէր պարբերական ներկայացումներ, և բեմադրուէին ազգ. ողբերգութիւնները, նաեւ Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանի ուսուցիչ Սարգիս Միրզա Վանանդեցիի «Միհրդատ»ը:

Գ. Զափրաստճեանի գործակից կը գտնենք խումբ մը պատանիներ եւ երիտասարդներ, Ռուբէն Հիւսէինճեան, Նիկ. եւ Գր. Թիւլպէնճեան, Նարկիլէճեան, Մնակեան, որոնք Հասքէօյի Հայկեան Թատրոնի անդրանիկ ջահակիրները պիտի ըլլային, եւ դէպի 1879, Թովմաս Թէրզեանն ալ: — Հոս կ'արժէ ճշդել պարագայ մը, կարծողներ կան թէ ծանօթ ուսուցիչ եւ թատերագիր – գեղեցկագէտ Թ. Թէրզեանէն տարբեր անձ մըն է որ կը մասնակցի այս թատեր. գործունէութեանց, ինչ որ բացարձակապէս սխալ է, եւ նոյնինքն բանաստեղծ Թէրզեան Թովմասն է՝ իր քերթողական եւ թատերագրական պքշումի շրջանին մէջ, հոգեւին կը փարի այդ շարժումներուն՝ իր եռանդի յորդումէն մղուած:

ՍՄԲԱՏ ԴԱԻԹԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՆՐԴԻՆԱՆՔ

ՎՐԻՊԱԿ

ԽՄԲ.— «Գրական Թերթ» իր հրատարակութեան քառասնամեակին առթիւ (1932-1972) վերհրատարակած է այն առաջին երգիծական ստեղծագործութիւնը, որ լոյս տեսած է իր էջերուն մէջ 1932ին:

Երկաթուղային կուպէն (բաժնեակ), ուր ես ընկայ՝ երկուքը Թղթակիցներ էին եւ զաւառական կենտրոնը կը շտապէին փոքրիկ գրական թերթին բաժման ներկայ գտնուելու, տանելով հետերնին մէկ-մէկ «պատկեր» հոն տպագրելու համար:

Կուպէին մէջ տօթ է եւ հեղձուկ: Ուղեւորները քնած են՝ ով ինչի վրայ յաջողեր է գլուխ դնել: Մեղմ փչող զարթնողի փուքսի նման, չուրջս համատարած փրփուրի կիսաբաց չուրթերու:

Դուրսը մեղմիւ անձրեւ կը տեղայ: Երկինքը Երեւանի բաղնիքի լականներու նըման չարունակ կը մաղէ:

Թրջուած հայեացքս ցամաքեցնելու համար քնացող Թղթակիցներու կը նայեմ, որոնցմէ մէկը, ահա, տակաւին աչքը կը բանայ, կը նստի ու ծոյլէն հանելով մեքենագիր տետրակ մը՝ կը կարդայ՝ նախ լուռ, խորասոյզ, ապա չկրնալով զսպել հիացքը անզգալաբար ձայնը կը բարձրացնէ:

Այս ձայնի վրայ, ահա, աչքը կը բանայ երկրորդ Թղթակիցը ու մտիկ կ՚ընէ՝ նախ կիսաբաց աչքերով, ապա կամաց-կամաց բանալով աչքն աւելի լայն, յետոյ ալ աւելի լայն, եւքէն՝ այնքան լայն, որ մաղ էր մնացեր աչքն իր կոպիճներէն ցայտէր:

Անիկա աչքը նոր բանալուն՝ «ինչքա՜ն նման է իմիս», ըսաւ ինքն իրեն: Քիչ մը աւելի լսելով՝ «կարծես իմ պատկերն ըլլայ» մտածեց: Նորէն ունկնդրելով՝ «ծօ, չըլլա՞յ տետրակս գողցեր է սրիկայ», մտմտաց ու՝ «ոչ մէկ կասկած՝ արտասանելն համարեա լսելի ու կատաղութեամբ կօշիկն ոտքէն հանելն եւ խորասուզուած բանաստեղծին ճակատին զարնելը մէկ ըրաւ:

Կօշիկը թէեւ Դինամոյի խանութէն էր գնուած, բայց բարեբախտաբար, ալպեան» տեսակէ չէր ու տակը սրածայր զամեր չունէր. չէ նէ եւքէն հազիւ թէ մեր բանաստեղծին դէմքէն օրիգինալը (բնականը) հնարաւոր ըլլար վերականգնել:

Կուլի Փիլիքականը Թողնելով կոնդուկտորին (ուղեկալին) ու «օբեր»ին (աւագ պատասխանատու) կարգադրելու, ես կը սկսեմ անկէ, երբ կռիւը վերջացած, պարզուեր էր, որ գողութիւն չէր պատահած, որ տետրակը իր տեղն էր, որ հարուածելը Թիւրիմացութեան արդիւնք էր, որ պէտք չէ ըլլար, որ ներողութիւն, հազար անգամ ներողութիւն, որ Թողութիւն, բան չէ, կ՚անցնի եւայլն, եւայլն:

Այս բոլորը շատ աղէկ, հաշտուեցան. բայց հարցն այն է, թէ ի՞նչպէս էր պատահեր, որ երկու տարբեր գիւղերու մէջ տարբեր գրողներ, տարբեր հասակ ու տարբեր գոյնի հագուստ կրող մարդիկ (դեռ մէկի պէխն ալ չէկ), բոլորովին միատեսակ բովանդակութեամբ «պատկեր» են գրեր:

Եւ իրաւցնէ: Երբ խմբագրութիւնը իր տետրակը վերցուցած համեմատելու եղան՝ «պատկեր»ները երկու կաթիլ ջուրի պէս նման էին իրարու:

Երկուսի գրուածքներու մէջ ալ հերոսները գիւղխորհրդի նախագահներ էին, անունները Սմբատ: Երկուսի մէջ ալ Բագուէն նոր եկած մօայլ, երկարաճիտ կօշկաւոր անձնաւորութիւն մը կար, որ ժողովներու մէջ ամէնէն քիչ կը խօսէր, բայց գործարանի մէջ ամէնէն շատը կը գործէր: Երկուսի Գարսեւաններն ալ պարտաւոր էին նախկին առեւտրականներ ըլլալ, եւ ունենալ մեծ, անձոռնի քիթ, ճոռթած աչք ու լոչտակ ականջներ: Կընկայ անունը Մարօ պիտի ըլլար՝ եկեղեցու ու խրճիթի մէջտեղ տատանուող հոգերանութեամբ: Իսկ աղջիկն արդէն Ուսբիկոնն անցած, իր սիրած տղայի, կոմերիտական Արշոյի քովը նստած պիտի չոյէր անոր ոսկեգոյն մազերը, հիանալով, սակայն... կոլխոզի արտերուն վրայ:

Գիւղի ուսուցչուհին, չնայած օրական միայն չորս ժամ կը քնանար երկու վէպերուն մէջ ու շարաթներով տաք կերակուր չէր ուտեր, այդ միեւնոյն է, պէտք է «հրացայտ» աչքեր ու «բոց» այտեր ունենար: Անիկա՝ օրը պարզ ըլլար թէ ամպամած՝ մէկ է, պարտաւոր էր անձրեւի տակ չարունակ վազվզել:

Բայց, մինչ այսպէս ընթերցումը ներդաշնակ առաջ կ՚երթար իր բոլոր մանրամասնութեան մէջ, գրուածքին յանկարծ ճեղքուածք տուաւ:

Գիտէք, որ իւրաքանչիւր գրուածքի մէջ գերմանացի մասնագէտ մը եւ Թուրք մը պէտք է ըլլայ (ռուս ալ կարելի է): Ու ան ատեն, երբ գրողներէն մէկուն մօտ Թուրքին անունը Հասան էր՝ միւսին մէջ նոյն Թուրքին անունը յանկարծ Հիւսէյին դուրս եկաւ ու ամբողջ հաշիւը խառնեց...

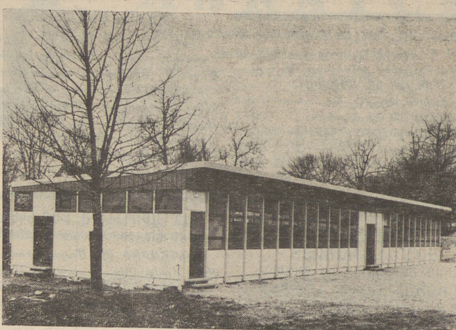
Քիչ մտատանջութիւն չպատճառեց այս անտեղի տարբերութիւնը Հիւսէյինի հեղինակին, որ կուզար ժխտելու գրական ընդունուած կանոններէն մէկը: Շատ մտմտաց, շատ մտածեց, շատ տարաւ ու շատ բերեց ու վերջէն՝ մատիտը վերցունելով՝ վրիպակ է, ըսաւ ու Հիւսէյինը Հասան դարձուց...

Այս միջոցին գնացքը կայարանին կը մօտենար եւ կոնդուկտորը պոռաց.

— Ստանցիա Կարակլի՛ս (կայարան Ղարաքիլիսէ):

Ով ձեռք ունէր բան մը վերցուց:

ԼԵՒ ԿԱՄՍԱՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրախ ենք տեղեկացնելու որ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի սրահի շինութիւնը գրեթէ աւարտած է: Կը մնայ անոր կահաւորումը եւ յարակից սարքաւորումներու գործը: Վստահ ենք թէ ուսումնասէր հայրենակիցներ պիտի շարունակեն իրենց սրտաբուխ նուէրները որպէսզի կարելի ըլլայ այդ պակասն ալ լրացնել, որմէ յետոյ տեղեակ պիտի պահենք հասարակութիւնը մանրամասն գենուցումով մը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՍՐԱՀԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարտ 25էն սկսեալ Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի սրահին մէջ, 7 Ռիւ Փափէր, նկարիչ Տիկին ՄԱՅԼՈՒՄԵԱՆ կը ցուցադրէ իր գործերը: Ցուցահանդէսը կը տեւէ 15 օր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ՅԱՌԱՋԸ

կոպայ փոքրիկ պտոյտ մը ընելու, եւսեւն կը լսէ «ընդհատ ոտնաձայններ». Վան Կոկն է, որ վրան կը խոյանայ՝ ձեռքին ածելի մը: Կոկէն գլուխը ետ կը դարձնէ եւ աչքերը ընկերոջ աչքերուն սեւեռած՝ կը մնայ երկար: Ցանկարծ Վան Կոկ գլուխը կը կախէ եւ տուն կը վերադառնայ: Ցաջորդ գիշեր կաղանդ է: Կոկէն, սարսափած, գացած է քնանալու պանդոկ: Ինքն իր հետ նորէն մի-մինակ, Վան Կոկ կ՚առնէ ածելին, կը կտրէ իր աջ ականջին բլթակը, եւ իբրեւ մատաղ՝ նուէր կը տանի Ռաշէլին՝ քաղաքի բոզերէն մէկուն: Ինչպէս առաջ, երբ կամովին հրացին վրայ ձեռքերը այրեց, Վան Կոկ ինքն իր դէմ կը ծառանայ՝ երբ կացութիւնը կը Թոյլ անել:

Չէ կրցած դիմանալ արուեստագէտներու հասարակաց աշխատանոց մը հիմնելու իր ծրագրի ձախողութեան: Անշուշտ ուրիշ շատ մեկնութիւններ կան.— ամիսներով ծանր աշխատանքը, տաք արեւուն տակ օրերով անշարժ դծելը, երկար հըրակումները, գէշ սնունդը, գինեմոլութիւնը: Բայց կայ, գուցէ աւելի բացայայտ, ուրիշ պատճառ մը.— Նոյն առաւօտն իսկ իմացած է լուրը՝ այն թէ Թէօ նշանուած է:

Ոստիկանութեան միջամտութենէն ետք Վենսան փոխադրուած է հիւանդանոց: Կոկէն, մինչ այդ, շունչը Փարիզ կ՚առնէ եւ լուր կուտայ Թէոյին, որ կ՚աճապարէ հասնիլ Առլ, բայց չի կրնար տեսնել եղբայրը՝ զգայազուրկ եւ զառանցանքներու մէջ: Երեք օր ետք Վենսան ուշը վերադարձած՝ կը գրէ Կոկէնին. «Կը փափաքիմ որ որեւէ գէշ խօսք չըսեր մեր փոքրիկ դեղին տան մասին»:

Թ. Ա. Թ.

(2 - մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Մարգար աղա ստիպուեցաւ ժամկոչ Վարդանի միջադէպը եւ անոր յաջորդող երրորդութիւնները պատմել:

Ցետոյ աւելցուց.

— Կը վայելէ՞, որ քու պաշտօնեադ ինծի հանդէպ այսպիսի ընթացք մը բռնէ, վայրկեան մը քովս չէր պահեր, կը վռնտէր, նոյնիսկ աչքիս լոյսը ըլլար: Զէ, չիտակը, հաճի աղա, չափազանց սիրտս ցաւած է քեզի դէմ:

— Բայց Մարգար էֆէնտի, ես բանէ մը տեղեկութիւն չունէի, հիմա դուն պատմեցիր նէ՝ այն ատեն իմացայ, ես ի՞նչ յանցանք ունիմ գործին մէջ:

— Աղէկ, հիմա իմացա՞ր ես, գոչեց վաճառականը, ինչ պէտք է ընել նէ՝ ըրէ:

Տէրունին քիչ մը մտածեց եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ՚ուզես, որ ընեմ:

— Զեմ գիտեր, իմ պատիւս փրկելու համար ինչ որ պէտք է, ան պիտի ընես:

— Գարեգինը, ինչպէս ըսի, իմ տասը տարուան պաշտօնեաս է եւ շատ գոհ եմ իրմէ, ի՞նչպէս կրնամ աստնկ խնդրի մը համար զինքը ճամբել:

— Ճամբելու պէտք չկայ. կը կանչես, ականջէն կը քաշես, կը հասկցնես, որ ինծի հետ «օյրաշմիշ» չըլլայ: Ինք ո՞վ է, որ ինծի գլուխ կը բռնէ կոր... իրեն պէս Թաղականները ես իմ քովս «ուշաղ» տեղ կը գործածեմ:

— Քեզի բան մը ըսե՞մ, պատասխանեց հաճի Ցակոբ աղա, մէկ միջոց մը կայ այս խնդիրը վերջացնելու: Գարեգինը կը կանչեմ ու կ՚ըսեմ, որ Թաղականութենէն հրաժարականը տայ, քաշուի:

— Կամ Թող քաշուի եւ կամ Թող Պօղոս էֆէնտիին հետ չմիանայ: Ինչո՞ւ փոխանակ Մանուկ աղային կողմը բռնելու — կ՚եւլէ Պօղոս էֆէնտիին հետ կ՚ըլլայ:

— Լաւ, անհոգ եղիր, այս մասին ես հիմա իրեն կը խօսիմ:

Մարգար էֆէնտի իր նպատակին հասած էր, ինք ալ արդէն անկէ աւելի բան մը չէր պահանջեր հաճի աղայէն, ուստի ոտքի ելաւ եւ գոհունակ դէմքով մը մեկնեցաւ:

Տէրունի վաճառականը մինակ մնալուն պէս իր քով կանչեց Գարեգինը:

— Նստէ, քեզի խօսելիք ունիմ, ըսաւ լուրջ դէմքով մը իր պաշտօնեային:

Գարեգին որ իմացած էր Մարգար էֆէնտիին այցելութիւնը՝ նախազգացում ունեցաւ, թէ խնդիրը ժամկոչ Վարդանին միջադէպին շուրջը կը դառնար:

— Դուն Թաղակա՞ն ես եղեր, հարցուց ծերունին:

— Այո, պատասխանեց Գարեգին ժըպտելով:

— Ուրիշ «տէրտ» չունի՞ս, գացեր այդ տեսակ գործերուն մէջ մտեր ես:

— Ի՞նչ ընեմ, Թաղեցին բացարձակ մեծամասնութեամբ զիս Թաղական ընտրեց, չէի կրնար մերժել:

— Քեզի խորհուրդ մը պիտի տամ՝ չէ՛ պիտի չըսես:

— Հրամմեցէք:

— Ատ Թաղականութենէն պիտի հրաժարիս:

— Ինչո՞ւ համար, գոչեց Գարեգին թեթեւ մը կարմրելով:

— Խաթերս համար, ըսաւ վաճառականը:

— Ձեր խաթերը համար պատրաստ եմ ամէն բան ընելու, պատասխանեց պաշտօնեան, բայց չեմ կրնար արժանապատուութիւնս զոհել:

— Արժանապատուութիւնդ զոհելու ի՞նչ կայ ասոր մէջ:

— Որովհետեւ գիտեմ, որ ձեր խաթէրը համար հրաժարած պիտի չըլլամ Թաղականութենէ, այլ Մարգար էֆէնտի Սասունեանի պահանջումին վրայ:

— Վա՞յ, գուշակեցիր, թէ ինչու համար հրաժարէ կ՚ըսեմ կոր:

— Մարգար էֆէնտիին մեկնելէն անմիջապէս ետքը զիս կանչել ու այս առաջարկութիւնդ ընելէդ գուշակեցի:

— Գիտե՞ս, որ քեզի դէմ շատ բարկացած է:

— Գիտեմ, պատասխանեց Գարեգին պաղարեամբ:

— Ատանկ մարդու մը Թշնամութիւնը իր վրայ հրաւիրելը աղէկ բան չէ:

— Ես իրեն դէմ որեւէ հակառակութիւն չունիմ: Անմեղ մարդ մը կայ, որ ճամբել կ՚ուզեն գործի մը համար, որուն մէջ յանցանք մը չունի: Այս կէտը քննած, ստուգած եմ... իմ խիղճս չի ներեր ատանկ անիրաւութիւն մը ընել:

— Աղէկ ա, գոչեց ծերունիկը, քանի որ խիղճդ չի ներեր, հրաժարէ՛, քաշուէ՛ գործին մէջէն:

— Այդ վատութիւնն ալ չեմ կրնար ընել:

— Ուրեմն ի՞նչ ընել որոշած ես:

— Թաղական պիտի մնամ եւ մինչեւ ետքը պիտի աշխատիմ ժամկոչը պաշտպանելու, ըսաւ Գարեգին վճռաբար:

— Բայց տղաս, դուն աղէկ գիտես, որ ես ինչ յարաբերութիւններ ունիմ Մարգար էֆէնտիին հետ եւ թէ չեմ ուզեր իրեն հետ աւրուիլ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ — Այրի Տիկին Մովսէս Կարապետեան եւ զաւակները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ Հօր՝

ՄՈՎՍԷՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մարտ 29, ժամը 15,30ին Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, կարգ Թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն և նախատօնակ ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, պատարագ 11ին:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5ին, գիշեր, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

×

ՊՈՒԼ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց, ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատարագ 8,15 – 9,45, հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրերու 11ին, արարողութիւն ոտնլուայի 16,15ին, խաւարում 19,40ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ Թաղման 17ին:

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն:

Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութենէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Էպրուհի Գարայեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Քանն), փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկիններ Մարտիրոսեան, Արսէն Տէրտէրեան, Քասթելեան, Նաջալեան, Հօճապաշեան, Տէվուաթին, Միքայէլեան եւ Նշանեան կը նուիրեն 120 ֆր. Կարմիր Խաչին, 120 ֆր. Կապոյտ Խաչին, (տանալ «Յառաջ»էն) եւ 30 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ՇԱԲԱԹ (1 Ապրիլ) ժամերգութիւն ժամը 17,30ին, հանդիսաւոր պատարագ՝ 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ ԿՐԱՆ–ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց. Սէն–Լու պատարագ ժամը 8,30ին մանուկներու հաղորդութիւն 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց. Խաչելութիւն եւ Թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն–Լու՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն–Լու՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, հրաշափառ յարութիւն, Սէն–Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն–Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն բոլոր ազգակիցներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վահան վրդ. Թօփալեան:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise — Paris (9e)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ
կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար
որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ
ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՑ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ
գլխաւոր դերակատարներն են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ
Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան
Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պագըրճեանի 35 Րիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, Նպարավաճառ Մասիս, Րիւ Սօլնիէ, Տիամանթէու ճաշարան, Րիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ Թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, ըստ այնմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA
Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 ֆր. Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բալըսեանէ փոխան հոգեհանգիստի, իրենց հանգուցեալ մօրաքրոջ Սրբուհի Արիֆեանի:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

URGENT

Cherchons ouvrières qualifiées à domicile pour robes floues. Travail très soigné.
Téléphoner : 508-46-40.

ՎԱՅԵԼԵՑԷ'Ք

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍԿԻ ԱՇՈՒՆԸ

Ճամբորդելով Խորհ. Միութեան հիւսիսային սահմաններէն մինչեւ հարաւայինները
ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՎՐԱՍՏԱՆ — ԱԴՐԲԵՋԱՆ
— Քսանեւմէկ օր —
ԹՈՒՐԻՍԹ կարգ — հանգստաւէտ պանդոկ, ամբողջական փանսիոն

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3160 ՖՐ.
ԲՍԳՈՒԻ ՃԱՄԲՈՎ՝ 3210 ՖՐ.

15 օր լրիւ Հայաստան — 2 օր՝ Մոսկուա, Լենինկրատ, Թիֆլիզ կամ Բագու
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
(Licence No 423)
18, Rue Bleue, Paris 9e — Téléph. : 770-91-09
C. C. P. PARIS 10568-05
Կազմակերպուած հայ առեւտրականներու Բարեկամական Ակումբին կողմէ:
Պատասխանատու՝ ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆ
8, Rue Alfred Bruneau, Paris 16e — Téléph. : 527-19-93

ՄԵԿՆՈՒՄ Սեպտեմբեր 3ին Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12,50ին, ժամանում Մոսկուա 16,35ին: Պտոյտ — օփերա — Նուագահանդէս, եւն. եւն.: Սեպտ. 4, ամբողջ օրը այցելութիւն տեսարժան վայրեր — Կրեմլին — Թանգարան, եւն. եւն.: Գիշերը՝ ազատ: Սեպտ. 5 մեկնում դէպի Երեւան: Ժամանում — պանդոկ — գիշերը՝ ազատ:

ՍԵՊՏ. 6էն 18՝ ԵՐԵՒԱՆ

Ընդունելութիւններ — ճաշասեղաններ եւ այցելութիւններ՝ Էջմիածին, Զուարթնոց, Ս. Հռիփսիմէ, Գայանէ, Գառնի, Բիւրական, Օշական, Դիլիջան, Ծաղկաձոր, ճաշ Սեւանի ափին, Սարդարապատ, Թանգարաններ, մատենադարան, գործարաններ, համալսարան, եւայլն եւայլն — գիշերները ազատ:

Սեպտ. 19 եւ 20 մեկնում դէպի Բագու կամ Թիֆլիզ եւ պտոյտներ բոլոր տեսարժան վայրերը, հայկական եկեղեցիներ, եւայլն, եւայլն:

Սեպտ. 21 եւ 22, Լենինկրատ, այցելութիւն Էրմիթաժ թանգարանը, ծովապտոյտ:

ՍԵՊՏ. 23 վերադարձ Փարիզ, ժամանում Պուրժէի օդակայանը՝ ժամը 11,30ին:

Յաւելեալ մանրամասնութեանց համար դիմել վերոյիշեալ հասցէներուն:

Դրամական առաքումները ընել Օֆիսին հասցէին: Խումբը կը բաղկանայ 17 հոգիէ: Արձանագրուիլ՝ անյապաղ ուղարկելով կանխավճար 750 ֆր. ղրկել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ կարելի է արձանագրուիլ Ծերիկեան Գրատունը, 13 Րիւ տէ Տոմինիքէն:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ Ս. Տարբեանի
91 Park Ave. North London N. W. 10 — Téléph. 452-09-44

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Րիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտերն, Փլաս տը լա Րեփիւպլիք:

Կը նախագահէ ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ

Բանախօս՝ ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Առոյգ հայ երիտասարդ մը 17–18 տարեկան, աշխատելու համար պոնեթըրիի հաստատութեան մը մէջ: Դիմել՝

Ets. CHEDIK
226, Rue St. Denis — Paris
Tél. : 231-62-80

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՄԱՐՏ
MERCREDI 29 MARS 1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար· 120 ֆր· Վեցամսեայ 65 ֆր·
Արտասահման Տար· 135 ֆր· Հատը 0,70 ֆր·

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12378
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
48e ANNÉE — N° 12.378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ԼԱՐԻ ՎՐԱՅ

Երկու լարի վրայ խաղալու մրցանիշը կոտրած են Թուրքերը, որոնք այդ ճիւղին մէջ դարերէ ի վեր փորձուած մասնագէտներ են:

Վերջին օրինակը տուաւ վարչապետ Նիհատ Էրիմ, որ Խորհ. Միութեան նախագահ Նիկոլայ Պոդգորնիի պաշտօնական Անգարա այցելութենէն առաջ գնաց Ուաշինկթըն՝ Նիքսընի օրհնութիւնը ստանալու համար:

Թուրք վարչապետը իր բոլոր խորամանկութիւնը ի գործ դրաւ համոզելու համար Միացեալ Նահանգներու նախագահը, որ Պոդգորնիի գալը որեւէ ձեւով պիտի չխանգարէ Թուրքեւամերիկեան բարեկամական յարաբերութիւնները՝ հիմնուած քաղաքական ու զինուորական փոխադարձ շահերու վրայ:

Ամերիկացիք քառորդ դարէ ի վեր կը պատրաստեն Թրքական բանակը՝ օժտելով զայն արդիական զէնքերով: Ռազմագիտական լայն խճուղիներ շինած են Կիլիկիայէն մինչեւ Սեւ ծով ու Կովկաս, օդակայաններ հաստատած կարեւոր կէտերու վրայ եւ հիւլէական ռումբ արձակելու խարիսխներով պաշարած Խորհ. Միութեան սահմանները:

Վերջին տարիներուն խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւնը որոշ չափով մեղմացուցած ըլլալով լարուածութիւնը արեւելք – արեւմուտք հակամարտ ճակատներու միջեւ, Ուաշինկթընի Խորհրդարանը վեղչած էր Անգարայի տրուած տարեկան օժանդակութեան գումարը, 100 միլիոնէն 60 միլիոն տոլարի իջեցնելով յատկացումը:

Էրիմ ո՛չ միայն յաջողած է ստանալ Ատլանտեան Ուխտի արեւելեան ճակատի սահմանապահի անունով Թրքական բանակին յատկացուած գումարը, այլ եւ որոշ գումար մըն ալ կորզած է ափիոնի մշակութիւնը արգիլելու եւ հողագործներուն որոշ հատուցում կատարելու պատրուակով:

Սակայն Թուրք վարչապետին Ամերիկա այցելութիւնը առանց աղմուկի չէ անցած: Փարիզի մէջ եղածին պէս, Նիւ Եորքի մէջ եւս ցոյցեր կատարած են մէկ կողմէ ձախապաշտ Թուրք ուսանողներ, միւս կողմէ հայրենասէր հայ երիտասարդներ:

Թրքական մամուլի հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, «Թուրքիոյ Համայնավար կուսակցութիւն» անուն կազմակերպութիւն մը կը գործէ Եւրոպայի մէջ, կեդրոն ունենալով Պերլինը: Նախագահն է Եաքուպ Տէմիրէ – Ջէքի Պաշթիմար: Կուսակցութիւնը ժողով գումարելով որոշեր է համայնավար գործակալներ ղրկել Ամերիկա՝ այնտեղի Թուրք ուսանողներուն մէջ քարոզչութիւն կատարելու համար: Հունգարիայէն Նիւ Եորք գացեր է համայնավար Ջէքերիայի որդի Մուրատ Սէրթէլը, Էրիմի դէմ ցոյցեր կազմակերպելու պաշտօնով:

Մարտ 20ին Անատոլուի գործակալութիւնը հաղորդեր էր, որ խումբ մը Թուրք ուսանողներ Նիւ Եորքի մէջ Էրիմի իջած պանդոկին առջեւ ցոյց կատարած են:

Յաջորդ օրը նոյն գործակալութիւնը լուրը փոխելով կը շեշտէր, որ ցոյց կատարողները 10–15 հոգի էին, մեծ մասամբ բաղկացած «վարձուած» Հայերէ:

Ճիշդը առաջին լուրն էր, այսինքն ցոյց կատարողները Թուրք ուսանողներ էին: Այս տեղեկութիւնը կուգար հաստատելու թէ արտասահմանի Թուրք ուսանողներուն մէջ ընդդիմադիրներ կան կառավարութեան դէմ: Այս տպաւորութիւնը ջրելու համար է, որ «վարձուած Հայեր»ու չինծու պատմութիւն մը յարմարցուցեր էր Անգարայի ձայնասփիւռը Մարտ 21ին:

Հայերը «վարձու» չեն: Թուրքիոյ վարչապետին դէմ ցոյց կատարելու համար պէտք չունին Թուրքերու հետ գործակցութեան:

Ամերիկա մեկնելէ առաջ, Նիհատ Էրիմ Մարտ 13ին Անգարայի մէջ ընդունած էր Հայոց պատրիարքը, որուն կ'ընկերանար պատուիրակութիւն մը: Այս ընդունելութիւնը պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր: Նպատակն էր ցոյց տալ արտաքին աշխարհին, մանաւանդ Ուաշինկթընի, թէ Թուրք կառավարութիւնը կը հետաքրքրուի փոքրամասնութիւններով եւ անոնց ցաւերով: Պարզապէս փոշի կը փչէր միամիտներու աչքին:

Այս քանի՞երորդ անգամն է, որ Անգարայի վարիչները հայ համայնքին կողմէ պատկառելի պատուիրակութիւններ կ'ընդունին, մտիկ կ'ընեն, գրաւոր տեղեկագիր կը պահանջեն եւ կը խոստանան կարգադրել Խասգիւղի եկեղեցիին եւ Գալֆայեան որբանոցին պէս քանի մը մանր խնդիրներ:

Այս անգամ եւս Շնորհք պատրիարք եւ իր շքախումբը ձեռնունայն վերադարձեր են Պոլիս: Վարչապետը թելադրեր է, որ Գալֆայեան որբանոցին համար իրաւական հիմքերով բացատրական նոր տեղեկագիր ներկայացուին կառավարութեան: Ու այս թելադրութեամբ ճամբու դրեր է պատուիրակութիւնը, այսինքն վճռել խնդիրներու կարգադրութիւնը դարձեալ ձգուեր է ծտապատկին:

Պոլսոյ եւ Անգարայի պատկան պաշտօնատանց մէջ մէկէ աւելի «իրաւական հիմքերով» տեղեկագիրներ կան Թուրքիոյ հայ համայնքին վերաբերեալ առկախ խնդիրներու մասին: Քանիցս մանրամասնօրէն պարզած ենք այդ հարցերը այս էջերուն մէջ: Շեշտած ենք Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց վերաբեր – եալ յօդուածներուն բացէ ի բաց խախտումը՝ պերճախօս փաստերով:

Ակներեւ է Թուրք կառավարութեան չկամութիւնը Հայերու հանդէպ: Այլապէս ինչպէ՞ս բացատրել ա՛յնքան պարզ խնդիրներու անլոյծ մնալը տարիներէ ի վեր:

Հայերուն հե՞տ ալ կ'ուզէ խաղալ երկու լարի վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԵՔ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ

ՓՈԽԱՐԷՆ՝ ԵՐԵՔ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒԻՆ

Թուրք ձախապաշտներու խմբակ մը, հինգ հոգի, երեք անգլիացի ճարտարագէտ առեւանգեց առջի օր: Գործողութիւնը տեղի ունեցաւ արագ: «Ժողովրդային ազատագրութեան ճակատ»ի հինգ երիտասարդները յանկարծակի մուտք կը գործեն անգլեւթրքական ռատարի կեդրոնը Իւնիէի մէջ, Սեւ ծովի արեւելեան ծովափին, եւ կ'առեւանգեն երեք Անգլիացիներ, որոնք Ատլանտեան Ուխտի չըլջափին մէջ կ'աշխատէին ռատարի կեդրոնը:

Առեւանգիչները, ինչպէս կ'ակնկալուէր, Անգլիացիներու ազատ արձակման իբրեւ պայման կը պահանջեն երեք ձախապաշտ երիտասարդներու՝ Տէնիզ Կեզմիշ, Հիւսէյին Ինան եւ Եուսէֆ Ասլան ազատ արձակումը իշխանութիւններու կողմէ: Ծանօթ է, որ երեքն ալ մահուան դատապարտուած էին վերջերս: Ոստիկանութեան համաձայն, առեւանգիչներուն մէջ կը գտնուին Ճիհան Ալփթէքին եւ Օմէր Այնա, որոնք անցեալ Նոյեմբերի վերջը փախուստ տուած էին Պոլսոյ զինուորական բանտէն: Այդ փախուստին առթիւ 60ի մօտ զինուորականներ տեղափոխուած էին այլուր:

Առեւանգումի լուրը հաղորդուելէն անմիջապէս ետք իշխանութիւնները բացառիկ միջոցներ ձեռք առին: Անգարայի զինուորական ոստիկանութեան պետը՝ Զօր. Թէֆիք Թուրուն անձնապէս կը ղեկավարէ փնտռտուքի գործողութիւնը, որ ցարդ ապարդիւն մնացած է:

Առեւանգիչները կը պատկանին ծայրայեղ ձախ խմբակցութեան մը, որ ծանօթ է իր կարծր դիրքով: Արդարեւ, սոնք են, որ 1971 Մարտ 3ին առեւանգեցին եւ ապա ազատ ձգեցին չորս ամերիկացի ենթասպաներ:

Հաւանական չի նկատուիր, որ իշխանութիւնները տեղի տան ձախապաշտներու պահանջին առջեւ: Անցեալին մերժած էին:

Նիհատ Էրիմ, վարչապետը, անհրաժեշտ կը գտնէ նոր միջոցներ ձեռք առնել պայքարելու համար աջէն եւ ձախէն եկող ահաբեկչութեան դէմ: Այս իմաստով անհրաժեշտ կը նկատէ Սահմանադրութեան փոփոխումը այնպիսի ձեւով մը, որ կարելի ըլլայ փութով գործադրել օրէնքները: Էրիմ նկատել կուտայ նաեւ, թէ կարգ մը մտաւորականներ, զինուորական թէ քաղաքացի, համակրութիւն ցոյց կուտան ահաբեկիչներուն հանդէպ, որով պէտք է արգիլել «հակաժողովրդավարական» գաղափարներու տարածումը երկրին մէջ:

Անգարայի պաշարման վիճակի հրամանատարը յայտարարած է թէ հարիւր հազար Թրքական ոսկի (շուրջ 7280 տոլար) պարգեւ պիտի տրուի ոեւէ մէկուն որ տեղեկութիւններ տայ առեւանգման մասին: Միւս կողմէ Պոլսոյ պաշարման վիճակի իշխանութիւնները 25 հոգի ձերբակալած են մէջն ըլլալով ծանօթ դերասան՝ Եալմազ Կիւնէյ:

× Իսմէթ Ինէօնիւ նոր ելոյթ մը ունեցած է Թուրքիոյ երեսփոխանական ժողովին մէջ եւ յայտարարած թէ պաշարման վիճակի պահպանումը կը նպաստէ բանակի փաշական ձգտումներուն: Ինէօնիւ կ'ուզէ որ «բանակը պահականոց վերադառնայ»: Գալով Նիհատ Էրիմի, վստահ է որ մեծ դաւ մը կը պատրաստուի Թուրքիոյ դէմ եւ այդ դաւը օճախներ ունի Սթօքհոլմէն մինչեւ պաղեստինեան քոմանտոները եւ ցանցեր՝ Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա եւ երկու Գերմանիաներուն մէջ:

× Մոնտի մէջ Թուրքիոյ տեղեկատուութեան տնօրէնը՝ Ալթիմուր Գիլիճ երկար նամակով մը, որմէ հատուածներ միայն հրատարակուած են, կը պատասխանէ Էրիք Ռուլոյի եւ կը փորձէ արդարացնել երեք երիտասարդներու դէմ տրուած մահավճիռը:

ՁԱԽԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ

Երեքշաբթի օր Իւմանիթէ անհրաժեշտ նկատած էր ընկերվարականներու հետ եղած խօսակցութեանց ժամանակացոյցը հրատարակել: Ասոր նպատակն է փորձել այն տպաւորութիւնը ջնջել որ խզումի պատասխանատուն ընկերվարականներն են: Մինչ Երկուշաբթի իրիկուն Եւրոպա Մէկ ձայնասփիւռի կայանէն ընկերվարականներու պարագլուխը՝ Միթերան պարզելով իր կուսակցութեան տեսակէտը, կը հաստատէր թէ համայնավարները շատ մտահոգուած չեն ձախի միացեալ ճակատով, այլապէս անմիջապէս պիտի օգտուէին տրուած առիթէն: Արդարեւ, ընկերվարականները քուէարկութեան պատճառաբանեալ մերժում որոշելով փառաւոր առիթ մը կուտային համայնավարներուն, որ գտնէ անգամ մը համար ձախը միացեալ ճակատ կազմէ եւ ցոյց տայ թէ ներքին տարակարծութիւններէ անդին, գիտէ փոխադարձ զիջումներով մէկ ճակատ պարզել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ ահաբեկիչները 24 ժամուան վերջին պայմանաժամ մը տըւին Ֆիաթի տնօրէն Սալլուսթրոյի ազատագրման համար մէկ միլիոն տոլար փրկագինի փոխարէն: Ծանօթ է որ Ֆիաթ տրամադիր է վճարելու բայց արժանթինեան կառավարութիւնը չուզեր:

«ՕՌՕՌ» կը գրէ թէ ծագումով հայ Ֆրանսուհի մը Մարի - Էլիզապէթ Երեւանեան - Քերովբեան ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է Բագուի դատարանի կողմէ «մաքսանենգութեան» յանցանքով: Ձերբակալուած էր երբ կը փորձէր 41 հազար ռուբլի եւ քիլօ մը ճարտարապուեստական լռոսկի անցընել իտալական նաւի մը վրայ, Օտեսա:

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բողոքականները գործադուլերով եւ բողոքի ցոյցերով իրենց վրդովումը յայտնեցին Լոնտոնի որոշումին դէմ: Կարգ մը քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ երկրին կեանքը անշարժութեան մատնուեցաւ առջի օր, երբ բողոքականներ հետեւելով գործադուլի կոչին՝ մերժեցին աշխատիլ: Փոքր մի - ջադէպեր պատահեցան:

ԿԻՊՐՈՍԻ Սինոդոսը, որ կը բաղկանայ երեք եպիսկոպոսներէ, կրկին պահանջեց Մակարիոս Արք.-էն՝ հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն: Մակարիոս Արք. նախապէս պատասխանած էր Սինոդի անդամներուն, թէ իր հրաժարումը Կիպրոսի նախագահի պաշտօնէն՝ «ազգային աղէտ մը պիտի ըլլայ»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիայէն ութ Գերմանացիներ Դաշնակցային Գերմանիա ապաստանեցան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ պաշտօնապէս կը հաղորդուի, թէ Պոդգորնի Անգարա պիտի այցելէ Ապրիլ 11–17:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ներքին փոխ-նախարարը յայտարարեց, թէ 1971ին «մօտաւորապէս 10·000 Հրեաներ» մեկնած են Իսրայէլ: Մեկնողներուն մեծ մասը ծեր կամ կին է: Այս յայտարարութիւնը կը ձգտի փարատել արտաքին աշխարհի մտահոգութիւնը: Համաձայն Թել Աւիվի ներգաղթողներու թիւը 13·905 եղած է անցեալ տարի Խորհ. Միութենէն:

ՀՐԷԱԿԱՆ Զատիկը կը սկսի Չորեքշաբթի օր եւ կը տեւէ ութ օր: Իրենց Թուականն է՝ 5732 եւ կը տօնեն Եգիպտոսէն փախուստը եւ Կարմիր ծովի անցքը Մովսէսի գլխաւորութեամբ:

ԿԱՆԽԱԹՈՇԱԿ պիտի վճարուի անոնց որոնք անցած են 60 տարեկանին: Այս ուղղութեամբ կարեւոր համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ գործատիրութեան եւ սենտիքաներու միջեւ:

ՄԱԿ-ի քարտուղարը՝ Վալտհայմ բողոքագիր մը ստացած է Լիթուանացի 17 հազար կաթոլիկներէ, որոնք կը խնդրեն իր միջամտութիւնը: Կ'ըսեն թէ խորհ. իշխանութիւնները զիրենք կը հալածեն:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ա.

Մտքերնիդ ի՞նչ կուգայ «Հայ» անունը լսելով:

Հասարակ մարդիկ կը պատասխանեն. «Արեւելքցի ժողովուրդ մըն է, որ կը զբաղի վաճառականութեամբ. կը նմանի Յոյներուն»:

Աւելի տեղեակները կը ճանչնան Մուսա լերան քառասուն օրերը, Խորհրդային Հայաստանը, Միկոյեանը, Պետրոսեանը. առ հասարակ –եան վերջացող անուններ են: Հին Հունգարիա ալ կային Հայեր, Թրանսիլվանիոյ մէջ:

Գրագէտ, զարգացած մարդը սանդուխ մը աւելի բարձր կ'ելլէ. Հայերուն տեղահանութիւնը Թուրքիոյ մէջ. ցիրուցան եղած են աշխարհի վրայ. քրիստոնեայ են. Հունգարահայերը Կերլայի շուրջը ապրած են. Հունգարահայերու անուններ են Կայծակոյ, Քապաեպոյ, Բորպուլ...

ՀՈՒՆԳԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Զարմանալի չէ, որ Հայերու մասին մեր ունեցած տեղեկութիւնները ցանցառ են, անորոշ, երբեմն սխալ: Այս ազգը այնքան խոշոր շրջաններ բռած է աշխարհի բնական եւ քաղաքական քարտէսին վրայ, իր բախտը, իր պատմութիւնը այնքան խառնաշփոթ, արկածախնդրական եղած է, որ իսկապէս շատ դժուար է անոր կարծ ճամբուն հետեւիլ: Մանաւանդ մեր մօտը, ուր Հայութիւնը բնաւ ապրած չէ մեծ բազմութեամբ եւ արդէն երկար տարիներէ ի վեր ձուլուած է հունգար իրականութեան մէջ:

Հունգարահայեր, սակայն, եղած են, երբ ազգագրական կէտեր մեր աշխարհին վրայ, եւ եթէ լաւ մը նայելու ըլլանք, զարմացումով կը տեսնենք, որ դեռ այսօր ալ կան Հայեր: Ոչ մէկ բանով կը տարբերին հունգարացի ընիկներէն, միայն թէ գիտեն որ իրենք ծագումով Հայ են, երբ ընտանեկան նուիրական աւանդ կը պահեն այդ յիշատակը, շատեր կապեր կը պահեն Սփիւռքին հետ:

Անոնց անցեալին, ներկային թէ որ ուշ, կը դարձնենք հետաքրքիր չարժանկար դարձնելու ձեւով մը, պատճառ իրենց դարադարձն է. 300 տարի առաջ, 1672ին հաստատուած են անոնք Թրանսիլվանիոյ մէջ, Ապաֆի Միքայէլ կուսակալի հրամանով: (Աւելի կանուխ ժամանակներն ալ եկած են, եւ սաղին անդին հաստատուած են Հայեր Հունգարիոյ մէջ, օրինակի համար Էսթերկոմի հայկական գաղութը Պելա Դ. Թագաւորէն առաջ, առանձնաշնորհութիւններ ստացած է հունգար Թագաւորներէն): Երեք դար առաջ 3000 (ուրիշ աղբիւրներու համաձայն միայն 600) հայ ընտանիքներ հասան Մոլտաւիոյ կողմերէն. մաս մը թուրքերու բարձրացման պատճառով, մաս մը լեհ-թրքական պատերազմներու պատճառով, աւելի հանգիստ երկիր երթալու կը սպասէին: Անոնց մէկ մասը Մոլտավիա հաստատուած էր, գալով Լեհաստանի Լվովի եւ Կամենիցի գաւառներէն, քանի որ այդ քաղաքներուն մէջ կ'ապրէին Հայերը, նախորդ դարերու ընթացքին Խրիմէն գաղթած, բաւական մեծ բազմութեամբ: Խրիմ ալ գացած էին իբր գաղթականներ, հալածուած Արաբներէն ապա Սելճուքներէն: (Լեհաստանի Հայերը ղըփչաք կոչուած լեզու մը կը խօսէին, որ հայերէն գիրերով կը գրէին, բայց թաթարական լեզու մըն էր, խառն ուքրանական եւ լեհ բառերով: Նշանաւոր մասնագէտն է այս լեզուին Պր. Է. Շիւց, Հունգարիոյ Պետական համալսարանի ուսուցչապետը):

Առջեւս երկու գիրքեր կան: Մէկը Սոնկոթ Քրիստափոր Կերլայի ուսուցչին գիրքն է, հայկական հին ազգանուններու մասին, հրատարակուած 1897ին: Միւս գիրքն է Պուտափեշթի հեռախօսի գիրքը, հեռաձայններու անուանացանկը: Արդեօք երկրորդին մէջ կա՞ն նախորդին նշանակած հայկական անունները: Ազոնց, յունարէն նետաձիգ, ընտանիքը՝ այսօր ալ գոյութիւն ունի: Նմանապէս Ամիրաշ, Աւետ, Պեկիեան, Խարիպ, Տայպուֆարթ, Ըստկար, Ֆոկոլեան, Կայծակոյ, Կորովէ, Քապտեպոյ, Մերզա, Նուրիեան, Օստեան ընտանիքներ: Ըսելու ենք, սակայն, որ շատ մը ընտանիքներ, արդէն իրենց Թրանսիլվանիա մտած ատեն ռումանական անուն կը կրէին (Ալեֆա, Փաբրուպեան, Փուենկուց եւայլն) ուրիշներ շուտով հունգարացուցած են անուններն (Տիմայ – Տիմայեան, Լուֆազ, Լայլոֆի). ուրիշներ՝ գերմանական անուն առած են, ինչպէս ամէնէն եռանդուն հայագէտ բանասէր Սոնկոթ Քրիստափորին նախնիքը:

Կային եւ դեռ կան աւելի-արեւելքցի հնչումով գործածուած հայկական անուններ ալ Հունգարիոյ մէջ: Աւանէսեան Գուրգէն, Մերեիմեքեան Գառնիկ, Երէցեան Արա, Փիշմիշեան Լեւոն եւ ուրիշներ: Ոչ այնքան Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա մտած են Հայերը, որքան 1915ին, հայկական տարագրութենէն ետքը հաստատուած Հայերէն շատեր, որոնք գորգի եւ ուրիշ հին առարկաներու վաճառականութեամբ կը զբաղէին: Շուրջ 40–60 ընտանիքներ միայն գաղթական եղած են այդ մեծ դանդուածէն, եւ ապա անցած են Արեւմուտք: Անոնց մէկ մասը վերջնականօրէն հաստատուած է Հունգարիոյ մէջ, ուրիշներ հեռացած են: Այս ընտանիքներու մէջ կը գտնուին երբեմն տարեցներ, որոնք հայերէն կը խօսին: Այսպէս, Հունգարիոյ մէջ մատներու վրայ կարելի է համրել հայերէն գիտցողները: (Համրենք գիրենք. Է. Շիւց, Կեդրոնական Ասիոյ պատմութեան պետական ուսուցիչ, Սալմաշի Պօղոս, ուսուցիչ պետական համալսարանի, Հայկական Մատենագրութեան Թարգմանը, Հայր Բատար Դանիէլ, Շէմէկլվայս փողոցի Հայ Կաթ. վարդապետը եւ Վիեննայի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանէն շրջանաւարտ աշակերտները):

1890ին կատարուած պաշտօնական մարդահամարին համաձայն, 2831 Հայեր կ'ապրէին Հունգարիոյ մէջ, բայց հայ ղեկավարներու համաձայն, 20 հազարէն ալ աւելի էին: Հաւանաբար իրաւունք ունէին, նկատած անոնց հայկական ծագումը: Միայն թէ այդ ժամանակները այդ Հայերը այնքան մոռցած էին իրենց Հայութիւնը, որ ստոյգ չէին գիտեր իրենց ազգութիւնը: Շատեր կ'ըսէին, իրենք «ծագումով հայ Հունգարացիներ» էին, կամ «Հունգար–Հայեր»: Դեռ 4000–5000 կը համարէին Հայերու թիւը նախորդ պատերազմէն ետքը Թրիանոնի դաշինքէն ետքը Հունգարիոյ մէջ: Ասոնք այսպէս, բոլորովին մոռցեր են իրենց նախնեաց լեզուն, որքան որ մոռցած չեն իրենց ծագումը, մշակութային եւ ընտանեկան ինչ ինչ աւանդութիւններ: Ուստի 1934 թուականին կատարուած վիճակագրական տուեալներու համաձայն, Հունգարիոյ մէջ միայն 60 Հայեր գոյութիւն ունէին, որովհետեւ ձուլուածները — եւ անոնց կարգին Թրանսիլվանիայէն Հունգարիա հաստատուած Հայերը — նկատի չէին առած:

ՍԱՄՈՇ ԳԵՏԻՆ ՔԱՂԱՔԸ

Հիմա քիչ մը փախուկ հարց մը պիտի շօշափենք: Անցեալ դարուն եւ այս քսաներորդ դարուն սկիզբը, Հայկական Հարցին մէջ, առակի կարգ անցած էր թէ «Հայը աւելի Հունգարացի է քան Հունգարը»: Արդեօք ա՞յս էր իրականութիւնը, այսքան մե՞ծ էր Հայերու ինքնադրժութիւնը, թէ քննադատութեան կը կարօտի բացատրութիւնը: Ամէն պարագային, ճիշդ է որ Հայերու յարաբերութիւնը լաւ էր Հունգարացիներու հանդէպ, յետագային իւրացուցեր են անոնց լեզուն, մասամբ առած են անոնց որոշ սովորութիւնները, իրենց զաւակներուն հունգար ազգին հանդէպ յարգանքի կը պարտադրէին եւ բազմաթիւ անձեր տուին հունգար հասարակական կեանքին: Հայկական ծագում ունին Քիշ Էրնէսթը եւ Լազար Վիլմոշը, Արատ քաղաքին մէջ գնդակահարուած հունգար ազգային երկու հերոսները, Ցեց Յովհաննէս, Պեմ զօրավարին սպայակոյտին վարիչը, յետոյ Արժանթինի պանծալի հերոսը, իսկ քաղաքական մարզին մէջ Կայծակոյ Սողոմոնը և Լուքաչ Պելան եւայլն: Իրենց ձուլումը բնական հետեւանք մըն էր սակաւաթիւ ըլլալնուն, անոնց շահը՝ հանդէպ տիրող տարրին, մեծ երախտիք կը զգային հիւրընկալ Պետութեան հանդէպ, ուր երկար կողոմթայէն ետքը՝ խաղաղ հայրենիք մը կը վայելէին: Հունգարիոյ մէջ բնաւ չէ եղած Հայերու դէմ հալածանք:

(Գուցէ շատեր գիտեն, որ Հին Հունգարիոյ մէջ, Սամոշույվար եղած է Հայութեան կեդրոնը: Իրենք Հայաքաղաք կը կոչէին քաղաքը, որ ժամանակին Կերլա անունը կը կրէր, այսօր ալ նոյն անունով կը կոչուի Ռումանիոյ մէջ: Սամոշույվարի պէս արքունական ազատ քաղաք եղած էր Եղիսաբէթուպոլիս քաղաքը, յատուկ օրէնքներով կը կառավարուէր հայազգի առաջնորդներով, հայ կաթողիկէ ժողովրդապետութիւններով: Երկու քաղաքներուն մէջ ալ կարգապահական խիստ օրէնքներ կը կանոնաւորէին բնակիչներուն առօրեայ կեանքը: Որովհետեւ օրէ օր կը տեսնենք — կը գրէ հին ժամանակագիր մը — որ նորանոր, աւելորդ նորոյթներ կուգան գործածութեան մէջ ... որովհետեւ մենք կ'ուզենք մեր քաղաքէն ջնջել աղքատութեան պատճառները. Հպարտութիւնը, անափառութիւնը»: Թրգմ.)

Ամէն պարագային, ազգի մը նկարագիրը գծուշութեամբ նկարագրելու է, որ չըլլայ թէ անհիմն տեսութիւն ընդհանրացումները. բայց ուր որ կայ այսպիսի պարագայ, այն ատեն ժամանակակիցներու, ուղեւորութիւններու տուեալներու, պատմագիրներու եւ ինքնին Հայերու ըրած խոստովանութիւններու վրայ հաստատելով Հայու նկարագիրը այսպէս կարելի է ամփոփել:

ՀԱՅՈՒՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Հայը «ինքն իր մէջ քաշուած», զգուշաւոր բարեկամացող, տեսակէտով մը անվստահելի է, բայց սասր հակառակ, իր հիւրերուն հետ շատ ալ առատաձեռնութեամբ կը վարուի: (Խորհրդային Հայաստան այցելող զբօսաշրջիկներն ալ այս բանը կը հաստատեն): Իր անցեալին պատմութիւնը, կեանքին փորձառութիւնը սորվեցուցեր են, որ ունեցածին հետ խնամքով վարուի, դիւրաւ փոխադրուելիք, մնայուն արժէքներու մէջ պահէ ցնէ իր դրամը, քանի որ այնքան անգամ ստիպուած է հայրենիք փոխելու: Վաճառականի արթուն ողի եւ դրամական մեծ հանճար կայ իր նկարագրին մէջ, որ նախ առեւտուրին մէջ, ապա ճարտարարուեստին մէջ տուած է իր գոյնը: Ճիշդ չէ, որ Հայը վաճառականութեան մէջ յղփացած ժողովուրդ մըն է: Հին ու Միջին դարուն մէջ կարաւաններով կատարած վաճառականութեամբ պէտք էր իր ունեցածը պահպանել, կռուաղան, վարպետ ցեղերու հանդէպ: Աւելի ուշ, իր խոյանքներու տեղ, նոր ուժեր ժողովեր է գուցէ, բայց իր ինքնապաշտպանութեան բնազդը մնացած է իր մէջը եթէ իրեն վրայ յարձակելու ըլլային, կրնար

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

Դարձեալ 1850ին, Օրթաքէօյ (Վոսփոր) Տաճիկեանց բնակարանը՝ դպրոցականներու կողմէ բեմ կը հանուին այլ եւ այլ խաղեր որոնք մտերմական շրջանակներու համակրութիւնը կը վայելեն եւ քանիցս կը կրկնուին:

1853–4ին, Գուզկունճուգ՝ Լուսաւորչեան վարժարանն ալ տեղի կ'ունենան թատերական փորձեր ամաթէօռներու ձեռօք, — Անտոն, Օննիկ եւ Սիմոն Պապայեան, Մանուկ Տէր–Գրիգորեան (որ ապա պիտի ըլլար ծանօթ դերասան Սիսակը), յայտնի բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան, եւ Յր. Գօտանեան եւայլն: Նոյն խաղերը կը կրկնուին հոն՝ քաջածանօթ Յակոբ Եազըճեանի ծովեզերեայ պարտէզին մէջ: Գուզկունճուգ կատարուած այս ձեռնարկները կանոնաւորապէս կը շարունակուին ամէն տարի դպրոցական պատանիներու կողմէ, եւ կը յանգին Հայկական անանուն թատերասէրներու Ընկ. եան մը կազմութեան՝ որ տեւեց 1862–6:

1855ին, Պէպէքի Ֆրնս. դպրոցին հայ ուսանողք՝ իրենց ուսուցչին, Գաբրիէլ Անուշեանի նախաձեռնութեամբ քանիցս կը բեմադրեն ողբերգութիւններ:

(Անուշեանի թելադրութեամբ է որ Արեւելեան Թատրոնը կ'օժտուի իր անդրանիկ դերասանուհիներով՝ Փափազեան Արուսեակ եւ Ազատի քոյրերով որոնք ծանօթ են այդ շրջանին մէջ իրենց վայելած համբաւով, թէ իրենց յանդըգնութեան եւ թէ յաջողութեան համար):

1855ին, Սկիւտար, իր յառաջդիմասէր ոգիով ծանօթ Օտեան Պօղոս իր բնակարանին ընդարձակ վերնայարկը բեմի վերածելով՝ կը դնէ զայն զաւկըներուն եւ անոնց ընկերներուն տրամադրութեանը տակ, թատերական ներկայացումներ կազմակերպելու նպատակաւ: Այս ձեռնարկին մասնակից կը գտնենք Փէշտիմալճեան Տիգրան (ապագայ համբաւաւոր մարդասէր բժիշկը), Զայեան Իլիաս (ապագայ Արտ. Գործոց պաշտօնատարը), Փափազեան Գարեգին (որ յետոյ պերճ լեզուաւ Թուրքերէնի պիտի վերածէր տաղաչափեալ «Լէյլա իլէ Մէճնուն»ը եւն.) եւ ուրիշներ: Պատշաճ ու պատկան կազմածներով նոյն սրահը բեմադրուեցան թատերախաղեր Ռասինէ, Գոռնէյլէ, Վոլթէռէ եւ Մոլիէրէ: Գ. Օտեանի քոյր Օր. Եւփիմէ ալ մասնակցած է ասոնց:

1856ին, Մ. Պէշիկթաշլեան կը կազմէ Օրթաքէօյ Տէրէ փողոց՝ Լուսաւորեան Հայ Կաթ. վարժարանի ուսանողաց խումբը ամէնէն կենսունակն ու արդիւնաւորը պիտի ըլլար, կազմելով կորիզն Ազգ. Թատրոնին: Բանաստեղծին կը գործակցին Փէփէ (կակաղ) Անտոն վարժապետ եւ Մովսէս Փափազեան:

1857–8ին Օրթաքէօյ Ս. Թարգմանչաց վարժարանի հովանիին տակ կը կազմակերպուի գիւղին Թատերասիրաց Բ. խումբը որ ապագային այնքան փայլուն գործունէութիւն մը պիտի ունենար ու պիտի նպաստէր զուտ Հայ Թատրոնի բարգաւաճման, վայելելով ոչ միայն համակրութիւնը գիւղին զարգացեալ երիտասարդութեան, այլեւ բարոյական ու նիւթական քաջալերանքը Պալեան ազնուահոգի Յակոբ Պէյի:

1858–60ին, Իզմիր կը հաստատուի Վասպուրական թատրոնը՝ ձեռամբ Միրզա Վանանդեցիի եւ Սարգիս Միրճեանի, որոնց կը գործակցէր համակիր մասնախումբ մը Շողոմեանէ, Պարտիզպանեանէ, Ա. Ղօնջէեանէ, Յ. Պիլլիճեանէ, Յր. Էքիզեանէ եւայլն կազմուած:

1860–2ին, քանի մը տարի յաջորդաբար Սկիւտարի ճեմարանին մէջ այլ եւ այլ խաղեր կը բեմադրէ Արեւելեան թատրոնի դերասաններէն Յովհ. Աճէմեան, աշակերտներէն խումբ մը մարզելով.— Տիգրան Ազատեան, Միհրան Քիւրքճեան, Պետրոս Դուրեան (*), Յարութիւն Դուրեան (երէց եղբայր Պետրոսի եւ խմբագիր «Մէճմուայի Հաւադիս»ի եւ «Մանզումէ»ի), Մանուկ Տէր–Գրիգորեան, Երուանդ Քիւրքճեան եւ վարժարանին բնական գիտութեանց ուսուցիչ Ռուբէն Ծէլալեան (բժ.): Այս կազմով, յաջորդ տարի, Գուզկունճուգի դպրոցն ալ կը շարունակուի ձեռնարկը:

1861ին, Օրթաքէօյի թատերասիրաց խումբն է որ կուգայ Գուզկունճուգ, ի նպաստ ազգ. վարժարանի ներկայացումներ տալու, Պապայեան Գրիգոր և Յովսէփ Ադամներու ծովեզերեայ բնակարանին մէջ:

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

(Շար. – 2)

(*) Պետրոսի մտերիմ դասընկեր, ողբացեալ գիտուն Խաչիկ Ուղուրլեան պատմած է մեզ, թէ ինք Ֆրանսերէնի մէջ Պետրոսէն աւելի ուժով՝ օգնած է անոր, քանի մը թատերախաղերու հայերէնի վերածման գործին մէջ: (Ծ. Թ.ի):

ՎԱՆ ԿՈԿ

(փարիզի ցուցահանդէսին առթիւ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Յունուար 1ին կը վերադառնայ տուն: Մխո-մինակ է այլեւս: Կը վերսկսի աշխատիլ: Երբ փողոցին մէջ կ'ուզէ նկարել, մանուկներ կը քարկոծեն զինք՝ «խենթը» պոռալով: Կը սպառնայ, կը կռուի անոնց հետ: Շէկ խենթը վախկոտ է: Փետրուար 22ին, Առլի բնակիչներուն հաւաքական աղերսագրին վրայ, կ'արգելափակուի: Շուտով դարուն է, բայց ո՞ւր է նախորդ գարնան «ցնցող ուրախութիւնը»: Վենսան մինակ է իր խուցին մէջ: Կը թողուն, անշուշտ, որ նկարէ, բայց պէտք է հսկել վրան: Կը պատահի, որովհետեւ, որ գործածած ներկերը ուտէ: Քանի մը շաբաթ ետք ազատ կ'արձակուի՝ լսելու համար սակայն թէ՝ պէտք է նորէն հեռանայ: Այնքան յուսախաբ է, որ կը մտածէ Լեժիոն էթրանժէրին արձանագրուիլ: Ի վերջոյ կ'որոշէ Սէն-Ռէմի խենթանոցը մտնել: Հոն թոյլ կուտան որ աշխատի: Վան Կոկ նկարակալը կը հաստատէ մխաներով եւ հիրիկներով ծաղկուն պարտէզին մէջ: Յունիսին, կը թոյլատրուի նոյնիսկ դաշտերը դուրս գալ՝ պահակի մը ընկերակցութեամբ: Կը նկարէ «դեղին ցորենները» ու կէսօրուան արեւուն տակ կարողներ: Բայց «գոյնը այլեւս ճառագայթում ու փայլ չէ, այլ երկրէն բարձրացող եւ երկիրը խանձող կրակն է. ծառերը ոլորուն՝ կը ժայթքեն ցայտաղբիւրներու պէս, կը գալարին ձիթենիներ, արեւածաղիկներ, նոճիներ: Երկինն իսկ կը փերեկտի, կը տատանի: Արեւը կը վերածուի հրաբորբոք խարոյկի մը՝ բռնելով ամբողջ հորիզոնը (Փիէր Քապան):

Անել իր պայքարին մէջ Վան Կոկ զգետնուած է արեւէն: Տագնապները կը դառնան աւելի յաճախակի: Կ'արգիլուի իրեն դուրս գալ:

Բայց գարունը կը վերադառնայ, Վենսանի երրորդ արեւային գարունը: Իր նկարչութիւնը պիտի պարզէ օր ըստ օրէ աւելի փերեկտուող աշխարհ մը.— լուսինն ու աստղերը կը պտուտքին, ճամբաները կը գալարուին, նոճիները բռնկած են: Ոչինչ հորիզոնական, ոչինչ ուղղահայեաց: «Ամէն ինչ կը պլլուի ու ինքն իր վրայ կը դառնայ»: «Հաւանաբար կեանքը բոլորաձեւ է», պիտի գրէ Վան Կոկ: Իր մէջ բան մը փշրուած է այլեւս: Կը զգէ՝ մոռնալու համար խենթութիւնը: Իր մասին գովեստով խօսող յօդուած մը — առաջինը — կը ջղայնացնէ զինք. «Խնդրեցէք Պր. Օրիէէն որ այլեւս նկարչութեանս մասին չգրէ: Նկարչութիւնը որոշ չափով տրամադրութիւններս կը փոխէ. բայց այդ մասին լսել՝ չէք կրնար երեւակայել թէ որքան կը վշտացնէ զիս»: Փրովանսն իսկ կը յուսահատեցնէ զինք: Կ'երազէ վերադառնալ հին օրերուն, վերագտնել Հոլանտայի կամ Իլ տը Ֆրանսի երկինքը: «Կ'ուզեմ մեկնիլ», կը գրէ Թէօյին:

1890 Մայիս 16ին, կը հասնի Փարիզ, ուր ուրախութեամբ կը գտնէ Թէօն, կինն ու մանուկը՝ որ Վենսան կը կոչուի: 21ին կը հաստատուի Օվէր-սիւր-Ուազ, Փարիզի մօտ: Ազատութիւն է կրկին: Հրապարակին վրայ, Ռավու սրճարանին վերը սենեակ մը ունի եւ կը խնամուի աբուեստասէր ու մեծ հոգեբան-բժիշկ Կաշէէն: Քանի մը շաբաթ կը մնայ հոն, ուր իրեն այցելութեան կուգան յաճախ եղբայրն ու կինը: Ինքն իր հետ դարձեալ մինակ, օրական պաստառ մը կը նկարէ: Տակաւ, իր նկարչութիւնը կը դառնայ տարօրինակ, գոյները կը ճզմն: Երբեմն վերադառած է իր հանճարին բոլոր փայլը, ինչպէս օրինակ Տոքթ. Կաշէի աղջկան դիմանկարին մէջ. բայց, ուրիշ պաստառներու վրայ, Օվէրի փոքրիկ եկեղեցին կը սլանայ բանդագուշանքի մը պէս, մինչ շրջակայ տուները ալեկոծ ծովու նման կը ծփան:

Շուտով վստահութիւնը կը կորսնցնէ Տոքթ. Կաշէի հանդէպ: Լաւ չեն նաեւ ընտանեկան լուրերը.— փայլուն վիճակ մը չի ներկայացներ Թէօյի եւ կնոջ առողջութիւնը, երբ յանկարծ մանուկն ալ կը հիւանդանայ: Վենսան օրէ օր կը դառնայ աւելի մռայլ: Կը նկարէ «Խռոված երկինքներու տակ ցորենի հսկայ տափաստաններ», «եւ, կը շեշտէ, երբեք դժուարութիւն չունեցայ արտայայտելու համար տխրութիւնն ու ծայրագոյն առանձնութիւնը»: Սքանչելի բնանկարներու ամբողջ շարք մը, մարած ոսկի աշխարհ մը՝ ուրկէ տակաւ լոյսը խոյս կուտայ:

Յուլիս 23ին, կ'իմանայ որ եղբայրը քանի մը ամսուայ ընտանեօք Հոլանտա պիտի երթայ: Ինքզինք վերջնապէս լքուած կը զգայ: Յաջորդ օրը կը նկարէ ցորենի նոր դաշտ մը. մթագնած երկինքին մէջ, ագռաւներու տխուր ու սեւ երամ մը փոխարինած է արեւը: Այս պաստառին վրայ պիտի աշխատի մինչեւ ամսուն 27: Այդ օրն իսկ, երբ նկարը աւարտած է, ատրճանակի հարուած մը կ'արձակէ կուրծքին, սենեակ կը բարձրանայ եւ անկողնին վրայ կը փռուի՝ սպասելով մահուան: Պանդոկապետը զինք պիտի գտնէ քանի մը ժամ ետք միայն, երբ այլեւս ոչինչ կարելի է ընել: Հոգեվարքը կը տեւէ երկու օր: Եղբօրը, որ կը հսկէ սնարին, «մի՛ լար, կ'ըսէ, ըրի՝ ամէնուն բարիքին համար»: Եւ մինչ եղբայրը կը փորձէ զինք քաջալերել. «անօգուտ է. տխրութիւնը պիտի տեւէ առյաւէտ»:

1899 Յուլիս 29ին, առտուան ժամը 1,30ին, կը մեռնի անտրտունջ, 37 տարեկանին:

Երկու ամիս ետք, իր կարգին, Թէօ եւս կը խենթանայ: Հոկտ. 14ին կը մեկուսացուի ու կը մեռնի 1891 Յունուար 25ին Հոլանտա: Քանի մը տարի ետք, այրին մարմինը փոխադրել կուտայ Օվէր-սիւր-Ուազ: Հոն, փոքրիկ գերեզմանատան մը մէջ, երկու եղբայրները կը հանգչին կողք կողքի:

Թ. Ա. Թ.

ինքզինքը պաշտպանել, ինչ որ — միայն վերջինները յիշելու համար — Թրքական ջարդերու ժամանակ (Զէյթուն, Վան, Մուսատաղ, Ուրֆա), ապացոյցը կուտան: Պէտք չէ զիրենք դերագնահատենք, անշուշտ ունին իրենց պակասութիւններն ալ, անցեալ դարու գրագէտներու ըստածին նայելով, անոնք դիւրագրգիռ են, չեն ճանչնար միջին ճամբան, բախտաւոր օրերուն մէջ շուտով կը կորսնցնեն իրենք զիրենք, մանաւանդ կը գովարանեն, աղա կը վհատին, իրենց խանդավառութիւնը յարդի բոցին կը նմանի:

Սովորաբար խորամանկ կը համարուին Հայերը: Իրականութիւնը այն է, որ՝ երբ վաճառական ժողովուրդ՝ պէտք չունէր խելք սորվելու համար դրացիին երթալու: Երկու ըսուածներ կրնան այս երեւոյթը արդարացնել: Արթիւր Լայէթ, Լայփցիկի պատմաբան ըսած է. «Խորամանկութիւնը արեւելքցի Հայը՝ պաղաններու բերումով իր վրան առած է»: Լորտ Պայրըն, որ երկար ժամանակ անցուցած է անոնց մէջ, այսպէս տուած է անոնց նկարագիրը. «Հայուն բարեմասնութիւնները իրեն յատուկ են. իր թերութիւնները ուրիշներէն առած է»:

Գուցէ այս տեսութիւնը քիչ մը մասնակի ըլլայ: Բայց, որ Հայութիւնը ամենահին ժամանակներէ մինչեւ այս օրս դժոխքներն ալ դացած դարձած ըլլայ, ասիկա — ինչպէս պիտի տեսնենք — պատմական իրականութիւն է:

NOVOBACZKY SANDOR
Magyarorszag, Anno IX, No 9-10

(Շար. - 1)

ՄԻՏՔԵՐ

Մարդը հողի մըն է որու արկած մը պատահած է:

ԱՆՐԻ ՄԻՇՕ

×

Աստուած իմ, զիս պաշտպանեցէք բարեկամներէս, ես կը գրաղիմ թշնամիներուս:

ՎՈԼԹԷՌ

×

Սէր ընելէ ետք, առաջինը որ կը խօսի, ապուշութիւն մը կ'ըսէ:

ԱՆՐԻ ՏԸ ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

×

Առաքեալները հաղուագիւտ կը դառնան, ամէն մարդ առաքեալ է:

ԱԼՖՈՆՍ ՔԱՌ

×

Կար ժամանակ երբ կենդանիները կը խօսէին, այսօր՝ կը գրեն:

ՕՐԵԼԻԷՆ ՇՕԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յանձնախումբս ուրախ է յայտարարելու ընդհանուր Հայութեան, թէ Մեծ Եղեռնի մեր նահատակներուն նուիրուած Տէսինի Յուշարձանը իր լրումին հասած է:

Անտարակոյս այս յաջողութիւնը չէր կարելի ապահովել եթէ իւրաքանչիւր հայ նուիրատու, համաձայն իր նիւթական կարելիութեան, հայրենասիրաբար չօժանդակէր Յանձնախումբիս ջանքերուն: Ասիկա, ապացոյց մըն է Հայուն գիտակցութեան եւ իր անմեղ նահատակներուն հանդէպ տածած յարգանքին:

Վերջերս, Յանձնախումբիս նախաձեռնութեամբ եւ Լիոն, Հայ Ազգային Միութեան գործակցութեամբ կազմուեցաւ Յուշարձանի բացման յանձնախումբ մը՝ նախագահութեամբ Լիոնի ազգայիններէն Պր. Նափոլէոն Պըլըրդեանի:

Համախորհուրդ Միջին Ֆրանսայի բոլոր ազգային մարմիններուն եւ բացման յանձնախումբին, Եղեռնի տարեդարձի ոգեկոչումն ու յուշարձանի բացման արարողութիւնը միաժամանակ պիտի կատարուէր Տէսինի մէջ Ապրիլ 23ին՝ այդ գաղութներուն մասնակցութեամբ: Սակայն վերջին պահուն, նկատի ունենալով Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին յայտարարութիւնը հանրաքուէի մը մասին, հարկադրաբար յուշարձանի բացման եւ Եղեռնի ոգեկոչման թուական նշանակուեցաւ Մայիս 28ի կիրակի կէսօրէ ետքը ժամը 3ին:

Ուրեմն, պիտի խնդրէինք Կեդր. Ֆրանսայի բոլոր ազգային մարմիններէն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի եւ սահմանակից երկիրներու հայ հասարակութենէն, նկատի ունենալ թուականի այս ակամայ փոփոխութիւնը:

Վստահ ենք թէ, այդ պատմական օրը Ֆրանսայի եւ այլ գաղութներու բոլոր անկիւններէն ու մանաւանդ Միջին Ֆրանսայի հայահոծ գաղութներէն, հաւատաւոր Հայեր խուռներամ ուխտի պիտի գան այդ վեհաշուք արարողութեան:

Ի մօտոյ պիտի ծանուցուին բոլոր մանրամասնութիւնները:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԷՍԻՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Զարմանալի բան, դուք խնդրին մէջ բնաւ բաժին չունիք, ինչո՞ւ համար ձեզի դէմ բարկանայ:

— Ինք այդպէս չըսեր կոր, ընդհակառակն, ըսաւ որ վշտացած է ինծի դէմ իմ պաշտօնեայիս ինծի հանդէպ բռնած թշնամական ընթացքին համար: Նոյնիսկ հասկցուց, որ դոհ պիտի մնար, եթէ քեզ ճամբու դնէի:

— Ըսի, որ ես քենէ դժգոհանալու բան մը չեմ ունեցած տասը տարիէ ի վեր, հետեւաբար ատանկ խնդրի մը համար չեմ կրնար քենէ բաժնուիլ:

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Գարեգին:

— Բայց ի փոխարէն խոստացայ քեզի խորհուրդ տալ, որ կամ Թաղականութենէ հրաժարիս եւ կամ գոնէ Մարգար Էֆէնտիի կամքը կատարես:

— Այսինքն՝ խղճիս դէ՞մ գործեմ:

— Հրաժարէ՛, էֆէնտիմ:

— Եթէ այս խնդիրը չըլլար, ձեզի հաճոյք պատճառելու համար կը հրաժարէի, բայց հիմա անկարելի է, արժանապատուութիւնս չի ներեր, որ հրաժարիմ:

— Ուրեմն կը մերժե՞ս իմ խորհուրդիս հետեւիլ:

— Ցաւօք սրտի, ուրիշ կերպ չեմ կրնար ընել:

— Այն ատեն ես ի՞նչ պատասխան պիտի տամ Մարգար Էֆէնտիին... ինձ շատ դժուար կացութեան մը մէջ կը դնես կոր:

— Կը ցաւիմ, որ ուրիշ կերպ պիտի չկրնամ վարուիլ: Ես միշտ պատիւս եւ արժանապատուութիւնս ամէն բանէ վեր դասած եմ:

— Միւսիւ Գարեգին, դուն սա բռնած ընթացքիդ հետեւանքներուն վրայ չես մտածեր կոր:

— Չեմ գիտեր, թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ... բայց անկեղծօրէն ձեզի յայտնեմ, որ եթէ այնքան կը վախնաք Մարգար Էֆէնտիի բարկութենէն, կրնաք իր կամքը կատարել եւ ես որեւէ տրտունջ պիտի չյայտնեմ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես...

— Ըսել կ'ուզեմ, որ կրնաք զիս ճամբու դնել:

Վաճառականը դժգոհ դէմքով մը սիկարէթ մը վառեց եւ սկսաւ ծխել. պահ մը երկու խօսակիցներու միջեւ լռութիւն տիրեց:

Երկուքն ալ յուզուած էին փոխանակուած խօսքերէն: Հաճի Յակոբ աղա երբեք այս աստիճան ընդդիմութիւն մը չէր սպասեր իր պաշտօնեային կողմէ, իսկ Գարեգին միտքէն չէր անցուցած, որ Մարգար Էֆէնտիի այցելութիւնը այս աստիճան ծայրայեղութեան պիտի մղէր խնդիրը:

Ի վերջոյ ծերունին ըսաւ.

— Հիմակուհիմա դնա գործիդ նայէ... այս միջոցիս յուզուած կ'երեւաս կոր, իրարու խօսք չենք հասկնար կոր: Լրջօրէն ու պաղարիւնով մտածէ, այն ատեն թերեւս գաղափարդ փոխես:

Գարեգին ոտքի ելաւ եւ մեկնեցաւ:

Հազիւ երեսունըչորս տարեկան, նիհար, երկայնահասակ ու խարտեաշ երիտասարդ մըն էր Հաճի Յակոբ աղային գրագիրը: Կեդրոնական վարժարանի մէջ ուսմունքը աւարտած՝ բաւական զարգացում ունէր, մանաւանդ, որ դպրոցը ձգելէ ետքն ալ ինքնին ուզած էր կատարելագործել սորվածները:

Աղքատ ընտանիքի զաւակ, դպրոցէն ելլելէն ետքը կորսնցուցած էր ծնողքը եւ ստիպուած էր տակաւին պատանի, իր օրուան հացը ճարելու աշխատիլ:

Շուտով համեստ գործ մը գտած էր յանձնակատարի մը քով, որ քանի մը տարի զինք աշխատցուցած էր չնչին ամսականով մը:

Ի վերջոյ Գարեգին յաջողած էր մըտնել Հաճի աղայի առեւտրատունը, ուր իր պարկեշտութեան, ուշիմութեան ու աշխատասիրութեան շնորհիւ կամաց-կամաց յառաջացեր էր ու այժմ 18 ոսկի ամսական կը ստանար, ինչ որ նախանձելի դիրք մը ըսել էր հայ վաճառականի մը քով:

Երիտասարդ գրագիրը իր նիւթական կացութիւնը այսպէս բարւոքելէ ետքը, ուզած էր ամուսնանալ, տուն տեղ կազմել, մանաւանդ, որ ծնողքներ չէին պակսեր «շնորհքով» երիտասարդի մը աղջիկ տալու համար:

Գարեգին շուտով գտաւ իր փնտռածը զարգացած մանկամարդ ու գեղանի աղջիկ մը, որուն հայրը ոսկերիչ էր:

Մեր պատմութիւնը սկսած ատեն Գարեգին նշանուած էր երեք ամիսէ ի վեր ու քանի մը ամիսէն հարսանիքը պիտի կատարուէր:

Երկու նշանածները անկեղծ սիրով մը կապուած էին իրարու հետ ու երիտասարդ պաշտօնեան շաբաթը քանի մը անգամ կ'երթար իր նշանածը տեսնելու, որ Գատը-գիւղ կը բնակէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գրիգոր Պօտուքեան, Պ. Յովհ. Պօտուքեան, Օր. Գայանէ Պօտուքեան, այրի Տիկ. Յովհ. Պօտուքեան և ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռին եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊՕՏՈՒՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26ին, 57 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Մարտ 30) Ժանթիյիի Սէն-Սաթիւրնէն եկեղեցին: Հաւաքուիլ ժամը 15,15ին բնակարանը՝ 7 պիս, Ռիւ Շառլ Քալմիւս, Ժանթիյի: Թաղումը կը կատարուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի սրբահի շինութեան կը նուիրեն.—

Տիկին Եւգինէ Տոքթ. Պօղոսեան 600 Ֆր., Բամպուքճեան ընտանիք 350 Ֆր., ողբացեալ Տիկին Գալփաքճեանի մահուան առթիւ: Պր. Հ. Թորգոմեան 50, Պր. Գապասաքալեան 20 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարի Փանոսեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Խորէն Սարաֆեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մկրեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, մամուլով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակից եղան իրենց խոր սուգին, իրենց սիրելի

ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (30 Մարտ) ժամերգութիւն ժամը 16ին, պատարագ 16,30ին:

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլ 9 Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, 1915ի Մեծ Եղեռնի Ամասիոյ Նահատակներուն հին եւ նոր բոլոր ննջեցեալներու յիշատակին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Երգեցողութիւնք, հրաւիրեալ դպիրներու մասնակցութեամբ, ընկերակցութեամբ երգեհոնի:

Մեներգները պիտի կատարէ ծանօթ երգչուհի Օր. Սոնիա Նիկողոսեան:

Յաւարտ պատարագի, հացկերոյթ
Salle Municipale, Rue Jean Jaurès
Ճաշագին 25 փրանք

Մասնակցողներէ կը խնդրուի ամէնէն ուշ 3 Ապրիլի երեկոյեան տեղեակ պահել Պր. Ն. Նիկողոսեանը՝

121, Av. Henri Barbusse
95, Arnouville les Gonesse, Tél. 985-04-06

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA
Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10
TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց Տեառն մերոյ. սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, ընթրեաց պատարագ 10ին, ոտնլուայ 16ին, խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցերեկուան չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցերեկուան մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց. ժամերգութիւն և նախատօնակ ժամը 8ին, Ս. Հաղորդութիւն աշակերտներու եւ փոքրերու 9ին, պատարագ 11ին:

Երեկոյ ոտնլուայի արարողութիւն 5ին, գիշեր, կարգ խաւարման եւ հսկում ժամը 7,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցերեկուան չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց. ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն:

Ոտնլուայ 17ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՕ — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց, ժամերգութիւն 8,30ին, պատարագ 10ին, մանուկներու հաղորդութիւն, Ոտնլուայ 17ին, խաւարում 20ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցերեկուան խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց. պատարագ ժամը 10ին, ոտնլուայ 16ին, կարգ չարչարանաց 19ին:

Աւագ Ուրբաթ, կարգ Թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց. ժամերգութիւն եւ նախատօնակ. պատարագ 8,15 – 9,45, հաղորդութիւն պատանեկաններու եւ փոքրերու 11ին, արարողութիւն ոտնլուայի 16,15ին, խաւարում 19,40ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցերեկուան չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ Թաղման 17ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութիւններէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ-ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցերեկուան ընթրեաց. Սէն-Լու պատարագ ժամը 8,30ին մանուկներու հաղորդութիւն 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցերեկուան չարչարանաց. Խաչելութիւն եւ Թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լու՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն-Լու՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, հրաշափառ յարութիւն, Սէն-Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցերեկուան մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առթիւ, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, Ոտնլուայ, կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին Խաւարում երեկոյեան ժամը 8ին:

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակից-ներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վահան վրդ. Թօփալեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Անիէս – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը եւ Անիէռի Նոր Սերունդը միասնաբար կը տօնեն Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը եւ Մայրերու Օրը Մայիս 28նի, Կիրակի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թութլեանէ եւ զաւակներէն 100 Ֆր., իրենց եղբօր կնոջ եւ ազգականին, ողբացեալ Արաքսի Թութլեանի մահուան տխուր առթիւ, որ պատահեցաւ 5 Յունուարին, Պուէնոս Այրէս (Արժանթին):

×

Մարսէյլիոյ Վասպ. Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեանէ (Վիէն) 100 Ֆր. իր ամուսնոյն ողբացեալ Մուշեղ Մուրատեանի մահուան տարելիցին առթիւ: Այրի Տիկին Կարապետեանէ 100, իր ամուսնոյն ողբացեալ Ղազար Կարապետեանի յիշատակին: Յակոբ Միրաքեան ընտանիքէն (Մարսէյլ) 100, իրենց մօր Արմենուհի Միրաքեանի մահուան առթիւ: Արծրունի Ջրբաշեան ընտանիքէն 200, իրենց մօր Հայկանոյշ Ջրբաշեանի մահուան առթիւ: Վարդան Պանտիկեան ընտանիքէն 100, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Հայկանոյշ Ջրբաշեանի մահուան առթիւ: Եավէր Մ. ընտանիքէն 50, փոխան ծաղկեպսակի, Հայկանոյշ Ջրբաշեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Յուշարձանի շինութեան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.—

Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեան 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լօրան Խօքսիկեան 1000, Տոքթ. Կ. Գալինճեան, Թէրզիպաշեան, ճարտարապետ Գ. Սարըրեան 500ական, Ժան-Փիէր Մակարեան 250, Ժորժ Գէորգեան, Ճիմի, Շարլ Կուրտիկեան, Ժան Մելքումեան 200ական, Միհրդատ Պուրկազեան, Նիզամ Նիզամեան 150ական, Ժագի Գրիգորեան 200, Պր. Արապեան, Պր. Պօղոսեան, Օրդ. Եազըճեան, Պր. Յակոբ Գալըաքճեան, Պր. Մարգարեան, Ժան Մարգարեան (Փարիզ), Յարութիւն Խանոյեան, Ժորժ Թէրզիպաշեան 100ական:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Չորս նոր երգերով.—
Հաւատք բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 Ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ներկայանալի հայ զոյգ մը կը փնտռուի, տնական գործերով զբաղելու համար, բնակութեան եւ այլ լաւագոյն պայմաններով: Կինը տնական գործերով պիտի զբաղի, այրը՝ պարտէզով (աւելի լաւ եթէ կառք վարել գիտնայ): Տունը ունի արդիական ամէն յարմարութիւն, լաւ վճարում, եւայլն:

Անձամբ ներկայանալ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՇԻՐԱԿ

Եթէ կ'ուզէք ճոխացնել ձեր խոհանոցը արեւելեան ընտիր ճաշերով, անպայման այցելեցէք՝

ՇԻՐԱԿԻՆ

Aimez-vous la cuisine orientale, alors ne manquez pas de faire un tour
chez
CHIRAG
où vous trouverez un grand choix de produits d'Orient
La meilleure qualité aux meilleurs prix

CHIRAG

26, Rue de Trévise — Paris (9e)
Tél. : 770-38-63

Livraison à domicile

Ա. Ջ. Դ.

Բոլոր անոնք որ կը լրացնեն օրինական պայմանները եւ կը փափաքին Հանգստեան Տուները մտնել, թող փութով ներկայանան.—

Աղքատախնամի գրասենեակը
77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ – 9րդ
տեղեկանալու եւ սկսելու համար պաշտօնական ձեւակերպութիւններուն, նկատի ունենալով որ արտօնութիւնը ձեռք բերելը կը կարօտի երկար ամիսներու:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Բարձր հովանաւորութեամբ Հայ կրօնական պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր հայ կազմակերպութիւններուն

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 24ին, ժամը 20,45ին

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՐՏ
JEUDI 30 MARS
1972

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

Le Numéro 0,70 F.

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12379

48e ANNÉE — N° 12.379

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻՄ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՉԷԻՆ ԳՏՆՈՒԱԾ

Մինչ Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը անհնարին ջանք կը թափէ նամակագրին վրայ կատարած է Էրիմի մօտ, որպէսզի որեւէ ձեւով չվտանգուի երեք Բրիտանացիներու կեանքը, անդին Թուրքիոյ վարչապետը անդրդուելի կը մնայ եւ կը մերժէ որեւէ բանակցութիւն ահաբեկիչներուն հետ: Զայնդապահներա-պետն ալ յայտարարած է «Պետու-թիւնը չի զիջիր այս արկածախնդիր-ներուն պահանջներուն: Այս տարրերը վերջին ջղագրգռութիւններն են փտած տարրերու, որոնք մէկիկ մէկիկ կը ձերբակալուին»:

Եւ հետապնդումները կը շարունակուին երկրին մէջ հսկայ տարողութեամբ: Կը կարծուի որ առեւանգողներու պետը Ճիհան Ալփթեքինն է, որ ամբաստանուած է արդէն Իսրայէլի հիւպատոսին առեւանգումին եւ սպանութեան համար: Եւ մինչ առեւանգողները կ'ուզեն որ իրենց պա-տանդներուն փոխարէն երեք ձախակողմեան մահապարտներուն վճիռը ջնջուի, Անգա-րայի Գաղտնի Վճռաբեկ Ատեանը յայ-տարարած է որ օրինաւոր ոչ մէկ արգելք կայ որ երեք երիտասարդ Թուրքերը գըն-դակահարուին: Ցարդ արդէն Հանրապե-տութեան նախագահը թէ Խորհրդարանը վաւերացուցած են մահավճիռը, միայն Սահմանադրական Ատեանն է որ վերջին պահուն կրնայ բան մը ընել:

Իսմէթ Ինէօնիւի Հալքն է արդէն որ հարցը տարաւ Սահմանադրական Ատ-եանը:

Մահապարտները ուրիշ ելք մըն ալ ու-նին. կրնան զինուորական Վերաքննիչ Ատեանին դիմել: Այլ խօսքով՝ դեռ շա-բաթ մը ունին մինչեւ որ վերջնական ո-րոշում մը տրուի:

Թուրքիոյ մէջ ալ 27 հոգի ձերբակալուած են իբրեւ կասկածելի խափանարարական գործունէութեան համար Մարմարա ծովուն ափին ընկղմումին մէջ, ասկէ երեք շա-բաթ առաջ:

Ամէն պարագայի մէջ կացութիւնը մեծ լարուած է եւ Էրիմ մեծ դժուարութիւննե-րու կը բախի ամէն ճակատի վրայ: Այդ ձեւով պատճառով Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդը կ'ուզէ որ կուսակցական վէ-ճերը ժամ առաջ դադրին եւ Խորհրդա-րանը արագօրէն քուէարկէ ընկերային եւ տնտեսական բարեփոխումները, որոնք կը նպաստէին ամրապնդելու Գործադիրին իշ-խանութիւնը:

ԼԻԹՈՒԱՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, քանի մը տարով, Լիթուանացի 17.000 կաթողիկէներ իրենց ստորագրութեամբ երկար բողոքագիր մը ուղղած են Խորհ. Միութեան Համայ-նավար կուսակցութեան ընդհ. քարտու-ղար Բրեժնեւի: Բողոքագրին պատճէնն ալ ղրկած են ՄԱԿի ընդհ. քարտուղա-րին: Կը դժգոհին, որ իրենց կը զլացուի դաւանանքի ազատութիւն եւ, միւս կողմէ, խտրականութիւն ցոյց կը տրուի Լիթուանացիներու հանդէպ իրենց երկ-րին մէջ:

Ստորագրողները ՄԱԿի քարտուղարէն կը խնդրեն, որ միջամտէ Բրեժնեւի մօտ, քանի որ երեք բողոքագիրներ, ստորա-գրուած 4.534 կաթողիկէներու կողմէ, ուղղուելէն անմիջապէս ձգուած էր խոր-հրդային իշխանութիւններու կողմէ:

Այս բողոքագրին մէջ կը շեշտուի կրկին հետեւեալ կէտերը.

— Հոգեւորականներ բանտարկուած կամ աքսորուած են, որովհետեւ կրօնա-կան պաշտօններ կատարած են, ինչպէս, երախաները դաստիարակել քրիստոնէա-կան ոգիով:

— Կաթողիկէ երախաները հարկադըր-ուած են հակակրօնական ուսում ստանալ խորհրդային դպրոցներու մէջ. «անոնք ստիպուած են խօսիլ, գրել եւ գործել ի-րենց խիղճին դէմ»:

— Խորհրդային իշխանութիւնները ամ-բողջովին իրենց հակակշռին տակ առած են երկրին միակ կաթողիկէ դպրեվանքը եւ տարին տասը հոգիի թոյլ կուտան մի-այն արձանագրուիլ դպրանոցին: Հետե-ւանքն այն է, որ հոգեւորականներու խիստ տագնապ կայ:

— Կաթողիկէներ զրկէ հեռացուած են իրենց հաւատքին համար. տաճար նոր աշ-խատանք գտնելու հնարաւորութիւն չեն ունենար:

— Իշխանութիւնները թոյլ չեն տար կաթողիկէներու նորոգել իրենց այրած կամ քանդուելու վիճակի մէջ գտնուող եկեղեցիները, նոյնիսկ իրենց ծախքով:

Լիթուանացիներու 80 առ. հարիւրը կա-թողիկէ էր, երբ խորհրդային ուժերը 1940 Յունիս 15ին յարձակելով Լիթուա-նիոյ վրայ, գրաւեցին եւ զայն կցեցին Խորհ. Միութեան:

1940ին կաթողիկէ չորս աստուածաբա-նական դպրեվանք, 37 վանք, 85 մենաս-տան, 72 դպրոց եւ մանկապարտէզ, 49 բարեսիրական հաստատութիւն եւ 32 օ-րաթերթ կար Լիթուանիոյ մէջ: Այժմ միայն մէկ դպրեվանք մը մնացած է Քո-նասի մէջ:

Հակառակ խորհրդային սահմանադրու-թեան, կրօնական դպրոցը զօրա-ւոր է Լիթուանիոյ մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ձայնասփիւռը հա-ղորդեց Զորեքշաբթի առտու թէ Ֆիաթի տնօրէնը՝ Սալլուսթրօ գնդակահարուած է առեւանգողներուն կողմէ, պայմանա-ժամը լրացած ըլլալով: Ծանօթ է որ Ար-ժանթինեան կառավարութիւնը կը մերժէր տեղի տալ դրուած պահանջներուն, մինչ Ֆիաթ պատրաստ էր փրկագինը վճարե-լու՝ ազատելու համար Սալլուսթրոյի կեանքը: Առեւանգողները կը պահանջէին որ մէկ միլիոն տոլար բաժնուի աղքատ-ներուն, որ պաշտօնազրկուած 200 բան-ուորներ ետ առնուին Քորտոպայի Ֆիաթ գործատան մէջ, ազատ արձակուին քա-ղաքական բանտարկեալները:

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ Ապրիլ 6ին միայն պիտի յայտնեն իրենց որոշումը Հանրա-քուէի մասին: Կ'ուզեն նախ ծանօթ ըլլալ հարցումին ձեւին: Ամէն պարագայի մէջ եթէ այս չքուէարկեն, կրնան, ընկերվա-րականներու հետ միասին, մերժել քուէ-արկել պատճառաբանեալ ձեւով:

ՀԻՒՍԻՍ. ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ բողոքականնե-րու երկօրեայ գործադուլը ամբողջովին անդամալոյծ ըրաւ երկրին կեանքը: Տար-ժումը մեծ ծաւալ դրաւ: Պելֆասթի Խորհրդարանի հրապարակը 100.000 ցու-ցարարներ բողոքած են Լոնտոնի ծանօթ որոշումին դէմ: Ուայթլօ, Ըլսթըրի վա-զոր նախարարը, յայտարարեց, թէ կարգ ու կանոնը պիտի պահպանուի ինչ որ ալ պատահի. ապդարարութիւնը առաւելա-բար ուղղուած է բողոքականներուն: Անգ-լիոյ Երեսփոխանական ժողովը վաւերա-ցուց կառավարութեան ծրագիրը՝ Ըլսթը-րի յանձնանկումը իր կողմէ:

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ Վեցօրեայ պա-տերազմէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով թաղապետական ընտրութիւններ տեղի ունեցան: Իսրայէլեան շրջանակներու հա-մաձայն քուէարկութեան մասնակցած են Արաբներու 50–70 առ. հարիւրը, ըստ շըր-ջաններու: Պաղեստինեան կազմակերպու-թիւնները պահանջած էին, որ Այսրյոր-դանանի ժողովուրդը չմասնակցի ընտրու-թիւններուն: Զօր. Տայեան իր կարգին սպառնացած էր զինուորական քաղաքա-պետներ նշանակել, եթէ Արաբները ի-րենք չընտրեն իրենց քաղաքապետներն ու խորհուրդները:

Օրէ Օրին

ՏՐԱԿԵԴԻԱՆ ԿՈԼՈՍԱԼ Է

«Անդրադառնալով լեզուաշինարարու-թեան հարցերին, էդ. Թոփչեան ասում է, որ վերջին տարիների ընթացքում ո-մանք յամառ ջանքեր են գործադրում՝ հայացնելու բոլոր օտարազգի բառերը, մոռանալով, որ բառը ինֆորմացիա է, սոցիալական հասկացութիւն եւ անհնար է արհեստական միջոցներով արգելակել լեզուական փոխառութեան բնական ըն-թացքը» (*):

Ահաւասիկ ուրեմն նոր տեսութիւն մը լեզուի մասին, որու հեղինակն է ոչ ուրիշ մէկը, քան Հայաստանի Գրողներու Մի-ութեան վարչութեան առաջին քարտու-ղարը՝ էդ. Թոփչեան:

Աւելորդ է ըսել թէ մենք պիտի չան-դրադառնանք այս հարցին լեզուագիտա-կան մօտեցումով, որ մեր նիւթը չէ, եւ հետեւաբար ոչ ալ՝ ընկ. Թոփչեանի նիւ-թը: Բայց եւ այնպէս կարելի չէ անտեսել նման տեսութիւններ, որոնք կուգան ան-գամ մը եւս փաստելու որ Երեւան եւ Սփիւռք նոյն լեզուն չեն խօսիր:

Եթէ լաւ հասկցանք ընկ. Թոփչեանի բառը, բառը ըլլալով *ինֆորմացիա* եւ *սոցիալական* հասկացութիւն, պէտք է տեղի տալ լեզուական փոխառութեան բնական ընթացքին: Եւ որովհետեւ մին-չեւ հիմա, ոչ մէկը, եւ ոչ ալ Ռուսը մեզ-մէ բառ մը իսկ փոխ առնելու մասին կը մտածէ, փոխառութիւնը կ'ըլլայ մէկ ուղ-ղութեամբ եւ հայերէնը կը վերածուի վոլապիւքի:

Արդարեւ, Հայաստան ինչո՞ւ փոխ պի-տի առնէ (եւ կ'առնէ տարիներէ ի վեր) ապահովելու համար «լեզուական փոխա-ռութեան բնական ընթացքը», անշուշտ ռուսերէնէն: Եւ հետեւելով ընկ. Թոփ-չեանի գծած ճամբուն, մենք ալ պէտք է առնենք ֆրանսերէնէն, Մխիթարեաննե-րը՝ իտալերէնէն, Եգիպտահայերը՝ ա-րաբերէնէն, Ամերիկահայերը՝ անգլերէ-նէն, Պրազիլահայերը՝ փորթուկալերէ-նէն, Արժանթինահայերը՝ սպաներէնէն, եւ դեռ փառք տանք Աստուծոյ որ գա-ղութներ եւ մանաւանդ Գրողներու միու-թիւններ չունինք Չինաստան, Ճափոն կամ Պանկլա-Տէշ: Բայց ինչո՞ւ արդեօք կէս ճամբան մնալ եւ որպէսզի հիմնական լու-ծումով մը *«բառը մնայ ինֆորմացիա եւ սոցիալական հասկացութիւն»*, չիրա-ժարիլ նաեւ մեսրոպեան տառերէն....:

Իսկ մենք միամտաբար ի՛նչ ակնկալու-թիւններ ունինք: Եւ մինչ կը սպասենք — տարիներէ ի վեր — որ հայերէնի բծա-խնդրութեամբ ապրող մարդիկ նախաձեռ-նարկ ըլլան հայագիտութեան համագու-մարի մը եւ հոն աչքի լոյս քամեն նո-խացնելու համար հայերէնը արդիական բառամթերքով. ահա թէ ի՛նչ ապագայ կ'ուզէ պատրաստել Երեւան:

Ողբերգութիւնը շատ մեծ է, կամ աւե-լի ճիշդ որպէսզի խորթ չհնչեն մեր խօս-քերը, ըսենք, *սոցիալական* հասկացու-թեամբ՝ *Տրակեդիան կոլոսալ է*:

ՇԱՀԷՆ

(*) *Տես «Գրական Թերթ», Մարտ 3, 1972, զեկուցում Գրողներու Միութեան վարչութեան երրորդ պլենումի:*

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթ է որ Յունուար 10ին, Մոսկուա-յէն կը հաղորդուէր որ Թասս գործակա-լութիւնը այլեւս կը կոչուի «Խորհ. Մի-ութեան հեռագրական գործակալութիւն, Նախարարներու խորհուրդի կից եւ այդ. ձեւով ան կը ստանայ Նախարարներու խորհուրդի մօտ գործող պետական կոմի-տէներու համահաւասար իրաւունք»: Նոր գործակալութեան ընդհ. տնօրէնն ալ կ'ու-նենար այլեւս նախարարի աստիճան:

Այս կարգադրութիւնը պարզ է որ ու-րիշ բան չէր նշանակեր քան պետական եւ ուրեմն՝ կուսակցական հակակշռի ամ-րապնդում մամուլի գործակալութեանց վրայ:

Մոսկուայի կարգադրութեան հետեւե-լով Հանրապետութիւններու հեռագրա-կան գործակալութիւնները, իրենց կար-գին կը դառնան աստիճանաբար «պետա-կան ինֆորմացիոն» գործակալութիւն-ներ, աստիճան մը աւելի ենթակայ պե-տական հակակշռի:

Հայաստան ալ անշուշտ կ'ենթարկուի նոյն կարգադրութեանց ինչպէս կը պար-զուի հետեւեալ զեկոյցէն, զոր կ'արտա-տպենք «Սովետական Հայաստան» օրա-թերթի Մարտ 21ի թիւէն.—

ԽՐՈՆԻԿԱ

— Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սո-վետը որոշեց Հայկական ՍՍՀ Մինիստրը-ների սովետին առընթեր Հայկական Հե-ռագրական Գործակալութիւնը՝ ՀՀԳ–ն վերակազմել որպէս միութենական – հան-րապետական պետական ինֆորմացիոն օրգան՝ Հայկական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին առընթեր պետական ինֆորմա-ցիոն գործակալութիւն՝ ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ, սահմանելով, որ ըստ իր դիրքի ԱՐՄԵՆ-ՊՐԵՍը օգտուում է Հայկական ՍՍՀ Մի-նիստրների սովետի պետական կոմիտէի իրաւունքներից»:

Քիչ մը աւելի յստակ ըլլալու համար բացատրենք թէ բանն ինչո՞ւմն է.—

Հայաստանի Նախարարներու Խորհուր-դին վերոյիշեալ որոշումով Հայկական Հեռագրական Գործակալութիւնը կ'ան-ուանուի Արմենպրես եւ կը ստանայ պե-տական կոմիտէի մը «իրաւունքները»:

Նկատելի է նաեւ, որ նոր գործակա-լութիւնը կը նկատուի «որպէս ՄԻՈՒԹԵ-ՆԱԿԱՆ – ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ պետական ինֆորմացիոն օրգան», այլ խօսքով, ան ենթակայ կը դառնայ ոչ միայն Հայաս-տանի կառավարութեան, այլեւ կեդրոնի իշխանութեան, Մոսկուա:

Փաստօրէն Արմենպրեսը, ինչպէս նաեւ միւս Հանրապետութիւններու հեռագրա-կան գործակալութիւնները, հակակշռին տակ կը մտնեն Թասի կամ՝ Խորհ. Միու-թեան Հեռագրական Գործակալութեան: Միւս կողմէ այս վերջինը հաշուետու կը մնայ Խորհ. Միութեան Նախարարներու Խորհուրդին ոչ միայն իր հրատարակած, այլ եւ տեղական գործակալութիւններու հրատարակած լուրերուն համար:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԵՐԸ Ի ՍՓԻՒՌՍ ԱՇԽԱՐՀԻ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1937ին Ֆրանց Վերֆէլ, Փրակա ծնած՝ Աւստրիացի գրագէտը, Թեւին տակը ձեռագրի հաստափոր հատորով մը ներկայացաւ Վիէննայի Ժոլնայի Ֆերլակ անունով խմբագրատունը: Հեղինակին Մուսատաղի քառասուն օրերը վերնագրով վէպը հաճելի Թուեցաւ խմբագրապետին: Ինքն ալ պիտի չհաւատար Թէ օր մը այդ վէպը պիտի ըլլար ձեռքէ ձեռք յափշտակուած գիրք մը: Եւ յիրաւի այդ գիրքը բազմաթիւ լեզուներով, անհամար Թուով վերատպուած օրինակներ ունեցաւ: Թատերական ներկայացումներու վերածուեր է եւ ձայնասփիւռի յայտագրին մէջ մտած է: Գրական տեսակէտով դուցէ այնքան սահուն ընթացք մը չունի վէպը, տեղ տեղ արկածախնդրական, ռոմանթիք նկարագիր ունի, բայց իր գեղարուեստական արժէքէն դատ անգնահատելի մեծ ծառայութիւն մատուցած է աշխարհիս. բարձրագոչ բողոք մըն էր արդի բարբարոսութեան, ցեղասպանութեան դէմ:

Նացիական տիրապետութիւնը սկսած էր ցեղասպանութեան պատրաստուիլ, ինչ որ չատ տարիներ չանցած, բաւական ծաւալ առաւ: Դուցէ բուն սոր համար է որ, ոմանք կրնան կարծել Թէ, վէպին մէջ պատմուած դէպքերը ծառայած են գրագէտին իբր այլաբանութիւն, եւ 1915ի Թուրքիոյ մէջ պատահածները, բանաստեղծին երեւակայութեան ծնունդ ըլլալին կամ չափազանցութիւններ:

ՄՈՒՍԱՏԱՂԻՆ ԽՈՐՔԸ

Գրագէտը նկարագրած է խիկալէս պատահածները, եւ քաղած է զանոնք պատմական ստոյգ աղբիւրներէ: Նախ եւ առաջ գերմանացի գիտնական Յովհաննէս Լեփսիուսի տեղեկութիւններէ: Լեփսիուս գրեթէ ամբողջ կեանքը նուիրած է Հայկական Դատին քննութեան, եւ դէպքերու ժամանակ գտնուած է Թուրքիոյ մէջ:

Արինաներկ պատմութիւնը ոչ միայն գերմանացի հոլիւր արձանագրած է, այլ եւ հրատարակութիւններու ամբողջական չարքերը ճանչցուցած են աշխարհիս մէջ 1915ի դէպքերը: Նաեւ, ի միջի այլոց, Մորկընթաու, Ամերիկայի Պոլսոյ դեսպանին Յուշերը «Վոսփորի գաղտնիքները», անգլիացի Վիսքոնթ Պրայսին Կապոյտ Գիրքը, Առնոլտ Թոյնպի, անգլիացի պատմաբանին «Հայերու հանդէպ եղած անգթութիւնները. ազգի մը սպանութիւնը» կամ ուսումնասէր Ֆ. Նանսէնի գիրքը՝ «Հայաստան եւ Արեւելք»:

Հայերու անդադար հալածանքները ԺԹ. դարու Թուրքիոյ մէջ, երբեմն երբեմն արիւնահեղ ձեւեր ալ առած են: 1893–1896 տարիներուն, Ապտիւլ Համիտ, «Արիւնոտ Սուլթան»ին իշխանութեան ժամանակ, չուրջ 300 հազար Հայեր սպաններ էին, հազարաւոր գիւղեր մոխիր դարձուցած էին: Հայերը աւելի ուշ առեն, Երիտասարդ Թուրքերէ կը սպասէին իրենց վիճակին բարւոքումը. Թէ՛ Թրքահպատակները, Թէ՛ Սփիւռքի Հայերը կը քաջալերէին իշխանութեան գլուխը բարձրացողները: Բայց յուսախաբ մնացին: Տակաւին չտաքցած երիտասարդ կառավարութիւնը, երբ 1909 Ապրիլին սոսկալի ջարդ կազմակերպեցին Ատանայի մէջ: Շուրջ 15 հազար այրերու, կիներու, մանուկներու մարմինները յօշոտուած կը ծածկէին փողոցները:

Այս ամէնը պարզապէս յառաջաբան եղած է 1915ին պատահելիքներուն: Անոնք նախորդներէն կը տարբերէին անով, որ ոչ Թէ ինքնաբերաբար ու վերէն դոյ աչքով դիտուած ջարդ մըն էր, այլ խնամքով պատրաստուած կառավարական կարգադրութիւն մըն էր, կեդրոնական ծրագրով, ամբողջ Հայութեան ջնջման ու Հայկական Հարցին լուծման համար: Գահին վրայ տակաւին Սուլթան կը նստէր՝ Մահմէտ Ե., բայց իշխանութիւնը իսկապէս Երիտասարդ Թուրքերու Իթթիհատ կուսակցութեան եւ անոնց ղեկավարներու Թալաաթ Պէյի, Ճեմալ Փաչայի ձեռքերուն մէջն էր: Օսմանեան կայսրութիւնը իբր Գերմանիոյ դաչնակից մըտաւ Առաջին Համաշխարհային պատերազմին մէջ, բայց արդէն առաջին շըրջանին ծանր կորուստներ ունեցեր է արեւելեան ճակատին վրայ՝ Ռուսերէն եւ հարաւէն՝ աւստրիական բանակներէն:

Թրքական կառավարութիւնը իբր Թէ մտադիր էր ճակատի եւ բանակի ետեւի հողամասերը պաշտպանել, վճռեց «հայրենադաւ եւ յեղափոխական» հայ ազգին տեղահանութիւնը: Յեղափոխական կոչուած շարժումները այդ քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցեր էին, որոնք ռուսական ճակատին մօտ էին եւ ուր Հայերու ջընջումը դիւրին գործ մը կը նկատուէր:

ԴԻԱԿՆԵՐ ԵՓՐԱՏԻՆ ՄԷՋ

Ներքին Գործոց նախարարին յայտարարութիւնը կը պահանջէր Հայերու վերջնական բնաջնջումը: Թալաաթ Ներքին Գործոց նախարարին հեռագիրը Հալէպի կառավարիչին. «Արդէն կանխապէս հաղորդած էինք, որ կառավարութիւնը ճէմիէթի Իթթիհատ կուսակցութեան կեդրոնական յանձնախումբի հրամանին վըրայ, որոշեր է Թուրքիոյ բոլոր Հայերը բնաջինջ ընել: Անոնք որոնք այդ հրամանին կ'ընդդիմանան, չեն կրնար իրենց պաշտօնին վրայ մնալ՝ Տէրութեան սահմաններէն ներս: Հայերու գոյութիւնը պէտք է ոչնչացնել, առանց խնայելու կիներու, տղաներու, անհատական պարագաներու, առանց մէկուն խղճալու»:

Ընդհանուր գիծերով այսպէս պատահեցաւ: Նկատի չառնելով գաւառներու մէջ տեղի ունեցած ջարդը, տեղահանութիւնը «բնական» ընթացքն ունեցաւ: Թրքական կառավարական պաշտօնեաները եւ ոստիկանները երեւցան հայկական գիւղերու մէջ, գիւղաքաղաքներու մէջ, պատրաստութեան կարճ ժամանակ տըւին, որ ձեռքերնին ինկած ամէնէն կարեւոր ապրանքները հաւաքեն: Յետոյ, հետիոտն ճամբայ հանեցին՝ անծանօթ ուղղութեամբ: Ճամբուն ուղղութիւնը, օրինակի համար էրզրումէն, հետեւեալն էր. Երզնկա – Խարբերդ – Հալէպ (հոս էր հաւաքատեղին) եւ վերջին կայան, Տէր Զօր, Միջագետքի անապատին մէջ, Եփրատի ափերուն: Տեղահանուածները պէտք է 600–1500 քիլոմեթր երկար ճամբայ կտրէին հետիոտն, քարոտ, ժայռոտ ճամբաներու վրայ, ոչինչ կերակուրով սնանելով, տապախառն տաքութեան մէջ, բոկոտն: Այսպիսի պայմաններու մէջ անոնց կէսը չհասաւ ճամբուն ծայրը: Ճամբու ընթացքին մեռածներուն դիակները գետը կը նետուէին, կամ առանց Թաղելու կը լքէին, այնպէս չուտով ջերմախտի երեւոյթներ յայտնուեցան տեղահանուածներու մէջ: Անապատին խորը հասած կէս միլիոն տեղահանուածներուն վիճակը ամէնէն սարսափելին էր: Անոնք՝ զորս հիւանդութիւնը չէր սպաննած, կա՛մ սպաննեցին, կամ անձնասպան եղան, կամ մեռան սովամահ: Ամենահին նկարագրութիւններու համաձայն, անոնք որոնք ճամբուն ծայրը հասան, իրենց մարդկային վիճակէն դուրս ելան բոլորովին, մեռածներու միսերը կ'ուտէին, կամ կիսովին խելագարուած կը նետուէին Եփրատին մէջ:

Թուրքիոյ Հայկական Հարցը «լուծում գտաւ»: Նահատակներու վիճակագրական տուեալները իրարու հակասական են, բայց եղեռնին ջատագով Թուրք պատմաբանն անգամ, Հիքմէթ Պայուր, կէս միլիոն յայտարարած է: Իրականութիւնը, սակայն, ուրիշ բան կ'ըսէ: Դր. Լեփսիուս մէկ միլիոն կը համարի նահատակներու Թիւը: Ուրիշ աղբիւրներ մէկուկէս միլիոնի, երկու միլիոնի կը հանեն, նկատած երկու վիճակագրական տուեալներ. Թուրքիոյ մէջ Առաջին Աշխարհամարտէն առաջ երկու միլիոն Հայեր կ'ապրէին, այսօրուան պաշտօնական մարդահամարի համաձայն՝ 65 հազար կ'ապրին:

Աւելի ուշ ժամանակի Թուրք պատմաբաններ չեն ուրանար, որ Հայերու հանդէպ անիրաւութիւն եղած է: Յեղասպանութեան եւ խմբական խողխողումներու ծանրութիւնը չափազանց ըլլալով, չեն ուզած իրենք զիրենք անոր հանդէպ յանցաւոր նկատել: Բայց քանի որ եղած աւարքներու մասին արար աշխարհին հաշիւ տալու պարտաւոր էին, Պայուրի բերած արդարացման բանաձեւումները մէջտեղ հանեցին, ինչպէս կը կարդանք «Թրքական Յեղափոխութեան Պատմութեան» գրքին մէջ, Թուրք իշխանութիւնը քիչ Թէ չատ պատչաճ ձեւով գլուխ հանած է տեղահանութիւնը... բայց հեռաւոր գաւառներուն մէջ Քիւրտերու եւ հետեւող գունդերու անկարգ վերաբերումը, ինչպէս նաեւ փոխանցիկ հիւանդութիւնները, կարօտութիւնը եւ յոգնածութիւնը... եղան պատճառ յիչուած կէս միլիոն մարդոց կորուստին»:

Նկատի չառնելով քանի մը բացառութիւններ, արտաքին աշխարհ ոչ մէկ նըպաստ ըրած է Հայերուն: (Բացառութիւն էր Մուսա տաղի եւ Սուէտիոյ պարագան: Լեռները հերոսաբար պաշտպանող 5000 հոգինոց հայկական գիւղերու բնակիչները, Սուրիոյ ափերու վրայ, յանկարծական երեւցող Ֆրանսական նաւեր ազատեցին ու տարին Եգիպտոս): Ազատեցան Վանի բնակիչները 200 հազար հոգի, որոնք նախ ապստամբեցան տեղահանութեան դէմ եւ ապա ապաստանեցան ռուսական կառավարութեան հողերու վրայ: Անոնց յաջորդները տակաւին հոն կ'ապրին Խորհրդային Հայաստանի մէջ:

«ԵՍ ԴԱՀԻՃ ՉԵՄ»

Ճիշդ է, որ արաբական չրջանակներէն (Սուրիոյ մէջ, Միջագետքին մէջ բազմաթիւ Արաբ կ'ապրէր Թուրքիոյ մէջ) չատեր չէին վաւերացներ Հայերու ջարդը: Ճելալ Պէյ, Հալէպի կառավարիչը այսպէս պատասխանած է տեղահանութեան մասին տրուած կարգադրութեան. «Ես մեծաւոր եմ եւ ոչ Թէ դահիճ եմ այս նահանգին»: Պաշտօնէն վար առին: Տէր Զօրի փոխ–կառավարիչը փոքր մը ուզած էր մեղմացնել տառապողներու ցաւերը, չուտով մը փոխանակեցին անգութ մէկու մը հետ: Փախստական Հայերու Թըշուառ վիճակը Հիւսիսային Սուրիոյ եւ Հալէպի Արաբներու գութը, չատեր պահեցին իրենց մօտ, կամ իբր ծառայ կ'առնէին իրենց քով լքուած հայորդիները, հակառակ անոր որ ծեծի ու մահուան սպառնալիքներով կ'արգիլէին նման բարեգործութիւններ:

1915 Ապրիլ 24ի գիշերը ձերբակալեցին հայ մտաւորականները Պոլսոյ մէջ: 1915 Օգոստոս 31ին Թալաաթ Պէյ հաղորդած է Գերմանիոյ դեսպանին.— «Հայկական Հարց այլեւս գոյութիւն չունի»:

Ամէն տարի Ապրիլ 24ին աշխարհիս բոլոր Հայերը — Երեւանէն մինչեւ Ֆրեզնօ — երկիւղածութեամբ կը յիշեն պատմութեան մէջ մինչեւ այսօր «աննախընթաց սարսուռ»ի մասին (Նանսէնի խօսքն է): Հունգարիոյ մէջ, բուռ մը Հայերու բարեպաշտ հասարակութիւնը նոյն օրը կ'ունկնդրէ հոգեհանգստեան պատարագը, յետոյ կը պսակեն յիշատակի մարմարեայ քարը՝ որ իրենց բնաւ չճանչցած եղբայրներուն եղեռնը կը հռչակէ:

NOVOBACZKY SANDOR

Magyarorszag, Anno IX, No 9-10

Թարգ. Հ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

ԽՄԲ.— «Սով. Հայաստան»ի Մարտ 10ի թիւին մէջ նկարչական դպրոցներու հոգերու մասին կ'անդրադառնայ Ս. Գասպարեան, Հայաստանի Մշակոյթի փոխնախարարը: Կը ներկայացնենք հիմնական միտքերը:

Մեր ազգային գեղանկարչութեան եւ կերպարուեստի երիտասարդ որակաւոր մասնագէտներու պատրաստութեան հիմնական օճախները նկարչական դպրոցներ են, որոնց Թիւը, դժբախտաբար, չատ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

25 Մարտ 1862, Գում Գափուի Դըպի ազգատիկ Թաղին երկսեռ վարժոցը տեղի կ'ունենայ պարգեւաբաշխութեան հանդէս մը, եւ սանուհիք «Ուսումնասէրք եւ Ուսումնատեացք» կամ «Զորս Օ-բիորդ» Թատերախաղը կը ներկայացնեն, բիորդ յօրինած էր Ներսէս Մեղպուրեան (բժ.) եւ որ կը կրկնուի Գչ. ցորեկն ալ՝ աղջկանց մայրերուն համար: Եչ. ցորեկ Գ. ներկայացում: «Երեւելի բնտանիքներ» հանդիսատես կ'ըլլան, եւ Արեւելեան Թատրոնի՝ Ա. դերասանուհի Օր. Առուսեակ Փափազեան յաջողագոյն աչակերտուհին ծաղկէ պսակ մը կը նուիրէ» — ինչպէս կը գրէ Մասիս 529 Թիւով (31 Մարտ 1862):

1863ին, Սկիւտար՝ Սելամսըզ՝ Փափազեան Յարութիւնի տունը բեմ պատրաստելով, կը ներկայացուին չարք մը կրօն. եւ ազգ. Թատերախաղեր, ինչպէս «Լուսաւորիչ», «Պապ», եւայլն, որոնց ներկայ գտնուած են Սարգիս Պատրիարքի, Խրիմեանի, Ներսէս Վարժապետեանի պէս եկեղեցականք: Այս խումբին իբր դերակատար կը յիչուին Տոքթ. Այվազեան, Մկր. Մելիքեան, Ռուբէն եւ Մրտ. Թիւթիւնճեանք, Ապուչեխցի Ալիքսան Փափազեան եւ Սիմոն Մանուէլեան: — Նոյն տարին, նոյն արուարձանը՝ Յր. Տէր–Բառնաբասեանի տան մէջ ներկայացումներ ամարէօn պատանինեւրու կողմէ:

17 Մարտ 1863ին, իրիկուն, Սամաթիա՝ Յովհ. Անդրէասեանի տունը տեղի կ'ունենայ «քրիստոնէական բնաւի ողբերգութիւն մը» որուն ներկայ գտնուելու համար հրաւիրագիր կը ստանան Անդրէասեանի բարեկամք, ինչպէս կը հասկցուի ծանօթ Թղթավաճառ Յակոբ Արչակի ուղղեալ հրաւիրագրէ մը որ «Սամաթիա, 14 Մարտ 1863» Թուականը կը կրէ:

1860–1ին, Գում Գափուի Մարտիկեան Ռուբէն եւ Մանուկ տուներնին բեմ յարդարելով, կը տրամադրեն ամաթէօռ, որոնք, ի մէջ այլոց, ի հանդէս կ'ածեն «Ալզիր կամ Ամերիկացիք» Վոլթէրի 5 արար ողբերգը, Թրգմ. դերասան Տիգր. Տօմինեան, տպ. 1862, Ռ. Յ. Քիւրքճեան:

1863–4ին, այս շարժումը շարունակուելով՝ ծնունդ կուտայ Արտաւազդեան Ընկ.եան որուն հիմնադիրներն են Մանուկ Արղուեան, Նիկողոս Իւսլիւքճեան (ապա Եղնիկ Եպս. Ապահունի), Ռուբէն Պարիկեան, Գաբրիէլ Էլլիկեւզէլ, Մանուկ Մարտիկեան, Աբր. Այվազեան եւ եղբայրը Գէորգ (Տէր եւ Տնօրէն Մամուլ գաւեչտաթերթի): Նոյն խումբը՝ դերասանապետ Պ. Մաղաքեանի վարչութեամբ եւ Յակոբ Վարդովեանի, Կրպ. Թէրզիպաչեանի, Տօմինեանի եւ Մանուէլեան անուն անձի մը մասնակցութեամբ՝ Սամաթիոյ դպրոցին եւ Հայկական Ընկ.եան սրահներուն մէջ կը ներկայացնէ «Ալզիր», «Յովսէփ Գեղեցիկ», «Ռոպերդ Աւազակապետ»: Արտաւազդեան՝ Բերայի կողմն ալ կը կրկնէ նոյն խաղերը, Ֆրնս. Թատրոնին մէջ՝ ուր կը փայլին Թարգմանիչ Տօմինեան «Ապուչ»ի դերով, եւ Արուսեակ «լուսնոտ» աղջկան դերով:

1870ին, Սամաթիա՝ Հայկ. Ընկ.եան լսարանը՝ քանի մը Թատերասէր պատանիներու կողմէ ներկայացմունք, առաջնորդութեամբ Միք. Երանոս Զափրասթի որ այդ Թուականին նոյն արուարձանի Աղապեան վարժարանի պարուսոյց էր: Ի մէջ այլոց կը մասնակցին Խաչիկ Փափազեան (Կէտիկ–Փաչայի Թատերախումբէն հակառակորդ դերասան) եւ Օր. Վիկտոր Շամտանճեան (դեռ հազիւ երեքտասնամեայ, որ ապա Օսմանեան խումբին Ա. Պոլիս դացող հատուածին կ'ընկերանայ իբր դուսանուհի, իսկ այնուհետեւ պահ ընդ պահ կը մասնակցի Թօսպաթճեանի եւ Մնակեանի խումբերուն:

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

(3 – Շար.)

քին է, իսկ եղածներն ալ զուրկ են մասնագիտական յարմարութիւններէ:

Հանրապետութեան բոլոր շրջանային կեդրոններուն մէջ կը գործեն երաժշտական դպրոցներ, իսկ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի ու Ղափանի մէջ գոյութիւն ունին նաեւ երաժշտական ուսումնարաններ: Այս բոլոր հաստատութիւններու թիւը 70է աւելի է: Եւ ասիկա շատ լաւ է: Ժողովրդական տնտեսութեան ծրագրի համաձայն երաժշտական դպրոցներու ցանցը երթալով պիտի ընդարձակուի: Իսկ այդ ծրագիրներուն մէջ զարգացնելու փոքր հեռանկարներ նախատեսնուած են Հանրապետութեան նկարչական դպրոցներու համար: Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան եօթը նկարչական դպրոց (Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Սիսիան, Դիլիջան, Էջմիածին եւ Եղէգնաձոր), աշակերտութեան թիւն է 770: Այս տարի նկարչական նոր դպրոցներ պէտք է բացուին Ղափանի, Վեդիի եւ Հոկտեմբերեանի մէջ: Գրդ հնգամեակի ծրագրով երկրին նկարչական դպրոցներու թիւը պէտք է հասնի 18ի: Նկատի ունենալով նկարչութեան կարեւորութիւնը երախաներու դաստիարակութեան գործին մէջ, ինչպէս նաեւ կերպարուեստի զարգացման ապագայ շահերը, պէտք է դիտել տալ, որ նախատեսուած աճը խիստ անբաւարար է: Ուրիշ պարագայ մըն ալ: Եթէ նոյնիսկ համակերպինք այդ դպրոցներու թիւին հետ, անոնց ունեցած պայմաններուն հետ հաշտուիլ չենք կրնար: Հանրապետութեան նկարչական դպրոցները դեռ չունին ուսումնական հոլովոյթը լիարժէք կազմակերպելու անհրաժեշտ հնարաւորութիւնները եւ նիւթական ու գործնական միջոցները (նախարարին խօսքով՝ «նիւթատեխնիկական բազա»): Մայրաքաղաքի Յ. Կոջոյեան նկարչական դպրոցը կը գտնուի Նար-Դոս նախակրթարանի շէնքին նկուղը, դասերը տեղի կ'ունենան 2–3 սենեակներու մէջ, որոնք գրեթէ պիտանի չեն՝ ծառայելու իրենց նպատակին:

Այս բոլորը ծանօթ են տեղական մարմիններուն, սակայն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք չեն առներ այդ դպրոցներուն մէջ ուսուցման բնականոն պայմաններ ստեղծելու համար:

Նկարչական դպրոցներու մէջ կ'ուսանին մեծ թիւով շնորհալի երախաներ, որոնց գործերը յաճախ բարձր գնահատանքի կ'արժանանան ցուցահանդէսներու ընթացքին:

Ուսումնական աշխատանքներու մէջ որոշ յաջողութիւններու հասած են Կիրովականի եւ Սիսիանի նկարչական դպրոցները:

Մշակոյթի նախարարութիւնը (Ս. Գասպարեանի խօսքով՝ «Կուլտուրայի մինիստրութեան կոլեգիան») քննութեան առնելով Հանրապետութեան նկարչական դպրոցներու ուսումնական-դաստիարակչական աշխատանքները, արձանագրեց, որ այս մարզին մէջ դեռ գոյութիւն ունին լուրջ թերութիւններ, եւ նշեց զանոնք դարմանելու միջոցները:

Նկարչական դպրոցներու դասաւանդումը բարելաւելու, անոր որակը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է այդ աշխատանքին կապել Հայաստանի Նկարիչներու Միութեան լաւագոյն ուժերը: Ի դէպ, ըսենք, որ Նկարիչներու Միութիւնը ինքզինք հեռու կը պահէ այդ կարեւոր գործէն:

Նախարարութեան ուսումնական հաստատութիւններու բաժինը եւ անոր «մեթոտական կաբինետը» պարբերաբար օժանդակութիւն ցոյց չի տար նկարչական դպրոցներուն եւ, յատկապէս, հոն աշխատող երիտասարդ մանկավարժներուն համար, որոնք անոր անհրաժեշտութիւնը կը զգան: Պէտք է ըսել, որ Երեւանի գեղարուեստի ուսումնարանը եւ գեղարուեստա-թատերական հիմնարկութիւնը նոյնպէս նուազագոյն ուշադրութիւն ցոյց չեն տար դպրոցներու սաներուն, որոնք կոչուած են խտացնելու մեր նկարիչներու շարքերը:

Մեր նպատակն է մօտակայ տարիներուն նկարչական դպրոցներու համար ստեղծել աշխատանքի բնականոն պայմաններ:

Ս. Գ.

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՁՄԵՐՈՒԿՆԵՐԸ

Յաճախ կը հարցնեն. ինչո՞ւ է որ Տիգրանակերտի ձմերուկները շատ խոշոր կ'ըլլան: Անոնք որոնք ամառուան եղանակին Տիգրանակերտ այցելած են, կրնան վկայել — անոնցմէ վերապրողներ կան տակաւին: Ունէինք փէրիկ փաշա եւ փամփէ ձմերուկներուն տեսակները, որոնք կը կշռէին 15էն 20 քիլօ, ասոնց ձերմակ մասին կեղեւի հաստութիւնը բարակ՝ հազիւ մէկ սանթիմեթր էր, սակայն ալաճա ըսուած ձմերուկներուն տեսակներն էին որ մինչեւ 70 քիլօ կը կշռէին, կեղեւի ձերմակ մասի հաստութիւնը մօտաւորապէս 10 սանթիմեթր էր: Այս շատ խոշոր ձմերուկները քաղաք չէին բերեր, տեղւոյն վրայ խոշոր դանակներով կը կտրէին ու միայն օզակը (միջուկը), փորը կ'ուտէին: 20էն 30 քիլոնոցներն ալ քաղաք կը բերէին կտոր կտոր կտրելով կը ծախէին անոնց, որոնք լման ձմերուկ մը գնելու կարողութիւնը չունէին, կամ առանձին ապրող պանդուխտներ էին:

Կ'ըսէին թէ կառավարական տօմարներուն մէջ մինչեւ 16 լիտր խոշորութեամբ ձմերուկներու արձանագրութիւններ կան եղեր: Մէկ լիտրը վեց օխա է. մէկ օխան 400 տրամ է, իսկ քիլօն 312 տրամ, այս հաշուով 110էն 115 քիլօ մէկ ձմերուկը: Ձմեռուան սեխերն ալ բաւական խոշոր էին, 20էն 25 քիլօ: Այսքան խոշոր ու համեղ ըլլալուն պատճառը հետեւեալն էր.

— ամառը տաքէն Տիգրիս գետի ջուրերը կը շոգիանան, կը նուազին, այս պատճառաւ պզտիկ կղզեակներ կը կազմուին. այս աւազուտ կղզեակներուն վրայ է որ պարտիզպանները կը մշակեն այս շատ նշանաւոր, խոշոր եւ համբաւաւոր ձմերուկներն ու սեխերու բազմազան տեսակները: Նաեւ կը մշակեն սմբուկ, լոլիկ, գդում, կանանչ պղպեղ, վարունգ, գըթէ եւ աճուր վարունգի ընտանիքէն, մինչեւ մէկ մեթր երկարութիւն կ'ունենան. աճուրը մութ կանանչ եւ գըթէն աւելի ձերմակ գոյներով այլազան բանջարեղէններ: Ցամաքի վրայ մշակուածներէն աւելի համեղ եւ աւելի խոշոր կ'ըլլան: Թէ ի՞նչպէս եւ ի՞նչով կը խնամեն ու կը պարարտացնեն այս պտուղներն ու բանջարեղէնները:

Տիգրանակերտի կարգ մը գիւղերուն մէջ պտրանխաններ կան (աղաւնիներու տուն, Տիգրանակերտի յատուկ), շատ բարձր ձեղունով խոշոր սրահներ. այս սրահներու վերի մասին վրայ չորս կողմերէն հարիւրաւոր ծակոտիքներ կան 20էն 25 սանթիմեթր մեծութեամբ. պոռաննբուն, որ մենք պոռան կ'անուանենք (այս մոխրագոյն աղաւնիները Փարիզի փողոցներուն եւ հանրային պարտէզներուն մէջ ամէն օր կը տեսնենք) մուտքին եւ ելքին համար, ներսը հարիւրաւոր կողովներ կախուած են, անոնց թառելուն եւ թխսելուն համար, ձմեռը արագիլներու ու ծիծեռնակներու հետ կը չուեն տաք երկիրներ, գարնան վերադառնալու համար իրենց բնակարանները:

Գիւղացիները հաճոյքի համար չէ որ կը շինեն այս սրահները ու կը խնամեն զանոնք. այլ վերոյիշեալ սրահներուն մէջ իրենց ծիրտերէն ամբարուած երկու երեք մեթր բարձրութեամբ աղբը ամէն տարի կշիռքով կը ծախեն պարտիզպաններուն, որոնք կը գործածեն բերքը պարարտացնելու եւ աւելի համեղ դարձնելու համար: Գետն ալ մակընթացութեամբ ու տեղատուութեամբ մեծ քանակով տիղմ ու աղբ բերելով կը պարարտացնէ ցանքերը:

Տիգրիս գետի եզերքին մօտ գտնուած թթենիի ծառերուն տերեւները աւելի սննդարար կ'ըլլան շերամները սնուցանելու համար եւ անոնց արտադրած մետաքսն ալ համբաւաւոր: Կ'ըսէին թէ Տաճկաստանի երկրորդ (Պրուսայէն ետք) իսկ աշխարհի երրորդ կարգին կը դասուի Տիգրանակերտի մետաքսը, առաջինը Չինաստան եւ Ճափոն:

Տիգրիս գետը ձմեռը մինչեւ 10 մեթր խորութիւն եւ մօտաւորապէս 500 մեթր լայնութիւն կ'ունենայ. ժողովուրդը ըստիպուած էր մէկ ժամ հեռու գտնուած Տասնաչք կամուրջէն անցնելու հանդիպակաց գիւղերը երթալու համար, իսկ ամառը ջուրերը քաշուելով տեղ-տեղ անցանելի կը դառնար. նաւակներով ալ կարելի էր անցնիլ:

ԹՈՐԳՈՄ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՀՌԵՆՈՍ ԳԵՏԸ ԱՊԱԿԱՆԱԾ

Վոլկա գետի նման Հռենոսն ալ ապականած է՝ լուրջ մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան գետի երկու ափերուն բնակող ժողովուրդին:

Ամէն ամառ հազարաւոր զբօսաշրջիկներ կ'այցելեն Գերմանիա եւ շատեր կը սիրեն պատմական պտոյտ մը կատարել զբօսանաւերով Հռենոսի վրայ: Ասոնք մինչեւ հիմա իրենց հետ կը բերէին նկարող գործիքներ եւ արեւի ակնոց: Այժմ, ինչպէս նկատել կուտան տեղացիները հեգնանքով, հարկադրուած պիտի ըլլան իրենց հետ բերելու նաեւ շնչարգելներ՝ չշնչելու համար ապականած հոտը:

Արդարեւ գետեզերքի պանդոկներու պատուհանները ներկայիս կարելի չէ բանալ՝ այնքան գէշ հոտին պատճառով:

— Հռենոսի ջուրը կեղտոտած է, կ'ըսէ Մայանսի ջրակայանի տնօրէնը: Կեղտին քանակը նոյնն է, սակայն ջուրի քանակը նուազած է:

Անշուշտ ոչ ոք միտքէն կ'անցընէ, թէ գետը պիտի ցամքի, այսուհանդերձ անհրաժեշտ կը նկատուի միջոցներ ձեռք առնել: Վերջերս Եւրոպական Յանձնախումբը յանձնարարեց պատկան իշխանութիւններուն գետը մաքրելու ծրագիր մը մշակել «փութով», որպէսզի առաջքն առնուի «ապականութեան տագնապին», որ անպայման ծայր պիտի տայ, եթէ այս ձեւով շարունակուի:

Ստեղծուած կացութեան պատճառ ցոյց կը տրուի գետին ջուրի մակարդակին նուազումը: Ասիկա պարզ այն պատճառով, որ անձրեւները շատ ցանցառ եղան վերջին շրջանին: Արդարեւ հաշիւները ցոյց տուին, որ վերջին 15 ամիսներուն անձրեւը բնականէն 30–40 տոկոս նուազ եղած է: Միեւնոյն ատեն այս տարի ձիւնը քիչ եղած է լեռներու վրայ, որով գարնան եղանակի ձիւնհալը շատ թեթեւ պիտի ըլլայ:

Հռենոս թափող գետերէն մէկուն ջուրի հոսքը ներկայիս 650 խորանարդ մեթր է երկվայրկեանը, երբ բնականը 1500 է: Կլիմայի այս «քմահաճոյքներ»ուն հետեւանքով Հռենոսի ջուրին մակերեսը նուազած է մեծ համեմատութեամբ:

Հռենոս գետը կը հոսի Եւրոպայի կեդրոնը, խիտ բնակչութիւն ունեցող շրջաններու մէջ: Քսան միլիոն Գերմանացի իրենց խմելու ջուրը կը ստանան այս գետէն: Ջուրի նուազումը արդէն իսկ զգալի կը դառնայ ջուրի զտիչ գործարաններուն վրայ:

Համաձայն մասնագէտներուն, առնուազն ութ օրուան տեղատարափ անձրեւ պէտք է տեղայ հոն, որպէսզի գետը իր բնական մակարդակին հասնի:

Առաջին անգամ ըլլալով Գերմանացիները կը մաղթեն անձրեւոտ ամառ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը, իր էֆէնտիին քովէն ելնելով՝ երբոր վերադարձաւ իր սեղանին գլուխը՝ սարսափելի կերպով գրգռուած էր: Մարգար էֆէնտի կատարած դիմումը հրէշային բան մը կը թուէր իրեն:

— Ի՞նչ կը խորհէր, հայցի՞ս սպառնալ, որպէսզի խղճիս հակառակ գործեմ, ասկէ աւելի անարգ բան մը կարելի՞ է մտածել: Որովհետեւ ինք հարուստ է, պէտք է, որ իր կամքը կատարուի ոչ թէ միայն իր տանը կամ գրասենեակին մէջ, այլ նաեւ իր բնակած թաղին մէջ... Ի՜նչ մեծամտութիւն, ի՜նչ ծայրայեղ ամբարտաւանութիւն: Բայց իրեն ցոյց պիտի տամ, որ ես իրմէ չեմ վախնար եւ թէ պէտք չեմ զգար իր ոսկիներուն առջեւ խոնարհելու: Այդ մարդը կ'երեւայ, որ պնակալէզ շողոքորթներէ շրջապատուած է ու ամէն մարդ անոնց վրայէն կը դատէ...

Գարեգին ջանաց իր գործին պարապիլ, գրիչը ձեռք առաւ առեւտրական նամակի մը պատասխանելու համար, բայց հազիւ թէ տող մը գրած՝ տեսաւ, որ պիտի չկրնար շարունակել. յուզումը տակաւին չէր հանդարտած: Միտքը հակառակ իր կամքին՝ Մարգար էֆէնտիով կը զբաղէր: Կը խորհէր աւելի բուռն թափով մը նետուիլ պայքարին մէջ: Մինչեւ հիմա ժամկոչին խնդիրը նկատած էր անկարեւոր դէպք մը եւ եթէ Պօղոս էֆէնտիի ձայնակցած էր եւ ընդդիմացած Վարդանի ճամբուելուն՝ պարզապէս աղքատ ու անմեղ մարդ մը հարուստին քմահաճոյքին չզոհելու համար: Բայց հիմա խնդիրը կը փոխուէր, գրեթէ անձնական կը դառնար: Ուղղակի զինքը կը զգուշէին, անլուր ստորացուցիչ պահանջումներ ընելով:

— Ոչ պիտի հրաժարիմ եւ ոչ ալ տեղի տամ, վճռեց, այլ ընդհակառակն, մինչեւ վերջը պիտի պաշտպանեմ Վարդան աղբարը, նոյնիսկ եթէ Պօղոս էֆէնտին տեղի տայ. պիտի պաշտպանեմ թէ՛ Թաղ. Խորհուրդի մէջ եւ թէ անկէ դուրս, ինչ միջոցներով որ կրնամ...:

Այս որոշումը զինքը հանդարտեցուց, անցաւ գրասեղանին առջեւ եւ մէկ քանի նամակներ գրեց:

Իրիկուան դէմ եկան իրեն իմացուցին, թէ էֆէնտին զինքը տեսնել կ'ուզէր:

Գարեգին փութաց իր մեծաւորին քովը:

— Խօսածներուս մասին մտածեցի՞ր, ի՞նչ որոշում տուիր, հարցուց Հաճի աղան:

— Այո, երկարօրէն մտածեցի, պատասխանեց գրագիրը:

— Հրաժարական կուտա՞ս կոր:

— Չէ:

— Ուրեմն Թաղական պիտի մնաս եւ Մարգար էֆէնտիին կո՞ղմը պիտի բռնես:

— Չէ, պատասխանեց Գարեգին, բայց հաստատ ձայնով մը:

— Ուրեմն ի՞նչ է միտքդ:

— Թաղական պիտի մնամ եւ ժամկոչը պիտի պաշտպանեմ:

Ծերունին իր պաշտօնեային երեսը նայեցաւ յանդիմանական ձեւով մը:

— Կը ցաւիմ որ, ըսաւ, այս պզտիկ խնդիրքս կը մերժես:

— Ձեզի համար թերեւս պզտիկ ըլլայ, բայց ինծի համար շատ մեծ է: Եւ յետոյ ձեր խնդիրը չէ, որ կը մերժեմ կոր, այլ Մարգար էֆէնտիի հրամանը:

— Ուզածդ պէս ըրէ, գոչեց ծերունին սրտնեղած եւ դաւաղանը առնելով հեռացաւ գրասենեակէն:

Գարեգին տխրութեամբ նայեցաւ վաճառականին ետեւէն, որ կը հեռանար:

— Մարդը վշտացուցի, մտածեց եւ այս մտածումը սրտի սեղմում պատճառեց իրեն:

Արդարեւ երիտասարդը անկեղծօրէն կապուած էր իր մեծաւորին, որ միշտ բարեացակամութիւն ցոյց տուած էր իրեն հանդէպ: Տասը տարիէ ի վեր չէր պատահած երբեք, որ իրարու հետ անհամաձայնութիւն մը ունենային կամ իրարմէ դժգոհ մնալու պատճառ մը ըլլար:

Ինք կանոնաւորութեամբ ու հաւատարմութեամբ իր գործը կը կատարէր եւ Հաճի Յակոբ աղան ալ զինքը առատօրէն կը վարձատրէր: Մեծաւորը նոյնիսկ խոստացած էր Գարեգինի կնքահայրը ըլլալ եւ ամուսնութեանը առթիւ կարեւոր յաւելում մը ընել անոր ամսականին վրայ:

Բոլոր այս պարագաները վերյիշելով՝ երիտասարդը հոգեկան տառապանքի մը կը մատնուէր եւ կը ջանար միջոց մը գտնել ծերունիին սիրտը առնելու համար:

Հետեւեալ եւ յաջորդ օրերը վաճառականը որեւէ նոր ակնարկութիւն չըրաւ Գարեգինին, միայն թէ երիտասարդին այնպէս թուեցաւ, որ իր մեծաւորը առաջուան սիրալիր մտերմութիւնը ցոյց չէր տար իրեն հանդէպ: Ինքն ալ չուզեց խօսք բանալ եւ թողուց, որ դէպքերը իրենց բնական ընթացքին հետեւին:

Թաղին մէջ խլրտումը կը շարունակուէր, մանաւանդ «Պայքար Լսարան»ի եւ «Շանթ Ակումբ»ի անդամները գործի վրայ էին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սահակ Աւետեան եւ զաւակները, Պ. Գրիգոր Աւետեան եւ զաւակները եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին Սէն – Ժեռոմի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան նորոգման համար եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Քէֆէլեան Հայկազուն 300, այրի Տիկին Ղուկասեան Մարինոս (երկրորդ անգամ) 500, Պր. Ժէրար Մուրատեան 500, Տէր եւ Տիկին Մատօեան 250, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան, այրի Տիկին Պօյաճեան Սիրանոյշ, Տէր եւ Տիկին Թէքնէճեան Արտաշէս 50ական:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ (31 Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին:

ԿԻՐԱԿԻ (2 Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:

ԻԶՄԻՐԻ

ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կռան Օթէլ Փավիյոն, 36, Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:

Նուագախումբ՝ ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

Իր կազմութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ 17 Ապրիլ Երկուշաբթի ժամը 20,45ին
ԹԷԱԹՐԸ ՏԸ Լ'ԱԹԸԼԻԷԻ ՄԷՋ

կը ներկայացնէ
ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋՈՒԱՆ ԻՐ Ա. ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԵՂՈՂ ՓԻԷՌ ՎՈԼՖԻ

ԽԱՄԱՃԻԿՆԵՐԸ

Բարոյական շատ գեղեցիկ թատերախաղը, 4 արար
որ, այն ատենները, այնքան մեծ ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն գտած էր եւ որ
ԱՅՍ ԱՆԳԱՄ, ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՆՈՐ ԲԵՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ Է ՈՐ ԿԸ ՀՐԱՄՑՈՒԻ ՅԱՐԳՈՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

գլխաւոր դերակատարներն են
ԶԱՐՈՒՀԻ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ — ՆՈՒՐՀԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ — ԼԻՒՍԻ ԹՕՓԱԼԵԱՆ — ՓԻԷՐ ԹԷՐԶԵԱՆ — ՍԱՐԳԻՍ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆ
ՆԱԶԱՐԷԹ ՊՇՏԻԿԵԱՆ եւ ԱՆԻ ՏԷՄԻՐԵԱՆ

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նորեկներ.— Մայտա Պէրպէրեան, Արման Անտոնեան, Անիթա Պէրպէրեան, Լուիզէթ Մալխասեան, Վահրամ Անտոնեան եւ Յովհաննէս Գառնիկեան

Բեմադրութիւն ՄԻՀՐԱՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.— Գ. Պազըրճեանի 35 Ռիւ տը Թրէվիզ հեռ. 770-07-25 Մ. Անտոնեանի հեռ. 738-21-18, Փ. Թէրզեանի, հեռ. 551-87-43, նպարավաճառ Մասիս, Ռիւ Սօնիէ, Տիամանթէօ ճաշարան, Ռիւ Լաֆայէթ, ինչպէս նաեւ թատերախումբին բոլոր անդամներուն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Խաղը բաւական երկար ըլլալուն, ստիպուած ենք ճիշդ ժամուն բանալու վարագոյրը: Կը խնդրուի, լաւ այսմ նկատի առնել: Վերջաւորութեան ժամը կը նախատեսուի դէպի 23,30:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Յուշարձանի շինութեան կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Պր. Սահաթճեան, Փօլ Պետրոսեան, Ժան Մէլեան, Էտուար Շէհրիկեան, Հրաչեայ Գարիկեան, Մարթինէ Մարք, Ապէյ, Ժէզուս Ալպէր, Փրեժըքթա Ալպէր, Տիկին Մուրէն 50ական Ֆր., Տիկին Քէշէեան, Պր. Շահինեան, Պր. Քիւրքճեան 30ական, Պր. Կայլի, Սերժ Հազարապետեան, Ֆայր Ալպէր 20ական, Անանուն մը 50, Տիկին Կիւզէլեան 20, Պր. Ֆիլպար Ռընէ, Անտրէ Տըհէր 15ական, Պրին ժան, Ֆրանքօ, Թումաեան, Ժորճիատիս, Ժամսէր 10ական:

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս
ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS
Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)
Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10
TENUE CORRECTE DE RIGUEUR

ՍՕՍԻ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ 25-ԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ
Նախարար ԺՕԶԷՖ ԳՕՄԻԹԻԻ
Տ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Պատուոյ նախագահութեամբ ԵՐՈՒԱՆԴ ՀԻՒՍԻՍԵԱՆԻ
(Փոխ-նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան)
եւ Տիկին ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ
Նախագահութեամբ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ
(Նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ֆրանսայի Շրջ. վարչութեան)

Կիրակի, 30 Ապրիլ ժամը 20,45ին ԹԷԱԹՐԸ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ մէջ
15, Ավընիւ Մոնթէնյը — Մէթրօ Ալմա-Մարսօ

Համաժողովրդական բացառիկ յայտագիր
ՏՕՀՄԻԿ ԵՐԳԵՐ ԵՒ ՊԱՐԵՐ

Իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն.—
Երգ՝ Փեթէրնիկոլով, Սերժ Սարեան եւ Օր. Սիրվարդ Գազանճեան

Տոմսերը կը ծախուին Հ. Բ. Ը. Միութեան գրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի, հեռաձայն 870-03-18
Թէաթրը Շան զ'Էլիզէի թատրոնին մօտ, հեռաձայն 225-29-64 եւ 359-36-86
Պարախումբի բոլոր անդամ – անդամուհիներու եւ պարախումբին վարչութեան ատենապետ Ժաք Օհանեանի մօտ, հեռաձայն 700-12-59

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՈՐ ՍԱԼ ՄԸ
45 Tours
DISQUE KOHAR

ՊԵՏԻԿ

Զօրս նոր երգերով.—
Հաստկդ բարձր է
Մայրիկ ջան
Մեր Հայրենիք
Վերջին օրհնութիւն

Դաշնաւորում եւ նուագախումբ՝
Յ. ՏԷՐ-ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Գին 12 ֆր.

Դիմել.—
CAFE PHILIPPE
6, Place Carnot, Alfortville
ARMENIA-MONDIA
17, Rue St. Florentin, Paris (9e)
LIBRAIRIE PALOUYAN
43, Rue Richer, Paris (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի. սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի. սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

×

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Ուրբաթ, խաչելութիւն 9ին, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ Խթումի 18,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին, հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,30ին, կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք:

23 Ապրիլ, Նահատակաց Օր. Ազգային պաշտօն. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ խղճալինի նուէրները:

×

ՊՈՒԼ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ խաչելութեան, Թաղման արարողութիւն 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. երեկոյ. ժամերգութիւն ժամը 17ին:

Կիրակի, Զատիկ. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհ. ննջեցելոց 11,10ին:

ԾԱՆՕԹ.— Գերեզմանօրհնէքի համար Երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 15 Սէն-Լուիի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գանէի գերեզմանատունը:

×

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ. 5ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի. սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ Խթումի ժամը 6ին:

Կիրակի, Զատիկ. սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պատգամ Հայրապետական եւ քարոզ 11ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց Ս. Զատկի. ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին: Կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք Թաղին հաւատացեալ ննջեցեալներուն:

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Կրկնազատիկ. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան. ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ Թաղման 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. առաւօտ. ժամերգութիւն 8,40ին, երեկոյ. ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,15ին, պատարագ Ճրագալոյցի 17,40ին:

Կիրակի, Զատիկ. սկիզբ ժամերգութեան ապա նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40ին, հանդիսաւոր պատարագ 9,45ին: Ընթերցում Ամենայն Հայոց Հայրապետի շնորհաւորագիր պատգամին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց. սկիզբ ժամերգութեան 8,ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9,45ին:

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, Ազգային մեծ պաշտօն. յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա. եւ Բ. պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութենէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

×

ՍԷՆ-ԼՈՒ ԿՐԱՆ-ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց. Խաչելութիւն եւ Թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լու՝ 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. Սէն-Լու՝ պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, հրաշափառ յարութիւն, Սէն-Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:

Ծանօթ.— Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Ուրբաթ, Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց. կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:

Կիրակի, Զատիկ. Տօն Ս. Յարութեան. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակիցներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վահան Վրդ. Թօփալեան:

×

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, կարգ Թաղման. 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:

Կիրակի, Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:

Երկուշաբթի, Մեռելոց պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11ին:

ՈՒՐԲԱԹ
31
ՄԱՐՏ
VENDREDI
31 MARS
1972

Le Numéro 0,70 F.

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Le Seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
Rédaction - Administration : 32, Rue de Trévise - Paris 9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 120 ֆր.	Վեցամսեայ	65 ֆր.	
Արտասահման	Տար. 135 ֆր.	Հատը	0,70 ֆր.	

48րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 12380

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

48e ANNÉE — N° 12.380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՆՐԱՔՈՒԷՆ ԵՒ ՁԱԽԵՐՈՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏԸ

—o—

Հանրապետութեան Նախագահի Մարտ 16ի ժամլոյ ասուլիսէն ի վեր Ֆրանսայի ներքին քաղաքական կեանքին մէջ որոշ շարժում առաջ եկաւ:

Կալուածական կարգ մը ընկերութեանց գեղծումներն ու խարդախութիւնները — անվիճելի փաստերով հաստատուած — վրդոված էին հանրային կարծիքը: Տուրքերու շուրջ յարուցուած պայթակղութիւնը, նոյնինքն վարչապետին դէմ կատարուած յարձակումները նոյնպէս որոշ տրամադրութիւն ստեղծեր էին կառավարութեան դէմ:

Եւրոպայի Տնտեսական Միութեան ընդլայնումին առնչութեամբ Նախագահ Փոմփիտուի առաջարկած Հանրաքուէն, ի մէջ այլոց, նպատակ ունէր նաեւ հանրութեան ուշադրութիւնը այլ կողմ դարձնելու:

Դիւանագիտական յաջող ձեռնարկ մըն էր կատարուածը, ինչպէս պիտի կուտան ընդդիմադիր տարրերը:

Հանրաքուէի առաջարկը ռումբի մը պէս պայթեցաւ ճիշդ այն օրերուն, երբ ձախակողմեան գլխաւոր երկու կուսակցութիւնները, համայնավարներն ու ընկերվարականները որոշեր էին միացեալ ճակատ կազմել իբրեւ նախապատրաստութիւն յառաջիկայ տարուան խորհրդարանական ընտրութեանց:

Հիմնովին հակասակ օրուան իշխանութեան վարած քաղաքականութեան, զոյգ կուսակցութիւնները յատուկ պատրաստութիւններ ըրած էին՝ նպատակ ունենալով կազմել ծրագիրը «նոր կառավարութեան», որ իշխանութեան գլուխ պիտի գայ վաղը, երբ ձախերը մեծամասնութիւն շահին 1973ի ընտրութեանց մէջ:

Հանրաքուէին հանդէպ երկու կուսակցութիւնները տարբեր դիրք բռնեցին, մինչ նախապէս ծրագրեր էին միասնական ուղղութեան հետեւիլ: Կարեւոր ճեղք մը բացուեցաւ ընկերվարական — համայնավար ճակատին վրայ: Երկուստեք այս կացութեան պատասխանատուութիւնը իրարու վրայ կը նետեն, փոխադարձ ամբաստանութիւններով:

Համայնավար պաշտօնաթերթ Իւմանիթէ կը հրատարակէ երկու կուսակցութեանց բանակցութիւններու մանրամասնութիւնները ժամանակագրական կարգով: Ընկերվարականները չեն ընդունիր հրատարակութեանց ճշդութիւնը եւ պիտի պատասխանեն իրենց պաշտօնաթերթ Իւնիթէ շաբաթօրեակի յաջորդ թիւին մէջ:

Այս ներքին վէճերը օրուան հրատապ հարցի մը շուրջ մեծ յոյսեր չէր ներշնչեր ձախերու միացեալ ճակատի մը կազմութեան համար:

Արմատական — ընկերվարականները, Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնը եւ դէպի ձախ հակող ընդդիմադիր միւս կուսակցութիւնները սպասողական վիճակի մէջ են ներկայիս եւ իրենց դիրքը պիտի ճշդեն Ապրիլ 5էն վերջ, երբ կառավարութիւնը մանրամասնութիւններ հրատարակէ Հանրաքուէի մասին: Առ այժմ ո՛չ մէկ բան յստակ է: Ծերակոյտի նախագահ Ալէն Փոհէր եւս յայտարարեց որ իր դիրքը պիտի որոշէ, երբ տեղեկանայ կառավարական ծրագրին:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը սկիզբէն ի վեր ջատագով եղած է Եւրոպայի Տնտեսական Միութեան ընդլայնումին: Ուստի չէր կրնար անոր հակառակ քուէարկել, ինչպէս կ'առաջարկէին համայնավարները: Որոշելով չմասնակցիլ քուէարկութեան, անոնք կ'ուզեն պարզապէս ցոյց տալ թէ համաձայն չեն ներկայ կառավարութեան հետապնդած ընդհանուր քաղաքականութեան:

Այսպէս թէ այնպէս, մէկ բան ստոյգ է այժմ. այն՝ որ ձախակողմեան տարրերու միացեալ ճակատը դժուար թէ կարենայ ըլլալ իրականացնել իրերու ներկայ կացութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԷՆ՝ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ

—o—

Վեց տարի է առաջին անգամ ըլլալով Պերլինի պատը կը բացուի որպէսզի Արեւմտեան Պերլինցիները կարենան այցելել իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն Զատկուան առթիւ:

Այս կարգադրութեամբ կ'ակնկալուի որ 400 հազարէն 750 հազար այցելու Արեւելեան Պերլին անցնին:

Ծանօթ է որ այս որոշումը միակողմանի կերպով առաւ Արեւելեան Պերլինի կառավարութիւնը, ցոյց տալու համար իր բարեկամեցողութիւնը: Տարեթուան մը համար, Զատկուան առթիւ, ապա Հոգեգալուստի, երթեւեկի դիւրութիւններ կը տրուին Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Պերլինի եւ Արեւելեան Պերլինի կամ Արեւելեան Գերմանիոյ միջեւ: Նման դիւրութիւններ նախատեսուած էին արդէն 1971 Սեպտեմբերի Չորսերու համաձայնագրով, թէեւ այդ համաձայնագիրը դեռ ի զօրու չէ:

Ընդհանրապէս Արեւելեան Պերլինի պահակներն ու ոստիկաններն ալ հրահանգուած են «ճկուն» ըլլալու եւ այսպէս Հինգշաբթի օր սկսան արդէն թափօրները դէպի Արեւելեան Պերլին: Այցելուներու մեծագոյն թիւը տեսնուած է Ֆրիտրիխ Շթրասէ կայարանը, նշանաւոր Ունթըր տէն Լինտէն պողոտային մօտ: Մուտքի բոլոր վայրերուն վրայ, արդէն իսկ ծաղիկ ծախողներ տեղ գրաւած են, արդարեւ Արեւմտեան Պերլինցիներու մեծ մասը կ'երթայ նաեւ սիրելիի մը գերեզմանին այց տալու ինչ որ չէ կրցած ընել քանի տարի է: Այսինքն շնորհիւ «յառաջդիմական» տեսութիւններու եւ հաւանաբար հաւատարիմ մնալու համար մարքսլենինեան սկզբունքներուն արգիլուած է մարդոց Քաղէն Փէռ-Լաշէզ, կամ Օփեռայէն Մոնմարթրի գերեզմանատունն իսկ երթալ...

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԼԼԱՆՏԱՅԻ Թագուհին Ֆրանսա պիտի այցելէ Յունիս 19-22ին:

ԿԱՌՔԻ մահացու արկածներուն թիւը 30 առ հարիւր յաւելում կրած է 1972 Յունուարին, բաղդատմամբ 1971 Յունուարի:

ՓՕԼ ՌԸՆՈՅ, Ֆրանսայի ամէնէն հին քաղաքական դէմքերէն մէկը, Գ. Հանրապետութեան նախկին վարչապետ (կարճ ժամանակի համար թէեւ, Դեկտ. 1932էն Յունուար 1933...) մեռաւ 29 տարեկանին: Իր գլխաւոր դերը կատարած է սակայն նախ Քէ տ'Օրսէ, ապա նաեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Փաստաբան, քաղաքական դեռնի վրայ առաւելաբար ազդուած էր Վալտէք-Ռուսոյէ եւ Վիվիանիէ, բայց իբրեւ ընկերվարական կը նախընտրէր անկախ գործելակերպը, քան մարքսեան խստապահանջ ուղղափառութիւնը: Այն 80 երեսփոխաններէն է որոնք մերժեցին բացարձակ իրաւասութիւններ քուէարկել մարէշալ Փէթէնի երբ Ֆրանսա պարտուեցաւ 1940ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը օգնութեան մասնաւոր օրինագիծ մը վաւերացուց անկախ աշխատաւորներու եւ փոքր առեւտրականներու համար, որ սակայն գոհացում չի տար ենթականերուն, մանաւանդ երբ Նիքու եւ քանի մը ընկերներ դեռ բանտն են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ապրուստը 0,5էն 0,6 առ հարիւր սղած է Փետրուարին ինչ որ ծանր երեւոյթ է, մանաւանդ որ յաւելումը կը կատարուի ուտեստեղէնի եւ ընթացիկ ապրանքներու վրայ: Աշխատաւորը չի կրնար մխիթարուիլ որ ստոնաբանները, մուշտակները, եւ ընդհանրապէս ճարտարարուեստի ապրանքները չեն սղած տրուած ըլլալով որ այդ ապրանքները մաս չեն կազմեր իր ամէնօրեայ գնումներուն:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ հասած լուրերու համաձայն, Ֆիաթի առեւանգուած տնօրէնը՝ Սալլուսթրօ, չէ գնդակահարուած առեւանգողներու կողմէ: Արժանթինի ձայնասփիւռը գնդակահարուած ըլլալու մասին կը խօսէր առջի օր, յետադային հերքելով իր լուրը: Յամենայն դէպս լուրերը հակասական են եւ վերջին պահուն կ'ըսուէր, թէ առեւանգիչները որոշած են գնդակահարել Ֆիաթի տնօրէնը «յարմար առեն»:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ իշխանութիւնները թոյլ չտուին Յորդանանի թագաւորին եղբօր եւ անոր թիկնապահներուն՝ օդանաւով մեկնիլ Լոնտոնէն Պերմիւտ: Իշխան Մոհամմէտ եւ իր թիկնապահները զինուած ներկայացած են օդակայան եւ երբ մերժած են յանձնել իրենց զէնքերը՝ օդակայանի ոստիկանութիւնը չէ թոյլատրած անոնց օդանաւ նստիլ:

ՀԻՒՍ. ԻՐԼԱՆՏԱ հանդարտ օրեր արձանագրեց շաբթուան սկիզբէն ի վեր: Ասիկա յարաբերական իմաստով, քանի որ քանի մը ռումբեր պայթեցան Պելֆասթի մէջ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ փոխ-վարչապետը մեռած է: Հսիէն Ֆիւ-Շիհ 74 տարեկան էր եւ հին պահակախումբի անդամ: Երկու ամերիկեան ժապաւէններ՝ «Ճէյն Էյր» եւ «Ծօ Հիլ», առաջին անգամ ըլլալով պիտի ցուցադրուին Չինաստանի մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ մէջ նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որպէսզի եւկոսլաւ բանուորներու միջոցով չտարածուի ծաղկախտը: Եւկոսլաւիոյ մէջ 15 հոգի մեռած է ծաղկախտէ:

ՄԱԼԹԱՅԻ վարչապետը՝ Մինթոֆ Չինաստան պիտի այցելէ: Երկու երկիրները դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատած են Յունուար 3ին:

ՊԱՆԿԼԱ ՏԷՇԻ մէջ 73 յատուկ դատարաններ հաստատուեցան դատելու համար «գործակիցները», այսինքն անոնք, որոնք գործակցած են Փաքիստանի բանակին հետ: 10.000 կասկածելիներ կը գտնուին բանտերը:

ՈՒԿԱՆՏԱ պահանջեց բոլոր Իսրայելացիներու մեկնումը երկրէն: Յարաբերութիւնները լարուած են երկու երկիրներու միջեւ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ԷՐԻՄ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԵԼ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊՈԴԳՈՐՆԻԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն Մարտ 27 թուականով.

ԱՆԳԱՐԱ.— Վարչապետ Նիհատ Էրիմ 18 Մարտին նամակներ գրեց կուսակցութեանց պետերուն, շեշտելով որ Թուրքիոյ կարգուսարքին համար հարկ պիտի ըլլայ նոր փոփոխութիւններ կատարել Սահմանադրութեան եւ կարգ մը օրէնքներու մէջ, եւ անհրաժեշտ է հաշուեյարդարի ենթարկել այն համայնավար տարրերը, որոնք պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն պետական հաստատութիւններու եւ համալսարաններու մէջ: Վարչապետը այս նպատակով առաջարկած է կազմութիւնը «Պետական Ապահովութեան Ատեան»ի մը:

Էրիմի այս նամակը նպաստաւոր ազդեցութիւն գործած է կուսակցութեանց վարիչներուն վրայ, որոնց իւրաքանչիւրին հետ վարչապետ Էրիմ առանձինն տեսակցութիւններ պիտի ունենայ այս շաբթու: Էրիմի պիտի ըսուի նոյնիսկ թէ նորանոր միջոցներ պէտք է ձեռք առնել: Ահաւասիկ վարչապետ Էրիմի այդ նամակին գլխաւոր գիծերը:

Ա.— Սուբյզութիւն մըն է այլեւս կարեւորութեամբ նկատի առնել հետեւեալ անհրաժեշտութիւնները: Նախ կազմել «Պետական Ապահովութեան Դատարան» մը, դատելու համար պետական ապահովութեան դէմ գործուած յանցանքները: Այդ դատարանը Անգարայի մէջ պիտի հիմնուի եւ պիտի դատէ համայնավար, անիշխանական եւ Մաոյական տարրերը, Պետութեան ապահովութեան դէմ գործողները:

Բ.— Օրէնքներու մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ պիտի ըլլան, որպէսզի հաշուեյարդարի ենթարկուին այն համայնավար տարրերը, որոնք սպրդած են պետական վարչութեան մէջ եւ կարեւոր դիրքեր գրաւած: Այս նպատակով պէտք է բարեփոխել նաեւ Պետական Խորհուրդին առջեւ դատ բանալու իրաւասութիւնները: Այն պաշտօնեան, որ կը հեռացուի վարչական որեւէ մարմինէ, իրաւունք պիտի չունենայ այդ մարմնին դէմ դատ բանալու: Կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ անոր ուրիշ աշխատանք մը տալու:

Գ.— Օրինական նոր փոփոխութիւններ անհրաժեշտ են, որպէսզի կարելի ըլլայ հաշուեյարդարի ենթարկել համալսարաններու համայնավար դասախօսութիւնները:

Դ.— Հարկ է նաեւ Սահմանադրութեան եւ Ազգ. Ժողովի ներքին կանոնագրին մէջ փոփոխութիւն ընել, որպէսզի խորհրդարանը գործէ բնականոն պայմաններու տակ: Միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէսզի «խափանարարութիւններ» չպատահին խորհրդարանական աշխատութեանց դէմ, եւ կարելի ըլլայ միշտ ամուր մեծամասնութիւն մը ապահովել:

Ե.— Սահմանադրութիւնը եւ ինչ ինչ օրէնքներ պէտք է փոխուին, որպէսզի Պաշարման Վիճակի գործունէութիւնը աւելի արդիւնաւոր ըլլայ, խափանարար տարրերը չէզոքացուին եւ Պաշարման Վիճակէն ակնկալուած աշխատանքը ամենալաւ արդիւնքը տայ:

Այս սկզբունքներէն զատ, զանազան միջոցներու ալ պէտք ունինք, որպէսզի երկրին վարչաձեւը մտնէ իր բնականոն շրջանին: Այս ուղղութեամբ կ'ուզենք խորհրդակցիլ կուսակցութեանց վարիչներուն հետ:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»Ի ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

Երեւանի Գրական Թերթը, որ պաշտօնաթերթն է Հայաստանի խորհրդային(*) Գրողներու Միութեան վարչութեան, փետրուարին յիշատակեց իր հրատարակութեան քառասնամեակը։

«Գրական Թերթ»ի առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր 1932 Փետրուար 23ին, իբրեւ «Օրգան Հայաստանի Խորհրդային Գրողների Ֆեդերացիայի», որու քարտուղարը՝ Յարութիւն Մկրտչեան, կը ստանձնէր թերթի գլխաւոր խմբագրի պաշտօնը։

Անհրաժեշտ է նշել, որ Թերթը լոյս կը տեսնէր այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ դեռ տիրական էր հինը քանդելու, ուրանալու, յեղափոխութիւնն ու Լենինը սանձարձակ փառաբանելու եւ, վերջապէս, ամէն երեւոյթ ա՛նպայման մարքս-լենինեան ծայրայեղ տեսանկիւնով դիտելու եւ մեկնաբանելու ձգտումը։

Յստակ գաղափար մը կազմելու համար տիրող մտայնութեան մասին, շահեկան է նկատի ունենալ, օրինակ, օրուան իշխանաւորին՝ Աղասի Խանջեանի հետեւեալ մտքերը, արտայայտուած «գիտական – իդէոլոգիական ճակատի աշխատաւորների» հետ տեղի ունեցած հանդիպումի մը ընթացքին։

Ի՞նչ կ՚ըսէր Խանջեան։

Անոր կարծիքով, մինչեւ խորհրդային իշխանութեան հաստատումը, հայ ժողովուրդը ո՛չ աշխարհիկ դպրոց է ունեցած եւ ոչ ալ պատմութիւն։ Որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միշտ ձգտած է ժողովուրդը խաւարի մէջ պահել, իսկ դպրոցներու մէջ հրահրել կղերական – յետադիմական – ազգայնական տրամադրութիւններ։ Որ մեր պատմագիրները՝ Խորենացիէ մինչեւ Ալիշան, կեղծած են եւ կը շարունակեն կեղծել պատմութիւնը ու «զանազան հէքեաթներով ու առասպելներով աշխատել են իտէալականացնել անցեալը, ցոյց տալ հայ ազգի անցեալ փառքը»։ Որ հայ պատմագրութիւնը «տասնեակ տարիներ մշուշել է աշխատաւոր մասսաների գիտակցութիւնը Հայոց պատմութեան եւ կուլտուրայի անցեալ շրջանների ոսկեդարերի առասպելներով, այդ ոսկեդարերի չափանիշ վերցնելով հատ ու կէնտ վանականների, մեծ մասամբ այս կամ այն ֆէոդալական հարստահարիչ պնակալէզ – գովերգուների լուսաւորչական աշխատանքը»։ Աղասի Խանջեան ապա ժխտելով հայ գիտական պատմագրութեան գոյութիւնը, կ՚ըսէր. «Մենք չենք թաքցրել եւ չենք թաքցնում, որ նպատակ ունենք քարը քարի վրայ չթողնելու նացիոնալիստական, կղերական, բուրժուական եւ տիրացուական գիտութիւնից»։ (տես «Պրոլետար», 1932 Մայիս 21)։

Խորհրդային պատմագրութեան մէջ տեւեալ ժամանակաշրջանի ձգտումը՝ ազգային վաւերական արժէքները ուրացումն ու դատափետումը, ներկայիս կ՚որակուի «ձախութեան» հակում եւ կը քննադատուի բուռ այնմ։ Այս շարժումին մէջ իր վնասակար դերն էր կատարած «Գրական դիրքերում» ամսագիրը, որ օրկանն էր «Պրոլետարական Գրողների Ասոցիացիայի» եւ կը լոյս կը տեսնէր 1927էն ի վեր։

«Ձախութեան» տեսութիւնը, որ կը ըլլէր մարքս – լենինեան վարդապետութենէն, իր ծայրայեղ շարժումով, քննադատուեցաւ տեղին։ Վաղարշակ Նորենց անդրադառնալով այս հարցին նկատել կուտար դեռ վերջերս, թէ «ձախութեան, վարչարարութեան, անհանդուր – ժողականութեան, նեղ մտածողութեան դրսեւորումները գրականութեան եւ արուեստի բնագաւառում արդէն դառնում էին անհանդուրժելի»։ (Տես «Գրական Թերթ», 1972 Մարտ 10)։

Խօսքը մինչեւ 1932 տիրող մթնոլորտի մասին է։

«Գրական Թերթ»ի հիմնադրումը կ՚առաջադրէր «պայքարը ձախ խոտորումների դէմ», ինչպէս կը յիշուէր թերթին առաջին թիւի խմբագրականին մէջ։

Թերթին հիմնադրութիւնը կապուած է Խորհ. Միութեան որդեգրած ներքին նոր քաղաքականութեան հետ։

Այսպէս, 1932 Ապրիլ 23ին, Համկ (բ) Կենտրոնական Կոմիտէն, այսինքն՝ Համամիութենական Կոմունիստ Կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրապարակէ իր մէկ որոշումը՝ գրական – գեղարուեստական կազմակերպութիւններու վերակազմակերպման մասին։ Այդ որոշումը կը ճշդէր, թէ պէտք է հաշուեյարդարի ենթարկել գոյութիւն ունեցող պրոլետար բոլոր գրական միութիւնները եւ «խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը պաշտպանող ու սոցիալիստական շինարարութեանը մասնակցելու ձգտող բոլոր գրողներին միաւորել խորհրդային գրողների միասնական միութեան մէջ, ունենալով նրանում կոմունիստական փրակցիա»։

Հետեւութեամբ Մոսկուայի յուցմունքին՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւս Մայիս 9ին կ՚որոշէր լուծել Պրոլետ գրողներու, երաժիշտներու, ճարտարապետներու եւ նկարիչներու միութիւնները։

Ապա՝ կազմել Հայաստանի խորհրդային գրողներու միութիւն մը, որուն անդամները կ՚ընդունին խորհրդային իշխանութեան պլատֆորմը։ Նոյն ձեւով կազմել խորհրդային երաժիշտներու, նկարիչներու, ճարտարապետներու միութիւններ։

Այս ուղղութեամբ յանձնախումբեր հաստատել կազմակերպելու համար նոր միութիւնները։ Գրողներու Միութեան կազմակերպման յանձնախումբի մաս կը կազմէին Ե. Զուրար (նախագահ), Յ. Մկրտչեան (փոխ-նախագահ), Գիւլքէօխեան, Դարազեան, Վշտունի, Ալազան, Չարենց, Շիրվանզադէ, Դեմիրճեան, Գրիգորեան, Ոսկերչեան, Բղնունի, Վանանդեցի, Բակունց եւ Սարգսեան։ (Զանց կ՚առնենք այլ յանձնախումբերու անդամներու յիշատակութիւնը)։

Կեդր. Կոմիտէն կ՚որոշէր նաեւ «Նոր Ուղի» եւ «Գրական Դիրքերում» պարբերականներու փոխարէն հրատարակել ամսաթերթ մը, գրական – գեղարուեստական, քննադատական, քաղաքական բաժիններով, իբրեւ օրգան Հայաստանի խորհրդային Գրողներու Միութեան։ Այս ամսաթերթին խմբագրութեան կանչուած են Ե. Զուրար (պատասխանատու խմբագիր), Դարազեան, Ալազան, Վշտունի, Վանանդեցի, Չարենց, Շիրվանզադէ, Բակունց, Ոսկերչեան։ (Տես «Խորհ. Հայաստան», 1932 Մայիս 12)։

Գրողներու Միութեան կազմակերպիչ յանձնախումբը Մայիս 14ին կը կազմէր Գրողներու Միութիւնը։

Հոս անհրաժեշտ է ճշդել, թէ Համամիութենական Կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, ինչպէս նաեւ անոր հետեւութեամբ Հայաստանի Կեդր. Կոմիտէն, իրենց վերոյիշեալ որոշումներուն մէջ չէին անդրադառնար գրականութեան եւ արուեստի տեսական հարցերուն՝ ի հակադրութիւն այսպէս կոչուած «ձախութեան» ձգտումներուն։

Ասկէ նաեւ մտքերու շփոթը, որ ի յայտ եկաւ այդ տարիներուն, այսինքն 1932էն 1934, երբ գումարուեցաւ խորհրդահայ գրողներու Ա. համագումարը։

Ոմանք, ինչպէս Ե. Չարենց, Գ. Մահարի, Ա. Բակունց եւ Մ. Արմէն, օգտուելով այն իրողութենէն, որ յստակ ուղեգիծ մը չէ գծուած կուսակցութեան կողմէ, կը փորձեն ազգային դիմագիծի մը ձեւաւորումը բանաձեւել գրականութեան մարզէն ներս։ «Հայ աշխատաւորի մտածողութեան, աշխարհըմբռնման, կենցաղի, արտաքին տեսքի պատկերման ասպարէզում՝ հարկ չկայ ելնելու խորհըրդային ամբողջ գրականութեան նուաճումներից։ Ձեւական կատեգորիաների բնագաւառում հայ գրականութիւնը պէտք է ընթանայ սեփական որոնումների ուղիներով», նկատել կուտար այդ օրերուն Մ. Արմէն «Գրական Թերթ»ի Ապրիլի թիւին մէջ։

Այս տեսակէտը տեղի տալէ ետք բուռն վէճերու՝ խստիւ քննադատուեցաւ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի կողմէ, որ Մ. Արմէնի ու իր ընկերներու մտքերը որակեց «նացիոնալիստական տենդենցներ արտայայտող դիրքեր»։ Կեդր. Կոմիտէն այդ առթիւ պահանջեց, որ «անողոք պայքար մղուի նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դէմ» (տե՛ս «Խորհրդային Հայաստան», 1933 Յուլիս 9)։

Անորոշութեան (եւ այդ պատճառով ստեղծուած յարաբերական ազատութեան) մթնոլորտը, ինչպէս կը տեսնուի, երկար չտեւեց։ Արդարեւ, սովետահայ գրողներու առաջին համագումարին, 1934 Օգոստոս մէկին, Աղասի Խանջեան յստակ մեղադրանքներ կը բանաձեւէր եւ ուղղութիւններ կը ճշդէր՝ յանուն կուսակցութեան։

Այսպէս՝ «Մեր գրողներից ոմանք՝ այսօրուայ մեր իրականութիւնից կարծես փախուստ են տալիս դէպի անցեալը։ Երբեմն իտէալականացնում են անցեալի ամենամռայլ էջերը եւ առարկայօրէն նսեմացնում են այսօրը։ Չափազանց յատկանշական է Չարենցի «Գիրք ճանապարհի»ն։ Գեղեցիկ, յաջող, մնայուն կտորների կողքին՝ այստեղ կան առանձին գործեր, որտեղ արտայայտուած գաղափարները մերը չեն։ Սխալ է Չարենցի մօտեցումը դէպի մեր անցեալը... Այստեղ, արդէն, այնքան լուրջ է Չարենցի կատարած սխալը՝ ըստ էութեան նացիոնալիստական շեղում... Առաւե՛լ եւս անհրաժեշտ է խիստ եւ անհաշտ լինել, որովհետեւ նացիոնալիստական սխալներն ու սայթաքումները հանդէս են եկել մեր գրականութեան երկու խոշոր վարպետների մօտ — Չարենց եւ Բակունց — այն էլ մեր մի շարք պարզորոշ նախազգուշացումներից յետոյ»։ Եւ Խանջեան կրկին կը յիշեցնէր կուսակցութեան հիմնական պահանջը. «պայքարել անխնայ նացիոնալիզմի ամէն մի արտայայտութեան դէմ գրականութեան մէջ, եւ ամէնից առաջ՝ հայկական նացիոնալիզմի դէմ, որպէս ամենաասուր վտանգի»։ (Տե՛ս «Խորհրդային Հայաստան» 1934 Օգոստոս 5)։

Ահա՛ այս մթնոլորտին մէջ է, որ «Գրական Թերթ» իր առաջին քայլերը կ՚ընէր շեշտելով, թէ ինք կոչուած է պայքարելու «ձախ խոտորումների դէմ», այսինքն՝ ազգային արժէքները ժխտող մտայնութեան դէմ։ Քիչ ժամանակ անց թերթը պիտի հետեւէր նոյն ուղղութեան։

Զմոռնանք, որ Խանջեանի վերոյիշեալ սաստին յաջորդեցին, քանի մը տարիներ ետք, 1936–37ի մաքրագործումները, որոնց զոհ գնաց Հայաստանի մտաւորականութեան փաղանգը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Գրական Թերթ»ի Մարտ 10ի թիւին մէջ յիշատակուած է վերոյիշեալ ձեւով. Մարտ 17ի թիւին մէջ ջնջուած է սովետականը՝ դառնալով՝ «Օրգան Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան»։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ԳՈՐԳԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պարսկական գահին տիրացած Սեֆեան հարստութիւնը, որ պերճանքի սիրահար էր, երբ անկում կրեց, անոր հետ նաեւ չինջեցաւ գորգի արուեստը երկրին մէջ։ Անկումի այս շրջանը սկսաւ ԺԷ. դարու առաջին քառորդին եւ երկարեցաւ մինչեւ ԺԹ. դարու վերջին քառորդը։

Ներքին պայքարները, վէճերն ու կռիւները, որոնք տեղի ունեցան Պարսկաստանի գահը գրաւելու համար, պատճառ դարձան, որ գորգի արուեստը իր հասած բարձրութեան վրայ չմնայ։ Անշնորհք եւ աղքատ դարձան մոթիվները, որոնք առաջ հարուստ էին եւ կը ներկայացնէին բնութիւնը իր գեղեցկութեան մէջ. հոն կային մշտապէս վերանորոգուող ծաղիկներ, թռչուններու շքեղ գոյներ, հարուստ ծաղկեպսակներ։

Սեֆեան հարստութեան անկումէն ետք, երկու դարէ աւելի ժամանակաշրջանի մը մէջ, գրեթէ լքուած ասպարէզ մը եղաւ գորգագործութեան յանկուցիչ ձեռարուեստը։ Այսուհանդերձ, Կաճառեան հարստութեան շրջանին վերստին ծաղկեցաւ ան՝ 1875էն հասնելով մինչեւ մեր օրերը։

Այս վերածնունդին իրենց նպաստը բերին Հայերը, մէկ կողմէ իբրեւ առեւտրական արտածելով պարսկական գորգը մինչեւ եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաները եւ, միւս կողմէ, իբրեւ վարպետ եւ աշխատանոցի տէր։

Ահա թէ ինչպէս։

Միջնադարեան Պարսկաստանի համբաւաւոր վեհապետը՝ Շահ Աբբաս Ա., ԺԷ. դարասկզբին Պարսկաստան տարաւ հարիւր հազար հայ տարագիրներ Հայաստանէն։ Ասոնք հիմնեցին բազմաթիւ գիւղեր՝ զուտ հայ բնակչութեամբ։ Բոլորն ալ շարունակեցին երկրէն բերած իրենց արհեստները՝ հիւսելով նաեւ հանգուցաւոր գորգեր։ Այս գիւղերու Հայերը, պարսկական գորգագործութեան այդ վերածնունդի շրջանին, մեծապէս նպաստեցին գորգերու ձեռարուեստի տարա-

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

1871–2ին, ձմեռնային երկու եղանակներուն, նոյն Հայկականին «Զբօսարան»ին մէջ Ընկ.եան անդամներու կազմակերպութեամբ եւ պատանիներու մասնակցութեամբ կը բեմադրուէին շարք մը խաղեր։ Զափրաստեանն ու Շամտանճեանը նորէն գործակից կը գտնենք այստեղ։ Յաջողակ դերակատարներէն կը յիշուի Նազարէթ Եաղըճեան որ «երիտասարդ սիրահար»ն էր կամաւոր արուեստասէրներու այս խումբին։

1872ին, Եէնի-Գափուի քարոզիչն էր Հմայեակ Վրդ. Դիմաքսեան (ապա Եպիսկոպոս), իսկ դպրոցին ուսուցչապետ՝ Հայկարան Տիգրան Մանուէլեան։ Թաղին ծաղկեալ ու հայաչատ թուականն էր։ Հմայեակ Վ. Կիրակիները կը կազմակերպէր լսարան – հանդէսներ՝ ուր ինք եւ ուրիշներ բանախօսութիւններ կ՚ընէին ազգ. ու կրթ. նիւթերու վրայ. տրամախօսութիւնք ու երգ՝ երկսեռ սաներէ կ՚արծարծէին խանդավառութիւնը։ Միշտ լեցուն կ՚ըլլար սրահը։ Նոյն միջոցներուն էր որ տարին քանի մը հեղ թատերական երեկոյթ ու ցերեկոյթ կը սարքուէին Հայկանուշեան վարժարանի սրահը։ Թատերական մասին ձեռնարկուներն էին Տ. Մանուէլեան, Միհրան Գալըաքճեան (ապա Տ. Խորէն քհնյ. Գաւըքեօյլի), Նիկանոր – Միհրան Իւզլիւքճեան, Յր. Քէօմիւրճեան եւ այլք. իրենց թատերախաղերը կ՚ընտրէին ազգ. պատմական նիւթերէ (Մեծն Ներսէս, Վարդան, Արշակ Բ.) եւ Դուրեանի ու Պէշիկթաշլեանի գործերէն։ Վարդովեան ալ կուգար յաճախ ներկայ գտնուելու եւ քաջալերելու սկսնակ բայց յաջողակ դերակատարները որոնք ոգեւորութիւնը վառ պահելու կը նպաստէին։

Չուզելով անյիշատակ թողուլ բոլոր փոքր ու մեծ շարժումները որոնք տեղի ունեցան այդ շրջանին՝ Կ. Պոլսոյ զանազան կողմերը, հոս ամփոփեցինք ինչ որ կրցած ենք հաւաքել՝ նիւթիս պատկան։ Մեր նպատակն է ցոյց տալ թէ պոլսահայութիւնն այդ առաջին քսանամեակի ընթացքին ինչքան եռանդ ու համակրանք ի յայտ բերաւ գեղարուեստի ճիւղին Թատերական Արուեստին համար որ ժամանակին նորոյթն էր, յուզման ու վայելքի աղբիւր մը, յանկարծ, ընկերային ընդարմացումէ դուրս հանելու եւ գեղարուեստական հաճոյքի մղելու համար ժողովրդական խաւերը։ Հոն՝ բեմին վրայ երեւան կուգար ազգ. պատմական անցեալն իր դիւցազնական դրուագներով. Հոն՝ հայ լեզուն իր հնչեղ ու զուտ շեշտերով անոնց լսելիքը կը գգուէր. Հոն՝ կեանքի տափակութիւններէն շղթայազերծ ընող ոգեւորիչ տեսարաններ կը պարզուէին. Հոն՝ ժողովուրդի ամէն դասակարգ անծանօթ բան մը կը գտնէր իր սրտին ու մտքին խօսող. վերջապէս հոն՝ Հայը հանրային խրախճանքի մը հրապոյրը կը վայելէր, ազգակիցներու մէջ՝ կրօնականէն տարբեր Միութեան կապ մը, զգացմանց ու ճաշակներու համերաշխութիւն մը կը ստեղծէր, ու Բեմը կ՚ըլլար նուիրական ոլորտ մը՝ ուրկէ ազատ շունչ մը կը ծաւալէր հոգեկան ալքերու վրայ։

Ասոնք եղան ահա այն առաջին հանգրուանները՝ որոնք կազմեցին արշալոյսը Տաճկահայոց կեանքին, եւ եղան նախաքայլեր զարգացման ու բարոյացման։

ՍՄԲԱՏ ԴԱՒԹԵԱՆ

1925
(4 եւ վերջ)

ծամին, ամբողջ Պարսկաստանի մէջ։ Եւ մինչեւ այսօր ալ անոնք՝ այդ հայկական գիւղերը, կը շարունակեն հիւսել կայծերու սքանչելի դասաւորումով կազմուած գորգեր, որոնք իրենց բարձր որակին պատճառով կը փնտռուին եւրոպական եւ, մանաւանդ, ամերիկեան մեծատուներու կողմէ։

Մեծ գորգերու մասնագէտ անգլիացի Սեսիլ Էտուըրտ, որ 14 տարի ապրեցաւ Պարսկաստան, իբրեւ անգլիական գորգավաճառ մեծագոյն ընկերութեան՝ Օրիէնթըլ Քարփէթի ներկայացուցիչ, Անգլիա վերադարձին գրեց պատկառելի հատոր մը՝ «Տիը Փըրսիըն Քարփէթս» նուիրուած յատկապէս պարսկական գորգագործութեան։ Հոն կարեւոր գլուխներ յատկացուց Հայերու, որմէ քաղուածաբար կը ներկայացնենք հետեւեալ հատուածները․

«Հայերը Պարսկաստանի կեդրոնական եւ հիւսիս-արեւմտեան շրջաններու մէջ, ընկերային եւ պատմական տեսակէտով, երկրին փոքրամասնութիւններուն մէջ կը կազմեն ամէնէն հետաքրքրական ժողովուրդը»։

Յիշել եւք, թէ Շահ Աբբաս Ա․ Ժէ․ դարու սկիզբները 250–300․000 Հայեր բռնի տարագրեց Հայաստանէն Պարսկաստան, կ'ըսէ․ «Մեծ մասը այդ տարագիրներուն հասնելով Պարսկաստան, հիմնեց մեծ թիւով զուտ հայկական գիւղեր։ Անոնք սերտ կերպով կապուած էին իրարու, թէեւ բոլորն ալ առանձին վայրերու մէջ հիմնուած էին։ Միակ քաղաքը, որ շինեցին, կոչուեցաւ Ջուղա, կազմելով Իսպահանի մէկ շատ կարեւոր արուարձանը։ Հայերէն հարիւր հազարներ տեղաւորուեցան Քեմերեհ, Շահար-Մահալ, Ժափալաք եւ Ֆերիտան շրջանները, իրենց կողմէ հիմնուած բազմաթիւ գիւղերու մէջ։

«Հայ գիւղացիները համարձակ եւ խոհուն են։ Անոնք աւելի մաքուր, աւելի կարգապահ, աւելի ձեռներէց, աւելի խորհրդաւոր եւ հողը աւելի լաւ մշակողներ են, քան պարսիկ գիւղացիները։ Իրենց գիւղերը ընդհանրապէս մեծ են եւ շրջապատուած բարտիներով ու կաղամախիներով, ունին նաեւ խաղողի ընդարձակ այգիներ։

«Անոնցմէ շատեր վարձուեցան պարսիկ հողատէրերու կողմէ, որոնք ինքզինքնին երջանիկ կը նկատէին, քանի որ հաւատարիմ հայ գիւղացիներ ունէին իրենց ընդարձակածաւալ հողերուն վրայ իբրեւ մշակներ։

«Ատեն ատեն հայ համայնքները տառապեցան կրօնական հալածանքներու պատճառով, սակայն շնորհիւ իրենց խոհուն հոգեւորականներուն, յաջողեցան ապրիլ հալածանքներէ։ Այսօր, անոնք պաշտօնապէս ճանչցուած են իբրեւ Իրանի կարեւոր փոքրամասնութիւններէն մէկը եւ իրաւունք ունին իրենց ներկայացուցիչը ղրկելու Մեճլիս (Երեսփոխանական ժողով)։

«Այդ գիւղերէն ամէնէն աչքառու խումբը գետեղուած է Քեմերեհի շրջանը։ Բրնենք անոնցմէ Լիլիհան կոչուած գիւղը։ Այս անունը շատ լաւ կը ճանչնան ամերիկեան գորգի առեւտրական տուները, թէեւ ան Եւրոպայի մէջ նուազ ծանօթ է։ Լիլիհան՝ 2500 բնակչութեամբ, ամէնէն մեծ գիւղն է այդ շրջանի եօթը հայ գիւղերէն։ Այս եօթը գիւղերը տեղաւորուած են իրարու մօտ, բնութեան շատ գեղեցիկ եւ բարեբեր մէկ շրջանին մէջ, ոչ շատ հեռու Խումէյի քաղաքէն։ Բոլորն ալ կը զբաղին գորգագործութեամբ եւ կը հիւսեն մեծ չափերով, մինչեւ 274×366 սանթիմեթր գորգեր․ առոնք շատ կը նմանին իրարու՝ զարդերու եւ գոյներու տեսակէտէն։ Այստեղի գորգերը ընդհանրապէս կը ճանչցուին Լիլիհան անունով, ունին միատեսակ հիւսուածք, միջնաթելը պըրկուած, սքանչելի խնամուած, կակուղ եւ թաւշանման մակերես։

«Հայ գորգագործները կ'աշխատին իրենց սեփական ոչխարներու բուրդով, զոր կը մանեն եւ կը ներկեն իրենք, իրենց գիւղերուն մէջ։

«Ժափալաք շրջանի հայ գիւղերու բնակիչներէն շատեր վերջերս վերադարձան Հայաստան, իսկ մնացեալներն ալ պիտի ծախեն իրենց ունեցածը հետեւելու համար հայրենադարձներու օրինակին»։

Ս․ ԳՍԳԱՆԵԱՆ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ-ՀԵՐՆԱՆՏԷԶ ՄՐՑՈՒՄԸ

—o—

ՊԱՐՉԵԼՈՆԱ (Յատուկ)․— Բազմաթիւ ձգձգումներէ եւ մեքենայութիւններէ ետք, որոնք առաւելաբար առեւտրական նպատակներէ կը բխէին, Քէշիշեան-Հերնանտէզ մրցումը տեղի ունեցաւ Պարչելոնայի մէջ, Ուրբաթ Մարտ 24ին։

Փարիզէն հարիւրի մօտ Հայեր եկած էին Պարչելոնա՝ զօրավիգ կենալու մըտադրութեամբ իրենց ազգակիցին։ Իրենց հետ բերած էին պաստառներ եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշներ։

Հանդերձարանին մէջ Ֆրանսայի ախոյեանը կը յայտարարէ ինծի, թէ ֆիզիքական լաւ վիճակի մէջ կը գտնուի․ «լաւատես եմ»։

Ժամը 22·30 էր, երբ երկու մրցակիցները մուտք կը գործեն սրահ։ Անկէ առաջ քանի մը երկրորդական մրցումներ տեղի ունեցած էին, իբրեւ «աղնդեր»։

Սրահին մէջ Սպանացիները ճերմակ թաշկինակներ կը շարժեն «Աոեյան'թէ Խոսէ» բացագանչելով, մինչ անդին Հայերու բազմութիւնը իր թիւին համար արտակարգ ուժգնութեամբ մը քաջալերական արտայայտութիւններ կ'ունենար։

Ազգային փառերգներու հնչումով եւ դրօշներու ծածանումով կը սկսի Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումը։ Յիշեցնենք, թէ խուլ-համր Սպանացին գերվելթէր դասի Եւրոպայի ախոյեանն է, իսկ Ժաք Քէշիշեան տիրանալէ ետք Ֆրանսայի ախոյեանի տիտղոսին, այս մրցումով կը փորձէր խլել Սպանացիէն անոր տիտղոսը։

Իրաւարարը Պելժ մըն էր՝ Տէվէր, որ 2 կռփամարտիկներուն, ըստ ընկալեալ սովորութեամբ վերջին յանձնարարութիւնները կատարեց։ Միւս երկու դատաւորներէն մէկը Անգլիացի եւ միւսը Լիւքսէնպուրկցի էր։

Խոսէ Հերնանտէզ աւելի բարձրահասակ է՝ 1,78, իսկ Քէշիշեան՝ 1,71։ Ծանրութեան մէջ հայ մարզիկը աւելի կը կշռէր այդ օր՝ 69 քիլօ 850 կրամ, մինչ Հերնանտէզ 69 քիլօ էր միայն։

Մրցումի ազդանշանը կը տրուի ժամը 22·40ին։ Քէշիշեան լաւ պաշտպանուած դիրքի մէջ կը յառաջանայ Սպանացիին վրայ՝ հարուածելու համար, սակայն այս վերջինը իր ձախ ձեռքը երկարելով դիւրութեամբ կը խուսափի հարուածէն։ Քանի մը աննշան փոխանակումներէ ետք (չմոռնանք, որ այս մրցումը կը բաղկանար երեքական վայրկեան տեւող 15 խաղերէ) այս խաղը — աւելի հետազօտական բնոյթի — վերջ կը գտնէ հաւասար արդիւնքով։

Եւ մինչեւ 5րդ խաղ մրցումը կ'ընթանայ այս թափով, թէեւ Սպանացին թեթեւ առաւելութիւն մը կ'արձանագրէ, քանի որ ան աւելի դիւրութեամբ կը տեղափոխուի սրունքներու արագ խաղով։ Սակայն Ֆրանսայի ախոյեանը միշտ կը յառաջանայ իր մրցակիցին վրայ, առանց յոգնելու, այսուհանդերձ ան չի յաջողիր հարուածել հարկ եղած ուժգնութեամբ։

Վեցերորդ խաղին, Քէշիշեան ըմբռնելով, որ պէտք է արագացնէ մրցումը, որպէսզի զգետնէ Սպանացին, աւելի եռուն կը դառնայ։ Հերնանտէզ չի կրնար տեւաբար խուսափիլ հարուածներէ եւ կը ստանայ անկիւնի բռունցքներ։ Յոգնութեան առաջին նշանները կ'երեւին Եւրոպայի ախոյեանի մօտ, մինչ Քէշիշեան, ինչպէս նկատել տուած էր արդէն, լաւ վիճակի մը մէջ կը գտնուի։

Քէշիշեան եօթներորդ խաղին ալ կը շարունակէ իր յառաջխաղացը․ Սպանացին կրկին հարուածներ կը ստանայ, սակայն կը մնայ միշտ շատ վտանգաւոր, որովհետեւ իր երկար ձեռքը թոյլ կուտայ իրեն «արգիլելու» հարուածները։

Քէշիշեան վերստին կ'արագացնէ խաղը եւ 10րդ ռաունտին երկու կէտի առաւելութիւն ունէր մեր հաշուեցոյցին վրայ։

Ֆրանսացիներու դէմքին վրայ ժպիտներ կ'ուրուագծուին։ Մամուլի եւ պատկերասփիւռի թղթակիցները, որոնք մօտս կը գտնուէին, նշաններով կը հասկցնեն, թէ Սպանացին դէպի պարտութիւն կ'երթայ։ Ֆրանսա չորրորդ ախոյեան մը կը պատրաստուի ունենալ Եւրոպայի դասին մէջ։

Աւաղ, 11րդ խաղին երկու կռփամարտիկները իրարու կը բախին եւ գետին կը գլորին, առանց որ իրաւարարը համրէ։ Սակայն Քէշիշեան տեղի չտուաւ աւոր առջեւ։ Սպանացին կը յարձակի ուժով․ ինքն ալ հասկցած է, թէ կորսնցնելու վրայ է Եւրոպայի թագը։

Եւ կը յաջողի նուաճում մը արձանագրել․ 12րդ խաղին երկու կռփամարտիկները հաւասար են։

Քէշիշեան կը մենամարտի առիւծի պէս՝ խանդավառուած համակիրներու խրախուսանքներէ։ Միշտ կը յառաջանայ եւ կը հարուածէ, սակայն Հերնանտէզ փախուստ կուտայ մաքատողներու նման՝ օգտագործելով իր երկար բազուկը եւ սրունքները։

Խաղի վերջաւորութիւնը ծանր է․ յոգնութեան նշաններ ցոյց կուտան երկու մրցակիցներն ալ, որոնց հարուածները երթալով անորոշ կը դառնան․ գիրկընդխառնումները՝ յաճախակի, յատկապէս Սպանացիին պատճառով։

Վերջին՝ 15րդ խաղը կ'աւարտի ժամը 23·39ին։

Խօսնակը կը հաղորդէ իրաւարարներու վճիռը՝

Հերնանտէզ՝ 72–71–71

Քէշիշեան՝ 72–71–70։

Ուրեմն հաւասար արդիւնք, որով Սպանացին կը պահէ իր ախոյեանի տիտղոսը։

Յուսախաբութիւնը ակներեւ է Ֆրանսացիներու մօտ։

Քէշիշեան հաւասար դուրս եկաւ Սպանացիին «տան» մէջ։ Եթէ մրցումը Փարիզ տեղի ունենար շատ հաւանական էր, որ Եւրոպայի այսօրուան ախոյեանը կոչուէր «Ռուբէն»։

ԺԱՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ
(Ֆրանսայի նախկին ախոյեան)

ԿՈՉ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲՈԼՈՐ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ ռազմիկներու ընդհանուր ժողովը ընտրեց իր նոր վարչութիւնը հետեւեալ ընկերներէ․—

Պր․ Պաղրճեան Գէորգ նախագահ

Պր․ Զպուքճեան Պետրոս ընդհ․ քարտուղար

Պր․ Յակոբոֆ Սուրէն գանձապահ

Պր․ Պր․ Հայթաեան Վենսան եւ Աղամեան Գրիգոր խորհրդականներ

Օժանդակ անդամներ․—

Պր․ Մավեան Միհրան

Պր․ Ոսկերիչեան Տիրան

Պր․ Սրապեան Զարեհ

Փոխ անդամներ․—

Պր․ Աճէմեան Բիւզանդ

Պր․ Կիրակոսեան Կարապետ

Այս առթիւ, նորընտիր վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր նախկին ռազմիկներուն, դիմել 32 Rue de Trévise, իրենց պաշտօնաթուղթերով անդամակցելու Միութեանս։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(կնիք)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԹԱՂԱԿԱՆԻՆ ԿՆԻԿԸ

(ՎԷՊ ՊՈԼՍԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔԷ)

— Մարգար էֆէնտի ընկեր Կայծունին տուն հրաւիրած էր, գոված էր թաղին մշակութական երիտասարդութեան ջանքերը եւ իր համակրութիւնը յայտնած էր «Պայքար Լսարանին»։ Յետոյ անոր նիւթական վիճակի մասին տեղեկութիւններ հարցուցած էր։

— Նիւթական վիճակնիս փայլուն չէ, հաստատած էր ընկեր Կայծունի, դժբախտաբար մեր հասոյթները ծախքերուն չեն բաւեր կոր։

— Էյ, ի՞նչպէս կ'ընէք կոր։

— Ինչ ընենք, պարտք կ'ընենք կոր հիմակուհիմա։

— Որչափ պարտք ունիք։

— Վերիվերոյ քսանըհինգ ոսկիի չափ։

— Բաւական բան է․․․ ճար մը չէ՞ք գտներ կոր այդ պարտքը վճարելու համար։

— Վիճակահանութիւն մը կազմակերպելու միտք ունինք։

— Վիճակահանութիւնը երկար բան է, թատերական ներկայացում մը կազմակերպեցէք, մէկ անգամէն մեծկակ գումար մը ձեռքերնիդ կ'անցնի։

— Աղէկ, բայց տոմսակներ տեղաւորել շատ դժուար է։

— Դուք ներկայացումը կազմակերպեցէք, տոմսակները սպառելու հոգը ես վրաս կ'առնեմ։

— Այն ատեն գործը կը դիւրանայ եւ անմիջապէս կրնանք ներկայացման պատրաստութեան անցնիլ։

Կայծունի խորին շնորհակալութիւն յայտներ էր Մարգար էֆէնտիին իրենց հանդէպ ցոյց տուած համակրութեան համար։

— Ես ձեր կուսակցութիւնը շատ կը սիրեմ, ըսաւ, լուրջ բաներուն մարդիկներ շատ կան ձեր մէջ․․․ հոս ուրիշ կուսակցութիւն մըն ալ կայ, «Շանթ Ակումբ» է, ի՞նչ է, անոնք զիւպպէ մարդիկներ են։

— Մենք անոնց հետ մեր յարաբերութիւնները խզած ենք, յայտարարեց ընկեր Կայծունի խորին արհամարհութեան շեշտով մը։

Ընկեր Կայծունի՝ թէեւ Պոլսեցի՝ բայց կուսակցական ըլլալէն ի վեր ռուսահայ տասցուածքներ կը գործածէր յաճախ իր ուղղափառութիւնը չեշտելու համար։

— Իրաւունք ունիք, բոլորն ալ դատարկապորտներ են, երես տալիք մարդիկ չեն․․․ատոնց գլուխն Սուսերեանն է եղեր։

— Երեւի այդպէս է։

— Ինտո՞ր մարդ է։

— Մի բախտախնդիր արարած, մի խաչագող․․․

— Բայց լեզուն բերանին մէջ կը դառնայ կոր։

— Մէկ քանի խօսքեր գոց ըրած է, միշտ անոնք կը կրկնէ․ հռետորական կարողութիւն չունի։

— Այդ ապուշները ինծի դէ՞մ են եղեր։

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի․․․ նրանք կը փորձեն պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ․․․

— Դո՞ւք աւելի բազմաթիւ էք, թէ անոնք։

— Ի հարկէ մենք, թաղին ամբողջ մըտաւորականութիւնը մեր կողմն է։

— Ինծի ալ անանկ կուգայ կոր։ Դուք ժամ առաջ սա թատերական ներկայացումը կազմակերպեցէք, ես յանձն կ'առնեմ տոմսակները սպառելու եւ առնուազն 40–50 ոսկի ձեզի զուտ շահ մը ապահովելու։

Այս հեռապատկերը բոլորովին շլացուց ընկեր Կայծունին, որ չէր գիտեր ինչպէս յայտնէր իր շնորհակալիքը։

— Դուք սա ժամկոչի խնդրին մէջ ինծի միացէք, յայտարարեց Մարգար էֆէնտի․ ատով լաւագոյն շնորհակալութիւնը յայտնած կ'ըլլաք։ Անկէ զատ, միայն թատերական ներկայացումով դոհ պիտի չըլլամ, դեռ ուրիշ դիտաւորութիւններ ալ ունիմ ձեր լսարանի մասին, բայց յետոյ․․․ նախ ժամկոչին խնդիրը լմնայ, թաղը հանդարտի, այն ատեն երկարօրէն կը տեսնուինք։

— Ժամկոչի հարցը մեզի համար սկզբունքի խնդիր է եւ պէտք է պայքար մղենք մինչեւ ետքը․․․

— Պռավօ, գոչեց Մարգար էֆէնտի, շատ շիտակ կը խօսիս, ճիշդ ինծի համար ալ սկզբունքի խնդիր է ասիկա եւ անոր համար մէջ մտած եմ, եթէ ոչ ո՞վ կը դրադի խմպըլ ժամկոչով մը, ոչ իմ դիրքըս, ոչ ալ իմ ժամանակս կը ներեն։

Մինչ Մարգար էֆէնտի այսպէս «Պայքար Լսարանը» իրեն կ'ապահովէր, անդին Պօղոս էֆէնտի ճաշի կը հրաւիրէր «Շանթ Ակումբի» նախագահ Սուսերեանցը։

— Շատ հաւնեցայ կիրակի օրը ձեր բռնած դիրքին, ըսաւ Շաղիկի ամուսինը Ակումբի նախագահին՝ դինիի գաւաթը լեցնելով։ Շիտակը ըսեմ, ես դեռ մօտէն գաղափար չունէի ձեր կուսակցութեան վրայ, այս ակումբը շատո՞նց կազմուած է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Այրի Տիկին Սահակ Աւետեան եւ զաւակները, Պ․ Գրիգոր Աւետեան եւ զաւակները եւ համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Մեռելոց) առաւօտ ժամը 11ին Սէն – Ժեռոմի եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՀԱԿ ԱՒԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՓԱՐԻԶ․— Պ․ Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ (Մեռելոց) ժամը 11ին, Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 7րդ տարելիցին ինչպէս նաեւ՝

ԵԱՑԼԱԽԱՆԵԱՆ

եւ

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԷՔԶԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de la Perche — Paris (3e)
(Métro St. Sébastien Froissard)

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

Սկիզբ ժամերգութեան 18·30

Հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ 19

ԿԻՐԱԿԻ․— *Զատիկ, հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ ժամը 10ին:*

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղին կողմէ, որ տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15էն սկսեալ, Ահարոնեան ակումբը (Ռիւ Պուֆֆիլէ):

Կը հրաւիրուին ընկեր – ընկերուհիները եւ համակիրները:

Ջերմ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի Տիկնանց վարչութիւնս, իր սրտագին եւ խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Զաքարեանի եւ զաւկին, այրի Տիկին Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Տոքթ․ Ժաք Դարբինեանի, Տէր եւ Տիկին Իսրայէլ Դարբինեանի եւ զաւկին, ինչպէս նաեւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝ ողբացեալ վաղամեռիկ փոքրիկ Զաքարեան Կարապետի *արկածալի զոհ կորուստին համար:*

Այս առթիւ վարչութիւնս շնորհակալութեամբ կ'արձանագրէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի եւ ի նպաստ Պոմոնի Կապոյտ Խաչի դպրոցին․—

Տէր եւ Տիկին Արծրունի Զըրաշեան, Տէր եւ Տիկին Շարլ Կուրտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Մելքոնեան 50ական ֆր․, ողբ․ փոքրիկին լիսէի դասընկերները 100, Պր․ Տիրատուրեան Պօղոս, Տէր եւ Տիկին Հայպօրծեան, Տէր եւ Տիկին Գրլըճեան Թադէոս, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Թէրզիպաշեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան Գրիգոր 10:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Խարբերդ – Եղեգի Բարեսիրաց Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Խորէն, Յակոբ, Աղապալ Յովսէփեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Փառանձեմ Յովսէփեանի (ծնեալ Թուրիկեան), Մարսէյլ) մահուան առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փոքրիկն Բլօտէտ Երկանեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մեծ մօր՝ Մելինէ Երկանեանի (Պրիվ լա Կայարտ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պր․ Ժան Գորգիկեանէ 100 ֆր․ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Հայկանոյշ Զըրաշեանի մահուան տխուր առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տատուրեան (Լոնտոն) 40 ֆր․ ողբ․ Պր․ Արամ Ալէմեանի (Նիս) մահուան տխուր առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիվրի Կառկանէն այրի Տիկին Վեհանոյշ Ալթունեանէ 50 ֆր․ իր ննջեցելոց յիշատակին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱԻԱԳ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԵՒ ԶԱՏԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ Ս․ ՅՈՎՀ․ ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան․ երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր թաղման ժամը 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Զատկի․ սկիզբ ժամերգութեանց եւ ընթերցուածներու ժամը 16ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի․ սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ ժամը 10ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ* Սերովբէ Արք․ Մանուկեան:

Երկուշաբթի, *Յիշատակ մեռելոց․ պատարագ ժամը 10ին: Յաւարտ պատարագի կը կատարուի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:*

×

ՍԷՆ–ԺԵՐՈՄԻ Ս․ ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ

Աւագ Ուրբաթ, *խաչելութիւն 9ին, թաղման արարողութիւն 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 17ին, պատարագ խթումի 18,30ին:*

Կիրակի, *Զատիկ․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Յիշատակ մեռելոց․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,30ին, հոգեհանգիստ ընդհ․ ննջեցելոց 11,30ին, կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք:*

23 Ապրիլ, *Նահատակաց Օր․ Ազգային ուխտօն․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,30ին պատարագ 10ին, հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն համայն հայ նահատակաց հոգւոց 11,30ին:*

Թաղին յարգոյ հաւատացեալներէն կը խնդրուի, ըստ աւանդական սովորութեան, նկատի ունենալ նաեւ իւղագինի նուէրները:

×

ՊՈՒԼ․ ՕՍՍՕ — Ս․ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ խաչելութեան, թաղման արարողութիւն 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց․ երեկոյ․ ժամերգութիւն ժամը 17ին:*

Կիրակի, *Զատիկ․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10:*

Երկուշաբթի, *Յիշատակ մեռելոց․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,30, պատարագ 9,45ին, հոգեհանգիստ ընդհ․ ննջեցելոց 11,10ին:*

ԾԱՆՕԹ․— *Գերեզմանօրհնէքի համար Երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 15 Սէն-Լուիի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գանիէի գերեզմանատունը:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

ՈՒՐԲԱԹ (31 *Մարտ) ժամը 18ին ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս․ Խաչին:*

ԿԻՐԱԿԻ (2 *Ապրիլ) Զատիկ, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ (3 *Ապրիլ) ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ համօրէն ննջեցեալներուն հոգիներուն համար:*

BAIL
A CEDER
FONDS « TAILLEUR - CHEMISIER »
Possibilités tous commerces
BOUTIQUE 67 m2 refait à neuf
+ 2 CAVES attenantes 67 m2
+ APPARTEMENT 3 p. p. 85 m2
COURBEVOIE
Bonne situation — affaire saine
Fournisseur importantes Sociétés
Ecrire au journal qui transmettra.

×

ՍԷՆԹ–ԱՆԹՈՒԱՆԻ Ս․ ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, երեկոյ․ 5ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս․ Զատկի․ սկիզբ ժամերգութեան եւ ընթերցուածներու ժամը 4,30ին, պատարագ խթումի ժամը 6ին:*

Կիրակի, *Զատիկ․ սկիզբ ժամերգութեան եւ անդաստան ժամը 8ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին, պատգամ Հայրապետական եւ քարոզ 11ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց Ս․ Զատկի․ ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին: Կէսօրէ ետք գերեզմանօրհնէք թաղին հաւատացեալ ննջեցեալներուն:*

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, *Կրկնակատիկ․ յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ՝ համաշխարհային Ա․ եւ Բ․ պատերազմաց: Ամենայն Հայոց Հայրապետի հրահանգին համաձայն, Ս․ Թադէոս եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Սկիզբ ժամերգութեան 8ին, պատարագ 10ին, հոգեհանգիստ 11,30ին:*

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան․ ժամերգութիւն 8,40ին, կարգ թաղման 17ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց․ առաւօտ․ ժամերգութիւն 8,40ին, երեկոյ․ ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,15ին, պատարագ Ճրագալոյցի 17,40ին:*

Կիրակի, *Զատիկ․ սկիզբ ժամերգութեան ապա նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40ին, հանդիսաւոր պատարագ 9,45ին: Ընթերցում Ամենայն Հայոց Հայրապետի շնորհաւորագիր պատգամին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց․ սկիզբ ժամերգութեան 8,ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ 9,45ին:*

9 Ապրիլ, Նոր Կիրակի, *Ազգային մեծ ուխտօն․ յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոյ համաշխարհային Ա․ եւ Բ․ պատերազմաց, սկիզբ ժամերգութեան ժամը* 8ին, *պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 10,45ին:*

×

ՇԱՒԻԼԻ Ս․ ԳՐ․ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Շաբթուան ժամանակացոյցը նոյնն է Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ հետ, բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութենէն, որ չի կատարուիր Շաւիլի մէջ:

×

ՍԷՆ–ԼՈՒ ԿՐԱՆ–ՓԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆԹ–ՄԱՐԿՐԻԹԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ չարչարանաց․ Խաչելութիւն եւ թաղում՝ Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին Սէն-Լու՝ 18ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց․ Սէն-Լու՝ պատարագ 18ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, հրաշափառ յարութիւն, Սէն-Լու ժամերգութիւն 8,30ին, հանդիսաւոր պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Յիշատակ մեռելոց, Սէնթ Մարկրիթ ժամերգութիւն ժամը 9ին, պատարագ 10,30ին:*

Ծանօթ․— *Երկուշաբթի Զատկուան Մեռելոցի առիթով, ժամը 14էն սկսեալ Տէր Հայրը Սէն-Փիէրի գերեզմանատունը պիտի գտնուի, գերեզմանօրհնէքի համար:*

×

ՏԷՍԻՆ — Ս․ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Ուրբաթ, *Թաղման արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 6ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց․ կէսօրէ ետք ժամը 4,30ին:*

Կիրակի, *Զատիկ․ Տօն Ս․ Յարութեան․ սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, հոգեհանգստեան պաշտօն բազում ազգակից - ներու յիշատակին: Երգեցողութիւնք՝ տեղւոյն երգչախումբին կողմէ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝ Վահան Վրդ․ Թօփալեան:*

×

ԼԻՈՆԻ Ս․ ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ, *կարգ թաղման․ 18ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց, ընթերցուածք ժամը 17ին, պատարագ 18ին:*

Կիրակի, *Զատիկ, ժամերգութիւն 8ին, պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *Մեռելոց պատարագ 10-ին, հոգեհանգիստ 11ին:*

ԱՆՈՅՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Մարսէյլ գտած իր յաջողութենէն ետք եւ նախաձեռնութեամբ Փարիզ կազմուած զանազան միութիւններէ յանձնախումբի մը, օժանդակութեամբ Մարսէյլի կազմակերպիչ Մարմնին Անոյշը *կը ներկայացուի Մայիս 13 եւ 14ին*

THEATRE DES CHAMPS-ELYSEES

Երաժշտութիւն՝ **ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ**

Բնագիր՝ **ՅՈՎՀ․ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ**

Մասնակցութեամբ 120 արուեստագէտներու (երգչախումբ, պարախումբ) եւ 60 հոգիէ կազմուած համանուագային նուագախումբէ մը:

Յարդարումներ եւ զգեստներ՝ Ալէն Աղզատ

ԻԶՄԻՐԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Ապրիլ 9, Կոան Օթէլ Փավիյոն, 36, *Ռիւ տը Լ'Էշիքիէ, Փարիզ 10րդ:*

ժամը 17–23

Գեղարուեստական ճոխ բաժին
Զուարթ մթնոլորտ
եւ համեղ անակնկալներ

Նուագախումբ՝ **ՎԱՐԴԻՎԱՆԵԱՆ**

Մուտք, ճաշով միասին 40 փրանք

Տոմսերու համար դիմել՝
ՏԻԿ․ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ 770–39–38
ՏԻԿ․ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ 793–53–71

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիգրան Թաքէլեան Թրիպոլիէն (Լիբանան) կը փնտռէ իր հօր հօրեղբայրը Պօղոս Թաքէլեան՝ որ քանի տարի առաջ եկած է Ֆրանսա եւ հաստատուած Մարսէյլ: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել Մարսէյլի Մայր եկեղեցին՝ 339, Ավընիւ տը Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրական երեկոյթ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՎԷՊԸ 30-ԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

14 *Ապրիլ Ուրբաթ, ժամը 21ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռեփիւպլիք:*

Կը նախագահէ **ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՂԱՄԵԱՆ**

Բանախօս՝ **ԳՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ**

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

U.G.A. - ARDZIV — MARSEILLE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 2, ժամը 22էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA

Orchestre HENRI ROMAN et les NEW-SYSTEMS

Attraction BENNY BOPP (fantaisiste - humoriste)

Réserver vos places en téléphonant au 20-71-10

TENUE CORRECTE DE RIGUEUR